ACADEMIA ROMÂNĂ

DIN VIEAȚA POPORULUI ROMÂN

XXXIII

TACHE PAPAHAGI

GRAIUL ȘI FOLKLORUL MARAMUREȘULUI

CVLTVRA NAȚIONALĂ

1925

ACADEMIA ROMÂNĂ
DIN VIAȚA POPORULUI ROMÂN
XXXIII

TACHE PAPAHAGI

GRAIUL ȘI FOLKLORUL MARAMUREȘULUI

PREFAȚĂ. INTRODUCERE. TEXTE. MUZICĂ POPULARĂ. APENDICE. TOPONIMIE. ONOMASTICĂ. GLOSAR. HARTĂ. XXII PLANȘE.

CVLTVRA NAȚIONALĂ
BUCUREȘTI
1925

Lucrarea de față a fost admisă ca teză de doctorat pe baza referatului D-lor Ovid Densusianu *și* I. Bianu. *Din comisiunea examinatoare au făcut parte D-nii profesori referenți și D-nii* D. Evolceanu, R. Ortiz și Ch. Drouhet, *decanul Facultății*

20 mai 1925

PROFESORULUI MEU,

D. OVID DENSUSIANU

PREFAȚĂ

Convins de însemnătatea cercetărilor etno-linguistice făcute la fața locului și întru cât speculațiunile științifice de biblioteci s'ar simți cu timpul anemiate în urmărirea mai departe a diferitelor probleme, am crezut ca fiind imperioasă îndrumarea studiilor în însuși domeniul viei realități dialectologice, prezintând astfel, dacă nu și o interpretare satisfăcătoare, cel puțin materialul brut care constitue baza acelor speculațiuni. Ceva mai mult: urgența cerută de o atare îndrumare rămâne pe deplin justificată, căci fluiditatea graiului viu, ca și a folklorului, e adesea în funcție și de hotărîtoarele momente istorice din viața social-politică a unui popor și devine chiar atât de pronunțată, încât în scurt timp ea poate provoca schimbări radicale în fizionomia etno-linguistică a acelui popor. Sub imperiul unor prefaceri adânci ca acelea pe cari le-a adus războiul european e firesc lucru ca anumite producțiuni, bunăoară de folklor muzical, să ia câte odată o astfel de înfățișare, încât cu greu, dacă nu chiar imposibil, am putea desprinde substratul autohton; așa că, cu drept cuvânt putem spune, după Tiersot, că «o simplă alterare adusă tonalității sau mișcării cântecului poate să-i dea o fizionomie așa de nouă încât analiza cea mai subtilă se găsește adesea în imposibilitate de a degaja substanța primitivă». De altfel cele relevate la pag. LIV dovedesc în parte acest adevăr, deși în cazul acesta avem a face cu întâlnirea unui dialect românesc — cel maramureșean cu supremația limbii literare românești.

Pentru aceste considerațiuni, mi-am îndreptat privirile în spre importantul și izolatul ținut al M a r a m u r e ș u l u i, căutând ca, în limitele posibilității, să dau cât mai mult, mai variat și mai reprezentativ din graiul și folklorul lui. Din tot ce reproduc aci se poate constata cu prisosință relativa bogăție folklorică a acestui județ, precum și interesantul aspect etnic și dialectologic. Ași fi vrut să urmăresc tot așa de aproape și alte laturi ale vieții acestui nordic colț dacoromân pentru ca, din îmbrățișarea totală a entității lui, să pot da la lumină și o cât mai completă iconografie etnografică a acestei țări, fie în sensul, bunăoară, al studiului *Das ländliche Leben Sardiniens im Spiegel der Sprache* al lui Max Leopold Wagner, fie în sensul lucrării *Huculszczyzna* a lui Włodzimierz Szuchiewicz, sau să dau măcar câteva specimene în direcția

minunatei opere *La tombe basque* a lui Louis Colas etc. Insă asemenea cercetări complexe necesită, pe lângă altele, și cheltueli mari, fără de cari cu greu s'ar putea face un început temeinic. Şi totuşi, atari studii asupra întregului complex al poporului român se impun cu atât mai neîntârziat, cu cât transformările radicale pe cari le aduc cultura și civilizația vin cu pași repezi și siguri.

Sub raportul graiului și al folklorului cred că culegerea de față a reușit să cristalizeze toate trăsăturile fundamentale ale Maramureșului, în deosebi din punct de vedere dialectologic. Poezia populară apare în general bine fixată, dacă la această culegere ar fi să adăugăm și cele făcute de Țiplea, Bud și Bîrlea; pentru celelalte genuri de literatură populară n'am putut culege decât relativ puțin din tot ce posedă acest județ. Cauza principală e lipsa de timp. De altfel merită se fie relevat faptul că tot ce prezint în această lucrare a fost cules într'un interval de 115 zile împărțit în 6 călătorii după cum urmează:

1920: 23 iulie — 27 august, st. n.;
1921: 2 august — 16 august, st. n.;
1922: 21 decembrie (3 ianuar 1923)—8 ianuar (21 ianuar) 1923;
1923: 30 martie — 14 april, st. n.;
1924: 18 april — 2 mai, st. n.,
1924: 21 decembrie — 2 ianuar 1925,

socotind în acest interval și zilele de sosire și plecare din județ. Ceva mai mult: în toate aceste călătorii, aproape toate satele maramureșene le-am cercetat în diferite și multiple direcții numai pe jos, așa că timpul destinat anume culegerii de material folkloric se reduce simțitor. De aci însă ar fi nejustificat să se concludă că în cercetările făcute s'a pus vre-o grabă: exactitatea a tot ce înfățișez aci ca material cred că n'ar putea suferi nici o confruntare defavorabilă.

Pentru prețioasele înlesniri cu cari am fost întâmpinat în tot cursul cercetărilor mele, mă simt dator să aduc aci viile mele mulțumiri următorilor preoți și protopopi: Ballea S. (Săpânța), Bran E. (Dragomirești), Coman A. (Moisei), Doroș N. (Sat-Șugătag), Dragoș I. (Vad), Hotea M. (Bârsana), Ilnițki V. (Strâmtura), Rednic M. (Crăcești), Salca P. (Giulești), Tarția I. (Săcel), Timiș G. (Borșa); institutorilor: Dunca G. (Ieud), Miclea A. (Șieu), precum și D. Simon D., directorul școalei normale din Sighet.

D. I.-A. Candrea, pentru ajutorul dat la facerea hărții aci anexate, recunoștință; de asemenea D. Ov. Densusianu pentru anumite observațiuni făcute la ultima corectură, precum și D. I. Bianu pentru interesul arătat lucrării de față.

INTRODUCERE

CONSIDERAŢIUNI GENERALE

In nord-vestul Moldovei, pe versantul apusean al Carpaţilor, se desfăşoară între şiruri de munţi istorica ţară a Maramureşului, cu faţa deschisă spre nord.

Maramureşul este o ţară eminamente deluroasă şi muntoasă şi este închisă din trei părţi de niște lanţuri de munţi şi mai înalţi şi anume: spre est se ridică munţii Cernagora, spre sud munţii Rodnei, iar spre sud-vest un lanţ de munţi mai mici, munţii Ţibleşului, cari îl despart de ţara Oaşului şi a Lăpuşului. Această configuraţie geografică contribue la o grea izolare naturală a acestui judeţ de restul românismului, întru cât munţii Cernagora, cari formează graniţă şi cu Polonia, constitue un zid interpus între el şi Bucovina, după cum munţii Rodnei îl închid din spre Bistriţa - Năsăud, iar ai Ţibleşului, dominaţi de legendarul vârf al Gutâiului, îl barează de restul Ardealului. In această încercuire naturală şi puternică, singura parte care îi rămâne geograficeşte oarecum deschisă este cea nordică, şi anume Maramureşul din nordul Tisei care astăzi e sub stăpânirea cehoslovacă.

Maramureşul este străbătut din spre sud şi sud-est în spre nord de trei văi principale: valea Vişeului, a Izei şi cea a Marei pe lângă care curge şi apa Cosăului şi cu care formează confluenţă în apropierea sudică a satului Berbeşti. Ele sunt singurele artere de comunicaţie ale acestui judeţ şi mătcile acestor ape le continuă în spre judeţele limitrofe: Mara, prin Crăceşti, în spre Baia-Mare; Iza, prin Săcel, spre Năsăud; iar Vişeul, prin Cârlibaba, spre Bucovina şi spre râul Bistriţa, Piatra-Neamţ. Intreagă această comunicaţie cu judeţele înconjurătoare constă din şosele. Reţeaua de linii ferate în acestă ţară e cu totul redusă: o linie ferată normală — singura — leagă Sighetul cu Borşa prin valea Vişeului; a doua — linie îngustă — bifurcându-se la sud şi în apropiere de Sighet, leagă capitala judeţului cu Ocna-Şugătag şi cu Coştiui (Ronasek). Aşa că singura cale ferată care formează legătura dintre Maramureş şi restul ţării e linia care intră în Cehoslovacia prin Câmpulung şi iese în judeţul Satu-Mare prin punctul Halmei.

Dacă ne-am referi nu numai la consideraţiunile strategico-naţionale, ci şi la cele culturale, sociale şi economice, am vedea că izolarea acestei

regiuni de întregul complex al vieții țării românești e pe atât de dăunătoare, pe cât de înfloritoare ar ajunge ea dacă ar comunica direct cu restul țării și anume: prelungindu-se linia ferată Sighet-Borșa prin Cârlibaba spre Piatra-Neamț și legându-se Sighetul de Baia-Mare și de Bistrița, Maramureșul ar îmbrăca pentru totdeauna o adevărată haină de sărbătoare. Variatele bogății naturale ale acestui județ care constă din imense păduri de fag și brad — mai ales în ținuturile lui estice —, din multe și felurite ape minerale etc. și-ar putea găsi o cât de redusă întrebuințare ce i-ar ridica cu mult starea generală; după cum, pe de altă parte, anumite localități ale lui, cum ar fi bunăoară Poienile-Borșei, Repedea etc. ar putea deveni adevărate și frumoase stațiuni climaterice și balneare, fiind încadrate în poziții încântătoare.

Satele. — Cea mai mare parte din satele Maramureșului sunt așezate în lungul celor patru văi mai importante: Vișeul, Iza, Mara, și Cosăul, la distanțe de 2—7 km. între ele; restul, se află situate și ele în lungul unor văi mai mici, cum sunt bunăoară satele de pe valea Rognei, sau de pe cea a Slătioarei etc. Dintre toate însă, singurul sat care, prin poziția lui, are un orizont mai deschis și mai larg este Săpânța, așezat pe un platou care domină valea Tisei și în lungul unui râu tot așa de mare ca și Cosăul: în fața lui — spre est, nord-est —, pe malul drept al Tisei, se vede micul platou unde odinioară exista *Mănăstirea-Peri;* iar în spatele lui se ridică perpendicular înălțimea stâncoasă și acoperită cu păduri de fag, *Piatra-Săpânței.*

In afară de Săpânța care se caracterizează prin orizontul său deschis și care e renumită prin cunoscutul izvor de apă minerală din hotarul ei, astăzi în posesia preotului Simion Ballea, sate cu poziții sau împrejurimi pitorești mai sunt în acest frumos ținut românesc. Pentru a nu ne opri la poziția unor sate ca Budești, Crăcești, Ieud etc., ale căror împrejurimi muntoase ofer privilești încântătoare, vom schița în câteva cuvinte poziția unor alte sate. Situat ca într'o potcoavă, satul Coștiui e unul dintre cele mai poetice colțuri ale Maramureșului: de jur împrejur se ridică o lină cunună de dealuri, acoperită cu păduri de fagi, casele fiind așezate în formă de amfiteatru; el este în timpul verii un liniștit și recreativ colț climaterico-balnear, aci fiind și băi salinare. Dintre satele cu perspective deschise și plăcute vederii merită să fie amintit sărăcăciosul și micul Sat-Șugătag, care, așezat și el pe un versant care domină valea Marei, are în fața lui — spre sud — mărețul *Gutâi,* de care sunt legate numeroase tradiții și legende, iar în spate înălțimea stâncoasă *Piatra,* care, în tradiții, e alăturată dese ori Gutâiului și în împrejurimile căreia și-a petrecut aproape întreaga viață Tudor Tincu [1] (cf. textul al DXLVI-lea). Dintre colțurile eminamente muntoase, împrejurimile pe cari ni le ofere Borșa sunt dintre cele mai frumoase.

Borșa propriu zisă e satul care se află situat la confluența Țijlei cu

[1] Mort în 27 decembrie, 1924.

apa Vişeuţului. Ca comună însă, ea e formată şi din alte câteva grupări răzleţite în apropiere şi anume: Poienile-Borşei, Repedea şi Pietroasa — acest cătun din urmă găsindu-se direct la poalele *Pietrosului*. Toate aceste trei cătune, locuite exclusiv de Români şi a căror existenţă e de fapt recentă şi datorită unor vitrege împrejurări pentru elementul românesc borşan, ne ofer variate şi încântătoare privelişti: Pietroasa şi Repedea, colţuri tainice şi pline de farmec îmbinat cu fiorii dulci ai unei frumoase naturi sălbatice; Poienile (cf. planşa XIII, 1) în schimb, ne ofer prin versantul sau mai bine zis prin amfiteatrul lor un redus dar maiestos orizont, format din munţi masivi şi impunători, cum sunt bunăoară: Podul-Cearcănului, Ştiolul, Faţa-Munţilor, sau Pietrosul cel bogat în capre-negre şi în cocoşi sălbatici. Pe lângă aceste consideraţiuni, şi în afară de faptul că în hotarul Borşei se găsesc şi izvoare cu ape minerale, aceste sătuleţe prezintă şi altitudinea cea mai mare dintre toate satele Maramureşului, şi anume 665-750 m [1].

Din punct de vedere al aspectului lor, toate satele maramureşene prezintă un singur tip. In trăsături generale, satul ni se înfăţişază cu casele concentrate şi prelungit în lungul văiei pe o distanţă de 2—4 km. La cele două capete şi în dreptul şoselei care trece prin mijlocul lui, stă ridicată, ca şi în Ţara Oaşului, câte o cruce înaltă de 4—7 metri, pe care se vede Isus răstignit. Fiind situate pe cursul apelor sau pe versantul de dealuri străbătute de câte o apă, toate sunt împărţite în două părţi bine distincte: cea de sus locuită de *susănarị* şi cea de jos locuită de *ğịosănarị*.

Casele, în general, nu au înfăţişare săracă. Toate sunt făcute din bârne de lemn, solid încheiate între ele la cele patru *cornurị* ale lor. De fapt, casa e o încheiere din bârne care, pusă pe roate, devine transportabilă. Podeaua ei se găseşte la o înălţime de 0,50 până la un metru deasupra pământului. Drept temelii, se văd dedesubtul celor patru colţuri de casă patru grămezi de pietre mai mari aşezate în formă de piedestale, fără a fi zidite. Dacă clădirea e aşezată pe o pantă, atunci cele două colţuri superioare sunt aşezate jos, pe pământ.

De obicei casele sunt formate dintr'un simplu antreu mai încăpător din care dai într'o cameră mai mare numită *sobă*. Toate sunt joase, în interior podeaua de grinzi fiind unsă cu pământ lutos amestecat cu băligar; au ferestre mici, absolut neîndestulătoare pentru o bună şi completă aerisire, mai ales că numărul lor e insuficient: numai în doi din cei patru pereţi — foarte rar în trei — se găseşte câte o singură ferestruică. Pe dinăuntru ele sunt văruite, iar pe dinafară sunt lăsate fără nici un fel de tencuială, pentru ca bârnele să nu putrezească repede. Acoperişul lor e din şindilă.

---

[1] De altfel, altitudinile tuturor satelor sunt relativ mici. Iată câteva din ele: Sighet, 274 m.; Vad, 284 m.; Săpînţa, 284 m.; Iapa, 329 m.; Giuleşti, 332 m.; Strâmtura, 339 m.; Bârsana, 344 m.; Şieu, 381 m.; Cuhea, 406 m.; Leordina, 408 m.; Ieud, 420 m.; Dragomireşti, 428 m.; Sălîştea, 458 m.; Săcel, 500 m,; Breb, 501 m.; Moisei, 581 m.; Borşa 665 m.

In *sobă* se găsesc: un pat așezat într'un colț, făcut din scânduri și umplut cu paie sau fân în care se culcă cel puțin două persoane; *laițele* — bănci de scânduri aranjate în lungul pereților și cari servesc și drept paturi de dormit; *cuptoriul* (cf. planșa XII, 1) situat într'un alt colț al camerii, de obicei lângă ușe, deasupra căruia în timpul iernii dorm copiii sau bătrânii etc.; *rudele* — prăjine subțiri și atârnate la cele două capete de grinzile tavanului pe lângă păreți și pe cari se pun toate țesăturile casei (covoare, *lipidee* etc.); iar pe păreți vezi — ca și în alte regiuni transcarpatine — sumedenie de farfurii. — In antreu, în timpul verii de obicei se găsește *k'ịara* sau *t'ịara* (războiul) cu accesoriile sale, iar în timpul iernii, la casele mai sărăcăcioase, dorm vitele de casă — o vacă, un vițel etc., — ceea ce, firește, nu poate fi decât în paguba sănătății pe care Maramureșeanul o respiră în timpul verii din plin la câmp afară, sub cerul liber.

Fiecare casă dispune de o bucată de pământ mai mare sau mai mică, îngrădită și în mijlocul căreia se găsește. In imediata ei apropiere e șura și câte o claie de fân pentru vite. La case mai vechi, intrarea în curte se face printr'o poartă mare, lângă care e alăturată una mai mică; amândouă însă se caracterizează din punct de vedere al esteticei etnografice prin frumoase și interesante desenuri făcute în bârnele de lemn — astăzi din ce în ce mai rare.

Ceea ce caracterizează un sat maramureșean sub raportul aspectului etnografic este *biserica*. Spre deosebire de cele cari s'au construit de câteva decenii încoace (cf. planșa XVII, 1), biserica-tip a Maramureșului e o clădire relativ mică și făcută numai din lemn: bazele ei sunt formate din bârne late variind între 40—70 cm. și groase până la 15 cm. In mijlocul unor sate cu înfățișare blândă și modestă, biserica maramureșeană ne prezintă o vedere pe cât de interesantă, pe atât de simpatică și originală: părând a avea două acoperișuri suprapuse (cf. planșa XIX, 1 și 2) și foarte repezi, ele atrag atenția nu numai prin aspectul lor arhitectonic, a cărui caracteristică principală este turnul înalt și subțire — ceea ce ne duce la stilul gotic —, ci și prin felul în care sunt construite[1] (cf., bunăoară, planșa XVIII, 2).

Starea economică și socială a Maramureșului. — Față de populațiunea relativ numeroasă[2] a Maramureșului, concentrată în cea mai mare parte pe cursul apelor, hotarul de care dispune fiecare sat e pentru multe din ele neîndestulător. Sunt puține satele cari posedă un teritoriu mai întins și care să-și satisfacă nevoile lor obștești. Printre acestea, în primul rând trebue relevată comuna Borșa care

[1] Acest stil de biserici apare și în alte regiuni românești, cum ar fi, bunăoară, regiunea Crișurilor, Țara Moților (mai ales bisericuța de lemn din partea superioară a satului Iarba-rea) etc.

[2] O statistică exactă nu există. Calculată cu aproximație, se ridică la cifra de 150.000 locuitori (cf. *Calendarul asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș pe anul comun* 1921, pag. 57).

e și cea mai mare din întregul județ. Borşa dispune de un vast teritoriu muntos, bogat în întinse păduri mai ales de brad, în păşuni de vară pentru turme de oi ca și pentru cirezi de boi etc. După ea urmează alte comune importante, ca Săpânța, Vieșul-de-sus, Ieud, Budeşti, Bârsana, Giulești, Strâmtura, Moisei etc. Toate aceste sate își pot procura măcar strictul necesar — exceptând produsele agricole cari nu se fac în această țară — de pe propriile lor hotare. Sunt însă numeroase și satele al căror teritoriu nu numai că este cu totul redus, ci e în același timp și sărac. Astfel, sate ca Cuhea, Şieu întru câtva, Hoteni, Sârghi, Hărnicești, Cornești, Ferești etc., sunt nevoite să-și procure bunăoară lemnul necesar construcției ca și focului de pe teritoriul altor comune.

In general, economia satelor constă din: oi, vite mari, pomărit, fânețe și produse textile — ceea ce, pentru o casă muncitoare și bine organizată, i-ar îndestula, uneori chiar cu prisosință, nevoile. Realitatea însă nu e tocmai aşa. Un călător care ar trece mai întâi prin locurile de păşune ale satului, când ar vedea vitele mici, în special cirezile de vite mari păscând, evident că și-ar forma convingerea că satul respectiv trebue să fie relativ fără lipsuri. De fapt — și mai cu seamă acum, în urma prefacerilor adânci ale războiului european — satele sunt în trăsături generale sărace.

Una din cauzele cari contribue la această sărăcie trebue căutată în obiceiul — astăzi oarecum înrădăcinat — al Maramureșeanului de a fi adesea în stare să cheltuească și ultimul ban pe *horincă* sau *palincă*, afară de care el nu bea alte spirtoase. Tocmai acest obicei a contribuit ca, sub raportul economic, să fie oarecum mijlocul de îmbogățire al *Židzîlor*, cari împânează toate satele maramureșene.

Intr'adevăr, întreaga mișcare economică a satelor: prăvălii, măcelării, croitorie, ferestraie pentru cherestea, lemnărie, manipularea oricăror produse etc. e acaparată de populația evreească. Toate cârciumile autorizate și clandestine din sate [1], ca și din Sighet, își exercită cu ferocitate distrugerea vieții și economiei naționale a Maramureșului, atăcând astfel marea ca și mica proprietate a locuitorilor băștinași (cf. textul DLXVI). Datorită acestora, ca și feluritelor «gheșefturi» pentru cari sunt dedați, în multe sate, aproape întregul produs al muncii țăranului *pk'ică în mîna Židului*. Fără să-l vezi muncind la *cosalău* bunăoară, ori la arat, la semănat sau la seceriș, totuși la el găsești pâne de grâu; iar dacă în timpul verii de pildă vezi cârduri de rațe, dar mai ales de gâște înălbind livezile la păscut, poți fi de la început sigur de existența elementului evreesc în satul respectiv. Deși sunt numeroase și casele evreești din sate cari trăesc într'o mizerie și mai neagră decât Românii, totuși stingherirea devalorizatorie adusă economiei țărănești devine adesea îngrijorătoare. Pentru a nu ne opri la cazuri mâhnitoare cari dăinuesc pe valea Vișeului de exemplu chiar atunci când sunt în joc interese urgente de biserici etc., voi releva unul singur și dintre cele mai obișnuite.

[1] In Borşa propriu zisă numărul cârciumilor atinge cifra de 44, iar în Sighet sunt peste 150.

Evreii din Ieud, bunăoară, formează o asociaţie pentru acapararea cât mai ieftină a tuturor produselor sau vitelor destinate vânzării. Agenţii lor se adresează ţăranilor spre a li le vinde chiar la faţa locului, în sat. In caz că preţul oferit nu-i convine, ţăranul îşi duce marfa la târgul din Sighet. Asociaţia din Ieud pândeşte hotărîrea ţăranului şi, înainte ca el să ajungă la Sighet, asociaţia evreească de aci e din vreme anunţată în aşa fel, în cât, spre marea şi revoltătoarea lui surprindere, ţăranul îşi vede marfa sa ocolită de cumpărători — cari sunt numai evrei — oferindu-i-se un preţ mai mic decât cel oferit de agenţii sau samsarii din Ieud. In modul acesta, ţăranul se întoarce cu marfa înapoi, acasă, fiind astfel adesea constrâns să se învoească la preţ cu asociaţiile locale evreeşti [1].

Sub raportul social, Maramureşenii se împart în două categorii distincte: ţăranul de jos şi nemeşul. Această distincţie însă nu e de natură economică, ci morală, de nobleţe familiară: sunt familii de rând cu averi, aceasta însă nu le dă şi dreptul de a fi nemeşe, nobile. In privinţa aceasta, istoria trecutului maramureşean ne arată că mai toate satele au avut familii care au fost onorate cu diferite titluri de nobleţe din partea conducătorilor fostului imperiu austro-ungar, multe din ele păstrând până în ziua de astăzi asemenea titluri constând din hrisoave-pergamente. Din numeroasele nume de familii nobilitare, înregistrate de Ion Mihályi în lucrarea sa [2] extragem câteva şi anume: *Balc* din Ieud, *Bud* şi *Buda*, *Duma*, *Gorzo* sau *Gorzu*, *Sas*, *Stan*, *Vlad* etc. Numele lor există şi astăzi în satele maramureşene [3], toate considerându-se nemeşe. Această diferenţiere socială din trecut s'a perindat până în zilele noastre: deşi cu nuanţe mai ştirbite, totuşi ea se menţine în aşa grad încât rar se constată legături de sânge între aceste două clase, chiar dacă nemeşul ar fi sărac lipit pământului — şi cazuri de felul acesta nu sunt izolate — căci ele nu sunt în funcţie de avere, şi un nemeş tot nemeş rămâne, chiar dacă lucrează cu ziua la unul parvenit sau că e *želeri̯*. Familia *Stan* din Săpânţa — pentru a da un singur exemplu — astăzi e cu totul scăpătată; totuşi nu şi-a permis să se încuscrească decât tot cu o familie de nemeşi, şi anume cu Pop.

Cu toată această deosebire, nimic din ce ar putea exterioriza caracterul vre-unei clase de *clăcaşi* sau de *iobagi* faţă de *ciocoi* nu se poate constata în relaţiunile zilnice ale ţăranilor maramureşeni. Pretutindeni vezi aceeaşi comunicativitate democratică între ei, fără ca totuşi să se încalce distincţiunea morală de care trebue să se bucure fiecare. O singură clasă apare în ochii Maramureşeanului ca fiind oarecum streină de sufletul şi mentalitatea lui: *domnari̯* sau *domn'i̯*: textul al DLVIII-lea

[1] Nu intră în cadrul acestei lucrări relevarea cauzelor social-economice a acestei stări de lucruri. Subliniez numai faptul că această încătuşare economică a devenit atât de acută, încât Maramureşul poate fi socotit ca o reală pepinieră evreească din acest punct de vedere.

[2] *Diplome maramureşene din secolul al* XIV-*lea şi al* XV-*lea,* 1900.

[3] Pentru *Balcu* şi *Gorzu*, cf. textul DVIII, iar pentru *Stan*, cf. pag. 42 etc.

evidenţiază acest separatism social care, de altfel, reiese întru câtva şi din versul

> Mn'ie 'm plače omen'ia
> Ca la domn'i cănţălăria (66^{2b}).

Această diferenţiere de clasă — în afară de unele caracteristici ale ei cari sunt inerente oriunde şi oricând în împrejurări identice — aparţine, ca origine, trecutului: prin *domni* ţăranul înţelegea înainte de război pe stăpânii politici şi administrativi, adică pe Unguri (cf. textul DLX) pe cari poporul niciodată nu şi i-a apropiat sufleteşte, întru cât simţia o repulsiune etnică ce egala cu prisosinţă dispreţul cu care Ungurul întâmpina pe un *Oláh*. Prin repercuţie socială, ea s'a menţinut întrucâtva şi astăzi, faţă de «domnarii» români — aşa cum se constată în textul citat mai sus —, mai ales că nici acest ţinut românesc n'a fost scutit de plaga corupţiei post-belice (cf. textul DLXVI).

Adevărat separatism social apare faţă de elementul evreesc — fapt, de altfel, explicabil. Textele DXLVII, DXLVIII şi DLIII rămân în această privinţă documente vii. Ceva mai mult: prin noţiunea *om* Maramureşeanul înţelege un «Român» sau, în general, un «creştin», niciodată însă un «Evreu». E caracteristică această distincţie aşa cum reiese ea din expresia «un om şi un Žid»:

— Pe cine ai întâlnit în drum, Ioane?
Un om şi un Žid.

Situaţia politică şi etnografică a satelor. — Dacă nu prin alte mijloace, cel puţin prin însăşi trecerea trenurilor din vechiul Regat în spre Occident celelalte ţinuturi româneşti, astăzi eliberate, îşi vedeau continuu întreţinută speranţa focului sacru al aspiraţiunilor naţionale, pe când Maramureşul, prin situaţia sa geografică, era fatal exclus din sfera de directă propagandă naţional-românească, cu îndemnul căreia să-şi întărească sufletul spre aceleaşi aspiraţiuni. Nordul Europei nu prezenta nimic care să atragă pe un Român din Regat, şi chiar dacă ar fi prezentat ceva, nu Maramureşul era drumul spre acest Nord. Iată, deci, că elementul etnic maramureşean se găsia aproape cu totul izolat de românismul vechiului Regat, neavând nici un fel de contact, nici chiar pe cale religioasă. Foarte rar se întâmpla ca vre-o câţiva să pornească din ţara lor pe jos şi, în timpul primăverii, să fie de ziua hramului la Mănăstirea-Neamţu din judeţul Piatra-Neamţ— ceea ce am putut constata şi în timpul războiului, în primăvara anului 1918.

La această izolare venia să se adauge pronunţata şi sistematica tendinţă de maghiarizare a Ungurilor faţă de întregul element românesc de peste munţi. Pe cale culturală rezultatele au fost aproape inexistente. Un singur caz de rătăcire religioasă dar absolut iconştientă mi s'a întâmplat să înregistrez în Bârsana, când un ţăran mi-a spus că în ziua de 17 august (1920) e Sfântul-Ştefan. Pentru ştirbirea treptată a individualităţii etnice a Maramureşului ei au recurs la felurite mijloace.

Unul dintre acestea, care a devenit o realǎ pacoste crescândǎ pentru populaţia bǎştinaşǎ, a fost hotǎrîrea de a permite Evreilor din Galiţia cari erau izgoniţi de acolo ca sǎ se aşeze în satele româneşti din Maramureş ca şi în cele din Ţara Oaşului, înlesnindu-le toate posibilitǎţile unei dominaţiuni economice.

Inainte de a schiţa istoricul acestei imigrǎri evreeşti, voi releva câteva consideraţiuni etnografice pe care ni le ofere Ţara lui Drǎgúş-Vodǎ [1].

Exceptând capitala judeţului precum şi grupǎrile Borşei cari sunt în numǎr de patru (Poienile, Repedea, Pietroasa şi Bǎile-Borşei), numǎrul total al localitǎţilor — sate şi cǎtune — existente în Maramureş se ridicǎ la 55. Opt dintre acestea şi anume: Remete, Lunca, Rogna-de-sus, Bistra, Ruscova, Repedea, Poienile-de-sub-munte şi Luhi sunt rutene; douǎ sunt locuite în majoritate de Unguri (Câmpulung şi Coştiui) [2]; iar restul de 45, la cari se pot adǎuga şi cele douǎ cǎtune mǎnǎstireşti: Mǎnǎstirea-Giuleştilor şi Izvorul-negru, sunt româneşti. In afarǎ de Coştiui şi Ocna-Şugǎtag cari au aspectul unor mici orǎşele atât ca înfǎţişare, cât şi ca viaţǎ — amândouǎ fiind electric luminate — toate celelalte prezintǎ acelaşi tip de case şi aceeaşi viaţǎ. Limba dominantǎ e, fireşte, cea româneascǎ, pe care o vorbeşte şi întregul element evreesc pripǎşit aci. Rutenii îşi menţin încǎ graiul; totuşi, românizarea lor e pe cale de a se efectua, întru cât limba românǎ a început sǎ pǎtrundǎ şi în satele lor, cum e cazul mai ales cu Rona-de-sus. Trecând peste elementul evreesc care nu poate fi confundat cu niciunul dintre celelalte elemente conlocuitoare, deosebirea etnicǎ, din punct de vedere al tipului fizic, între Ungur şi Român nu prezintǎ nici o piedicǎ, mai ales cǎ aci intervine şi ocupaţiunea, dar mai cu seamǎ portul. Ceva mai greu de stabilit e distincţia dintre Rutean şi Român, pentrucǎ şi primul are mai mult sau mai puţin acelaşi port. Totuşi, înfǎţişarea Ruteanului e, în trǎsǎturi generale, cam roşcatǎ şi cu ochii albaştri, iar portul, atât la femei cât şi la bǎrbaţi, îşi are mici caracteristici distinctive.

Revenind acum la elementul iudaic, vom cǎuta sǎ-l încadrǎm în adevǎrata realitate a existenţei lui şi în lumina în care apare în ochii Maramureşeanului.

Fǎrǎ a recurge la alte izvoare, cum ar fi documentele istorice, sau cele de arhivǎ judeţeanǎ etc., pentru schiţarea sǎlǎşluirii evreeşti în toate satele Maramureşului [3] mǎ voi servi de mǎrturiile vii ale bǎtrânilor din sate — mǎrturii a cǎror importanţǎ şi interes documentar nu pot fi trecute cu vederea.

---

[1] In conformitate cu forma sub care apare acest nume în documente, şi de acord cu adnotǎrile lui Ioan Mihályi în ale sale *Diplome maramureşene* ca şi cu observaţiunea lui Cornel I. Sânjoan în *Anuarul al II-lea al liceului de fete din Sighetul-Marmaţiei pe anul şcolar* 1920-1921, pag. 4, cred cǎ forma corectǎ şi realǎ a descǎlecǎtorului Moldovei e *Drǎgúş*, nu *Dragoş*.

[2] Element unguresc numeros existǎ şi în Ocna-Şugǎtag.

[3] Proporţia populaţiei evreeşti în sate e variatǎ. Contingentul cel mai mare îl prezintǎ Borşa. Locuesc în numǎr mare în Sǎliştea, Dragomireşti, Rozavlia, în cele trei Vişee, în Moisei, Vad, etc. Sunt însǎ şi sate — mai ales cele sǎrace şi mai retrase,

Până la jumătatea secolului al 19-lea existenţa acestui element în sate poate fi considerată ca fiind totalmente necunoscută. Astfel, bătrânul Dumitru Vlad din Săliştea ne relatează că în 1859 un singur «Žid» a fost în această comună (cf. textul al DVI-lea). După mărturiile bătrânilor cuheni, în 1848 în Cuhea existau numai patru familii — pe când în 1917 au fost înregistrate 417 suflete evreeşti. In fine, bătrânul Ion Iacob Paşca din Ieud, în vârstă de 95 ani, îmi relate în ziua de 24 ianuar 1924 următoarele:

«D'e cînd m'am trezît eu, apoi numa čînč Žîdz o fo' aiči în Ieud: Lăim, Căpk'iţă, Mun'ioc, Şoldu şî Ţală».

Toate relatările bătrâneşti auzite şi în alte sate, ca Budeşti, Crăceşti, Giuleşti, Strâmtura, Săcel etc., fixează venirea Evreilor în Maramureş în jurul anului 1850.

Elementul acesta eterogen, care e foarte prolific, astăzi s'a înmulţit pretutindeni, şi, dacă s'ar fi menţinut stăpânirea ungurească, în câteva decenii multe sate şi-ar fi înstreinat caracterul lor etnic, întru cât imigrările evreeşti din Galiţia rusească erau anume favorizate în Maramureş. Cazul cu Borşa e tipic: o treime din populaţia acestei comune e formată din Evrei cari locuesc în Borşa propriu zisă, în timp ce cea mai mare parte din Români sunt împrăştiaţi prin împrejurimile Borşei. In atari condiţiuni, etnografia istorică a neamului românesc ar fi înregistrat, probabil, un curios şi necunoscut proces de amestec şi, poate, de contopire etnică între două elemente radical distincte ca rasă, religie, grai, viaţă, suflet etc.

Dar, caracteristica aşezării sale fizico-economice nu o constatăm numai în Borşa. In general, toate satele sunt situate în lungul şoselei naţionale, care merge paralel cu cursul apei; în oricare sat, strada principală, care e însăşi şoseaua ce-l străbate, e locuită aproape în întregime, de o parte şi cealaltă, de Evrei.

Ca tip fizic, Evreul e în genere pipernicit la chip, de o statură care nu ar pleda în favoarea teoriei — de altfel fanteziste — a «Jidovilor» cu sensul de «uriaş». Ca port, în afară de îmbrăcăminte, se caracterizează prin perciunii lungi şi în formă de spirală pe cari îi poartă deopotrivă copii şi bătrâni (cf. planşa III şi IX, 2). Sunt excesiv de habotnici şi, în caz de pericol, foarte apropiaţi prin religie. In dimineaţa unei nopţi de ianuar, la orele 5, întâlnesc rând pe rând câţiva copii mergând în afara oraşului Sighet. Intrebându-i unde se duc, toţi mi-au răspuns că merg la *óşcolă*, ca să înveţe *idiş* — «idiş» pentru care înfruntau ger, viscol şi chiar teama de lupi, sculându-se cu noaptea în cap. In religiozitatea care îi leagă, supremaţia lor economică e o completă sfidare a legei repausului duminical: în Sighet, ca şi în sate, toate prăvăliile lor

---

mai îndepărtate de drumul de ţară — în cari trăesc foarte puţini, cum ar fi Poieni, Glod, Hoteni, Breb etc. In fine sunt sate cari — deşi mari şi bogate — nu se lasă copleşite, având o organizaţie mai solidă sub raportul cultural, naţional şi economic, cum ar fi Ieud etc.

sunt închise în zi de sâmbătă, rămânând deschise în schimb în orice duminică sau sărbătoare legală ori națională.

In ceea ce priveşte contactul acestui element cu populaţia românească, cadrul în care apare din punct de vedere etno-social şi moral este acela ce se desprinde din caracterizarea că «Židul e učigătorul lui Hristos», şi că «Židu-i sfredrele dracului» (cf. textele DXLVII, DXLVIII şi DLIII). Sub acest aspect nu e lipsită de interes caracterizarea pe care a făcut-o un bătrân păstor borşan. In după amiaza zilei de 20 april 1924 (Dumineca Floriilor) stăteam de vorbă în drumul mare din mijlocul Borşei cu un grup numeros de Români borşeni. Şoseaua era împânată mai mult de «Židz» — ziua aceea fiind o zi de Paşti pentru ei. Povestind de îndrăzneala Evreilor borşeni cari, sub dominaţiunea ungurească, au ucis într'o noapte cu lovituri de securi pe comerciantul român Hojda din cauza zdrobitoarei concurențe economice pe care le-o făcea şi trecând apoi la copleşitoarea mizerie în care trăeşte populaţia, bătrânul păcurar a spus următoarele:

«Domn'işorule, duma-ta ştii ce-s ačelea čioară o corbçi: îs oareče păsări n'egre. D'apoi aşa sînt şî Židzî cînd îi vedz pă drumu ţărî. Eu am fo' păcurar hăt multă vreme şî am păcurărit şî iarna, şî vara. D'apoi primăvara, când tund'em oile, d'e să văžea' una o două bet'eği o şk'ioape, slabe tare, apoi le lăsăm la şes, nu merem cu ele la munt'e. D'apoi corbçii numa cum văd că oareče oaie bolea', d'apoi unu cît'e unu zin'e la ea şî o čiocăn'ea' cu čiocu pă sk'inare pînă če o răn'ea': apoi oaia, dacă n'are cotare, în tăt'e dzîle ea slabçea' ş'apoi vedz cum corbçii zin tăţ la ea şî dau aşa cu čiocu pînă če o omorăsc şî mîncă apoi d'in ea. D'apoi, uit'e, aşa-s şî Židzîi cu noi, Rumîn'ii: pă care văd sărac şî beteag, apoi îl čiocăn'esc hăt bin'e, pînă-l duc la groapă».

In atari înprejurări, evident că tenacitatea de rasă cu care elementul românesc în genere îşi strecoară prin vitregia furtunoasă a secolelor individualitatea etnică trebue relevată deopotrivă şi la Românul maramureşean. La aceasta a contribuit, fireşte, şi biserica prin aceea că, făcându-şi mai mult sau mai puţin cu prisosință datoria creştină, a angajat prin însăşi aceasta, şi laolaltă cu şcoala, şi pe cea națională.

Biserica. — Astăzi, când lupta religioasă a făcut loc luptelor naţionale, de sigur că individualitatea etnică a unui popor fără tradiții culturale vechi nu poate fi separată de «legea» pe care a profesat-o şi sub scutul căreia s'a putut menţinea. Aceasta mai ales în Maramureş, unde ştim că istoria literaturii române înregistrează o însemnată mişcare literară religioasă în secolul al 16-lea.

Poporul maramureşean e religios prin tradiție. Işi păstrează cu sfințenie credința strămoşească, respectă biserica, fără a fi renunțat, totuşi, complet la fondul religios aparţinând cultului păgân, fond ce reiese de credințele şi superstițiile sale (cf. pag. XXXIX şi urm.). Pentru a evidenţia această îmbinare religioasă bazată pe caracterul patriarhal al concepției sale religioase ca şi pe cel al structurii sale sufleteşti, voi releva două cazuri.

Cu câteva decenii în urmă, în Săcel trăia un protestant bogat, dar ateu. A murit în subsolul casei. In momentul în care urma să-l ducă

de acasă spre cimitir, începe o furtună înspăimântătoare: acoperişurile caselor azvârlite, oamenii de pe străzi duşi de vânt etc. Cortegiul funebru s'a oprit în casă. După câteva ore îl pornesc spre groapă într'o ploaie torenţială. După ce cosciugul a fost aşezat în mormânt şi înainte ca ţărâna să fie trasă asupra lui, ateul a fost fulgerat, fără ca acei ce stăteau în jurul mormântului să fie atinşi de trăznet. De notat că cosciugul era făcut din metal argintat. — In credinţa lui religioasă, poporul a atribuit furtuna şi fulgerarea survenită ateismului celui mort.

Al doilea caz s'a petrecut în Crăceşti. Păstoria pe atunci preotul Făt Ioachim. In timpul primăverii, ca şi în timpul verii — luni de-a rândul — nu plouase de loc. Populaţiunea se arăta extrem de îngrijorată. S'a recurs la cuvenitele procesiuni religioase cu *k'irarecsa*: nici un rezultat. Atunci sătenii, conform unei credinţe vechi, roagă pe preotul lor ca, în procesiune, să dea jos din clopotniţă clopotul bisericei şi să-l pună *a-moį* în râul Mara pentru ca să înceapă să plouă. Preotul s'a opus din răsputeri, dar sătenii, fără să ţină seamă de opoziţia lui, l-au dat jos şi l-au dus în Mara. Puţin după punerea «a-moį» a clopotului în apă a şi început să plouă din plin. Iată, deci, cum survin şi întâmplări cari întăresc oarecum tot ce aparţine ca fond cultului păgân.

Exceptând asemenea credinţe inconştiente şi inofensive, poporul nu desconsideră biserica. De câteva decenii practică un frumos obicei, pe care îl găsim şi în alte părţi, şi anume acela ca salutul de întâlnire între doi «oameni» să fie astfel: în loc de «bună ziua» să se zică «laude-se Isus Hristos» sau, prescurtat, numai «laude-se», la care să se răspundă prin «lăudat să fie în veci, amin», sau «în veci, amin», sau «totdeauna, amin», — obicei pe care îl au şi cei din ţara Oaşului.

Biserica maramureşeană este exclusiv greco-catolică în toate satele, afară de Săcel şi Dragomireşti unde găsim câte o biserică a *orîntarilor* — adică greco-orientală — pe lângă cea unită. In anii din urmă Valea-porcului a trecut în întregime la ortodoxism, iar Fereştenii şi Corneştenii au trecut în vara anului 1924 în majoritate la ortodoxism.

In urma războiului a început să apară în anumite sate o sciziune religioasă care ar putea fi dăunătoare în cazul când ea ar lua proporţii. E vorba de secta *pocăiţilor*. Pocăiţi există aproape în toate satele maramureşene, dar în număr cu totul redus; mai numeroşi sunt în satul Vişeul-de-jos. Ei susţin că oricare muritor poate — şi nu-i nici un păcat — să îndeplinească singur orice atribuţie a preotului şi nu înţeleg de ce preotul, de vreme ce se socoate ca mijlocitor între muritori şi Dumnezeu, ia bani pentru această mijlocire. După ei satul poate fi lipsit de cler. In actualele prefaceri sociale. pricinuite de urmările războiului, atari credinţe ar putea cu uşurinţă converti sufletele slabe şi copleşite de neajunsuri. Poporul, totuşi, îi opune o rezistenţă care rezidă în propria lui tradiţie de credinţă strămoşească. E interesantă, în această privinţă, interpretarea unei constatări făcută la Fereşti: în casa unui pocăit a apărut un şarpe negru şi mare care nu se îndepărta de acolo; poporul a interpretat acest caz în sensul unui avertisment dumnezeesc faţă de pocăit, spre a-l îndruma pe calea părăsită.

Din punct de vedere al dependenței administrative a bisericei maramureșene, nu intră în cadrul acestei lucrări trecutul istoric al ei. Amintesc, totuși, în treacăt de următorul document găsit în biserica din Cuhea și care astăzi e în posesia preotului Arthur Anderco din Ieud: e vorba de un *antimis*, scris pe pergament, care sună astfel:

Ače(s)tŭ A(n)timi(s) saŭ sfi(n)ți(t) și saŭ bl(a)g[oslo]vitŭ cu mâna iubitoriului de D(u)mnedzeu *κυ(ρ)* Iacω(v) Ep[i](s)cωpu(l) Rădăuțului la anii 7200[= 1692].

In aceeași biserică din Cuhea s'au mai găsit și trei alte antimisuri, dar rusești, scrise pe pânză și cari par a fi posterioare celui reprodus mai sus, din care ar rezulta că Cuhea depindea de episcopia din Rădăuți, nu de cea din Muncaci.

Mă opresc însă ceva mai mult asupra laturei arhitectonice pe care ne-o prezintă biserica maramureșeană.

Exceptând cele câteva clădiri ridicate de pe la 1880 încoace, toate bisericile satelor prezintă unul și același tip arhitectonic, caracterizat prin aspectul stilului gotic (cf. planșele XVIII și XIX). Sub raportul zugrăvelilor, interiorul celor mai multe nu prezintă aproape nimic interesant, afară de câteva, printre cari amintim *Biserica-din-Deal* din Ieud de care va fi vorba mai jos. Ca vechime, multe din ele datează numai de câteva secole. Imprumutând datele apărute în *Calendarul asociațiunii pentru cultura poporului român din Maramureș* (1921) precum și cele publicate de preotul I. Bîrlea în *Gazeta maramurășană* din 14 noembrie 1924, dau aci o listă a unora din ele, pentru a se vedea epoca de când datează ca clădiri:

In Apșa-de-mijloc, două biserici: una din 1440, «iar cealaltă și mai veche»;
In Apșa-de-jos, o biserică din 1561;
In Breb, biserică datând dinainte de 1531;
In Budești, biserica din «g̈iosani» datând din 1643;
In Călinești, bisericuță din 1663;
In Cuhea, biserică din 1718 — posterioară năvălirii Tătarilor;
In Ieud, *Biserica-din-Deal* pare a fi datând din 1364;
In hotarul Moiseiului, Mănăstirea «Izvorul-negru» din 1600;
In Sarasău, biserică de piatră din 1700;
In Sat-Șugătag, biserică din 1745;
In Săliștea, biserică din 1680;
In Sîrbi, bisericuță din 1532;
In Strîmtura, biserică din 1667 etc.

O bună parte din aceste mici dar neprețuite adăposturi sufletești și păstrătoare minunate de lege românească, sub imperiul lentei dar inevitabilei distrugeri a vremii, a secolelor, încep a deveni cu timpul niște pioase rămășițe cari nu vor mai putea servi de locaș sfânt credincioșilor. Mânăstirea-Giuleștilor, bunăoară, originală prin bârnele sale cari constitue pǎreții, își vede întreaga zugrăveală și inscripție din interior amenințată cu ștergerea, din cauza intemperiilor vremii. Același lucru se petrece și cu bisericuța de lemn din Borșa, întru cât zugrăveala e

făcută direct pe grinzi. Ceva mai bine se păstrează interiorul *Bisericei-din-Deal* din Ieud, care, pentru epoca în care e făcută, prezintă un vădit interes pentru pictura bisericească. Astfel, în prima despărțitură a bisericei, care e rezervată femeilor, în dreapta ca și în stânga ușii, se găsesc zugrăveli de o însemnătate reală: scene cu caracter pur religios și unele cu caracter laic, însoțite cu câte o inscripție explicativă, servesc drept tablouri de pilde intuitive pentru viața pământească a omului. In stânga ușii, de exemplu, se vede reprezentat, conform concepției religioase a epocei, *iadul*: pentru fiecare păcătos din viața lumească (tâlhar, băutor, fumător, cismar necinstit etc.) e redat câte un chin; așa, bunăoară, femeia care nu vrea să nască e reprezentată ca fiind suptă la sâni de doi șerpi etc. De-asupra *iadului* se văd scene înfățișându-ne «niamu jidovesc, niamu turcesc, niamu tătărăsc, niamu Harapilorŭ» etc. In încăperea bărbătească a bisericei sunt redate scene din viața biblică, având fiecare câte o inscripție, cum ar fi, de pildă, următoarea: «Kainŭ pre Avelŭ au ωmori(t)» etc. Intreaga zugrăveală, din care reproduc două scene în planșa XVII, 2 și XVIII, 1, vădește un arhaism interesant în felul lui, simplitate, multă naturalețe, o expresivitate relativ puternică și o naivitate pronunțată în convingerea profundă a credinței reprezentate în toate aceste scene zugrăvite. Zugrăveala Mănăstirei-Giuleștilor e, din acest punct de vedere, mai simplistă, mai naivă, ducându-ne și ea spre o proveniență rusească. Arhaismul, ca și primitivitatea simpatică și originală a *Bisericei-din-Deal* din Ieud reiese nu numai din înfățișarea ei cu ferestruici mici de tot — ca și la toate celelalte de altfel — ci și din înseși obiectele din interior, dintre cari amintesc numai scara care servește pentru urcat în pod de unde se trage clopotul: e făcută dintr'o singură bârnă de stejar, pe care sunt săpate trepte rotunjite și alunecoase, în cari de-abia încape jumătatea talpei piciorului.

Din întreaga această simplitate expresivă și plăcută a bisericei maramureșene, ceea ce trebue relevat cu satisfacție sufletească e faptul că ea a servit în decursul vijelios al atâtor amar de secole de cel mai puternic scut al menținerii individualității etnice românești în acest ținut nordic al României întregite.

Ocupațiunea țăranului și avuția Maramureșului. — Principala ocupațiune a Maramureșenilor o formează creșterea vitelor care e determinată de configurația terenului. Singura resursă pe care contează această țară întru îndestularea nevoilor zilnice rezidă în păstorit și vite mari. In această privință, prin noua delimitare politică a granițelor româno-cehoslovace, Maramureșul decade mult, pentrucă peste 100 de munți din nordul ca și din sudul Tisei, pe cari înainte de 1914 îi întrebuința pentru pășunatul de vară, astăzi îi pierde, așa că cele mai multe turme de oi ale Maramureșului, ca și vitele mari sunt silite să văreze în puținii munți din jurul Borșei rămași României, întru cât lanțul muntos sud-vestic — Țibleș-Gutâi — ca și hotarul Săpânței nu pot îndestula turme mari și numeroase. In urma acestei

situații politice, o bună parte din fânul pe care țăranul maramureșean îl cosește vara în jurul satelor o mănâncă vitele chiar în timpul verii, pe când înaintea războiului îl întrebuințau aproape în întregime numai iarna, când toate vitele lor părăsiau, odată cu toamna, munții Galiției cari le serviau de văratec. Din această cauză Maramureșenii s'au văzut siliți să reducă mult din extensiunea de odinioară a păstoritului, vânzându-și o parte din oile și boii lor.

Că păstoritul maramureșean se practica înainte de război pe o scară mult mai întinsă, aceasta reiese cu prisosință și din diferitele relatări culese de la păstori bătrâni cari «au păcurărit» timp îndelungat [1]. Reproduc numai două. In iulie 1921, ducându-mă la stâna lui Dunca din Giulești pe dealul Čičirlău (Valea-Măstăcănișului), în legătură cu transhumanțele păstorești, păcurarul Rägn'ic G'eorçe, de 54 ani, îmi spunea următoarele:

«Amu pînă 'n bătaịe merẹam cu oile cătă țara leșẹască, cătă răsărit, pă munt'ele Rădescu, și pă Radu — mn'eždaș cu el —, și pă Copk'ilașu, și pă H'erștu — tăt mn'eždaș cu el —, și pă Groapa-Mutuluị. Apoi în Tomnat'ec merẹa Berbeșten'iị; Văd'en'i merẹa în Ungurească și Vădănẹască.

Pe valea Izei, și anume în Ieud, Petre Rus, poreclit Băzai, de 57 ani, îmi relata în 23 decembrie 1924 următoarele:

«Is păcurar d'e 37 aị. Intîị am vărat în Gróhot, cătă Poịen'ile-d'e-su-munt'e; apoị în Preluca-Ulmuluị, cătă Țîbou; în Arșîța, în Zîmbroslav; apoị am vărat în D'ẹalu-Braduluị, în Bîržaba, în Măgura-Ğẹamănuluị, în Ğẹamăn, în Arșîța-șopîrleị, în Zîmbroslăziị, în Sălășîmurị; apoị, cătă Borșa, am vărat în cursura Borșeị, pă Pk'etros; apoị, amu, am vărat cătă Čeh'ị, în Žnẹapănu-Hînk'i, în Olan — tăt la Čeh'ị — în Prislopu-Olanuluị, în Popăd'ia, în Čeučîị, în Cucu, și maị d'epart'e, cătă Galițîa».

Relatări identice cu așezarea *mutărilor* [2] lor în munții din nordul Tisei am notat și de la păstorii din împrejurimile Borșei, ca și de la cei din Săpânța. De altfel extensiunea acestei ocupațiuni rezultă și din însăși poezia maramureșeană.

Feluritele aspecte pe cari ni le ofere păstoritul le vom releva în capitolul *folklorului*. Aci remarcăm numai că, deși această ocupațiune a fost destul de desvoltată, totuși Maramureșenii nu știu să întrebuințeze laptele pentru fabricarea mai multor feluri de brânzeturi, pe cari apoi să le poată exporta. Ei fac numai «caș» și aproape exclusiv pentru ei, cu toate că ar avea destul lapte, mai ales că țara lor le ofere pășuni minunate, cari ar fi foarte prielnice și agriculturei [3]. Din cauza aceasta, din punct de vedere economic, păstoritul lor rămâne o ocupațiune închisă între granițele țării lor — ceea ce de altfel, se constată în mai toate regiunile păstorești ale domeniului românesc nord-danubian;

---

[1] Pentru felul în care păstoritul se oglindește în literatura populară, cf. pag. XLVII și urm.

[2] Pentru sensul formei *mutare* (cf. *Glosarul)*, vezi și I. Mihályi, *Diplome maramureșene*, 629.

[3] De relevat în privința aceasta că, din apicultură Maramureșul și-ar crea un venit bogat și frumos, întru cât plaiurile cu apele sale ofer teren foarte bun.

laturea economică a ei o exploatează, astfel, alţii. In această ordine de idei, nici grija pentru o fructificare crescândă, mai bogată şi mai variată a produselor păstoreşti nu se constată, totul fiind redus mai mult sau mai puţin la o producţie primitivă [1]; după cum, pe de altă parte, gândul de a poetiza această viaţă, dându-i o înfăţişare cât mai atrăgătoare din care să se vadă o rivalitate între stâni, e cam strein de preocupările păstoreşti — ceea ce în viaţa păstorească a Aromânilor formează una din preocupările de căpetenie mai ales în timpul primăverii, ca şi toamna, când au loc transhumanţele după păşunat.

In afară de turmele de oi, în munţii acestei ţări vezi şi numeroase cirezi de boi cari, prin rasa lor ca şi prin păşunatul bogat şi ales al ţinutului, atrag admiraţia vizitatorului: frumoşi, mândri, de coloare roşcată şi mai ales cafenie, foarte graşi, întru cât sunt scutiţi de orice transporturi ca şi de orice muncă agricolă; sunt boi de rasă elveţiană pe care statul ungar o importase şi căreia îi rezervase teren prielnic creşterii sale chiar în Maramureş. O altă rasă, căutată şi bine preţuită, e aşa numita *Algau*, care poate aduce acestui judeţ un venit important.

Evident că, în afară de păstorit, celelalte ocupaţiuni ale Maramureşenilor sunt în funcţie de ceea ce ce ofere pământul satelor lor. Acolo unde se pot face oarecari semănături — bine înţeles, de toamnă, întru cât bruma acestui anotimp le apucă de timpuriu în aşa fel, încât ţăranul e silit să-şi importe pânea de toate zilele — el se mai ocupă şi cu agricultura; după cum Borşenii, de exemplu, graţie pădurilor din hotarul comunei lor, se ocupă cu lemnăritul, şi anume cu transportul buştenilor etc.

Cât priveşte ocupaţiunea femeilor, ceea ce trebue relevat, mai ales pentru trecut, este ţesutul covoarelor, în care Maramureşeanca îşi desfăşoară tot talentul său artistic. Covoarele maramureşene sunt remarcabile nu numai prin originalitatea regional românească a motivelor ci şi prin ţesătura lor; de amândouă părţile cu aceeaşi faţă, ceea ce necesită timp îndelungat, pricepere şi răbdare din partea femeilor (cf. planşa X, 2 şi 3 şi XI 1 şi 3. Intr'o duminică (25 iulie, 1920), femeia Ileană Čičeu̯ (34 ani) din Budeşti îmi spunea următoarele:

Tręabă să sii̯ lǫatră şî să ai̯ cap bun ca să şt'ii̯ fače aşa; ačele femei̯ sîm rare aşa pîn sat şî le dzîčem *'mpk'istritǫare.*

Intreaga producţie textilă anterioară războiului se mai caracterizează şi prin aceea că diferitele colori date covoarelor sunt extrase din fierberea unor anumite plante, fără a recurge la văpselile de prăvălii. Procedeul acesta — astăzi căzut în dezuetudine din motive uşor de înţeles — asigura covoarelor nu numai o plăcută şi discretă armonizare a colorilor, ci contribuia ca ele să nu se poată decolora niciodată, fie că ar sta în bătaia soarelui, fie că ar fi fierte. Astfel *drobşorul* se întrebuinţează pentru

[1] Voi releva altundeva paralela vieţii păstoreşti nord-dunărene faţă de păstoritul Aromânilor, din care se va vedea superioritatea acestuia atât din punct de vedere economic cât şi ca pitoresc etnic.

extragerea coloarei galbene, *sovîrvul* pentru coloare roşie, coaja de arin — ca şi *galaschinul* — pentru cea neagră etc. Toate covoarele sunt ţesute numai de lână şi prezintă o asemănare remarcabilă, şi ca desemn chiar, cu cele ţesute în Basarabia; atât numai că sunt aspre la pipăit, întru cât lâna din care sunt făcute nu e rudă. Ca aspect, aceleaşi motive simple, frumoase şi atrăgătoare, cu o simpatică îmbinare a colorilor, le găsim şi la traistele pe cari le poartă mai cu seamă Maramureşencele mai în fiecare vineri, când e «mărturie» sau zi de târg la Sighet. In privinţa aceasta, a traistelor, am constatat că excelează femeile din Săpânţa — şi aci ar trebui să mai avem în vedere şi caracteristicele sufleteşti ale Săpânţeanului (cf. pag. XXVII) —, după cum valea Cosăului şi a Marei posedă covoare mai frumoase. Maramureşeanca face şi alte ţesături, cum sunt bunăoară velinţele sau cergile, cari prezintă mare asemănare cu cergile pe care le ţes femeile aromâne din munţii Pindului.

Din acest punct de vedere, e regretabil că această artă naţională a început să decadă mult, mai ales că şi ea ar putea deveni o frumoasă sursă pentru existenţa zilnică.

Sub raportul uneltelor pe cari femeia maramureşeancă le întrebuinţează la ţesut, cele mai multe sunt aproape identice, atât ca formă cât şi ca numiri, cu cele cunoscute în celelalte regiuni româneşti (cf. planşa X, 1 şi XII, 2). In legătură cu această ocupaţiune, reproduc aci o scurtă descriere dată de aceeaşi Ileană Čičeu̯ din Budeşti (cf. pag. XXI):

Cîn vrem a ţăse, tręabă să pun'em maį întîįe t'įara pă urdzoį; apoį să sie tăte čelęa und'e li-į locu: sulu d'in napoį, sulu d'in naint'e, stativele, amnari, t'ind'eįca, brîglele, spata, iţale care tręabă să sie legat'e d'e čįǫant'e, ponoği, prinsǫare, slobozîtorįu, fuşt'ei şî suveįca; după ačelęa, treabă hrebănu ca scaun şî cu ic. Apoį, pînă a ţăse, tręabă să aį lînă. Lîna pînă če o spălăm îį dzîčem că-į t'inoasă. Apoį o sįerbem; ursucu noį nu-l häznuim nimn'ica. Scărmănăm lîna şî apoį o trağem în hrebçincă. Cu ęa façem *pắr* şî *canurį*. Cu păru façem gube, şî zaçįį, şî čįoarečį, şî dolman. Canura o façem urdzătură şî apoį o pun'em pă răşk'itorį cu care răşk'im tort. Apoį cu tortu façem çem, şî apoį façem čerğį, şî făţǫaįe, şî ţol, şî şt'ergură, şî leped'ee, şî d'esağį, şî cît'e un *lat* păntu casa o d'e vîndut.

De amintit că mai toate aceste obiecte le au şi Rutenii, ca şi Cehii. Am mai putea adăuga la acestea şi *cuželca*, precum şi cicricul, cari sunt identice cu cele ale Cehilor [1].

Pe lângă păstorit şi creşterea vitelor cari determină pe Maramureşeni ca să întreţină cât mai multe şi mai bune *cosalăuri*, acest ţinut dispune şi de alte avuţii pe cari le-ar putea exporta cu folos dacă n'ar fi neglijate. Posedă imense păduri de fag, brad şi molift, cari ar putea asigura aproape întreaga existenţă a locuitorilor. Cele mai multe însă, din cauza lipsei de mijloace de comunicaţie, de căi ferate, sunt lăsate în voia întâmplării şi foarte puţine sunt exploatate, mai ales pe valea Vişeului, în jurul Borşei şi întru câtva pe valea superioară a Izei. Graţie minunatelor adăposturi şi ascunzători pe cari le ofer codrii acestei regiuni muntoase, în Maramureş trăeşte un bogat şi variat vânat de fiare si

[1] Cf. *Českí lid*, ročník XIII (1903-1904), pag. 409.

pasări sălbatice, cum: cerbi, căprioare, capre negre [1] (mai ales în munții pietroși ai Borșei, în deosebi pe Pietrosul), mistreți, vulpi, lupi, urși, pisici, cocoși etc. Partea nord-estică a județului, care este de fapt și cea mai muntoasă și mai puțin umblată, în timpul verii ofere adesea păstorilor tablouri fermecătoare când își fac apariția, izolat sau în grupuri, cerbii maiestoși sau căprioarele elegante. Sunt, iarăși, pline de interes zoologic, îmbinat cu multă poezie, vânătorile din luna april după frumoșii cocoși negri-aurii cari, atunci când cocoșesc (orele 3 de dimineață), pot fi ușor vânați, întru cât în acele momente ei «n'ičį nu văd, n'ičį nu aud, fără numa găina».

In afară de cherestea, munții Maramureșului sunt depozitarii a felurite bogății miniere și de ape minerale. Iată, bunăoară, câteva din acestea: în Săcel există *petrol*; în Ieud și în Dragomirești se găsește *păcură*; *slatină* există în hotarul multor sate, ca Săliștea, Slătioara etc.; *borcutul* (apă minerală) țîsnește din foarte numeroase isvoare din hotarul diferitelor sate, ca Glod, Poieni, Botiza, Breb, Borșa etc. Inainte de război apa minerală din Breb care curge sub poalele Gutâiului atrăgea în vilegiatură o populațiune numeroasă; izvorul din Botiza e de asemenea căutat [2]. Astăzi mai toate aceste izvoare sunt lăsate în părăsire: de relevat că numai în ținutul Borșei se găsesc peste 40 de izvoare cu ape minerale.

Nici bogățiile minerale nu sunt exploatate; mici începuturi s'au făcut numai în împrejurimile Borșei. In schimb ocnele de sare din Șugătag-Ocna și din Coștiui sunt în plină exploatare [3].

In privința bogățiilor, Maramureșul excelează și în altă direcție: dispune de o varietate aleasă și de o cantitate enormă de fructe atunci când anul e fructifer. Inainte de război, numeroase piețe din orașele Europei centrale, ca și cele ale Vienei, erau alimentate și cu fructele Maramureșului, și anume cu mere și pere. Din cauza izolării sale geografice, nici aceste produse nu-i pot aduce un venit țăranului maramureșean.

Portul și tipul — Portul său e foarte simplu: încălțat cu opinci, el nu poartă în timpul verii decât «cămașa» scurtă până la brâu, albă și cu mâneci largi, țesută din in sau cânepă și «gatiile» care sunt foarte largi și lungi până de-asupra gleznelor. Mai poartă și o «curea» lată care se ridică până subsuoară, precum și o straiță în care odinioară, pe vremea Ungurilor, purta — ca și Oșenii — câte un cuțit. In zile de sărbători duce pe umeri câte o «gubă» pe care, mai ales pe valea Marei și a

[1] In timpul iernii, o bună parte din cerbi, căprioare și capre negre cad, din cauza marilor ninsori, pradă numeroaselor haite de lupi cari năvălesc din spre nord. Sunt ierni când acești lupi — de dimensiuni cam neobișnuite în lungul lanțului carpatin — cutreeră în 24 de ore întregul ținut, devenind un adevărat pericol și pentru marginile satelor, de unde ridică în spinare până și câinii.

[2] Pentru apa minerală din Săpînța, cf. pag. VIII.

[3] In ceea ce privește vechimea exploatării acestor ocne, cf. interesanta notă din I. Mihályi, *Diplome maramureșene*, 618-619.

Cosăului, Maramureşeanul o poartă ca pe o togă, oricât de mari ar fi căldurile, iar «feciorii» n'o leapădă nici în vâltoarea horelor de miază-vară. Pe cap poartă «clop». In timpul iernii gatiile sunt înlocuite prin «cioareci» de lână şi au şi «lecrice».

Acesta e în trăsături generale portul bărbătesc. Totuşi, ca în oricare regiune românească nord- sau sud-danubiană, portul fiecărui sat îşi are anumite particularităţi după cari se disting unele de altele. Iată, bunăoară, câteva distincţiuni: în Borşa guba e rară, ba chiar cu totul neîntrebuinţată; Borşenii se mai caracterizează şi prin aceea că gatiile lor sunt cele mai lungi, până în dreptul gleznelor, iar la capăt având *roịturị* (=împletitură flocoasă — cf. planşa V, 3); ceva mai mult: ei sunt singurii cari poartă, în număr mai mare, cea mai lată curea (cf. aceeaşi planşă), atât în timpul iernii cât şi vara; şi motivul pentru care o poartă — în afară de cel tradiţional, care e un sentiment de mândrie — e şi acela că, cureaua fiind solidă, le ţine mijlocul drept, nu li-l lasă să se îndoaie nici la ridicarea sau transportul greutăţilor mari, după cum, pe de altă parte, îi fereşte şi de răceli. Izenii se pot cunoaşte şi după gatii, cari sunt mai scurte decât cele de prin celelalte văi. Săpânţenii se disting prin cămaşa lor scurtă: de-abia le acopere pieptul, mijlocul corpului rămânând neacoperit, chiar atunci când încing şi cureaua (cf. planşa I, 1).— Distincţiunile dintre săteni se pot face chiar după aceeaşi îmbrăcăminte, întru cât fiecare sat dintre acele cari folosesc guba se deosebeşte de celelalte prin coloarea lânii: gubă albă, surie, vânătă, albie etc. Până şi la sumane coloarea constitue un criteriu de distincţie, cum ar fi, bunăoară, Săcelul care se distinge prin coloarea neagră etc. Deosebirile acestea devin şi mai pronunţate după văile în lungul cărora se găsesc satele [1].

Trecând la portul femeiesc, de relevat că el e aproape identic cu cel din întreaga Românie. Femeile poartă «zaghii», iar cămaşa lor nu prezintă mai de loc broderii pe umăr sau pe mâneci, afară de Săpânţa unde se constată puţină broderie — şi aceasta spre deosebire de Rutencele din cele câteva sate pe cari le poţi cunoaşte numai decât după «cosala» frumoasă, făcută cu fir roşu sau albastru, de pe cămăşile lor. Numai în Borşa portul femeiesc diferă puţin, întru cât zaghiile sunt înlocuite prin cătrinţe, iar ciorapii prin «colţuni» scurţi şi anume făcuţi până puţin de-asupra gleznelor (cf. planşa II, 2); faptul acesta determină pe Borşence să umble mai mult cu opinci decât cu cizme, aşa cum umblă femeile din celelalte sate. Borşencele se mai deosebesc de celelalte Maramureşence şi prin

[1] De amintit aci că şi păstorii au aceeaşi îmbrăcăminte (cf. planşa IV, 1 şi XIV). Singura deosebire ce se poate constata e că gatiile sau *(i)smolenčele* lor, ca şi cămaşa, sunt înegrite anume în modul următor: le fierb, apoi le îmbibă cu unt, peste care presară funingine, praf de cărbuni sau de galascan; le pun apoi în apă fiartă cu scoarţă de arin, după care le ung a doua oară cu unt. Aceasta, pentru două motive: spre a fi feriţi în tot timpul verii de insecte, întru cât ei nu se schimbă, şi în timp de ploaie să le servească drept impermeabile, graţie faptului că ploaia alunecă fără să poată pătrunde. Acest procedeu îl practică şi păstorii din Bucovina (cf. Dimitrie Dan, *Stâna la Românii din Bucovina*, 15).

originalul şi pitorescul lor leagăn de copil: când se duc la lucru afară din sat, pentru a se scuti de oboseala purtării copiilor pe braţe, ele îi duc în leagăne atârnate de umăr cu o funie, fie că merg pe jos ori călare (cf. aceeaşi planşe). Acest obicei îl au, cu o întrebuinţare mai redusă, şi satele vecine: Moisei, Săcelul şi Săliştea. In toate celelalte sate femeile obişnuesc să poarte guba (cf. planşa VII, 2).

Şi în Maramureş însă, civilizaţia vine să înlocuească încetul cu încetul elementele portului ţărănesc cu cele proprii oraşelor. Astăzi se ţese relativ puţin, iar zaghiile încep a fi înlocuite cu *sumne cu rǫate* (cf. planşa VI, 2). Astfel Vadul, fiind în apropiere de Sighet, îşi vede gubele împuţinându-se, luând un aspect de un fel de suburbie a Sighetului, aşa că, cu vremea, portul femeiesc va suferi o influenţă din ce în ce crescândă din partea celui orăşenesc.

Ca tip, Maramureşeanul prezintă asemănare cu Moldoveanul. In general e brun, cu priviri sigure, senine şi pătrunzătoare; robust şi învingător al oricărei munci de munte; cu plete lăsate pe umăr, tăiate pe frunte à la «bretonul» caesarian, şi pe care în fiecare duminecă sau sărbătoare mare şi le unge cu unt chiar în toiul căldurilor de vară [1]; trăsăturile feţei mai mult regulate şi severe; nasul roman; cu o caracteristică gravitate în înfăţişarea lui, manifestându-şi prin gest, umblet, ca şi prin plete o mândrie sufletească — spre deosebire de Unguri cari, după dânsul şi-o manifestă prin netunderea şi lungimea mustăţilor — (cf. planşele I; V, 3; VII, 1 etc.).

Evident că nu poate fi o unitate perfectă sub raportul tipului fizic la toţi Maramureşenii, după cum iarăşi există mici distincţiuni şi în obiceiul de a purta plete. Astfel în Borşa, mai ales la sexul feminin, apare şi tipul blond-albiu, cu ochi albaştri-senini. Borşanul nu prea obişnueşte să-şi tundă părul pe frunte, ci el îl desparte în două, la mijloc. De altă parte, Săpânţeanul iese, ca tip, din înfăţişarea comună a Maramureşeanului: are trăsături mai regulate, de obicei de statură înaltă şi e mai frumos—ceea ce, de altfel, o recunosc şi celelalte comune — (cf. planşa I, 1 şi VII, 1).

In general astăzi, şi acest obicei al pletelor începe să decadă, graţie contactului mai des cu cultura, civilizaţia, cu serviciul militar etc. In Săcel, Săliştea, Dragomireşti şi Cuhea pletele la bărbaţi încep să devină din ce în ce mai rare — tinerii fiind aproape toţi tunşi. La fel şi în Vad. Generaţiile tinere au şi început să renunţe la purtarea lor [2].

Viaţa şi caracterul. — Creşterea vitelor, ca şi puţinele semănături pe cari le îngădue această deluroasă şi muntoasă ţară, face ca Maramureşeanul să-şi petreacă mai tot timpul verii sub cerul liber, pe la «cosalăuri», unde strânge fân şi face *otave* (fânul cosit a doua şi a treia oară). Aceasta contribue mult la sănătatea lui fizică, aerul, apa, în

[1] Motivul acestui obicei trebue căutat în faptul că untul îi scuteşte capul de insecte. Maramureşeanul ţi-ar da şi o explicaţie în sensul că, la o eventuală încăerare, pletele să nu-i aducă neplăceri, trebuind ca, atunci când ar fi înhăţate de inimicul său să-i alunece din mâni.

[2] De reţinut că pletele au fost considerate şi ca o mândră exteriorizare a nobleţei; chiar astăzi generaţiile bătrâne nu consimt nici în ruptul capului să-şi tundă pletele, pentrucă o atare hotărîre e socotită ca o curată şi revoltătoare «batjocură».

general clima înlocuind în bună parte alimentarea frugală, ba chiar sărăcăcioasă de care dispune. Ceva mai mult: grație sănătății pe care o capătă în timpul verii, rezistă diferitelor lipsuri cari sunt strâns legate de condițiile traiului său ca și de rigorile iernii. Astfel, locuința unei familii se compune în general și în cazul cel mai bun din două încăperi, despărțite printr'un antreu: într'una din ele, care e lipsită de foc, se ține tot ceea ce formează gospodăria unei case; iar în cealaltă, în care se află și cuptorul, doarme întreaga familie în condiții mizerabile. Și anume: de-asupra cuptorului se culcă de obicei copiii mai măricei — în caz că familia e numeroasă, ceea ce nu e o raritate; pe cele două lavițe fixate în lungul a doi păreți se culcă cei mai rezistenți ai casei, iar mamele sau bătrânii în pat — în unele case sunt alăturate și două paturi; copiii mici, în leagăne sau culcați în pat. In atari condițiuni, evident că totul e în paguba sănătății lor, mai ales că tot în această încăpere se spală și se usucă chiar rufele, se gătește, se coace etc. (cf. și cele spuse la pag. IX). Din cauza acestei stări de lucruri, mulți din cei cari încă nu sunt bine închegați fizicește — cum ar fi, bunăoară, copiii până la 12-14 ani — arată palizi la față și cu sănătatea cam zdruncinată. Intr'o duminică (8 april, 1923 — zi de Paști), găsindu-mă în Borșa, urmăresc de aproape și această lature a cercetărilor mele. Din numeroasa populație ce venise din împrejurimile Borșei să asculte sfânta liturghie se evidenția un contrast dureros: alături de tinerii și bărbații bine formați, ca și de bătrânii arătoși și venerabili, apăreau și grupuri de neveste, dar mai ales de fete, a căror înfățișare mândră, energică, sigură și plină de drăgălașe vioiciune muntenească îți inspira și o adâncă consternare sufletească: traiul greu de iarnă făcuse ca rumeneala obrajilor lor să fie cam ofilită, iar ivirea lor în haine de sărbătoare să pară niște sfioși ghiocei de primăvară, care așteaptă cu înfrigurare înfrunzirea codrului. In schimb flăcăii se bucură de un surplus de vitalitate. Astfel, tot în Borșa, am asistat în vara anului 1920 la o nuntă. Nunta întreagă venise pe jos din Poienile-Borșei. Un flăcău — care era și o nesecată comoară de strigături — venise chiuind și bătând în sunetul viorilor și fără întrerupere șoseaua până la biserică; după cucunie, tot în fruntea nunții, s'a reîntors mereu dansând pe drum, și n'a încetat dansul și chiuiturile până în dimineața zilei următoare. De altfel această rezistență la flăcăi, ca și la bărbați, se explică prin faptul că aproape ziua întreagă ei o petrec, chiar în timpul iernii, afară, sub cerul liber, după *țîișul* vitelor sau cu munca câmpului etc.; așa că ei sunt mai feriți de tuberculoză ca și de alte boale cari seceră multe vieți printre săteni.

Sub raportul moravurilor sociale se arată cumpătat chiar când e în joc sentimentul erotic. Disprețuește bunăoară pe «Žid» care permite ca soția lui, în caz de sterilitate, să aibă latitudinea ca să recurgă pe cale religioasă la ceva similar poliandriei[1].

[1] In privința poliandriei la Slavi, cf. interesantul articol al lui Tihomir R. Dordević, *La polyandrie chez les Slaves du Sud* (în *Revue des études slaves*, IV (1924), fasc. 1 și 2, pag. 101-112).

Din punct de vedere al caracterului, trăsătura fundamentală a Maramureşeanului rezidă în înfăţişarea lui calmă, sobră şi solemnă. Spre deosebire, bunăoară, de Oşean care îşi manifestă caracterul său iute prin gesturi, prin umblet ca şi prin expresia ochilor săi, Maramureşeanul se arată mai aşezat, mai puţin pornit spre tot ce cere hotărîrea pripită a momentului. Fireşte, se găsesc şi câteva comune cari se caracterizează printr'o vioiciune mai pronunţată şi mai nervoasă. Astfel, Strâmturenii sunt socotiţi mai «ĭuţ, d'ipče-s maĭ lotri». Pe aceştia însă îi întrec Săpânţenii cari, în iuţeala şi în arta de a se furişa în orice împrejurări pentru un anumit scop, pot fi puşi alături de Oşeni (cf. pag. XXIX).

Conştient de aceste caracteristici ale lui, orice hotărîre pe care o ia o aplică în linişte şi energic. Un singur caz ilustrează cu prisosinţă aceasta. In 19 ianuar 1919 armata română intră în Maramureş, punând stăpânire pe Sighet. In tot timpul războiului, ca şi pe vremea Ungurilor, Maramureşenii suferise mult din partea Evreilor din satele lor. Fără a prinde nimeni de veste, toţi se hotărăsc, cu de la sine putere, să expulzeze peste graniţa nordică a judeţului lor pe toţi Evreii aflători printre ei. In noaptea zilei de 20 ianuar 1919, comunele de pe valea superioară a Izei pun în aplicare hotărîrea luată: toate căruţele disponibile din satele Săcel, Săliştea, Dragomireşti, Cuhea şi Ieud sunt destinate transportului expulzării decise. Locuitorii satelor, în grupuri, se prezintă în miezul nopţii la locuinţele evreeşti şi, în cel mai scurt timp, toţi Evreii sus-numitelor sate, luându-şi strictul necesar şi punându-şi bătrânii şi copilaşii în căruţe, sunt porniţi în linişte perfectă pe drum, pentru ca cu toţii să formeze un singur convoi îndreptat spre Vişeul-de-jos. Pohodul se şi formase, iar avangarda lui atinsese valea Vişeului, când — în urma urgentei alarme produse — ordinele superioare militare stingheresc hotărîrea Izenilor, întorcând la locuinţele lor pe toţi cei porniţi spre expulzare. De notat că, chiar în această mişcare cu un caracter atât de grav, calmul ca şi conduita Izenilor a fost de o corectitudine perfectă: nici o bruscare, nici un furt.

E blând din fire, cu un suflet deschis şi nebănuitor. In dimineaţa zilei de 30 decembrie 1924 — pentru ca să dau un singur exemplu — am ajuns la orele 10^{20} în Crăceşti. Cam la marginea satului observ o poartă care, prin încrustările sale, interesează arta etnografică sculptorală. M'am hotărît să o fotografiez. Bat de câteva ori în poartă ca să iasă cineva din casă. Apare o femeie — în casă fiind ea singură. In singurătatea dimineţii şi în liniştea ninsoarei pornite, apariţia mea — a unui strein, de fapt, ca port cel puţin — cu drept cuvânt ar fi produs în sufletul oricui un sentiment de nedumerire, de bănuială turburătoare. Femeia — Maria Chira a lu Vasîle — în etate de vre-o 45 de ani, îmi deschide poarta şi, cu inima deschisă şi faţa senină, mă îmbie în casă ca pe un «drumar» doritor de puţină odihnă şi mâncare. O rog imediat să-mi aducă afară, în stradă, un scaun pe care să pot aşeza aparatul de fotografiat — ceea ce a şi făcut. La urmă, când să-i mulţumesc şi să plec, dânsa, bucuroasă că un necunoscut s'a oprit măcar o clipă la casa ei

«cinstind-o cu întrebarea» de sănătate, mă întreabă cu o expresivă satisfacţie sufletească: «d'apoi cum t'e k'iamă ?». Şi, cu această mulţumire, îmbinată însă şi cu regretul că n'a avut ocazie să servească pe un strein cu ceva mai mult decât cu un scaun, femeia Maria Chiru a lu Vasîle s'a simţit cu sufletul împăcat[1].

Această caracteristică trăsătură psihică a Maramureşeanului, care — în cadrul rustic şi patriarhal al stării sale — îmbracă haina unei bunătăţi nobile, am constatat-o în întregul ţinut: în sate, ca şi la munca câmpului, ba chiar în singurătăţile munteneşti ale stânilor.

Este ospitalier faţă de orice strein sau necunoscut pe care e destul să-l ştie că e de legea lui. Din portul, ca şi din vorba lui, se evidenţiează o pronunţată idependenţă morală, judecată sănătoasă şi inteligenţă vie — ceea ce reiese, alături de calmul său sufletesc, şi din versurile:

La dor şî la supărare
Trẹabă om cu minte mare.

Adesea din sufletul lui ţâşneşte şi o melancolie etnică ori de câte ori neajunsurile îl copleşesc:

Mîncatu-mn'i-s d'e străin'i,
Ca iarba d'e boi bătrîn'i;
Mîncatu-mn'i-s d'e dužman'i,
Ca iarba d'e boi cîrlan'i

sau în versuri ca:

Streinu-s ca şî un cuc —
N'ilă n'am und'e mă duc;
Streinu-s ca şî mn'erla —
N'ime n'arẹ-a mă 'ntreba.

E de un sarcasm adeseori caustic — ceea ce se poate constata din producţia lui didactică, cum sunt de exemplu *strigăturile*. Spiritul lui de observaţie, ca şi ascuţişul satiric al inteligenţei sale se reliefează clar şi din poreclele reciproce dintre sate, ca şi din cele familiare sau individuale. Astfel, în afară de cele relevate în textul DXXIII cari privesc numai satele de pe Cosău şi Mara, şi celelalte văi îşi au poreclele lor, şi anume:

Vişeoanii-de-mijloc sunt *covrigari*, (cf. la *Glosar* sub *ţolan*);

Vişeoanii-de-sus sunt *pupeğeri*;

Moisenii sunt *oveşeri* — după ovăzul întrebuinţat la facerea pânei — şi *gîlcoi* (cf. *Glosarul*);

Borşenii sunt *olari* — ceea ce nu pare justificabil;

Săcelenii sunt *şpîhe*, pentrucă în loc de plete, ca la ceilalţi Maramureşeni, capul lor «de-abia e acoperit cu câteva firicele de păr»;

Săliştenii sunt *bonzari*. Explicaţia e următoarea: După năvălirea Tătarilor, un surdo-mut s'a dus cu o oală plină cu mâncare la câmp. Spre seară, întorcându-se spre casă cu oala goală în spinare, pe

[1] A se compara această caracteristică sufletească cu cele pe cari le-am relevat în legătură cu caracterul Moţilor, bunăoară, în *Cercetări în Munţii Apuseni*, 21 şi urm. (extras din *Grai şi suflet*, II, 1).

drum aude un zgomot: — un bonzar se băgase după amiază în oală şi acum s'a văzut închis înăuntru, în oală. La acest bâzâit, surdo-mutul a crezut că vin Tătarii și dă fuga în sat, alarmându-l cu strigăte de: «vin Tătari, vin Tătari!»;

Dragomireştenii sau *Mn'ireşten'ii* — cum li se mai zice — sunt *cocoşi*, pentrucă strigă *cucurigu*! Sau *luna 'n tău*: un Dragomireştean s'a dus să scoată apă dintr'un puț în timpul nopții. Observă însă că în fundul puţului e luna. Afundă cârligul să prindă luna şi să o scoată afară. Cârligul se prinde de un colţ de piatră grea. Trage cu atâta putere, încât cârligul se rupe în puţ iar el se pomeneşte trântit cu faţa în sus: cu mirare vede că luna din puţ a fost azvârlită tocmai în înaltul cerului;

Cuhenii sunt *pădurea arsă păntu-un ou d'e pk'iatră*: Cuhenii au avut și ei cândva o singură pădure. Intâmplarea face ca să găsească și ei un ou de mâncare. Urma să-l coacă. Neştiind că oul e de piatră, au ars atâtea lemne, încât întreaga și unica pădure de care dispuneau au mistuit-o pentru coacerea acestui ou;

Ieudenii sunt *prescura pîn usčiorii d'e la beserecă*: o femeie, ducându-se la biserică, cu surprindere constată că nu poate intra înăuntru din cauza prescurei pe care o ducea și care era mai lată decât intrarea bisericei. Fără să-i dea în gând ca să întoarcă prescura cu latul ei în mod vertical, ea a scos usciorii bisericei ca să poată intra. — Sau: Ieudenii sunt *buhaiu 'n turnu beserečei*: satul lor a avut un singur buhai. Fiind secetă şi neavând cu ce să-l hrănească, locuitorii observă sus în turnul bisericei un fir de iarbă verde răsărit printre draniţe. Atunci leagă cu o frânghie taurul de coarne, iar unii din ei se urcă în turnul bisericei; aceştia, prinzând de celalt capăt al frânghiei, trag în sus taurul legat, pentru ca, astfel urcat de-asupra turnului, să poată paşte firicelul de iarbă[1];

Botizenii sunt *f... - gîză*;

Şieoanii sunt *guba 'n beserecă*: întregul sat nu avea decât o singură gubă. Pentru ca să nu se învechească iar locuitorii să fie mai apoi lipsiţi și de unica lor gubă, au hotărît să o păsteze în altarul bisericei;

Rozăvlenii sunt *căţaua în loză* — «d'ipče, nu ştiu»;

Săpânţenii sunt *rotari*: în isteţimea lor ei pot fura chiar roata de la o căruță ce merge fără ca să simtă căruţaşul (cf. și cele relevate la pag. XXVII)[2].

Pentru celelalte sate n'am putut culege nimic în direcţia aceasta.

Dar, prin relevarea unor atari constatări, cari, ce-i drept, privesc de aproape psihologia Maramureşeanului, am atins domeniul folkloric propriu zis. Vom releva deci, în capitol separat, diferite aspecte, din cari să se evidenţieze şi mai bine şi anumite laturi etno-psihice urmărite până aci.

---

[1] Ieudenii mai sunt porecliţi şi *oveşeri*.

[2] Chiar Oşenii, cari sunt socotiţi drept neîntrecuţi în această privinţă, când trec prin Săpînţa spre Sighet cu câte ceva de vânzare în zi de târg se zice că se uită cu ochii în patru şi tot rămân păcăliţi.

FOLKLORUL

Dat fiind interesul şi însemnătatea pe care o au asemenea cercetări, întru cât în folklor se resfrânge «întreaga viaţă a unui popor, cu toate ramificaţiunile şi complexitatea ei sufletească şi intelectuală», am urmărit atari manifestări cu o grje nu mai mică decât cea dată cercetărilor dialectologice propriu zise, socotind, astfel, că, în limita posibilităţilor avute, voi fi reuşit să cristalizez în trăsături generale psihologia şi mentalitatea acestui reprezentativ colţ nordic al domenului dacoromân. Am urmărit cu o deosebită atenţie manifestarea lui artistică, bunăoară în literatură, spre a putea desprinde dintr'o astfel de producţie caracteristicile complexului său sufletesc, oprindu-mă în modul acesta la un criteriu de oarecare selecţionare a materialului folkloric — fireşte, fără a neglija laturea linguistică.

E incontestabil că chiar din analizarea unor simple imagini folklorice caracteristice entităţii sale putem contura felul de a fi al unui popor, urmărindu-l chiar în anumite nuanţe psihice. Câteva exemple luate din literaturile populare ale peninsulei balcanice vor reliefa cu prisosinţă ceea ce astăzi e în general recunoscut ca fiind un adevăr consacrat.

Din imagini ca acestea:

. . . .
Fiorì il pruno al suo sorriso,
che al soppalco era dipinto
e su d'essi un dolce nembo
venne giù di bianchi fiori [1]

e imposibil să nu întrevezi în ele gingăşia expresivă a unui erotism delicat, dulce şi senin ca cerul mediteranean — ceea ce contrastează cu caracteristicile sufletului nordic căruia îi lipsesc coloritul şi frăgezimea primăvăratică din literatura popoarelor sudice.

Tot în literatura populară albaneză ne frapează imagini de un puternic relief metaforic ca cea următoare:

Là, su quel monte un nero
Fumo elevarsi appare;
Esso non è già un nero
Fumo che in alto va,
È il giovinetto altero
Nel fior della sua età [2].

---

[1] Antonio Scura, *Gli Albanesi in Italia e i loro canti tradizionali*, New-York, 1912, 149. După cum se vede, imaginile aparţin literaturii populare a Albanezilor din Italia. Le-am dat în traducere italiană, întru cât ar fi fost greu de urmărit în limba albaneză. Voi proceda la fel şi cu cele ce urmează. Cât priveşte natura acestor imagini, evident că, pentru unul care cunoaşte sufletul albanez din peninsula balcanică, ele ar contrasta puternic cu firea lui războinică şi plină de un orgoliu caracteristic entităţii sale. De aceea, originea lor trebue căutată în patrimoniul folkloric italian. Referitor la traducerea dată de Scura, cf. şi cea a lui A. Straticò, *Letteratura albanese* (ed. Hoepli), 66.

[2] V. Dorsa, *Su gli Albanesi*, 150. Cf. şi A. Straticò, *Letteratura albanese*, 115.

Din atari imagini, extrase dintr'o baladă privitoare la o luptă din care voinicul se întoarce rănit, uşor se poate desprinde particularitatea unei vieţi închinate armelor, ca şi mândria proprie a oricărui luptător albanez.

Evident, lupte a avut destule şi neamul românesc, ba chiar mai grele, mai crâncene şi mai numeroase: — totuşi, în literatura lui populară imagini îmbibate cu un astfel de subiectivism etnic al unei colectivităţi nu se reliefează. De asemenea, producţiunea populară românească lirică e foarte bogată; dar imaginile cari o caracterizează ies din cadrul celor relevate mai sus, după cum, pe de altă parte, nici cugetări cu fond liric, ca cele ce urmează, nu vom găsi în literatura noastră:

Τὰ μαῦρα μάτια τὴν αὐγὴν δὲν πρέπει νὰ κοιμοῦνται,
Μόνον νὰ κολακεύωνται καὶ νὰ γλυκοφιλοῦνται [1]

sau:

Μαῦρα μάτια 'σ τὸ ποτῆρι,
Γαλανὰ 'σ τὸ παραθύρι [2]

Trecând apoi în domeniul folklorului Slavilor de sud şi urmărind, de pildă, literatura sau chiar muzica sârbească, nu va fi greu ca din atmosfera unei haiducii romantice să desprinzi caracteristica vizionarului slav — ceea ce, iarăşi, nu se evidenţiază în folklorul român.

Dar dacă lirismul român nu ni se înfăţişază aureolat cu acel cald şi evoluat sentimentalism mediteranean propriu bunăoară Italienilor, Grecilor etc., sau dacă Românul — inclusiv, deci, şi Marmureşeanul — nu ne apare nici ca un cugetător liric, aceasta nu însemnează că laturea patriarhală a vieţii sale e lipsită de imagini poetice caracteristice mediului său. Fireşte, fiecare entitate sufletească are ceva propriu, care-i poate aparţine exclusiv ei. Totuşi, principial, o comparaţiune poate oricând avea loc, spre a se putea astfel stabili şi un criteriu de apreciere şi ierarhizare estetico-literară. Astfel, în literatura aceloraşi Albanezi din Italia există o poezie intitulată *Bogata şi săraca*. Cea bogată se lăuda că are colane de aur, tezaur de perle şi corali etc. — toate dăruite de soţul ei. Cea săracă nu se lasă de loc impresionată de o atare fericire şi-i răspunde astfel:

. . . .
Io ci ho un prezioso velo
ed è l'immenso, lo stellato cielo.
M'adorno il crin di rose e di viole
e per diadema ho il sole.

---

[1] C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, II, 278. — In traducere, aceste distihuri sună astfel:

Ochii negri 'n zori de zi nu trebue să doarmă,
ci numai să fie mângăiaţi şi dulce sărutaţi.

Ochii negri la pahar [= la masă],
Cei albaştri la fereastră.

[2] Cf. şi distihul 42, *ibidem*, 286. — Versurile cari caracterizează sentimentul iubirii şi cari sunt reproduse la pag. XXXIII, prin nuanţa lor deosebită, nu intră în această categorie, şi cu atât mai puţin cugetări de natură morală, ca cele de la 104^{31-34}.

L'azzurra vesta mia è il mar profondo
ed ho per trono il mondo,
ove a mia posta le pupille ponno
schiudersi a veglia o chiudersi nel sonno

Ce-i drept, feeria acestui tablou atinge sublimul lirismului descriptiv. Iată însă că, potrivit mediului etno-geografic, acestor minunate imagini le putem opune câteva proprii folklorului român de o incontestabilă valoare. Fără a mai recurge la tabloul pe care ni-l înfățișază *Miorița*[1] (cu variantele sale), relevăm un altul aproape la fel cu cel din *Miorița* și anume: sora, neputând consimți la o căsătorie cu fratele ei, îi pune condiții irealizabile pentru ea, printre cari figurează și următoarele:

— «Eu̯, frat'e, n'oi̯ împleti
Pînă tu că ţî-i̯ k'ema
Nănaş mare
Sfîntu soare,
Nănășița
Lun'ița,
Cuscri
Lučefen'ii̯,
Şî drust'ele
St'elele»[2] (119 16-25)

ceea ce — alăturată la atâtea alte imagini superioare — dovedește în mod indiscutabil că sufletul entității române nu e de loc strein unor asemenea manifestări de estetică literară, sau chiar artistică — după cum se poate constata în producția folklorică muzicală etc.

Și acum, în urma acestei schițări de a reliefa adevărul că sufletul unui popor se oglindește și în poezia lui, trecem direct la producțiunea poetică a Maramureșeanului, oprindu-ne, rând pe rând ,la diferitele specimene ale genurilor literare reprezentate în culegerea de față.

In afară de cele relevate la pag. XXVII și urm., sufletul Maramureșeanului se caracterizează și printr'o fericită dar echilibrată inspirație poetică ce cristalizează în imagini care vădesc un sentiment oarecum controlat parcă, aș putea zice chiar intelectualizat. Ii e strein misticismul vizionarului slav, deși convietuirea lui economico-geografică cu Rutenii bunăoară a durat secole întregi. Găsim adesea înfiripări de o reală valoare:

Satule, pă tin'e-i̯ nor,
O s'așadză-a bad'ei̯ dor?
Satule, pă tin'e-i̯ čeață,
O doru bad'ii̯ s'așadză?[4]

[1] Antonio Scura, *Gli Albanesi in Italia*, 181. Cf. și traducerea din A. Straticò, *Letteratura albanese*, 101. — Să fie oare aceste imagini proprii literaturii populare albaneze?

[2] Asupra acestei balade lirice, cf. importantul studiu al lui Ovid Densusianu, *Vieața păstorească în poesia noastră populară*, II, 39 și urm.

[3] Balada aceasta, *Fratele și sora*, corespunde ca fond baladei *Soarele și luna* culeasă de V. Alexandri. Cf. și pag. XXXIX.

[4] Auzită de la Pop Mărie 25 ani — Budești, 1923.

Coloritul, plasticitatea unor astfel de imagini sunt mai presus de orice laudă când e vorba de literatura populară, după cum, iarăşi, acelaşi sentiment al iubirii constitue o fericită realizare estetică în caracterizarea ce i se dă în versurile:

Pă un'e mere doru
Nu poţ ara cu plugu,
Că an'ină plugu 'n dor:
Trag boi, numa nu mor... (CX).

Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât ştie să îmbrace în simplitatea firească şi necăutată a graiului popular imagini spontane şi de un lirism puternic. Toate figurile poetice la cari recurge inspiraţia lui impresionează şi plac prin naturalul lor, chiar când le lipseşte cadrul cuvenit. Pentru conturarea portretului iubitului ei, Maramureşeanca recurge la următoarele comparaţii:

Numa 'n munt'e est'ę-un k'idru
Aşa t'in'erel şî mîndru;
Numa 'n munt'e est'ę-un brad
Aşa t'in'erel şî 'nalt[1] (CLXXXIII).

De notat că toate imaginile poetice se caracterizează prin scurtimea şi conciziunea lor. Iată, de pildă, câteva exemple: mama caută să liniştească pe fiul ei cel părăsit de mândra lui şi să nu mai «tragăne aşa cu žěle» căci

Plîng pk'etrile pă vălčele,
Păsărıle 'n cuįburele (104 63-64).

Tot aşa de lapidare apar şi atunci când Ţidra spune lui Ţidru că nu trebue să «tragăne», căci:

Eų d'ę-oį prindę-a trăgăna
Munţî s'or cutremura,
Rîpk'ile s'or surupa,
Văile s'or tîlbura (111 70-73)[2].

Participarea naturii la tot ce stăpâneşte sufletul creator apare nu tocmai rar şi în poezia maramureşeană; ba chiar adesea ea ni-i înfăţişată cât se poate de expresiv. Astfel, în poezia oarecum alegorică CCXV şi adânc mişcătoare, ne frapează versuri ca acestea:

Şî 'n vîrvuţu čįungului
Zcįară pui şoįmuluį.
Dą-aşa zcįară şî susk'ină,
D'e čįunguţu să l'ęagînă
D'in vîrv pînă 'n rădăčînă (43 44-46)

după cum frumoasă e şi cunoscuta metaforă din versurile:

Pă čęa cǫastă, mamă, arsă
Mîndră plǫaįe să răvarsă;

[1] Cf. şi portretul lui Gruia, 107 28-31.
[2] Cf. şi versurile dela 76 49-53.

Nu-i ploaie, mamă, curată,
Că-s lacrămi d'e la o fată[1] (115 [1-4]).

Dacă am relevat în treacăt această lature de estetică literară în legătură cu poezia populară în general, aceasta am făcut-o şi pentru motivul ca, culegeri de felul celei de faţă să nu fie considerate ca lucrări cari privesc exclusiv dialectologia, folklorul sau etnografia, ci ele trebue să intereseze de aproape şi însăşi literatura ca şi critica literară.

Trecând acum de la aceste câteva consideraţiuni privitoare la genul liric, ne vom opri la anumite aspecte ale genului epic, al cărui tipic reprezentant e:

Balada. — In trăsături generale, balada maramureşeană, ca fond, nu prezintă aproape nimic prin care această regiune să se distingă în mod pronunţat de restul domeniului folkloric dacoromân; din contra, subiectele multor balade ne duc la o comunitate folklorică cu celelalte ţinuturi. Ceva mai mult: anumite balade, prin caracteristicile, ca şi prin însuşi fondul lor, ne duc la concluzia că asemenea balade constitue în poezia maramureşeană un împrumut folkloric direct sau indirect, ori o radiaţiune folklorică şi în această ţară din centrul în care se va fi petrecut faptul sau de unde se va fi înfiripat cântarea acelui fapt. Câteva exemple vor dovedi cu prisosinţă aceasta. Maramureşeanul nu poate să cunoască Dunărea decât cel mult din auzite; totuşi, în balada *Bărbatul Irinei*, pag. 92, citim:

Peste mări,
Peste Dunări.

Nici de Muntenia nu putea şti, deşi la 101[66] vedem:

Colo 'n ğios, pă munten'ească

— prin «munten'ească» urmând a înţelege că e vorba de «ţara muntenească». Cu toate că Nistrul, ca şi Prutul — dar mai ales izvoarele acestuia — erau mai aproape, totuşi Maraureşeanul nu avea de unde să le cunoască pentru ca aceste două râuri să apară în baladele sale, primul în versurile:

'N dealu Hotimului,
Pă coasta Mn'istrimului (89 [44])

iar al doilea în versurile:

Cu Prutaş s'o adunat
Şî Prutaşîi ş'o strîgat (113 [87]).

Dar nu numai consideraţiuni de ordin toponimic ne duc spre o atare constatare, ci, adesea, chiar fondul baladelor. Referindu-ne, bunăoară, la balada în care soţul îşi vinde nevasta (pag. 93), indiferent dacă acel târg de oameni se ţine la *Braşău* — după cum glăsueşte varianta

[1] Aceeaşi imagine apare şi în poezia populară a Aromânilor (cf. Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, pag. XXIX).

CCCLXIX — sau la *Brăilat* (cf. pag. 100), fondul ei face să apară în viaţa socială a Românului Turcii. Dar contactul acestui popor cu elementul românesc în nici un caz nu putea avea loc, mai ales sub raportul acesta, în ţinutul Maramureşului; de altfel numele «Brăilat» precizează unde anume se va fi petrecut ceea ce relevează balada [1]. Şi apoi, geograficeşte, elementul acesta folkloric nu e circumscris numai în Maramureş.

In această ordine de idei şi în directă legătură cu apariţia Turcului în poezia populară românească, evident că la fel trebue să privim şi existenţa sau circulaţiunea baladei *Ilonca şi Turcul* (pag. 93) sau variantele ei *Turčiŭ şi Sirolina* (pag. 90) şi *Linca şi Turčiŭ* (pag. 123), mai cu seamă că ea e cunoscută nu numai în nordul Dunărei, ci şi în sud, şi anume la Românii din valea Timocului [2]. In balada CCCCVI ni se vorbeşte şi de «ţara čea turčască».

Această comunitate folklorică nu se restrânge numai la baladele mai sus amintite; cele mai multe apar în mai toate regiunile în cari s'au făcut culegeri [3], iar unele din ele circulă şi în valea Timocului [4]. Ceva mai mult: nu numai motivele epice ne prezintă această comunitate, ci chiar şi cele lirice sau didactice. A se compara, bunăoară, textul al XLII-lea cu ce ne dă Tocilescu în *Materialuri folkloristice*, I, II, 801, sau textele CCCCLXXI, CCCCLXXIII cu ce găsim pentru Bucovina în *Şezătoarea*, 1923, 63 şi 148 etc. Adesea, această comunitate ne apare şi într'o formă aproape identică, cum ar fi, de exemplu, versurile de la 30 [24-28] cu următoarele aparţinând Bucovinei:

— Coarbă neagră din părîu,
Lasă pe bădiţa meu,
Că tu mult de i-l iubi,
Zău că eu te-oi otrăvi [5].

Elementul folkloric din genul epic propriu Maramureşului se reduce la foarte puţin, şi anume la acele fapte cari au avut loc chiar în acest ţinut, cum ar fi textul al CCCXCI-lea sau al CCCCIII-lea. Totuşi, din

---

[1] Tot ce ne prezintă balada în general nu trebue interpretat ca ceva ireal nici chiar atunci când fondul ei nu pare a fi nici verosimil, întru cât cu drept cuvânt trebue să recunoaştem că «producţiunile populare cuprind un substrat real, reprezintă momente caracteristice de vieaţă ori continuităţi ale ei» (Ovid Densusianu, *Vieaţa păstorească în poesia noastră populară*, II, 118). Ca o dovadă a acestei afirmaţiuni, şi în directă legătură cu fondul baladelor în cari apar Turcii, interesantă e şi relatarea pe care o găsim în cronicarul bizantin Ducas: « *Μουσταφᾶς]* palatim illic, quod habitaverat frater ejus Mehemetes, ingressus, divites supra modum thesauros reperit, aliamque immensam supellectilem, vestem, lapillos ac margaritas pretiosissimas, feminas quoque pulchras, pueros et juvenes oris decore praestantes, aliaque Valachiae spolia — *[γυναῖκας ὡραίας καὶ νέους παιδίσκους εὐπροσώπους καὶ κάλλει διαφέροντας καὶ πᾶσαν ἄλλην ὕλην Βλαχίας]*» — *Hist. Byzantina*, Bonn, cap. XXV, pag. 157.

[2] Cf. revista aromânească *Lumina*, V (1907), n-rul 10, pag. 17. — Cf. şi G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare*, 635; revista *Tudor Pamfile*, 1924, 80-81 etc.

[3] Nu intră în cadrul acestei lucrări de a releva această lature care ar interesa în primul grad un viitor atlas folkloric, sub raportul etno-geografic.

[4] A se compara textul al CCCLXI-lea sau al CCCXCII-lea cu *Ghiţă-Cătăniţă* din revista *Lumina*, V, pag. 197-199.

[5] *Şezătoarea*, 1923, 119.

baladele culese şi reproduse aci, sunt unele asupra cărora va trebui să ne oprim puţin, întru cât fondul lor nu aparţine exclusiv domeniului folkloric românesc, şi mai ales că ele apar în folklorul albanez şi italian.

Fondul baladei CCCLXXIV sau al variantelor sale CCCLXXXII, CCCXCV şi CCCXCVI apare şi în literatura populară albaneză: bărbatul înşelat, întorcându-se acasă, omoară pe soţia sa şi pe amantul strein, ducându-i apoi pe amândoi măcelăriţi la moară [1]. De fapt, fondul baladei albaneze *Soţia necredincioasă* e acelaşi cu cel din variantele maramureşene. Ceva mai mult: *l'épouse infidèle* o găsim şi în literatura populară neogreacă, despre care Fauriel crede că «c'est une historiette ou plutôt une fiction» [2]. Ea prezintă mare asemănare cu cea albaneză.

In variantele CCCLXXII, CCCXCIV şi CCCC e vorba de o «mândră» a cărei boală s'a «lecuit» la apariţia «mândrului» ei. In folklorul poetic albanez, o boală identică de care sufere mândrul se vindecă la auzul glasului iubitei sale [3]. Deosebirea stă în aceea că rolurile sunt inversate. La această apropiere trebue alăturată şi balada CCCLXXXIII sau CCCXCIX.

Devine mult mai interesantă apropierea, aşi putea zice chiar identitatea dintre balada a CCCLXXXV-a şi ceea ce ne ofere literatura albaneză ca şi cea italiană: o soră e îndemnată de iubitul ei, cu promisiunea că o va lua în căsătorie, să-şi otrăvească propriul său frate şi, la urmă, după ce îi împlineşte dorinţa, e refuzată; astfel înşelată, ea pronunţă propriul său blestem:

«Čin'e cred'e 'nt'un drăguţ
Tuie-o d'int'un noruţ
Vara cînd plouă răruţ!
Čin'e cred'e 'nt'un bărbat
Tuie-o d'in serinat!» [4]

Dat fiind interesul ca şi importanţa pe care o prezintă acastă baladă şi pentru a se putea urmări mai de aproape şi textul albanez, reproduc în întregime traducerea dată de A. Scura:

— Se noi, fanciulla, ci dobbiamo amare,
tu devi tuo fratello avvelenare. —
— Avvelenare come lo dovrò?
— Prestami ascolto e te l'insignerò:
Domani, allor che giorno chiarro sia,
discendi nel crocicchio della via.
Aspetta; passerà l'aspide nero
di cui il morso è mortalmente fiero;
tu la coda recidigli e la testa
e tra due pietre finemente pesta;
metti il tutto del vino nel bicchiere
e a tuo fratello lo darai a bere. —

---

[1] A. Straticò, *Letteratura albanese*, 114-116, sau A. Scura, *Gli Albanesi in Italia*, 184-186.
[2] C. Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, II, 370-372.
[3] A. Scura, *l. c.*, 198-200, sau A. Straticò, *l. c.*, 76-77.
[4] Dintr'o variantă culeasă în Crăceşti. Balada, de altfel, are o extensiune pronunţată.

L'ubbidì la fanciulla malaccorta
ed attese il fratello in sulla porta,
la sera che dal campo ritornava
ove pei patrii lari si pugnava.
— Fratello, ben venuto; io t'offro a bere
di generoso vin questo bicchiere,
poi che tu giunto sei tanto sudato,
sudato e dalla pugna affaticato. —
Tre sorsi di quel vino ei mandò giù,
poche parole disse e nulla più:
— Chi ha sorelle sotto, il patrio tetto
nubili e in esse ha fè, sia maledetto! —
E come ebbe tai detti pronunziato
cade il misero al suolo fulminato.
Mentre che suo fratello agonizzava,
la perfida fanciulla s'abbigliava,
poi gli volse le spalle e se ne andò
dall'amante ed in casa lo trovò.
— Giovin, la tua parola io l'ho ascoltata.
— Fuggi, fuggi da me, donna spietata!
Se un fratello hai saputo avvelenare,
chi sa cosa potresti a me serbare![1]

Identitatea dintre ce ne ofere textul maramureşean şi cel albanez e surprinzătoare: până şi veninul cu care urmează să fie otrăvit fratele trebue să picure din coada unui şarpe-balaur. Ţinând, deci, seamă de consideraţiunile etnografice în care apare acest element folkloric, fireşte că asupra vechimii lui nu încape nici o îndoială. In cazul acesta, fondul baladei să aparţină oare unui substrat comun atât pentru Albanezi cât şi pentru Maramureşeni, sau să avem a face cu vre-una din multiplele căi de propagare, de radiere sau de furişare ale elementelor folklorice în regiuni cât mai distanţate şi lipsite de continuitate sau chiar de etnică apropiere? Ca şi pentru orice baladă, în fondul ei trebue să vedem cristalizat o realitate vie, un fapt unic petrecut cândva şi undeva. Poetul-creator necunoscut al poporului se deosebeşte de personalitatea poetului cult prin aceea că creaţiunea populară epică — de care e vorba aci — nu se bazează pe închipuiri personale, deci pe născociri de fapte; inspiraţia ei rezidă fie într'un fapt văzut cu ochii proprii, fie într'unul povestit de alţii ca fiind petrecut undeva şi cândva — ceea ce iarăşi pentru această creaţiune constitue un fond real, aievea petrecut, chiar dacă el ar prezinta neverosimilităţi.

Dar unde şi când se va fi petrecut ceeace ne relatează balada *fratelui otrăvit*?

In cele mai multe cazuri elasticitatea folklorică nu cunoaşte îngrădire, nici în timp, nici în spaţiu. Cu toatea acestea — exceptând cazul când n'ar mai interveni relevări necunoscute din folklorul unor popoare de altă rasă — deducţii mai mult sau mai puţin aproximative credem că s'ar putea face, fără ca, totuşi, să putem preciza. Astfel, această baladă prezintă «grandissima somiglianza» cu fondul «della tanto discussa

[1] A. Scura. *l. c.*, 191-195. Cf. şi A. Straticò, *l. c.*, 81-82.

canzone *Donna lombarda*» [1] — după cum se exprimă folkloristul italian Raffaele Corso. Cuprinsul e acesta: o soţie e cerută în căsătorie de un cavaler, care, spre a-şi putea atinge scopul, îi recomandă acelaşi mijloc de a-şi otrăvi pe bărbatul său: veninul de şarpe; la urmă, bărbatul «messo sull'avviso dal bambino di nove mesi che sta nella culla, costringe a bere la moglie, la quale muore sola in punizione del proprio delitto» [2]. Fireşte, asemănarea e evidentă, deşi în *Donna lombarda* e vorba de otrăvirea unui soţ şi, ca desnodământ, de moartea soţiei necredincioase[3]. Folkloriştii italieni cari s'au ocupat cu interpretarea istorică a acestei balade sunt de acord în a recunoaşte vechimea ei. «Fra le Canzoni narrative,... antichitá certissima avrebbe quella della *Donna lombarda*», zice Alessandro d'Ancona[4]. C. Nigra merge mai departe, precizându-i şi originea istorico-geografică, afirmând că «fra le canzoni cioè che hanno per soggetto un fatto storico, noi ne troviamo d'origine nord-italica come *Donna lombarda*»[5]. Ceva mai mult: Nigra crede că această «Donna lombarda» e însăşi Rosmunda, regina Longobarzilor, din a doua jumătate a secolului al 6-lea — părere pe care o împărtăşeşte şi Alessandro d'Ancona şi care pentru Ermolao Rubieri [6] nu prezintă garanţie.

Indiferent de originea discutată a acelei «Donna lombarda», ceea ce trebue interpretat ca fapt sigur în balada acestor trei domenii folklorice — maramureşean, albanez şi italian — e că fondul ei e comun şi că aparţine aceluiaşi substrat real. Ţinând însă seamă de identitatea baladei maramureşene cu cea albaneză[7], şi raportând această identitate la cuprinsul din «Donna lombarda», e logic să admitem că, pentru Maramureş, avem a face cu o transplantare a acestui element folkloric din sudul Dunării, şi anume de pe coasta nord-estică a Adriaticei.

O altă baladă care, «prin frumuseţea sa, prin detaliile sale, alura sa, stilul său sobru şi viguros, prin caracterul totodată duios şi înfiorător al incidentelor sale... merită, desigur, un loc deosebit într'o culegere de poezii populare» [8] este *Bodiţa* (CCCLXX sau varianta ei CCCCVI). Ea circulă şi în judeţul Suceava[9]. Cuprinsul ei funebru impresionează puternic şi zguduitor prin concepţia ei aci melancolică şi gravă, aci senină şi sublimă.

---

[1] *Folklore*, Roma, 1923, 97.

[2] Apud A. Straticò, *l. c.*, 83.

[3] Acest desnodământ apare şi în poezia epică maramureşeană, şi anume în baladele CCCLXXIV, CCCLXXXII, CCCXCV şi CCCXCVI: nevasta îşi ispăşeşte păcatul prin moarte. Interesant de relevat şi rolul copilului în această baladă; cf., bunăoară, 103^{70}-^{74} şi 104^{31}-^{34} sau 114^{23}-^{26} — ceea ce vine să se întâlnească cu acelaşi motiv din *Donna lombarda*.

[4] *La poesia popolare italiana*, Livorno 1878, 117.

[5] In *Romania*, V (1876), 442.

[6] *Storia della poesia popolare italiana*, Firenze, 1877, 292.

[7] Faptul că ea apare în literatura Albanezilor din Italia cred că nu poate ridica dificultăţi, întru cât ea poate fi o transplantare de pe coasta adriatică albaneză în Italia.

[8] Jean Psichari, *La balade de Lénore en Grèce* (în *Revue de l'histoire des religions*, IX (1884), 33.

[9] Alex. Vasiliu, *Cântece, urături şi bocete*, 18-20; Avram Corcea, *Balade poporale*, 1899, 41-46; Nicolae Păsculescu, *Literatură populară românească*, 166-170 etc.

Raportată la celelalte balade relevate până aci, evident că aceasta are o origină cu mult mai veche şi pare a fi împrumutată din literatura populară slavă. Ea circulă în literaturile tuturor popoarelor balcanice[1], ca şi în literatura Slavilor de nord, la Cehi, Poloni, Ruteni, Ruşi etc., fiind cunoscută de obicei în studiile folklorice ale Occidentului sub titlul de *La chevauchée funèbre*. Fondul baladei se regăseşte în *Lenora* lui Bürger din literatura germană şi e tot aşa de cunoscut în Danemarca, Suedia, Irlanda ca şi la Celţi.

In fine, o baladă care ar prezinta iarăşi un deosebit interes într'o ştiinţifică urmărire comparativă, mai ales că ea e răspândită şi în sudul Dunărei şi se resfrânge în felurite aspecte sau imagini răzleţe şi în literatura cultă, este *Fratele şi sora*[2] (pag. 118). Ne mărginim însă aci la simple semnalări compatibile cu cadrul acestei *Introduceri.*

Pentru a încheia cu «balada», şi în directă legătură cu cele relevate la pag. XX şi XXX, ar fi ca, din studierea genului epic (inclusiv, deci, şi *Colindele*)[3], să ne oprim la o caracteristică trăsătură etnică ce se desprinde de aci, şi anume la *păstorit.* Intru cât însă această lature e bine reprezentată şi în celelate genuri ale producţiei literare maramureşene, vom schiţa mai întâi ceva din genul didactic, începând cu:

Descântecele. — Până în pragul secolului al 20-lea sufletul maramureşean va fi fost stăpânit cu atâta putere tiranică de credinţa lui în efectele *magiei*, încât orice desconsiderare a acestei înrădăcinate credinţe atrăgea după sine multiplele şi chinuitoarele urmăriri din partea vrăjitoarei. Furia deslănţuită de autorităţile oficiale în evul-mediu în contra vrăjitoriei în general dovedeşte cu prisosinţă extensiunea şi vitalitatea acestei practicări[4]. Pentru a ilustra şi mai bine această lature din viaţa religioasă intimă a Maramureşeanului, reproduc din foaia *Sălajul* un interesant proces intentat în 11 martie 1741 de prefectura judeţului Sălaj în contra femeiei Debre Erszók din comuna Căţelul-unguresc, acuzată de practicarea vrăjitoriei. La întrebările puse, şi anume dacă sus-numita femeie «călăreşte noaptea pe un Ţigan, Boroş cu numele, pe care-l chinueşte de moarte», martorul Andrei Sereş de 60 ani relateaze următoarele:

«Sunt vre-o trei săptămâni de când s'a prezentat la mine, ca la primarul comunei, ţiganul Boroş, chemându-mă să merg cu el la Debre Erszók şi să vedem ce obiecte de vrăjit are. Ne-am dus şi am aflat o coşniţă în care era o broască ţestoasă cu pui cu tot,

---

[1] Pentru Greci, cf. Hubert Pernot, *Anthologie de la Grèce moderne*, 93-98; C. Fauriel, *l. c.*, II, 406-408; Albert Thumb, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache* 1910, 205-207 etc. Pentru Albanezi, Sârbi şi Bulgari, cf. Auguste Dozon, *Bălgarski narodni pěsni (Chants populaires bulgares)*, 319 şi urm. Pentru Aromâni, cf. Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, 63-67.

[2] Apare în mai multe culegeri (cf. *Şezătoarea*, 1922, 132-133; G. Giuglea şi G. Vâlsan, *Dela Românii din Serbia*, 216-228; Alexici, *Texte din literarura poporană română*, I, 51-53 etc.).

[3] Cf. în această privinţă Al. Rosetti, *Colindele religioase la Români.*

[4] Cf. *Din folklorul romanic şi cel latin*, 111-112.

ambele moarte; deasupra lor câlţi, o bucată de piele de oaie, fire de tort tăiate de pe război, cari sunt la gătenia pânzei; peste ele o mână de cenuşe şi mai multe păpuşi de păr — despre care îndată am fost incurat că-i servesc la vrăjit. Insă aceea o ştiu adevărat şi o am văzut cu ochii mei că pe un sluguţă al meu — Gheorghe Juhász — l-a trântit ceva la pământ şi de acolea muieri nu l-au putut arădica, numai bărbaţi; şi dacă l-au arădicat, a spus fără înconjur că Debre Erszók îl tortureazǎ. Pe vremea când îl tortura în uliţă pe bietul meu sluguţă, iată că zboară în casa mea un flutur lung şi alb, cât degetul meu de lung. Câţiva dintre noi ne-am probat să-l oborîm jos, dar nu ne-a succes, cu toate că ne-am probat cu mătura să-l omorîm, dar a dispărut printre podele. Aceasta a fost toamna târziu când nu sunt fluturi. Apoi, sunt vre-o doi ani, având eu câţiva purcei, deodată am observat că-şi cască gurile arădicându-şi capurile în forma cum le-ar fi pus cineva căpuţan pe cap, zăbele în gură şi şea pe ei. Au început a-şi bate capurile de pământ până au murit. Am mai avut un viţel, care a vrut să se suie pe părete, s'a bătut de pământ până a murit. Inainte de aceea, a fost la noi Debre Erszók după pâne şi muierea mea nu i-a dat câtă a cerut. Toate acestea numai Debra Erszók mi le-a făcut[1].

In acelaşi număr al acestei foi ni se mai relatează, printre altele, că în toamna anului 1721, în urma unui proces, a fost arsă de vie pe rug în orăşelul Şimleu «o muiere din Vârşolţ, fiindcă s'a constatat că e *strigoaie*».

Faţă de atari cazuri — şi e interesant de reţinut că asemenea credinţe dăinuesc încă şi astăzi, după cum am avut ocazia să constat şi în judeţele Turda şi Alba — cele ce vor urma nu prezintă nimic surprinzător.

In dimineaţa zilei de 7 april 1923 m'am dus la descântătoarea Năstaca Petrovai din Săcel. După mine, intră în căsuţa ei o femeie din sat, adânc îngrijorată, ţinând în mână o traistă plină cu de ale mâncării: un copil al ei zăcea acasă pe patul de moarte, iar ea venise aci, recurgând la această descântătoare ca la supremul mijloc de scăpare. In urma descântării, femeia a plecat cu sufletul împăcat că, în afară de puterea şi voinţa dumnezeiască, nu i-a rămas nimic de consultat dintre cele pământeşti.

In Crăceşti, bătrâna Ioana Paul (cf. textul al DXXXVI-lea), căuta, indirect, să mă asigure că «sunt şi d'ę-ačelęa care ţîpă luna d'in čer în vale, un'e nu îmblă n'ime, apoį îį įa put'eręa ş'apoį fac cît'e meşterşugurį; apoį sîmt şî meşteritǫare care d'escîntă în st'ele, fără p'airilęa».

Iată, prin urmare, relatările scriitorilor latini puse în aplicare şi în secolul al 20-lea!

Putem oare întrevedea în acest capitol al folklorului maramureşean o continuitate directă din domeniul respectiv latin?

Dată fiind însemnătatea unei atari întrebări, merită să fie relevate câteva coincidenţe — ca să nu zic asemănări perfecte — din acelaşi capitol al folklorului aromân. Descântecul, ca fond propriu zis, trăeşte şi în credinţa Aromânului; dar, ca exteriorizare literară, e aproape inexistent, mai ales din cauza secretului în care e învăluit. Totuşi, din această pronunţată penurie, reproduc aci în dialect şi în transpunere literară câteva relatări interesante:

Măγ'istrele, ca Grozda, mîcă carne di cîne ma nainte şi apoį intră tu aţęa cale tra s'dispartă curun'į; usucă ǫamin'į di mproşti, facų s'ţî mîţi ş'penura di la	Vrăjitoarele, ca Grozda, mănâncă carne de câne mai întâi şi apoi iau hotărîrea aceea de a desface căsătorii; usucă oameni din picioare, fac ca să-ţi mănânci şi cuiul

[1] Depoziţie extrasă din arhiva judeţului şi publicată în n-rul 6 din 12 april 1924.

uşe, ş'cîte alte lîeţ!... Al Iorga l'i̯ fẹaţiră s'nu si-adună ići̯ cu nivẹasta şi s'nu grẹască di dip cu-aţel'i̯ din casă. Alagă mă-sa, arucă tu stẹale la alte măy'istre care l'i̯ dzîsiră că-i̯ di faptu şi că amăy'i̯le le-au̯ îngropată sum prag. L'i̯a sapa n earcă-sa-l'i̯ mumă ş'cîndu s'da, ţe s'vẹadă? Tru ună ulică era un broatic mortu, ligat cu patrudzăţi̯ di pẹatiţe. A brọaticlui̯ l'i̯-avẹa cusută gura cu un h'ir di funda al Iorga i̯ar în gură l'i̯-avẹa băgată un per furat di pri caplu a li ţal Iorga [1].

de la uşe, şi câte alte nenorociri... Lui Iorga i-au urzit ca să nu se întâlnească de loc cu soţia şi să nu vorbească de fel cu cei din casă. Aleargă mama lui, descântă în stele la alte vrăjitoare cari i-au spus că e de fapt şi că vrăjile le-au îngropat sub prag. Mama lui vitregă ia sapa şi când să dea ce să vadă? Intr'o ulcică era un broatec mort, legat cu patruzeci de cârpe. Broatecului îi cususe gura cu un fir din moţul lui Iorga, pe când în gură îi băgase un fir de păr furat de pe capul soţiei lui Iorga.

Sau:

Casa-l'i̯, mănăstir! Un intra, doi̯ iş̣i̯a. Orçi, şcl'i̯ok'i̯, ọarfăn'i̯, lăngăroşi̯, auşi̯... urdina la teta Bọacă, ca la harẹa a Hristolui̯. A unui̯ s'l'i discîntă di postimă, altui̯ si-l'i̯ aspargă amăy'i̯le, nîscînţî s'l'i isusẹască, altui̯ s'l'i̯-arucă tu stẹau̯ă... [2].

Casa ei, mânăstire! Unul intra, doi ieşeau. Orbi, şchiopi, orfani, bătrâni... se perindau la mătuşa Boaca, ca la harul lui Hristos. Unuia să-i descânte de moimă, altui să-i înlăture vrăjile, pe unii să-i logodească, altui să-i dea în stele...

Reiese clar, deci, marea asemănare ce există între magia dacoromână şi cea aromână, şi ea poate fi urmărită adesea până în cele mai mici amănunte privitoare atât la fond, cât şi la procedură.

In afară de caracteristica comună de a «descânta în stele» — (cf. şi textul al CCCCXXXV-lea, pag. 140), bătrâna Ioana Paul — ca şi altele, din alte sate — relatează că există şi vrăjitoare care «ţîpă luna d'in čer» şi care «îi̯ i̯a puterẹa». In privinţa aceasta, iată ce ne ofere literatura populară aromânească:

Ţe nu fac măy'istrile! Dipun pînă ş'luna din ţer! Ascultă-mi, nipọate. Era ună nọapte di vẹară. Mi turnam di Very'i̯a. Tru cọaca di la Grọapa-al-Ghizari̯, la Stran'ile-al-Gîmă, vidzum trei̯ mul'eri̯, displătite, tru carne gọală, ca aclo s'lă h'ibă! Una avẹa un yastru 'n cap, alantă un ţiru̯ şi y'inẹa dẹ-avarliga di grọapă; i̯ar a trei̯a, cu un pal'i̯u̯ tru mînă, bătẹa loclu. Di lun'ină ca lapte si fẹ ţe un întuneric-k'isă. Luna s'n'icură, pînă ascăpită din ţer. Ma ţe semnu! Ea dipuse pri l c şi lumbrisi întrẹaga grọapă. Măy'istrile, ca zvimturate, s'h'imusiră la lună. Ună u ţînẹa şi dọau̯ă u muldzẹa. Zẹilẹa mărata di lună di s'ligăna loclu. Cîndu u dipusiră? Cîndu u mulsiră? Tri čjudie! După aţẹa u̯-alăsară şi, pînă si sẹ-alină luna 'n ţer, ẹale s'fẹaţiră stifă tru hoară. — Cu laptile di lună măy'istrile număţescu tutẹamăy'i̯le. Omlu adăpat cu lapte di lună tradze lăngọare arau̯ă, 'ş'mîcă penura di la uşe şi apoi̯a mọare [3].

Ce nu fac vrăjitoarele! Coboară până şi luna din cer! Ascultă-mă, nepoate. Era o noapte de vară. Mă întorceam de la Veria. La cotitura de la Groapa-lui-Ghizari, la Straiele-lui-Gâmă, văzurăm trei femei, despletite, în piele goală, — luale-ar dracu! Una avea un ţest în cap, cealaltă un ciur şi veneau împrejurul groapei; iar a treia, cu un paiu în mână, bătea pământul. Din lumină ca lapte se făcu întuneric-beznă. Luna se micşoră, până când dispăru de pe cer. Dar ce semn! Ea coborî pe pământ şi lumină întreaga groapă. Vrăjitoarele, ca zvânturate, se năpustiră asupra lunei. Una o ţinea şi celelalte două o mulgeau. Ţipa biata lună de se legăna pământul. Când o coborîră? Când o mulseră? De mirat! După aceea o lăsară şi până să se urce luna în cer, ele se făcură fantomă în sat. — Cu laptele de lună vrăjitoarele farmecă toate vrăjile. Omul adăpat cu lapte de lună are de suferit boală grea, îşi mănâncă cuiul de la uşe şi apoi moare.

---

[1] Revista aromânească *Lumina*, V (1907), 117.

[2] *Lumina*, VI (1908), n-rul 4, pag. 20-21.

[3] *Lumina*, VI, n-rul 4, pag. 23.

Până şi formulele de încheiere ale unor anumite descântece sunt aceleaşi. A se compara, bunăoară, următorul crâmpei de descântec aromânesc în contra unei boale la vite numită *duşmana*:

Aţia sę-apręase,
Aţia si sę-astingă;
Apiri, s'nu ntunęarică;
Ntunică, s'nụ-apiră.
Că e k'irită şi s'k'ęară
Ju pravdă nụ-azçiară,
Ju cucot nu cîntă,
Ju liliče nu s'plîntă [1]

Aici luă fiinţă,
Aici să se stingă;
A apucat-o ziua, să nu o apuce noaptea;
O apucă noaptea, să nu o apuce ziua.
Căci e pierdută şi să piară
Unde dobitoc nu zbiară,
Unde cocoş nu cântă,
Unde floare nu se sădeşte

cu partea fială a textului al CCCCXXVII-lea, 131^{5-11}.

Şi această comunitate folklorică nord- şi sud-danubiană, pe care o întâlnim şi în alte regiuni româneşti, nu poate să aibă decât un singur substrat. Din urmărirea amănunţită a acestui capitol, şi în afară de faptul că la baza lui stă unul şi acelaşi fond, se pot desprinde ca fiind mai mult sau mai puţin sigure următoarele concluzii:

1. Vechimea lui se identifică cu elementul etnic din care e naşte entitatea românească. Aceasta se explică prin faptul că, fiind patrimoniul sufletesc al unei anumite categorii de oameni — bărbaţi, dar mai ales femei —, foarte redusă ca număr, şi aparţinând unei concepţii religioase, s'a putut transmite din generaţii în generaţii.

2. Chiar dacă am admite o imixtiune sau o contopire a acestui fond primitiv cu cel similar al masei slave — ceea ce pentru domeniul daco-român e incontestabil —,totuşi, cred că în asemenea elemente folklorice putem întrevedea o continuitate a celor respective pe care, de sigur, le-au avut Romanii [2], ca şi autohtonii. N'am putea presupune că, de vreme ce Slavii au împrumutat bunăoară Maramureşenilor bogata manifestare literară a unei atari concepţii, însuşi descântecul ar avea o origine slavă; căci magia, date fiind caracteristicile ei,nu putea fi decât aceeaşi la Slavi ca şi la Romani.

In această ordine de idei, cred că singurul capitol folkloric ce s'ar putea oglindi sigur şi în doză mai mare într'un similar fond primitiv latino-authton e cel al magiei, al obiceiurilor, al credinţelor şi al superstiţiilor; aceasta mai ales în raport cu folklorul care formează literatura propriu zisă a poporului românesc, şi anume cu genul liric şi cel epic. Intr'adevăr, genul liric nu ne prezintă aproape nimic care să ne poată îndruma spre ceva aparţinând epocii în care se formează limba şi poporul românesc; şi chiar dacă ar prezinta, un criteriu de urmărire sigură lipseşte. Cât priveşte genul epic, studiile folklorice vin să precizeze chiar că «la poesia epico-narrativa, che ripugnò al genio latino e fu prediletta all'immaginoso temperamento dei Celti, soliti a convertire la storia in leggenda..., è indigena dell'Italia settentrionale ed è, in parte, comune alle populazioni romanze» [3]. Aşa că, ţinând seamă de imixtiunea

[1] *Lumina*, IV, 344.
[2] Cf. şi Cato, *De re rustica*, cap. CLX.
[3] Raffaele Corso, *Folklore*, 93.

folklorică slavă în diferitele regiuni româneşti — inclusiv cea aromânească — şi atribuind şi Slavilor ceea ce R. Corso spune despre Celţi în afirmaţiunea «non aventi anticamente altra storia che la tradizione leggendaria recitata e cantata», credem că multipla şi oarecum variata exteriorizare a acestui gen în literatura populară dacoromână se datoreşte influenţei slave[1].

Revenind la descântec, şi fără a insista asupra vitalităţii lui care se răsfrânge şi în viaţa păstorească (cf., bunăoară, 138^{8-9}, 140^{82-83} etc.)[2], în directă legătură cu ce spuneam la pag. XXXIV şi urm., de relevat că şi în descântecul maramureşean apar numiri geografice ca Marea-Neagră (130^{60}) şi Marea-Roşie (128^{52}, 133^{58}). Probabil că aci am putea admite şi un amestec al mediului bisericesc, anume prin dieci bunăoară[3] sau prin simpla influenţă pe care o exercită literatură religioasă asupra omului din popor. Ceva mai mult: deşi cu totul răzleţe, totuşi, din când în când apar şi cazuri de pelerinaj la Sfântul-mormânt (cf. pag. LIII), aşa că şi ele ar putea fi luate în consideraţiune.

Trecem iarăşi cu vederea şi alte câteva laturi care privesc descântecul, cum ar fi «deochierea» bunăoară, care e răspândită în toată lumea, pentru a ne opri în treacăt asupra unor alte aspecte ale genului didactic, cum ar fi ghicitorile şi satira. In strigături, ca şi în «cimilituri», se cristalizează adesea minunate scânteieri ale inteligenţei şi sufletului unui popor; aşa că, o studiere comparativă a acestui material poate fi o interesantă contribuţie la clasificarea aptitudinilor poporului cercetat. Din alăturarea următoarelor trei ghicitori referitoare la *cocoş* uşor se poate stabili cărui din aceste trei popoare aparţine superioritatea de fond şi formă. Maramureşeanul zice:

D'e cap k'ept'in'e,
D'e cur săčere,
D'e mn'ižloc pĕpen'e (CCCCLVII).

La Greci găsim:

Βασιλέας δὲν εἶμαι,	Rege nu sunt,
Κορώνα φορῶ·	Coroană port;
Ρολόϊ δὲν ἔχω,	Ceasornic nu am,
Τὲς ὥρες μετρῶ. — Κόκορος[4].	Orele număr. — *Cocoşul.*

In folklorul francez avem:

Je suis roi et je n'ai nulle couronne;
Je suis bon chanteur et je ne suis pas musicien;

[1] Aceeaşi părere se întrevede şi în ceea ce Ovid Densusianu spune în *Flori alese*, pag. XVI; V. Bogrea, în *Dacoromania*, II, 790, pare a nu o împărtăşi. Cf. şi Ov. Densusianu, *Vieaţa păstorească în poeia noastră populară*, I, 21-22.

[2] In 1922, Dumn'itru Ivănčjuc (cf. pag. 38), căuta să mă asigure că vrăjitoarele pot aduce oamenii pe sus, prin aer; că zînele iau laptele oilor şi că, în munţii Peleşata şi Piciorul-Lutoasei din Galiţia, a văzut cum extrag lapte din piatră etc.

[3] Am avea în cazul acesta ceva analog cu ce ne ofer colindele, despre care vezi mai ales Al. Rosetti, *Colindele religioase la Români*.

[4] Albert Thumb, *l. c.*, 1910, 220. A se alătura *κόκορος* formei c o c o r a n din *Glosar*.

J'ai des éperons et je ne suis pas cavalier;
J'ai treize et treize femmes et je ne suis pas marié! [1].

Iată, prin urmare, de ce şi atari producţiuni populare trebuesc culese şi urmărite cu atenţie. De altfel nici cele groteşti nu trebuesc ocolite. Deşi în culegerea de faţă nu am dat asemenea specimene, totuşi ţin să relevez că şi în această privinţă vioiciunea satirică maramureşeană este pronunţată.

Credinţe, tradiţii şi datini. — Ca oricare altă regiune care a trăit departe de cultură şi civilizaţie, şi Maramureşul se caracterizează prin aceleaşi trăsături în ceea ce priveşte aceste elemente folklorice. Din varietatea şi bogăţia lor, şi în afară de ce e dat în texte, reproduc încă câteva. Trecând peste superstiţii mărunte, cum ar fi bunăoară cea privitoare la fericirea în funcţie de apariţia unor puncte albe («mieluşei») pe unghiile degetelor şi care e comună atâtor popoare [2], precum şi peste cele privitoare la medicina populară, cum ar fi întrebuinţarea «curek'iului» [3], relevez în treacăt că binecuvântarea dată boilor în noaptea de Crăciun (cf. CCCXXXVIII) apare şi în folklorul aromân, după cum credinţa în legătură cu capra care ţine mereu coada în sus apare şi în folklorul francez [4].

Mai interesant de amintit e superstiţia fetelor care doresc să se mărite: în tovărăşia vre-unei vrăjitoare, se duc la câmp cu merinde; aci, pe la amiază şi luând seama ca să nu fie observate de nimeni, dansează toate aproape de tot dezbrăcate în jurul plantei «mătrăguna» zicând:

Mătrăgună, poamă bună,
Mărită-mă păstă-o lună;
Că d'e nu mn'i mărita,
Da d'e dulče oį mînca;
Că d'e nu mn'i li-į aduče,
Da eu oį mînca d'e dulče.

Dintre tradiţii, relevez următoarele:

1. In vremea de demult, pe când grăiau şi animalele, una dintre vite se adresează stăpânului său şi-l întreabă: De când suntem noi, vedem că cocoşul, deşi are câte nouă găini, niciodată nu-l vedem desconsiderat din partea lor şi nici bătut; din contra, el este ca un împărat peste toate femeile lui. Aşa că ne mirăm mult şi nu ştim de ce anume d-ta, care ai o singură femeie, nici atâta nu poţi birui, ba chiar te laşi stăpânit de ea? [5]

2. «Lumea ğičea că înaint'e vreme marhăle ştia če vorbeşte omu. Apoį omu o tot umblat cu boi în pădure şî cîn avea şî maį multe marhă, şî un

[1] *Questionnaire de Folklore (publié par la Société du folklore wallon)*, 1890, 116.
[2] Cf., bunăoară, *Mélusine*, II (1884-1885), 489.
[3] Apare şi în medicina populară latină (cf. Cato, *De re rustica*, cap. CLVII).
[4] *Revue des traditions populaires*, 1889, 283. Cf. şi Pericle Papahagi, *Din literatura poporană a Aromânilor*, 766.
[5] Povestită în april 1924 de Ştefan Duncă (39 ani) în Şieu. Această tradiţie, ca şi cea următoare, pot fi considerate şi drept fabule.

măgari. Apoi boi, cîn o zin'it d'in pădure, le-o fost tare greu şî s'o želuit ei cătă măgari:

— Uită-t'e, că în tăte dzîle îmblăm în pădure şî nouă n'i-i tare greu, că tare mult'e l'emn'e pun'e după noi gazda.

Măgariu o dzîs:—Eu v'oi da voauă un sfat: mâni dimineață faceți-vă unu bet'eag, c'apoi nu-ț mere în pădure.

Bou s'o făcut bet'eag, n'o mîncat, n'o rumăgat.

Gazda i-o audzît grăin. D'imin'eața s'o sculat şî o pus če treabă pă car şî o prins čela bou şî măgariu şî o mărs în pădure. Ş'apoi când o pus lemn'e pă car, măgariu o fo' sîlit să tragă în žug ca un bou şî o zin'it acasă şî o năpust'it d'in žug pă măgari şî pă bou. Ş'apoi o dzîs măgariu cătă boi:

— Cît d'e greu mn'i-o fo' mn'ie astădz păntu voi! Da o dzîs gazda că mîni, d'e nu-i bea şî d'e nu-i mînca, a aduče şactăru [<*ung.* s a k t e r] să t'e taie.

Ş'apoi bou o băut ş'o mîncat, ş'aşa că mai mult n'o fo' bet'eag» [1].

Din ciclul faptelor vitejeşti, de remarcat că tradiția maramureşeană posedă prea puțin. Tradiția istorică e aproape inexistentă: nici o umbră de amintire măcar în legătură cu legendarul Drăguş-Vodă, deşi numele lui se perindează în toponimie, şi anume în numirea «Isvorul lui Drăguş-Vodă». Doar atâta se ştie că la marginea satului Cuhea, pe țărmul stâng al Izei, a fost casa acestui voevod. Din tradiția haiducească, mai circulă printre bătrâni doar cea privitoare la Pintea:

Pint'ea o fost un viteaz mare. El o avut un cal năzdrăvăn. Apoi oamen'i 'mpăratului o vrut să-l prindă. El o stat călare pă cal, sus pă Pk'iatra-Gutîiului, colo, vedz, n'i! Apoi calu o stat înt'un pk'ičior d'e d'inapoi, că ş'amu să ved'e în pk'iatră urma pk'ičiorului und'e o stat calu. Apoi odată o zburat calu d'e pă Gutîi, cu Pint'ea călare, colo, pă Vîrvu-Pk'etrii d'e cătă Şugătag; apoi d'e-aičiuca, ca gîndu, o zburat pă Pk'iatra-Săpînții. C'apoi viteaz ca ačela n'o fo' altu n'ime [2].

Trecând la obiceiuri, relevăm următoarele:

a. După cum reiese şi din textele DXVIII şi DXXXV, înainte vreme nunta se făcea cu un fast deosebit, toți cuscrii trebuind să meargă călare, simulând o oaste. De altfel aceasta se desprinde şi din versul «Frumoşi ca oastea noastă» (65^7), ceea ce îmi aminteşte neobişnuitul alai ostăşesc pe care l-am apucat şi eu în copilărie la nunta aromânească. Nu e locul să descriu în mod comparativ nunta în general. Relevez numai că termenul «oaste» care ne-ar putea duce la interesante constatări apare şi în literatura populară aromânească:

Bună seară, nune mare!	Bună seară, nune mare!
Estă seară, bună seară!	Această seară, bună seară!
Estă oaste de-avarliga	Această oaste din jur
Easte, nune, oastea-a ta:	Este, nune, oastea ta:
Ună n'il'e ş'ținți-sute! [3]	Una mie şi cinci-sute!

[1] Auzită în Şieu, tot de la Ştefan Duncă.
[2] Auzită de la Dumn'itru Lupu Feier (72 ani) din Giuleşti în april 1924.
[3] Revista *Macedonia*, I, 113.

Firește, de aci nu vreau să deduc o apropiere cu origine comună, mai ales că atari datini apar și la alte popoare.

b. Maramureșeanul nu cunoaște de fel «Plugușorul» din ziua anului nou. In unele sate, în locul lui apare jocul cu «capra», obișnuit și în alte regiuni românești.

c. Doliul se ține astfel: rudele cele mai apropiate, mai ales bătrânii, umblă timp de trei zile cu capul gol, iar femeile umblă cu părul despletit și acoperit cu câte o năframă.

d. «Calendarul de ceapă» pe care îl găsim în diferite regiuni românești îl au și Maramureșenii.

e. «La o săptămână după Sîn-Ǧiordz, dacă strîngem stîna laolaltă ca d'in 400 d'e mîndzări o d'e mulgări, apoi merem la munt'e; apoi când rumpem sterpele, băgăm oile după strungi șî le afumăm» (Ieud).

f. La «Sîn-Ǧiordz», pe lângă cele relatate în textele DXII, DXVI și DXXVI, de remarcat că și păstorul maramureșean cunoaște facerea «focului-viu», pe care îl aprinde exact ca și Moțul bunăoară[1]. De altfel, și la Maramureșeni cel mai interesant aspect folkloric ni-l ofere viața păstorească.

Păstoritul. — Iată un caracteristic și interesant aspect etnic din viața poporului român, al cărui domeniu a oferit studiilor făcute un material de o reală însemnătate în direcțiuni multiple. Rezultatele la cari s'a ajuns ar fi fost și mai strălucite prin bogăția și varietatea lor dacă o bună parte din cercetările realizate s'ar fi îndreptat în mod amănunțit asupra înseși realității vii a acestei pitorești ocupațiuni a întregului popor român — ocupațiune care a închegat surprinzătoarea unitate linguistică dintre ramura românească sud-danubiană și cea dacoromână, și care a constituit alimentarea și adăpostul entității românești generale în decursul atâtor viscoliri etnice de-alungul secolelor. Căci, chiar relatările ciobanilor consacrați făcute în afara mediului păstoresc propriu zis pierd din originalitate, devenind astfel mai mult sau mai puțin niște reproduceri pentru cel ce le înregistrează, mai ales când cercetătorul lor nu a trăit de loc viața păstorească; oricât de fidele ar fi asemenea relatări, ele n'ar putea reda același colorit pe care l-ar înfățișa atunci când ar fi culese în plin mediu păstoresc, și anume în viața munților, lângă stâni și în mijlocul turmelor. Iată de ce, prin urmare, pentru cercetătorii indicați realitatea vie a unor atari probleme trebue să primeze speculațiunile științifice făcute exclusiv între rafturile bibliotecilor.

Un atare mediu — care mi-i bine cunoscut, întru cât l-am trăit în copilărie în munții Pindului cei plini de turme aromânești — în Maramureș nu l-am putut urmări de aproape. Totuși, din vizitarea de câte o zi întreagă a patru stâni[2], și în afară de cele spuse la pag. XX - XXI, voi releva câteva trăsături din această viață maramureșeană.

---

[1] Cf. *Cercetări în Munții Apuseni*, 26 (extras din *Grai și suflet*, II, 43).

[2] Una din Budești, la poalele Gutâiului; alta din Crăcești, pe Măgura (cf. planșa XIV, 1); a treia din Giulești, spre Piatra-neagră; a patra din Borșa-Repedea, pe versantul estic al Pietrosului.

Stâna, în complexul ei, este aproape identică cu cea din Bucovina [1], aşa că trecem cu vederea asupra diferitelor aspecte pe care ni-le înfăţişază, cum ar fi «măsuratul laptelui», nomenclatura ei etc.; merită însă să fie cunoscute unele, ca aparţinând şi Maramureşului.

Fără a ne opri asupra felului în care ni se reliefează ciobanul în poezia acestui ţinut, remarc că în textul al CCCXLV-lea apare «oaia oak'eşă» (78[51]). Această oaie oacheşe, care e denumită şi «năzdrăvănă», o întâlnim şi în caracteristica legendă privitoare la viaţa neprihănită pe care o ducea înainte vreme păcurarul. Iată-o:

In vremea čeea — hăt mult d'e-atunčin'ea — o fo' un păcurari şî trăia cu oile la munt'e. Apoi el avea o oaie oak'eşă, o năzdrăvănă. Păcurariu nu făčea alta nimn'ică, fără să ruga lu Dumn'edzău şî dzîčea:

Asta mn'ie, Doamn'e,
Asta ţîie, Doamn'e;
Asta mn'ie, Doamn'e,
Asta ţîe, Doamn'e,

c'apoi oile le păstăria oaia oak'eşă şî tăt ea le da în strungă, păntu muls.

Apoi înt'o dumin'ecă păcurariu o coborît în sat şî s'o vrut duče la beserecă. Drumu pînă la beserecă era tare t'inos şî tăt omu să împlea d'e t'ină. Păcurariu, dac' o fo' curat la suflet şi la in'imă, apoi el n'ičí că s'o cunoscut c'o trecut pîn t'ină, c'o rămas cu opk'in-čile curate. Da cîn o 'ntrat în besereсă, s'o dat şî pă de lături şî o vădzut pă păret'e un drac cum trăğea cu d'inţî d'int'o pk'iele. Da atunči păcurariu o rîs.

După če s'o gătat sfînta službă d'e la besereсă, apoi tăt omu să dučea acasă. Da o eşît şî păcurariu şî amu numa če ved'e că s'o 'nt'inat şî el. Şî o mărs cătă oi. In drum o 'ntîln'it o mujere — o doară o fată — şî o 'nčeput a să ibci şî o mărs cu ea la stînă. Apoi cînd or ažuns la stînă, păcurariu o ascuns mîndra su' gubă, dipče să nu ştie oile că amu are mîndră. Da oaia oak'eşă o vădzut şî o ştiut tăt, că o fo' năzdrăvănă.

Cînd o zin'it vremea mulsului, da o dzîs păcurariu cătă oak'eşa:

— Dă, oak'eşă, 'n strungă!
— Dee mîndra de su' gubă!

Atunčin'ea păcurariu s'o mîn'iat şî o suduit. Apoi oak'eşa n'o stat mai mult, şî o luat oile, şî o plecat, şî o lăsat păcurariu cu mîndra[2].

O altă legendă interesantă care, şi ea, ne duce tot spre o intensă şi originară viaţă păstorească, este cea cunoscută de poporul maramureşean sub numele de «Ină, tată, ină!» Iată fondul ei:

In vremea de demult, o «gazdă» a avut la oile sale un cioban. Sosind sărbătorile de Paşti, şi dorind şi acesta ca măcar odată pe an să coboare în sat, a cerut voie de la stăpânul său, care, în locul lui, a trimis pe unica sa fată ca să aibă grijă de oi. Tâlharii de prin părţile locului, când au aflat aceasta, s'au dus la stînă şi au vrut să mâne cu ei întreaga turmă de oi. In faţa acestei hotărîri, fata s'a rugat de căpitanul haiducilor ca, înainte de a se duce cu oile, să o lase să cânte odată din «trîmbçită» şi pe urmă să o lege de trunchiul arborelui. Căpitanul a lăsat-o.

Era în prima zi de Paşti. Tot satul era în biserică. Preotul citia sfînta evanghelie când sunetul trâmbiţei a turburat sufletul «gazdei».

Fata a terminat de cântat, în timp ce căpitanul se pregătia să o lege şi apoi să plece cu turma. Fata s'a rugat să-i permită să cânte încă odată — ceea ce căpitanul nu a refuzat. Tatăl ei înţelege alarma fiicei sale şi cheamă pe sateni afară din biserică. Trâmbiţa

---

[1] Cf. Dimitrie Dan, *Stâna la Românii din Bucovina*. Vezi şi I. Bîrlea, *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, 129-131.

[2] Auzită în 1922 (7 ianuar) de la Ştefan Dunca din Şieu.

însă încetase. Fata se rugă pentru a treia oară şi ultima. Căpitanul, înduioşat de fiorii pătrunzători ai trâmbiţei, o lasă să mai cânte. Atunci fata începe să cânte iar din trâmbiţă, «d'e plînğea̯u oile şî răsuna̯u munţîi». Din sunetul trâmbiţei se desprindeau limpede următoarele cuvinte:

«Ină, tată, ină!
Oile furatu,
In ţară mînatu,
Pe mine legatu!
Eşi, tată, afară,
Oile-s pă ţară!»

Tatăl ei, care ascultase ultima trâmbiţare în curtea bisericii, porneşte cu oamenii din sat şi-şi scapă din mânile pribegilor turma de oi[1].

N'am putea preciza ce întâmplare anume se va fi cristalizat în această impresionantă legendă, şi cu atât mai mult n'am putea-o fixa în timp şi spaţiu. Faptul că aria ei ne întâmpină şi la Huţuli (cf. pag. 176) n'ar fi nici un fel de piedecă, dacă ar fi să ştim că ea nu există în folklorul slav propriu zis. Ceea ce putem releva deocamdată este faptul că ceva asemănător întâlnim şi în folklorul aromânesc, şi anume: un păstor e prins în munţi de o ceată de briganzi. El se roagă să-l lase să cânte odată din fluer; căpitanul consimte. Iată însă că-l aude iubita lui din sat, comunică această ştire tatălui ei şi imediat porneşte o poteră care reuşeşte să scape pe cioban[2].

Ca trăsături secundare ce se desprind din această legendă relevez haiducia şi folklorul muzical.

De o viaţă haiducească aşa cum apare în trecutul păstoresc al poporului român azi nici vorbă nu poate fi în Maramureş. Resturi palide şi izolate s'au ivit aproape până în pragul secolului al 20-lea, având fiecare vale «pribeğii» ei.

Cât priveşte folklorul muzical, pentru muzica vocală cf. cele spuse la pag. 176. Ca muzică instrumentală, singurele instrumente întrebuinţate sunt fluerul sau cavalul şi trâmbiţa—amândouă în funcţie de viaţa păstorească, după cum reiese şi din versurile următoare:

Fluer ğiče,
Turma strînğe;
Fluer tače,
Turma 'ntoarče (75^{64}-^{67}).

Referitor la trâmbiţă, se crede că oile, odată cu apariţia stelelor, dacă o aud răsunând, se aşează jos, îşi pun cruciş cele două picioare de dinainte şi capul peste ele şi ascultă cu religiozitate profundă ariile cântate: — până într'atâta farmecă acest instrument mai ales în timpul nopţii. De fapt, sunetele puternice şi în acelaşi timp line şi dulci ale acestui instrument armonizează perfect cu tot ce aparţine accidentatelor regiuni

[1] Povestită de Tudor Tincu (cf. pag. VIII). Aproape la fel am auzit-o şi de la un bătrân cioban din Borşa. Astăzi fondul ei se şterge din ce în ce mai mult, rămânând doar o umbră în versurile reproduse.

[2] Intâmplarea aceasta a fost versificată de G. Murnu în dialect (cf. revista *Macedonia*, II (1889), n-rul 8, pag. 146-148.

muntoase, aşa că fiorii ecoului produs în tăria singurătăţii nopţii pătrunde adânc firea naturii.

La aceste două instrumente am putea adăuga şi *drîmba*, pe care o folosesc mai mult fetele, mai ales în vreme de iarnă, la şezători: ca şezătorile să fie lipsite de monotonie, se recurge în totdeauna la o variaţie; astfel, după ciclul epic bunăoară, urmează cel liric sau seria «čiumn'iliturilor» etc., şi, apoi, ca o liniştită şi plăcută recreaţie sufletească auditivă intervine *drîmba*. Pusă între dinţi şi cu slabul curent produs de vârful limbei, acul ei nu poate da sunete puternice, aşa că ariile cântate cu drâmba sunt ascultate în linişte. Totuşi, câteodată ea înlocueşte şi pe «četeraşi» în horile şezătorilor.

O ultimă trăsătură a păstoritului maramureşean este credinţă referitoare la *Fata pădurei* (cf. textele CCCLXXXVIII, DIV şi DXXXIX). Ca o ilustrare a intensităţii acestei credinţe, reproduc şi următoarea relatare culeasă în Ieud:

S'o văžit un gazdă c'un bot'ei d'e oi şî cu un čiobfan şî lẹ-o dus înt'ō laz, înt'o pădur şî lẹ-o lăsat acolo să şadă cu čiobanu, în pădure. Čiobanu o pus merindẹa sus în sărčieri şî Fata-pădurii în tăt'e dzîle o cătat în desaği şî d'e luat n'o luat nimn'ica. Şî o mărs gazda acolo şî o spus čiobanu că če păţẹa', şî gazda n'o spus cătă čioban če-i bai. Şî o vin'it gazda acasă şî a doaua dzî iar o mărs gazda la oi ş'o dus o čiubotă roşîe şî o pus-o în desaği şî o stat d'e o lăture. Apoi o zin'it Fata-pădurii, o luat desaği ğios şî o aflat čizma 'n desaği. Şî o băgat un pk'ičior şî: «amu cît d'e bin'e ar si să mai sie una!» Şî o băgat îmbe pk'ičioarele în čizmă. Şî atunčẹa o sărit omu cu un brăčinar d'in gat'ii a mînă, şî o prins-o, şî o legat-o şî o adus-o acasă. Şî Fata-pădurii o durn'it o noapt'e pă cupt'ior, la omu čela — la Ion a Huhului. Şî tătă noaptẹa o zçerat şî ş'o frecat ţîţele aşa, n'i, c'o avut prunči mitit'ei. Şî d'emin'ẹaţa o ţîpat-o şî o dzîs că d'e n'a ţîpa-o, ẹa are şĕpte fete şî ele a umbla d'e rîndu omului. Şî apoi o slobodzît-o. Şî cîn o slobodzît-o o fo' vînt şî o luat o sapă d'e la casa d'e und'e o durn'it ẹa şî s'o dus tăt în pădurẹa čẹea, la Faţa-D'ẹalului — aşa-i dzîče acolo. Apoi d'ẹ-atunčẹa pădurẹa čẹea o rămas tăt pustîie.

Apoi Ion a Huhului o trimăs tot în Preluca čẹea oile să pască. Da or zin'it tîlharii, pribeğii, şî or furat oile tăt'e huc. Apoi o zin'it cîn'ele acasă, la omu čela, şî s'o puit la ferẹastă, şî o urlat tare, şî omu o dzîs că nu-i sămn bun. Şî s'o dus în pădure şî or scăpat oile d'e la tîlhari.

Apoi bătrîn'i spunẹa că Fata-pădurii o fo' pă d'inaint'e ca o fată, şî la spat'e o fô' covăţîtă, ca şî covata pk'itii [1].

In legătură cu această credinţă, interesant e de remarcat următoarea constatare care priveşte deopotrivă psihoza poporului ca şi modul în care trebuesc făcute atari cercetări. Despre Fata-pădurii întrebasem mai întâi pe Petre Rus care era şi el de faţă. Deşi vechi păcurar (cf. pag. xx), Petre Rus a încercat să tăgăduească existenţa credinţei: se jena la gândul că prea ar apărea ca un om primitiv, strein de tot ce e cultură şi civilizaţie. Când a văzut însă că socrul său nu tăinueşte nimic, abia a aşteptat să termine, pentru ca, la rândul lui, să-mi dea lămuriri privitoare la *Omul-pădurii*, care urmăreşte mereu pe Fata-pădurii ca să o prindă şi să o mănânce: graţie acestuia, care mai e numit şi *Omu-nopţîi* (cf. 156[40]), Fata-pădurii nu se înmulţeşte.

---

[1] **Auzită de la Dumn'itru Tămaş (70 ani), în 1924, 23 decembrie.**

Acelaşi caz mi s'a întâmplat şi în Crăceşti 1924, 30 decembrie. Bătrânul Roman nega existenţa Fetei-pădurii. Soţia lui, Marie Roman (70 ani), după oarecari ezitări şi după ce i-am făcut cunoscut că şi eu ştiam de cazul păcurarului de pe Măgura la care se ducea Fata-pădurii în fiecare seară, a început să mărturisească. Atunci n'a întârziat nici bătrânul să spună că, în tinereţea lui, pe când se întorcea în sat, «numa că če mn'i s'o pus ǫarečin'e în spat'e. Da atunčị m'am scuturat odată. Apoị ęa merę̣a d'e lăturị, pîngă cărare şî tăt mă îmbia. Da eụ am mărs aşa şî, cîn m'am apropk'ịat d'e sat, ęa n'o maị fost, că o fugit pîntre hučị».

In viaţa păstorească a Aromânilor această fiinţă nu pare a avea o circulaţie vie. Totuşi, existenţa ei, care e confundată cu cea a oricărei «dzîne», ni-i relatată în următoarele rânduri:

«Faţa mea ęaste di mărğęan, ocl'ịul a n'eụ di cărbune laịụ, truplụ-a n'eụ di marmură, ịar inima mea di sturnare: da scînteľ'ị mẹşị cîndu ụ-agudeşti cu amnarlu» [1].

«Fata mea este de mărgean, ochiul meu de cărbune negru, corpul meu de marmură, iar inima mea de cremene: scoate scântei numai când o atingi cu amnarul».

Creaţiunea populară. — Fără a ne gândi la relevarea şi urmărirea problemei privitoare la geneza creaţiunii populare, voi înfăţişa aci câteva aspecte ale ei — contribuţii directe ale înseşi realităţii, ale sufletului etnic.

Din cele expuse până aci în acest capitol al folklorului, cred că s'a putut reliefa firea poetică a Maramureşeanului. Un suflet în folklorul căruia ne întâmpină atâtea manifestări artistice şi în a cărui producţiune literară circulă frânturi de cugetare lirică, cum ar fi, bunăoară, următoarea:

Čin'ę-o dzîs *daịna, daịna*
Răụ l-o durut in'ima!
Čin'ę-o dzîs *duịnu, duịnu*
Răụ l-o durut sufletu,

e firesc lucru ca el să se caracterizeze şi printr'o creaţiune proprie lui.

Cu drept cuvânt s'a spus chiar de către poeţi consacraţi cari au cântat şi s'au inspirat din viaţa poporului că «graiul poporului nu e sărac, este foarte plastic şi foarte poetic *(ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ δὲν εἶναι πτωχή, εἶναι πλαστικωτάτη καὶ ποιητικωτάτη)*»[2]. Aceste calităţi însă sunt în strânsă legătură cu însuşi sufletul creator al poporului, aşa că — raportându-ne în cazul nostru la Maramureşean — sufletul lui nu e strein de preocupări artistice în plasticizarea frumosului, chiar atunci când deprimanţa sufletească e absolut prozaică.

Câteva cazuri din cele constatate nu sunt lipsite de interes.

Sosit în Săpânţa (22 august, 1920), am fost îndreptat la femeia Palaga Stan care locueşte lângă şosea, la marginea apuseană a satului, spre Remete. Din vorbă în vorbă şi pentru a o predispune la comunicarea preţioaselor texte culese de la această văduvă (cf. pag. 42-45), i-am

[1] *Lumina*, III (1905), 204.
[2] *Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου Ποιήματα*, 1891,45.

citit impresionantul blestem pe care ni-l înfăţişază textul al XXXVII-lea. Sufletul ei păru că-i zguduit din adâncuri; turburarea o cuprinsese. Cu ochii lăcrimaţi, Palaga Stan îmi răspunde: «Apoi̯, aşa-i̯, domn'işorul'e; că tăt omu ċoa' să-şi̯ al'in'e dureıęa, ş'apoi̯ horęa', face hoı̯ şî cîntă. Că şi eu-s năcăžîtă, ş'apoi̯ mă d'estul'esc la sufl'et dacă-mi̯ horesc hori̯a męa:

Čin'ę-o făcut horil'e
Avă ok'i̯ ca muril'e
Şî fa̯ta ca răzîl'e.... (CCIX)»

Impresionată, poate, de textul citit şi fără să-şi piardă calmul ce domina răscolirile sale sufleteşti, Palaga Stan, rând pe rând şi cu o expresivă şi senină înduioşare, s'a uşurat de fiorii unor asemenea stări psihice, simţind o reală satisfacţie şi în ceea ce priveşte faptul că comoara sa poetică nu e mai prejos decât a altora. Ochii i s'au înseninat când a terminat mai ales recitarea textului CCXV. Ca o ultimă mulţumire privitoare la sentimentul ei de rivalitate poetică, îmi atrage atenţia asupra textului CCXX cu care a căutat să încheie.

In seara de 25 decembrie 1922 (= 7 ianuar 1923), păcurarul Dumn'itru Ivănči̯uc (cf. pag. XLIII), stăpânit de tristeţea nostalgiei după satul său natal, mi-a spus textul al CLXXXIX-lea: din ochi îi curgeau lacrimi, iar bătrâneţea lui căpăta la fiecare idee o înviorare adâncă. La urmă, cu o emoţie pronunţată, îmi spune că «hori̯a» aceasta e a lui personală, că el e autorul ei şi m'a rugat să notez că e «cântecul păcurarului̯ Dumn'itru». Iată, prin urmare, un caz de o curată sinceritate a unei convingeri care îşi însuşeşte ca fiind propriu al ei un motiv liric cunoscut poeziei populare româneşti.

Dacă însă din aceste două cazuri nu se poate desprinde ceva precis pentru o proprie creaţiune poetică, din cele ce urmează ea se va evidenţia cu prisosinţă. Voi relata numai trei cazuri, aparţinând a trei sate: Săpânţa, Vad şi Săcel.

In Săpânţa, nevasta Irina Stan — născută Pop — a fost nu numai depozitara unui variat şi bogat material liric, ci şi autoarea mai multor doine, pe care şi le-a scris ea singură într'un caet [1].

In Vaḑ trăeşte şi astăzi femeia Ioana Codrea, poreclită «Fundęasa» (cf. pag. 20). Nu ştie carte şi e foarte scăpătată: iarna îşi agoniseşte existenţa zilnică făcând câte un serviciu prin sat, ba chiar şi gropi la cimitir; vara mai paşte şi vacile satului. E o boemă în toată puterea cuvântului (cf. planşa V, 1). Urmărind numele celor de la care am cules textele publicate aci, s'ar putea constata că aproape cele mai interesante poezii din genul epic precum şi cele mai multe ca număr de texte mi le-a spus Ioana Codrea. Nu i-a plăcut genul liric, ba chiar şi-a arătat şi un dispreţ faţă de tot ce e poezie lirică (cf. şi textul DLXIV); în schimb

[1] Caetul pe care mi l-a dăruit însăşi Irina Stan şi din care am reprodus textul al CCLIV-lea îl voi publica altundeva, cu care ocazie voi reproduce, cu ortografia lor proprie, şi manuscrisele cuprinse într'un alt caet pe care mi l-a dat o altă poetă din popor, anume Anuţa Pleşea din Ieud, de 25 ani în 1922. Cf. şi 16[65].

a cultivat cel epic. Adesea, în cele ce mi-a comunicat, am constatat cum personalitatea ei intervenia direct în creaţiunea poetică: uitând continuarea sau şirul cântecului, fără întârziere şi nici stângăcie, ea venia cu versuri nouă intercalate — lucru pe care l-am constatat şi atunci când, după sau înainte de a scrie poezia, ea se completa sau îmi prezinta diferite variante. Această intervenţie reiese mai ales din textele DIII şi DIV, a căror parţială versificare îi aparţine. De altfel însăşi ea mărturiseşte aceasta. In ziua de 1 ianuar 1925, cum m'a văzut în Vad mi-a spus că a făcut şi altă «hore», dar «nu aşa h'ireşe ca ačelẹa če ţ'am spus». Pentru o mai amănunţită urmărire a modului în care personalitatea creatoare intervine şi brodează o variantă pe un fond cunoscut, reproduc aci şi ultimele două poezii pe care mi le-a comunicat această poetă epică de pe valea Marei.

Frundză verd'e, st'inişei,
Era trei păcurărei.
Numa unu-aşa dzîčẹa:
— «Măi fărtat'e, fărt'ičele,
Ai griže d'ẹ-oile mele,
Că mărg colẹa pă vălčẹa,
Că-mi aud o mn'iorẹa,
Bin'e samănă cu-a mẹa».
— «Griže d'e oi ţ'oi avẹa,
Numa mult d'e nu-i şed'ẹa».
El s'o dus la mândra lui;
El mai mult că n'o şedzut,
Fă' d'e lun'i d'imin'ẹaţa
Pînă sîmbătă sara.
Numa el aşa dzîčẹa:
— «Sănătat'e, mîndra mẹa,
Că mai mult nu n'ẹ-om ved'ẹa».
— «H'ei tu, mîndru mn'eu čel drag,
Da cum să nu n'e ved'em?
Că d'e cîn noi n'ẹ-am vădzut,
Noi dragost'e n'am avut».
. . . .

Frundză verd'e d'e trifoi,
Mîndră, nu săm, numa doi.
H'ei tu, mîndrulica mẹa,
Numa eu cînd oi muri
Nu mă 'ngrọapă 'n t'emet'eu,
Da mă 'ngrọapă 'n locu mn'eu.
Numa eu cînd oi muri
Čin'e focu m'a želi?
Tăt želi-m'or oile —
Lẹ-am iernat săračele.
H'ei tu, mîndrulica mẹa,
Numa eu cînd oi muri,
Mîndră, cînd mi-i d'i'ngropa
La cap pun'e gălẹata,
Şî d'ẹ-a mîna dẹ-a stîngu
Tăt îmi pun'e flueru;
Şî d'ẹ-a mîna d'ẹ-a drẹaptă
Tăt îmi pun'e trîmbçita.
Cîn vîntuţu ş'a sufla
Trîmbçita a trîmbçita,
Gălẹata a susk'ina
Că nu mulğeţ în dînsa.
D'apoi cîţ îs pîngă min'e
Tăt or plînğe după min'e:
Pînă 'n lume čẹ-am trăit
Eu nu v'am batžocorit,
Tăt v'am spus cît'ẹ-un cuvînt
Cum să trăiţ pă pămînt.

Ţinând seamă de faptul că Ioana Codrea e considerată în sat ca un adevărat rapsod care, prin cântecele sale (arie sau poezie), înseninează în diferite împrejurări multe suflete din satul ei, evident că «horile» sale sunt prinse de cei sau cele ce o ascultă, apoi răspândite şi încredinţate generaţiilor tinere, cu tot ce constitue notă personală integrală sau parţială.

In fine al treilea caz în această ordine de idei ni-l ofere bătrâna Năstaca Petrovai din Săcel (cf. pag. 112, mai ales 132 şi urm.), a cărei personalitate se reliefează mai cu seamă în domeniul magiei (cf. pag. XL). Intrebând-o când, cum şi unde a învăţat descântecele pe care le ştie, ea mi-a răspuns următoarele: încă din fragedă copilărie, fiind numai de şease ani, a luat-o o mătuşe a ei şi s'au dus de mai multe ori în pădure. Mătuşa ei,

Maria, după ce s'a întors de la Ierusalim unde se dusese în pelerinaj, şi fiind la adânci bătrâneţe, a luat pe Năstaca în pădure pentru a-i încredinţa secretul întregei magii. Neputând fi văzute de nimeni, ele s'au aşezat lângă un pârău şi au început să culeagă *noį* de pădure, de pe nouă feluri de lemne, făcând următoarea operaţie: la 9 feluri de lemn înfrunzit lăsau câte o fărămitură de pâne; pentru fiecare fărămitură rupeau apoi miezul de la 9 frunze de pe lemnul sau ramura respectivă, strângând astfel numărul de miezuri rezultat din 9×9. După aceea, ducându-se lângă apa părăului, pentru alte 3 fărămituri de pâne luau pentru fiecare câte 9 linguri de apă pe care o turnau în aceeaşi oală în care au pus şi miezurile de frunză. In urma acestei operaţii şi după ce îi arătă toate formalităţile pe cari trebuia să le îndeplinească, bătrâna îi spunea descântecele, pe care Năstaca — după mărturisirea ei — le-a memorizat din primul moment chiar, salvând astfel o interesantă comoară pe care mătuşa ei ar fi luat-o în mormânt[1]. Cu aceste descântece ea a început să-şi agonisească existenţa încă din copilărie. La întrebarea mea dacă tot ce mi-a spus îl ştie numai de la mătuşa ei şi dacă ea a schimbat ceva, etc., mi-a răspuns: «alt'e horį le-am învăţat d'e la alţ şî eu le-am tomn'it maį mult şî le-am pus ǫareče pîngă el'e dacă s'o văžit. Apoį altădată s'o văžit că tătă horia am tomn'it-o eu, am çisat-o şî am învăţat-o d'in çis».

Intru cât problema creaţiune populare necesită o analiză amănunţită, ne vom ocupa într'alt rând de ea. Acum trecem la aspectul dialectologic al Maramureşului.

GRAIUL

Dată fiind izolarea geografică în care s'a găsit Maramureşul timp de atâtea secole, ar fi fost firesc lucru ca graiul lui să prezinte un aspect cât mai diferenţiat de restul domeniului dacoromân; şi aceasta nu numai din punct de vedere lexical, ci chiar sub raportul fonetic. Totuşi, faţă de alte regiuni dialectale nord-dunărene, particularităţile fonetice caracteristice graiului maramureşean nu corespund aşteptărilor pe cari le-ar îndreptăţi situaţiunea geografică a acestui ţinut. Faptul, bunăoară, că aci găsim trecerea lui *f* + *e, i* la *s* prin fazele intermediare *fh'* > *h'* > *ś* (cf. *fįert* > *fh'ert* > *h'ert* > *śert* > *sert*) etc., aceasta nu constitue un fonetism fundamental izolator, întru cât aceeaşi particularitate apare chiar în plin centru dialectal transcarpatin, de exemplu în împrejurimile Teiuşului sau ale Aiudului, cu singura deosebire că aci *f* a evoluat spre *ş*: *şert, şer* etc.. Contactul pe care l-a avut Maramureşul cu celelalte ţinuturi româneşti a fost, relativ, foarte slab: că un redus număr de

[1] Cred că mi-a comunicat tot ce a fost mai interesant din ce a ştiut; oricum, rezultatul e satisfăcător în această privinţă, mai ales că vrăjitoarele în general nu prea divulgă secretul profesiei lor, întru cât magia e considerată ca o taină dumnezeiască. Aceasta reiese şi din următoarele cuvinte: la îndemnul meu ca Pălaşa Pătcaş Baltă (cf. pag. 144) să-mi spună un descântec, ea şovăia mereu răspunzându-mi: «gîn'deşţ că ǫareče mă ţîn'e să nu spun».

Maramureșeni se ducea cu plutele pe Tisa în jos, sau că mergea la lucru în spre Banat sau în regiunea Sibiului etc., aceasta nu putea constitui un aport reliefabil în ceea ce privește unitatea linguistică, pentrucă femeia maramureșeană n'a prea depășit hotarele județului său. Singura regiune cu al cărei grai a venit să se întâlnească cel maramureșean a fost Țara Oașului — ceea ce rezultă din paralelismul multor particularități fonetice, morfologice [1] etc. Aceasta se explică nu numai prin situațiunea geografică a Oașului față de Maramureș, ci și printr'o oarecare comunitate etno-psihică între aceste două ținuturi în decursul secolelor.

Privit în interiorul granițelor sale, astăzi graiul maramureșean se prezintă aproape unitar în lungul tuturor văilor sale. Ca diferențieri — evident, fonetice — între cursul văilor sau chiar între sate, relevăm următoarele:

v + *e*, *i* se pronunță pretutindeni ca *z*, exceptând câteva puncte unde apare ca *y'* sau *ç* (mai ales în vorbire bătrânilor), sau fără să lase nici o urmă;

f + *e*, *i* trece regulat la *s*, afară de foarte puține sate în care-l vedem pronunțat ca *h'*;

l + *e*, *i* apare ca *l'* în Săpânța, Săcel, Săliștea și mai rar în Borșa, Crăcești, Strâmtura etc.[2].

Aceste diferențieri însă nu formează limite distinctive, întru cât încălcările fonetice reciproce se întâlnesc în toate satele: în Săpânța care se caracterizează prin fonetismul *in* (< *vin*), *h'ir* (< *fir*) și *l'emn* se aud și formele *zin*, *sir* și *lemn*, dar cu o extensiune mai redusă. Astăzi aceste particularități încep să cedeze încetul cu încetul, grație vieții noui în care a intrat și Maramureșul de la 19 9 încoace. Sub influența limbii literare propagate prin diverse căi, graiul merge spre o unificare din ce în ce mai pronunțată. Inceputul acestui proces linguistic l-am putut constata chiar odată cu instalarea primelor unități militare române la ocuparea acestui colț românesc: Maramureșeanul întrebuințează foarte curent imperativul *placă* drept termen de politețe, care este echivalent cu *poftim*, cu *s'il vous plaît*; soldaților, ca și ofițerilor români, originari din vechiul regat, părându-li-se exotic acest *placă*, au început să batjocorească pe locuitori pe cari, la orice întâlnire, îi întâmpinau cu *placă*, spus ca un fel de «bună ziua»: «ce mai faci, măi placă !» Maramureșeanul, socotind că armata liberatoare are și un grai mai curat, mai nobil, și de vreme ce acest sarcasm era întărit și de autoritatea galoanelor ofițerești, a început să renunțe la acest latinism așa de expresiv, întrebuințând pe alocurea prozaicul *poftim*.

In cele ce urmează voi înfățișa, fără a intra prea mult în amănunte, toate particularitățile caracteristice ale acestei regiuni. Remarc însă de la început că cele ce voi releva nu sunt exclusiv singurele cari circulă în grai: alături, bunăoară, de *fomeie* circulă și *fămeie* etc.

---

[1] Cf. I. A. Candrea, *Graiul din Țara Oașului* (în *Buletinul Societății filologice*, 1906, 2).

[2] Pentru alte particularități caracteristice, cf. pag. LXIV, LXXIV și urm. etc.

FONETICA [1]

Vocale accentuate

§ 1. — 1. *A* latin se păstrează ca *î* în *îmblu*. — 2. Apare şi ca *ea* în *mustează* 32[42], alături de *mustaţă* 18[51]. — 3. E curent fonetismul cu *u* în *mumă-sa*. — 4. Rar am constatat pronunţarea lui *î* provenit din *a* latin + *n* ca *ă*: *Rumăn* 157[28], 172[11], *Rumăn'ia* 172[4]. Dubletul *î—ă* apare şi în *Gutăi* 154[84], 155[1], alături de *Gutîi*. — 5. Sub influenţa pronunţării ungureşti se aude şi *lompă* în loc de *lampă*.

§ 2. — 1. *E* apare adesea şi ca *ĕ* (deschis), cu o slabă rezonanţă în spre diftongul *ea*: *aşĕză, cămĕşe, mĕle, spĕle, şĕpte* etc. Acelaşi fonetism ne întâmpină şi în imperativul *ĕ* (= ia) 89[51]. Această particularitate era aproape generală acum vre-o două decenii; astăzi se pronunţă *mea, bea, petrea', vrea* (cf. şi *vreu* 53[56]) etc. în loc de *mĕ, bĕ, petrĕ', vrĕ*. Fonetismul cu *e* pentru *ĕ > ea* e rar (*bătrîn'e'* 10[48], *gălbin'e'* 10[47]) faţă de *ea*: *încălzea'* 5[4], *înflorea'* 3[45], *čiripk'ea'* 141[54] etc. Diftongarea apare şi în *vreame* 157[3]. — 2. După *b, m, r̄, s, ş, ţ, dz, ž, e* trece la *ă*: *albăsc; mărg, mărs; r̄ăle, răče, trăče; săc; şăs; ţăse; dzăče; grižăsc* etc.

§ 3. — 1. *I* latin se menţine ca *î* în *împlu*. — 2. Trece la *î* după *č, ğ, s, ş, t, (d)z, ž*: *čînă, čîn'e, sărăčîe; argînt; găsî, Văsîi; ruşîn'e; pustîi; dzîuă, dzîc, trezî, zîn'e; služî, Žîd, Žîdzîi* etc. — 3. *Î* provenit din *i* apare şi ca *u* în *dzuă*. — 4. Rar am auzit în loc de *î < i* un *ă*: *tărdzău* 91[10]. In legătură cu acest fonetism, de relevat că *părău* circulă şi ca *părîu*, pluralul lor fiind *păraie* sau *pîraie* (cf. şi § 1, 4).

§ 4. — 1. *O... a (ă), e* se întâlneşte ca *ŏ* (deschis) şi ca *oa*: *dŏuă* 18[47], *nŏuă* 116[74] alături de *doauă* 10[26], *noauă* 9[30,52]; *ŏ* nu apare şi în forme ca *duroare, Sîn-Nicoară*. Rar ne întâmpină un *o* în loc de *oa*: *comora* 93[34] alături de *comoara* 93[42], pl. *cot'e* 95[82]. — 2. In monosilabe, urmat de *m*, se aude şi ca *ō* (nazalizat): ar fi cazul cu *ō* 46[49, 51], dacă pe acest *ō* l-am interpreta ca «om» în loc de «un». — 3. E trecut la *u* în *ţurţ*. — 4. Apare când ca *e*, când ca *ă* în *Braşeu* 12[49], *Braşău* 39[60]. — 5. Ungurescul *ö* e rostit ca *e* sau *ei* în *çezeş, çeizăş*. — 6. E păstrat în *ibot*.

§ 5. — 1. *U* în monosilabe şi urmat de *n* se nazalizează, pronunţându-se când *ū*, când *ō*: *ū* (= un) 40[15, 20], 65[21, 34], 77[62], 96[29], 109[47]; *ō* 35[32], 44[30]. Considerat sub raportul sintactic, acest fonetism priveşte pe *u* aton.

§ 6. — *Diftongi*. 1. *Au* apare şi ca *ao* în *aor* 92[83], 154[84]; acelaşi fonetism ne întâmpină şi în *scaon, staol*. A trecut la *o, ŏ* în vb. *cot: (să) cot, cŏt'e* şi în conjuncţia *o < au*; apare însă şi ca (el) *coată* şi *cată*. — 2. *Ea* trece la *a* după o labială: *bat, ibască; lovască; Arman, margă; cîrpală, dospală*, ca şi după *s, ş, dz*: *cosală, sacă, samă; şapte; dzamă*. — 3. *Ei* se aude şi ca *ii* sau *i* în numeralul *trii, tri* 40[65].

[1] Formele pentru cari nu indic printr'o fracţie pagina şi rândul din *Texte* sunt relevate în *Glosar* unde se dau trimiterile cuvenite; acele cari nu se găsesc nici în Glosar însemnează că sunt culese fără texte, sau că o trimitere la context n'am socotit-o ca fiind absolut necesară.

Vocale atone

§ 7. — 1. *A* s'a păstrat ca *ă* în *fămeie, lăcui, năroc.* — 2. Apare ca *o* în *Cozac* 155[12]. — 3. Rar se aude *a* în loc de *ă: batrîn, sabor, salaş, sarbatoare* (Dragomireşti). — 4. *Ă* a devenit *e* în *peminte, pemincior, pupedză, strelučea.* — 5. In loc de *ă* se pronunţă *o* în: *cop(k')itan, fomeie, for'* (= fără) 33[70], *formăcătoare, formăcătură, luotor, morunt, plomîn* 144[58], *spomînta; cotuni, fogădău, noroc, pogan, sovărşî, sopon, žondar* (Borşa-Pietroasa). *Ă* din adjectivul posesiv *său* apare ca *o* şi ca *u: tată-so* 118[15], *tată-su* 102[45]; ca *o* apare şi în conjuncţiunea *să: so* 117[3]. — 6. Intâlnim *u* în *nimurui.* — 7. *Î* rezultat din *a* latin + *n* a trecut la *u: lungoare* 112[50], *un'el* 94[82]. Acelaşi fonetism ni-l prezintă şi prepoziţiunea *pună.* — 8. *U*, rezultat din *î* (< *a* + *n*), urmat de *n* a trecut la *o* în *on'el* 119[55].

§ 8. — 1. *E* se menţine în *nemn'ic(a), d'emin'eaţă, d'etori.* Nu s'a sincopat în *dereğe* şi *derept.* — 2. Nu a trecut la *ă* în *crepa, învereadză.* — 3. Trecerea lui *e* la *i* nu e răspândită; totuşi, iată câteva exemple de *i* < *e: credi, cristătură, d'i, i* (= este) 140[77], *çinulari, înverigat, min'i, oaricînd, t'i, zin'i.* — 4. După consoane ca *b, č, d, r, s, ş, t, ţ, dz, ž* se preface în *ă: gălbănaş, pribăğăsc; plač(i)ă; dăsaği; cutrămura, čioarăl'e, fečioară* 18[50], *trăbui, trăzăsc; iesă, (cornu) mesăi, (coarn'e) 'ntoarsă, săcret; paloşă; blăstăma, botădzat, înveştădzî, stărpar, stăžar; fečioriţă; dumn'edzăesc; žăli.* Aci trebue relevat şi fonetismul formei *rătund, rătundzî.* — 5. *Ă* medial provenit dintr'un *e* (precedat de *n*) a trecut la *u: çinulari*, după cum *î* din *sprînčeană* a devenit *u: sprunčeană.* — 6. După ce a trecut la *ă*, *e* a evoluat spre *o* în *Solforin.* — 7. Final, se menţine în forma *(văr-)primare.* — 8. In anumite construcţii sintactice, *ă* *(< e)* a dat *o: n'oţ (duče)* 65[6] (= nu veţi duce).

§ 9. — 1. *I* apare ca *e* în *če* 100[8], *mn'enun'ea, Sîbeiu* (cu accentul pe *î* din cauza ritmului). — 2. După *č, ğ, r, s, ş, ţ, dz, ž* trece la *î: vačîle; crăngîle, ğîčea; pk'ietrîle, strîga; sîmbraş, Sîbeiu; arşîţă; naţîun'e, ţînea; grumadzîi; pažîşte, vătažî* 111[81]. — 3. Foarte rar se aude în loc de *î* un *ă: găn'i.* — 4. Apare *u* în loc de *i* în *şuroaie* 52[88] şi tot *u* în loc de *î* în *sprunčeană.* — 6. A dispărut din *pret'in* 54[34], ca şi din vb. *dzua* (derivat din *ziuă).* — 7. Final, mai păstrează o slabă rezonanţă în singulare ca *păcurari* 154[2], *păhari* 105[55] etc. In formele nearticulate de plural terminate în *-ţ* sau *-dz* nu se aude (cf. § 48, 3). La fel şi în forme ca *amn'iadz* etc. — 8. Avem *o* în loc de *î* în *corbači.*

§ 10. — 1. *O* a trecut la *u* în: *(a)durn'i, burd'ei, culac, înfluri, muroi, Rumîn, surçi, tuma* (ca aton în frază), *urçi, uspăta.* — 2. Apare ca *ă* în *bosărcăi, tăt*, precum şi în *făcu* 6[27] (*o* aci fiind aton din cauza ritmului). — 3. E menţinut în *poronči*, sub influenţa ungurească.

§ 11. — 1. *U* nu s'a sincopat în *surupa.* — 2. Se confundă cu *o: bosîioc, fondament, Moreşan, porončesc.* — 3. A trecut la *î: bosîioc, luatî-o* 129[53], *tîlbura*, ca şi diminutivul *mănînţel.* — 4. In monosilabe, întrebuinţate ca atone în frază, *u* + *n* > *ō (on)* (cf. § 5). — 5. Final, se mai menţine sporadic în formele *altu* şi *optu.* Adesea, în texte, acest *u* e datorit rimei,

dar mai ales ritmului: *albu* 27[34], *altu* 30[45], *bolundu* 113[54], *cîndu* 27[40], *mînatu* 88[63], *mutu* 113[53], *mn'icu* 100[82], *omu* 101[38], *mortu* 96[29], *tîrgu* 109[1], *boi̯u* 95[27], *mari̯u* 123[48], *Turči̯u* 123[63]. *U* din *elu* 101[10] se datorește foneticei sintactice: *elu 'ž rups' < el îž rups'*. — 6. In urma unui *i̯* nu se aude: *arič̣i̯, vek'i̯*.

§ 12. — *Diftongi*. 1. *Au* s'a redus la *o: cotă* etc. (cf. § 6, 1.) — 2. *Eu̯* se aude și ca *i̯o* 10[59]. — 3. *I̯u* apare și ca *i: airîl'e̯a*. Același diftong în formele verbului *i̯ubi* apare când ca *i̯o: i̯obit* 119[76], când redus la *i: ibască* 137[48], *ibçi, içi*.

Vocale în hiat

§ 13. — 1. In această privință, de relevat că hiatul *ua* a rămas în general intact, fără ca să se dꞓzvolte între aceste două vocale un alt sunet: avem *măduă* și *văduă* (cu accentul pe primul *ă*) sau *mădúă* și *vădúă*, ca și *văduu̯*, *văduit(ă)*, *măduiță*. In derivatul *măduhos* apare *h* între *u* și *ó*. — 2. Intre vocală *(á, í)* ... *a* s'a dꞓzvoltat în construcții sintactice un *u̯*, iar între *u...a* un *u̯*: *ave̯a-u̯-aș* 115[59], *cotun'i-u̯-aș* 47[17], *da-u̯-ar* 24[30], 124[30], *rămâne̯a-u̯-ai̯* 20[33], *si-u̯-ai̯* 95[85], *vre̯a-u̯-ar* 21[11]; *adusu-u̯ ă* 158[42], *luatu-u̯ ă* 158[34], *vădu-u̯ ă* 117[29].

Accidente generale

§ 14. — *Asimilație*. 1. *Ă—e > e—e: beserecă, k'emeșe*. — 2. *Ă—o > o—o: locomos*. — 3. *Ă—u > u—u: n'imurui̯*. — 4. *Î—o > o—o: poržol'i*. — 5. *O—u > o—o: poromb*. — 6. *U—i > i—i: sirii̯ară*. — 7. *U—o > o—o: Bocovina*.

§ 15. — *Disimilație*. Rar apare forma *biserică*.

§ 16. — *Proteză*. De relevat *a* protetic din *acufundos*, *ascrumat* și *a(i̯)est*.

§ 17. — *Epenteză*. 1. Nu apare nicăiri acel *i* din *cîi̯ne*, *pîi̯ne* etc. In schimb, e general fonetismul cu *i* în forme ca *čeri̯u*, *cupti̯or*. — 2. Un *u* avem în *či̯určel* și un *ă* în *i̯ezăl*.

§ 18. — *Contaminație*. Formele *mure̯a* 36[64] și *pre̯ažme̯a* 83[28] datoresc acel *e* probabil formelor de plural.

Consoane

Dat fiind paralelismul fonetic pe care îl prezintă *p*, *b* și *m*, voi releva mai întâi fonetismul fiecăreia din ele a parte, pentru ca la urmă să mă opresc asupra câtorva considerațiuni de evoluție fonetică.

§ 19. — 1. *P + i, i̯e* trecut la prima fază spre palatalizare, *p'*, apare rar: *împ'ing*, *lip'ideu̯*, *împ'ed'ecat*, *p'eliță*, *p'ițîi̯en'e*, *sp'int'eca*. — 2. Faza *pk'* rezultată din *p* în aceeași poziție are cea mai mare extindere. Relevez în ordine alfabetică exemple numeroase, fără a avea în vedere dacă e inițial, medial sau final; aceasta, pentru o mai amănunțită urmărire a labialelor. Iată-le: *apropk'i̯a*, *căpk'ițăsc*, *copk'il*, *copk'itan*, *čiripk'e*, *H'ilipk'i̯*, *împk'irilat*, *întîmpk'ina*, *lipk'i̯*, *lupk'i̯*, *opk'incă*, *pk'e̯atră*, *pk'ele*, *pk'erdzare*, *pk'eri*, *pk'estrîe*, *Pk'etru*, *pk'i̯adz*, *pk'ic*, *pk'ica*, *pk'iclu*, *pk'icura*,

pk'ičior, pk'isoc, pk'istruie, pk'ișat, pk'ișolcătură, pk'iștol, pk'ită, pk'iuă, Plopk'ești, popk'i, prăhupk'i, rîpk'i, rîpk'i, stropk'i, stupk'iniță, surupk'i, suspk'in, ștopk'it, topk'i, trupk'ină, znopk'i. — 3. Ceva mai puțin răspândit e fonetismul cu *k' < p + i, ie: cîn'ek'i, cîrk'i, desk'ica, dosk'it, k'eatră, k'ept, k'eptăna, k'eptănătoare, k'erde, k'etri, k'etros, (Sîn-) K'etru, k'icur, k'iyn'iță, k'ipă, k'ipăra, k'iper, k'isă, k'iță, k'izmaș, scărk'ina, scumk'i, sk'inare, sk'in, stîrk'i, susk'in, șerk'i, tălk'i.* — 4. După ce a trecut prin faza *k'*, *p* apare și ca *t'* cu care adesea se confundă *k'*: *dost'esc, ot'i* 3[23], *răst'ei, st'ic, st'icuț, st'in, sust'in, t'ei* 156[65]. — 5. Apare ca *b* în formele *țebeș* și *žeb*.

§ 20. — 1. *B*, urmat de *i, ie*, se aude rar ca *b'*: *alb'i, b'etăng, b'eteși, b'in'e, galb'en, halub'e, Sîrb'ia.* — 2. E general fonetismul *bç<b* în aceeași poziție: *abçia, bçet, bçiată, bçibol, bçilit, bçiliță, bçin'e, bçirău, bçitangă, bçivoliță, bçizui, bumbçi, cărăbçiță, corbçi, dezrobçi, hrebçincă, ibçi, îmbçia, împodobçi, încobçila, întrebçi, plumbçi, počiumbçi, porumbçi, robçi, sabçie, Sabçiu, Săbçiana, Sîrbçian, slabçi, trîm(b)çită, zbçiči, zorobçi.* — 3. *B + i, ie > bç > ç: corçi, čerçi, dezçin, çibol, çini, içi, izçi, scîrçi, Sîrçi, surçi, urçi, zçera, zçiči.* — 4. Intr'un singur exemplu am înregistrat trecerea lui *ç*, rezultat din *b + i*, la *ğ*: *ğibol (Apșa)* — formă cu fonetism izolat. — 5. Apare ca *p* în *patalion, žip.* — 6. Nu se aude în prepozițiunile *su', susuoară.*

§ 21. — 1. *M + i, ie* trece la *mn'*: *amn'in, bučimn'i, comn'ișer, čiumn'il, dimn'icat, Dumn'itru, hamn'eș, hărămn'i, in'imn'e* 47[44], 99[60], *in'imn'ioară, lăcrămn'ele*, genitivul *lumn'i* 16[68], *lumn'ină, lumn'inos, mn'ea* 83[41], *mn'educ, mn'edz, mn'el, mn'ercurea, mn'erlă, mn'erță, mn'eu, mn'ială, mn'i* 5[39], *mn'ic, mn'ie* 5[61], 9[4], *mn'iere, Mn'ihai, mn'ilă, mn'ine* 4[28], 8[36], 88[41,58], 90[6], 92[30], 127[67], *mn'inos, mn'int'e* 99[8,12], *mn'inuna, mn'iorea, mn'ira, mn'ire, mn'ișca, mn'ižloc, mormn'inte* 7[39], *mulțămn'i, n'emn'eșig, n'emn'iči, nimn'ic, oamn'inii* 170[57], *pomn'i* 70[40], *pomn'iță, primn'i, Sîmn'ion.* — 2. Fonetismul cu *n'* rezultat din *mn'* e mult mai redus ca extindere: *adurn'i, dezn'erda, n'ie, zn'eură, zn'ičele.* — 3. Inaintea labialei *p* se aude ca *n*: *înpărat, șî-n pun'eț* 121[29].

§ 22. — 1. Ceea ce trebue remarcat privitor la *p, b* și *m* e că palatalizarea acestor trei labiale e mai răspândită cu fonetismul *pk', bç, mn'*, alături de care circulă și *k', ç, n'*: *pk'iatră* și *k'iatră, ibçi* și *içi, mn'ie* și *n'ie*. Nicăiri și niciodată nu am auzit bunăoară *aprok'ia* în loc de *apropk'ia, pk'ipă* în loc de *k'ipă, rîk'i* în loc de *rîpk'i, truk'ină* în loc de *trupk'ină*; *çirău* pentru *bçirău, saçie* pentru *sabçie, zoroçi* pentru *zorobçi*; *čiun'il* în loc de *čiumn'il, din'icat* în loc de *dimn'icat, n'eu* în loc de *mn'eu* etc. Sunt foarte rare dublete ca *bçibol—çibol*. Rezistența mai mare a fazelor *pk', bç* și *mn'* trebue căutată și în influența directă sau indirectă a formelor în cari labiala rămâne intactă: *p* din formele *rîpă, trup, (eu) sap* etc. era firesc ca să exercite o influență asupra formelor *rîpk'i, trupk'ină, (tu) sapk'i*, pentru ca să nu devină *rîk'i, truk'ină, sak'i*. Același lucru pentru *b* și *m* din forme ca: *bumb, hreabăn, (eu) întreb* față de *bumbçi, hrebçincă, (tu) întrebçi* sau *mulțam, pom* față de

mulţămn'i, pomn'i̯ etc.; la aceasta am putea adăuga şi fonetismul unor forme ca *domn—domn'i̯* etc. Pe de altă parte, reducerea lui *pk'*, *bç*, *mn'* la *k'*, *ç*, *n'* trebue căutată şi în următoarele poziţii: *pk'...p > k'...p (pk'ept > k'ept, pk'ipă > k'ipă)*; *bç... b > ç...b (bçibol > çibol)*; *mn'... m > n'...m (durmn'im > durn'im)*. In legătură cu ultima formă *(durn'im)*, de remarcat că bunăoară *primn'im* nu a devenit *prin'im*, din cauză că *mn'* nu e precedat de o altă consoană, cum e cazul cu *durmn'im*. In această condiţie, observăm că o altă cauză a reducerii grupurilor *pk'*, *bç*, *mn'* la *k'*, *ç*, *n'* e şi poziţia: cons. *(r, s, z) + pk'*, *bç*, *mn'* : *şerpk'i̯ > şerk'i̯*, *suspk'in > susk'in*; *čerbçi̯ > čerçi̯*, *dezbçin > dezçin*; *adurmn'im > adurn'im*, *dezmn'erd > dezn'erd*, *zmn'eură > zn'eură* etc. — 2. Ca observaţie de detaliu, relevez că sunt şi forme cari circulă cu labiale nealterate: *pĕpen'e*, *serbinte* sau *serbe*; dar acestea sunt relativ puţine.

§ 23. — 1. Palatalizarea labialelor — *p*, *b*, *m*, *f*, *v* — în dialectul aromân e generală [1]; în dacoromână astăzi o întâlnim pe un teritoriu destul de întins. Pe când însă în aromână pentru *p*, *b*, *m* avem numai fazele *k'*, *ç*, *n'*, în dacoromână, alături de *k'*, *ç*, *n'* circulă şi *pk'*, *bç*, *mn'*. In cazul acesta, şi în directă legătură cu ce ne ofere aromâna, care ar putea fi explicaţia ce trebue dată alterării labialelor în dacoromână? Să fie oare o infiltraţie a fonetismului aromân? Intr'un asemenea caz, palatalizarea completă din aromână s'ar fi întâlnit cu labialele intacte din dacoromână şi, din fuzionarea lor sau din suprapunerea primelor, ar fi rezultat fazele *k'*, *ç'*, *n'* sau *pk'*, *bç*, *mn'*. O atare ipoteză ar găsi un razim şi în constatarea — reală pentru regiunea studiată — pe care o face Ovid Densusianu în *Graiul din Ţara Haţegului*, 31 — ceea ce, considerat ca filoane răzleţe şi furişe de migraţiuni păstoreşti suddunărene în nordul Dunării, pare a fi chiar foarte probabil [2]. Ori ar trebui să admitem că geograficeşte — izolat măcar — germenele acestei palatalizări a existat şi în dacoromână, având aceeaşi geneză ca şi în aromână: *bine > bi̯ine* (= *b'ine*) *> by'ine > bçine* (*> çine*)? Oprindu-ne la prima ipoteză, cea a unei infiltrări aromâne, naşte întrebarea: când, în ce împrejurări şi până unde va fi pătruns un atare fonetism? Problema ar comporta o discuţie amănunţită a unui întreg cadru etno-linguistic în decursul secolelor — ceea ce ar depăşi cu mult capitolul acesta privitor la graiul maramureşean. Mă opresc deocamdată la părerea infiltraţiunilor de păstorit aromânesc în nordul Dunării, rămânând ca dificultăţile pe cari le ridică să le urmărim cu altă ocazie, în legătură cu aceeaşi problemă din aromână.

[1] Asupra genezei în timp şi spaţiu a acestei palatalizări precum şi asupra extinderei ei în aromână mă voi ocupa altundeva în mod amănunţit, aşa că tratarea acestei probleme nu intră în cadrul restrâns al acestei monografii.

[2] Ca o dovadă în susţinerea unei atari ipoteze, ar putea fi relevate din graiul maramureşean şi forme ca *Mn'iculae,* care pare a-şi avea explicaţia în încrucişarea formei *Niculae* cu cea ungurească *Mikol* şi nu în tendinţa de a transforma orice *n'* în *mn'* ca în *Mn'istrim,* sau ca în forma *Mn'ęamţu* din Sălaşul-Şimleu pe care o relevează G. Weigand în *Jahresbericht*, VI, 42.

§ 24. — 1. *F*, urmat de *i*, *ie*, a devenit *h'* (< *fh'*). Fonetismul acesta astăzi nu e tocmai răspândit. Satele în cari se mai aude sunt puține: Apșa, Besereca-albă 154^{83}, Crăcești 165^{73}, Săcel 32^{35}, Săliștea 83^{31}, Săpânța 44^{70}, Strâmtura 85^{11} etc. De reținut că pronunțarea cu *h'* aparține mai mult generațiilor bătrâne. — 2. In aceeași poziție, apare trecut la *s*, care e fonetismul general, chiar și în sate ca Săpânța, în care se constată o încălcare sau o încrucișare între *h'* și *s*. Astfel avem: *sansiu*, *serbințeală*, *si* (la toate timpurile și persoanele), *sie-cui*, *siere*, *sior*, *sir*, *sire*, *sirisău*, *Sirolina*, *siu*, *trandasir*, pl. *grcsi* etc. — 3. *F* a trecut la *s* și în *estin*. — 4. Foarte rar se aude *ș* în loc de *s*: *șer* alături de *ser*, *șerbe* 162^{28} alături de *h'ert* 162^{28}. — 5. Pentru evoluția fonetică *f* > *s*, cf. **§ 25**, 4.

§ 25. — 1. *V* + *i*, *ie* prezintă un paralelism perfect cu *f* în aceeași poziție. Totuși, față de celelalte labiale, sunt mai numeroase cazurile în cari această consoană rămâne intactă: *vin'i* 138^{23}, *vieață* 42^{22}, *vină* 35^{11} etc. De remarcat că acest fonetism apare mai mult în Săpânța, Săliștea și Săcel. — 2. In poziția amintită, constatăm trecerea lui *v* la *ç*: *G'eșauă*, *çis* 30^{39}, *çisa* 59^{36}, *çișin*. — 3. In aceeași poziție a trecut la *γ'*: *doγ'il'it*, *γ'eață*, *γ'erme* 126^{79}, *γ'ie* 31^{19}, *γ'in'i* 12^{66}, 41^{64}, *γ'isuc*, *γ'ițăl* 91^{51}, *γ'iu* 154^{55}; *loγ'it* 170^{2}, *moliγ'i*, *nărăγ'esc*, *otrăγ'i* 30^{26}, *potcoγ'esc* 13^{29}, *priγ'i* 53^{33}, *zugrăγ'it* 13^{21}. In această privință, de observat că generațiile bătrâne sunt acele cari păstrează acest fonetism și că el ne întâmpină mai mult în Săliște, Săcel, Săpânța, Crăcești și rar în alte câteva sate. — 4. Această ultimă fază a lui *v* a evoluat apoi în două direcții: *α*. *γ'* dispare fără nici o urmă mai ales în Săpânța, după care ar urma Rogna-de-jos: *in* 47^{72}, vb. *in'i* 42^{48} (la toate timpurile și persoanele), *iță* (Giulești), *iță* 92^{60}, *loit*, *pleit*; *β*. același *γ'* a trecut la *z* — care e fonetismul cel mai răspândit și care apare chiar în Săpânța —: *bolnăzi*, *înzitat*, *k'izitoare*, *lozesc*, *otrăzesc*, *potcozesc*, *protizit* (Vad), *t'izesc* (Ghesăști), *vorozi*, *zideră*, *Židozîi*, *zidră*, *zie*, *zieață*, *zin*, *zină*, *ziță*, *zițăl*, *zugrăzit* etc. Niciodată însă nu am auzit forma *vineri* cu *v* alterat. Evident că acest *z* rezultă din faza *γ'* printr'o altă fază intermediară, anume *ź*. Interesant de remarcat că acest *ź* (< *γ'*) nu a evoluat spre *ž*, ca în alte regiuni dialectale dacoromâne. In 1923, în Săcel am putut constata această fază intermediară, care are o foarte slabă rezonanță și de *ž*: fetița Doca Grad de 12 ani pronunța pe *γ'* așa de puternic iotacizat, încât se auzia clar: *źin*, *źiu*, *otrăźit*. Aceeași constatare am făcut-o și pentru *h'* > *ś*: *śir*, (*să*) *śie*. — 5. *V* apare ca *h* în *horbă*, *horbi*. — 6. Nu s'a dezvoltat ca în limba literară un *v* între vocalele în hiat din *Moldúa*, *źîdaucă* (cf. și **§ 13**, 1). — 7. Nu a lăsat nici o urmă în *Qarmeçe*, *orgare*, *șagău*. — 8. Nu a trecut la *b* în *voroavă*.

§ 26. — 1. *T* urmat de *e*, *i* se alterează, devenind *t'* sau *k'*, cu care se confundă (cf. **§ 35**): *bărbat'e*, *bot'edza*, *cumk'it*, *h'ik'etău*, *h'ink'ei*, *k'elinca*, *k'iară*, *k'ign'i*, *mint'iucă*, *poft'ilat*, *tork'iță*. — 2. Apare ca *č* în *munčeancă*. — 3. Circulă ca *d* în *dobă*. — 4. *Ț* e redat prin *dz* în *pk'iadz*.

— 5. Apare regulat ca *t* în *trîmbçită* şi în derivatele sale. — 6. Pentru *capăr* (= capăt), cf. § 28, 4.

§ 27. — 1. *D* + *i*, *e* devine *d'*: *ad'iman*, *putred'i*; adesea acest *d'* se confundă cu *ç*: *putreçi* (cf. şi *çiug* < *ung.* d ö g); rar însă apare ca *dç* sau *dy'*: *dçiavol* 75[5]. — 2. Nu a trecut la *(d)z* în formele verbale *putredi*, *putredesc* etc. — 3. *D* + *i*+*o*, *u* s'a oprit la *ğ*, nu a evoluat spre *ž*: *ğios*, *ğiumătate*, după cum avem *merinğioară*, *ğiupîn* etc. — 4. *D* apare ca *dz*, corespunzător lui *z*: *cădzut*, *dzîče* [1], *dzîuă*, *veşt'edzît*. — 5. Final, dispare mai ales când cuvântul următor nu începe cu vocală: *cîn'*, *fun'*, *gîn'*, *rîn'*, *şuerîn'* etc. După *dîn'*, *gîn'* s'au refăcut *dînu-mi* 25[22], *gîn'i* pentru *gîndi*, de unde şi *găn'i* etc. La fel şi cu adv. *un'e* refăcut după *un'* (< *und'* < *unde*).

§ 28 — 1. *N* + *e*, *i* devine *n'*: *čin'iele*, *harn'ic*, *hod'in'i*, *hrăn'i*, *lun'i*, *n'eçină*, *žălen'ie*. Din *N'iculae* a rezultat şi forma *Mn'iculae* (cf. § 23). Acest fonetism, *n'* > *mn'* ne întâmpină şi în *Mn'istrim* (< *Nistru*). — 2. *N'* a dispărut din pluralul *ai* din a n n u s, ca şi din infinitivul *croncăi* (= croncăni). L-am auzit o singură dată în *gutîn'ie*. — 3. Intr'un singur exemplu l-am înregistrat ca *m*: *Hotim* (< *Hotin*). — 4. Datorită disimilaţiei, *n* intervocalic latin se aude regulat ca *-r-* în *serin*, *serinat*, *verin*, *verinos*; alături de *serinat*, am auzit la o singură persoană şi *însen'inat* 126[70], 127[52]. Tot *r* apare şi în neologismul *urbăresc*. După ce *n* s'a propaginat şi în silaba următoare, s'a produs disimilarea: *ğerunk'e* (fonetism general), *ğiurincă*, *mărunt*, alături de care circulă şi *mănunt*, ca şi *moşinoi* alături de *muşuroi*. Genitiv-dativul lui *n'imenea* apare cu *r*: *n'imurui*. Aci, poate, ar fi locul să relevăm şi forma *rapor*. — In legătură cu acest fonetism (*r* pentru *n*), de remarcat că nu am dat de nici o urmă de rotacism. Ca o curiozitate fonetică amintesc următorul caz: In 1913 (30 martie), mergeam laolaltă cu un copil de 8 ani din Budeşti, cu Ştefan a lui Ion a Şercanului. L-am întrebat:

— Până unde mergi, măi Şte'?
— Pîră 'n čela capă- d'e sat.
— Până unde?
— Pîră 'n sus de beserecă.
— Apoi, merį mai încet, că până la amn'iadz e vreme.
— Pîră oį mere acasă, amu să fače amn'iadz.

Relevez că copilul a întrebuinţat şi forma *pînă*; dar *r* din *pîră* şi *capăr* l-am auzit clar. Controlând această pronunţare printre bătrâni, nu am putut da de nici o urmă. — 5. In monosilabe *n* dispare nazalizând vocala: *ū* (= un), *õ* (< *on* < *un*). — 6. Final, după *r*, adesea nu e perceptibil: *aşter'* 36[30]. — 7. *N* din *şohan* (de unde *şohăn'it(ă)*) se datoreşte foneticei sintactice: «şoha nu mărg», de unde «şohan nu...».

§ 29. — 1. *L* + *e*, *i* se schimbă în *l'*; pe când însă *n* în poziţie identică devine *n'* în toate satele, *l'* apare limitat în anumite comune (cf. pag. LIV): *ačel'e* 45[16], *airil'ea* 172[7], *boal'e* 112[67], *căl'in'e* 28[68], *căt'il'in* 66[19], *copil'iţă* 30[70], *cornurel'e* 32[61], *crenğil'e* 34[39], *cucul'e* 30[15], *despl'et'i*

[1] *Dz* din *dzîče* apare şi ca *ğ* (cf. § 89, 1).

70[36], *d'estul'it* 42[24], *dorul'e* 42[51], *dzîl'e* 42[28], *el'e* 35[29], *Hrozavl'ia* 111[28], *in'el'el'e* 123[79], *înțăl'eaptă* 84[73], *l'e* 33[80], *-l'e* 35[42], *l'eagăn* 43[4], *l'esă* 42[39], *l'imbuță* 67[1], *l'ină* 35[33], *Magdal'ina* 132[31], *mocl'ină*, *moržol'it*, *pl'ină* 69[11], *sărun'il'e*, *scl'eac*, *sufl'ețăl* 42[49], *umbl'etă*, *zăbel'el'e* 113[7] etc. — 2. Apare ca *r* în *șpitar* (Borșa-Repedea). — 3. Se pronunță *biușug* și *pecetui*. — 4. După *r*, *l* nu se aude: imperativul *zvîr'-o* = azvârl-o (Moisei).

§ **30.** — 1. *R* + *e*, *i* foarte rar apare trecut la *r'* : *așâdzar'e* 43[9], *cărar'e* 45[45], *mar'e* 43[26], 51[28], *pasăr'e* 12[5], 51[21], *pădur'e* 45[19], *sărbătoar'e* 43[25], *star'e* 43[9], *sur'e* 48[55]. — 2. Circulă ca *n* în formele *luceafăn* și *mn'inos*. — 3. Se menține pretutindeni în *fărină* și *primbla* 91[45] și e înlocuit cu *l* în *țălin'ioară* [1] 106[21]. — 4. Inițial, ca și medial când reproduce dublu *rr* latin, încă se mai aude cu o pronunțare vibrantă de *r̄* : *cur̄ăle*, *k'er̄ă* 44[70], *r̄a* 39[35] și *r̄ă* 71[35], *r̄ăce*, *r̄ăle*, *r̄ău*, *ur̄ăsc*, ca și în *dur̄ere* 39[35], *Mar̄a* (Dragomirești). — 5. In silabă finală atonă adesea dispare: *cătă*, *nost*, *vost*. La fel și în forme atone în frază: *d'ept*, *pănt'(un)* ca și în *pot'iyn'ic*.

§ **31.** — 1. *S* se aude ca *ș* în *paș*, *șălată*, *șfară*. Alături de *săbășag* circulă și *săbăceag*. — 2. In anumite grupuri consonantice și construcții sintactice *s* > *z* : *bazma*, *laz'* 67[26], *znop* 89[79]. — 3. *Ș*, în grup de consoane sau în construcții sintactice, în cele mai multe cazuri trece la *ž* : *caž* 167[37], *dušman'i* 73[5], *ežti* 67[34], 68[12], *m'až (duce)* 172[5], *až (muri)* 28[55], *až (lua)* 32[3], *frîngîndu-ž* 38[14], *că-ž (l-o prinș)* 92[39], *soarele-ž*... 120[47], *laž* 67[10], *păž* 114[1],[7]. Alături de *tătăiză* circulă și *tătăișă*. — 4. *Ș* apare ca *cș* în *Bracșău*.

§ **32.** — 1. *Z* apare ca *dz* provenit din *d* latin + *ĕ*, *ĭ* și în elemente ne-latine: *obradz* (cf. § **27,** 4). — 2. Adesea e înlocuit prin *ț*, ca și prin *dz*, în *bulț*, *buldz*.

§ **33.** — 1. *J* latin urmat de *o*, *u* apare numai ca *ğ* : *ağiung*, *ğioc*, *ğioi*, *ğior (< ğiura)*, *ğiudec*, *ğiug*, *ğiurăn*ât, *încunğiura*. Rar apar și forme cu *ž* : *žoi*, *žuca*, *žugastru*. — 2 Același *j* + *u* > *dz* : *dzac*. —3. In forma *măieran* *i* devine și *d'* sau *ç* : *măd'eran* și *măçeran*.

§ **34.** — 1. *C* apare în forma *crancă* alături de *crangă* și în *žălcui*. In neologismul *cavaler* l-am auzit cu *g*. *gavaler* (Vad). — 2. *Č* se rostește și ca *ğ* în *ğiubăr*. — 3. O singură dată *č* > *k'* : *luk'ioară* < *lucioară* (în caz că *luk'ioară* n'ar trebui interpretat ca un nume de persoană în cazul genitiv: După apă lu K'ioară) 121[63].

§ **35.** — 1. *K'*, rezultat din *cl* latin sau din *t* + *e*, *i*, sau *p* + *e*, *i* ori *k'* originar se confundă cu *t'* : *Ank'ilie* și *Ant'ilie* 119[44], *d'eot'i* 125[1], *d'es-t'id'e* 96[37], *fat'e*, *înt'eia*, *n'e'nt'inat*, *ot'i* 3[23], *t'eie*, *t'iot*, *t'it'ie*, *t'izmaș*.

§ **36.** — 1. *G* latin + *iu* se pronunță ca *dz*, mai rar ca *z*: *Sîn-Ğiordz* (și *Sîn-Ğiorz*). — 2. In loc de *ğ*, am înregistrat două forme cu *dz* : *ardzînțel* și *fudzîț* (imperativul) 137[39],[70] (fonetism datorit, probabil, unei corupții). — 3. Pentru *ç* rezultat din *gl* latin sau pentru *ç* originar strein avem adesea *d'* cu care se confundă: *d'iem*, *ad'izmă*, *ad'eu*, *d'ilișî*,

[1] In Crăcești am auzit și *voloçi* pentru *vorovi*: «amu n'am če voloçi».

Qarmed'e, urmed'ească. Forma *çilişi* se aude şi ca *ğiulişi*. — 4. In vb. *merğe*, *ğ* sau *g* din *merg* bunăoară nu se aude niciodată. — 5. *Ğ* > *ž* în *Žerman* şi *žolžuri*.

§ 37. — 1. *H* slavic se menţine în *prah*, *prăhupk'i*. — 2. A trecut la *v* în *vîrv* şi derivatele lui. — 3. A devenit *c* în *patriarc*. — 4. Inaintea lui *r* avem *Hrozavlia*, dar şi *Ristos* 73². — 5. *H'* din elementele ungureşti s'a păstrat intact, fără ca să treacă la *s* aşa cum constatăm pentru *h'* provenit din *f* + *i*, *ie* (cf. **§ 24,** 2): *h'ia*, *h'iri*, *h'ireş* (cf. şi **§ 38,** 6).

§ 38. — *Grupuri consonantice*[1]. 1. *BR* latin a dat *ur* în *făurari* 155⁷⁵. — 2. *CM* s'a redus la *mn'* : *tomn'i*, sau la simplu *m* în *tomăsc*, *toma* şi *tuma*. — 3. *CN* a devenit: *gn'* în *tign'i* (şi *k'ign'i*), *hn'* în *răhn'itor*, *mn* în *Omnă* (Budeşti), *sumnă*, *timn'i*. — 4. *CT* latin s'a păstrat ca *pt* în *îndărăpt* — formă care nu trebue confundată cu *îndărăt*. Pentru *doctor* avem *doftor*. — 5. *DN* unguresc a trecut la *gn* : *hognoği*. Acelaşi fonetism ni-l prezintă şi *DN* slavic în *Rogna*. — 6. *GF* din ungurescul szegfü a dat *ns* în *sansiu*, trecând prin fazele: *gf* > *nf* > *nh'* > *ns*. In caz că ne oprim la această etimologie, grupul acesta ar prezenta pe *f* > *h'* > *s* (cf. **§ 37,** 5). — 7. *GN* rezultat din *TN* a trecut la *mn'*, ca şi *CN*: *vramn'iţă* (Hărniceşti) şi apoi la *vran'iţă* (ca şi *mn'ioară* > *n'ioară*, *mn'iţă* > *n'iţă* etc.). — 8. *GR* l-am auzit în Sat-Şugătag şi ca *yr* : *N'eyru* 169³³,³⁴. — 9. *LF* > *rf* în *Sorfărina*. — 10. *LNŢ* > *mţ* în *somţă*. — 11. *MBR* > *mr* în *dumramn'ic*. — 12. *MN* s'a redus la *m* în *duma-ta*, *duma-voastă*. — 13. *NT* > *mt* în *sîmt* (= sunt), *sîmt* (= sfânt); niciodată însă *vîmt* (= vânt) etc. Intr'o variantă a baladei *Bodiţa* (textele CCCLXX şi CCCCVI), bătrâna Măria Pasăre Pătrăuş din Vad (cf. *Glosarul* sub n o r ă t o a r e) a pronunţat regulat numele *Constantin* ca *Constansiu*[2]. — 14. *PS* > *cs* în *pedeacsă* 172¹². — 15. *RTF* > *lf*: *želfă*. — 16. *ST* > *şt* în *arişte*, *Peşte*. — 17. *TV* > *y'* : *moliy'i*. — 18. *VN* s'a păstrat în *Rîvn'ic* (Vişeul-de-jos); a trecut la *yn'* şi apoi la *hn'* în *k'iyn'iţă* şi *k'ihn'iţă* sau *pihn'iţă*, *prot'iyn'ic* şi *protihn'ic*. A trecut la *mn'* în *dumramn'ic*.

Accidente generale

§ 39. — *Asimilaţie*. 1. *Dz—č* > *ğ—č*: *ğiče*. — 2. *R—l* > *r—r*: *çinărar*, *Hararamliu*.

§ 40. — *Disimilaţie*. 1. *N—n* > *r—n*: *sărin*, *verin*, *ğerunk'e*. — 2. *R—r* > *r—l*: *durel'e*, *căplari* pentru *căprar* din *caporal*. — 3. *R—r* > *l—r*: *çinulari*, *scliptura*, *Ţîligrad*. Adesea al doilea *r* dispare: *creii* 133⁵⁴, *fereastă*, *pea* 49³⁰ (în construcţie sintactică). — 4. *L—l* > *l r*: *Galareu* («vrunţ d'e uiagă und'e văreadză oile», Vad—Ioana Codrea) din *Galileu*. — 5. *L—l* > *l—n*: *čelant* 151²¹. — 6. Tot o disimilaţie e şi în *granofon* din *gramofon* (Budeşti).

---

[1] Le relevez în ordine alfabetică.

[2] In legătură cu acest fonetism, cf. interesantele constatări ale lui Pericle Papahagi în revista *Dunărea*, I (1923), n-rul 1, pag. 3-7.

§ 41. — *Epenteză*. 1. *N* epentetic în *b'etăng*, *gînscă*, *lengăna*, *rînt'ezesc* (= retezesc). — 2. *L* în *țiglară* (Giulești). Aceeași epenteză apare și în *cloacăză*, cu *l* datorit, probabil, influenței forme rutene *klok'ička*. — 3. *R* în *Ark'il* pentru *Ak'il* (posibil însă să fie și numele *Arçir*: «horia lu Ark'il» (Vad — Ioana Codrea) și atunci am avea a face cu o disimilație a lui *r—r* în *r—l*), *craiet* < *caiet*, *rărmurat*, *ursuc* (Budești).

§ 42. — *Metateză*. 1. O constatăm în *holircă*, *pătrupop*, *poprele*, *răntudzî*, *scurmat*, *vrîvuț*. — 2. Metateză silabică în: *ğeder(a)*, *ğed'et*, *pînčet'e*, ca și în *Arăvăscu* < *Averescu*.

§ 43. — *Afereză* silabică în *ver-mașină* < g e w e h r m a s c h i n e.

§ 44. — *Contaminație* avem în: *bagn'et*, cu *g* datorit vb. *băga*; *sătula*, cu *l* de la *sătul*; *prinsonıer*, cu *n* sub influența formei *prins*; *meșterșug* și *d'iptr'unu* 103[62], cu *r* datorit formelor *meșter* și *pentru*; *șopîrcă*, cu *c* de la *năpîrcă*; *casarn'ie*, cu *s* de la *casă*. *R* din *trupk'ină* e datorit sb. *trup*.

§ 45. — *Apocopa* este una dintre cele mai caracteristice particularități ale graiului maramureșean: tendința de a suprima silaba finală care urmează imediat silabei accentuate e generală [1]. Apocoparea consoanei finale, mai ales a lui *d*, apare la fiece pas: *cîn'*, *făcîn'*, *trăgîn'* etc. Apocoparea silabică, pe care în texte am redat-o prin întrebuințarea apostrofului la sfârșitul cuvântului apocopat, ne întâmpină și în nume proprii (cf. și pag. 202), dar mai cu seamă la verbe și anume: la indicativ prezent, pers. 3-a sing. și pl.; la viitorul I-ii; la subjonctiv prezent, pers. 3-a sing. și pl.; la imperativ, pers. 2-a sing. și 3-a sing. și pl.; la infinitiv. Iată câteva exemple, în care intră și alte forme în afară de cele verbale: *a'* 170[71] *(alt)*, *alea'* 133[29], *bol'ea'* 47[2], *clăt'ia*, 33[80], *clipea'* 69[26], *culea'* 133[51], *curzea'* 170[25], *čiocănea'* 96[3], *čipotea'* 113[64], *čiripk'ia'* 12[38], *doa'* 104[44], *dohăn'ia'* 58[7], *drăn'ița'* 18[49], *fa'* 94[33], *fă'* 101[83], *fărta'* 74[28], *fîntîn'ea'* 129[76], *fo'* 9[15], *găsea'* 14[10], *grăia'* 35[71], *hrăn'ia'* 31[43], *ia'* 73[31] *(iastă)*, *izvora'* 129[75], *mărturisea'* 83[22], *me'* 96[6], *n'et'eza'* 138[27], *omora'* 120[2], *păn'* 126[52], *păzea'* 45[47], *petrea'* 119[81], *putreçia'* 33[81], *rîpk'ia* 110[30], *rodea'* 38[19], *scumk'e'* 12[34], *sprižon'ia'* 106[18], *suferea'* 101[14], *ș'* 32[3] *(știu)*, *tra'* 26[22], *trăi* 15[28], *trăia'* 40[57], *tre'* 41[54], *țăpen'ea'* 63[10], *văzea'* 39[67], *želea'* 34[34] etc.[2]. Din cauza acestor particularități Maramureșeanul e satirizat prin următoarele versuri pe cari locuitorii județelor vecine le pun în seama graiului său:

Bu'[nă] colea'[șă] cu brîn'[dză] cu la'[pte] —
Numa mă săğea'[tă] la spa'[te];
Bu'[nă] colea'[șă] cu la'[pte] cu brîn'[dză] —
Numa mă săğea'[tă] la rîn'[dză].

așa precum și Maramureșeanul, la rândul său, «čiufulueşte» pe Românul din județul Satu-Mare prin «o fost mare harvizu [= potopul] și o

[1] Așa, bunăoară, în Budești am întrebat pe cineva dacă mai trăește un bătrân cunoscut; mi-a răspuns: «trăia'» (= trăiaște). Sau «să t'e trăia' Dumn'edzău» (Berbești), «să pogăn'ia'» (Vișeul-de-jos) etc.

[2] Cf. în această privință și J. Vendryes, *Le langage*, 69.

dus tăte boşorhodaule [= butoaiele de vin] d'in sinaş k'ert [= grădina cu fân]» — făcând prin aceasta aluzie la marele număr de elemente lexicale ungurești din graiul lui.

MORFOLOGIA

Substantivul

§ 46. — *Declinațiunea.* Urme tematice de declinațiunea a IV-a se mai păstrează în cunoscutele forme ca *noru-mea*, *socru-meu*, ca și în pluralul *mînuri*. Alături de *noru-sa*, de relevat și *soru-sa* 9[74], 96[17].

§ 47. — *Genul.* 1. In loc de *catran* avem femininul *cătrană*, analogic lui *zmoală*. Formele *sluga* și *taica* circulă ca masculine (cf. **§ 49**, 4, 5). — 2. După cum din numele de bărbat se formează prin adăugirea sufixului *-easă* un feminin (cf. *G'eorçe—G'eorçeasa)*, tot așa, printr'o falsă analogie, din *Hristos* s'a format *Hristoasea*, înțelegându-se «Maria». — 3. *Solferino* apare și ca feminin: *Sorfărina.* — 4. *Şărpe* 128[73] apare ca feminin în forma genitivală *(capu) şărpii* 129[7]. — 5. *Soțiie* are sens masculin. — 6. Alături de forma feminină *băncut'e* circulă și pluralul masculin *băncuk'ii* 93[45].

§ 48. — *Singularul și pluralul.* 1. Substantivele masculine derivate cu sufixele -arius, -orius au păstrat la singular terminațiunea de *-ari*, *-ori*: *păcurari*, *băutori*; circulă însă și ca *păcurariu*, *băutoriu*. Aceeași pronunțare ne întâmpină și în neutre ca *brăčinari(u)*, *cuptori(u)* etc. — 2. După pluralul *čireși* s'a refăcut singularul *čires* în Săpânța, iar după pluralul *pași* s'a format singularul *paș* pentru *pas*. 3. Terminațiunea *-i* de la pluralul substantivelor masculine și feminine terminate la singular în *-t(e)* și *-d*, *-dă* dispare: *morț*, *munț*, *bradz*; *părț*, *cărț*, *lădz*. In legătură cu acest fonetism, de remarcat că aceeași pronunțare apare și la adjectivele cari au aceleași terminațiuni la singular, ca și la persoana 1-ii singulară și plurală a formelor verbale terminate în *-ț*: *baț*, *bateț*, precum și la persoana a 2-a sing. a celor terminate în *-dz*: *cadz.* — 4. După *ș* terminațiunea de plural masculin *-i* nu se aude: *păunaș* 90[8], *frumoș* (mai rar), iar cea de plural feminin *-e* trece la *-ă* după *ț*, *dz*, *s* și *r*: *fečiorițǎ*, *muruță* 47[28]; *budză*, *radză* 51[1]; *frumoasă*, *mesă* 94[77]; *fečioară.* — 5. Neutrele terminate în *-ț* și *-r* au pluralul în *-ă*: *brață*, *cară*, *hotară*, *izvoară.* — 6. După *r̂* pluralul feminin în *-i* din *țări* circulă ca *țărî* 11[46] (mai ales când forma e articulată: *țărîle)*. — 7. Pluralul lui *casă* e *căsi* și *cășî*, iar al lui *marhă* e *marhă* și *marhăi*. — 8. Singularul *pk'iuă* rămâne neschimbat și pentru forma de plural: *pk'iuă* (articulat, l-am auzit ca *pk'iule* în Vișeul-de-jos). — 9. *Frică* apare la plural ca *friče.* — 10. Terminațiunea de plural *-uri* o găsim în: femininele *culmuri* din *culme*, *mînuri* din *mînă*; neutrele *capuri* din *cap* 111[14] (= capete), *cornuri* alături de *corn'i*, *numuri* (Breb, Vișeul-de-jos, Șieu etc.) din *nume*; masculinul *codruri* 54[3] din *codru* (prin analogie, probabil, cu *păduri)*. In loc de *plînsete* întâlnim *plînsuri* 53[38], 55[48].

Articolul. Cazurile

§ 49. — 1. Articolul *-l* în general nu se aude. — 2. Articolul *-le* apare în *tatăle* (Crăcești, Vad). — 3. La plural, articolul *-i* după ce s'a contras cu *i* precedent, a devenit *î* după *ț, dz, ș, ž: căldărețî* 155[15], *d'ințî* 111[1], *ok'ițî* 98[28], *munțî, bradzî, čîreșî, vătažî* 111[81]; acest fonetism îl întâlnim numai în construcții sintactice, niciodată însă când acest fel de plurale sunt întrebuințate singure. Totuși, am constatat că formele cu *-i* necontras cu cel precedent sunt mai curente decât cele cu *-i* contras: *dračii* 101[24], *păcurarii* 140[83], *Rumăn'ii* 172[11] etc. De fapt, multe forme de plural ca *ban'ii* 155[7], *ok'ii* 36[63] etc. ar fi trebuit redate astfel: *ban'ii, ok'ii*, adică cu *i* având o slabă rezonanță de articol de plural—ceea ce, pentru împrejurările de astăzi, ar fi întâmpinat alte greutăți tehnice. Acolo însă unde acest *i* nu mi-a fost perceptibil nu l-am redat. Iată, bunăoară, câteva exemple: *boi* 17[61], 24[6], 31[79], 53[68], 100[1], *cai* 87[5], 114[40], *dînși* 113[57], *Domn'i* 15[56], *lei* 101[23], *mn'ei* 21[2], *moroi* 129[44], *nori* 62[25], *ok'ișori* 51[60], 54[20], *ok'i* 36[61], *prunči* 54[83], *pui* 39[15], 43[36],[45], *reği* 52[73] etc. — 4. Femininul *mîndruca* are pluralul *mîndrucăle* 97[72], iar *sluga — slugii* 156[20].

5. *Genitiv-dativul singular.* In anumite construcții sintactice, terminațiunea *-lui* nu apare în *pruncu* 159[11], *satu (aista)* 158[58]. — In compunere cu adjectivele posesive *meu, mea; tău, ta; său, sa*, substantive ca *frate, maică, mamă* apar la aceste două cazuri ca *frat'e-mn'eu* 119[60], *frate-tău* 106[20], *maică-sa* 65[12], *mîne-sa* 170[68], *mîni-ta* 4[59]. — *Taica* face *taicului* 88[65], 89[17], iar *maica, mămuca, soruca*, precum și *tătuca* fac *maicîi* 75[48], *mămucîi* 27[57], *sorucăi* 116[54], *tătucîi* 98[49]. — Terminațiunea *-ii* (< *ei*) a trecut la *-îi* în *țărîi* 14[46]; adesea însă acest *-ii* se reduce la *-î* sau *-i* după *ț, dz, s, ș, r : Bod'ițî* 95[73], *nopțî* 156[45], *Iurî* 169[55], *Păduri* 109[73] (cf. și cele relevate la pag. 202). Ca și la formele de plural masculin articulat (cf. § 49, 3), terminațiunea de gen.-dativ *-ii* apare contrasă în *-i : lumn'i* 16[68], *mueri* 46[42], *popi* 60[17], *Petrovai* 112 (cf. § 74, 1). — La substantive feminine găsim și terminațiunea veche *-iei* sau *-îei*, mai ales în poezie, și în deosebi în descântece: *apiei* 130[66], *pk'etriei* 130[67], *brîndzîei* 77[75], *punțîei* 43[40], *sîtîei* 77[74] etc. Bătrâna Sava Stețcu, de la care am înregistrat cele mai multe din aceste forme, întrebuința aceste gen-.dative și în vorbirea curentă. — 6. *Vocativul singular:* de relevat următoarele forme: *Adam* 74[66] și *Adame* 74[72], *călugăre* 88[89], *corbuț* 14[25], *cuc* 13[58] și *cuče* 13[56], *mîndre* 108[75], *socru* 92[42]. — 7. *Genitivul plural: unçilor* 130[84] prezintă pe cei doi *-ii-* contrași. — 8. *Vocativul* plural *maiče* 8[78].

Adjectivul

§ 50. — 1. Superlativul cu *foarte* e necunoscut; în locul lui se întrebuințează *tare: tare greu.* — 2. Pluralul formei *rea (ra)* e de obicei *răle* sau *răle.* — 3. Alături de *est, -ă* circulă și *aest* 172[51]. — 4. Apare și genitivul plural *a toțîlor* 167[75].

Numeralele

§ 51. — 1. Dintre cele cardinale relevăm câteva pentru particularităţile lor fonetice: *un*, *ŭ* şi *on*, *ō*; *o* şi *una*; *doį*, *dŏųă* şi *dǫaųă*; *treį*, *triį* şi *tri*, *činč(į)*, *şęase* şi *şasă*, *nŏųă* şi *nǫaųă*, *dzăče*, *patrusprădzăče*, *činsprădzăče*, *şa(să)sprădzăče*, *şa'dzăčį*. — 2. Dintre cele ordinale, de remarcat că adesea formele de masculin înlocuesc pe cele de feminin: *d'ę-al doil'ęa casă* 136[37], *al doilęa (bătae)* 157[16], *ş'al doilęa o fuğit* 158[37] (= a doua oară), *a optăle* 9[41], *siuca d'ę-a dzăčelęa* 121[53]. Găsim însă şi întrebuinţarea inversă: alături de *a triia casă* 104[75] apare şi *a triia sat* 104[72] (cf. şi 117[28], 117[25]).

Pronumele

§ 52. — 1. *Personale*. *Eų* apare şi ca *io* 73[13]. La dativ, ca aton, se aude *îm*, *'m*; apare şi *mn'i* pentru *îmį* 33[58]. Acuzativul *mă (< me)* apare, prin analogie cu dativul, ca *mn'i < mi < me* 29[24]. — Persoana a 3-a reflexivă în anumite construcţii sintactice se pronunţă ca *ž* (= îşi) la dativ: *îž dzîse* (cf. şi § 31, 3). — In compunere cu un verb reflexiv, *să (s')* şi *şî (ş')* se întrebuinţează curent în urma participiului: *s'o dată-să* 158[21] (cf. § 76, 1). — 2. *Posesivele*, exceptând particularităţile lor fonetice, nu prezintă nimic deosebit. — 3. *Nedefinite: n'imăruį* alături de *n'imuruį*; *tăt*, *tătă* şi *tăţ*, *tăte* pentru *tot*. — 4. Forma relativă *esče(dzî)* 76[69].

Verbul

§ 53. — *Conjugări*. Vb. *găti* circulă mai des ca *găta*. In loc de *urî* avem *ura* 43[35].

§ 54.— *Prezentul indicativului*. 1. La conjugarea I-îi sufixul *-ez*, *-ezį*, *-ęază* nu apare în: *deot*, *deot'į*, *deǫat'e* (= deochia — Săcel); *d'epart*, *d'eparţ*, *d'epartă*; *lucru*, *lucri*, *lucră*; *(mă) ruşîn*, *ruşînį*, *ruşînă* 37[37]. In schimb îl întâlnim în *mustrădzų*, *mustrădz*, *mustradză* ca şi în *(mă) 'nspăįmez*, *'nspăįmezį*, *'nspăįmęază* (Hărniceşti). — 2. La conjugarea a IV-a nu găsim terminaţiunea *-esc* în: *čįunt*, *čįunţ*, *čįuntă*; *(tu) lipk'į* 75[19]; *potol*, *potolį*, *potǫale*, (cf. şi forma de subjonctiv: *s'o potǫală* 9[67]). Apare însă în *omorăsc* (Borşa-Repedea), *omorăştį* (cf. şi subj. *să omorăştį* 170[27]), *omoraşte* (Botiza). — 3. Verbe ca: *auzı*, *crede*, *prinde*, *vinde*, *rîde*, *scǫate*, *şedęa*, *vedęa* etc. la pers. 1-îi sing. se termină în *-d*, *-t*: *aud*, *cred*, *prind*, *vînd*, *rîd*, *scot*, *şăd*, *văd*. — 4. Persoana a 2-a sing. de la verbe ca *pune*, *spune*, *rămîne* face *puį*, *spuį*, *rămîį*. — 5. După formele infinitivale unde *a* tematic apare ca *ă (lăsa*, *răbda*, *sătura)* se aud: *lăs* (cf. şi subj. *să lăs* 5[67]), *răbd* (cf. 5[30]), *săturį* 9[20]. — 6. Verbe de conjugarea I-îi cu terminaţiunea infinitivală *-ura*, cum ar fi: *mătura*, *spînzura*, *žura*, au ca terminaţiuni: *-or*, *-orį*, *ǫară*: *mătór*, *mătórį*, *mătǫară* 124[3]; *(se duc şi se) spînzǫară* (Moisei); *(mă) ğįor* sau *žor*, *ğįorį*, *ğįǫară* 59[45]. Aci trebue relevat şi vb. *înk'iotăra*: *înk'įǫatăr*, *înk'įǫatărį*, *înk'įǫatără*. — 7. Vb. *şti* a păstrat la pers. a 3-a sing. forma normală: *şti* < s c i t 10[10], 37[44], 38[40]. — 8. Pentru terminaţiunile *-ţį* de la pers. 2-a sing. şi pl. şi *-žį*

de la a 2-a sing. din limba literară avem *-ț* și *-dz* (adică fără *-i̯*) : *baț, bateț, cădeț, mereț; cadz, credz* (cf. și § 48, 3). — 9. Pentru forma *[eu̯] stii̯*, cf. § 69, 1.

§ 55. — *Prezentul subjonctivului*. 1. Pentru pers. 1-ii sing. *să mor* întâlnim și forma *să mori̯* 39[30]. — 2. Conform fonetismului de la pers. 1-ii sing. a indic. prez. (cf. § 54, 3), la pers. a 3-a sing. și pl. avem: *să audă, să creadă, să scoată, să șadă, să vadă* etc. — 3. Deosebit de formele literare, avem: *să s'alie* 126[62], *să čeie* 61[19], *să paie* 100[57], *să pk'ee* 107[62], *să răst'eie* etc. De relevat și următoarele forme: *să ploaie* 110[29], *să foarmeče* 35[24], *să usče* 111[45]. De remarcat și *să rouază* 138[24], pe care nu l-am putut înregistra la indicativ prezent.

§ 56. — *Imperfectul indicativului*. 1. Doar la bătrâni se mai aude pers. 1-ii sing. fără terminațiunea *-m*: *avea* 44[5], *era* 44[4], *făčea* 169[14], *murea* 113[31], *șădea* 169[18], *tăia* 169[13], *trečea* 44[7]. — 2. Persoana a 2-a pl. apare și fără *-u̯*: *avea* 155[19], *dzîčea* 44[17], *putea* 169[21]. — 3. La persoana a 3-a sing. apare, mai ales în poezie, vechea terminațiune *-ii̯a* sau *-îi̯a*: *ğîčii̯a* 108[20], *ğîčîi̯a* 107[69], *prîndzîi̯a* 107[83], *sîmțîi̯a* 103[68]; *sosîi̯a* 103[67], 107[82], 109[24]; *čît'ii̯a* 107[91], *grăii̯a* 103[69], 109[25]. — 4. Pentru fonetismul unor forme ca *[eu̯] mă dučeai̯*, cf. § 69, 2.

§ 57. — *Imperfectul subjonctivului*. Se formează cu ajutătorul *să h'i* sau *să si* urmat de participiul terminat întotdeauna în *-ă*, de orice gen și număr ar fi subiectul propozițiunii: *să h'i știută carte* (Săliștea), *să si marsă noi̯* (Borșa), *(ačela lucru) să nu si foastă* 173[53], *(tăt'e) să si arsă* 173[52], *să h'i băută* 173[30] etc. Această terminațiune apare mai ales în proză.

§ 58. — *Perfectul simplu*. In textele culese apare de câteva ori terminațiunea *-i̯* la persoana a 3-a sing. *[el] vădzui̯* 77[82] — ceva analogic cu ce relevez la § 56, 4. In privința aceasta, cf. § 69, 3.

§ 59. — *Perfectul compus*. 1. Apare format la pers. a 3-a pl. și cu *or*: *or dat*. — 2. Pentru pers. a 3-a sing. circulă și vechea formă cu *au̯*: *au̯ dzîs* 84[15], *au̯ rămas* 108[79].

§ 60. — *Maimultcaperfectul*. 1. Nu e curentă formațiunea perifrastică cu *am fost* etc.: *o fo' zin'it* 159[5]. — 2. Extrem de rar se aude forma cu *aveam* etc.: *aveam mîncată, aveam stătută, aveam ședzută*.

§ 61. — *Viitorul*. 1. Se construește cu următoarele forme de auxiliar: *oi̯, ei̯, ii̯ (i, i̯)* sau *a, om, eț (iț), or*: *oi̯ fa'*; *i mîna* 31[64], *(șî-)i̯ lucra* 74[73]; *a mușt'i* 84[54]; *om mînca* 27[55]; *iț duče, or da*. Adesea forma auxiliară, mai ales la pers. a 2-a sing., nici nu se întrebuințează: *șî țî țînea sufletu* 74[74], *șî naște* 74[77]. — 2. Forma *a pustîi̯a* 107[47] prezintă pe *-a* datorit rimei.

§ 62. — *Condiționalul prezent*. 1. La pers. a 3-a sing. și pl. ne ofere pe *ară*: *d'e-ară mai̯ h'i* 4[43]. — 2. In forma *d'e ș'ar dare (Dumn'edzău̯)* 32[62] trebue văzută forma infinitivală lungă a vb. *a da* sau — raportându-ne și la ce ne prezintă dialectul aromân — forma de s bjonctiv imperfect latin. Infinitivul lung apare și în construcțiunea inversată *rămînere-ai̯* 20[38].

§ **63.** — *Condiționalul trecut.* 1. In compunere cu ajutătorul *aş h'i (aş si)* etc., participiul verbului de conjugat e terminat în *-ă: aş si marsă, m'aş h'i dusă* etc. — 2. Rar se mai întrebuințează vechiul condițional precedat de imperfectul auxiliarului *a vrea:* în Ieud, întrebând pe cineva de ce pune zăpadă pe o grămăjoară de gunoi aprins, mi-a răspuns: *Pentrucă să vrea arde.* De notat însă că sensul e de condițional prezent.

§ **64.** — *Imperativul.* 1. Forma negativă în *-reț* apare la pers. a 2-a pl., dar rar: *nu vă dareț* 92[32], *nu luarăț* 74[61]. — 2. Forme deosebite: *blemi* 15[63], 98[6], *blem* 15[40], *blăm* 151[35], *blemaț* 91[19]; *coborăște* 75[49], *încеape* (Giulești), *încеată-mi* 13[5], *t'e 'ntramă* 7[72], *pa'* 26[18] și *paș* (= pășește; poftim) 147[18], *potóli* 104[11], *placă, trăi'* (= trăește) 15[28], 67[68], *vină* 35[7]. — 3. Formele *lăcuia* 131[12], *văcuia* 131[13], *părăsea* 131[14] trebuesc interpretate ca imperative apocopate: *lăcuiaște* etc.; la fel și *suferea'* 101[14], *t'e hrăn'ia'* 108[39].

§ **65.** — *Participiul.* 1. De relevat formele *(ne)lăut* 100[80], 155[23], *murit* 19[50], 115[54], *puit* 157[26]. — 2. La maimultcaperfectul indicativului (cf. § **60**, 2), la imperfectul subjonctivului și la condiționalul trecut apare curent cu terminațiunea *-ă* (cf. § **57**).

§ **66.** — *Infinitivul.* 1. Vechile forme infinitivale lungi în construcțiune cu *de-a*[1] sunt rare: *d'e-a hrăn'ire* 138[32], *d'e-a pomen'ire* 138[33]. — 2. De relevat forma *dzua* și *vîrfona.*

§ **67.** — *Forme caracteristice ale câtorva verbe:*

1. A v e a: imperativul *(el) avă* 42[19], «el trebue *să auvă*» (Slatina), *(el) aubă* (Dragomirești), *(ei) auvă* (Săpânța), *să aubă* (Dragomirești). *V* din aceste forme e împrumutat de la forma infinitivală *avea; b,* de la prezentul subjonctivului pers. a 3-a *(să aibă)*; iar *u* e datorit persoanei a 3-a pl. de la prezentul indicativului.

2. C ă u t a: *cot, coț, coată* și *cată, cotăm, cotaț, coată* și *cată; să coate; a cota.*

3. F i: *i* (este), *(noi) săm* (Vad, Nănești, Șieu etc.) 172[40], și *sîm* (sunt) 38[69].

4. Ğ i č e: *dzîcu, dzîči* și *ğiči (ğîči), dzîče,* și *ğiče, dzîčem* și *ğičem, dzîčeț* și *ğičeț, dzîcu.* Fonetismul cu *ğ* în loc de *dz* apare mai la toate formele cari în silaba următoare au pe *-či, -če.*

5. Ğ i u r a (a să): *ğior, ğiori, ğioară, ğiurăm, ğiuraț, ğioară.*

6. M e r ğ e: *mărg, meri, me' (mere), merem* și *me'm, mereț, mărg; a mere; să mărg, să meri, să margă, să me'm* etc.

7. S ă r i: *sau, sai, saie* (cf. 9[26]), *sărim, săriț, sau* (Borșa).

8. T ă i a. Se aud și următoarele forme: *(eu) tau* (Săpânța) și *(eu) tău* (Giulești), *(ei) tau* (Moisei) și *(ei) tău* (Giulești).

9. T r ă g ă n a: *tragăn, trağeni* 104[62], *trağene.*

10. T u n a: *(eu) tui, tui, tuie, tunăm, tunaț, tuie.*

11. T u n d e: *(eu* și *ei) tung* (Cuhea).

12. U s c a: *usc, uști, uscă* 30[60].

---

[1] Cf. I.-A. Candrea, *Psaltirea șcheiană*, I, § **106**.

§ 68. — *Forme de conjugare.* 1. Vb. *ĝiura* și *șk'iopa* circulă și ca activ-transitive. — 2. Următoarele sunt întrebuințate și fără formă reflexivă: *îndărăpta* 125[45], *întoarče* 8[78], *înturna* 8[16], *naște* 169[1].

§ 69. — *Analogie* și *contaminație.* 1. Terminațiunea *-i* caracteristică pers. a 2-a sing. de la indic. prez. apare la pers. 1-îi sing.: *[eu] nu știi* 90[66,69], *eu... știi* 109[45]. — 2. Aceeași constatare o facem și pentru imperfectul indicativului: *[eu] mă dučeai* 148[18], *[eu] mă pun'eai* 8[32] (cu sens de perfect simplu), 43[65] (cu sens de prezent). — 3. Terminațiunea *-i* a pers. 1-îi sing. de la perfectul simplu o întâlnim la pers. a 3-a sing.: *avui (maica)* 121[51], *cînd fui locu la un loc* 117[53], *[el] vădzui* 77[63,82] (în același text, la 78[12] apare: *ș'o vădzut).* In loc de *[eu] făcui* apare *[eu] făcuși* 38[79]. — 4. Forma *t'e-oi cotai* 47[32] poate fi interpretată fie ca un viitor: *t'e-oi cota*, fie ca perfect simplu pers. 1-îi sing.: *t'e cotai.* — 5. In loc de *să stau* întâlnim *să stai* 8[32]. — 6. Pronumele reflexiv de la pers. a 3-a apare în locul celui de pers. 1-îi: *numa eu că ș'oi muri* 102[78], *ș'oi sosî* 102[12]. Il mai găsim și la alte persoane: *[tu] șî-i întra* 106[19], *șî-i sosî* 106[65]; *noi... ș'om pleca* 103[20].

Adverbe

§ 70. — 1. Deși mai toate au fost relevate în *Glosar*, le înșirăm și aci pentru o mai ușoară urmărire: *(d'e)-abçialuca, ačičiuca, aičiuca, airea, airilea, altu* (altădată) 26[30], *amuia, amuși, apoia* 152[7], 154[68], *atunčen'e, bugăt, can* 11[4], *căt'ilin, căt'ilinaș, čičea, hăt, îndărată, lin'ișor, lontru, n'icăriri, șohăn'it, tuma, žib.* — 2. Ca locuțiune adverbială, de relevat *d'e loc* (= îndată) și *d'e ĝiumătate* (cf. § 82, 1).

Prepoziții

§ 71. — *A, d'ingă, d'ipt, d'ipče, dîn, dîngă, păntru, păstă, păst'e, pîn, pîngă, pună, (îndură-te) spre (noi).*

Conjuncții

§ 72. — *Ce, d'e* (=ci, dar) 10[40], 106[12], 107[18], *d'e că* (dacă) 12[31], 121[25], *o.*

Derivațiunea

§ 73. — 1. Formațiunile diminutivale cu sufixele *-oc, -uc(ă), -uț(ă), -uluț(ă), uluc(ă), -ulic(ă), -ulean(ă), -ul'ior, -ior (-ioară)* sunt bogate și foarte curente în toate genurile literare (proză sau poezie): *mănînțoc; mîndruc; mîndruț; drăguluț; drăguliț; frăt'iuluc; frăt'iulic; mîndrulean; mîndrul'ior; codrior.* — 2. De remarcat formațiunea *cărărău* și *costos.* — 3. La derivațiunea verbală de observat că multe forme circulă curent fără *în-*: *bătrîn'i, cîrliga, muia, noda, plin'i, pușca, streina, struța, tiln'i, tîmpk'ina, tîrdzîia* etc.

SINTAXA

Declinaţiunea

§ 74. — 1. *Genitiv-dativul* singular feminin al substantivelor proprii apare cu terminaţiunea prepusă: *a i Florică* 136[34] (< a d i l l a e i...), *mana i Surae* 138[16], *i Docă făcîn* 137[25], *Anuţa a i Parasca* (Ieud) (cf. şi formele relevate la pag. 202). Azi această construcţiune apare din ce în ce mai rar, mai ales în vorbirea curentă. In Săcel, întrebându-l cum îl chiamă, săteanul Ion Burnar mi-a răspuns că e *Burnar Ion a i Mari*. Tot în Săcel, întrebând pe Năstaca Petrovai unde merge, mi-a răspuns: «*la casa i Docă*». — «Unde?» — «*I Docă, la casa i Docă*». — In legătură cu aceasta, de relevat că numele ei patronimic şi l-a rostit în totdeauna cu accentul pe *-i*: *Petrovaí*, care este, de fapt, o formă de genitiv-dativ. — 2. *Acuzativul* numelor şi pronumelor fără *pre (pe, pă)* e foarte rară: *frat'e-mn'eu l-am îngropat* 106[48]. Intr'o variantă a unei *Colinde* culeasă în Şieu, bătrâna Irina Ţîplea a întrebuinţat de trei ori construcţiunea fără *pre* în următorul vers: *Ia-mă mine 'n raį cu tin'e*. Cf. însă construcţii cu *pă* la 104[20], 105[1] etc. — 3. *Vocativul* adesea se întrebuinţează între pronumele reflexiv şi verb de la forma de imperativ: *nu t'e, bade, strohoi* 68[18].

Articolul

§ 75. — 1. Precedate mai ales de pluralul *în toate*, substantivele feminine apar fără articol: *în toate dzîle* 47[10] (cf. şi pag. XLV, rândul al 3-lea) sau pag. XLIX[18]. La fel: *cu tăte oį* 164[6-7] (corespunzător aceleeaşi construcţii din aromână: *cu tute oį*). — 2. Pentru *ačela*, cf. § 78, 3.

Pronumele

§ 76. — 1. Repetarea pronumelui reflexiv după verb nu e rară: *mă topăscu-mă* 117[31]; *t'e bagă-t'e în casă* (Mara); *s'o adusu-să* 158[47], *s'o dată-să* 158[21], *s'o dusu-să* (Şieu), *s'o povest'itu-să* (Şieu), *Židzî s'o ţînutu-să că įar a vin'i Unguri* (Dragomireşti). — 2. Forma de acuzativ e repetată şi după verb: *m'or želi-mă* 121[41], *m'am băgatu-mă* (Crăceşti), «*nu-į put'ea, bătrîn'e, spun'e če t'e-a 'ntreba-t'e domnu?*» (Ieud), *l-o dusu-l* (Dragomireşti), *l-o făcutu-l* (Ieud), «*or clopoţî įară când l-a 'ngropa-l*» (Ieud), «*îį cos [čįoarečįį] de două orį să sie tarį, să nu să rumpă pînă cînd î-į strîca-į*» (= ...până când îi va strica — Ieud).

§ 77. — *Pronumele interogativ če* ţine loc de *de če: če eşţį... supărat?* 111[5].

§ 78. — 1. *Adjectivul posesiv* vechi *săų, sale* apare rar în loc de *lor*. Iată exemplele înregistrate: *păsările 'n cuįbu săų* 47[49]; *d'e Sîn-Ğįordz tăţ îşį duc oile sale să facă stînį* (Borşa-Pietroasa). — 2. Curioasă ar fi următoarea construcţie: *m'a luat d'in aşternutu-săų* 129[63], dacă ea ar fi în loc de *m'am luat d'in aşternutu-meų*[1] (cf. în legătură cu aceasta şi

[1] Cf. şi acordul *Iofule, Măria Sa* 107[11,16].

exemplele dela § **69,** 6). — 3. Atât forma *ačel* cât și substantivul ce-i urmează au articolul *-a* de feminin: *ačela popa* 84[50].

Verbul

§ **79.** — O caracteristică interesantă pentru dialectologia de astăzi e particularitatea curentă a graiului maramureșean de a post-pune verbului forma de pronume — fie că acest pronume e un dativ (etic), fie că e un acuzativ sau o formă reflexivă —: *ard'e-mi̯* 23[64], *dau-mi̯* 29[13], *i̯au-m* 47[47], *spune-mi̯* 38[60], *zine-mi̯* 25[46], *bănui-ți-tu* 58[23], *vindă-ț* 66[30], *placă-vă* 79[59], *pare-le* 172[47], *dzîče-le-m* (Crăcești), *mere-ș* 78[24], *strînğe-ș* 104[34]; *čeru-mă* 13[59], *l'esă-mă* 42[39], *ști-mă* 21[61], *să spue-n'e* 41[41], *audzîtu-l-o* 143[20], *sfințea'-l* 162[12], *cunoști-l?* (Săpânța), *ști-l dracu* (Berbești), *tau-l eu̯* (Săpânța), *audu-o* 104[77], *cunoaște-o?* (Crăcești); *poți-t'e* 27[19], *află-să* 11[40], *ağiunsî-s'o* (Breb), *mustră-să* 95[5], *știe-se* 162[60]. De remarcat că această inversiune nu apare numai la formele de imperativ, cum e în limba literară.

§ **80.** — După anumite verbe, în locul subjonctivului de astăzi apare infinitivul scurt fără *a: poț mă cred'e* 50[42], *nu vrea pleca* 109[55], *unde vrea mere* 154[60], *n'i̯-a trăbui ara* 53[67], *nu t'e știi̯ purta* 61[8], *n'aveț čin'e vă žăli* 41[12], *tu mă vrei̯ lăsa* 19[20], *nu mă vrea lăsa* (Săpânța), *vrei̯ trea' pă čela mal?* (= vrei a trece... ? — Săpânța).

§ **81.**—Pentru un vechi condițional cu formă de indic. imperfect, cf. § **83.**

Prepoziția

§ **82** — 1. *D'e* are înțelesul de *pe* din limba de astăzi: *ești̯ uscat d'e ğiumătate* 19[32]. — 2. De relevat următoarele construcții cu aceeași prepoziție: *şî-i̯ dă d'e mîncat* 102[4], *lu 'mbçiu̯ cu d'e mîncat* 13[69], *vi-l vînd d'e răst'ign'it* 73[42], *vi-l vînd d'e trăit* 73[41], *mn'i̯-a h'i musai̯ d'e-l tras* 67[41], *n'ai̯ gînd d'e mă ținut* 67[20], *s'o vorozit pă tin'e d'e omorît* 121[23], *s'așteaptă d'e avut prunc* 154[15-16], *Gruia-i̯ d'e murit* 107[88]. In toate aceste construcții *d'e* precede participiul trecut. — 3. *De* cu sensul actualului *de la: eu̯ am învățat ačeasta de tată-tu* (Borșa-Repedea).

Conjuncția

§ **83.** — Următoarele două cazuri trebuesc socotite ca propozițiuni condiționale în funcție de vechea conjuncție *să* (< *se* = dacă). Primul: *să ne 'ntîlnea domnu 'n ședzători̯... c'apoi̯ audzea mult'e* 171[49]. Al doilea: în Slătioara, întrebând de vrăjitoarea *Ferecoaia* (cf. *Glosarul)*, mi s'a răspuns: *apoi̯ o murit Ferecoaia, că d'e loc o adučeam eu̯ aiči̯uca femeia čeea să trăia* (=..dacă trăia, dacă ar trăi). Avem a face, prin urmare, cu o formă de imperfect de indicativ în funcție de *să* — construcție care, fără a recurge la ce ne ofere domeniul romanic occidental, e curentă în dialectul aromân [1]. In Maramureș ea e foarte rară astăzi.

[1] Voi încerca altundeva fixarea substratului comun dintre dacoromână și aromână din punct de vedere sintactic, cu care ocazie voi releva amănunțit tot ce ne ofere astăzi aromâna față de dialectul nord-danubian.

LEXICUL

Ca lexic nu avem aproape nimic de relevat, întru cât toate elementele lexicale cari privesc un studiu dialectologic au fost înregistrate la *Glosar*, unde am dat şi câteva etimologii. Aci vom releva câteva consideraţiuni generale asupra acestui capitol.

§ 84. — Izolarea geografică a Maramureşului — despre care cf. şi cele spuse la pag. LIII — ar fi putut favoriza măcar sub raportul lexical o influenţă cu mult mai pronunţată din partea graiurilor eterogene şi vecine. Totuşi, raportat la alte regiuni dialectale, graiul maramureşean ni se prezintă curat şi rezistent ferit de influenţe streine puternice. Aceste influenţe dealtfel nu sunt numeroase.

1. In primul rând trebue relevată cea ruteană care este şi cea mai pronunţată. Şi era firesc lucru ca într'o regiune, în care Maramureşenii au convieţuit geograficeşte cu Rutenii şi în care, în decursul secolelor, s'au produs şi asimilări etnice reciproce, să se exercite o mai intensă influenţă lexicală ruteană în graiul maramureşean, după cum — pe de altă parte — putem constata o influenţă nord-românească în graiul rutean. Ceva mai mult: aspectul general pe care-l prezintă influenţa ruteană dovedeşte că ea e şi cea mai veche, şi cred că forma *cumt'i* sau *cunt'i* [1] face parte din vechile elemente lexicale nord-slavice pătrunse în această regiune.

2. O a doua influenţă e cea ungurească. Pe când însă cea ruteană apare aproape în întreaga viaţă lexicală a graiului maramureşean, influenţa ungurească e mai mult de natură cultural-administrativă. Mai toate elementele ungureşti reprezintă noţiuni cari sunt în strânsă legătură cu civilizaţia contimporană în funcţie şi ea de mişcare economico-socială sau de cultură generală şi administraţie politico-militară. Această influenţă nu are vechimea celei rutene şi ea s'a intensificat în ultimele decenii cari au precedat războiul european.

3. O ultimă influenţă — de fapt foarte slabă şi aproape neîncetăţenită temeinic în graiul femeiesc — e cea germană. Elementele lexicale de provenienţă germană sunt foarte puţine, deşi jargonul evreesc le-ar fi putut înmulţi. Ele sunt mai toate de natură militară (cf., bunăoară, *bruţac*, *d'ecung* <D e c k u n g etc.

§ 85. — *Câteva relevări semantice*. 1. Dintre formele cari prezintă o evoluţie semantică mai interesantă amintim câteva: *aprindere*, *čin'iţ*, *guşe*, *izmolenčı*, *tuna*, *vetri*, *vlăstos*, *ziţă*. Filiaţiunea celor mai multe nu prezintă dificultăţi în stabilirea verigelor ei. Astfel, bunăoară, de la înţelesul slav de «*ἀνεμοῦν*, ventilare» al formei din care derivă vb. *vetri* până la cel pe care ea îl are în graiul maramureşean filiaţiunea semantică se poate stabili cu uşurinţă; cu greu însă s'ar putea racorda toate sensurile formei *guşe* dacă ar fi ca pentru toate să ne oprim la un singur şi acelaşi etimon. — 2. Sensul al doilea al formei *ziţă* e explicabil din sensul de «nuia, vargă mlădioasă, subţire şi lungă». — 3. O caracteristică evoluţie semantică ne-o prezintă vb. *tuna*: de la sensul de «a porni, a cădea cu repeziciune»

[1] Etimologia trebue căutată în k ǫ t a t i (cf. Berneker), nu în rut. k o n t y v á t i.

s'a ajuns treptat la «a trânti, a atinge; a cădea, a atârna, a ajunge»[1]. — 4. Pentru sensul formei *adurmăca* amintesc că, deşi l-am urmărit de aproape, nu l-am putut constata nicăiri, decât numai în Săcel şi la o singură persoană. Probabil să fie o confundare cu sensul formei *adormi*. Mi s'a explicat prin «*a adurmi*». S'ar putea iarăşi ca acest *adurmi* să fi fost întrebuinţat cu sensul de «a lua sau a fi pe urma cuiva, a adurmăca» şi atunci *adurmăca* ar avea sensul originar. In cazul acesta *adurmi* ar urma să fie socotit ca un derivat verbal din *urmă* — ceea ce, ca analogie, ar găsi un punct de razim în forme ca *umbră-umbri*, *cîrmă-cîrmi* etc. — 5. Pentru forma şi sensul cuvântului *mežerii̯* probabil că avem a face cu o corupere a formei *mezeluri̯*. — 6. Pentru sensul şi etimologia formei *noi̯* (< numeralul n o u ă), cf. pag. LIII.

CÂTEVA ASPECTE CARACTERISTICE

§ 87. Poezia maramureşeană ne prezintă câteva trăsături care nu sunt cu totul izolate: — ele apar şi în alte regiuni. Le relevăm pe rând.

1. Finalul *-i̯a* din *Fata Pădurii̯-i̯a* 109[39] e cerut de rimă, şi anume de *mẹa*.

2. La sfârşitul versurilor rar apare terminaţiunea *-e*, cum ar fi în sing. *altar-e* 116[12]; acest *-e* e cerut de rimă, şi anume de *sărbătọare*.

3. Tot rimei se datoreşte *-ă* din sing. *stăžar-ă* 27[46], cerut de *hotară*.

4. Ceva mai des întâlnim la sfârşitul versurilor *-le* (*-l'e*): *badẹa-l'e* 35[42] rimând cu *strîca-l'e*; *me-le* 38[10], 79[6], 115[82] rimând cu *făle*, *mn'iorele*, *purcărele*; *ta-le* 38[77] rimând cu *pribeğia-le*; *ruşiţa-le* 95[8] rimând cu *mare*; *petrẹa'-le* 119[81] rimând cu *surorele* şi *freca-le* 119[83]; *făče-le* 121[12] rimând cu *vălčele*.

5. Foarte des apare finalul *-re* la verbe ca şi la substantive: *să o tomn'i̯a'-re* 4[38] rimând cu *tare*; *lumn'ina-re* 14[11], 14[15] rimând cu *călare* şi *viaţa-re*; *falca-re* 39[9] rimând cu *tare*; *t'ẹ-až lăsa-re* 39[12] rimând cu *t'ẹ-až blăstăma-re; se legăna-re* 74[18], *trîmbçita-re* 78[74], 80[71], *dumn'i̯a-ta-re* 87[61] rimând cu *mare*; *s'ar afla-re* 91[47] rimând cu *Mare*; *Ilonca-re* 93[78] rimând cu *mare*; *om crepa-re* 93[80] rimând cu *sare* şi *or ustura-re*; *fa'-re* rimând cu *ibostẹa-re*; *o k'ema-re* 95[61] rimând cu *mîn'i-sa-le*; *'nşăla-re* 97[55] rimând cu *ği̯ọare*; *'ntrăma-re* 104[40] rimând cu *pk'ičiọare*; *'mbăta-re* 107[50], *s'asumuta-re* 123[12] rimând cu *tare*; *eu̯... zin'e-re* 113[14] rimând cu *mere*; *n'evasta-re* 114[32], *mort'iţa-re* 120[26] rimând cu *mare; i̯asta-re* 122[79] rimând cu *cărare*. Acelaşi *-re* trebue văzut şi în viitorul: *tu-i̯ îmbla-re 'ntre hai̯duči̯* 119[80]. — Adesea această caracteristică apare la mai multe versuri consecutive:

> Colinduţa-i̯ atîta-re,
> Čin'ẹ-ọ-ascultă să trăi̯a'-re;
> Čei̯ če-s morţ să hod'in'ẹa'-re,
> Esče-dzî să-i̯ pomin'ẹa'-re — 76[46].

---

[1] Pentru alte accepţiuni în dacoromână, cf. T. Papahagi, *Cercetări în Munţii Apuseni*, 41 (extras din *Grai şi suflet*, II, 58).

6. In aceleaşi condiţiuni ca şi *-le* şi *-re* ne întâmpină şi *-ră*: *să scula-ră* 73[33] rimând cu *cîntară* şi *arăta-ră* 73[35]; *[el] lua-ră* 95[1] rimând cu *'nsoară*; *lucra-ră* 108[51] rimând cu *ţară*.

7. Avându-şi explicaţia în tendinţa de a evita cacofonia sintactică dintre două vocale sau de a le uşura pronunţarea, în graiul maramureşean întâlnim un *d* pus la începutul cuvintelor începătoare cu o vocală: *d'e pă d'un cuc* 27[49], *oi d'afla* 29[22, 37], *drumu d'încă-i* 38[32], *o d'alergat* 73[16], *ş'o d'înflorit* 78[34], *că d'îm pun'eţ* 78[71], *h'ei d'Ân'iţă* 106[75], *o d'ai* 107[9], *pustă d'alăsa* 108[46], *Vili, d'armaş* 111[9] etc. Adesea apare şi în construcţii unde nu-şi poate avea altă explicaţie decât aceea a unei analogii: *a-l d'omorî* 88[86], *o vădzut d'un puiuţ* 105[30] etc.; cf. şi 107[93], 122[87].

8. La fel ca şi *d* se întrebuinţează *d'e* sau *d'i*: *d'i'mpărate* 13[72], 26[40], *d'i'n* (= în) 58[27], 78[32], 87[61], *d'e'nălţate* 87[41], *d'e'nvălit'e* 98[14] etc.

§ 87. — Găsim adesea şi câteva expresiuni care pot fi relevate pentru anumite particularităţi. Astfel avem înjurătura *morţî tăi*[1] 11[58], 47[50]; *cîn fo' locu la un loc* 91[26]; *und'e-i locu la un loc* 96[21], 99[4], *fost-o locu la un loc* 122[23]; *urîtu-mn'i-i — focu-l sie* 10[33].

CONSIDERAŢIUNI ASUPRA TEXTELOR

§ 88. — 1. Prin culegearea de faţă — ca şi prin cele publicate de Ţiplea, Tit Bud şi I. Bîrlea — evident că nu se poate afirma că s'a dat la lumină întregul folklor maramureşean: sunt genuri — cum ar fi cel al m a g i e i — care aşteaptă cât mai urgente şi mai amănunţite explorări. Se poate susţinea însă că din folklorul poetic propriu zis s'a cules aproape tot ce e mai reprezentativ în literatura acestui ţinut. Fireşte, o oarecare selecţionare în culegerea acestor texte nu a fost neglijată.

2. In ceea ce priveşte forma ţin să relevez încă odată că am căutat să redau întocmai originalul auzit din grai viu. Nu am omis nimic bunăoară din ce strică ritmul versului, deşi atari retuşeri s'ar fi putut face cu cea mai mare uşurinţă fără să se cunoască nimic; în cursul textelor de poezie întâlnim adesea diferite particule monosilabe care formează o silabă mai mult în vers: toate au fost reproduse. Câteva exemple: Conjuncţiile: *că* (8[52], 9[13], 9[56], 11[35], 17[19], 22[29], 49[16], 67[21], 77[31], 78[18], 106[80], etc.), *da* (8[13, 29, 39], 42[29], 46[9], 55[46], 88[29], 94[1] etc.), *şî* (34[27], 40[14], 43[27] etc.) Pe de altă parte nu am adăugat nimic acolo unde ritmul ar fi cerut bunăoară o silabă (cf. 44[83], 48[37] etc.) — după cum se poate constata mai ales în textul al CCCLX-lea.

3. In acelaşi text şi chiar la intervale foarte scurte adesea aceeaşi formă apare ca dublet (cf. *i* = este 5[30] şi *îi* 5[32]) — ceea ce nu trebue interpretat altfel de cum e redat în text (cf. şi *feldera* 93[1] faţă de *feld'eru* 93[33]).

§ 89. — *Transcrierea textelor*. 1. In afară de semnele speciale întrebuinţate şi a căror explicare s'a dat la pag. 2, toate celelalte sunt cele întrebuinţate în limba literară.

---

[1]) In Avram Corcea, *Balade poporale*, 97 citim:

— «Morţii tăi, măi gugă neagră,
Să ştii că te-omor, nu-i şagă...»

2. Cât privește redarea exactă a pronunțării, orice îndoială trebue înlăturată. Ca un simplu control al ei reproduc mai jos un singur text din manuscrisul poetei Anuța Pleșea — despre care cf. pag. LI — : în coloana din stânga reproduc întocmai ortografia originalului, iar în cea din dreapta redarea ei critică:

SUNĂ GÉZĂȘURILÉ	SUNĂ G'EZĂȘURILE
Sună Gézășurilé	Sună çezășurile
păla tatyé Ștățilé	Pă la tăt'e ștățile:
duk féceori ka nyéștyé braz	Duc fečiori ca n'ești'e braz
șa duk bétyej șîn pușkaț	Ș'aduc bet'ež șî 'mpușcaț.
Gézășu gyéla săkmari	G'ezășu d'e la Săcmari[1]
so înplut gyé obșîtari	S'o înplut d'e obșîtari[2],
ș io dus pînă la muntyé	Șî i-o dus pînă la munt'e
șon turnat după răgutyé	Ș'o 'nturnat după răgut'e.
kîntă kuku sus pă muntyé	Cîntă cucu sus pă munt'e,
nymén lumé nul augyé	N ime 'n lume nu-l aud'e,
numai bgyetyélé răgutyé	Numai bçet'ele răgut'e.
șa șa kîntă gyé ku jalé	Ș'așa cîntă d'e cu žale,
gyé gîngyéșty kă kodru ptyeré	D'e gînd'eșt'i că codru pk'ere,
stau răgutyélé gyea meré	Stau răgut'ele d'e-a mere.
stau răgutyélé ș zgyară	Stau răgut'ele șî zçiară
kă li jalé după țară	Că li[-i] žale după țară,
nu ștyu mai zinyor eară	Nu șt'iu, mai zin'i-or iară?
ș li jalé după sat	Șî li[-i] žale după sat
kă so dus ș lo lăsat	Că s'o dus șî l-o lăsat.
galițié ardătyé foku	Galiție, ardă-t'e focu,
la mulț liai mînkat năroku	La mulț le-ai mîncat nărocu!
kan tynyé ceînya întrat	Că 'n t'in'e čin'e-a întrat
no mai gîngyt gyén turnat	N'o mai gînd'it d'e 'nturnat;
kăn tynyei atîta dor	Că 'n t'in'e-i atîta dor,
kîtă apăi în izvor	Cîtă apă-i în izvor.

Evident că importanța și interesul culegerii și publicării unui asemenea material folkloric nu pot fi trecute cu vederea; asupra acestei laturi însă voi reveni anume altundeva. Ceea ce ne interesează deocamdată e aspectul sub care se prezintă graiul acestei regiuni în scrisoarea unor simpli cunoscători ai slovelor. Influențată de ortografia ungurească pentru unele sunete inexistente în alfabetul limbei române literare, pentru *d'*, *t'* și *n'* Anuța Pleșea a recurs la transcrierea *gy*, *ty* și *ny*. Dacă pentru *d'* din prepozițiunea *d'e* bunăoară găsim *gy*, aceasta nu însemnează că *d'e* are pronunțarea exactă ca *çe*: pentru *d'* nu a recurs la un *dy* cum a făcut pentru *t'*, întru cât nu avea de unde împrumuta o atare redare.

3. Trecând la *Apendice* (pag. 181) și fără să ne oprim asupra fondului acestei piese teatrale[3], observ că transcrierea fonetică am păstrat-o înlocuind ortografia manuscrisului prin cea literară de astăzi.

---

[1] *Sătmar* (cu *tm > cm*). Oșenii pronunță *Săgmare* (cf. G. Weigand, *Jahresb.* VI, 80).

[2] Soldat care a cerut sau e în *obșît* (cf. *Glosarul*).

[3] Pentru existența unui teatru identic și la alte popoare, cf., bunăoară, G. Pitré, *Biblioteca delle tradizioni popolari sicialiane*, XII (1881), 3, 131-132; G. Hérelle, *Le théâtre rural dans la région pyrénéenne* (în revista *Annales du midi*, XXXV (1923), pag. 154-183) etc.

ETNOGRAFIA ISTORICĂ A MARAMUREŞULUI

In urma celor expuse până aci şi pentru a încheia întreaga această *Introducere*, ultima şi cea mai însemnată chestiune ce se pune e cea privitoare la *etnografia istorică a Maramureşului*. Insă, prin această întrebare atingem «cea mai importantă problemă de linguistică română care este naşterea şi formarea limbei române în timp, dau mai ales în spaţiu».

Problema depăşeşte cu mult cadrul monografic al unei «Introduceri», pentrucă dacă ne-am opri din acest punct de vedere asupra Maramureşului, va trebui, printre altele, să relevăm şi etnografia istorică a Moldovei, cu care regiunea noastră studiată prezintă multe şi interesante trăsături caracteristice de unitate etno-linguistică. In acest cadru istoric, în strânsă legătură cu această problemă ar apărea şi cea privitoare la elementul românesc din lungul munţilor Haemului — element care, până la distrugerea imperiului Asăneştilor măcar, forma o populaţiune numeroasă şi dominantă în regiunile păstoreşti; şi atunci, în mod firesc s'ar pune întrebarea: ce a devenit acest element românesc din Tracia muntoasă? Evident, o parte s'a bulgarizat în cursul secolelor, o câtime va fi pierit în exilul din Asia-Mică, în număr redus s'a aşezat pe versantul sudic al Haemului. Restul ce va fi devenit? Să admitem oare că a trecut în nordul Dunării? In cazul acesta, dacă era firesc ca o frântură a unei entităţi păstoreşti să migreze urmând lanţul muntos balcano-carpatin pentru ca la un moment dat să se oprească tocmai în munţii din nordul Tisei, şi anume în prelungirile nord-vestice ale Carpaţilor, nu vedem de ce nu am admite până la un punct şi o migrare analoagă şi în altă direcţie şi anume: din Estul rodopic o parte să fi apucat prin Dobrogea pentru a se stabili apoi în nordul Dunării, adică în regiunile moldovene[1].

Restrângând cadrul acestei chestiuni la ceea ce priveşte exclusiv ţinutul maramureşean şi raportându-ne la stadiul actual al achiziţiunilor etno-istorice ca şi la logica faptelor, ceaa ce se poate afirma din capul locului e că în Maramureş nu putem vedea o colonizare romană sau o romanizare, şi cu atât mai puţin o continuitate etno-linguistică a unei colonizări sau romanizări. Diferitele urme din tot ce aparţine entităţii romane, cum ar fi, bunăoară, găsirea unui «ban de bronz de al lui Traian, cu inscripţiunea *Via Traiana*[2]», sau inscripţiunea latină pe o «piatră de calcar»[3] ca şi toate celelalte pe cari le relevează I. Mihályi la pag. 618-619 ale lucrării sale nu pot susţinea o continuitate directă şi neîntreruptă a vieţii romane în acest colţ românesc. Că Romanii, la sau după cucerirea Daciei, vor fi făcut explorări militare de durate scurte şi în aceste părţi, ca şi în spre Nistru—aceasta într'adevăr poate fi considerată ca o realitate istorică; dar de aci nu se poate deduce prea mult în

---

[1] Problema ridică un întreg complex de consideraţiuni istorice şi etno-linguistice — ceea ce nu poate fi discutat aci.

[2] Ioan Mihályi, *Diplome maramureşene din secolul al XIV-lea şi al XV-lea*, 32.

[3] *Ibidem*, 619.

favoarea sau în sensul unei păreri că în Maramureşeni trebue să vedem descendenţi ai Romanilor sau ai autohtonilor romanizaţi, adică ai Dacilor, ce vor fi locuit aci. Căci, în această ipoteză şi referindu-ne la încercuirea geografică în care apare elementul maramureşean, un prim rezultat — în afară de altele — la care ne-am fi aşteptat ar fi fost ca, în faţa atâtor viscoliri barbare cari puteau tangenta şi acest ţinut ca şi în faţa altor vicisitudini istorice, graiul maramureşean să apuce direcţia unei cristalizări izolate, care să-l îndepărteze cât mai mult de restul graiului românesc; şi aceasta s'ar fi putut petrece cu atât mai uşor, cu cât în perioada de formaţiune a poporului român această regiune ar fi rămas cu totul izolată. Pentru formaţiunea limbei române nu putem admite spaţiul pe care astăzi îl ocupă poporul român în nordul Dunării, pentrucă perfecta unitate luinguistică exclude aşa ceva. De altfel, nici alte consideraţiuni, cum ar fi, bunăoară, cele toponimice, nu pledează pentru o atare părere. In toponimia maramureşeană găsim într'adevăr şi numiri interesante[1], dar acestea nu pot fi relevate într'o asemenea discuţie, întru cât ele privesc aspecte etno-linguistice altele decât cele referitoare la o descendenţă romană în Maramureş. Urmărind, de exemplu, numirile localităţilor, uşor se poate constata originea nelatină a celor mai multe (cf. *Coştiui* < ung. k a s t e l y, *Rogna (Rona)* < sl. r o d ь n ъ, *Sighet* < ung. s z i g e t etc.); cele de origine latină (cf. *Biserica-albă*, *Corneşti*, *Ghesăşti (D'esăşti* < d e s), *Iapa*, *Strîmtura* etc.) sunt formaţiuni româneşti; iar cele cu originea nesigură[2] sau necunoscută (cum ar fi *Borşa)* nu pot fi invocate.

In directă legătură cu toponimia trebue relevată însăşi numirea *Maramureş*, care, în documentele publicate de I. Mihályi, ne prezintă mai multe forme din punct de vedere fonetic. A o considera ca o formă compusă din numirile râurilor *Mara* şi *Mureş*, nu vedem cum am putea înlătura dificultăţile geografice ce s'ar opune: distanţa dintre Mureş sau dintre izvoarele acestuia şi dintre Mara e prea mare, pentru ca, la rigoare, să ne gândim că această porţiune va fi fost numită *Maramureş* — adică ţinutul cuprins între Mara şi Mureş. Pe lângă aceasta, am putea releva şi faptul că, pentru o atare denumire, s'ar fi putut recurge mai de grabă la una din celelalte două văi ale Maramureşului, sau chiar la râul Tisa. Totuşi, deşi greutăţile sunt evidente, identitatea formei *Mara* cu *Mara-* din M a r a m u r e ş nu poate fi trecută cu vederea.

[2] Cf., de pildă, *Berşabă* sau *Bîržabă*, *Codravă*, *K'icuįu*, *Muşt'ęata* etc. (pag. 203 şi urm.).

[2] Pentru *Ieud* circulă următoarea tradiţie: strămoşii umblau, pentru aşezarea satului, după un loc cu apă; unul dintre ei, rătăcind în păduri, a strigat: [aci] *įe ud!* După o altă interpretare, umblând în păduri după o apă curgătoare, ar fi întrebat: «audz apă curătǫare ?», la care unul ar fi răspuns: «*įeų aud*». Cf. şi I. Mihalyi, *l. c.*, 58. — Numirea *Şieu* e explicată în acelaşi sens: un altul rătăcit în pădure după apă ar fi strigat: «*şi eų* [aud»]. — In cadrul acestor etimologizări, de relevat că pătura intelectuală maramureşeană se complace a deriva numirea *Săpînţa* din lat. ***s a p i e n t i a***. — Pentru *Şugătag*, probabil să avem a face cu *ung.* s o v a g o + *germ.* T a g e, mai ales că *Sat-Şugătag* e considerat ca fiind locuit de oameni lucrători cu ziua, cari nu sunt «n'emn'eşi».

Numele *Mara* face parte cu siguranţă din toponimia veche, autohtonă a regiunii şi el trebue pus alături de *Tisa* şi *Iza*. Intr'un document din 1349 acest rîu apare cu denumirea de «fluvium *Maramorosii*»[1]; în caz că această formă e chiar denumirea rîului *Mara*, atunci numele *Maramureş*[2] de astăzi ar fi însuşi numele rîului, iar cel al rîului *Mara* de astăzi, ar urma să-l considerăm ca o formă înjumătăţită din prima. Oricum, originea formei *Maramureş* rămâne necunoscută, după cum, pe de altă parte, nu vedem ce îndrumare s'ar putea da numirii *Marmaţia* sub care acest ţinut mai e cunoscut. Cât priveşte denumirea de *Marmadzău* (cf. *Glosarul)*, ea trebue considerată ca o falsă interpretare a celei de *Marmaţia* sau, poate, o corupere a acesteia din urmă — ceea ce ar găsi un punct de razim în dubletul *piaţă* şi *pk'iadz*; mai probabil însă să avem a face cu aceeaşi provenienţă ca şi cea a adjectivului *marmaziu* pe care îl găsim bunăoară în versurile următoare din balada Novăceştilor:

— «Ei, Agniţă, dumnia-ta,
Du-te-mi-ţi la casa ta
Şi le dă vin marmaziu
Cules toamna, mai târziu...»[3]

Dar, privitor la această nomenclatură topică, trebue să remarcăm că ea, de fapt, nu constitue un argument hotărîtor în defavorul existenţii unei romanităţi în Maramureş, întru cât — în afară de izolate şi relativ foarte puţine numiri — toponimie romană nu găsim nici chiar în leagănul geografic al închegării entităţii româneşti: din acest punct de vedere, Romanii, ca şi descendenţii lor, Românii, formează extrema opusă a caracteristicei pe care o ofer bunăoară Slavii[4].

In cadrul acestor vederi nasc următoarele întrebări:

1. Ce populaţie va fi locuit în Maramureş înainte de aşezarea Românilor aci?

2. De unde şi când vor fi înfăptuit Maramureşenii de astăzi o atare migraţiune?

Ca răspuns la prima întrebare nu am putea contura nici măcar o probabilitate. Şi totuşi, o populaţiune — fie oricât de redusă ca număr — care va fi transmis nomenclatura topică pre-română, a trebuit să existe. Ce va fi devenit apoi acea populaţiune — care nu putea fi decât una autohtonă, în nici un caz slavă — şi ce urme etno-linguistice va fi lăsat ea în complexul vieţii maramureşene de astăzi? — Iată câteva semne de întrebare cari, în stadiul cercetărilor multiple de astăzi, rămân nerezolvite.

---

[1] I. Mihályi, *l. c.*, 27, rândul al 8-lea.

[2] Ca o simplă curiozitate şi în legătură cu etimologizările relevate mai sus, amintesc că intelectualii maramureşeni recurg pentru derivare şi la următoarele cuvinte ungureşti: *mdr ama rossz*, pe care le interpretează în sensul neproductivităţii pământului maramureşean.

[3] Avram Corcea, *Balade poporale*, Caransebeş, 1893, 83.

[4] Asupra acestei importante probleme de toponimie pe care am tangentat-o şi în *Grai şi suflet*, I, 96 şi II, 59 voi reveni altundeva cu precizări amănunţite.

Nici pentru a doua întrebare răspunsul nu poate fi mai fericit ca precizare. Ca o simplă viziune a mişcărilor etnice din trecutul îndepărtat produse de evenimente istorice adânc perturbătoare, ne-am putea reprezenta următoarele: începând cu sfârşitul secolului al 10-lea când constatăm înfiriparea acelor mişcări revoluţionare din Tesalia şi munţii Pindului pentru *Vlahia-mare* şi oprindu-ne la răscoalele Românilor din munţii Haemului în contra Bizanţului, vedem că elementul românesc sud-dunărean e în plin antagonism etno-politico-administrativ cu autorităţile bizantine — ceea ce era firesc să producă o răscolire pronunţată în patriarhalismul păstoresc al vieţii sale. Era iarăşi firesc lucru ca acest antagonism războinic, care a adus închegarea imperiului româno-bulgar de sub dinastia Asăneştilor, să continue şi după moartea împăratului român Ioniţiu. In această nesigură şi îngrijorătoare situaţie şi întru cât în tot timpul duratei acestui imperiu Dunărea nu putea fi un hotar politic care să despartă un element etnic omogen trăind pe ambele ţărmuri ale ei, nu vedem de ce nu ar fi avut loc migraţiuni româneşti din Balcani în Nordul dunărean şi în lungul lanţului carpatin; căci numai în sensul acestui punct de vedere s'ar putea explica măcar în parte şi răsturnarea etnografică a elementului românesc nord- şi sud-dunărean: de unde până la sfârşitul secolului al 13-lea elementul românesc sud-danubian avea preponderenţă numerică — am putea zice chiar covârşitoare — faţă de cel din nordul Dunărei, astăzi constatăm tocmai contrariul. Dacă la această părere, pe care cel puţin logica faptelor istorice o consacră drept realitate, am adăuga şi consideraţiunea — pe care o socot definitiv câştigată — că în Maramureşenii de astăzi nu putem vedea descendenţi direcţi ai unei colonizări romane în acest ţinut sau ai unei romanizări a lui, e natural ca elementul maramureşean să-l considerăm ca fiind stabilit aci ulterior secolului al 10-lea şi că, după anumite probabilităţi, el va fi venit din sudul Dunării.

Naşte acum întrebarea: ce dovezi am putea aduce întru susţinerea acestui punct de vedere?

Inainte de toate trebue să relevez că aci nu pot atinge toate considerentele pe cari le comportă această problemă şi cu atât mai puţin discuţiunile ce ar decurge din ele. Amintesc însă că, fără a intra în explicaţiuni amănunţite, verosimilitatea celor pe cari le-am relevat în studiul *Din epoca de formaţiune a limbei române*[1] îmi pare a fi cu mult mai convingătoare decât orice altă interpretare a lor într'un sens contrariu părerei exprimate. Acelor puncte am putea alătura asemănările sau întâlnirile dintre folklorul maramureşean şi cel sud-dunărean (cf. pag. XXXVIII etc). ca şi cele linguistice (cf., bunăoară, **§ 83**).

Evident că paralelismul linguistic, mai ales cel privitor la fonetică, nu în totdeauna poate fi luat drept punct temeinic de plecare; şi aceasta cu atât mai mult, cu cât, pe de o parte diferenţieri fonetice în epoca migraţiunilor de pre cari e vorba nu existau[2], iar pe de altă parte, chiar

[1] In *Grai şi suflet*, I, 224-234.

[2] Problema lui *c*, *g* + *e*, *i* din aromână nu poate fi ridicată aci.

dacă ar fi existat, în decursul secolelor ele ar fi putut uşor dispărea în sensul unei perfecte uniformizări. Totuşi, ca simple apropieri nord- şi sud-dunărene, relevez câteva puncte. Observ însă de la început că mai toate sunt cunoscute şi altor regiuni dacoromâne, exceptând foarte puţine cari par a fi mai caracteristice. Astfel avem: *armur*[1] (arom. *armur*, *baer* (arom. *bair*), *canură* (arom. *canură*), *căcăradză* (arom. *căcăradză*), *cătuşă* (arom. *cătuşe*), *căţîn* (arom. *căţînă*), *(d'int'e) cîn'esc* (arom. *cărinte*[2]), *corbă* (arom. *corbu*, *-ă*), *dori* (arom. *dor*), *dzuă* (arom. *ndzuare*), *floare (de grîu)* (arom. *fluriţă*), *îngreca* (arom. *angricare*), *meriză* (arom. *(a)miridzu*), *mîndzară* (arom. *muldzară*), *more*[3] (arom. *more*), *muscur* (arom. *muşcur(u)*, *muşcătură* (arom. *muşcătură* sau *mîşcîtură*), *scradă* (arom. *scradă* şi *scradză* «iarbă subţire şi lungăreaţă ce creşte în tufe mici pe vârfuri de munţi pietroşi şi pe care o pasc de obicei caprele), *spart* (arom. *aspartu* «omorît, tăiat, măcelărit etc.»), *Sîn-Medru* (arom. *Sîn-Medru)* etc.

Pe lângă acestea mai relevăm încă două forme, interesante şi rare — amândouă extrase din culegerea pr. I. Bîrlea. Prima e curioasă cel puţin prin sensul pe care-l are: *ningă* «inga, uite, vezi: *ningă-lăi*, vezi-l»[4]. Ca formă, acest *ningă* îl putem apropia de prepoziţiunea aromână *nîngă* (sau *ningă)* însemnând «lângă» şi rezultat prin asimilaţie din *lîngă* < *nîngă* (> *ningă*). — Al doilea cuvânt e un nume propriu: *Nacu*[5]. In contextul în care apare, la început m'am gândit dacă nu e o greşeală pentru *macu*. Pr. I. Bîrlea mă asigură că *Nacu* circulă «şi azi în Berbeşti ca poreclă: *Ştefan Moiş a Nacului*», iar în Giuleşti ca «supranume». Numele acesta e curent la Aromâni şi e serbat în ziua de sf. Ioan, *Nacu* fiind de fapt un diminutiv aferezat al lui Ioan: *Ianacu* > *Nacu*; aşa că, existenţa izolată a acestui nume în Maramureş e oarecum surprinzătoare.

In fine, am putea aminti aci şi forma de subjonctiv prezent *s'h'ibă* a vb. *avea* care circulă în Bucovina[6] şi care este identică cu aceeaşi formă din aromână *s'h'ibă (el* sau *ei)* «să fie». Evident că astăzi ne lipsesc elementele absolut hotărîtoare cari să consacre în mod indiscutabil provenienţa românească sud-dunăreană a unor atari identităţi de forme, ca şi a tuturor apropierilor, asemănărilor sau identificărilor folklorice sau etno-linguistice relevate până aci; dar de aci nu putem conclude cu siguranţă că, în ceea ce priveşte existenţa şi explicaţia unor forme ca subj. prez. *s'h'ibă* în Nordul dacoromân, ne-am putea opri la formula «împrejurări identice condiţionează, spontan şi independent, rezultate identice!» In orice caz, în stadiul cercetărilor de astăzi, asemenea întâlniri devin cu drept cuvânt ispititoare cel puţin; şi aceasta cu atât mai

[1] Pentru semnificaţii, cf. *Glosarul*.
[2] Forma *cărinte* cred că e rezultată prin disimilaţie din **cănінte* <* *c a n e n t i s*.
[3] Acest *more* trebue considerat ca fiind mai de grabă de provenienţă sud-dunăreană decât rezultat dintr'un *mare*. E curent în centrul Ardealului (cf. A. Viciu, *Silitul*, în revista *Comoara satelor*, II (1924), n-rul 3, pag. 35-40).
[4] *Balade, colinde şi bocete din Maramureş*, 65.
[5] *Cântece poporane din Maramureş*, 333.
[6] Relevată de Leca Morariu în *Junimea literară*, XIII (1924), 68. Cf. şi revista *Tudor Pamfile*, I (1923), 24.

mult cu cât linguistica română n'ar putea dovedi extinderea etno-geografică a formaţiunii entităţii româneşti în nordul Dunării până într'atâta, încât să cuprindă şi Maramureşul şi Moldova nordică. Şi atunci, de vreme ce în Maramureşeni trebue să vedem migraţiuni *româneşti*, şi întru cât asemenea identităţi caracteristice nu ne întâmpină şi în alte colţuri dacoromâne, deşi şi în ele am putea constata «împrejurări identice», cred că e logică şi oarecum justificată viziunea etno-linguistică cum că, din diferite împrejurări istorico-geografice în directă legătură cu păstoritul, elementul românesc sud-dunărean va fi atins în migraţiunile sale aceste puncte nordice ale dacoromânei, stabilindu-se deci şi în Maramureş.

Vre-o tradiţie orală în sensul acestei concluziuni nu am auzit, după cum nici documentele istorice ale Ungariei nu ne duc spre ceva pozitiv. Totuşi, ca o simplă curiozitate măcar, voi mai releva şi următoarele puncte.

In seara de 25 decembrie 1924 m'am dus cu D. G. Dunca, institutor-director în Ieud, la *Dumn'itru Lucači a lu Istrati*, un bătrân de 76 ani, originar din ţara Oaşului. Intrăm în căsuţa lui scundă, a cărei încăpere era luminată de o candelă atârnată de grindă. Fără vre-o introducere pregătitoare, ne pomenim treptat-treptat în plin domeniu folkloric. Cu priviri agere şi scânteietoare, cu gesturi de o înviorare fizică şi cu o vervă bărbătească, bătrânul Dumn'itru Lucači a lu Istrati se scoală de pe laiţă şi începe să declame, printre altele, şi balada *Stroe Plopan*[1]. Văzându-l bine predispus şi foarte comunicativ, l-am întrebat dacă ştie sau dacă a auzit ceva privitor la vechimea Maramureşenilor în ţara lor. El mi-a răspuns: «Eu am audzît numa atîta că o samă d'e Rumîn'i i-o adus reğele Ştefan-Vodă d'in Balcani; c'apoi şî famelia *Balc* d'e-ači tăt d'in Balcani o zin'it». Intrebându-l dacă acestea nu le ştie din carte, mi-a răspuns: «Eu ştiu čiti, fără astea nu d'in cart'e le ştiu, fără d'in bătrîn'i, că şî eu am audzît aşa d'e *Balcu* d'e la Ştefan Pleş a Leahului d'e 83 ai, care o murit în [18]80». Aceste afirmări le-a pus apoi în legătură cu Tătarii, spunând că «apoi pă reğele l-o dus Tătari aşa numa să-l k'inzuia'».

Felul în care apare această laconică tradiţie ne surprinde, mai ales că în ea ni se relevează şi termenul geografic *Balcani*. Cam uimit de nedumerirea mea, bătrânul a căutat să mă asigure că nimic din toate acestea el nu ştie din cărţi şi că Ştefan Pleş a Leahului nici nu ştia carte. In cazul acesta, care ar putea fi geneza acestei tradiţii? D. Dunca G. care e din Ieud şi cam de aceeaşi etate cu Dumn'itru Lucači mi-a mărturisit că e pentru prima dată când aude aşa ceva. Surprinzătoare e şi apropierea pe care a făcut-o însuşi bătrânul Dumn'itru între *Balc* şi *Balcani*, afirmând că «apoi şî *Balc* e tăt una cu *Balcani*», fără însă să ştie ce anume sunt şi unde sunt aceşti *Balcani*. Să fie oare vre-o legătură între acest *Balc(u)* şi numele *Balcu* sau *Balca* ce apare şi astăzi în onomastica românească sud-dunăreană, bunăoară la Meglenoromâni?

[1] O voi publica cu altă ocazie referitoare la Maramureş.

Indiferent de originea acestui nume (dacă are vre-o legătură cu *Balcan* sau cu *Blac* = *Blachus* = *Βλάχος* etc.), e şi aceasta o apropiere sugestivă.

In sensul acestor vederi relevăm, ca ultim punct, legătura religioasă dintre biserica maramureşeană din secolul al 14-lea şi patriarhatul constantinopolitan — lăgătură ce reiese din documentul al 62-lea datat din 1391 şi publicat de I. Mihályi în *l. c.*, pag. 109.

Iată, prin urmare, atâtea puncte de contact între Ţara Maramureşului şi românismul sud-dunărean, toate ducându-ne la concluzia la care ne-am oprit mai sus.

T E X T E

Explicarea semnelor întrebuințate în transcrierea sunetelor:

a̯ = semivocala *a*.
e̯ = semivocala *e*.
ĕ = *e* deschis.
i̯ = semivocala *i*.
o̯ = semivocala o.
ŏ = *o* deschis.
ō = *o* nazalizat.
u̯ = semivocala *u*.
ū = *u* nazalizat.
b' = *b* ușor alterat sub influența lui *i [e], ĭ*.
č = *c* (românesc sau italian) dinaintea lui *e, i*.
d' = *d* patalisat *[dĭ]*.
ς = *g [gh]* dinaintea lui *e, i* și pronunțat ca românescul sau italianul *ghe, ghi*.
G' = identic cu *G [ς]*.
γ, γ', Γ' = ident'c cu *γ* grecesc.
ǧ = *g* (românesc sau italian) dinaintea lui *e, i*.

h' = *h* alterat de *i [e], ĭ*.
k' = *k* alterat de *i [e], ĭ* și pronunțat ca românescul sau italianul *che, chi*.
l' = *l* alterat de *i [e], ĭ* și pronunțat ca italianul *gl*.
m' = *m* ușor alterat sub influența lui *i [e], ĭ*.
ñ = sunet nazal înlocuind pe *'n [în]*.
n' = *n* alterat de *i [e], ĭ* și pronunțat ca *gn* francez sau *gn* italian.
p' = *p* ușor alterat sub influența lui *i [e], ĭ*.
r' = *r* ușor alterat de *i [e], ĭ*.
ř = *r* pronunțat mai vibrant, ca *rr*.
γ = grecesc.
t' = *t* palatalisat *[tĭ]*.
ž = românescul sau francezul *j*.

Notă. Lipsind s.mnele speciale pentru a arăta nazali area vocalelor *o* și *u*, a trebuit să o redau prin semnele *ō* și *ū*. Pentru același motiv am notat majuscula lui *ς* prin *G'*.

DOINE

I

Du-te, dor,
Pă čel izvor,
C'acolo-i̯ mîndru Ion
Şî-l trezeşte d'e pă somn,
Să nu do̯armă, că nu-i̯ domn;
Că şî domn'işor d'e̯-ar si,
De̯-a mn'eu̯ doru s'a trezi;
Şî d'e̯-ar si şî domn'işor,
Tăt s'ar trezi de̯-a mn'eu̯ dor.

1920. Budeşti̯ — Ană Tibil, 24.

II

Mîndruţ, pă cînd ei̯ zin'i
Pă mini nu m'ei̯ găsi,
C'oi̯ si mo̯artă şî 'ngropată
La portiţă 'n t'emeteu̯,
C'acolo-i̯ mormîntu mn'eu̯:
Cu ruži̯ albe-i̯ îngrădit,
Cu k'idruţ acoperit.
Mîndruluţ, p'aco̯lea-i̯ tre̯a',
Placă-ţ şî o ruži̯-ţ i̯a.
O̯amenii̯ te̯-or d'i'ntreba
Če ružiţă-i̯ ai̯asta.
— D'ai̯asta nu-i̯ ruže̯á albă.
Fă'-i̯ drăguţa me̯a če̯a dragă.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

III

Ot'ii̯, bade, fac mn'inuńe,
Că gîndeşti̯ că-s două mure
Care-s mai̯ mîndre 'n pădure;
Care-s co̯apte la răco̯are,
N'aği̯unse d'e̯-o le̯ac' di so̯are;
Care-s co̯apte la pămînt,
N'aği̯unse de̯-o le̯ac' d'e vînt.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

IV

Astă vară če̯-o trecut
Dus-am dor d'e mîndra mult;
Şî 'n asta vară če zin'i
Duče̯-a şî mîndra d'e min'i.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

V

Care om l-am i̯ubčit eu̯
N'are rînd, niči̯ Dumn'edzău̯
Să nu-l sco̯ată 'n drumu mn'eu̯;
Tăt să-l văd şî să mă vadă,
Batăr n'om si laolaltă.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

VI

Supărat ca mine nu-i̯,
Fără pui̯u cucului̯
Cînd îl lasă mama lui̯
Mititel, fără de pene —
Ş'ar zbura şî nu e vreme.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

VII

Floričică floriče̯a,
D'i'nflore̯a' pă sama me̯a.

I̯o dȩ-oi̯ trăi tȩ-oi̯ purta,
Dȩ-oi̯ muri tu te-i̯ usca.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

VIII

Mîndruluţ di pă Mara,
Če n'i̯-ai̯ dat cu mâna ta
Di nu te mai̯ poč ui̯ta?
Da mi̯-ai̯ dat turtă cu mac
Şî m'ai̯ nebunit d'e cap;
Da mi̯-ai̯ dat turtă cu linte
Şî m'ai̯ nebunit la minte.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

IX

Mîndrior, sir de sansiu̯,
Vrut-aş si să nu te ştiu̯;
Că d'e cum te ştiu̯ pă tine,
N'o rămas inimă 'n mine.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

X

Num' o crȩangă o rămas,
Şî ačȩa di dor o ars.
La dor şî la supărare
Trȩabă ŏm cu minte mare.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

XI

Mîndruluţ cu cuşmă nȩagră,
Du-mă 'n lume d'e ţî-s dragă,
D'e ţî-s urîtă mă lasă.
Di ţ'o părȩa cu ruşine,
Fă-mă brîu̯ pă lîngă tine;
De ţ'a părȩa brîu greu̯,
Fă-mă-o lumn'ină d'e său̯
Şî mă pun'e 'n žepu tău̯,
Că ţ'a trȩa' d'e doru meu̯.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

XII

Dzîs-am, mamă, cătă t'in'e
Să ţîi̯ dzîle păntru mn'ine,
Să mă dai̯ în sat cu t'in'e.
Tu, mămucă, ţ'ai̯ ţînut
Vin'erȩa şî mn'ercurȩa
Să mă poţ înstreina.
Rău̯, mămucă, t'ȩ-ai̯ t'emut
C'oi̯ mere după 'mprumut.

1920. Budeşti̯ — Ana Costăn'ine, 37,
(de fel din Besereca-Albă).

XIII

Frundză verd'e subţîrȩa,
Strîcată-i̯ in'ima mȩa;
Strîcată-i̯, strîcată-i̯ tare,
Nu-i̯ doctor să o tomn'i̯a'-re;
N'iči̯ doctor, n'iči̯ împărat,
Fără čin'e o strîcat.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

XIV

Frundză verd'e d'e st'ežar,
N'am credzut la om cu̯-amar;
Dȩ-ară mai̯ h'i, frundză verdi,
La om cu amar aş credi.

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

XV

Cît'e flori-s pă pămînt,
Tăte zin la ğiurămînt;
Numai̯ flŏarȩa sŏarelui̯
Şad'e 'n pŏarta rai̯ului̯
Şî ğiudecă florile,
Ca sŏacra nurorile.
D'e i̯-ai̯ duče cîtă zestre,
Tăt t'ȩ face d'e poveste;
Şî d'e i̯-ai̯ duče cît bine,
Tăt t'ȩ-ar face d'e ruşîne;
D'e i̯-ai̯ duče cu patru boi̯,
Tăt ţ'ar da drumu napoi̯;
D'e i̯-ai̯ duče cu caru,
Tăt ţ'ar arăta drumu.

1920. Breb — Anuţa Bota, 26

XVI

Spun'e, mîndruţ, mîn'i-ta
Să pue ruži̯ în fereşti̯

Pă či̯uda că-m trebueşti̯;
A ta ziță d'e harbuz
Să sue pă gard în sus.
Cînd so̯arele încălze̯a'
Să uscă şî să topk'e̯a'.
A me̯a ziță-i̯ grîu̯ ales,
A ta ziță-i̯ d'e ovăz
Mest'ecată clocot'iş: —
Tată-tău̯ nu-i̯ d'e p'aiči̯,
Tată-tău̯ d'e pîn Ard'e̯al,
Mă-ta-i̯ copk'ilă d'e fet'e.

1920. Breb — Aceeaşi.

XVII

Spun'e, mîndro, mîn'i-ta
Să-ş îngrăd'e grăd'ina
Tăt cu lin
Şî cu pelin,
Ca noi̯ să nu n'e tîln'im,
Fără lun'i̯a mergîn la tîrg,
Marț în bolduri̯ tîrguind,
Mn'ercuri̯ înapoi̯ zin'ind,
Žoi̯ sara în şezăto̯are,
Vin'ere̯a mergîn la mo̯ară,
Sîmbăta numai̯ odată,
Dumin'ica zîu̯a to̯ată.

1920. Breb — Aceeaşi.

XVIII

La mn'ižlocu codrului̯,
Und'e stau̯ porțîle 'nk'ise,
Fet'ele pă tablă scrise,
Prind'e doru̯-a mă 'ntreba:
— «Do̯ară cat pă čin'eva».
— «Cat pă čel cu pană verd'e,
Sus i, Dumn'edzău̯ nu-l răbd'e;
Cat pă čel cu pan' albastră,
Sus îi̯, Dumn'edzău̯ să-l bată,
Că m'o 'nvățat sărutată
Şî m'o lăsat supărată;
Şî m'o 'nvățat a ici̯,
Şî m'o lăsat a dori».

1920. Breb — Aceeaşi.

XIX

Am' mămuca d'e 'ntreba
Und'e n'i̯-ai̯ țîpat či̯upa,
D'e nu mn'i-i̯ dragă lume̯a?
N'i̯-o̯-ai̯ țîpat pă bosîi̯oc,
Numai̯ eu̯ să n'am năroc;
Ni̯-o̯-ai̯ țîpat pă măiran,
Eu̯ să n'am năroc şohan.

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

XX

Cîtu Sibci̯u-i̯ d'e mare,
Numai̯ do̯au̯ă drumuri̯ are,
Do̯au̯ă drumuri̯ ş'o cărare,
Ş'o cărare cu năstîmb,
Mărg feči̯orii̯ tăț în rînd,
Mai̯čele napoi̯ plîngînd.
«Mereț, voi̯ mai̯če, napoi̯,
Nu ştiț und'e merem noi̯,
Că noi̯ merem la războ̯i̯;
La războ̯i̯ cu Ungurii̯
Să dezrobci̯im Romînii̯,
Pă sunetul trîmbci̯ițelor,
Pă scurtare̯a γ'ețîlor;
Pă sunetul dobelor,
Pă scurtare̯a zilelor».

1920. Breb — Aceeaşi.

XXI

Cui̯ cîntă cucu sara
Supărată-i̯ tătă vara,
Că şî mn'ie mn'i̯-o cîntat,
Tătă vara supărat'.
Cui̯ cîntă d'imine̯ața,
Cu voe tătă vara.
La tăț le̯-o cîntat cucu,
Numai̯ mn'ie granguru,
Să mă duc să-m lăs satu.

1920. Breb — Pop Dok'ie, 13.

XXII

Ai̯ sărăčii̯ feči̯orii̯,
Mărg în ği̯os ca şî norii̯
Blăstămîndu-ş părințî.

Da părinți nu-s d'e zină
Că mărg în țară străină.
Ai̯ săracu ș'a mn'eu̯ frat'e,
D'i trei̯ ai̯ șî ğiumătat'e
N'o țîpat pușca d'in spat'e.
Nu o țîpă nič̣i̯ amu,
Că e 'n țară la Rusu.

1920. Breb — Aceeași.

XXIII

Păduriče, de̯asă ești̯,
Frăt'iluc, d'epart'e ești̯!
Pădure, cum t'e̯-aș tăi̯a,
Frăt'iluc, cum t'e̯-aș vede̯a;
Pădure, cum t'e̯-aș aprind'e,
Frăt'iluc, cum t'e̯-aș cuprind'e.

1920. Breb — Aceeași.

XXIV

Păsărui̯că cu doi̯ pui̯,
Du-t'e 'n țara Rusului̯
Șî-i̯ spun'e frăt'icului̯
Că nu poč d'e doru lui̯.
Să știu̯, frăt'iuc, c'ai̯ zin'i,
Drumuțu ți l-aș k'etri,
K'etričele
Mănînțele
Șî cu flori̯ d'e ružn'ičele:
Pă und'e cum ai̯ pășî
Tăt'e huc ar d'i'nflori.

1920. Breb — Aceeași.

XXV

— «Dunăriče, apă lată,
Če zii̯ ași̯a tîlburată?»
— «Cum făcu nu mn'i̯-oi̯ zin'i?
La capătu văii̯ mele
Să bat două taburi̯ grele
D'e răgut'e t'in'erele.
Care cu care să 'nving,
Tăt în Dunăre să 'mping.
Fečio̯rașii̯ d'e Rumîn
Să împ'ing d'e nu rămîn».

1920. Breb — Aceeași.

XXVI

Fost-am păcurar la oi̯
Ș'am durn'it pă moșunoi̯
Șî m'o ploat mult'e ploi̯.
Fost-am păcurar la stînă
Ș'am durn'it pă rădăčină,
Nu pă perină d'e lînă.

1920. Breb — Aceeași.

XXVII

Cîntă mn'erla în păduri̯,
Robu-i̯ Lucač la Unguri̯
Păntru sfînta libertat'e
D'i care noi̯ n'avem part'e.
Nu sii̯, mn'erlă, supărată,
Nu-i̯ robie ne'nčetată:
Vin'e̯-a čınče̯a primăvară,
Si-va Lucač liber i̯ară.
În zadar, mn'erlă, suspin'i̯,
Du-t'e pînă 'n Sečed'in,
Du-t'e șî t'e pun'e 'ndată
La fere̯asta încui̯ată;
Spun'e multă 'nk'ınăčiun'e
D'e la 'ntre̯aga națiun'e;
Spun'e multă voe bună,
Că i̯-am împlet'it cunună,
Cunună cu trii̯ colori̯
D'in mai̯ mîndre dalbe flori̯.
Că el b'ine s'o purtat,
Ca Romîn ad'evărat;
O făcut mult'e șî bun'e
Păntru ne̯am șî națiun'e;
O făcut sfînta dreptat'e
Șî 'ntre ne̯amuri̯ libertat'e,
Dumn'edzău̯ să-i̯ facă part'e,
La mulț ai̯ cu sănătat'e.

1920. Breb — Ile̯ana Pop, 20.

XXVIII

Frundză verd'e 'n trei̯ tăi̯et'e,
Pă la orașe șî sat'e
Eu̯ văd o̯amin'i̯ cu prost'ie,
Dau̯ ban'ii̯ pă făloșie;
Mai̯ cu samă čei̯ d'in sat'e
Po̯artă hai̯n'e cumpărat'e;

Mui̯erile răṷ să 'nșală
Că-ș daṷ ban'ii̯ lor pă fală;
Fet'ele, nevest'ele
Care sînt mai̯ t'inere
Îș sîlesc părinți lor
D'e să bagă k'i̯ar datori̯;
Îș i̯aṷ žolžuri̯ și mătasă
Ca să sie mai̯ frumo̯asă.
Ele nu știṷ că mătasa
Le vind'e boi și casa,
Și rămîn pă cîmpu gol,
Numa cu prostia lor,
Pentrucă nu prețuesc
Portu nostru romînesc;
Portu nostru d'e d'emult
Če-i̯ pă războ̯ai̯e țăsut;
Pînza če 'n războ̯i̯ să țese,
Da nu žolžuri̯ și mătasă.
Frundză verd'e d'e gutîn'i̯e,
Ascultaț, fet'e romîn'e,
Purtaț portu strămoșesc,
Mîndru un port romînesc.

1920. Breb — Aceeași.

XXIX

Păsărică cu doi̯ pui̯,
Du-t'e 'n țara Muscului̯
Și spun'e mîndruțului̯
Că nu pot d'e doru lui̯.

1920. Crăčești̯ — G'izuca Rednic, 5.

XXX

Streină streinătat'e,
Nu mă 'nstreina d'epart'e,
Că n'am părinț să mă co̯at'e;
Mamă am și nu mă cată,
Tata-i̯ supt țîrna uscată.
Frundză verd'e, păr cu pere,
Ale mele surorele
Nu știṷ drumurile mele.
Numai̯ eṷ und'e mă duc
Tătu-i̯ rînd d'e tufe mn'iči̯
Și mormn'inte d'e voi̯n'iči̯;
Tăte rînd d'e tufe mari̯
Și mormn'inte d'e husari̯.
Niči̯ nu vedz st'icuț d'e grîṷ,
Numai̯ sînǧe pînă 'n brîṷ;
Sînǧe d'e̯-a Muscanului̯
Pînă 'n co̯ama calului̯;
Tăt sînǧe d'e̯-a Muscului̯
Pînă 'n co̯ama Murgului̯.
Niči-i̯ lumn'ină d'e če̯ară,
Niči̯ omuț d'int'a me̯a țară;
Niče fet'e să mă cînt'e,
Niči̯ fečiori̯ să mă comînd'e.
În loc să cînt'e popa,
Daṷ Muscan'ii̯ cu pușca;
În loc d'e tras clopot'ele,
Trag Muscan'ii̯ cu tunurile
D'e răsună d'e̯alurile.

1920. Crăčești̯ — Io̯ana Bohtoș, 17.

XXXI

Ai̯ sărači̯ fečiorii̯,
Cum să duc ca și norii̯.
Cînd să duc, să duc cu flori̯
Și napoi̯ zin cu durori̯;
Cînd să duc mărg înfloriț
Și napoi̯ zin tăț răniț
Și d'e tunuri̯ îngroziț,
D'e cotare la părinț.
Cînd să duc mărg înstruțaț
Și napoi̯ zin împușcaț
Și d'e tunuri̯ înfricaț,
Și la părinț d'e cotaț.

1920. Crăčești̯ — Aceeași.

XXXII

Bată-vă bo̯i̯ata, răgut'e,
Tăt d'in pușcă-s împușcat'e,
Pîngă drumuri̯ aruncat'e.
N'ime 'n lume nu-i̯ pînd'ește,
Numa̯-un corb îi̯ străžuește:
— «Mori̯, cătană, ori̯ t'e 'ntramă,
Că d'e cînd îț dzac la cap
Supăratu-s și bete̯ag;
D'e cînd lîngă t'ine șăd
Și d'e pen'e năpîrlesc
D'in t'ine nu mă hrăn'esc».
— «Du-t'e, corbuț, la focu,

Nu m'amărî cu̯-amaru;
Este̯-o dzî sîntă 'nt'ō an,
O k'e̯amă Sîntă-Mării̯a,
Mărg o̯amen'i̯ la mănăst'ire,
Să nu mor pă ţări̯ străin'e
Und'e nu cunosc pă n'ime,
Fără frundza şî i̯arba
Care-i̯ pă tătă lume̯a;
Fără frundza d'e trifoi̯
D'e care-i̯ şî pă la noi̯.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

XXXIII

Pă vîrvuţu Măgurii̯
Creşt'e i̯arba dragostii̯.
Da čine focu a cosî?
Mîndruţu dac' a zin'i.
Čine focu a grebla?
Mîndruţu dac' ar 'nturna.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat, 36.
(de loc din Sîrci̯)

XXXIV

Frundză verd'e, lemn d'e brad,
Do̯amne, rău̯ m'am măritat!
Am bărbat n'esuflet'it,
Do̯amne, rău̯ m'ai̯ ped'epsît!
Am o so̯acră ca ş'un drac,
Niči̯ un lucru nu-i̯ pă plac.
Es afară,
Ca ş'o pară;
Zin în casă,
Ca ş'o co̯asă.
Să pun'e pă vatră lată
Şî mă fače că nu-s lo̯atră.
Da, eu̯ mă scol d'e d'imine̯aţă
Şî mă duc dzua la co̯asă.
Săčerai̯ cît săčerai̯,
Mă pune̯ai̯ în loc să stai̯;
Mă ui̯tai̯ în sus, în ĝi̯os,
Vădzui̯ so̯are răsărind,
So̯acre cu prîndzuri̯ ziind;
Mă ui̯tai̯ şî după mn'ine:
Num' a me̯a so̯acră nu zin'e,
Gînd'eşti̯ că n'are la čine.
Da, zin'e̯-o mîndră turture̯a,
Să pun'e pă brazda me̯a:
— «H'ei̯ tu, mîndro turture̯a,
D'e eşti̯ tu d'in ţara me̯a,
Eu̯ ţ'aş scrie̯-o cărt'iče̯a
Să o dai̯ la mama me̯a,
Ca halubele d'in fet'ie
Să le 'ncarče pă trei̯ cară,
Să le sco̯ată 'n trei̯ hotară,
Să le dee foc şî pară
Să se pomen'e̯ască 'n Ţară;
Să se 'nveţe mai̯čele
Cum să dau̯ fătuţăle.
Că, cîte flori-s pă pămînt
Tăte stau̯ la ĝi̯urămînt,
Numa flo̯are̯a so̯arelui̯
Şad'e 'n po̯arta rai̯ului̯
Şî ĝi̯udecă florile,
Ca so̯acra nurorile.
So̯acră, so̯acră,
Po̯amă acră,
Batîr cît t'e̯-oi̯ mai̯ căta,
Po̯amă dulče nu t'e-i̯ fa';
Batîr cît t'e̯-oi̯ răstăzi,
Po̯amă dulče 'n veči̯ n''ei̯ h'i».

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

XXXV

Pă costiţă la Braşău̯
Ard dou̯ă lumn'ini̯ d'e său̯;
N'ime 'n lume nu le stînĝe,
Fă' in'ima me̯a cîn plînĝe.
Plîng sara, plîng d'imine̯aţa
Pînă văd că-mi̯ pk'ere faţa.
Sîbei̯u-i̯ un oraş mare,
Numa dou̯ă cărări̯ are,
Dou̯ă drumuri̯ ş'o cărare,
Şî-i̯ pod'ită cu badoc,
Mărg fečiorii̯ 'n ĝi̯os la foc;
Şî-i̯ pod'ită cu arĝînt,
Mărg fečiorii̯ tăţ în rînd,
Mai̯če după ei̯ plîngînd.
— «Înto̯arčeţ, mai̯če, napoi̯,
Nu ştiţ und'e merem noi̯.
Noi̯ merem cu duşmanii̯,
Vai̯ d'e capu nost a si».

Da sărğentu d'in companii̯
Tăte nopțîle nu do̯arme,
Fără scrie p'o hîrtie
C'o murit feči̯ori̯ o mn'ie:
— Las' să mo̯ară că nu-mi̯ pasă,
Că mai̯ zin răguț d'e̯-acasă.

1920. G'esăști̯ — Pălăguța Tupk'iță, 27.

XXXVI

În munțîi̯ Carpațîlor,
În desîtu bradzîlor,
Mor părințî prunčilor
Șî frațî surorilor
D'e glo̯anțăle Muscului̯ —
Ardă-i̯ focu țara lui̯.
Că, pămînt, d'e cîn ești̯ zîd'it
Atîte̯a n'ai̯ suferit:
D'e sînğe̯-ai̯ fo' 'nvăluit,
D'e tunuri̯ ai̯ fo' clăt'it;
Șî d'e sînğe̯-ai̯ fo' 'nk'egat,
Șî d'e tunuri̯ răsturnat,
Șî tăt nu t'e̯-ai̯ răsturnat.
C'amu că t'e sături̯ cu sînğe
Că t'e plîng șî prunčii̯ mn'iči̯
După drağii̯ lor părinț;
T'e plîng drağile surori̯
Tăt dup' a lor frățîori̯.

1920. G'esăști̯ — Aceeași.

XXXVII

Mîndruluț, d'e m'ei̯ lăsa,
Sai̯e-mi̯ ot'ii̯ d'e̯-oi̯ zce̯ra;
N'iče nu t'e̯-oi̯ blăstăma,
Fără să 'ncunğiuri̯ lume̯a
No̯au̯ă ai̯
Cu no̯au̯ă cai̯,
Șohăn'it năroc să n'ai̯.
Cu fămei̯a če̯a d'intîi̯e
Să fači̯ datorii̯ o mn'ie;
Cu čee̯a d'e̯-a dou̯a o̯ară
Să o i̯ei̯ ca sfîntu so̯are
Șî bolnavă d'e pk'iči̯o̯are;
Șî cu če̯a d'e̯-a trei̯a o̯ară
Să o i̯ei̯ ca sfînta lună
Șî bolnavă d'e o mînă.
Tăt să ai̯ șe̯apt'e feči̯ori̯,
A optăle̯-o coconiță
Să-ț po̯art'e̯-apă în t'emn'iță,
Tăt apă d'e pă Iza,
Pună Iza če̯-a săca
Șî pk'i̯etrîle s'or muli,
D'e t'in'e nimn'ic n'a si.
Tăt cu canta țîgăne̯ască
Lume̯a să t'e mn'ilue̯ască;
Că șî eu̯ t'e̯-oi̯ mn'ilui
Cu če nu mn'i̯-a trăbui:
C'o cožiță d'e mălai̯
Făcută d'e no̯au̯ă ai̯;
Ș'ačee̯a nu țî oi̯ da
Pună nu t'e̯-oi̯ întreba
Fostu-ț'am dragă ori̯ ba.
Că furn'ica-i̯ încă-i̯ furn'ică
Șî umblă pă su' pămînt,
Șî să țîn'e d'e cuvînt;
Da tu ești̯ un botădzat
Șî d'e cuvînt t'e̯-ai̯ lăsat,
Șî nu ț'ai̯ țînut vorba —
Vai̯, bată-t'e Prečista.
Mîndruluț, la casa vo̯astă
Să sie nuntă d'e gro̯ază,
Casa vo̯astă să s'aprindă,
Tătă lume̯a să să strîngă;
Să să strîngă s'o poto̯ală,
D'in cuțît să să omo̯ară.
H'ei̯ tu, mîndruluțule,
D'e̯-ar da, mîndruț, Dumn'edzău̯
Mă-ta d'e friguri̯ să mo̯ară
Șî tatî-tău̯, d'e vărsat,
Să nu t'e vadă 'nsurat,
Soru-ta pă pat să dzacă,
Sînğele d'in e̯a să margă;
Numa să margă părîu̯,
Stee cîn l-oi̯ opri eu̯;
Numai̯ să-i̯ margă vălče̯a,
Să nu-mi̯ po̯arte griža me̯a.
Că, focu bată, mult mn'i-i̯ bine,
C'amu nu gînd'esc d'e n'ime,
C'am gîndit bugăt d'e mîndru —
Bată-l čeri̯u șî pămîntu;
C'am gîndit bugăt d'e bade̯a—
Bată-l čeri̯u șî dreptat'e̯a,

H'ei̯ tu, mîndrulutule,
Noi̯ dacă ne-om d'espărțî,
Lasă, mîndruț, dor ț'a si,
N'am pă čine-ț poronči,
Fă' pă st'ele
Dor și žele,
Fă' pă lună
Voe bună.
Luna mere căt'ilin,
Nu ști că noi̯ n'e dorim.
Și st'elele-s mănunțele,
Nu ț'or spune că mn'i-i̯ žele
După dragost'ile mele.

1920. G'esăști — Aceeași.

XXXVIII

Și doruțu, mare cîne,
Păstă mult'e dealuri̯ zin'e;
Nu cată dealu d'e mare,
D'e zin'e fără cărare.
Mult mă ui̯t din deal în șes,
Numai̯ văd c'a mîndrii̯ mărs
Să o țută d'in călcîi̯e,
Ca condei̯u pă hîrt'ie;
Să o țută d'in pk'ičioare,
Ca condei̯u pă scrisoare.
Mărs-o mîndruțu d'epart'e
Cu un car cu patru roat'e.
Spargă-i-să doauă roat'e,
Să-ș facă d'in car t'eleagă
Ca să zie mai̯ d'e grabă.
Mărg pă drum și mă gînd'esc
Če-aș face să-l otrăzesc,
Că, urîtu mn'i-i̯ focu-l bată,
Nu mn'i̯-o fost drag n'ičiodată;
Urîtu mn'i-i̯, focu-l sie,
Nu mn'i̯-o fost n'iče d'i'ntîi̯e,
Cînd am mărs la cunun'ie
Și cîn m'am căsătorit —
Numa mama m'o sîlit.

1920. G'esăști — Aceeași.

XXXIX

H'ei̯ tu, inimă cu-amar,
Nu plînğe-atîta 'n zădar;
D'e t'e lasă mai̯ la modru,
Că-i̯ tră' ca frundza 'n codru;
D'e t'e lasă mai̯ la rînd,
Că-i̯ trăi ca frundza 'n vînt.

1920. G'esăști — Pălăguța Pop, 25.

XL

Codru d'ipče gălben'eșt'e,
Omu d'ipče bătrîn'eșt'e,
N'ime 'n lume nu gîčește.
Frundza gălbin'e' d'e vînt,
Omu bătrîn'e' d'e gînd;
Frundza gălbin'e' 'n vînturi̯,
Omu bătrîn'e' 'n gînduri̯.
Mult gînd'esc d'e čela om
Care n'are scîrbă 'n casă,
D'ipče bătrîn'e'·la faţă.
Io scîrbă 'n casă să n'am
N'aș mai̯ bătrîn'i șohan.
Scîrba 'n casă mă păzeșt'e,
Želea nu mă 'ngădueșt'e.
Nu sie n'ime cu dor,
C'amu io d'e tătu mor;
Nu sie n'ime scîrçit,
Că io-s gata d'e murit.

1920. G'esăști — Aceeași.

XLI

— «Hai̯, mîndruț, la noi̯ d'e mas,
Numa sîngură-am rămas,
Că bărbatu mn'i s'o dus
În lăzuțu čel d'in sus,
În lăzuțu čel bătrîn
A cosî ș'a face fîn».
— «Stăi̯, mîndro, că 'n loc să-ț [spui̯
Clopu und'e să mn'i-l pui̯?»
— «La fereastă este-un cui̯».
— «D'apoi̯ cum să sui̯ în pat?»
— «Pă un scăun'eș d'e brad».
— «D'apoi̯ cum să t'e sărut?»
— «Du-t'e 'n sărăčîe, mut!
Nu ibçi nevestele,
Că nu știi̯ dragostele».

1920. G'esăști — Aceeași.

XLII

— Cum dai̯, lele, lapt'ele? .
— Trei̯ peťîle, domnule.
— Lasă, lele, şî mai̯ ğios.
— Nu-l poči̯ lăsa, că-i̯ can gros.
— Lasă, lele, p'o groşîţă.
— Nu poči̯, că-i̯ d'e bçivoliţă.

1920. G'esăşti̯ — Aceeaşi.

XLIII

Dorule, poamă amară,
Eşi̯ d'e la in'im' afară,
C'amu sîmt trei̯dzăči̯ d'i ai̯
D'e cîn la in'imă-mi̯ stai̯.
N'iči̯ t'e uşti̯, n'iči̯ putredeşti̯,
Fă' pă mine mă căzn'eşti̯.
Tătă lumẹa trağe 'n răṷ,
Nu tra' n'ime cum trag eṷ;
Tătă lumẹa trağe 'n rele,
Nu tra' n'ime ca i̯o ñ ele: —
D'int'a mn'eṷ bine şî stat,
Supărarẹa mn'i-i̯ fărtat,
Voi̯a rẹa mn'i-i̯ soră dulče,
D'i la min'e nu să duče,
Că s'o pus găzdoai̯e 'n casă
Şî pă min'e nu mă lasă.

1920. G'esăşti̯ — Păläguţa Got, 50.

XLIV

O, săracu pribagu,
Cînd aud'ẹ-o frundzulẹa:
— «I̯ată, oi̯, mortica mẹa!»
Cînd aud'ẹ-o frundzulică:
— «Iată, oi̯, ş'a mẹa mort'ică!»

1920. G'esăşti̯ — Aceeaşi.

XLV

Pă pod la Italia
Trec feči̯orii̯ Dunărẹa
Cu sabçiile 'ncordat'e,
Cu struţurile plecat'e,
La bătae, nu d'epart'e.
— «Staţ, feči̯ori̯, să ne 'ntrebăm
Care d'in čine sînt'em,
Că eṷ-s feči̯oru Banului̯
D'in ţara Banatului̯;
Eṷ-s feči̯oru Todoriţă
D'in mărğini̯ d'e Dunăriţă».
Numai̯ ei̯ să 'ntrẹabă, ei̯,
Află-să frăţîorei̯.
Numa unṷ-o rupt ş'o dzîs:
— «H'ei̯ tu, mămulica mẹa,
Cînd îi̯ naşt'e v'un feči̯or
Pun'e capu supt pk'iči̯or,
Să nu-i̯ duči̯ atîta dor;
Să nu bată ţărîle,
Ca lupk'ii̯ pădurile,
În tăte oraşele.
Sie cătă če porlog,
Tăt îmi̯ cată să mă rog;
Sie la če porlog răṷ,
Tăte dzîc: frat'ele mn'eṷ,
Pîn' oi̯ mere 'n satu mn'eṷ
Ş'oi̯ h'i popă şî bçirăṷ.
Cînd oi̯ si 'n sătuţu mn'eṷ,
Si-oi̯ popă şî bçirăṷ,
Făčẹ-oi̯ čẹ-a vrẹa Dumn'edzăṷ.
Morţî tăi̯, ţară străină,
Mn'i̯-ai̯ făcut faţa bătrînă
Şî capu, cai̯er d'e lînă».

1920. G'esăşti̯ — Părasca Covač, 70.

XLVI

D'i̯-asară d'in scăpătat
Slabă cart'ẹ-am căpătat
Tăt d'in ţara Muscului̯,
Că ş'a mn'eṷ drăguţ ori̯ nu-i̯.
D'ẹ-ar bat'e Nẹamţu doba,
Muscule, pă cur t'ẹ-a da,
Pă četatẹa Muscului̯,
Dacă pače 'n ţară nu-i̯.

1920. Harničeşti̯ — Măria Bozai̯, 19.

XLVII

Pă la noi̯ pă su' păret'e
Să mustradză două fet'e.
Una-i̯ hîdă şî găzdacă,
Una-i̯ mîndră şî săracă.

Če̯a găzdacă-așa ğiče̯a:
— «Pe min'e, bade̯a, mă i̯a;
Îmi̯ dă tata patru boi̯
Ș'o turmă mare d'e oi̯;
Șî măi̯cuța 'mi̯ dă o vacă
Ș'o holdă n'esăčerată».
— «Holda ți-o umple̯a-o macu,
Tu, hîdă, t'e̯-a duče dracu».
Če̯a săracă-așa ğiče̯a:
— «Pă min'e, bade̯a, mă i̯a.
Nu-mi̯ dă badea ok'ii̯ mn'ei̯
Păntru patru boi̯ d'e̯-a tăi̯;
Nu-mi̯ dă bade̯a gurița
Păntru tătă turma ta».

1920. Hărničeștį — Aceeași.

XLVIII

Pasăr'e d'in Buda-Peșt'e,
Adă-mi̯ d'e la mîndru-o vest'e,
Să văd mortu-i̯, o trăeșt'e.
D'e trăi̯a', l-oi̯ agod'i;
D'e̯-o murit, l-oi̯ prohod'i.
D'e trăi̯a', să-l agod'esc;
D'e̯-o murit, să-l prohod'esc.

1920. Hărničeștį — Aceeași.

XLIX

D'in Cluž d'in batalion
Porončitu-mn'i̯-o Ion
Să-i̯ fac struțuri̯ d'in țitron.
Înapoi̯ am porončit
Că țitronu s'o scumk'it,
Tăt sirutu-un zlot d'e̯-arğint.
— «H'ei̯, tu, mîndrulica me̯a,
Las' să sie și cu doi̯,
I̯ară ți i̯-oi̯ da napoi̯
D'e c'oi̯ mere 'n sat la noi̯».
— «H'ei̯, tu, mîndrulu̯tule,
Eu t'oi̯ fa' d'in măi̯eran,
Că nu să scumk'e' șohan».

1920. Hărničeștį — Aceeași.

L

Săračile dorurile
Čiripk'esc ca pasările
În tăte prilazurile.
Ș'a mn'eu dor îș čiripk'i̯a'
Înt'un vîrvuț d'e nui̯a.

1920. Șugătag-Sat — Măria Vișoan, 12.

LI

— «Cucule, d'ipče nu cînț?
Ori̯ n'ai̯ frundză să mănînči̯?»
— «Frundză am bugăt d'e lat,
Da-mi̯ trăesc tăt supărat.
Supărat ca min'e nu-i̯,
Fără pui̯u cucului̯,
Cîn îl lasă mama lui̯
Mit'it'el și fără pen'e,
Ș'ar zbura șî nu e vreme».

1920. Șugătag-Sat — Aceeași.

LII

— De̯-aiče̯a pînă 'n Brașeu̯
Nu-i̯ fečior strein ca eu̯,
Fără mn'erla d'in pădure.
Da și mn'erla-i̯ curvă mare,
Cu cucu-i̯ vară-primare
Șî cu sturdzu soră dulče.
Sturdzu-i̯ dusu-i̯ pă vălčele
Tăt să-i̯ coat'e lecurele.
Numa eu̯, mîndrucă, dzău̯,
Poči̯ muri, mîndră, bete̯ag,
Că n'am čine mi̯-aduče le̯ac.
— H'ei̯, tu mîndrulutu mn'eu̯,
Spune-mi̯ če-i̯ lecutu tău̯?
— Le̯acu mn'eu̯, mîndră-i̯, așa:
Pun'e mîna pă cančeu̯
Șî t'e du la fogădău̯
Șî-mi̯ adă lecuțu mn'eu̯.

1923. Șugătag-Sat — Todor Tincu, 93.

LIII

Г'ine vreme̯a să mă duc
La tîrguț, la Cîmpu-Lung,
Să-mi̯ cumpăr un cal poromb,
Să-mi̯ întorc sările̯-acasă,
La mîndruca d'e n'evastă.
E̯a de-i̯ hîdă, de-i̯ frumo̯asă,
Să-i̯ pui̯ taleru pă masă.

Călugării̯ nu mă lasă
Să-i̯ pui̯ taleru pă masă,
Či mă bagă 'n cănţălărie
Şi-mi̯ dau̯ pană şî hîrtie.
Înčęată-mi̯, Dǫamne, gîndurile,
Să-mi̯ pot scrie rîndurile.
Mă ui̯tai̯ la Sfîntu-Sǫare,
Mă ui̯tai̯ şî păst'e Tisă,
Văzui̯ pă mîndra prinsă,
Mîndra prinsă şî desčinsă,
Cu murguţu ei̯ d'e frîu̯,
Pîn i̯erbuţă pînă 'n brîu̯.
Murgu paşte şî rînk'ęază,
Mîndra dǫarme şî γ'isęază.
Ęa mn'i-ş rupsă şî mn'i-ş dzîsă:
— H'ei̯, tu mîndruluţu mn'eu̯,
Dą-astă nǫapte mn'i̯-am somnat,
Greu̯ γ'isuc că mn'i-am γ'isat:
Că puşcuţa ta čęa nou̯ă
Era ruptă drept în dou̯ă;
Pana ta čęa zugrăγ'ită
Era tătă ruğin'ită.
— Nu minţî, curvă d'e cîn'e,
Că nu mn'i̯-e ruptă puşcuţa,
Da mn'i̯-o ruğin'it pana,
Da t'e t'emi̯ că t'ę-oi̯ lăsa;
De če t'e t'emi̯ ni-i̯ scăpa.
Eu̯ atîta nărăγ'esc,
Pînă murgu potcoγ'esc,
Şî-mi̯ pui̯ un pičior în scară
Şî mn'i̯-oi̯ treče 'n altă ţară.
Mîna drę̯aptă oi̯ înt'ind'e,
Trii̯ şî patru oi̯ cuprind'e,
Mai̯ mîndre şî mai̯ frumǫasă,
Nu ca t'in'ę-o ruğinǫasă.

1923. Şugătag-Sat — Acelaşi.

LIV

Pă sub nori̯ mere luna,
Mult'e stele-s cu dînsa;
Niči̯ una nu-i̯ lumn'inǫasă
Ca mîndra care-i̯ frumǫasă;
Ca mîndruca cu păr creţ —
T'e topk'eşti̯ und'e o vedz.
K'eptu ei̯ čel d'e mărğele
Gînd'eşti̯ că-i̯ fagur d'e mn'i̯ere;
Dragostęa-i̯ d'e coconiţă,
Ca mn'i̯ eręa d'in stupk'iniţă;
Dragostęa-i̯ d'e fată mare,
Ca scrumu d'e pă căldare;
Dragostęa-i̯ d'e om bărbos,
Ca pečęa d'e ţap rîi̯os.

1920. Ğiuleşti̯ — Iǫana Pop, 30.

LV

Cîntă cucu 'n vîrv d'e munt'e,
N'ime 'n lume nu-l aud'e,
Fără om mîncat d'e mult'e.
— Tači̯, cucule, nu cînta,
Ğiči̯ amară mn'i-i̯ lumęa.
Pînă čę-am fo' la părinţ
N'am dzîs, cuče, să nu cînţ;
D'e cîn m'am înstreinat
Nu mn'i-i̯, cuc, d'ę-a tău̯ cîntat.

1920. Ğiuleşti̯ — Aceeaşi.

LVI

Čeru-mă la mama doi̯,
Unu mn'ercuri̯, unu ğioi̯:
Unu-i̯ tînăr şî fečior,
Unu-i̯ bătrîn rămăsoi̯.
Morţî, pui̯uluc d'e cuc,
După care să mă duc?
După čel tînăr m'aş duče,
Mere 'n cîmp şuerînd,
Zin'ę-acasă tîrdzînd
Şî mn'i s'aruncă pă pat:
Eu̯ lu 'mbçiu̯ cu d'e mîncat,
Şî el čere sărutat.
După čel rămas m'aş duče,
Mere în cîmp tăt ğemînd,
Zin'ę-acasă tăt plîngînd,
Şî mn'i s'aruncă pă braţă:
Io lu 'mbçiu̯ cu sărutat,
Şî el čere d'e mîncat.

1920. Ğiuleşti̯ — Aceeaşi.

LVII

Înălţat'e, d'i'mpărate,
Pune pače, nu t'e bat'e,

Nu-ţ tre̯abă mai̯ mare ği̯oc,
Fă' să ţii̯ cu Turcu foc.
Turcu-i̯ şe̯arpe n'e̯-adorn'it,
Şede 'n tufă-acoperit;
Turcu-i̯ şe̯arpe verinos,
Cît'e şe̯apt'e pk'ică ği̯os,
Cît'e opt şî cît'e čĭnči̯,
Pînă nu rămîn voi̯niči̯.
Pk'ică unu 'nt'o cărare
Şî-l găse̯a' o fată mare,
Şî-i̯ aprinsă lumn'ina-re.
Zin'i̯-un çinulari̯ călare
Cu o sută d'e cătan'e
Tăt strigînd în gura mare:
— «Stînğe, fată, lumn'ina-re,
Că d'e nu, 'ţ stîng viaţa-re».
La cătană-aşa-i̯ predat,
Să mo̯ară mo̯art'e 'mpuşcat,
Fără lumn'ină d'e său̯,
Fără om d'in satu său̯;
Fără lumn'ină d'e če̯ară,
Fără om d'int'a lui̯ ţară.
N'ime 'n lume nu-l žăleşt'e,
Făr' un corb îl străžueşt'e.
— «Du-t'e, corbuţ, la bo̯i̯ata!
O dzî, la Sîntă-Mărie,
Mărg o̯amini̯ la mănăstire,
S'or ruga şî păntru min'e
Să nu mor pă ţări̯ străin'e,
Und'e nu cunosc pă n'ime,
Fără frundza şî i̯arba
Care-i̯ pă tătă lume̯a;
Fără frundza şî codru,
Care-i̯ pă tăt pămîntu».

1920. Ği̯uleşti̯ — Aceeaşi.

LVIII

Frundză verd'e ruptă 'n dzăče,
D'in anu patrusprădzăče
Sosît-o veste în ţară,
Žalnică, bistoşă-amară.
Ş'o zin'it ca ş'o furtună
Înt'o dzî dragă şî bună.
Lăsai̯ co̯asa 'n brazd' afară
Ş'o luai̯ în ği̯os la ţară.
Frundză verd'e̯-a rîtului̯,
Oblu 'n ţara Sîrbului̯.
Şî lăsai̯ če̯-avui̯ mai̯ drag
Şî plecai̯ cu̯-a ţării̯ ste̯ag.
Mulţ voi̯niči̯ s'o strîns su' ste̯ag,
Cîtă frundză-i̯ înt'un fag;
Cîtă frundză, cîtă i̯arbă,
Da-s mai̯ mulţ, măi̯cuţă dragă.
Păst' un če̯as, păstă dou̯ă
Le̯-o zin'it poruncă nou̯ă:
— «Oraşu să-l părăsîţ
Şî la război̯ să porniţ».
Ş'a umplut lume̯a cu voi̯
Mărgîn la mare război̯.
Alţ o mărs cătă Sărbia,
Alţ o mărs cătă Rusia.
— H'ei̯, tu, mîndruluţu mn'eu̯,
Cîn d'e̯-acasă ţ'ai̯ plecat,
Dzuă bună ţ'ai̯ luat
Şî cu mine te̯-ai̯ i̯ertat,
Prunčii̯ ţî i̯-ai̯ sărutat.
Săračii̯ coconii̯ tăi̯,
Cum o rămas sîngurei̯;
Sîngurei̯ fără d'e tată,
Ca şî caru fără ro̯ată,
Frundză verd'e d'e alun'e —
C'a lor tată-i̯ dus în lume.

1920. Ği̯uleşti̯ — Aceeaşi.

LIX

Eu̯ pă mîndru l-am cătat
D'e̯-aiči̯ pînă la 'mpărat,
Şî cu cart'e şî aşa,
Să văd mort îi̯ o trăi̯a'.
Ş'abătut-am şîrçenu
Pînă 'n ţară la Muscu;
Şîrçenu̯-aşa mn'i̯-o zin'it,
Că mîndru mn'eu̯ n'o murit,
Da el n'a zin'i la min'e
Pînă n'a si 'n lume bin'e;
Niče n'a zîn'i acasă
Pînă n'a si 'n lume pače.
Mult mă ui̯t, mamă, cu dor
Und'e văd om în ocol
Că tăte-s la rîndu lor.
Mă ui̯t, mamă, şî la mine:
Dacă nu-i̯ omu 'n ocol

Nu-i̯ nimn'ic la rîndu lor.
Dacă badęa ș'a zîn'i
Tăte huc la rînd or si;
Dacă a zîn'i badęa
Tăte huc la rînd lę-a fa'.

1920. Ğiulești̯ — Aceeași.

LX

— «Floričică, flǫare 'n cręangă,
D'epart'e ești̯, mîndră dragă.
Tu d'epart'e, eu̯ d'epart'e,
Dou̯ă d'ęaluri̯ n'e d'espart'e;
Dou̯ă d'ęaluri̯ ș'o pădure
Cu zn'eură șî cu mure.
D'ęalu d'e s'ar surupa,
Pădurea d'e s'ar usca
Să să vadă șăs la șăs,
Să văd, mîndră, und'ę-ai̯ mărs;
Să să vadă sat la sat,
Să văd, mîndră, čę-ai̯ lucrat.
D'e cîn d'ę-acas' am plecat
Mult'e răle t'ę-o mîncat
Șî trăit-ai̯ cu bănat».
— «Mult ibçit,
A meu̯ dorit,
D'e cîn noi̯ nę-am d'espărțît,
Cu tin'e d'e m'aș tîln'i
Trei̯ dzîle mn'i̯-aș povest'i;
Trei̯ dzîle mn'i̯-ar părea un čęas,
D'e cîn am mărs cît'ę-am tras».
— «Trăi̯', mîndrucă, cu bănat
Dacă nu m'ai̯ așteptat,
Că ș'alț tîn'eri̯ s'o ibçit
Șî părințî i̯-o toit.
Șî pă noi̯ nu n'ę-o lăsat,
C'apoi̯ noi̯ nu n'ę-am si luat».
—«Frundză verd'e d'e măr dulče
Pǫate, mîndruț, c'om ağiunğe,
D'ę-amu, mîndruț, pînă ği̯oi̯
Pǫate c'om si amîndoi̯».

1920. Ğiulești̯ — Anuța Moldovan, 35, (de loc din Vad).

LXI

Frundzucă verd'e d'e prun'e
Mest'ecată cu d'ę-alun'e,
Blem, mîndruț, c'om mere 'n [lume
Șî n'ę-om duče focului̯
Dac' am fo' d'ę-a codrului̯.
Șt'ii̯ tu, mîndruț, če dzîčęai̯
Cîn lîngă min'e ședęai̯?
Că nu vedz tu om în lume
Pă noi̯ să n'e d'espreun'e.
Vedz, mîndruț, că s'o d'aflat,
Pă noi̯ n'ę-o d'espreunat
Numa domnu d'e 'mpărat.

1920. Ğiulești̯ — Iǫana Borca, 23.

LXII

Noi̯ cu mîndru lua-n'ę-am,
Dar sînt'em o lęac' d'e n'ęam.
Batîr cît d'e n'ęam om si,
Tătă vara n'ę-om ibçi,
N'ime nu n'ę-a d'espărțî,
N'iči̯ la casa Ǫarmeçi
Und'e fac d'e leği̯ Domn'i —
Noi̯ mai̯ tare n'ę-om ibçi,
N'ime nu n'ę-a d'espărțî.
Măi̯ mîndrule, om frumos,
Țîpă cǫasa, blemi̯, ședz ği̯os,
Șî eu̯ mn'i̯-oi̯ țîpa grebla
Ș'oi̯ mere la duma-ta.
Blemi̯, mîndruț, să n'e 'ntrebăm
Care d'in čin'e sînt'em
Șî care če zestrę-avem.
Tu ești̯ siruț d'e săcară,
Eu̯ d'e grîu̯ d'e primăvară;
Tu ești̯ siruț d'e ovăz,
Eu̯ d'e grîu̯ d'e čel p'ales.

1920. Ğiulești̯ — Aceeași.

LXIII

Cucule, pen'e surîe,
Cîntă 'n codri să să șt'ie
Care cu care să sie.
Să știu̯ șî eu̯ cu mîndru
Si-om laolalt' o nu;
Să șt'iu̯ șî eu̯ cu badęa
Si-om laolalt' o ba.
Audzît-am, mîndruț drag,

Că pă min'e m'ai̯ ui̯tat.
Eu̯ codru l-am blăstămat,
Mîndru să sie i̯ertat;
Eu̯ am blăstămat codru
Să sie i̯ertat mîndru.

1920. Ğiulești — Aceeași.

LXIV

Eși̯, împărat'e, d'in curt'e
Șî t'e ui̯tă la bătae
Cum să 'mpușcă șî să tae.
Mărg sînateţî a-i̯ strînğe
Șî nu pot treče d'e sînğe;
Mărg sînateţî să-i̯ leğe,
Șî d'e sînğe nu pot treče.

1920. Ğiulești — Iǫana Murășan, 20.

LXV

Bat'e, Dǫamn'e, pă Sîrbu,
N'ę-o 'mpușcat împăratu;
L-o 'mpușcat d'int'un motor
Ș'o umplut lumęa d'e dor;
Șî pă el șî pă mui̯ere
Șî s'o 'mplut lumęa d'e žele.

1920. Ğiulești — Aceeași.

LXVI

Bat'e, Dǫamn'e, pă Muscu
Că el o 'nčeput focu,
Nu vręa pače n'iči̯ amu.
Ardă para focului̯
Tătă ţara Muscului̯,
Coruna d'in capu lui̯;
Coruna d'in cap să-i̯ pk'iče,
Inima i să d'esk'iče,
Cum să d'esk'ică ș'a męa,
Că-s n'evastă tîn'ręa
Șî mă aflu sînguręa;
Sînguręa ca șî cucu —
Pă mîndru l-o prins Muscu.
Măi̯ Muscule, limb' amară,
Năpust'i̯a-mi̯ drăguţu i̯ară
Să zie 'nt'ai̯astă ţară,
Că d'e nu li-i̯ năpust'i,
Rusule, t'ę-oi̯ sudui,
Ţara nu ţî hăznui;
Rusule, t'ę-oi̯ blăstăma,
Nu ţî-i̯ hăznui ţara,
Că ţî-i̯ pk'erde coruna.
Că d'e patru ai̯ d'e dzîle
Nu mai̯ dai̯ bin'e la n'ime;
Le dai̯ dzîle să trăi̯a'
Cu tunu șî cu pușca.
Așa dai̯ cu tunurile
D'e surupk'ești̯ d'ęalurile —
Surupk'i-ţî-s'ar curţîle;
Mult'e d'ęaluri̯ prăhupk'ești̯
Șî n'evest'e văduvești̯,
Șî prunči̯ tîn'eri̯ n'emn'ičești̯.
Că s'o dus prunči̯ tîn'erei̯
Ș'or zin'i ca vai̯ d'e ei̯;
Șî s'o dus prunči̯ dezn'erdaţ
Ș'or muri d'e supăraţ....
Nu vă či̯ud'iţ d'e čę-am scris,
Că m'o 'nvins un mare plîns:
D'e trei̯ ai̯ șî șase lun'i̯
Îmblă ǫamen'ii̯ n'ebun'i̯.
N'ebună îmblu șî eu̯
D'e nu știu̯ d'e capu mn'eu̯;
N'iče pot dzua lucra,
N'iče pot sara čina,
N'iči̯ mă hod'in'esc nǫaptęa,
Dacă văd cum îi̯ lumęa.

1920. Ğiulești — Aceeași.

LXVII

Sus e luna 'n dou̯ă cǫarn'e,
S'o culcat tata șî dǫarme.
Numai̯ eu̯ nu pot durn'i
Tăt d'e grižile lumn'i,
Cum o fo' șî cum o si
Șî d'ę-amu pîn' oi̯ trăi.

1920. Vad — Ilęana Oros, 11.

LXVIII

M'a mînat mama la zie
După struţ lu Vasălie.
Coborîn pă zie 'n ğios
Mă 'ntîln'ii̯ c'un domn frumos
M'am plecat, l-am sărutat,

Mă vădzu mama d'in prag.
Mama m'o spus cătă tata,
Tata cătă sirio̯ara;
Sirio̯ara čęa mai̯ mn'ică
D'e mîn'ecă m'o luat,
Cîtă-i̯ șatra m'o purtat,
Pînă 'n ladă m'o băgat.

1920. Vad — Aceeași.

LXIX

Bată-mă bęi̯ata pă min'e,
Tragă 'n rău̯ ca altu 'n bin'e.
Mamă, cîn oi̯ muri eu̯
H'ie patru čet'eraș,
H'ie popa — n'a mai̯ h'i —
Četeraș h'ie șî trii̯,
Batîr popa n'a mai̯ h'i.
Nu h'ie niče diac,
H'ie patru čet'eraș
Să-mi̯ tragă lîngă salaș.
Bată-mă bęi̯ata pă min'e,
Că, d'e cîn mama m'o făcut
Cu străini̯ am 'nvăluit.
Supăratu-s, nu ·mă las
Să fac vo̯ia la k'izmaș.
Cîn am fost mai̯ supărat
Am făcut o voi̯e mare.
După min'e nu mă ui̯t,
C'am trăit bugăt d'e mult;
După min'e dzî: năroc,
Ca șî peșt'ele pă foc.

1920. Vad — Mihai̯ Telept'ęan, 70.

LXX

Frundză verd'e d'e șălată,
Mîndră-i̯ hora legănată
La copila supărată
Care-i̯ d'e drăguț lăsată,
Pă cum îs una șî eu̯,
Lăsată d'e mîndru mn'eu̯;
Pă cum îs șî eu̯ una
Lăsată d'e băd'iţa.

1920. Vad — Todosîe Telept'ęan, 20.

LXXI

În grăd'ină la stăžar
Sămănat-am măi̯eran.
Mult am dat d'in čę-am arat,
Flori̯ frumo̯asă-am sămănat.
Pă cîn am fo' la pleit
Mămuca m'o cred'inţît;
Pă cîn am fo' la či̯untat
Mămuca m'o măritat.
Creșteț, flori̯, ca gardurile
Ș'astupaț prilazurile,
Nu vă či̯unta' vîrvurile.
D'am o soră șî un frat'e
Șî lę-or purta ei̯ în part'e;
D'am avut șî un drăguț,
Fă-i̯, sorucă, șî lui̯ struț.

1920. Vad — Aceeași

LXXII

Pă cărarę̯a căsîi̯ mele
Răsărit-o floričele.
Da eu̯ nu lę-am sămănat,
D'in clopu bad'i̯-o pk'icat
Cîn s'o dus șî m'o lăsat;
Da eu̯ nu lę-am răsăd'it,
D'in clopu bad'i̯-o sărit
Cîn s'o dus șî m'o urît.

1920. Vad — Aceeași.

LXXIII

Sus pă malu Dunării̯
Mărg feči̯orii̯ cu boi.
Da naint'ęa boilor
Mere mîndra mîndrelor,
Cu năframa albă 'n mînă,
Cu susk'in'i̯ d'e la in'imă,
C'o avut un drăguț drag,
L-o ği̯urat Nęamțu supt stęag;
Supt stęag roșu d'e mătasă,
Trei̯ ai̯ să nu zię-acasă.
Cum l-o ği̯urat l-o șî dus
În Austria d'in sus;
Șî d'ę-acolo l-o întors
În Austria d'in ği̯os,

Und'e 'nflore̯a' k'iperi̯u,
Să nu-l văd cît i̯i̯ čeri̯u;
Und'e 'nflore̯a' tămîi̯a,
Să nu-l văd cît i̯i̯ lume̯a.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXIV

Trimăs-o 'mpăratu cart'e
La fet'ile d'e pă sat'e
Să nu po̯art'e sumn'e 'n ro̯at'e,
Că la Bozne̯a-i̯ mare mo̯art'e;
Şî să nu samin'e flori̯,
Că nu le̯-or zin'i feči̯ori̯.
Cîţ feči̯ori̯ h'ireş o fost
Duşi-s la bătae toţ
Pă ţărmurii̯ Dunării̯,
Să să bată cu Sîrçii̯.
— Împărat'e, nu t'e bat'e,
Că-s cătan'e n'e'nvăţat'e
Şî pk'ică n'enumărat'e;
Şî-s cătan'e tîn'erele
Şî noi̯ le plînğem d'e žele.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXV

Ne̯amţule, cruče̯a t'e bată,
I̯ei̯ feči̯orii̯ d'i la tată
Şî drăguţu d'i la fată;
Ş'a zin'i dumineca,
N'a si čine a žuca,
Ne̯amţule, t'e̯-a blăstăma.

1920. Vad — Aceei şi.

LXXVI

În Carpaţ cîn am întrat,
N'o fo' n'iči̯ frundză d'e fag,
N'o fo' n'iče d'e arin,
N'iči̯ pasăre čiripk'in,
Fă' feči̯orii̯ lăcrămîn;
Lăcrăma lacrămi̯ d'e foc
Dacă văd că n'au̯ năroc;
Lăcrăma lacrămi̯ d'e pară
Dacă văd că n'au̯ t'icne̯ală,
Ei̯ să mo̯ară 'nt'a lor ţară.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXVII

Mă, făğetu cu vale̯a,
Spun'e-mi̯ če t'e̯-oi̯ întreba:
N'o trecut p'aiči̯ bade̯a?
D'e̯-o trecut să mă păzăsc,
D'e nu̯,-aiči̯ să-l agod'esc.

1920. Vad. — Aceeaşi.

LXXVIII

— «Voi̯, doi̯ bradz înčet'inaţ,
Če focu vă legănaţ?»
— «Cum noi̯ nu n'e̯-om legăna?
Numa nǒu̯ă n'i să gată
Trii̯ mai̯stări̯ d'in trii̯ G'eşau̯ă,
Cu săcuri̯, cu sirisau̯ă,
Să n'e tae drept în dǒu̯ă,
Să n'e facă drăn'iči̯o̯are,
Să drăn'iţa' t'emn'iči̯o̯are,
Să şadă fet'e feči̯o̯ară,
Şî feči̯ori̯ fără mustaţă,
Care 'nvaţă-a strînğe 'n braţă
Ş'a săruta cu dulče̯aţă.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXIX

Hai̯, mîndrule, să fuğim
Că noi̯ bin'e n'e văžim,
Şî la ok'i̯ şî la sprînčen'e,
Ca doi̯ porumbaş la pen'e;
Şî la ok'i̯ şî la ui̯tat,
Ca doi̯ porumbçi̯ la zburat.
Tu n'ai̯ tată, eu̯ n'am mamă,
Amîndoi̯ sînt'em d'e̯-o samă;
Tu n'ai̯ fraţ, eu̯ n'am surori̯,
Amîndoi̯, ca dou̯ă flori̯.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXX

Trec pă uliţă horin,
Văd pă mîndra legănîn.
Cu pk'iči̯oru legăna,
Cu gura mă blăstăma.
Tači̯, mîndră, nu blăstăma,
Că una n'i̯-o fo' mint'e̯a,

C'oi̯ zin'i şî t'e̯-oi̯ lua
La to̯amnă d'e n'a ploa;
D'e̯-a si vreme fîn om fa'.
N'ič̑i̯ atunč̑i̯ nu t'e̯-oi̯ lua;
Dar atunč̑i̯ şî n'ič̑i̯ atunč̑i̯,
Cîn a faĉe plopu nuč̑i̯
Şî răk'ita mere dulč̑i̯,
Şî žugastru vişîn'ele,
Şî-i̯ mînca, mîndră, d'in ele.
Da ş'atunč̑i̯ în loc oi̯ sta,
Încă lua-t'e̯-oi̯ o ba.

1920. Vad — Aceeaşi.

LXXXI

Hăi̯ tu, mîndruluţule,
D'e ai̯ gînd că mn'i-i̯ lăsa,
Verd'e eşti̯ şî t'e-i̯ usca;
D'e ai̯ gîn că mi-i̯ urî,
Verd'e eşti̯ şî t'e-i̯ topk'i.
Hăi̯ tu, mîndruluţule,
Če pămînt verd'e t'e ţîn'e
D'e tu̯-amu nu zii̯ la min'e?
Tu mă vrei̯ lăsa ui̯tată
Şî pă min'e supărată —
Dumn'edzău̯ bunu t'e bată.

1920. Vad — Vasîle Glodîi̯, 20.

LXXXII

Duče-m'oi̯ să siu̯ pribag
Pîn pădure̯a če̯a d'e fag.
Futu-ţ morţîi̯, k'epen'e̯ag,
Če t'e̯-oi̯ ţîpa păst' un fag
Ş'oi̯ căta codru d'e larg
Să văd cum îi̯ şî pribag.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXIII

Măi̯ codrule, nu mă vind'e,
Mi-i̯ mîn'i̯a şî t'e̯-oi̯ aprind'e,
C'amu bin'e ştiu̯ că-i̯ ard'e,
Eşti̯ uscat d'e ǧiumătat'e;
C'amu ştiu̯ că-i̯ ard'e bin'e,
C'am trecut vara pîn tin'e,
Cîn trăi̯am cu mîndra bin'e.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXIV

Trimăs-am o cart'e scrisă
La Cănţălăria prinsă,
Ş'o sosit în mn'edzu nopţîi̯
La Cănţălăria morţîi̯,
Ş'o aflat porţîle 'nk'isă.
Domn'i̯-o stat ş'o d'ilişît
Şî pă n'ime n'o găsît.
Şî napoi̯ mn'i̯-o şîrgăn'it
Ş'a mn'eu̯ drăguţ o murit.
Duče-m'oi̯ cu če̯izăşu
În Galiţîa la mîndru,
Şî d'e nu l-oi̯ afla̯-acolo
Tăt m'oi̯ duče cu motoru
Şapt'e̯-oraşe d'e̯-acolo.
Şî d'e l-oi̯ afla, murit
Sămăna-i̯-oi̯ pă mormînt
Cît'e flori-s pă pămînt;
La mînuri̯ şî la pk'ič̑i̯o̯are
Cît'e flori-s pă su' so̯are.
Şî d'e l-oi̯ afla 'ngropat,
Pun'e-i̯-oi̯ cruče la cap.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXV

Fost-am păcurar la oi̯,
N'am durn'it pă muşuroi̯,
Če̯-am dorn'it pă perinuţă,
C'am avut mult'e drăguţă;
Če̯-am durn'it pă perin'i̯o̯ară,
C'am avut o drăguč̑i̯o̯ară.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXVI

Galiţîe, rîtu tău̯
Cum l-o lăsat Dumn'edzău̯
La feč̑i̯ori̯ d'e t'emet'eu̯,
Care-s tîn'eri̯ ca şî eu̯.
Galiţîe, bată-t'e̯-amaru,
Mare-ţ po̯at'e si hotaru:
D'e čînč̑i̯ ai̯ mîndru în t'in'e,
Mult îl aştept şî nu zin'e;
Eu̯ l-aştept şî el mult şĕd'e —

Pă mormînt e i̯arbă verd'e;
Eu̯ l-aşt'ept să zię-acasă —
Pă mormînt e i̯arbă grasă.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXVII

Alunar, cu̯-alun'e mult'e,
Am drăguţ şî-i̯ dus în munt'e.
Alunar cu̯-alun'e mari̯,
Am drăguţ şî-i̯ păcurari̯.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXVIII

Cucule, pasăre cǫarbă,
Spun'e la mîndru că-s rǫabă.
Da nu-s rǫabă ca robçii̯,
Da 'n casă cu străinii̯,
Şî trag în ğiug ca boi̯.

1920. Vad — Acelaşi.

LXXXIX

Copk'itan'e, domnuţ drag,
Dă-mi̯ o lună săbăčęag
Să văd mîndrele če fac
Şî coconu mn'eu̯ čel drag.
Copk'itan'e, dă-mi̯ obşît,
C'amu trii̯ ai̯ t'ę-am služît.
Trii̯ ai̯ e o vreme lungă,
Čin'e pǫat'e să-i̯ ağiungă!

1920. Vad — Acelaşi.

XC

Nęamţule, mă iei̯, mă duči̯
Pînă 'n grąn'iţă la Turči̯,
Să port caii̯ Turčilor,
Să duc doru mîndrelor;
Să port caii̯ d'e căpestre,
Să duc dor d'e la n'eveste.

1920. Vad — Acelaşi.

XCI

Ploi̯, ploiţă, cu bulbuči̯,
C'ačęęa-i̯ bună d'e sluği̯;
Ploi̯, ploiţă, nu mai̯ ploi̯,
Ploi̯ pă mîndru d'e la oi̯
Să zie pînă la noi̯.

1920 Vad — Acelaşi.

XCII

Ard'ę-ar pk'i̯atra la Gutîi̯,
Rămînęa-u̯-ai̯ sat pustîi̯,
N'am un drag să mă mîngîi̯,
Că pă čin'e l-am avut
D'i p'aiči̯ s'o dus d'e mult.
Ard'ę-ar pk'i̯atra la Făğet,
Rămînerę-ai̯ sat săcret,
N'am un drag să mă dezn'erd;
Că čin'e m'era drag mn'ie
Mărs-o 'n lume şî nu zin'e.

1920. Vad — Iǫana Codręa (Fundęasa), 40, (de loc din Berbeşti).

XCIII

Du-t'e, bad'e, sk'imbă-ţ portu
Ş'apoi̯, hai̯, să trečem codru
Să n'e povest'im la modru.
Trii̯ dzîle n'ę-ar păręa un čęas
Povest'in d'ę-a nost năcaz.

1920. Vad — Aceeaşi.

XCIV

Dusu-s'o cucu la Cluž,
Pui i̯-o rămas colduş.
Num' o bęi̯ată păsăręa
S'o legat că i̯-o ţîn'ęa.
D'a zin'i cucu odată,
Pui nu i̯-or ğiče «tată»;
Ş'ar zin'i cucu cu vreme,
Pui nu i̯-or ğiče «n'en'e».

1920. Vad — Aceeaşi.

XCV

H'ei̯ tu, mîndriorule,
Noi̯ avem v'o dou̯ă oi̯:
Vind'e, mîndruţ, oile,
C'amu zin'e postu mare,
Nǫaptęa-i̯ mn'ică, dzua-i̯ mare,

Oilę-or prind'ę-a făta
Şî mn'ei încă-a zęera,
Numa larmă 'n cap mn'i̯-or fa'.
D'ę-a si h'ia d'ę-o gubuță,
Om cîrk'i ș'a si nouță;
D'ę-a si h'ia d'e či̯oareči̯ noi̯,
Om cîrk'i ș'or si ca noi̯,
Ș'om durn'i noi̯, amîndoi̯;
Oile nu n'ę-or trezî
Batăr cît om vręa durn'i.

1920. Vad — Aceeași.

XCVI

Vręa-u̯-ar curvele să mor
Să rămînă mîndru lor.
Mîndru lor nu le rămîn'e,
Că-l duc în grǫapă cu min'e
Să vadă tăț ǫamen'ii̯:
Bin'e n'ę-am putut ibęi.

1920 Vad — Aceeași.

XCVII

Bęau̯ la crîžmă după masă,
Mǫart'ęa mă cată p'acasă.
Zin'e mǫart'ęa tăt la min'e:
— Hai̯da, copile, cu min'e.
— Du-t'e tu, moart'e grabn'ică,
Bęau̯ o lęacă d'e palincă.
— Hai̯da, copile, cu min'e.
— Cum focuțu să mă duc,
C'am o casă d'e copk'ii̯
Ș'o sută d'e datorii̯.
— «Hai̯, cu̯-ačelęa fă če știi̯,
Cu min'e-i̯ musai̯ să zii̯».
Tăte 'n lume-s d'e gătat
Şî cu mǫart'ęa d'e plecat.
Čin'e 'n lume ș'a trăi,
Datoria a plăt'i.
Cui̯ a si mn'ilă șî žele
Şî copk'ii i̯-a țîn'ęa.

1920. Vad — Aceeași.

XCVIII

Frundză verd'ę-a fagului̯,
I̯a hori̯a pribagului̯.
Hai̯ săracu pribagu,
D'ę-așternut î-i̯ pămîntu,
D'e 'nvălit are codru.
D'ę-aud'e codru clăt'in:
— Dă, dă-i̯, frat'e, să fuğim,
C'amu noi̯ aiči̯ pi̯erim.
Şî d'ę-aud'ę-o păsăręa:
— I̯ată, oi̯, mort'ița męa!

1920. Vad — Aceeași.

XCIX

Dîn cătan'e m'o luat,
Mîndre flori̯ mn'i̯-am sămănat
Pă o verd'e țălin'i̯oară,
La cornu Gutîi̯ului̯,
Lîng' o răče fîntîn'i̯oară.
Numa, i̯a, cînd am plecat
Florile lę-am blăstămat:
— Creșteț, flori̯, șî nu 'nfluriț,
Că mn'ie nu-m trebuiț;
Creșteț pă cît gardurile
Ș'astupaț prilazurile,
Să vă sufle vînturile,
Să vă či̯unt'e vîrvurile,
Că eu̯ nu v'oi̯ mai̯ purta,
Că mă duc în cătun'ie
Şî lozeștę-o bătălie —
Ști-mă focu șî bęi̯ata,
Ǫare cînd oi̯ înturna!
D'ę-oi̯ zin'i cîndva v'odată
La măi̯cuța męa čęa dragă!
Strîngu-mă bumbęi̯ pă k'ept,
N'oi̯ ağiunğe să-i̯ mai̯ văd,
Frundzucă verd'e d'e fagi̯,
Pă părinții̯ mn'ei̯ čei̯ dragi̯.
H'ei̯, tu mămulica męa,
D'e t'ę-ağiunğe doru mn'eu̯,
I̯a, măi̯cuță, clopu mn'eu̯
Şî-l pun'e, măi̯cuță, bin'e,
Tot îi̯ ști că-i̯ d'e la min'e.
H'ei̯ tu, pui̯uțu mam ii̯,
Ț'oi̯ trimete, mîndră, cart'e,
Cu marğin'i̯ d'e busîi̯oc,
La mn'ižloc
Pară d'e foc;
Čin'ę-a rumpe pečet'ęa,

Rumpă-i-să in'ima,
Cum s'o rupt a mẹa ș'a ta
Cînd am prins a n'e lăsa;
C'o fo' musai̯ d'e lăsat
Șî 'n cătan'e d'e plecat.

1921. Vad — Aceeași.

C

Tu, pui̯uț d'e mn'erlă n'ẹagră,
Spune-i̯ cucului̯ să tacă,
Să nu cînt'e sus pă crangă,
C'amu nu mn'i-i̯ lumẹa dragă;
Eu̯ d'e cînd m'am măritat
Da nu mn'i-i̯ d'ẹ-a tău̯ cîntat;
Pîn' am fo' l'a mn'ei̯ părinț
Nu t'ẹ-am oprit să nu cînț;
Da d'e cînd m'am măritat,
Da nu mn'i-i̯ d'ẹ-a tău̯ cîntat.
D'ẹ-ai̯ ard'e, lume, cu foc,
N'ič́i̯ că m'aș clăt'i d'in loc,
Pă č́i̯udă d'ẹ-a mn'eu̯ noroc.
Lume, d'ẹ-ai̯ ard'e cu pară,
N'aș eșî d'in cas' afară,
Pă č́i̯udă d'ẹ-a mẹa ticn'ẹală.
Vai̯, t'in'ereț́île mele,
Le petrec în dor și 'n ž́ăle.

1921. Vad — Aceeași.

CI

Cît'e flori-s pă izvor
Tăt'e strîgă să mă 'nsor;
Numa flọarẹa čẹa d'in laz
Tăt strîgă să mă mai̯ las,
Să nu-i̯ duc mamii̯ năcaz.
Că d'un feč́i̯oraș cîn' să 'nsọară
D'e prind'e doi̯ cai̯ la car
Șî-ș aduče 'n cas' amar;
D'ẹ-a prind'e doi̯ cai̯ la rudă
Șî-ș aduče-amar și trudă;
Pă cînd îi̯ pă čei̯a ğ́i̯oi̯,
D'ar mai̯ prind'e și alț doi̯
Să ducă truda napoi̯.
Da caru-i̯ cu patru rọat'e,
Dučẹ-ar truda, nu o pọat'e —
O luat pînă la mọart'e.

Verd'e popa i̯-o ğ́i̯urat
Șî nu-i̯ modru d'e lăsat,
Fă' cu muta-i̯ d'e căzn'it
Pînă 'n lume d'e trăit.

1921. Vad — Aceeași.

CII

Č́în'e n'are mult urît
Zie la min'e să-i̯ vînd,
Că i̯eu̯ am bugăt urît;
D'e l-aș sămăna 'n pămînt
Să vadă și pămîntu
Če plăt'ește urîtu!
Păntru ura — ardă-l focu —
N'i̯-am lăsat țara și locu;
Păntru ura — ardă-l para —
Mn'i̯-am lăsat locu și țara,
Șî lumẹa u̯-am 'ncunğ́i̯urat
Păntru mîndru mn'eu̯ čel drag.

1921. Vad — Aceeași.

CIII

Frundză verd'e și una,
Tătă lumẹa dzîčẹ-așa,
Că nu-i̯ bună dragost'ẹa.
Dar, dzău̯, dragost'ẹa-i̯ amară
Cum nu-i̯ altă bọală 'n țară.
Cîn la in'imă să pun'e
O ard'e ca ș'un cărbun'e;
Tăt o ard'e și o friğe
Șî n'ime n'o pọat'e stînğe.
Nu să stînğe ẹa ușor
N'ič́i̯ cu apă d'in izvor,
N'ič́i̯ cu apă d'in fîntînă
D'ẹ-ai̯ turna o săptămînă;
D'ẹ-ai̯ turna să cură valẹa
Ẹa tăt ard'e și mai̯ tare.

1920. Vișău-d'e-ğ́i̯os — Maria Ard'elẹan, 20.

CIV

Č́in'e strică dragost'ẹa
Rumpă-i̯ doru in'ima,
Să n'ai̯bă altă dulčẹață,
Numai̯ bănat pă zięață;

N'iči să n'aibă mai mult bin'e,
Numai bănat şî sust'in'e;
N'iči să n'aibă mult' avere,
Numai bănat şî durere.
Bată-t'e, mîndruluţ, dzău,
Numai tăt bănatu mn'eu,
Numai d'ipče m'ai lăsat
Şî eu t'e-am ibçit cu drag;
Şî eu t'e-am ibçit cu dor
Că mn'i-ai fo' drag drăgučior;
T'e-am ibçit, t'e-am strîns în [braţă,
T'e-am sărutat cu dulčeaţă.

1920. Vişău-d'e-ğios — Aceeaşi.

CV

Măd'eran crescut în iarbă,
Măi mîndruluţ d'ingă apă,
Guriţa ta mult mn'i-i dragă
Că vorbeşti vorbe d'e treabă;
Şî vorbeşti d'e omen'ie,
Cum îm plače, mîndruţ, mn'ie.
Că d'e-aş avea cîţ drăguţ,
A tău dor nu pot să-l uit.
N'iči atunči nu t'e uit bin'e,
Pîn' or pun'e lut pă min'e;
N'iči atunči nu t'e-oi uita,
Pînă 'n groapă m'or băga
Şî cu lut m'or astupa.
Că ş'atunči mn'i-oi gînd'i eu
D'e un drag ibçit a mn'eu.
N'iči atunči n'oi cutedza,
Mîndruluţ, a mă ğiura
Că nu mn'i-ai fo' drag cînva.
Da, mîndruţ, eşti pă plăčere,
Pă voie, pă mîngîiere;
Pă plăčerea ok'ilor,
Pă voia părinţîlor;
Pă plăčerea guriţîi
Şî pă voia mămuk'ii.

1920. Vişău-d'e-ğios — Aceeaşi.

CVI

Fă-mă, Doamne, če mi-i fa',
Fă-mă, Doamne,-un st'ic d'e grîu
La oraş pă lîngă rîu,
D'e-a mîndrului dor să ştiu.
Fă-mă, Doamne, če mi-i fa',
Fă-mă un siruţ d'e iarbă,
La oraş pă lîngă apă,
D'e-a mîndrului dor să-m treacă.
— H'ei tu, mîndruleanule,
Tre' çezeşu pîngă t'in'e,
Suie 'n el şî hai la min'e,
Că eu mor d'e dor d'e t'in'e;
Tre' çezeşu pîngă voi,
Suie 'n el şî hai la noi.
Frundză verd'e d'e durdzău,
Că eu mor d'e doru tău;
Că d'e cîn nu t'e-am vădzut
Mint'ea 'ntreagă o-am k'erdut.

1920. Vişău-d'e-ğios — Aceeaşi.

CVII

Fă-mă, Doamne, če mi-i fa',
Pasăre să pot zbura
Pest'e codru cu frundza,
D'e-aiči pînă la bad'ea,
Să văd sara če-a čina
Şî 'n care pat s'a culca;
D'imineaţa če-a prîndzî
Şî d'e min'e če-a găn'i,
Pest'e dzî cum a trăi.

1920. Vişău-d'e-ğios — Ileana Nasui, 17.

CVIII

Ard'e-mi in'ima d'e dor,
Ca pădurea d'e bužor;
Ard'e-mi in'ima d'e žele,
Ca pădurea d'e surčele.

1920. Vişău-d'e-ğios — Aceeaşi.

CIX

Măi băd'iţă, struguri dulče,
Să pot la t'in'e m'aş duče,
N'aş trimet'e cartia,
Că nu ştiu mere o ba.
Mere-aş şî eu 'n locu cărţîi
Să văd ok'ii băd'iţîi;

Merę-aş şî eu̯ 'n loc d'e cart'e
Să-ţ văd ok'i̯i̯ tăi̯, măi̯ bad'e.

1920. Vişău-d'e-ğios — Aceeaşi.

CX

Pă un'e mere doru
Nu poţ ara cu plugu,
Că an'ină plugu 'n dor,
Trag boi, numa nu mor.
Pă un'e mărg dragost'ile
Poţ ara cu vačîle;
Mărg vačîle rumăgîn
Şî băd'ica şuerîn.

1920. Borşa(Poi̯enile) — TodoraTimn'iş,40.

CXI

Žăle mn'i-i̯ şî rău̯ îmi̯ pare
P'a cui̯ sam' am crescut mare.
Da mn'i-i̯ žăle şî pare rău̯
P'a cui̯ sam' am crescut eu̯.

1920. Borşa (Poi̯enile) — Aceeaşi.

CXII

Cîtu-i̯ satu̯-aest d'e mare,
Tăt drăguţ ca min'e n'are:
Trağe čizma 'nt'un pk'ičįor,
Pare că-i̯ un domn'işor;
Cînd o trağe şî 'n' čelalalt
Pare că-i̯ un struţ gătat
Cîn cobǫară sara 'n sat.

1920. Borşa (Poi̯enile) — Aceeaşi.

CXIII

Pruncu care n'are bin'e
Să mǫară cîn i să zin'e;
Pruncu care n'are part'e
Să mǫară cîn i să cad'e,
D'e un an şî ği̯umătat'e.

1920. Borşa (Poi̯enile) — Aceeaşi.

CXIV

Care prunc n'are noroc
Să mǫară d'e pit'it'i̯oc
Dacă n'o avut noroc.
Da-u̯-ar Dumn'edzău̯ să pk'i̯ară
Ori̯ d'e apă, ori̯ d'e pară,
Dacă n'o avut t'icn'ęală,
Păcum n'am avut n'iči̯ eu̯
Part'e d'e norocul mn'eu̯.

1920. Borşa (Pk'etrǫasa) — Ilęana Mihai̯, 34.

CXV

D'audzît-am şî ştiu̯ bin'e
Că t'e laşi̯, mîndruţ, d'e min'e.
Lasă-t'e cu Dumn'edzău̯,
Că mn'ie nu-mi̯ pare rău̯.
Mn'ie rău̯ d'e če să-mi̯ pare?
Ştiu̯ că nu eşti̯ rupt d'in sǫare.
Şî d'in sǫare d'ę-ai̯ si rupt,
Păst'e trii̯ dzîle t'e ui̯t.
Ţîţa mami̯-o fo' mai̯ bună,
Ş'am ui̯tat-o păst'o lună,
Da să nu t'e ui̯t pă tin'e?
N'am trăit aşa d'e bin'e.

1920. Borşa — Todora Căn'eu̯, 20.

CXVI

Mă 'ntręabă lumęa cu dor
D'e če nu mărg la doftor.
La doftor nu mă mîna.
D'ę-ar aduče pot'ica
Tocma d'in Galiţia,
Lęacu nu mn'i l-ar afla.
Lęacu mn'eu̯ e pă vîrvuri̯,
Lăcueşte 'n d'ecunguri̯.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CXVII

Cručiţă d'in trii̯ molidz,
Copilă d'in doi̯ părinţ,
Če gîn'eşti̯ d'e t'e măriţ?
Măritatu nu-i̯ noroc,
Că bărbatu-i̯ zbçiči̯ d'e foc;
Măritatu nu-i̯ avere,
Bărbatu-i̯ zbçiči̯ d'e cuřăle.
Şî bărbatu nu ţî-i̯ frat'e,
Să gîn'eşti̯ că nu t'ę-a bat'e;

Şî sọacră-ta nu ţî-i̯ mamă
Să gîn'eşti̯ că nu-l îndẹamnă;
Socru-tău̯ nu ţî-i̯ părint'e,
Să grăeşti̯ mult'e naint'e.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CXVIII

— Ği̯upîn'e, crîžmar bătrîn,
Să-mi̯ dai̯ o cupă d'e zin,
Să o bẹau̯ pă ost'enẹală,
Că-s cu oile 'n pornẹală.
D'ẹ-oi̯ trăi ţî oi̯ plăt'i,
D'ẹ-oi̯ muri *paust* ţ'a si.
— Drăguliţa mẹa soţîe,
D'ẹ-oi̯ muri eu̯ mai̯ întîe,
Popa crîžmari̯u să zie,
Să mă 'ngrọape lîng' o zie;
Lîng' un corn'işor d'e munt'e,
Mai̯ aprọape lîngă but'e,
S'aud zinu či̯uruin,
Crîžmăriţa măsurîn,
D'in cantă 'n cančeu̯ puin
Şî d'e sufletu mn'eu̯ dîn.
D'in cančeu̯ puin în cantă
Şî dînu-mi̯ d'e sănătate.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CXIX

Cuculuţ, pasăre zie,
Du-t'e, cîntă 'n pribeğie,
Spun'i mîndrului̯ să zie
Tăt pă cranga rugului̯,
Că nu pot de doru lui̯.
Şase ai̯ ş'o vreme lungă,
Nu poţ gîn'i că-i̯ ağiu̯nğe.
— Eu̯ cu drag aş merẹ-acasă,
Copitanu nu mă lasă
La copk'ii̯ şî la borẹasă.
Eu̯ d'e cîn că mn'i̯-am plecat,
Mult'e ţări̯ că mn'i̯-am călcat,
Ş'acasă n'am înturnat.
Cînd o fost a d'i'nturna,
I crescută pažîştẹa.

1920. Borşa (Pk'etrọasa) — Axănia Trifan, 22.

CXX

Amară-i̯ frundza d'e nuc,
Amară-i̯ d'e dor če duc
D'e la t'in'e, mîndruluc.
Amară-i̯ frundza d'e fag,
Amară-i̯ d'e dor če trag
D'e la t'in'e, mîndruţ drag.

1920. Borşa (Pk'etrọasa) — Aceeaşi.

CXXI

Măi̯ mîndruţ, mîndruţule,
Doru mn'i-i̯ d'e nu-ţ pot spun'e,
Zin'e-mi̯ să mă duc în lume.
Duče-m'oi̯, drumu nu-l ştiu̯,
Luna nu-i̯ pînă tîrdzîu̯,
Şî d'e mîndru-aş vrẹa să ştiu̯.
Da d'e mn'i̯-ar si norocu
Să mă tîln'esc cu cucu,
Tăt să-mi̯ arăt'e drumu,
Să mă tîln'esc cu mîndru.
D'apoi̯ d'e mn'i̯-ar si partẹa
Să mă tîln'esc cu mn'erla,
Tăt să-mi̯ arăt'e calẹa,
Să mă tîln'esc cu badẹa,
Trei̯ dzîle să-mi̯ povestẹa';
Trei̯ dzîle 'mi̯ părẹa un čẹas,
Povestin d'ẹ-a mn'eu̯ năcaz,
D'e cum s'o dus cît'ẹ-am tras.

1920. Borşa (Pk'etrọasa) — Aceeaşi.

CXXII

Frundză lată ca palma,
Mare curvă-i̯ dragostẹa,
Čin'ẹ-apucă-a o 'nvăţa.
Că şî eu̯ am învăţat
Tăt sara culcată 'n pat,
Şî nu pot n'esărutat',
Ca pruncu n'elegănat.
Eu̯ nu pot fără guriţă,
Ca şî pruncu fără ţîţă.

1920. Borşa (Pk'etrọasa) — Aceeaşi.

CXXIII

Frundză verd'e, măr acruţ,
D'am avut şî eu̯ drăguţ

Ş' n'am ştiut să mn'i-l cruţ.
Dar amu d'e l-aş avea
Tăt pă braţă l-aş ţîn'ea.
Ğeaba-i, c'o trecut vremea,
L-aş ibçi, nu vrea mă-sa.
L-aş lăsa, nu-l pot uita,
Că i-o fo' dulče gura.
Nu i-o fo' pă cum să sie,
Ca struguru čel d'in zie,
Ca struguru čel rod'it —
Doamn'e, cu drag n'e-am ibçit,
Şî cu dor n'e-am d'espărţît.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Aceeaşi.

CXXIV

D'in čel vîrvuţ d'e opčînă
Este-o crangă d'e čet'ină,
Suflă vînt şi o clăt'ină.
D'e-a umbruţa čet'in'ii
Este-o mîndră floričea.
Pa', mîndruluţ, şî ţ'o ia,
Uită d'e dragostea mea.
Că şî eu că mn'i-oi uita
Cînd în pămînt m'or băga,
Şî pă min'e lut or tra'.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Aceeaşi.

CXXV

Măi mîndruţ, mîndruţule,
Cîţ cu t'in'e ş'o plecat
Săbăşag ş'o căpătat,
Şî pă t'in'e t'e-o 'mbrăcat
În hain'e d'e bătălie,
Şî t'e-o tremăs la Sărbie.
Dat-ai mîna cu Sîrbu
Să nu n'e ved'em altu.
D'i la Sîrb la Tălian,
Să nu n'e ved'em şohan.

1920. Borşa (Pk'etroasa) — Aceeaşi.

CXXVI

Čin'e-o făcut plai pă munt'e
Dumn'edzău să nu-i ağiut'e,
C'o trecut mult'e răgut'e.
O trecut şî bun'i şî răi,
Ş'o trecut şî fraţ d'e-a mn'ei.
Trecut-o bune şî rele,
Ş'o trecut neamuri d'e-a mele.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Todora Čiucla, 13.

CXXVII

D'i'mpărat'e, eşi d'in curt'e,
Batăr trei dzîle la munt'e,
C'acolo-i videa mai mult'e.
Tăt un rîn d'e tufe mari,
Şî mormint'e d'e husari,
Şî de tisturi d'e-ačei mari.
Tăt un rîn d'e tufe mn'iči,
Şî mormint'e d'e voin'iči,
Şî d'e tisturi d'e-ačei mn'iči.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXVIII

Mn'i-o trimăs mîndru o cart'e
Să nu-mi port sugnă cu roat'e,
Că la Bosn'ia-i mare moart'e;
Să nu-mi port sugnă pk'estrîe,
Că la Bosn'ia-i bătălie;
Să nu-mi port sugnă cu flori,
Că nu ne rămîn fečiori.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXIX

Trandasir, crangă pk'estriţă,
Strigă badea la port'iţă
Să-i duc apă şî guriţă.
Guriţa mea nu-i de-ačele
S'o dau sara pă st'ele
Păntru două-trei in'ele.
Eu in'ele am bugăt'e,
Şî d'e aur şî d'e-arğint,
Şî le port tăt'e la rînd.

1920. Borşa (Valea Poienii) — Aceeaşi.

CXXX

Frundză verd'e, nucă sacă,
Nu-mi găsăsc omu să-mi placă.
N'i-o găsît mama unu,

Mamii̯ plače, mn'ie nu.
— I̯a-ţî-l, mamă, dacă-ţ plače,
Că ruşîn'e nu ţ'oi̯ fače,
Şî mn'ie-mi̯ dă bună pače;
Do̯ară nu-s nebună eu̯
Să-mi̯ ruşîn'ez ne̯amu mn'eu̯.

1920. Borşa (Vale̯a Poi̯enii̯) — Aceeaşi.

CXXXI

Hăi̯ frundza malinului̯,
Spun'e ružmalinului̯
Nu 'nflore̯ască sie-cui̯;
Numa flo̯are̯a mîndrului̯,
Ş'ače̯e̯a cam mîţîţe̯a,
Să-i̯ tre̯acă d'e žele̯a me̯a.

1920. Borşa (Vale̯a Poi̯enii̯) — Aceeaşi.

CXXXII

Cîntă cucu vin'ere̯a,
Trec feči̯orii̯ Dunăre̯a
Cît'e doi̯ alăture̯a.
Călăreşte
Pă un peşte,
Mîndra să cîntă morţăşte.
Poţî-t'e, mîndră, cînta,
Dac' am trecut Dunăre̯a,
Podu la Italia.

1920. Borşa (Vale̯a Poi̯enii̯) — Aceeaşi.

CXXXIII

— Măi̯ norule, norişor,
Da če h'iri̯ aduči̯ d'in ği̯os?
Do̯ară tabla că s'o 'ntors?
— Că tabla nu s'o întors,
Că p'atît o mărs în ği̯os,
S'o tîln'it c'o curvă d'e crăi̯asă,
Cu trei̯ ste̯aguri̯ d'e mătasă,
Unu roşu ca focu,
Unu negru ca corbu,
Unu alb ca omătu.
Čel roşu-i̯ d'e bătălie,
Čel negru žele să sie,
Čel albu d'e bucurie.

1920. Borşa (Vale̯a Poi̯enii̯) — Aceeaşi.

CXXXIV

Audzît-am, mîndruţ, eu̯
Că t'e ţîn'e mî-ta rău̯
Păntru če t'e i̯ubăsc eu̯.
Spun'e, mîndruţ, mîn'e-ta,
Noi̯ atunči̯ că n'e̯-om lăsa
Cîndu e̯a s'a număra
Tăt sirile d'int'o k'i̯ară
Şî dzîlele d'int'o vară.
N'iči̯ atunči̯ nu n'e̯-om lăsa,
Pînă nu s'a număra
I̯a, i̯arba d'e pă hotară
Şî frundza d'int'un stăžar-ă.
N'iči̯ atunči̯ nu n'e̯-om lăsa,
Pînă nu ţî număra
Pen'ele d'e pă d'un cuc
Şî frundzuţa d'int'un nuc.
N'iči̯ atunči̯ nu n'e̯-om lăsa,
Pînă e̯a că nu s'a fa'
Strat d'e mac
'Nt'un vîrv d'e ac,
Şî d'e̯-acolo om mînca.
Po̯at'e̯-atunči̯ că n'e̯-om lăsa.

1920. Borşa (Rîturi̯)—Io̯ana Le̯ahului̯, 40.

CXXXV

Mulţămn'esc mămucîi̯ mele
Că m'o făcut pă plăčere.
N'iči-s mare, n'iči-s mn'ică,
Fără cum îs mai̯ harn'ică.
Num' o le̯acă m'o greşît,
Ok'ii̯ nu mn'i i̯-o čern'it,
Păru nu mn'i l-o 'ncreţît: —
Păntru-ače̯a nu-i̯ bai̯ n'imn'ic.

1920. Săčel — Doca Danč, 26.

CXXXVI

Voi̯, fet'e, vă măritaţ,
După feči̯ori̯ n'aşt'eptaţ,
Că feči̯ori-s îngropaţ
Sus la munt'e, la Carpaţ.
D'e̯-ar şt'i fet'ele că und'e,
Mere̯-ar şî le̯-ar pun'e cruče;
Lîngă cruče̯-ar pun'e flori̯,
Cum să şăd'e la feči̯ori̯.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXXXVII

Frundzucă verd'e d'in k'idru,
Mai în sk'imbă-mi, Doamn'e, [gîndu,
Să nu-mi stee tăt la mîndru.
Tăt la mîndru d'e mn'i-a sta,
Pă pk'ičioare m'oi usca,
Tătă lumea s'ar mn'ira,
Če dragost'e-i aiasta.
Asta-i dragost'e curată
D'e-un fečior cu d'e o fată.
Asta-i dragost'e cu dor
D'e-o fată cu d'e-un fečior.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXXXVIII

Mîndruluț cu ok'ii verdz,
Tătă noaptea t'e çisedz,
Mă trezăsc nu t'e găsăsc,
Cu perina mă sfăd'esc.
Strîng în brață perina,
Pare-mi că ești duma-ta —
Nu știu, știi de-ačea ori ba?
Strîng în brață-așt'ernutu,
Pare-mi, mîndruț, că ești tu —
Nu știu, știi d'e-ačea ori nu?

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXXXIX

Hoi tu, mămuluca mea,
D'e ț'o fo' drag a trăi,
La urît nu mă sîli.
D'e ț'o fo' dragă lumea,
După urît nu mă da.
Cu urît ai tăt trăi,
Numa noapt'ea d'e n'ar h'i:
Dzua-i dzuă și să duče,
Noapt'ea vin'e să să culče
Şî čere guriță dulče.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXL

Măi, mîndrule, nu h'ii prost,
Că d'e t'in'e nu mn'i-o fost.
Numa ț'am cătat mint'ea
Să văd: dragă ți-s ori ba.
Dragă ți-s ca sufletu,
D'e la min'e ia-ț gîndu;
Dragă ți-s ca in'ima,
D'e la min'e ia-ț mint'ea.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLI

— Scînt'euță d'in palant,
N'ai vădzut pă mîndru 'n sat?
— Floričică d'e n'eçină,
Eu l-am vădzut pă la čină,
Cu in'el d'e-arğint în mînă,
Cu čizme n'egre 'n pk'ičioare,
Mîna dreaptă pă scrisoare,
Tăt scria și să gîn'ia,
Cart'ea o pečetuia,
Cu pečet'e roșîuță,
S'o trimeată la drăguță.
— D'e mn'i-o a trimete mn'ie,
Pun'e-l, Doamn'e, 'n rai să h'ie;
D'e-o a trimet'e 'nt'alt sat,
Fă-l, Doamn'e, talpă la iad.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLII

D'e-až muri d'e dor d'e oi,
N'aș iubi păcurăroi;
D'e-až muri d'e dor d'e caș,
N'aș iubi păcurăraș: —
Cînd e dragost'ea mai dulče,
El ia bota și să duče.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLIII

Tu, mîndrule, mă săruț,
Da la čizmă nu t'e uiț,
Că čizma mn'i-i radașă,
Şî gura mn'i-i hamn'eșă;
Şî čizma mn'i-i căputată,
Şî gura mn'i-i sărutată,
D'e mulț fečiori sărutată.
Frundză verd'e d'e căl'in'e,
Ştiu că nu stau numa 'n t'in'e.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CXLIV

N'eamțule, 'n șire̯agu tău̯
Nu-i̯ frumos ca mîndru mn'eu̯:
La obraz ruže roșie —
L-aș cuno̯așt'e d'intr'o mn'ie;
La obraz e ruže̯-împlută —
L-aș cuno̯așt'e d'intr'o sută.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLV

Părău̯aș pă lîngă șco̯ală,
Cură limped'e černe̯ală
Să-mi̯ čern'esc eu̯ portuțu,
Că m'o lăsat mîndruțu.
Da cum foc să mn'i-l čern'esc,
Da mai̯ tare mn'i-l albăsc.
Dau-mi̯ portu la d'aspre̯ală
Și fața la rumen'e̯ală.
Cînd a h'i 'nt'o sărbăto̯are
Eu̯ m'oi̯ găta ca ș'o flo̯are,
Ș'oi̯ eșî pînă 'n uliță,
Gata ca ș'o păun'iță.
Numa̯-o mînă mn'i̯-oi̯ înt'ind'e,
Trei̯ șî patru mn'i̯-oi̯ cuprinde;
Num' un drag mn'i̯-oi̯ cîrliga,
Činči̯ șî șase mn'i̯-oi̯ d'afla,
Mai̯ frumoși̯ ca duma-ta.
Fă-mă, Do̯amn'e, če mn'i-i̯ fa',
Ruže dalbă 'n cale̯a ta,
Do̯ară t'e̯-aș put'e̯a 'ntreba:
Mai̯ ai̯ tu pă čin'eva
Să-ț tomască in'ima?
Da eu̯, mîndruț, n'am pă n'ime
Să-mi̯ toma' in'ima 'n min'e.

1920. Săčel — Măria Magdău̯, 11.

CXLVI

Frundză verd'e, i̯a, d'e sk'in'e,
Măi̯ Muscan'e, nu fači̯ bin'e.
D' am un unk'i̯aș prins la tin'e,
Nu știu̯ če i̯-ai̯ dat d'e čină.
— Plumbu d'ingă ver-mașină.
Năpost'i-l să vie̯-acasă,
C'a d'afla čina pă masă.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLVII

D'e un'e cătana ple̯acă
Rămîn'e casa săracă,
Și copk'ii d'e la vatră
Nu știu̯ čin'e le̯-o fost tată.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLVIII

Frundză verd'e d'e bužor,
M'am i̯ubit c'un domn'ișor.
Surorile m'o știut
Și cătă mama m'o spus.
Și mama cătă tata,
Tata cătă frațîi̯ mn'ei̯;
Frațîi̯ mn'ei̯ să știu̯ pă ei̯,
Și d'e mînă m'o luat,
Cît îi̯ casa m'o purtat
Și 'nt'o ladă m'o̯-aruncat.
Și pă lad' o pus lăcată,
Pă lăcată-un stan d'e pk'i̯atră.
Eu̯-am fost i̯ut'e șî 'nfocată
Ș'am eșît d'e su' lăcată,
Ș'am mai̯ vădzut lume̯a-odată,
Fet'e cu fečiori̯ ğiucîn,
Și pă mîndru mn'eu̯ plîngîn.
— Tači̯, mîndrule, nu to' plînğe,
Că cu lume̯a nu-i̯ învinğe.

1920. Săčel — Aceeași.

CXLIX

Mamă, la sufletu mn'eu̯
Ard dou̯ă lumn'in'i̯ d'e său̯.
Vara plou̯ă, i̯arna n'inğe,
N'ime nu le po̯at'e stînğe,
Numa in'ima cîn plînğe.

1920. Săčel —Aceeași.

CL

D'audzît-am d'in večin'i̯
Că nu-i̯ bun gardu de sk'in'i̯,
N'iči̯ drăguțu d'in večin'i̯.
Gardu-i̯ bun d'e scînduri̯ lat'e,
Și drăguțu d'e d'epart'e.
Facă-i̯ Dumn'edzău̯ lui̯ part'e,

Că vină sara la fat'e
Şî mă ţîn'e cu dreptat'e.
Drăgučii̯oru d'in večin'i̯,
D'ardă-mn'i-l, drače, cu sk'ini̯:
Vină sara la tăči̯un'i̯
Şî mă ţîn'e cu minči̯un'i̯.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLI

Măi̯ băd'iţă, băd'işor,
Nu-mi̯ trimet'ę-atîta dor
Pă vale şî pă izvor;
Nu-mi̯ trimet'ę-atîta žele
Pă vale şî pă vălčele.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLII

Cucul'e cu pen'e rari̯,
Mîndru cînţ la păcurari̯
Şî 'n casărn'i la žandari̯..
Cucul'e cu pen'e mult'e,
Mîndru cînţ vara la munt'e
Şî 'n casărn'i la răgut'e.
Cucul'e cu pen'e suri̯,
Nu cînta la 'ncordături̯,
Če cîntă pă lîngă sat,
C'amu mîndru m'o lăsat.
M'o lăsat că nu i-s dragă,
Ş' o cuprins o cǫarbă n'ęagră.
— Cǫarbă n'ęagră d'in părîu̯,
Nu i̯ubi pă mîndru mn'eu̯,
Că eu̯ t'ę-oi̯ otrăy'i, dzău̯.
Lasă-mn'i-l d'e mn'i-l i̯ubi,
Că eu̯, dzău̯, t'ę-oi̯ otrăy'i
Cu otravă
D'in dumbravă,
Cu păr d'e cosîţă n'ęagră,
Cu scorţîţă d'i pă l'emn'e,
C'un păr galbăn d'in sprînčen'e.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLIII

Păsărui̯că d'e pă laz,
Asară pă la opt čęas
Doru mîndrului̯ l-am tras.
Cînd era cam pe la dzăče
O suflat un vîntuţ răče,
Ş'am çisat un çis cu gręaţă,
Că m'ai̯ strîns, băd'iţă, 'n braţă.
Mă trăzăsc, băd'iţa nu-i̯,
Fără numa doru lui̯
Scris pă dunga patului̯.

1920. Săčel — Măria Sîma, 15.

CLIV

Mîndruţ, pîn'če m'ai̯ lăsat,
Eu̯ nu-ţ dau̯ altu păcat,
Făr' trei̯ ai̯ să dzači̯ în pat,
Cu faţa cătă păret'e,
Cu gura arsă d'e set'e;
Cu faţa cătă pămînt,
Cu gura arsă d'e vînt.
Cînd a h'i la primăvară,
Patru să t'e scǫat' afară,
Doi̯ la cap, doi̯ la pk'iči̯ǫare,
Să t'e 'ntǫarcă cătă sǫare.
Eu̯ nu-ţ dau̯ alt'e păcat'e,
Dou̯ă Vin'eri̯ d'e t'ę-ar bat'e:
Vin'eręa d'in postu cruči̯i̯,
C'ačęai̯a uscă tăţ huči̯i̯;
Vin'eręa d'in postu mare,
C'ačęai̯a uscă mai̯ tare.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLV

Mamă, la in'ima męa
Če s'o pus nu să mai̯ i̯a.
Că s'o pus doru bad'i̯i̯,
Nu să i̯a pîn' oi̯ muri;
Că s'o pus a bad'i̯i̯ dor,
Nu să i̯a pînă če mor;
Că s'o pus a bad'i̯i̯ drag,
Nu să i̯a pînă če dzac.

1920. Săcel — Aceeaşi.

CLVI

O n'ęagră călugăriţă
Ş'o d'avut o copil'iţă.

Tată-său o dezn'erda,
Mă-sa rău o blăstăma.
Nouă ai nu să plin'ea
Şî 'n codri să pribeğia;
Nouă ai nu s'o plinit
Şî 'n codri s'o pribeğit.
Drăguţu-i o d'audzît
Şî la dînsa ş'o porn'it,
D'alunguţu drumului,
D'alăturea codrului.
La fîntîna corbului
S'o plecat să bee apă,
S'o uitat în sus pă crangă
Ş'o vădzut o coarbă n'eagră,
Ş'o 'nt'ins puşca s'o împuşt'e.
—Ho, fărta', nu mă 'mpuşca,
Că eu ţî-s drăguţa ta.
— Tu, d'e-mi eşti drăguţă mn'ie,
Scobori să merem la γ'ie;
Tu, d'e-mi eşti drăguţă dragă,
Coboră-t'e d'e pă crangă;
Numa trei horbe-oi horbi,
Trei horbe d'e n'e-iubit,
Mai mult'e d'e d'espărţît;
Trei horbe d'e sărutat,
Şî mai mult'e d'e lăsat.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLVII

Da-ţ'ar, mîndruţ, Dumn'edzău
Patru boi în grajdu tău,
N'evastă pă placu mn'eu:
D'int'o sută,
Una mută,
D'int'o mn'ie,
O bolîndzîe.
Cîn t'e-i duče'n drum d'epart'e,
Să vii cu bolunda 'n spat'e,
Tăţ oamen'ii să čiudea',
Mîndruţ, d'e n'evasta ta,
Pă čin'e-ai putut lua.
Ş'apoi m'oi čiud'i şî eu,
Pă čin'e-ai luat, mîndru mn'eu.

1920. Săčel — Căl'ina Danč, 28.

CLVIII

Spun'e, mîndruţ, mîn'e-ta,
Mănînče şî să hrăn'ia';
Mănînče şî să hrăn'ia,
Doarmă şî să hod'in'ia',
Rău d'e min'e nu grăia'.
Eu mănînc şî mă hrăn'esc,
Mă culc şî mă hod'in'esc,
Rău d'e dînsa nu grăesc.
Că eu n'am şurguluit,
P'a vost cuptior d'e suit,
La voi d'e găzdăluit.
N'iče n'oi şurgului,
P'a vost cuptior n'oi sui,
La voi n'oi găzdălui.
C'atîta pînă mă 'ntorc,
Şî d'e min'e dzî «noroc».
Nu mn'i-oi găsî unu-o doi,
Fără čiurdăcă d'e boi,
C'aşa-i n'eamu pă la noi.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLIX

Nu ven'i, mîndruţ, la noi,
Că mama nu mn'i-a da boi,
Či t'e du la čea găzdacă,
Că ţ'a da doi boi ş'o vacă.
Boi 'n munt'e i mîna
Şî lupk'ii ţî i-or mînca.
Vaca ţî s'a prăvăl'i
Şî tu tăt cu hîdă-ai h'i.
La mîndruţu su' păret'e
I să mustră două fet'e:
O fată d'e gazdă mare
Şî una d'e sărac tare.
Čea găzdacă dzîče-aşa:
— «Ia-mă, mîndruţ, pă min'e,
C'o dzîs tata că mn'i-a da
O čiurdă mîndră d'e boi,
Ş'un bot'ei mîndru d'e oi».
Čea săracă dzîče-aşa:
— «Nu-ş dă bad'ea ok'ii mn'ei
Pă tăţ şase boi tăi;
Nu mă dă bad'ea pă min'e,
D'e-ai avea tu oricît bin'e».

Şî feči̯oru dzîče̯-aşa:
— «Însura-m'aş, însura,
Nu ş' pă care o̯-až lua,
Ori̯ pă mîndra cu zgarda,
Ori̯ pă hîda cu či̯urda.
Hîda mînă či̯urda 'n co̯astă,
N'iče 'n casă nu-i̯ pe̯a pro̯astă;
Mîndra pun'e zgarda 'n cui̯,
Cată 'n sac — făină nu-i̯;
Să duče i̯ut'' la večînă
Să-i̯ dee pk'ită d'e čînă».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLX

Horilcuţa-i̯ h'ik'etău̯,
Cum be̯a omu fače rău̯.
N'iče zinu nu-i̯ curat,
Cum be̯a omu fa' păcat.
Care horilcă nu be̯a
Mult'e bunuri̯ po̯at'e̯-ave̯a
Şî odo̯ară mult'e-ş fa'.
Eu̯ horilcă d'e n'aş be̯a
Mult'e bunuri̯ aş ave̯a;
Aş ave̯a mult'e odo̯ară
Şî l'e̯-aş încărca pă cară,
Şî l'e̯-aş sco̯at'e şî p'afară,
Şî n'až mai̯ si d'e ocară.
Aşa horilca o be̯au̯,
Zinu 'n gură n'iči̯ nu-l i̯au̯.

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CLXI

În čel vîrvuţ d'e opčină
Est'e̯-o cruče d'e čet'ină,
Suflă vînt şî să l'e̯agînă.
— «Tu, cručiţă d'e čet'ină,
Če t'e l'eğen'i̯, če t'e clăt'in'i̯?»
— «Da cum nu m'oi̯ l'egăna
Şî cum nu m'oi̯ clăt'ina?
Că la min'e stau̯ gătaţ
Trei̯ mai̯stări̯ d'in trei̯ G'işau̯ă,
Cu săcuri̯, cu h'erăstrau̯ă,
Să mă tai̯e l'emn' întreği̯,
Să mă pui̯e pă t'il'eği̯,
Să mă ducă 'n ği̯os la ţară
Să mă facă t'emn'iči̯o̯ară,
Să robc̯i̯a' fată-feči̯o̯ară
Şî feči̯ori̯ fără must'e̯aţă
Care 'nvaţă-a strînğe 'n braţă».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLXII

Futu-ţ morţii̯ tăi̯, Ne̯amţul'e,
Cîn cătană m'ai̯ luat
Nu ştiu̯ orb ai̯ fost or bat,
O bc̯irău m'a băgat.
D'e m'o băgat bc̯irău,
Ardă-i̯ şura şî graždu;
D'e m'o băgat popa,
Ardă-i̯ şura şî casa.
Că d'e̯-a si un bin'e 'n ţară,
Duče-m'oi̯ ş'oi̯ zin'i i̯ară,
Ş'oi̯ zin'i la noi̯ acasă,
Ş'oi̯ fa' la bc̯irău̯ o masă
Să i̯asă fumu d'in casă,
Par' albastră pă fere̯astă.
Da d'e̯-a si o răutat'e,
M'oi̯ lipk'i pîngă-o četat'e
Ş'oi̯ scrie mîndrei̯ o cart'e,
În tus-patru cornurel'e
Scrisă cu dor şî cu žel'e.
În cornuri̯ scri-oi̯ doruri̯
Şî pă mărğin'i̯ banaturi̯;
Şî 'n mn'ižloc,
Pară d'e foc,
Dacă n'am avut noroc
Să siu̯ cu mîndra 'nt'un loc.
D'e ş'ar dare Dumn'edzău̯
Tăt o plo̯ai̯e şî un foc
Să ardă Îza d'e loc,
Să mă duc tăt pă pk'isoc,
Să sui̯u̯ cu mîndra 'nt'un loc.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CLXIII

Cînd am fo' mamii̯ mai̯ drag
M'o ği̯urat Ne̯amţu su' st'e̯ag.
Cînd am fo' mamii̯ mai̯ dulče
M'o ği̯urat Ne̯amţu su' cruče.

Înt'atîta m'o ğiurat
Pă verd'e şî pă uscat,
Cum să siu mai supărat.
Ş'atîta nu s'o răbdat,
Pînă če m'o scos d'in sat,
Dzua bună n'am luat
D'e la fečioraş d'in sat,
D'e la grăd'ina cu flori,
D'e la fraț, d'e la surori;
D'e la sir d'e busîioc,
D'e la fečioraş d'in ğioc;
D'e la sir d'e tămăiță,
D'e la fet'e fečioriță;
D'e la frundza čea d'e fag,
D'e la a mn'eu tătuc drag;
D'e la siru čel d'e iarbă
D'e la maica mea čea dragă.
Rămîi, mîndră, sănătoasă,
Ca ş'o violă frumoasă:
Cînd o bat'e vîntu 'n față
Împl'e lumea d'e mîndreață.
Eu m'oi duče sănătos
Ca ş'un ružmal'in frumos:
Cînd îl bat'e vîntu 'n dos
Împl'e lumea d'e mn'inos.
D'e t'in'e, mîndră, nu-i rău,
Că rămîi în satu tău
Cu mă-ta, cu tată-tau.
Io mă duc pă țări străin'e
Un'e nu cunosc pă n'ime,
Fără frundza şî codru
Care-i păst'e tăt locu;
Şî frundzuca şî iarba
Care-i pă tătă lumea.
H'ei, tu, mîndrul'ița mea,
Eu, mîndră, un'e mă duc
N'iče-i apă, n'iče-i iarbă,
Fără sînğe pînă 'n barbă;
N'iče vedz un st'ic d'e grîu,
Fără sînğe pînă 'n brîu.
N'iče-s tufe cu d'alun'i,
N'iči oamen'i ca la noi bun'i,
Fără Ungurii n'ebun'i.
N'iče sk'in'i cu porumbrei,
N'iči ca pă la noi femei,
Fără Unguri d'e čei răi.
H'ei tu, mîndrul'ița mea,
Tu rămîi şî t'e mărită,
Nu-ț țîn'ea in'ima friptă,
Că napoi cînd oi zin'i
Ştiu că nu ț'oi trebui;
Că 'n trei ai e vreme lungă,
Čin'e poat'e să-i ağiungă.
— H'ei tu, mîndruluțul'e,
Înapoi d'e ți-i zin'i,
Tăt mn'ie m'ei trebui:
D'e-ai si n'egru ca molu,
Drag mn'i eşti ca sufletu;
D'e-ai si n'egru ca t'ina,
Drag mn'i eşti ca in'ima.

1920. Sačel — Aceeaşi.

CLXIV

Cucu cîntă — nu-l aud
Dacă noroc n'am avut.
Cui îi cîntă cucu sara
Supăratu-i tătă vara;
Că şî mn'ie n'i-o cîntat,
Tătă vara-s supărat.
Care cuc o cîntat an
Nu cînt'e altu şohan,
Că nu mai cîntat-a bin'e,
For' a dor şî d'espărțîre.
Pă min'e m'o d'espărțît
Cu čin'e bin'e-am trăit.

1920. Sîlişțea — Ioana Bărcan, 40.

CLXV

Doru şî cu supărarea
Gîn'eşti că-l adună valea;
Şî doruțu şî cu rău
Gîn'eşti c'adună părău.

1920. Sîlişțea — Aceeaşi.

CLXVI

La Italia est'e-un k'idru;
Pă crănğile k'idrului
Stau armele mîndrului.
N'ime nu l'e mai clăt'ia',
Pînă mîndru putreçia';

N'ime nu l'ę-o mai̯ clăt'it,
Pînă mîndru̯-o putreçit.
Şî să şt'iu̯ că s'ar scula
Až mere şî l'ę-aş căta;
Şî să şt'iu̯ că s'ar trezî
Až mere şî l'ę-až clăt'i.

1920 Sîliştęa — Aceeaşi

CLXVII

Žel'e mn'i-i̯, mămucă, mn'ie
După čei̯ d'in cătun'ie.
Unu strîgă: «n'am o mînă»;
Čelalalt n'ₐre hod'ină,
Că e plumbu la in'imă.
Unu strîgă: «n'am pk'iči̯or»,
Şî-ş trăeşt'e cu mult dor;
Cu dorinţa-ₐi̯astă vară
Cum n'o fost şohan în ţară;
N'iči̯ n'o fo', n'iče n'ar si,
Numai̯ Rusu d'ę-ar peri.

1920. Sîliştęa — Ilęana Şofrac, 28.

CLXVIII

Eşi̯, împărat'e, d'in curt'e
Şî t'e urcă 'n sus la munt'e
Să vezi̯ trupel'e d'e mult'e
Şî mormint'e d'e răgut'e;
Să vezi̯ trupel'e d'e mari̯
Şî mormint'e d'e husari̯;
Să vezi̯ trupel'e d'e mn'iči̯
Şî mormint'e d'e voi̯n'iči̯
Care s'o dus d'e p'aiči̯;
Şî feči̯orîi̯ čei̯a d'e frunt'e
Cum îs îngropaţ pă munt'e.
Să ştie fet'el'e und'e,
Cum ar merę-ar pun'e flori̯,
Ca să ştie că-s feči̯ori̯;
Şî la cručę-ar sămăna
Sansiu̯ roşu să 'nfloręa',
Că n'au̯ čin'e să-i̯ želęa'.
Ofiţărîi̯ cu co̯ₐrda,
Trîmbçitaş cu trîmbçita,
Ačei̯a l'ę-o fo' popa.

1920. Sîliştęa — Aceeaşi.

CLXIX

Pîn pădure cîn mă bag
Tăte crenğîl'e mă trag,
Şî d'e tufă şî d'e fag.
Nu mă trₐğe ca una,
Ca cręanga d'e pădučel —
Pk'iče-i̯ co̯aža d'e pă el,
Să rămîe či̯ung uscat,
Să cręadă la supărat;
Să rămîe či̯ungu gol,
Să cręadă la čel cu dor.

1920. Sîliştęa — Aceeaşi.

CLXX

Lasă, nu-i̯ bai̯, mîndrior,
Că m'ai̯ lăsat să-mi̯ trag dor;
Lasă, nu-i̯ bai̯ niči̯odată,
Că l-oi̯ tra', că-s învăţată
Şî cu dor, şî supărată.
D'e cum mama m'o făcut,
Dor şî želę-am petrecut;
Şî d'ę-amu cît oi̯ trăi
D'e dor şî d'e zĕlę-oi̯ si.
Aşa mn'i̯-o cîntat cucu,
Să mă mănînče doru;
Aşa mn'i̯-o cîntat mn'erla,
Să mă mănînče želęa.

1920. Sîliştęa — Palaçe Cîţ, 18.

CLXXI

Mîndruluţ, flo̯are domn'ęască,
Pui-t'e domn'ii̯ 'n feręastă,
So̯arel'e t'e vestădzască,
Tătă lumęa t'e urască,
N'ime să nu t'e i̯ubască.
Numa cît t'ę-am i̯ubit eu̯
Să sie pă trai̯u tău̯,
C'ai̯ fo' numa-un prăbălău̯.
N'i̯-ai̯ probat mint'ęa d'e-i̯ [bună
Ca la pruncă d'e o lună.
Dacă mn'i̯-ai̯ văzut mint'ęa,
Dat-ai̯ mîna cu alta
Şî mn'i̯-ai̯ rupt in'imn'i̯o̯ara.

1920. Sîliştęa — Aceeaşi.

CLXXII

Am drăguț păcurăraş
Şî-mį aduče sara caş,
D'imin'ęața urdă dulče
Şî-į dau gură şî să duče.
— H'eį tu, mîndrulutul'e,
Ţîpă doru păst'e oį
Şî vină sara la noį;
Ţîpă doru păst'e plasă
Şî vină, mîndruț, acasă;
Ţîpă doru păst'e stînă
Şî vină sara la čînă;
Ţîpă doru păst'e st'erpe
Şî vină sara la fet'e.

1920. Sîliştęa — Aceeaşi.

CLXXIII

Pă su' d'ęalu cu doru
Ară mîndru cu plugu.
Eu mă duc să-į duc prîndzu:
— Eu n'am vin'it să prîndzăsc,
C'am vin'it să-ț povest'esc
Că mn'į-o spus večina ta
Un'ę-o văzut pă mă-ta:
Colo 'n ğios pă arătură
Cul'egîn sămănătură,
Să facă formăcătură,
Să mă fǫarmăče pă min'e,
Să mă las, bad'e, d'e t'in'e.

1920. Sîliştęa — Aceeaşi.

CLXXIV

Păst'e munț, păst'e d'ęalurį
Adună vîntu dorurį,
Dorurel'e t'in'erel'e,
Ş'a mn'eu dor vin'e cu el'e;
Ş'a mn'eu doruț o pl'ecat,
Tînăr o fo', n'e'nvățat,
Şî 'nt'ō izvor o pk'icat.
N'o pk'icat în apă l'ină
Să mă duc să-l ieu d'e mînă,
C'o pk'icat în apă cręață,
Şî m'aş duče şî mn'i-į gręață,
Că nu-į apa ca p'aičį,
Că-į cu sînğe d'e voin'ičį
Care s'o dus d'e p'aičį.

1920. Sîliştęa — Aceeaş

CLXXV

— Codrul'e cu frundza rară,
Lasă-mă d'e mas p'astară
Pă min'e cu pă bad'ęa-l'e,
Că n'imn'ic nu ț'om strîca-l'e.
— Eu cu drag mn'i v'aş lăsa,
Mă t'em că v'aț săruta
Şî frundza mn'i s'a usca: —
Pănt' o fată ş'un fečior
Să rămîe codru gol;
Pănt'un fečior şî o fată
Să-mį sie frundza uscată!

1920. Sîliştęa — Măria Bărcan, 42

CLXXVI

D'ę-až muri primăvara,
Păsările m'ar cînta,
Granguru mn'į-ar clopoțî
Şî cucu d'e pop' ar si;
Pupădza mn'į-ar fa' colačį
Şî mn'į-ar da păst'e sălaş,
Dacă n'am surorį, n'ičį frațį.

1922. Botiza — Mărie Cupşinar, 20.

CLXXVII

Iest'e čęață şî n'egúră,
D'e pă d'ęal, d'e pă măgúră,
D'e vrîvuțu Runculuį,
D'e pă cǫama murguluį,
D'e pă pana clopuluį
Să-į văd ok'iį mîndruluį.
L-am văzut aşa dîn dos,
Mn'i s'o părut mîn'ios;
L-am văzut ca pînt'un gard
Şî mn'į-o părut supărat.
Ştiu bin'e că-į înzitat
D'e două curve d'in sat.
L-o 'nzitat curva d'e cîn'e
Ca să nu grăįa' cu min'e.
Nu-į baį, mîndruț, d'ipt'ačęa,
Čipca d'in cosîța męa

N'a mai̯ pk'ica d'ipt'ače̯a;
Da struțucu tău̯ d'in clop
S'a usca ca și d'e foc,
Șohan nu-i̯ ave̯a năroc.
Tu, mîndrul'e, ți-i̯ îmbla
Ca sloi̯u pîngă părîu̯,
Ș'ai̯ grăi, da n'oi̯ vre̯a eu̯.
Tu mîndrul'e, ți-i̯ îmbla
Ca sloi̯u pîngă vălče̯a,
Ș'ai̯ grăi, da i̯o n'oi̯ vre̯a.

1922. Glod — Ileana Dunca, 27.

CLXXVIII

Frundză verd'e d'e trifoi̯,
M'o čerut la mama doi̯,
Unu mn'ercuri̯, unu ğioi̯;
Unu h'ireș și sărac,
Unu bătrîn și găzdac.
H'ei̯ tu, pui̯uluț d'e cuc,
După care să mă duc?
— «Du-t'e după tînăruc,
C'ačela ți-i̯ nărocu-ț».
Că săracu tînăru
Mere 'n cîmp tăt șuerîn,
Zin'e̯-acasă tăt rîdzîn:
I̯o îi̯ pui̯ čina pă masă,
El mă sărută pîn casă.
Da săracu bătrînu
Mere 'n cîmp tot suduin,
Zin'e̯-acasă tăt ğemîn.
I̯o îi̯ pui̯ čina pă masă,
El mă sudui̯a' pîn casă;
I̯-așter' patu să să culče,
El mă sudui̯a' d'e cruče.

1922. Glod — Aceeași.

CLXXIX

Păduriče d'e zn'ičele,
Mîndru-i̯ gazdă și mă čere,
I̯o-s săracă și n'oi̯ mere.
Mîndru d'e m'a căpăta,
Bat'e-m'a și m'a 'ntreba:
— «Und'e ți-i̯, mîndră, ze-
[stre̯a?»
— «H'ei̯ tu, mîndrule̯anule,
Ok'ii̯ 'n cap o fo' la t'in'e,
M'ai̯ vădzut că i̯o n'am bin'e
Să-l mîi̯ cu zǫičiu̯ la t'in'e.
Ok'ii̯ 'n cap o fo' la voi̯,
M'ai̯ vădzut că i̯o n'am boi̯
Să-i̯ mîi̯ cu zǫičiu̯ la voi̯».

1922. Glod — Aceeași.

CLXXX

Audzît-am, mîndruț drag,
Că ț'ai̯ pus gînd d'e lăsat,
Da eu̯ nu m'am supărat: —
Eu̯ d'e mult t'e̯-aș si lăsat,
Da m'am t'emut d'e păcat.
Mult'e drumuri̯ ț'ai̯ îmblat,
Șî pă ud și pă uscat,
Șî no̯apt'e̯a pă 'ntun'ecat,
Șî pă plo̯ai̯e d'e̯-o plou̯at.
Lasă-mă, mîndrule, tu,
Să sie̯-a tău̯ păcatu:
Noi̯ la leğe d'e n'e̯-om tra',
Șî domn'ii̯ ș'or žud'eca
Dacă n'i̯-ar vede̯a gura
Că nu-i̯ mod a n'e lăsa;
Șî domn'ii̯ ș'or ğiuliși,
Dacă n'i̯-or vede̯a ok'i,
Nu-i̯ mod a n'e despărți.
Așa-s ok'ii̯ mîndrului̯,
Ca și mure̯a cîmpului̯
Cînd să co̯ače pă răco̯are
Șî nu-i̯ ağiunsă d'e so̯are;
C'așa-s ok'ii̯ mîndrului̯,
Ca și mure̯a cîmpului̯
Cînd să co̯ače pă pămînt
Șî nu-i̯ ağiunsă d'e vînt.

1922. Șieu̯ — Pălaga Rus, 19.

CLXXXI

Zin'e cucu și mă 'ntre̯abă
Cît i̯-am fo' mîndrului̯ dragă;
I̯o i̯-am spus lu rožmalin
Că i̯-am fo' doi̯ ai̯ deplin.

1922. Șieu̯. — Aceeași.

CLXXXII

H'ei̯ tu, mîndrior lăsat,
Ui̯tă-mă, că t'e̯-am ui̯tat,
Că eu̯ altu mn'i̯-am aflat,
Mai̯ h'ireș șî mai̯ frumos,
Nu ca t'in'e̯-un lemn d'e dos;
Mai̯ h'ireș șî mai̯ d'e činst'e,
Nu ca t'in'e̯-o pocăință;
Mai̯ h'ireș șî mai̯ înalt,
Nu ca t'in'e̯-un či̯ung uscat.

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CLXXXIII

Sămănat-am, sămănat,
Măi̯eran verd'e 'nt'un strat;
Măi̯eranu-i̯ lobodos,
Mîndru-i̯ tînăr șî frumos: —
Numa 'n munt'e est'e̯-un k'idru
Așa t'in'erel șî mîndru;
Numa 'n munt'e est'e̯-un brad
Așa t'in'erel șî 'nalt.

1922. Șieu̯ — Mărie Duncă, 18.

CLXXXIV

Mîndră, d'e dor d'e la t'in'e
Dar m'oi̯ duče 'nt'o grădină
Ș'oi̯ tăt plînğe̯-o săptămînă,
Pînă če s'a fa' fîntînă,
Ș'oi̯ striga sara pă lună:
«Hai̯, mîndră, la apă bună»;
Șî, tu mîndră, dacă-i̯ be̯a,
Ei̯ ui̯ta dragoste̯a me̯a,
Șî če̯a bună, șî če̯a re̯a,
Care t'e̯-am i̯ubit cu e̯a.

1922. Șieu̯ — Găvrilă Pătrăuș, 27.

CLXXXV

Pănt'un dor, mînca-l-ar focu,
Mn'i̯-am lăsat satu șî locu,
Șî bin'ele șî nărocu.
Pănt'un dor, mînca-l-ar para,
Mn'i-am lăsat satu șî țara,
Șî bin'ele șî t'icn'e̯ala.
Că omuțu 'n satu lui̯
Porunčește ori̯șicui̯;
Da omu 'n țară streină
Șî d'e garduri̯ să rușînă.
Că 'nt'ai̯esta sat pustîi̯
Marhă grasă să nu țîi̯,
Om tînăr să nu mai̯ sii̯:
Marha grasă să de̯oak'e,
Om tînăr cad'e 'n păcat'e.

1922. Șieu̯ — Irina Țîple̯a, 80.

CLXXXVI

Čin'e n'are dor pă vale
Nu ști luna cîn răsare,
N'iči̯ no̯apt'e̯a cîtu-i̯ d'e mare.
Care n'are dor pă luncă
Nu ști luna cînd să culcă,
N'iči̯ no̯apt'e̯a cîtu-i̯ d'e lungă.

1922. Șieu̯ — Viorica Micle, 13.

CLXXXVII

Vai̯, sărače munt'e răče,
D'esculța-m'oi̯ șî t'e̯-oi̯ treče;
D'esculța-m'oi̯ d'e̯-ū pk'iči̯or
Șî t'e̯-oi̯ treče pă ușor;
D'esculța-m'oi̯ d'e̯-amîndou̯ă
Șî t'e̯-oi̯ treče ca pă rou̯ă.

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CLXXXVIII

Frundză verd'e d'e stežar,
N'am credzut la om cu̯-amar;
D'e̯-ar mai̯ si frundzuca verd'e
La om cu amar aș cred'e.

1922. Șieu̯— Aceeași

CLXXXIX

CÎNTECUL PĂCURARULUI̯ DUMN'ITRU

Streină streinătate,
Zi̯e̯ață cu strîmbătate,
Mult avui̯ d'e t'in'e part'e:
D'in t'in'erețăle mele
Petrecut-am dzîle răle,

Zie̯ață cu gînduri̯ grele.
N'am știut, n'am cunoscut
Če măi̯cuță m'o făcut
Și tată če m'o avut.
Să știe tătuca mn'eu̯
Că-mi̯ petrec atîta rău̯,
Cum și̯-ar fa' ok'ii̯ părău̯
Și s'ar tra' înt'un măcău̯,
Ș'ar zin'i und'e șed eu̯.
Să știe măi̯cuța me-le
Că-mi̯ petrec atîte̯a răle,
Cum și̯-ar fa' ok'ii̯ vălčele
Și gura organ d'e žăle,
Tot frîngîndu-ž mîn'ile,
Blăstămîndu-ž dzîlele,
Că trăește 'n dînsele.
Așa-i̯ omu 'ntre strein'i̯,
Ca și pomu dîntre sk'in'i̯:
Sk'inu crește, să rod'e̯a'
Și pomu să vest'eže̯a': —
Așa-i̯ și in'ima me̯a
D'e o vreme puțîn'e̯a.
D'e̯-ai̯ îmbla 'n lume cu cart'e
N'afli omuț cu dreptat'e,
D'in strein'i̯ să poț fa' frat'e.
Și eu̯ 'n lume mn'i̯-am îmblat
Călcîn lume̯a 'n lung și 'n lat,
Frat'e dulče n'am aflat.
Žălui-m'aș, žălui,
Žălui-m'aș și n'am cui̯,
Žălui-m'aș drumului̯:
Drumu d'încă-i̯ supărat
D'e mult'e cară-i̯ călcat,
D'e fečiori̯ în cătun'ie,
D'e voi̯n'iči̯ în pribeğie.
Žălui-m'aș, žălui,
Žălui-m'aș și n'am cui̯,
Žălui-m'aș cucului̯:
Cucu cîntă la izvor
Vesel și nu ști d'e dor,
Ca și min'e̯-un puișor;
Cucu cîntă la vălčele
Vesel și nu ști d'e žăle,
Ca și eu̯, mîndrele mele.
Cucu cîntă, codru sună,
Frundza 'n dînsu să le̯agînă,
Tăt omu-i̯ cu voe bună,
D'atunči̯ crește̯-a me̯a in'imă.
Cucu cîntă, frundza crešt'e
Și i̯arba să pîržolește,
I̯arba d'e la rîturele,
D'e la sat, d'e pîngă sat, —
Dacă mn'i-s înstreinat.

1922. Văleni̯ — Dumn'itru Ivănči̯uc, 73 ani («înstreinat ca păcurar» din copilărie în Șieu̯).

CXC

DRAGOSTE̯A PRIBAGULUI̯

Domnule Solgai̯-bçirău̯,
Nu-mi̯ tăt îmbla 'n pașul mn'eu̯;
I̯eu̯ mn'i-s prunc rămas d'e babă,
Nu-ț mai̯ fa' cu min'e tre̯abă.
Cînd îi̯ no̯apt'e̯a mai̯ drăguță,
Treči̯ cu cai̯ și cu căruță.
Spun'e-mi̯ frundza, da i̯eu̯ dorm.
Tači̯, tu frundză! Om cu om!
Am o mîndră ca o ste̯a,
Dă-mi̯ tu drept să mărg la e̯a;
Dă-mi̯ tu drept și cu̯-a tău̯ nume,
D'e gîn'ești̯ să sii̯ pă lume;
Dă-mi̯ tu drept cu drepturile,
D'e gîn'ești̯ să mai̯ ai̯ zilele.
C'am în codru șăpt'e fraț,
Toț sîm pă frundză ği̯uraț;
Am în codru fraț v'o șăpt'e,
Tot ği̯uraț pă frundză verd'e,
Și 'n tăt satul un armaș
Și 'n tăt tîrgu̯-un comisaș.

1922. Văleni̯ — Același.

CXCI

Pasăre galbănă 'n floc,
Rău̯ mn'i̯-ai̯ cîntat d'e năroc
D'e cînd eram mit'it'i̯oc.
I̯a, păntru cîntecu̯-a ta-le
Luat-am pribeğia-le.
Făcuși̯ mulț ai̯ pribeğin',
Fără frațî mn'ei̯ trăin'.
T'in'ere̯ața me̯a să pk'erde —
N'ai̯ mai̯ zbura 'n cre̯angă verd'e.

Să ştiu̯ če pasăre eşti̯,
Să ştiu̯ und'e lăcueşti̯,
D'in puşcă t'ę-aş împuşca,
La vulturi̯ t'ę-aş arunca.
Ştiu̯ că nu eşti̯ porumbçiță,
N'iči̯ păun, n'iči̯ păun'iță,
N'iči cuc, n'iči pupăză.
Nu t'ę-aş blăstăma n'iči̯ tare,
Numa să-ț pk'iče falca-re;
N'iči̯ să mori̯, n'iči̯ să trăeşti̯,
Numa să t'e k'inzueşti̯.
N'iči̯ aşa nu t'ę-až lăsa-re,
Mai̯ tare t'ę-až blăstăma-re:
Cînd ți-i̯ cloči 'n cui̯bu tău̯
Şî ți-i̯ scǫat'e pui tăț,
Corçii̯ să-i̯ mănînče tăț.
N'iči̯ aşa nu t'ę-až lăsa-re,
Mai̯ tare t'ę-až blăstăma-re:
Să-ț pk'iče pen'e d'e zie
Şî să-ț zie țię-amint'e
Cum mn'i̯-ai̯ cîntat mai̯ naint'e.

1922. Văleni̯ — Acelaşi.

CXCII

Codrule cu frundza rară,
Pk'iče bruma, nu t'e bată,
C'am şedzut a umbr' odată;
Codrule cu frundza lungă,
Pk'iče bruma, nu t'ę-ağiungă,
C'am şedzut odat' a umbră.

1922. Văleni̯ — Acelaşi.

CXCIII

Codrule, frundză galbănă,
Eu̯ mă culc, tu mă lęagănă;
Nu mă legăna să mori̯,
D'e mă lęagănă să dorm;
Nu mă legăna să dzac,
D'e mă lęagănă să tac.

1920. Rozalia — Ilęana Rus, 24.

CXCIV

Frundză verd'e frundzulęa,
Dorule, dur̃ere r̃a,
Vind'e-t'ę-aş d'e t'ę-aş put'ęa.
D'ę-aş put'ęa doru să-l vînd,
Duče-m'aş şî mîn'i̯ la tîrg.
Da dor nu cumpără n'ime,
Că dor are batăr čin'e.
Şî doru nu-i̯ mod vîndut,
Nu-l poț da n'iči̯ p'un minut.
Pă dor n'ime ban'i̯ nu dă,
Că doru-i̯ dur̃ere r̃a.
Şî doru să-l vinzi̯ nu-l poț,
Numa 'n in'imă să-l porț.

1920. Rozalia — Aceeaşi.

CXCV

Înt'aest pustîi̯ d'e sat
Numa plînsu mn'i-i̯ fărtat;
Supăraręa, soră dulče,
D'ingă min'e nu să duče.
D'e să duče pîn' afară,
Zin'e şî mă cată i̯ară.
Şî 'nt'ai̯esta sat pustîi̯
Marhă grasă să nu ții̯,
Om frumos să nu mai̯ sii̯:
Marha grasă să d'eǫak'e,
Om frumos pk'ică 'n păcat'e.
D'e n'ar si ok'i̯ şî sprînčen'e,
D'e păcat'e nu m'aş t'eme.

1920. Rozalia — Aceeaşi.

CXCVI

D'ę-aičęa pînă 'n Braşău̯
Nu-i̯ n'ime străin ca eu̯,
Numa mn'erla d'in pădure.
N'iči̯ ęa nu-i̯ străină tare,
Că cucu e văr-primare,
Pupădza e soră dulče,
Granguru, fărtat d'e cruče.
D'e să văžęa' şî-i̯ bet'ęagă,
Zin'e cucu şî o 'ntręabă,
Pupădza la cap o lęagă.
Apoi̯ zin'e granguru
Şî-i̯ mută căpătîi̯u,
I-l mută d'ę-a umbră-a sǫare
Şî o 'ntręabă če dor are;
I-l mută d'ę-a sǫarę-a umbră,
O 'ntręabă če dor ǫ-ağiunğe.

Cum m'ağiu̯nğe și pă min'e,
Dor și nu mă 'ntre̯abă n'ime!

1920. Rozalia — Aceeași.

CXCVII

Mîndru-i̯ čeriu̯ și 'nst'elat,
P'a mn'eu̯ drăguț l-o gătat
În hai̯n'e d'e la 'mpărat,
Croit'e d'e 'mpărăt'e̯asă,
Nu-s d'e la mă-sa d'e̯-acasă.
Care le̯-o croit mă-sa
Și le̯-o cusut drăguța
Stau̯ pă ladă 'mpăturat'e —
Nu-i̯ băd'ița să le po̯art'e.
Čin'e̯-o avut ș'amu n'are,
Mult îi̯ pare no̯apt'e̯a mare.
Și eu̯ am avut și amu n'am,
Și-mi̯ pare nopt'i̯ța-ŭ an.
Drept o avut čin'e̯-o dzîs:
Dragost'ile-s foc n'estîns,
Că și 'n min'e s'o aprins.
Dragost'ile nu-s curat'e,
Numa ŭ an și ği̯umătat'e.
Und'e̯-auz strigîn «măi̯ bad'e»,
Cămeșe̯a pă min'e ard'e,
Carn'e̯a d'e pă min'e-mi̯ scad'e.

1920. Strîmtura — Ile̯ana Dragă, 29.

CXCVIII

Măi̯eran în car cu fîn,
Am bărbat și-i̯ cam bătrîn —
Las' să sie, că-i̯ ği̯upîn.
Măi̯eran în car cu i̯arbă,
Am bărbat și rad'e barbă —
Las' să sie, că-i̯ d'e tre̯abă.

1920. Strîmtura — Aceeași.

CXCIX

Cum i mint'e̯a d'e la fet'e?
Ca cožîța d'e la čepe.
Intră 'n casă străinu
Și dă mîna cu dînsu;
Dă mîna și să le̯agă
Și-ș lasă măi̯cuță dragă;
Și dau̯ mîna și să duče
Și-ș lasă măi̯cuță dulče.
Mai̯că dulče ca morsa,
Ei̯ i cată-a o lăsa,
Cînd îi̯ zin'e porunca
Să-ș gat'e bin'e lada,
Ca cătana pușcuța;
Și-i̯ musai̯ să să ducă,
Ca cătana la poruncă;
Și-i̯ musai̯ d'e plecat,
Ca cătana la 'mpărat.

1920. Strîmtura — Aceeași.

CC

I̯au-m bota și mă duc,
Și mă bag slugă la cuc,
Numa frundză să-i̯ aduc;
Și macău susuo̯ară,
Și mă duc slugă la či̯o̯ară,
Numa să le duc la mo̯ară.

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

CCI

Sub crangă d'e̯ ružmalin
Șade mîndru și be̯a zin,
Și mă ro̯agă să-i̯ înk'in,
Să-i̯ d'esfac če i̯-am făcut,
Că el nu trăi̯a' mai̯ mult.
— H'ei̯, măi̯ mîndriorule,
Eu̯ n'am făcut să-ți̯ desfac,
Da mn'i̯-am făcut că mn'i̯-ai̯ fo' [drag:
Lut d'in urmă ț'am luat,
Păr d'in cap ț'am răt'edzat,
Și 'n măr roșu le̯-am băgat,
Și ție, mîndruț, ț'am dat
Tăt zinuț d'in tri pahară
Să nu vezi̯ ca min'e 'n țară;
Tăt zinuț d'in trii̯ ui̯eği̯,
Ca pă min'e să nu vezi̯.
D'e nu t'e i̯ubăsc cu dor
Crepe-ț čizma pă pk'ičior;
D'e nu t'e i̯ubçesc cu žăle,
Crepe-ț cămeșe̯a pă pk'i̯ele.

1923. Glod — Io̯ana Contor, 18.

CCII

Bată-vă focu, fečiori̯,
Cînd aț plecat la războ̯i̯
Tăt v'o dus ca și pă boi̯;
Tăt v'o dus cu trenurile
Și napoi̯ cu tro̯agările,
Și s'o 'mplut corhazurile
Pîn tăte orașele.
Cînd aț mărs, aț mărs cu hori̯
Și napoi̯ tăt cu durori̯,
Și vă 'mpușcă 'nt'un pk'ičior,
Vă dă drumu 'nt'un izvor.
N'aveț čin'e vă ǯăli,
Vă ǯălesc părinț' acasă.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Maria Olič, 23.

CCIII

Dă-i̯, mîndruț, să bem paharu,
Do̯ar om put'e̯a treče d'e̯alu
Să n'e povest'im amaru;
Să bem in cu iția,
Să n'e 'mpărțîm dragost'e̯a;
Să bem in cu tonuțu,
Să n'e 'mpărțîm doruțu.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCIV

Mîndrulut, mîndrele tale
Či̯udă li-i̯, či̯udă le pare;
Da mai̯ či̯udă le̯-a păre̯a
Cîn pă min'e m'or vede̯a
Cu cămeșe d'e fui̯or,
Cu t'in'e mărgîn să ǧi̯or;
Cu cămeșe d'e bumbac,
Cu t'in'e mărgîn su' ste̯ag;
Cu cunună verd'iče̯a
Pă la voi̯ pîn grăd'in'e̯a;
Cu cunună verd'e̯-a mînă
Pă la voi̯, pîngă fîntînă;
Cu cunună mîndră, lată,
Cu t'in'e șădzîn pă șatră,
La grumadz cu zgarda scumpă—
In'ima să li să rumpă.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCV

Pădure, soră cu min'e,
Nu mă spun'e cătă n'ime;
Las' să spue-n'e codru,
Că n'e̯-o vădzut rînduțu;
Las' să spue-n'e frundza,
Că n'e̯-o vădzut dragost'e̯a.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCVI

St'icuț verd'e d'e săcară,
Mîndrior d'in altă țară,
Fă-ț d'in gura ta o flo̯are
Și o pun'e pă scriso̯are.
Frundză verd'e d'e trifoi̯,
Și o tremete la noi̯;
Frundză verd'e d'e călin'e,
Și mn'i o tremete mn'ie.
Scriso̯are̯a dac' a pk'ica,
Cu flo̯are̯a m'oi̯ săruta,
Și oi̯ pun'e 'n sînu mn'eu̯,
Și mn'i̯-a tre' d'e doru tău̯;
Și oi̯ pun'e̯-o la k'i̯otori̯,
Ș'oi̯ purta-o 'n sărbători̯;
Și oi̯ pun'e̯-o la mîn'eči̯,
Ș'oi̯ purta-o 'n dumin'eči̯.

1920. Rogna-d'e-ǧi̯os — Aceeaşi.

CCVII

Zină, măi̯ mîndrior, zină
La fere̯asta d'in grăd'ină;
Zină și cu min'e čină
La fere̯asta d'in ocol,
Că nu mai̯ pot d'e̯-a tău̯ dor.
Nu γ'in'i pă la fîntînă,
Că s'a fa' urmă pîn t'ină.
Zină, mîndruț, pîn ocol,
Că-i̯ numa pămîntu gol,
Că s'a fa' urmă de dor.
Eu̯, mîndruț, t'e̯-oi̯ agod'i
C'un struțuc d'e bosîi̯oc;
Bosîi̯ocu̯-a țurăi
Eu̯ naint'e ț'oi̯ eși
Și d'e mînă t'e̯-oi̯ lua,
După masă t'e̯-oi̯ băga.
Da d'e čină če ț'oi̯ da?

Dulče caș
P'un tălğeraș,
Pk'ită albă d'in oraș,
Pečă friptă, k'ipărată,
Gură dulče cît'ę-odată.

1920. Rogna-d'e-ğios — Doca Mărina, 15.

CCVIII

Măį mîndruț, guriță dulče,
Haį la noį pînă 'n port'iță;
Orį iį tu, orį mă duc eų,
Orį îț pare drumu greų,
Orį drumuțu țî-į cu t'ină,
Orį aį alta la in'imă?
Da spun'e-mį, mîndrior, drept,
Eų maį mult să nu t'ę-aștept.
Mîndrior, strutuc d'e rouă,
Nu n'e fa' drumurį la două,
Și eų, struț d'e k'izaroį,
Drumurį nu vă fac la doį.

1920. Rogna-d'e-ğios— Măria Mărina, 17.

CCIX

Čin'ę-o făcut horil'e
Avă ok'į ca muril'e
Și fața ca răzîl'e,
Ca răzîl'e d'imin'ęața,
H'ie-į drag' a luį vięață.
Că est'e omuț năcăžît,
Cu hore s'o d'estul'it;
Că și eų mn'į-am fo' supărat,
Cu hore m'am stîmpărat.

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCX

Plînğe in'imn'ioara 'n min'e
Ca un pruncuț d'e triį dzîl'e.
Da plîngă că are d ipt čin'e.
Nu dă, Dǫamn'e, n'imuruį,
Ca mn'ie și codruluį: —
Codruluį į-aį dat n'egúră,
Mn'ie dor și mare ură;
Și codruluį į-aį dat čęață,
Mn'ie dor și mare gręață
Și sara și d'imin'ęață.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXI

Čin'e nu-į mîncat d'e răl'e
Nu horęască horį cu žăl'e;
L'esă-mă să horesc eų,
Că focu-s mîncată răų.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXII

Păsăruįcă d'e la munt'e,
Audzît-am că șt'iį mult'e.
D'e șt'iį mult'e, aį și-mį spun'e,
Că mă duče doru 'n lume;
D'e șt'iį mult'e, aį mă 'nvață,
C'oį muri cu doru 'n brață.
Că est'e munt'e d'e pk'įatră
Și-į in'i cît'ę-un dor odată;
Da eų sufl'ețăl d'e om,
Să nu-mį ie cît'ę-un dor?

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXIII

Įa-mă 'n brață, hăį dorul'e,
Și mă trečį păst'e pădure;
Įa-mă 'n brață, dorul'e,
Și mă trečį păduril'e.
Fă-mă, Dǫ mn'e, če gînd'esc,
Pasăre să-mį pribăğăsc,
Și să am un glas să cînt
La om la čel năcăžît;
Și să am un glas să trag
La omuțu cel sel'ęac.
Să șt'ių cînta ca cucu,
Nu m'aș căzn'i cu lucru;
Să am glasu cucului,
Nu m'aș pl'eca doruluį,
N'ičį m'aș ruga n'imuruį;
D'aș îmbla d'in crancă 'n crancă,
Cît îį pădurea d'e largă
Ș'aș cînta la čea sel'ęacă;
Ș'aș îmbla d'in fag în fag

Cît îi codruțu d'e larg,
Ş'aş cînta la om sel'eac.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCXIV

Aşa m'o ura mama:
Să mă l'eagăn ca frundza,
Ca frundza čîresului
În postu Sîm-Pk'etrului;
Ca frundza alunului
În postu Crăčiunului.
Să n'am star'e ş'aşădzar'e,
Păcum n'are apa 'n val'e:
Dzîua, noapt'ea-i curătoare.
Şî în dzua d'e Crăčiun
Să-mi îmblu plîngîn pă drum.
Aşa m'o ura mama:
Cu capu pă căpătîi
Und'e-oi dzua să nu mîi;
D'e-oi muri, să mor în foc;
D'e-oi trăi, să n'am noroc;
D'e-oi muri să mor în pară,
D'e-oi trăi să n'am t'icn'ează,
N'iči aşădzămînt în țară.
Rău, mamă, m'ai blăstămat,
D'in mînă m'ai l'egănat,
D'in gură m'ai blăstămat
Înt'o sfîntă sărbătoar'e,
Cînd o fo' služba čea mar'e.
Şî, pasăr'e galbănă 'n soc,
Rău mn'i-ai cîntat d'e noroc.
Nu t'o fo', pasăr'e, žăl'e
A-mi cînta mn'ie d'e răl'e
Pă tăt'e dzîl'el'e mel'e?
Nu t'o fo', pasăr'e, greu
A-mi cînta mn'ie d'e rău
Tăt pă tăt trăiuțu mn'eu?
Nu t'e-oi ura cu mare rău:
Cînd îi vrea pui să-i scot
Să-i mănînče corčii tăt.

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCXV

Păst'e Iş, păst'e Morîş
Est'e-o punt'e curmedzîş.
Da 'n capătu punțîei
Est'e-un čiung d'e brad uscat;
N'iče verd'e, n'iči uscat,
Numa cum i mai blăstămat.
Şî 'n vîrvuțu čiungului
Zčiară pui şoimului.
Da-aşa zčiară şî susk'ină,
D'e čiunguțu să l'eagînă
D'in vîrv pînă 'n rădăčînă.
Eu am stat ş'am întrebat:
— «Voi, puiuț, da če zčerat?»
— «Da, numa noi nu zčerăm,
Lăudăm pă Dumn'edzău
Să răsară soarel'e,
Să n'e crească pen'el'e,
Să zburăm în ğios la țară,
Doar' a h'i mai bună vară,
C'aiči n'e-o fo' lumea-amară».

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCXVI

— «Mult mă mn'ir d'e t'in'e, [cuc:
Vara ii, vara t'e duči,
Če focuțu tău mănînči?»
— «Mănînc putregai d'e fag
Şî in să vă cînt cu drag;
Şî beau apă d'in vălčel'e,
Şî in şî vă cînt cu žăl'e;
Şî mă pun'eai a umbră 'n codru,
Şî vă cînt tar'e cu doru»

1920. Săpînța — Aceeaşi.

CCXVII

Pk'icat o mn'erlă bet'eagă.
Mere cucu şi o 'ntreabă:
— «Če ți-i ție, mn'erlă dragă?»
— «Da nu vedz că eu-s bet'eagă?
Numa eu m'am războl'it
Tăt puiuți tăi crescînd.
Numa eu dac' oi muri,
Čin'e bciata m'a žăl'i?»
— «Žăl'i-t'e-oi, mn'erluță, eu;
Pen'il'e mn'i l'e-oi čern'i,
Crancă verd'e mn'i-oi feri,

Pă uscată mn'i̯-oi̯ sui,
Ș'oi̯ cînta cît oi̯ cînta
Șî mai̯ mult oi̯ susk'ina».

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXVIII

Cînd era eu̯ tînăr prunc
Ave̯a glas ca șî la cuc
Șî umbl'etă ca la lup.
Cînd pă ul'iță 'mi̯ treče̯a
Mîndrel'e în prag eși̯a:
— «Hai̯da 'n casă, voi̯n'ičel'e,
Čel cu budză subțîrel'e,
Cu sprunčen'e 'ncordățăl'e».
Da amu sel'e̯ac d'e min'e,
Dacă eu̯ mn'i̯-am bătrîn'it,
Pot răcn'i satu să-l sparg,
N'a eșî o mîndră 'n prag.
Șî care în prag eși̯a
Numa ele̯-așa-ș dzîče̯a:
— «Fă-t'e 'ncolo, fîrfăit'e,
Čel cu budză moržol'it'e,
Cu sprunčen'e poržol'it'e».

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXIX

—Eu̯ mă duc, mîndră, d'e mîn'e,
Doru cu t'in'e rămîn'e.
— Hăi̯ tu, mîndrul'i̯oru mn'eu̯,
I̯a doruțu tău̯ cu t'in'e,
Că ți l'i-i̯ grižî mai̯ bin'e;
Că eu̯-s pruncă t'in'ere̯a,
Nu l-oi̯ șt'i doru țîn'e̯a
N'iči̯ a mn'eu̯, da altui̯a.
— I̯a, mîndră, doru șî-l l'e̯agă
Înt'ō corn d'e năframă n'e̯agră
Șî-l trîmet'e 'n ği̯os pă apă.
După el bagă sama:
D'e s'a, mîndră, cufunda,
Da nu țîn'e năd'ežd'e̯a;
D'e s'a opri dup' o pk'i̯atră
Stăi̯, mîndrucă, șî m'așt'e̯aptă
În trei̯ ai̯ șî ği̯umătat'e,
Că n'e̯-am ibçit cu dreptat'e.
— Hăi̯ tu, mîndrul'i̯oru mn'eu̯,
Ș'asar' am trecut pîn codru,
Do̯ară mn'i̯-oi̯ găsî norocu: —
Frundza șî codru-i̯ a mn'eu̯,
Norocu-i̯ la Dumn'edzău̯;
Norocu-i̯ în ği̯os pă apă,
Cu noroc e care-l află.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXX

Hăi̯ tu, mîndrul'i̯oru mn'eu̯,
Tu atîta să t'e duči̯,
Pîn' ei̯ găsî plug de cuči̯,
Corbçii̯ la mo̯ară ducînd,
Či̯o̯arăl'e pk'ită făcînd;
Să mănînči̯ d'in če̯a pk'ită,
Să h'ii̯, mîndruț, d'e ispită,
Păcum ț'am fo' d'e ibçită
Ș'amu ț'am cădzut urîtă.
Hăi̯ tu, mîndrul'i̯oru mn'eu̯,
Tu atîta să t'e duči̯,
Nou̯ă ai̯
Pă nou̯ă cai̯,
Noroc șohan să nu-ț ai̯;
Mînca-ț'ar corbçii̯ său,
Cum mn'i̯-ai̯ strîcat norocu;
Corbçii̯ bee-ț sînğel'e,
Cum mn'i̯-ai̯ strîcat fet'ie;
N'iče-s fată, n'iči̯ n'evastă,
N'iče-s flo̯are d'e pă co̯astă,
Numa tătăižă 'n rît,
La tăt n'e̯amu d'e urît.
Tu atîta să t'e duči̯,
Nou̯ă ai̯, nou̯ă temn'iț,
Nou̯ădzăči̯ d'e h'eřă řăči̯.
Tu atîta să l'e porț,
H'eřăl'e să-ț ruğîn'e̯ască,
Pk'iči̯oarel'e-ț putreçe̯ască,
Să-ț rămîe či̯ontu gol,
Să vedz cît mn'i-i̯ d'e ușor
Mn'ie fără drăgușor;
Să-ț rămîe či̯ont' uscat
Să vedz cît mn'i-i̯ d'e bănat
Mn'ie fără d'e bărbat.
Șî d'e̯-acolo d'e-i̯ eșî,
Să t'e 'nsori̯
D'e nou̯ă ori̯,
Să-ț faci̯ nou̯ă feči̯ori̯

Şî să-ţ i̯ei nou̯ă nurori̯.
Cu noruţa čẹa d'intîi̯e
Da să-ţ fači̯ o cocon'iţă
D'e dus apă la t'emn'iţă.
Şî d'ẹ-acolo d'e-i̯ eşî,
Tu să-ţ umbl'i̯-a coldui,
Şî la min'e d'ẹ-a in'i;
Da şî eu̯ t'ẹ-až mn'ilui
Cu cožîţa cu čẹa arsă
Če rămîn'e sara 'n masă,
Cu ĥîlbel'e d'e pă masă,
Să-ţ aduči̯, mîndrul'e,-amint'e
Tăt d'ẹ-a mel'e trii̯ cuvint'e
Če ţî l'ẹ-am spus mai̯ naint'e.
Mîndruţ, nu m'ai̯ ascultat,
Tăt ačel'e t'ẹ-o mîncat.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXI

Fă-mă, Dọamn'e, če mn'i-i̯ fače,
Un ruguţ verd'e cu mure
Su' pọal'el'e d'e pădur'e;
Ori̯ izvor cu apă răče,
Čin'ẹ-a bẹa d'e dor i̯-a trăče.
Şt'iu̯ că-ar in'i şî mîndru
Ca să-şi̯ stîmpere doru:
Cînd să bee s'ar pl'eca
Izvoru s'ar tulbura,
Lumẹa 'ntrẹagă s'ar mn'ira
Če pọat'e h'i ai̯asta;
Cînd să bee ar in'i,
Tăt izvoru s'ar opri,
Lumẹa 'ntrẹagă s'ar či̯ud'i
Če dragost'e pọat'e h'i,
De nu n'e put'em urî.

1920. Săpînţa — Ilẹana Stan, 20.

CCXXII

Aşa m'o cuprins doru,
Cum m'aş strînğe cu brîu.
Da d'in brîu̯ mă pot desčînğe,
Cu doru nu pot învinğe.
D'in brîu̯ m'aş d'esgădui,
Cu doru nu şt'iu̯ čẹ-a h'i,
D'e el pọat'e c'oi̯ muri.
Băd'işor, d'e doruţ greu̯
Mn'i să fac ok'ii̯ părău̯;
Părăọaş d'e lăcrămn'el'e
Şî gura organ d'e žăl'e.
Čin'e trăče pă cărar'e
Stă ş'ascultă cu mn'irare;
Stă ş'ascultă gura mẹa: —
Şt'i că doru mă păzẹa'.
Doru̯-aista-i̯ mare cîn'e,
Că in'e sara la min'e,
Şî mă i̯a d'e pă subsori̯
Şî mă duče 'n săğetori̯,
Und'e-s fet'e şî feči̯ori̯.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXIII

Cucu cîntă, lumẹa-i̯ mîndră;
Mn'ie mn'i-i̯ rînduluită
Tăt čern'ẹală şî urîtă.
Frundzul'iţă d'e su' munţ,
Cucul'e, să mă asculţ,
Să-mi̯ cînţ în grăd'inuţă
Pînă-s ca scînt'ei̯uţă;
Să-mi̯ cînţ în grăd'ina mẹa
Pînă-s fată şî-mi̯ t'icn'ẹa'.
Că dacă eşt'i̯ măritată,
Nu-ţ t'icn'eşt'e ca ş'o fată,
Că eşt'i̯ su' poruncă dată.
Că eşt'i̯ su' poruncă grẹa,
Nu poţ mere und'e-i̯ vrẹa;
Că eşt'i̯ su' poruncă-al'ẹasă,
Nu mai̯ poţ mere d'ẹ-acasă.
Cît îi̯ latu şî 'mpăratu
Nu-i̯ k'izmaş rău̯ ca bărbatu:
Oriče 'n lume d'ẹ-ar avẹa,
Pă t'in'e să d'estul'ẹa'.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXIV

Măi̯ pui̯uţ d'e mn'erlă dragă,
Spun'e cucului̯ să tacă,
Să nu cînt'e sus, în crancă,
C'amu lumẹa nu mn'i-i̯ dragă;
Las' să cînt'e 'nt'o răk'iţă,
C'amu lumẹa mn'i-i̯ urîtă.

1920. Săpînţa — G'eorče Pop, 20.

CCXXV

Dragă mn'i-i̯ vara 'n pădur'e,
Că bęau̯ in şî mănînc mure.
D'e să văžęa' că mă 'mbăt,
Numa crănčîl'e mă văd.
Cîntă cucu 'n pribăğîe,
Eu̯ gînd'esc că-mi̯ cîntă mn'ie.
Da cîntă sel'ęacu cucu,
Că i̯-o spart dužman'ii̯ cui̯bu;
Da, cîntă cucu sus, în crancă,
În codru-i̯ frundză şî i̯arbă,
Mn'ie nu mn'i-i̯ lumęa dragă.

1920. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXVI

Păsărui̯că, mută-ţ cui̯bu,
Că mn'i̯-oi̯ in'i mîn'e cu plugu:
Pă und'e ţ-o fo' cui̯bu
Tra'-mn'i̯-oi̯ brazdă cu plugu;
Pă und'e ţ'o fo' casa
Tra'-mn'i̯-oi̯ brazda cu cǫasa.

1920. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXVII

Măi̯cuţă, cînd m'ai̯ făcut,
M'ai̯ făcut pă arătură
Să h'iu̯ la lume d'e ură;
În grăd'ina cu st'in'i,
D'e năcaz pîn'oi̯ trăi;
În grăd'ina cu şuvar,
Să-mi̯ petrec lumęa cu̯-amar.

1920. Săpînţa — Ion Pop, 18.

CCXXVIII

Hăi̯ tu, tu, mîndruca męa,
Nu t'e bată Dumn'edzău̯,
Numa cum oi̯ dzîče eu̯:
Mîna stîngă să să frîngă,
Dręapta să să rupă 'n dou̯ă
Ş pk'ičiǫarelę-amîndou̯ă;
Cînd îi̯ vidęa că ţî-i̯ bin'e
Să vie popa la tin'e;
Cînd îi̯ vidęa că ţî-i̯ rău̯
Să t'e pue 'n copîrşău̯.

1921. Săpînţa — Stan Ion a lu G'eorçe a Liculuį, 31.

CCXXIX

D'e cît slugă şî cătană,
Mai̯ bin'e 'n codru cu pană;
Şî d'in codru γ'ii̯ acasă,
D'in cătan'e nu t'e lasă.

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXX

Cît îi̯ d'ęalu d'ę-alungu
Nu-i̯ hore ca şueru;
După şuer poţ hori
În butuţu mueri.

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXI

Măi̯ cucul'e blăstămat,
Du-t'e und'e t'ę-am mînat,
Şî t'e du la mîndru 'n gang
Şî t'ę-a întreba če fac:
Spun'e-i̯ că m'am măritat;
D'e t'ę-a 'ntreba după čin'e:
După ō mîndruţ ca tin'e;
D'e t'ę-a 'ntreba după care:
După ō mîndru şî mare.

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXII

Bat-o bǫi̯ata, supărare,
Pă la min'e ai̯ cărare:
Cu̯-a męa mamă ai̯ dus bin'e
Ş'amu t'ę-ai̯ l'egat d'e min'e.

1921 Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXIII

Şî eu̯-s om ca ş'un păun,
Mai̯ m'o prins žăndari 'n drum;
Žoi̯ m'o prins, vin'eri̯ m'o dus,
Sîmbătă 'n h'i̯are m'o pus.
Duminecă 'm čer rugare:
— Măi̯ Brener d'e la temn'iţă,
Năpost'i-mă la ul'iţă,
Măi̯, să-mi̯ cot o păsăręa,
Măi̯, să-mi̯ scri o cărtičęa

Să trimăt la mama mea: —
Nu ştiu̯ dzače ori̯ bol'ẹa',
Ori̯ pă min'e mă žăl'ẹa'.

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXIV

Colo 'n dẹal, colo sub dẹal
Ieste-o casă văruită
Ş'o n'evastă necăžîtă,
C'o učide bărbatu
Ca să-ž lese drăguţu.
— «Măi̯ bărbat'e, tu d'e cîn'e,
D'e mi-i̯ bat'e 'n tọate dzîle,
Că la brîu̯ mn'i̯-oi̯ pun'e flori̯
Ş'oi̯ da gură la feči̯ori̯».
Frundză verd'e 'n dou̯ă pai̯e,
Če-i̯ femee dẹ-o băta i̯e!

1921. Săpînţa — Acelaşi.

CCXXXV

Cătun'ie blăstămată,
Să mă scap d'e tin'ẹ-odată;
Cotun'i-u̯-aş fără frică,
Drăguţa mn'i-i̯ tare mn'ică;
Drăguţa mn'i-i̯ mărişọară,
Cătun'ia hăt m'omọară.

1921. Săpînţa — Grigore Pop, 11.

CCXXXVI

H'ei̯ tu al mn'eu̯ mîndrul'i̯or,
Če mamă tu ţ-ai̯ avut
D'e pă t'in'e t'ẹ-o făcut
Cu ok'i̯ negri d'e ok'it,
Sprînčen'e d'e n'ebun'it,
D'e m'ai̯ n'ebun'it pă min'e,
Mn'i̯-am pus capu după t'in'e?
Ok'ii̯ tăi̯, muruţă n'egre
Crescut'e d'in mugur verd'e,
Mult mă gînd'esc că t'ẹ-oi̯ [pk'i̯erde.
Cînd pă t'in'e t'ẹ-oi̯ pk'erdẹa,
O dzî 'ntrẹagă t'ẹ-oi̯ cotai̯
Şi abcia eu̯ t'e afla i̯
În mn'ižlocu tîrgului̯,
Pă spat'el'e murgului̯,
Ţînînd murgu tău̯ d'e frîu̯,
Ui̯tîndu-t'e cătă rîu̯,
Să mă vezi̯ că dọară ziu̯
Să bem bere şî rak'iu̯;
Să bem bere d'in ulči̯or,
Să n'e mai̯ grăim d'e dor;
Să bem in d'in păhărel'e,
Să n'e mai̯ grăim d'e žăl'e.

1921. Săpînţa — Stan Maria, 25.

CCXXXVII

D'e žal'ẹa in'imn'ii̯ mel'e
Plîng pk'etril'e pă vălčel'e,
Pasăril'e 'n cui̯burel'e;
D'e žal'ẹa dorului̯ mn'eu̯
Plîng pk'etril'e pă părău̯,
Pasăril'e 'n cui̯bu său̯.

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCXXXVIII

Morţî tăi̯, doruţ pustîi̯,
Tare l'egată mă ţîi̯.
Morţî tăi̯, dor supărat,
Hăt d'e tătu m'ai̯ l'egat,
Şî d'e mîn'i̯ şî d'e pk'iči̯ọare
Cu guriţa-ţ zîmbitọare;
D'e tăt pînă la in'imă
Cu guriţa ta čẹa spînă
Şî cu vorba ta čẹa l'ină;
Şî d'ẹ-ar h'i c'aş şî muri,
D'e dor nu m'aş hod'in'i.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXXXIX

Hăi̯ tu, mîndril'i̯oru mn'eu̯,
Cum t'e rabdă Dumn'edzău̯
Cu̯-atît'ẹa vorbe d'e rău̯
Asupra capului̯ mn'eu̯?
Atît'ẹa vorbẹ-ai̯ dzîs răl'e,
Cît pk'icuriş pă nuel'e
Vara cînd plou̯ă pă el'e.

1920 Săpînţa — Aceeaşi.

CCXL

Frundză verd'e, foaie fragă,
D'e čin'e doru să l'eagă
Nu-i pară glumă, n'iči şagă.
D'e să l'eagă d'e-un fečior,
El lasă plugu 'n ogor
Şî grîu n'esămănat,
Să 'nvîrt'eşt'e ca turbat.
D'e să l'eagă d'e-o fet'iţă,
Plîngînd trăče pă ul'iţă.
D'e să l'eagă d'e-o n'evastă,
Tăt o vedz stînd la fereastă.
Doru-aesta-i mare cîn'e,
Că s'o l'egat şî d'e min'e.
In'e 'n sîn ş'apoi subsoară,
Mint'en'i i la in'imn'ioară.
Să am glasu cucului,
Pen'el'e porumbului,
N'aş mai služi dorului,
N'iči m'aş prot'i lucrului.
Să am glas ca şî cucu,
Nu m'ar zăhăi lucru,
N'iči m'aş lupta cu doru;
Če-aş zbura d'in fag în fag
Pîn codru cât îi d'e larg
Ş'aş cînta la om sel'eac.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLI

Frundză verd'e d'in cărar'e,
Mult mă ğiud'ecă oricare
Că n'am dor şî supărare;
Am mai mare ca oricare,
Da nu spun că-s răbdătoare.

1920 Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLII

Frundzucă verd'e d'in fag,
Am avut un mîndruţ drag.
Nu să-l ibăsc şî să tac,
Am avut o gură loatră
Şî m'o şt'iut lumea toată.
Vest'e 'n sat dac' o eşît
Pă noi n'e-o d'espărţît.
Şî čîn'e n'e-o d'espărţît
H'ie-i moart'e d'e cuţît.
D'e n'e-o d'espărţît fečiori
H'ie-i moart'e d'e topor;
D'e n'e-o d'espărţît o fată,
Cunună să nu-ş mai vadă,
Popk'ii după ea grămadă;
D'e n'e-o d'espărţît femeie,
Sîngel'e 'n dînsa nu stee,
Corbcii şî čioarăl'e-l bee;
D'e n'e-o d'espărţît bărbat,
Pečîn'e d'e lîngă cap,
Să rămîe čiontu gol,
Cum am rămas noi cu dor;
Să rămîe čiont' uscat,
Cum am rămas cu bănat:
N'e-am ibcit şî n'e-am lăsat.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLIII

Cucul'e cu pen'e sur'e,
Mîndru cînţ vara 'n pădur'e.
Ină, cîntă 'n prilazuri,
Că sîmt fet'e cu doruri,
N'evest'e cu banaturi.
— Mîndra d'e nu-i cu bănat,
Nu est'e n'evastă 'n sat.

1920 Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLIV

Măieran cu cranca 'n val'e,
Eu-s omuţ cu supărare,
N'iči če samăn nu răsare.
Samăn grîu mîndru p'al'es,
Cînd săčer, săčer ovăz;
Samăn grîu d'e primăvară
Cînd săčer, săčer săcară.
Sămănat-am busîioc,
Şî n'o răsărit d'e loc,
Văd bin'e că n'am noroc.
Sămănat-am măieran
Şî n'o răsărit şohan,
Văd bin'e că noroc n'am.
Sămănat-am floričel'e,
Şî l'e ud cu lăcrămn'el'e,

Şî numai̯ susk'in cu žăl'e.
In'ima-mi̯ susk'ină, plînğe,
Cu ok'ii̯ nu pot învinğe.
In'ima-mi̯ plînğe cu žăl'e,
Ok'ii̯ 'mi̯ varsă lăcrămn'el'e,
Învinsă-s d'e mult'e r̄ăl'e.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLV

Pă cărar'e pîngă sat,
Est'e̯-un brad subţîri̯ şî nalt;
N'iče-i̯ verd'e, n'iči̯ uscat,
Cum îi̯ omu supărat.
Omu supărat nu mo̯are,
Da să uscă pă pk'ičio̯are,
Numa-l vedz că flo̯are n'are.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLVI

Frundză verd'e̯-a codrului̯,
Žălcui-m'aş şî n'am cui̯,
Că supărat ca min'e nu-i̯.
M'aş žălcui codrului̯;
Codru are frundza lui̯
Şî nu cred'e n'imurui̯.
Pînă-i̯ frundza pă dînsu
Nu vre̯a cred'e la altu;
Dacă frundza i̯-o pk'ica,
Nu şt'iu̯, cred'e-m'o o ba.
— Cred'e-mi̯, codrul'e, şî mn'ie,
C'am fost prunc d'e omen'ie,
Pe̯a mult răṷ mn'i s'o dat mn'ie.
Cînd s'o 'mpărţît năcazu,
Eram în cîmp la lucru;
Tăt gînd'esc cum s'o 'mpărţît,
Că pe̯a mult mn'i s'o in'it.
Atîta mn'i s'o in'it,
Cît şohan n'am osîmbrit.
D'e frică tre̯abă să-l port,
Că vedz, codrul'e, nu pot.
Vădzînd că nu-l pot purta,
Prindă-mi̯ ok'ii̯-a lăcrăma —
Gre̯a pede̯apsă-i̯ ai̯asta.
Osîmbritî-u̯-am o ba?
Codrul'e, n'am osîmbrit,
Pă n'ime n'am năcăžît.
D'e̯-am vădzut om supărat,
D'e̯-am putut l-am ağiutat,
Cu graiu l-am mîngîiat;
D'e nu̯,-am mărs şî l-am lăsat.
D'e n'am putut bin'e̯-a-i̯ face,
Dusî-m'am şî i̯-am dat pače.
D'e năcazuri̯ năcăžăsc,
Şî pîn codru pribăğesc,
La frundza mă žălcuesc;
La frundza ce̯a d'e pă munţ,
Că n'am o̯amen'i̯ cunoscuţ.
Numa frundza şî codru
Care-i̯ pă tăt pămîntu;
Numai̯ frundza şî i̯arba
Care-i̯ pă tătă lume̯a;
Şî o bo̯iată păsăre̯a
Mîngîe in'ima me̯a.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLVII

Păsărui̯că čiocîrlie,
Stai̯ şî-mi̯ cîntă numa mn'ie
Un glăsuţ d'e bucurie;
Pă crăncuţa če̯a d'in ğios
Un glăsuţ mai̯ vesălos.
Căči̯ d'e cînd m'am apucat
Să cunosc o̯amen'i̯ în sat,
Tu ai̯ cîntat, eu̯ am ascultat,
Tăt am plîns ş'am susk'inat.
D'e cînd ok'ii̯ i̯-am d'esk'is
Tu ai̯ cîntat şî eu̯ am plîns.
D'e cît tăt să năcăžăsc,
Mai̯ cîntă-mi̯ să nu trăesc;
Şî d'e cît tăt supărată,
Mai̯ cîntă-mi̯ să mor odată.
Čel če mo̯are-i̯ feričit
Pîngă čel d'e pă pămînt,
Če trăeşt'e năcăžît.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCXLVIII

Frundză verd'e, fo̯ai̯e lată,
Stau̯ în codru supărată
Şî codru cu glas mă 'ntre̯abă:

— Če eșt'i̯ supărată, dragă?
— I̯o-mi̯ gînd'esc, codruț, d'e t'in'e,
Če nu bătrîn'eșt'i ca min'e;
Că tu to̯amna bătrîn'eșt'i̯,
Primăvara 'ntîn'ereșt'i̯.
Da eu̯ dacă bătrîn'esc,
Șohan nu mă 'ntîn'eresc.
Păduriče cu cărări̯,
Tînără-s cu supărări̯;
Păduriče cu cărar'e,
Tînără-s cu supărare.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCXLIX

Floričîcă d'e pă laz,
D'e cu tîn'ere̯a mn'i̯-am tras
Tăt cu dor și cu năcaz.
Credz că rînduit mn'i̯-a h'i
Cu năcaz pîn' oi̯ trăi.
D'apoi̯ če am d'e făcut?
În năcaz m'am cunoscut,
Cu el am d'e petrecut,
Batăr să nu trăesc mult.
D'e cît tăt să năcăžăsc,
Mai̯ bin'e să nu trăesc;
Și d'e cît tăt supărată,
Mai̯ bin'e să mor odată,
Ș'apoi̯ să h'iu̯ îngropată.
Pă mormînt să-mi̯ cre̯ască i̯arbă,
Cosască-o cui̯ am fo' dragă.
D'e̯-or creșt'e și floričel'e,
Rumpe-l'e, măi̯ voi̯n'ičel'e,
Și 'nstruță clopu cu el'e,
Și să nu-ț mai̯ pară žăl'e
D'ipt tin'erețăl'e mel'e,
Că n'avui̯ part'e d'e el'e;
N'iči̯ nu plîñge după min'e,
Că n'avui̯ part'e d'e bin'e —
Numa plînsuri̯ și susk'in'e,
Și tăt așa mn'i să in'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCL

Păsăruică d'e pă laz,
Nu-mi̯ cînta cu-atît năcaz.
D'ipče -mi̯ cînț cum nu să po̯at'e,
Că nu 'nving să l'e răbd to̯at'e?
Poț mă cred'e că nu 'nving.
D'e mult'e ori̯ trеči̯ cîntînd
Și mă găsășt'i̯ lăcrămînd.
C'așa stă in'ima 'n min'e,
Cum stai̯ singură pă sk'in'e,
Cînd d'e cînd să zbori̯ în lume,
Să nu-ț mai̯ audz d'e nume;
Cînd d'e cînd să zbori̯ în țară,
Să nu mai̯ ii̯ șohan i̯ară.
Că in'ima mn'i-i̯ 'nvățată
Tăt cu dor și supărată;
Și in'ima mn'i-i̯ cumk'ită
Tăt cu dor și năcăžîtă.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCLI

A PRIBAGULUI̯.

Codrul'e, frundzucă lată,
Pk'iče bruma, nu t'e bată,
Că-ț durn'i̯am la umbră-odată.
Codrul'e, frundză rătundă,
Pk'iče bruma, nu t'e̯-ağu̯ungă,
Că-ț durn'i̯am la a ta umbră.
Că d'e n'emn'ic nu duc frică,
Numai̯ d'e frundză cînd pk'ică.
La Sînta-Marie mare
Gălben'eșt'e frundza tare;
La Sînta-Marie mn'ică,
Gălben'e̯a' frundza și pk'ică.
Cînd era dzi̯ua Cručii̯,
Pk'icată-i̯ mama frundzîi̯.
Pribagu s'o supărat
C'amu codru s'o uscat.
Și d'e̯-aud'e̯-o crancă mn'ișcînd,
El gînd'eșt'e̯:-amu mă prind.
Și d'e̯-aud'e̯-o păsăre̯a,
Să uĭtă spăre̯at la e̯a
Și dzîče: tu eșt'i̯ mo̯arte̯a me̯a?
Că la in'imă mă do̯are
D'e̯-aș ved'e̯a om pă cărar'e,
Că gînd'esc c'amu m'or prind'e,
M'or duče și m'or înk'id'e
Und'e-i̯ t'emn'ița mai̯ mare,

Să nu văd radză d'e so̯are,
N'iči̯ să nu mă sufl'e vîntu,
Să nu pot călca pămîntu;
So̯arel'e să nu mă ardă,
Ok'i̯ d'e om să nu mă vadă.
Cum să nu h'iu̯ supărat?
Om iu̯ să h'iu̯ ca 'ngropat,
În t'emn'iță rob l'egat?
Cum să nu h'iu̯ năcăžît,
Om tînăr d'e prăpăd'it?
Pînă-s, codrul'e, pîn t'in'e,
Tăt cunosc čeva și bin'e.
Că cu fraț mă sfătuesc,
Cu care mă bo̯izuesc;
Și pasărîl'e îmi̯ cîntă,
Și lume̯a tăt mn'i-i̯ mai̯ mîndră.
Dac' oi̯ h'i 'n t'emn'iță prins,
N'am part'e, numai̯ d'e plîns,
Și la n'e̯amuri̯ după min'e,
St'iu̯ că n'am part'e d'e bin'e.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCLII

Cucul'e, pasăr'e blîndă,
Du-t'e 'n pădur'e și cîntă.
Pă čin'e-i̯ ave̯a mîn'ie
Blastămă-l singur să h'ie,
Singurel fără soție;
Nu-i̯ tre̯abă mai̯ mare̯-ocară,
Numa străinat în țară;
Nu-i̯ tre̯abă mai̯ mar'e fun'e,
Numa străinat în lume.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCLIII

Colo 'n ği̯os, mămucă, 'n țară,
Est'e̯-un nuc cu frundza rară.
La trupk'ina nucului̯
Cîntă pui̯u cucului̯.
Mai̯ în ği̯os d'e la trupk'ină
Cînt' o pasăr'e străină.
Așa cîntă d'e cu dor,
P'acolo cătan'e mor;
Așa cîntă d'e cu žăl'e,
P'acolo cătan'e̯-or mere.

1920. Săpînța — Aceeași.

CCLIV

CÎNTAREA RĂZBOIULUI DIN 1914[1])

H'ei̯ tu, in'imn'i̯o̯ar' ascunsă,
D'e gînduri̯ eșt'i̯ hăt pătrunsă;
In'imn'i̯o̯ară supărată,
D'e žăl'e eșt'i̯ încărcată,
Mă faci̯ să h'iu̯ supărată.
Că, mă gînd'esc și-m in'e 'n [mint'e
Cum era mai̯ înaint'e,
Că cînd era d'e cu sară
Și eșam d'in cas' afară,
Tăt ved'e̯am feči̯ori̯ mărgînd
Vesăloș și șuerînd;
D'e̯-ai̯ avut măcar bănat,
Tuma-atunči̯ l-ai̯ fost ui̯ at.
Da amu cînd i d'e sară
Și mă duc d'in cas' afară,
Da mă ui̯t pă čer la st'el'e
Pl'ină d'e dor și d'e žăl'e,
Tăt aud naduri̯ sunînd,
N'aud feči̯ori̯ șuerînd.
I̯ară stau̯ și mă d'eșt'ept,
Ok'ișori mn'i-i̯ îndrept
Drept în sus spre răsărit,
Ș'apoi̯ i̯ară m'am gînd'it,
Că p'acolo ș'o murit
Voi̯n'ičei̯ frumoși̯ la față —
Cînd îmi̯ in'e 'n gînd mn'i-i̯ [gre̯ață.
Numa d'e la noi̯ d'in sat
Mulț voi̯n'ičei̯ ș'o pl'ecat
La războ̯i̯ la Galiție,
Ș'ar in'i, nu pot să ie.

* * *

Crăncușo̯ară d'e răk'iță,
Tu, Galiție urîtă,

[1]) Din anumite motive — printre care și filologice și estetico-literare — am socotit că merită să figureze în această culegere și acest fel de „poem" liric popular pe care nu l-am cules din grai viu, ci mi l-a dat în manuscris autoarea lui, nevasta Irina Stan care a avut cîteva clase primare de școală romînească.

Eu̯ văd c'ai̯ fost blăstămată
D'e cînd ț'ai̯ fost tămăi̯ată;
Măcar eșți̯ împodobită,
Tăt d'e ǫamen'i̯ eșți̯ urîtă.
Da, Mn'iculai̯, numa, 'npărat'e,
Stăi̯ d'e pače, nu t'e bat'e,
Că d'in tǫamnă pîn' amu
Hăt n'ę-ai̯ pustîit satu;
Cît t'ę-ai̯ bătut pîntre munț
Ș'o murit ǫamen'i̯ pęa mulț,
Șî d'ę-a noșt'i̯, da șî d'ę-a tăi̯,
Șî mulț răguț tîn'erei̯.
Înpărat, cum nu vi-i̯ žăl'e
D'e răgut'e tîn'erel'e,
Că-i̯ băgaț acuma 'n foc
Ș'or muri cu tăț pă loc.
Pǫat'e că tăț n'ar muri,
Da nu să știu̯ socot'i,
Că-s tîn'erei̯ n'e'nvățaț
Ș'or muri n'enumăraț.
Mn'iculai̯, numa, 'npărat'e,
Cînd ai̯ h'i om cu dreptat'e
Cu răgut'e nu t'ę-ai̯ bat'e,
Că-s tîn'eri̯, frăğeț la față,
Nu știu̯ cum d'e nu ți-i̯ gręață
D'e l'e curmi̯ a lor vięață.
Frundzul'ică d'e săcară,
Ori̯ dzuă, ori̯ sară,
Ori̯ amn'ęadz, ori̯ d'imin'ęață,
Tăt îi̯ n'egură șî čęață
Șî in'ima-i̯ înorată,
Žăln'ică șî supărată.
Mn'iculai̯, reğe 'nțăl'ept,
Amu nu lucri pă drept;
D'e șase lun'i̯ or h'i mîn'e
Șî d'ę-atunč război̯ tăt țîn'e.
Dar d'ę-atunč o murit mulț,
Șî răzărviști̯ șî răguț.
Mn'iculai̯, cum nu ți-i̯ mn'ilă,
Că mor ǫamen'i̯ fără vină,
Că orișîčin'e susk'ină.
Vaduril'e tăt'e sună
Șî cu codru d'inpreună,
N'audzîm d'e vest'e bună.

Cătă munți čei̯ Carpaț
Mulț voi̯n'iči̯ sunt îngropaț,
Tăt d'in ad'ęau̯ă pușcaț;
Dar ei̯ pîn' o răpău̯sat
Mult'e k'inuri̯ o răbdat.
Plînğe codru șî copači̯
D'e ost'en'ęala lor, săl'ęači̯;
Plîng copačîi̯ d'e pă munț
Că i̯-o vădzut morț șî crunț;
Da plîng șî crănčîl'e tǫat'e
Că l'i̯-o vădzut a lor mǫart'e;
Plîng șî munți čei̯ mai̯ nalț,
Că-s tîn'erei̯ șî 'ngropaț;
Plînğe flǫaręa d'e pă rît,
Tîn'eri̯ îs puș în pămînt.
Dar șî eu̯ îs tristă fǫart'e
Șî tăt plîng dzîu̯a șî nǫapt'e,
Înțăl'egînd d'ę-a lor mǫarte.
Numa eu̯ să mă pot fa'
O mn'icuță păsăręa,
Spre răsărit aș zbura
Pînă la Galițięa.
Mn'i̯-aș lu̯a pęană șî hîrt'ie,
Ș'apoi̯ m'aș tomn'i ș'aș scrie
Tăt čę-aș ved'ęa 'n Galiție.
Ș'aș pun'e hîrt'i̯a la k'ept,
Șî d'ę-acolǫ-aș zbura drept
Păst'e munți čei̯ Carpaț,
La reği čei̯ d'epărtaț,
Șî l'ę-aș duče hîrt'ia
Să să pǫată d'eștepta
Tuma ca cum ar ved'ęa
Mǫart'e d'in Galițięa.
Că d'e cînd țîn'e războĭ
N'o murit unu șî doi̯,
Čę-o murit n'enumăraț,
Tăt d'e arme săğetaț.
Țara-i̯ d'e ǫamen'i̯ pustîe,
Că-s duș tăț în Galiție
Luptă p'acolo să țîe,
Șî strada p'aiči̯ pustîe,
Numai̯ d'e femei̯ călcată,
Tǫată d'e lacrămi̯ udată.
S'o vărsat lacrămi̯ șurǫae,
Cum să varsă vara plǫae.

— «Cucul'e, numai cucul'e,
Cucul'e cu glasuri bun'e,
Če nu ii a n'e cînta?
Că-i ači primăvara.
Cucul'e pană cu floare,
Pasăre mîngăitoare,
Foart'e cu dor t'e-aşteptăm,
Numa noi să t'e 'ntrebăm,
Că cît ai zburat cu dor
Pă munţî Carpaţîlor,
Pă čei şî pă alţ munţ,
Şî pîntre copači cărunţ;
P'acolo cît ai zburat
Če-ai vădzut şî če-ai aflat?»
— «Pruncul'iţă cu bănat,
Cu mult dor m'ai întrebat,
Dar eu în sam' am luat,
Batăr c'am fo' d'epărtat.
Dar dacă m'ai întrebat
Če-am vădzut cît am zburat,
Dar să-ţ spun cum c'am vădzut
Cît'e-on om pă ğios cădzut,
Loit greu la trupu lui
D'e gloantă 'e-ad'eului,
Puşcături d'e-a tunului,
Sau şî d'in puşcă porn'it
Cît'e-on plumbuţ otrăy'it.
Cît'e unu s'o aflat
C'o fo' numai vătămat,
Dară mulţ ş o răpăusat
Şî pă loc i-o îngropat.
Da şî cari ş'o rămas y'ii,
D'e žăl'e nu pot priy'i,
D'e-a lor fraţ şî d'e-a lor h'ii.
Copk'ilă, žăln'ică foart'e,
Nu mai pot să-ţ spun d'e toat'e,
C'am vădzut dureri şî moart'e
Şî plînsuri žăln'iče foart'e».
— «Cucul'e, numai cucul'e,
Cucul'e, pană cu floare,
Pasăre mîngăitoare,
Zboară păst'e munţ Carpaţ
Pînă 'i sosî la 'npăraţ,
Şî l'e spun'e če-ai vădzut,
Şî oamen'i cum o cădzut;
Tăt če-ai vădzut în pustîe
Şî războ să nu mai ţîe;
Că d'e stau mai mult d'e foc
Nu rămîn voin'iči pă loc,
Či rămîn'e locul gol
Şî prunči şî femei cu dor.
Če să facă pače 'n ţară,
Batăr eşti să nu moară.
Apoi să ii să n'e spui
Cuvint'el'e reğelui,
Să n'e spui če mai vreu face,
Au gînd să stee d'e pače?
Că d'e ţîn mai mult războ,
D'e žăl'e-om muri şî noi.
D'e žăl'e şî d'e urît
Faţa n'i s'o permečit,
Ca pămîntu s'o 'n'egrit;
D'e žăl'e şî d'e bănat
Faţa n'i s o strămutat,
C'am rămas femei în sat,
Şî-i aiči primăvara
Şî n'i-a trăbui ara;
Ş'om prind'e boi la ğiug,
Şî čin'e n'e-a ţîn'ea d'e plug?
Čin'e n'e-a pun'e garduri
Şî n'e-a face prilazuri?»

* * *

Trec tunurile pă munt'e
Şî să duc răgut'e mult'e;
Să duc bun'e, să duc răl'e,
Să duc şî n'eamuri d'e-a mel'e,
După dînş îm pare žăl'e.
Să duc bun'i şî să duc răi,
Să duc frăţiori d'e-a mn'ei,
Şî-m bănuesc după ei.
— Cucul'e, pană surîe,
N'ai mai avut omin'ie,
Că amu-i în primăvară
Cînd cîntai glasuri p'afară.
Da, n'i-ai cîntat pă prun'işor
Să trăim cu mare dor;
Şî pă crancă d'e stăžar
Să petrečem cu amar.
Frundzul'ică d'e săcară,
Cînd a h'i la primăvară
Şî-i in'i să n'e cînţ iară,
Eu aşa t'e-oi blăstăma
Ca să nu mai poţ cînta,

Şî să mori̯ cu frundza 'n či̯oc,
Cum mor o̯amen'ii̯ la foc;
Să mori̯ pîn codruri̯ pustîe,
Cum mor ei̯ la bătăl'ie,
La Sîrbe̯a şî 'n Galiţîe.
Şî ei̯ mor cuprinş d'e dor,
Da tu să mori̯ mai̯ uşor;
Că ei̯ mor cu dor d'e̯-acasă,
Tu să mori̯ pă cranc' al'e̯asă;
Dar în codru pustîi̯ fo̯art'e,
Să n'ai̯ frat'e la̯-a ta mo̯art'e;
N'iči̯ frat'e, n'iči̯ surorel'e,
D'ipče n'i̯-ai̯ cîntat d'e žăl'e.

* * *

Pană dragă d'e păun,
Cînd es d'imin'e̯aţa 'n drum
Stau̯, mă ui̯t pă drumu tot,
Da n'iči̯ a grăi nu pot;
Fo̯art'e-m plînğe in'ima
Dacă văd cum îi̯ lume̯a;
Fo̯art'e-m plîng şî ok'işori,
Că mn'i̯-o mărs tăţ drăguşori,
Veri mn'ei̯ şî frăţîori.

* * *

Pă la noi̯, p'aiči̯ p'acasă,
Vreme̯a-i̯ mîndră şî frumo̯asă,
Şî răzbună şî ploi̯o̯asă.
Da nou̯ă tăt n'i-i̯ 'ntun'eco̯asă,
Că nou̯ă n'e pare no̯apt'e,
No̯apt'e şî 'ntun'erec fo̯art'e,
Audzînd d'e̯-atîta mo̯art'e.
Tăt aşa̯-audzîm p'aiči̯,
Că mor fo̯art'e mulţ voi̯n'iči̯;
Mor şî d'e la noi̯ d'in sat
La războiu̯ înd'emnat;
Mor pret'in'i̯ d'e̯-a noşt şî fraţ,
Dară mor n'evinovaţ,
Pă cîmp d'e luptă puşcaţ.
Frundzul'ică d'in grăd'in'e,
Put'em şti noi̯ fo̯art'e bin'e
Că und'e-i̯ luptă şî războ̯i̯
Nu mo̯are unu şî doi̯,
Če mor mulţ, n'enumăraţ,
Tăt d'in ad'e̯au̯ă puşcaţ;
D'in ad'e̯au̯ă şî tunuri̯,
Ş'o murit pîntre d'e̯aluri̯.
Frundzul'ică, frundză lată,
Tătă lume̯a-i̯ supărată,
D'e žăl'e n'evind'ecată.
Că plînği̯ şî eşti̯ supărat
Cînd mo̯are̯-un tînăr în sat;
Mo̯are şî-l petreči̯ frumos
Şî nu poţ să h'ii̯ voi̯os.
Da amu, că, h'ei̯, mulţ mor,
Nu l'e vedz t'inzan'e lor;
Či numa n'e in'e cart'e
Cum c'o murit pă d'epart'e,
Altu d'in ad'e̯au̯ă rupt —
Şî nu l-om ved'e̯a mai̯ mult;
Altu d'in tunuri̯ grozave —
Tunurile-s grele arme.

* * *

Tulipan braşovenesc,
Do̯amn'e, părint'e čeresc,
Čin'e̯-o făcut armel'e
Nu-i̯ i̯erta păcat'el'e,
Că l'e̯-o făcut grel'e fo̯art'e,
Tăt spre̯-a fečiorilor mo̯art'e.
Floričică d'e pă co̯astă,
N'i să treče lume̯a no̯astă
Tăt cu dor şî cu năcaz,
Ca şî flo̯are̯a če̯a d'in laz.
Pă flo̯are̯-o bătrîn'e' frigu,
Da pă noi̯, doru şî gîndu.
Floričică d'e pă rît,
D'e cînd războ̯i̯ s'o porn'it
Tăt o dus o̯amen'i̯ d'in sat,
Pă noi̯ cu dor n'e̯-a lăsat.
Înălţat'e înpărat'e,
Stăi̯ d'e pače, nu t'e bat'e,
Că n'o rămas o̯amen'i̯ pă sat,
Numa femei̯ supărat'e;
El'e plîng dzua şî noapt'e,
Dzăcînd d'e̯-atîta mo̯art'e.
Săril'e şî nopţîl'e
Prunči şî femeil'e,
El'e plîng, da o̯amen'i̯ nu-s,
Că tăt la războ̯i̯ s'o dus.
Şî femeil'e cu dor
Plîng după bărbaţîi̯ lor,
Şî vorbesc d'e če vorbesc,
D'e dînşi tăt pomen'esc,

C'au̯ acasă prunči̯ mn'icuţ
Cît'e doi̯-tri şî mai̯ mulţ,
Şî n'au̯ čin'e-i̯ stăpîn'i,
Că l'i s'o dus bărbaţîi̯,
Nu ştiu̯ cînd or mai̯ in'i.

* * *

Cuvîntat-o cuvîntat
Înălţatu înpărat,
Şî o scos ǫamen'i̯ d'in sat
D'ipt mǫart'ęa lu Ferd'inand,
C'o murit cu sǫaţa sa
D'e k'izmaş d'in Sîrbia.
Au̯ murit şî i̯-o 'ngropat,
Trei̯ orfan'i̯ mn'iči̯ o lăsat.
Bătrînu nost înpărat
Un aspru cuvînt o dat
Pă la Sînt-Il'ii̯ în vară,
Ş'o scos ǫamen'i d'in ţară,
La on loc i̯-o adunat,
D'e război̯ s'o răd'icat.
Şî păntru reğe şî 'npărat
Mărs-o struţu d'i la sat;
La cuvîntu reğelui̯
Mărs-o struţu satului̯.
Floričică d'e trifoi̯,
D'ę-atunči̯ tăt ţîn'e război̯.
Floričică i̯arăş ruptă,
Şî d'ę-atunči̯ tăt ţîn'e luptă.
Floričică d'e pă munt'e,
Amu-s optu lun'i̯ trecut'e
D'e cînd război̯ s'o 'nd'emnat,
Ş'o mărs tîn'eri d'in sat,
Pă noi̯ plîngînd n'i̯-o lăsat.
Frundzul'ică d'e săcară,
Să t'e uiţ în mn'ęadză-vară,
Cîtă frundză-i̯ pă copači̯,
Mai̯ p'atîţ prunči̯ îs săl'ęači̯,
Fără părinţ, fără fraţ.
Frundzul'ică d'e brustan,
Frumǫasă lumę-o fost an,
N'am mai̯ ştiut d'e duşman.
T'e uitai̯ col'ęa pîn sat,
Ved'ęai̯ fečior înstruţat,
Ved'ęai̯ ğioc ş'audzai̯ hori̯,
Şî fet'e 'n mînuri̯ cu flori̯,
Şî tăt înstruţam fečiori̯.
Da, d'e cînd război̯ s'o 'nd'emnat
N'o fost vesăl'ie 'n sat,
Numa plînsuri̯ şî bănat,
Lacrămi̯ mult'e s'o vărsat.
D'e cînd război̯ s'o porn'it
Eu̯ tăt aşa-am audzît
Că col'ęa spre răsărit
Mulţ voi̯n'ičei̯ ş'o murit,
Şî-s tăt rînd d'e tufe mari̯,
Şî mormint'e d'e husari̯;
Şî-s tăt rînd d'e tufe mn'iči̯,
Şî mormint'e d'e voi̯n'iči̯;
C'o murit voi̯n'ičei̯ mulţ
Şî i̯-o 'ngropat pîntre munţ.
Tăt aşa-am čet'it pîn foi̯,
Că d'e cînd ţîn'e război̯
S'o vărsat sînğe pă ği̯os
Ca plǫae d'in čer noros.
D'imin'ęaţa cînd mă scol,
Da mă uiţ pl'ină d'e dor
Cătră sǫare
Cum răsare,
Ş'apoi̯ i̯ară-m in'e 'n gînd
Cîtă žăl'e-i̯ pă pămînt,
Că şî prunčî plîng şî 'ntręabă:
«Und'e-i̯ tata, mamă dragă?
«Că d'e cînd nu l-am vădzut
«Multă vreme ş'o trecut».

* * *

Floričică d'e pă cǫastă,
Eu̯ am scris păţala nǫastă
Şî če s'o văžit în sat
D'e cînd lupta s'o 'nd'emnat.
Tǫat'ę-ačest'e s'o 'ntîmplat
Cît'ę-ači l'ę-am înşirat.
Floričică d'intre sk'in'i̯,
Dragilor mn'ei̯ fraţ Romîn'i̯,
Cui̯ îi̯ plac doi̯n'e d'e žăl'e,
Čet'ęască şiril'e mel'e;
Ş'încă čin'e l'ę-a čet'i
Să-i̯ h'ie drag a trăi;
Şî cari̯ l'e vor asculta
Dragă l'e h'ie lumęa,
Ca şî cucului̯ vara,
Cînd îi̯ tînără frundza
Şî-i̯ t'icn'eşt'e ş'a cînta.

1920 Săpînţa — Irina Stan, 25.

STRIGĂTURI

CCLV

Cocon'iță
D'in Băiță,
Înstruțată cu trifoi̯,
Nu da gura la slugoi̯,
Da o dă la čel cu casă.

1920. Budești̯ — Tămaș Filip, 82.

CCLVI

Mărita-m'aș şî nu poči̯,
Că mn'i-i̯ drăguțu hognoği̯,
Şî carte̯a-i̯ la pătrupop —
Nu m'oi̯ mărita de loc.

1920. Budești̯ — Ană Tibil, 24.

CCLVII

Drăgučio̯ara mîndrului̯
Ne̯agră-i̯ ca zaçia 'n cui̯
Şî nu-i̯ dragă n'imărui̯,
Cît'e̯-odată n'iče lui̯,
Fă' d'e frica dragului̯;
Da-i̯ dragă că șt'i bobo̯an'e;
D'e nu s'ar şt'i bobon'i,
Vai̯, Do̯amn'e, urît' ar si.

1920. Breb — Anuța Bota, 26.

CCLVIII

Hai̯, mîndrule, la popa
Să čete̯a' vançelia,
O n'i̯-om lu̯a, o n'i̯-om lăsa,
Să nu n'e rîdă lume̯a.

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

CCLIX

Lasă, mîndruț, lasă, Dzău̯,
Bănui-ţî tu, nu eu̯;
Cînd a si ače̯a d'e̯-apoi̯
Bănui-n'e̯-om amîndoi̯.

1920. Breb — Aceeași.

CCLX

Ai̯ săračii̯ verii̯ mn'ei̯,
Că-i̯ plină lume̯a d'e ei̯.
Da încă nu-i̯ plină bin'e,
Că mai̯ am încă p'oričine.

1920. Breb — Dok'ie Pop, 13.

CCLXI

Pînă eram păcurari̯
Strîga lume̯a că-s tîlhari̯;
Dacă m'am lăsat d'e oi̯,
Strîgă lume̯a că-s curvoi̯.

1920 Breb — Aceeași.

CCLXII

Po̯ate si mîndru harnic:
Tătă vara 'n comarnic
Şohan nu lucră n'imn'ic.

1920. Breb — Aceeași.

CCLXIII

Mîndrulică d'in G'esăști̯,
La sărutat dulče ești̯;

La gură eştĭ ca paharu —
Nu mai̯ vedz în tăt Arde̯alu.

1920. G'esăşti̯ — Pălăguța Pop, 25.

CCLXIV

Şad'e moşu pă prept'ič̌i̯,
Tăt stă zgîrč̌i̯ ca ş'ŭ arič̌i̯;
De̯-acole̯a să mută 'n pat —
Cînd îl văd mă 'mbăt d'e cap.

1920. G'esăşti̯ — Aceeaşi.

CCLXV

Dohăn'i̯a' moşu 'n căsuță,
Dohăn'i̯a' şî dă d'in p...;
Dohăn'i̯a' moşu 'n căsucă,
Dohăn'i̯a' şî dă d'in bucă.

1920. G'esăşti̯ — Aceeaşi.

CCLXVI

Dusu-m'am asară 'n sat
La nevastă cu bărbat
Şî n'ime nu m'o k'emat —
Mult'e bot'e̯-am căpătat.
Bin'e̯-o făcut că mn'i̯-o dat,
C'acolo n'am fo' k'emat.

1920. G'esăşti̯ — Aceeaşi.

CCLXVII

Zină, mîndră, după min'e,
Că-i̯ vide̯a că ț'a si bin'e;
T'e̯-oi̯ țîn'e̯a cu lapt'e dulče,
Numa vacă d'e-i̯ aduče.

1920. Hărnič̌eşti̯ — Măria Bozai̯, 19.

CCLXVIII

Stau̯ feč̌i̯orii̯ să să bată
D'e la-u̯n băcui̯eț d'e fată.
Stаț, feč̌i̯ori̯, nu vă bat'eț,
Că mai̯ zin'e̯-un băcui̯eț.

1920. Hărnič̌eşti̯ — Aceeaşi.

CCLXIX

Mîndrulut d'e d'epărtat,
Trimet'e-mi̯ un sărutat
D'in hărt'ie 'mpăturat.

1920. Hărnič̌eşti̯ — Aceeaşi.

CCLXX

D'e s'ar țasă pîndza 'n baltă
Fără iță, fără spată,
Fără le̯ac d'e suvei̯cuță,
Ar țăsă ş'a me̯a mîndruță.

1920. Ğ̌i̯uleşti̯ — Io̯ana Murăşan, 20.

CCLXXI

Mîndruț, d'e doruțu tău̯
Tăt'e mor bro̯aşt'ele 'n tău̯;
Mă t'em c'oi̯ muri şî eu̯.

1920. Vad — Ile̯ana Oros, 11.

CCLXXII

Hai̯daț, fet'e, la călin'e,
Că la ğ̌i̯oc nu vă e n'ime;
Sînt'eț mult'e ca i̯arba
Şî bătrîn'e ca mama.

1920. Vad — Tudosîe Telept'e̯an, 20.

CCLXXIII

Draga mamii̯ ğ̌i̯ucăuşă,
Meri̯ la ğ̌i̯oc şî stai̯ la uşă;
Stai̯ în locu măturii̯,
Ca şî fata pădurii̯.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXIV

D'e m'ar k'ema G'erasîm,
M'ar băga fet'ele 'n sîn;
Da mă k'i̯amă Zaharie
Şî mă bagă sup zaçie.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXV

Eu̯ mă duc, mîndră, mă duc
Numa țîe să-ț aduc

Pen'ele d'e pă un cuc,
Sărăčia tătă huc.

1920. Vad — Ile̯ana Oros, 11.

CCLXXVI

Zină, mîndruț, d'e-i̯ zin'i,
Nu m'atîta čelui;
Čelui̯ască-t'e Žîdžîi̯,
Žîdzîi̯ şî tăț Ţîgan'ii̯.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXVII

Zin'e popa înt'un an
Să bot'edze un Ţîgan,
Şî i̯-o pus nume frumos: —
I̯ată-l-ai̯ gongoi̯u nost.

1920. Vad — Io̯ana Codre̯a, 40,
(de loc din Berbeşti̯).

CCLXXVIII

H'ei̯ tu, mîndrior lăsat,
Nu gînd'i că t'e̯-am ui̯tat;
D'e t'e̯-am ui̯tat d'in cuvint'e,
D'in dragost'e-m zin'i̯ în mint'e.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCLXXIX

Mîndruluț, struțuc d'e rou̯ă,
Nu 'ngrăd'i lume̯a la dou̯ă,
Că ș'eu̯ aș pute̯a 'ngrăd'i
Nu la unu, da la trii̯.

1920. Petrova — ....

CCLXXX

Care nu şti horile
Bată-l sărbătorile.
Da pă min'e nu m'or bat'e,
Că horesc şî dzî şî no̯apt'e,
Şî horesc horile to̯at'e.

1920. Borşa (Vale̯a Poi̯enii̯) —
Todora Timn'iş, 40.

CCLXXXI

Mn'i̯-o bătut frundzuța clopu
Să mă duc să-m cat norocu.
Norocu-i̯ la Dumn'edzău̯,
Frundza şî codru-i̯ a mn'eu̯.

1920. Borşa — Aceeaşi.

CCLXXXII

Čin'e dracu ș'o vădzut
Gard înalt n'eclăt'inat,
Om tînăr fără păcat;
Gard înalt fără poprele,
Om tînăr fără greșele?

1920. Săčel — Doca Danč, 26.

CCLXXXIII

Molidaş d'e pă Iza,
Culca-m'aş a umbra ta
Să văd numa če̯-oi̯ çisa:
D'e̯-oi̯ çisa, mîndră, d'e răi̯,
Lăsa-t'e̯-oi̯ la Dumn'edzău̯;
D'e̯-oi̯ çisa čeva d'e bin'e,
N'ičí̯ cum nu mă las d'e tin'e.

1922. I̯eud — Găvrilă Pleş, 49.

CCLXXXIV

Moreșan cu gubă sură,
Dzîu̯a be̯a şî no̯apt'e̯a fură;
Dzîu̯a be̯a, să văsăle̯a',
No̯apte̯a fură şî plăte̯a';
Dimin'e̯ața i̯esă 'n drum
Şî să ği̯o̯ară că-i̯ om bun.

1922. I̯eud — Acelaşi.

CCLXXXV

Dzîs-o lele̯a să o ği̯oc,
Că mn'i̯-a pun'e struț în clop.
Păntru̯-un struț de dzăče grai̯ță
Nu m'oi̯ scula d'e pă lai̯ță;
Păntr'un struț d'e zlot d'e̯-arğint,
Ği̯uca-oi̯, d'e̯-a mere 'n vînt.

1922. Botiza — Mărie Cupşınar, 20.

CCLXXXVI

Mărită-te, horholină,
Nu șe̯dea fată bătrînă,
Că șî dracu s'o 'nsurat,
Șî tu nu t'e̯-ai̯ măritat.

1922. Botiza — Aceeași.

CCLXXXVII

Am fost păcurar la oi̯,
N'am durn'it pă moșinoi̯;
Am durn'it pă perinuță
Trimasă d'e la drăguță.

1922. Șieu̯ — Găvrilă Pătrăuș, 37.

CCLXXXVIII

Păcurar la oi̯ am fost,
Fet'ele nu mă cunosc;
Mă cunosc pă brăčinar
C'am fo' mîndru păcurar.

1922. Șieu̯ — Același.

CCLXXXIX

Nu da, Do̯amn'e, popk'ii̯ bin'e,
C'a l'ega hîda d'e min'e;
Či dă-i̯, Do̯amn'e, popk'ii̯ co̯arn'e
Să-l împlete̯a' d'e ico̯ane.

1922. Șieu̯ — Viorica Micle, 13.

CCXC

Boii̯ popi pă la mo̯ară,
Popa după gurișo̯ară;
Boii̯ popi pă la cruče,
Popa după gură dulče;
Boii̯ popi pă imaș,
Popa îmblă după caș.

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CCXCI

Așa dzîče popa nost:
«Să nu meri̯ la fet'e 'n post».
Preut'e̯asa dzîče̯-așa:
«Merği̯, băet'e, und'e̯-ai̯ vre̯a,
Zină șî la fata me̯a».

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CCXCII

Lelița cu ok'ii̯ mari̯,
Mîndruța dîngă žandari̯
Și̯-a dat boi pă k'eptari̯,
Și̯-o ği̯urincă pă oglindă
Să vadă čîtu-i̯ d'e mîndră.

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CCXCIII

Păcurar d'in d'e̯alu mare,
Cobori̯ cu oile 'n vale;
Pînă oile c'or paște,
Noi̯ n'e̯-om prind'e̯-a n'e cu-
[no̯aște.

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CCXCIV

Caprele, mînca-le̯-ar cîn'ii̯,
Că mă po̯artă pîn tăț sk'in'ii̯.
D'e cît tînăr cu n'evastă,
Mai̯ bo̯in'e la capre 'n co̯astă;
Ș'aș șe̯dea în t'eșîtură
Șî le̯-aș fîșcîi d'in gură.

1922. Șieu̯ — Aceeași.

CCXCV

D'e popa șî d'e bo̯irău̯
Tăț o̯amen'ii̯ grăesc rău̯.
Da d'e min'e șî d'e t'in'e
Čin'e dracu̯-o grăi bin'e?

1922. Șieu̯ — Cîmpan Mihai̯, 54.

CCXCVI

Frunză verd'e d'e măr acru,
Bet'e̯agu-i̯ mîndru sele̯acu.
D'e s'a văžî ș'a muri
Čin'e bo̯iata l-a žăli?
L-or žăli cățelele —
I̯-o purtat un'elele;
L-oi̯ žăli șî i̯o-u̯n pk'icuț —
I̯-am purtat un inel̦uț;
L-oi̯ žăli șî i̯o-o̯ lecuță —
I̯-am purtat o veriguță.

1922. Glod — Ile̯ana Dunca, 27.

CCXCVII

— «T'in'ere̯au̯a mamii̯ fată,
Nu t'e̯-oi̯ ved'e̯a măritată,
Că tu nu t'e ştii̯ purta,
Cum fo̯andi t'e-i̯ mărita?
Să meri̯ i̯arna 'n şedzători̯,
Să t'e pui̯ pîngă fečori̯
Şî să le spui̯ gîčitori̯;
Să le spui̯ pă la urek'e
Că tu nu eşti̯ fată vek'e: —
Numa činči̯ ai̯ dac' or treče,
Da ai̯ si de činči̯dzăči̯ şî dzăče».
— «Eşi̯, mămucă, pînă 'n şatră,
N'auzi̯ tu că cîn'ii̯ latră?
T'e ui̯tă pîngă k'etori̯ —
Do̯amn'e̯,-or zin'it peţitori̯.
D'e-s afară, k'e̯amă 'n casă
Şî pun'e d'ori̯če pă masă,
D'e mîncat şî d'e băut,
Să mă čei̯e mai̯ curînd;
D'e m'or čere num' odată,
Eu̯ atunče nu fac altă:
Eu̯ mă duc la cunun'ie,
N'iči̯ c'aştept altu să zie.
Să aflu un om cu sire,
Să-mi̯ zie mn'ie d'e mn'ire;
Bătăr păru pîn clop să i̯asă,
Numa să mă văd mn'ire̯asă
Şî să facă vest'e 'n sat
Că şî eu̯ m'am măritat.
Sie 'nčinşi̯ batîr cu pk'ei̯,
Numa ai̯bă mătălei̯,
Cum le tre̯abă la femei̯.

1922. Văleni̯ — Dumn'itru Ivănči̯uc, 73.

CCXCVIII

Čin'e trage la codru?
Tăt curvariu̯ şî hoţu:
Curvariu̯ la curvărie
Şî hoţu la tîlhărie.

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

CCXCIX

Nu ştiu̯: če̯aţă-i̯ o n'egúră,
O mîndra-i̯ cu gubă sură?

1923. Glod — Acelaşi.

CCC

Frundză verd'e t'izaro̯ai̯e,
Să trăi̯ască Ferecǫai̯e!
Păntru-o cană de malai̯
Pă multe le măritai̯:
Pă fet'e şî pă n'evest'e,
Să nu sie d'e povest'e.

1923. Glod — Acelaşi.

CCCI

Fet'e hîd'e ca 'n Budeşti̯
N'ai̯ vădzut d'e cîndu eşti̯;
Fet'ele din Bîrsana
Li-i̯ capu ca doniţa
Şî guşa ca şî cana.
Fet'ele d'e pă G'işău̯
Să ro̯agă la Dumn'edzău̯
Să sie fîntîna 'n uşă,
Să se spele de čenuşe.
Fet'ele d'e pă la noi̯
Li-i̯ capu ca şî la boi̯,
Pk'iči̯o̯are ca la broscoi̯.

1923. Glod — Acelaşi.

CCCII

Fečioraşîi̯ d'e la noi̯
Nu plăt'esc o če̯apă doi̯;
Fečioraşîi̯ d'e p'ai'
Nu plăt'esc o če̯apă tri.

1923. Glod — Io̯ană Contor, 18.

CCCIII

Mori̯, urît'e, 'n postu mare,
Să-ţ duc pk'i̯ele̯a la orgare,
Şî d'inţî la d'inţălari̯
Şî ok'i la ferestari̯,
Să ţî-i̯ facă mit'it'ei̯,
Să samen'e cu a mn'ei̯.

1923. Glod — Aceeaşi.

CCCIV

Hai̯daţ, fet'ele, cu tăt'e,
Să făčem fîntînă 'n pk'i̯atră,

Să se spele feči̯orii̯,
Că-s negri ca çibolii̯;
Să se spele mîndru mn'eu̯,
Că-i̯ n'egru ca ş'un şagău̯.

1923. Glod — Aceeaşi.

CCCV

Če t'e ţîi̯, mîndrule, mare?
Ştiu̯ că nu răsare so̯are
D'in vîrvuţu căsîi̯ tale;
D'e eşti̯ d'in gunoi̯ mulit,
N'imurui̯ n'ai̯ trebuit,
Nu ştiu̯ eu̯ cum t'e̯-am ibo̯it.

1923. Glod — Aceeaşi.

CCCVI

Du-t'e, mîndruţ, şî t'e 'nso̯ară
La tîrguţ, la Sîn-Nico̯ară,
La Ţigan'i̯, la vrăgn'iči̯o̯ară.

1923. Glod — Aceeaşi.

CCCVII

A mn'eu̯ bărbat nu-i̯ bărbat,
Fără înğer lumn'inat:
Cîn mă prind'e a mă bat'e,
Dracu-i̯ drac şî nu mă sco̯at'e.

1920. Strîmtura — Ile̯ana Dragă, 26.

CCCVIII

Nu t'e supăra, mn'ire̯asă,
Că bota-i̯ pă grindă 'n casă,
Şî-i̯ či̯oplită 'n patru dunği̯,
Cîtu-i̯ spat'ele d'e lunği̯;
I či̯oplită
Şî belită,
P'a tale spat'e croită.

1920. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCIX

Du-t'e, mîndruţ, cu nori
Şî zină cîn t'e̯-oi̯ dori;
Du-t'e, mîndruţ, cu luna
Şî zină cîn t'e̯-oi̯ k'ema.

1920. Rogna-d'e-ği̯os— Măria Oliči̯, 23.

CCCX

Ği̯o̯acă, l'el'e, o t'e lasă,
Că hai̯n'el'e nu t'e̯-apasă.
Nu ştiu̯-acasă ai̯, o n'ai̯,
Văd c'aiče̯a nu-ţ fac bai̯.

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCCXI

D'e̯-ar h'i mîndra cum să ţîn'e,
N'ar mai̯ h'i frundză pă st'in'e.
Aşa-i̯ mîndra cum să po̯at'e,
Pă st'in'e-s frundzăl'e to̯at'e.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCCXII

Mîndra me̯a s'o sopon'it
Cu sopon d'e̯-un zlot d'e̯-argînt,
Şî tăt n'e̯agră ş'o rămas
Şî pă k'ept şî pă obraz.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCCXIII

Mîndru-i̯ bad'e şî să ţîn'e,
Sărăči̯a-l pun'e bin'e;
Că-i̯ mîncat d'e sărăčie,
Şî d'e pk'ită şî d'e sare,
Şî d'e cît'e-s d'e sub so̯are.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCCXIV

Păcurari̯u d'e la oi̯
Čere bonda d'e la noi̯.
Noi̯ am dzîs că nu i̯-om da,
El o prins a să cînta.

1920. Săpînţa — Palaga Stan, 40.

CCCXV

Săracu păcurari̯u,
Bună-i̯ vara žîntiţa
Şî i̯arna k'isăl'iţa.

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCCXVI

Vai̯ d'e min'e, n'am n'emn'ică,
Numa casa 'nt'o urdzîcă;
In'e vîntu și o strîcă,
Și rămîn fără n'emn'ică.

1920. Săpînța — Ion Pop, 18.

CCCXVII

Moșul'e cu barba sură,
T'e̯-aș rad'e și n'am custura,
Moșul'e cu barba 'n k'ept,
T'e̯-aș rad'e și stai̯ drept;
Moșul'e cu barba 'n k'ept,
Țăpen'e̯a' să margă drept.

1920. Săpînța — To̯ader Pop, 9.

ORAȚII DE NUNTĂ

CCCXVIII

Starost'ea strîgă către mn'ireasă:

— «Să pășîm în paș doi,
Să dăm mîna amîndoi».

Drușca către starost'e:

— «Noi nu n'e-om da casa și [masa,
Pînă n'oț aduče voinic frumos lîngă tătă fata.
Frumoși ca oastea noastă,
Nu gușaț ca dumn'iavoastă.
Tăt să trăești, starost'e mare,
Că nu n'e-om da casa și masa
Și pă 'mpărăt'easa,
Pînă nu-i aduče čizme maică-sa.
Maică-sa čizme o avut
Pînă pă 'mpărăt'easa au crescut;
Čizmele s'o rupt.
Da nu d'e oaie,
Că să moaie;
N'iči d'e țap,
Că sar în cap;
Făr' d'e cordohan,
Să țîe batăr ŭ an».

1920. Borșa (Rîturi) — Ioana Leahului, 40.

CCCXIX

MN'IREASA CĂTĂ MN'IRE

Bărbat'e, sufl'etu mn'eu,
Spun'e-ț'oi če-am gînd'it eu:
Eu m'aș prind'e d'e lucrat
Și tu să-m fači d'e mîncat;
Eu m'aș prind'e d'e urdzît,
Amîndoi d'e n'eved'it.
Pun k'iara pă urdzoi
Și urdzăsc două-trei sire
Și cu fuga la večin'e
Să vadă urdzît-am bin'e?
Eu o iau d'e pă urdzoi
Să o țîp înt'un lădoi,
Să mai stee ŭ an o doi;
Om mai pun'e-o după șură,
Nu m'ağiunğe 'n bătătură;
Om pun'e-o după casă,
Cîț or treče tăț să țasă.
Țăs un lat
Și hai în pat;
Hai, bărbat'e,
La culcat'e,
Mai apoi la sărutat'e.

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60.

CCCXX

CĂTĂ SOACRĂ

Bucură-t'e, soacră mare,
Că ț'aduc k'eptănătoare:
Pă un'e t'e-a k'eptăna
Șapt'e ai nu t'e-a mînca;
Că ț'aducem noră bună:
Înt'o lună
Toarče-o lînă
Și mănîncă o slăn'ină

Şî un k'ibăl d'e făină;
Şî 'nt'o vară
Ţăsă-o k'i̯ară.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCXXI

Cîn să bagă mn'irele în casă la mn'irẹasă, feči̯ori̯i̯ strîgă aşa cîn scot fet'ele d'e după masă:

Sculaţi-vă, măi̯ cocọan'e,
Nu şăd'eţ ca n'iste dọamn'e.
Sculaţ, fet'e, şî eşîţ
Şî nu n'e pontăluiţ.
Bosîi̯oc al'es pă grindă,
Scọală-t'e, nănaşă mîndră;
Nou̯ă-aşa n'i̯-o fo' horba
Cîn n'i̯-am băgat aičẹa,
Să să scọale nănaşa,
După dînsa druşt'il'e,
După druşt'e, fet'il'e,
Căt'il'in cu tăt'il'e.

FET'EL'E

•

Căt'il'in şî căt'il'in,
Ca sọarile pîn sărin,
Să nu n'e pontăluim.
Căt'il'in şî boereşt'e
C'aşa Dumn'edzău̯ voeşt'e.
Mn'ie 'm plače omen'ia
Ca la domn'i̯ cănţălăria;
Mn'ie 'm plače omen'eşt'e
Ca la domn'i̯ a şad'e 'n Peşt'e.

Apoi̯ fet'el'e strîgă la mn'irẹasă:

Mn'iresucă, struţ gătat,
Vină-ţ vremẹa d'e plecat
La sọacra şî la bărbat.
Mn'iresucă, struţ tomn'it,
Vină-ţ vremẹa d'e porn'it
La bărbat, că l-ai̯ ibit.

Mn'irẹasa apoi̯ să scọală şî strîgă la mîn'e-sa:

H'i-ţ'a, mămulucă, dor
Să-m vedz urma pîn ocol
Călcată d'ẹ-a mn'eu̯ pk'iči̯or.
H'i-ţ'a, mamă, dor odată
Să-m vedz urma pîn ogradă
D'ẹ-a mn'eu̯ pk'iči̯oraş călcată.
Las', mamă, că ai̯ feči̯ori̯
Şî ţî aduče nurori̯;
Că feči̯orii̯ t'ẹ-or k'ema,
Nurorile t'ẹ-or ţîpa,
Tot la min'e t'i-i̯ ruga
Să vin să-ţ lau̯ cămeşa
Cu un prăn'icuţ d'e brad
Und'ẹ-a h'i mai̯ mîndru vad;
Cu un prăn'icuţ d'e k'isă
Und'ẹ-a h'i mai̯ mîndră plisă.
Că, mămucă, nora ta
A băga odată 'n baltă
Şî ọ-a 'nt'ind'e la poi̯ată,
Ş'a ven'i ş'a čere plată,
C'a dzîče că-i̯ prăn'icată.

Apoi̯ mă-sa să cîntă şî dzîče:

Săraca mama cu fet'e,
Cum l'e creşt'e cu scumpet'e
Şî l'e dă d'e nu l'e ved'e;
Cum şî l'e creşt'e d'e bin'e
Ş'apoi̯ l'e dă la străin'e,
Ş'apoi̯ n'au̯ noroc d'e bin'e.

MN'IRẸASA

Plînğe-mă, mamă, cu dor,
Ţ'am fo' fată şî feči̯or,
Ţ'am scos plugu d'in ocol,
Ţ'am arat grîuţ d'e vară;
Sui̯ în pod şî du la mọară,
Şî mn'ie o merinği̯oară
Să nu mărg cu trai̯sta gọală;
Merinği̯oară d'e un ban
Să-m h'ie batăr p'ū an,
Černută pîn sprînčen'el'e,
Frămîntată pîn in'el'e,

Şî dosk'ită pă l'imbuţă,
Şî cọaptă la in'imuţă,
Să ştiu̯ că-i̯ d'e la mặicuţă.
Săraca mămuca mẹa,
Cum rămîn'e sîngurẹa!
Cu čin'e s'o mîngîi̯a?

MĂ-SA

Mai̯ vină, dragu mamii̯,
Mai̯ vină, nu mă urî;
Vină batăr cît'ẹ-odată,
C'amu-m laž lucru pă vatră
Şî eu̯-s slabă şî bătrînă
Şî n'am fată d'e 'nd'emînă,
N'iče noră d'e večînă,
Numa slabă şî bătrînă,
N'am pă n'ime d'e 'nd'emînă.
Dacă n'oi̯ put'ẹa lucra,
Čin'e, bọi̯ata, m'a căta?

MN'IRẸASA

Tači̯, mamă, nu t'e cînta,
Pă horbă t'ẹ-am cunoscut
Că n'ai̯ gînd d'e mă ţînut;
Că, cît o fo' mîndră vara
Tăt aşa ţ'o mărs gura,
Că nu mn'i-i̯ bună služba;
Ca frundza d'e mătrăgună,
Că službuca mẹa nu-i̯ bună.
Laz', mămucă, că-i̯ vid'ẹa
Că alta în loc 'ţ rămîn'e
Şî ţ'a fa' služba mai̯ bin'e,
Nu-i̯ ţîpa-o ca pă min'e
Să margă pă căşi̯ străin'e.

MĂ-SA

Žele mn'i-i̯,
Dragu mamii̯,
Mn'ic' ai̯ fost şî t'ẹ-am cătat;
Cînd ežti̯ mare m'ai̯ lăsat
Şî t'ẹ-ai̯ tras cătă bărbat;
Mn'ic' ai̯ fost şî t'ẹ-am doi̯čît,
Cînd ežt'i̯ mare m'ai̯ urît
Şî t'ẹ-ai̯ tras cătă i̯ubit.

MN'IRẸASA

Văd, mămucă, că m'am tras
D'e la bin'e la năcaz
Şî mn'i̯-a h'i musai̯ d'e-l tras.
Eu̯, mămucă, m'oi̯ topk'i
Cît oi̯ prind'ẹ-a n'evest'i,
Ca o flọare d'in grăd'ină,
Cît oi̯ prind'ẹ-a h'i străină
Şî cu urîtu pă mînă;
Ca o flọare d'in ferẹastă,
Cît oi̯ prind'ẹ-a h'i n'evastă;
Ca o flọare d'in pahar,
Cît oi̯ prind'ẹ-a tra' amar.
Nu-i̯ bai̯, mamă, că mă dai̯,
Nu-i̯ avẹa part'e d'e rai̯
Cu tăt nẹamu cît îl ai̯.

MĂ-SA

Lasă, laz', dragu mamii̯,
Dumn'edzău̯ o poruncît
Să t'e văd căsătorit',
Să mănînči̯ muguri̯ d'ẹ-arin
Şî să credz la om străin;
Să mănînči̯ muguri̯ d'e fag
Şî să credz la om pribag;
Că tu bin'e m'ai̯ mustrat
Cînd am fo' mai̯ supărat';
N'iči̯ cînd am fo' doγ'il'it'
Şohan nu m'ai̯ gogol'it;
N'iči̯ cînd am fo' supărat'
Şohan činst'e nu mn'i̯-ai̯ dat,
Păntu̯-ačẹa t'ẹ-am măritat.
Du-t'e, trăi̯ cătă bărbat.

MN'IRẸASA

Laz', mămucă, că mă duc,
Nu ţî-i̯ mai̯ umbla la plug,
N'iči̯ plugu nu l-oi̯ porn'i,
N'iči̯ laolaltă n'om h'i,
Batăr cît d'e dor ţ'a h'i;
Batăr d'e-i̯ muri d'e dor,
Nu ţ'oi̯ călca pîn ocol.
Să h'ii̯, mamă, vesălọasă,
Dacă n'ai̯ fo' bucurọasă
Să mă vedz la voi̯ în casă
Şî čînîn cu voi̯ la masă.

Fečiorii, dacă văd că fet'el'e nu să păzăsc să iasă odată d'in casa mn'iresei, apoi dzîc așa:

Eșîț, mut'e, d'in burd'ei
Să ved'eț afară če-i,
C'o rămas un rămăsoi
Pă čel vîrvuț d'e gunoi
Șî v'a lua șî pă voi.

FET'EL'E

Nu t'e țîn'e, mîndruț, mare,
Șt'iu că nu ežti rupt d'in soare,
N'iče gazd' așa d'e mare;
N'iče nu ežti rupt d'in lună,
N'iče gazd' așa d'e bună.
N'ai, mîndruț, če t'e țîn'ea,
Slug' ai fo' șî-i rămîn'ea;
N'ai, mîndruț, če să t'e ții,
Slug' ai fo' șî poț să h'ii.
Nu t'e, bad'e, strohoi,
Nu-s a tăi boi popii;
Șt'iu că n'ai brișcă cu cai,
N'iče locuri cu mălai,
Numa p... — mînca-o-ai;
N'iči ai vači cu coarn'e largi,
Numa k'ipa cu cănači.
Nu t'e țîn'ea, mîndruț, mare,
N'ai, numa-o coastă pă vale;
Vara o sapi cu hîrlețu,
Toamna-o cari cu băcuețu —
Mănînče-t'e pădurețu.
Hăi tu, mîndrulușul'e,
Pîngă casă ț'am trecut,
H'ir d'e iarbă n'am vădzut,
Num' un h'iruț d'e n'ecină
Șî o urmă d'e găină;
Num' un h'ir d'e pătrunžăl
Șî o urmă d'e-un cățăl.
Tu, mîndruț, t'e-ai lăudat,
Cîn la t'in'e m'ai k'emat,
Că ai trii berbinț cu brîndză,
Ș'am cătat ș'o fo' tărîță,
D'e 'mplut n'iște k'isăl'iță;
Tu, mîndruț, t'e-ai lăudat
Că ai trii berbinț cu lapt'e,
Ș'am cătat ș'o fo' șălat'e,
Șî era tăt'e huc spart'e.

1920. Săčel — Călina Danč, 28.

BOCETE

CCCXXII

PĂNTRU FATĂ

O siucă, la nunta ta
N'iče-s fet'e cu munun'i̯,
Niče-s fečiori̯ cu struțuri̯;
Niče-s fet'e cu sugn'iță,
Niče-s fečiori̯ cu voiță.
Mănînče-t'e focu, mọart'e,
C'ai̯ zin'it pă uličịọară,
Tẹ-ai̯ băgat pă vrăn'ičịọară
Șî ț'ai̯ čịuntat mîndră flọare;
Ș'ai̯ zin'it pîngă fîntînă
Ș'ai̯ čịuntat o ružă pl'ină;
Ș'ai̯ zin'it pîngă gărduț
Șî ț'ai̯ čịuntat mîndru struț.
Sansior mîndru 'nflorit,
Cum t'e făči̯ lut și pămînt!

1920. Crăčești — Măria Horvat, 36, (de loc din Sîrçi̯).

CCCXXIII

VI̯ERS D'E LIT'E

Împărațîi̯ și cu craii̯
Fac četățîle cu aii̯,
Fac četăț cu ziduri̯ grọasă,
Cu șanțuri̯ acufundọasă,
Ca mọartẹa să nu-i̯ găsască.
Mọartẹa e 'n lume mai̯ mare,
Ẹa pă n'ime pret'en n'are;
D'i pă scaun mn'inunat
Îl aruncă mort în pat.
N'iči̯ cu gura nu grăi̯a',
N'iči̯ cu ok'ii̯ nu clipẹa'.
Ven'iț, frat, ven'iț, surori̯,
Șî mă 'mpodobiț cu flori̯,
Șî mă stropk'iț voi̯ cu zin,
Șî mă dučeț căt'ilin;
Șî mă stropk'iț voi̯ cu apă,
Mă dučeț pînă la grọapă.

1920. Vad — Tudosîe Telept'ẹan, 20.

CCCXXIV

PĂNTRU FATĂ

Bucură-te, țînt'irim,
Mîndră flọare 'ț răsădim!
Bucură-te, t'emet'eu,
Mîndră flọare ț'aduc eu;
N'o aduc să răsăd'ẹa',
Da ọ-aduc să putreçẹa';
N'o aduc să înflorẹa',
Da ọ-aduc să putreçẹa'.

1920. Vad — Vasîle Glodîi̯, 20.

CCCXXV

CÎNT'EC MORȚĂSC

— H'ei̯ tu, mămuluca mẹa,
Că ț'o fo' gîndu d'e dus,
Mămucă, če nu mn'i̯-ai̯ spus,
Să-ț pun merind'e d'ẹ-ažuns?
Că dacă ți s'a čịunta
Nu-i̯ d'e un'ẹ-a cumpăra,
Fără cu cît îi̯ pl'eca.
C'acolo-i̯ un oraș mare,
N'emn'ic nu-i̯ če cumpăra,

Fără cît'e ţî l'i-i̯ da;
N'emn'ic nu-i̯ če tîrgui,
Fără cu cît îi̯ porn'i.
Sco̯ală-t'e, mămuca me̯a,
I̯an sco̯ală-t'e şî t'e ui̯tă
La cununa ta če̯a multă,
Cum stau̯ rînd pă lîngă t'in'e
Şî tu nu grăeşti̯ cu n'ime;
I̯an sco̯ală-t'e d'in sălaş,
Zină la min'e d'e mas;
I̯o tăt t'e oi̯ aşt'epta
Cu trei̯-patru čet'eraş,
Cu băndzîl'e d'in oraş,
Mămucă, să nu mă laş.
Sco̯ală-t'e şî t'e ui̯ta
Cum ţ'am făcut merind'e̯a,
Să vedz plăče̯a-ţ'a o ba.
O, Do̯amn'e, mult ai̯ munčît
Şî puţîn'e ţ'am găt'it!
O, Do̯amn'e, mult ai̯ lucrat,
Şî puţîn'e ţ'am gătat!

1920. Săčel — Năstaca Petrovai̯, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CCCXXVI

Mînče-t'e focu, mo̯art'e,
Mult eşti̯ fără dreptat'e,
C'ai̯ zin'it pă uličio̯ară
Şî t'e̯-ai̯ pus în cornu mesăi̯;
Num' odată ţ'ai̯ cîntat,
T'e̯-ai̯ făcut un cîmp pănat
Ş'o fo' musai̯ d'e pl'ecat.

1920. Rogna-d'e-ği̯os — Măria Mărina, 17.

CCCXXVII

CÎNT'EC MORŢĂSC PĂNTRU FEČI̯ORI̯

Voi̯n'ičel'e şî mn'ire,
Noi̯ tăt'e̯-am gînd'it aşa:
Numa noi̯ la nunta ta
Tăt'e̯-om hori ş'om ği̯uca.
Da noi̯ am in'it n'ek'emat'e
Şî n'e̯-om duče supărat'e.
Noi̯ în loc să horim,
Tre̯abă să n'e d'espl'et'im,
Să plînğem, să t'e žăl'im.
Da tre̯abă să t'e cîntăm,
Că tu meri̯ la cunun'ie
Fără l'e̯acă d'e soţîe,
Şî gînd'im cum îi̯ ği̯ura,
Că ţ'o 'nk'is mo̯art'e̯a gura
Şî şohan nu o-i̯ căsca.
Şî t'e duči̯ la cuscri noi̯,
Şohan nu-i̯ in'i napoi̯;
În loc de feči̯ori̯ ği̯ucînd,
A in'i popa cîntînd.
Če gro̯azn'ic n'i s'o tîmplat,
Feči̯or mare d'e 'nsurat
N'i̯-a h'i musai̯ d'e 'ngropat!
Şî če rău̯ n'i s'o tăln'it,
Feči̯or d'e căsătorit
N'e̯-a h'i musai̯ prohod'it,
Ş'apoi̯ îngropat în pămînt,
Şî colăčii̯ d'e nănaş
Să-i̯ pun'em d'e parastas;
Şî ban'ii̯ d'e cunun'ie
Să-i̯ plăt'im d'e liturğîe;
Ş'apoi̯ să-i̯ pun'em plîngînd
Cît'e̯-o flo̯are pă mormînt,
C'o fost un voi̯n'ic în sat
Şî să nu-l lăsăm ui̯tat!

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCCXXVIII

PĂNTRU MN'IRE̯ASĂ

Hăi̯ fată şî hăi̯ mn'ire̯asă,
Und'e t'e duči̯ tu d'e̯-acasă?
Und'e meri̯ tu d'e n'evastă?
Spun'e la care so̯acră?
A ta so̯acră n'are nume,
Că t'e duči̯ pă če̯a lume;
Şî t'e duči̯ la socri noi̯,
Şohan nu-i̯ in'i napoi̯!
Batăr cît t'e̯-om agod'i,
Tu şohan nu-i̯ mai̯ in'i;
Batăr cît t'e̯-om aşt'epta,
Tu şohan nu-i̯ înturna!
Numa noi̯ t'e̯-om aşt'epta
Cu čînă şî cu lumn'ină,
Şî cu dor de la in'imă;

Tăt cu čîna caldă 'n masă
Şî cu apa răče 'n vasă.
Čîna 'n masă s'a răčî,
Apa 'n vasă s'a 'ncăldzî,
Şî tu şohan nu-i̯ in'i!
Şî dacă nu-i̯ in'i să čîn'i̯,
Noi̯ t'e̯-om cota pîn večîn'i̯.
D'e̯-am şt'i und'e-i̯ locui,
T'e̯-om k'ema şî tu ai̯ in'i.
Da tu und'e-i̯ locui
So̯arel'e nu t'e̯-a 'ncăldzî,
Luna nu t'e̯-a strălučî,
Vîntu nu t'e̯-a răven'i;
Num' ai̯ sta şî-i̯ putreği
În fundu pămîntului̯,
Und'e so̯are şohan nu-i̯;
N'iče so̯are, n'iči̯ răco̯are,
Numa 'ntun'ecare mare.
Cu pret'en'i̯ nu t'e tîln'eşt'i̯,
Cu fraţ nu t'e sfătueşt'i̯,
În casă strîmtă putreğeşt'i̯.
Şî mo̯art'e̯a t'e̯-o amăğît,
Şî tare t'e̯-o čeluit.
O dzîs că t'e̯-a 'ngădui,
Şî cînd îi̯ vre̯a-i̯ put'e̯a in'i.
Da vedz că t'e̯-o amăğît,
Şî tare t'e̯-o čeluit.
D'e̯-acolo nu-i̯ înturna,
Tuma d'e t'e̯-ar vre̯a lăsa.
D'e̯-acolo nu poţ in'i,
Tuma de t'e̯-ar năpust'i.
Care s'o dus ca şî t'in'e,
Şohăn'ită nu mai̯ in'e!

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

CCCXXIX

PĂNTRU N'EVASTĂ

Vai̯, bată-t'e bo̯i̯ata, mo̯art'e,
Ră eşt'i̯ şî fără dreptat'e,
Că tu 'n sat dac' ai̯ întrat
D'e n'ime n'ai̯ întrebat.
Ai̯ in'it pă ul'iči̯o̯ară
Ş'ai̯ întrat pă vrăn'iči̯o̯ară.
Rupt-ai̯ vîrvu d'e la pomn'i̯
Şî mama d'e la cucon'i̯.
Rupt-ai̯ vîrvu pomn'ilor
Şî mama cucon'ilor
Şî pă cucon'i̯ i̯-ai̯ lăsat
D'e žăl'e mare la sat.
Şî la sat şî la o ţară,
Mamă n'or mai̯ ave̯a i̯ară!

1920. Săpînţa — Aceeaşi.

COLINDE

CCCXXX

Din mărire̯a s'o născut
Isus Ristos pă pămînt;
I̯udei̯ o căzut urît,
I̯uda i̯ubitor di bani̯,
Şî l-o vîndut la dužmani̯
Cu trei̯zăči̯ şî činči̯ di bani̯.
Cînd bani 'n mînă i̯-o pus,
Pă Isus Ristos l-o dus;
Ş'acolo dac' o sosît
Şî nainte i̯-o eşît
Şase cîni̯ de Žiz bătrîni̯,
Cruče de brad înt'eind.
Da mai̯ca lui̯ d'audzît
Şî nainte i̯-o eşît,
Po̯ale albe̯-o sufulcat
Şî la el o d'alergat:
— O siu mai̯čii̯ čel dulče,
Cobo̯ară ğios de pe cruče!
— Ba i̯o nu mn'i-i̯ coborî,
Nu mn'i̯-oi̯ lăsa creştinii̯
Pentru Žîzii̯ poganii̯.

1920. Budeşti̯ — Ană T'ibil, 24.

CCCXXXI

D'in mărire s'o născut
Fiul čel fără 'nčeput.
Să vid'em und'e̯-o născut?
Su' po̯alile bradului̯
Şî să ro̯agă so̯arelui̯
Să nu-i̯ či̯unt'e vîrvu lui̯.
El să po̯ate tăt ruga,
Că vîrvu i l-or či̯unta
Şî l-or pune 'n curţ pă masă.
În i̯a' sară d'e če̯-afară
Trei̯ cocoş negri-ş cîntară?
I̯uda d'in pat să scula-ră,
Pă obraz nu s'o spălat,
Pă Hristos îl d'arăta-ră.
I̯uda i̯ubitor d'e ban'i̯
Şî l-o vîndut la pógan'i̯
Cu trei̯zăči̯ şî doi̯ d'e ban'i̯.
— «Cătaţ, pógan'i̯, eu̯ vi-l vînd
Cu trei̯zăči̯ şî doi̯ d'e̯-arğint;
Da nu vi-l vînd d'e trăit,
Če vi-l vînd d'e răst'ign'it;
Aesta-i̯ musai̯ să mo̯ară,
D'ipče-i̯ născut d'e feči̯o̯ară;
Ş'aest' a muri odată,
Că-i̯ născut fără d'e tată;
Ş'aesta capu l-o da
Să să împle scliptura».
Şî mai̯ca s'o supărat,
Sus în slavă ş'o zburat;
Sus, în sus, pă lîngă lună,
Cu mîna 'mplet'ind cunună.
Cununa nu o gătat,
Židožîi̯ nu o luat.
Şî mai̯ca s'o supărat,
Sus în čeri̯ că ş'o zburat;
Sus în čeri̯
Pîntre îngeri̯,
Numa e̯a că s'o tîln'it
Cu Ionu, sînt Ion:
— Măi̯ Io̯ane,
Sînt-Io̯ane,
Cît ai̯ umblat pă pămînt

N'ai̯ vădzut pă siul sfînt?
— Ba, i̯o, mai̯că, l-am vădzut,
Da, bine nu l-am cunoscut.
— Pututu-l-ai̯ tu cuno̯aşte,
Că el po̯artă praporile,
Praporile cu braţîle
La tăte beseričele;
La cămeşe, la k'etori̯
Scrisă-s sfint'e sărbători̯;
La cămeşe, la mîneči̯
Scrisă-s sfint'e dumin'eči̯.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat, 36, (de loc din Sîrči̯).

CCCXXXII

Sus în vîrvu munt'elui̯
Este̯-o masă rot'elată,
D'e îngeri̯ încongi̯urată.
Îngerii̯ cîn mă vădzură
Mare rugă 'n čeri̯ făcură;
D'e ruguţa lor če̯a mare
Pomn'i 'n rai̯ se legăna-re.
Mîndru-ş cîntă-un čerb în codru;
Aşa-ş cîntă d'e nu-i̯ modru;
N'ime 'n lume nu-l aud'e,
Numa Do̯amna 'mpărăt'e̯asă
D'int'o dalbă d'e fere̯astă.
P'împăratu l-o sculat,
Puşca 'n mînă o luat;
Supt un rožmalin culcat
'Nt'ind'e puşca să-l împuşt'e.
— Ho, fărta',
Nu mă 'mpuşca,
Că eu̯ nu-s čine gînd'eşti̯,
Că sun' prunc d'e d'iečel
Blastămat d'e tata-mn'eu̯
Să siu̯ se̯ara pă păduri̯
Nou̯ă ai̯ şî nou̯ă luni̯;
Dac' ačele plini-le̯-oi̯,
Ği̯os la sat scoborî-m'oi̯,
În beserečí̯ băga-m'oi̯,
Službe sfint'e fače-mn'i̯-oi̯,
Clopot galbăn trağe-mn'i̯-oi̯.

1920. G'eşăşti̯ — Parasca Pop, 28.

CCCXXXIII

Mărgu-ş trei̯ păcurărei̯
Cu oile după ei̯.
Čel mai̯ mare-i̯ văr primar.
Čel mai̯ mn'ic o rupt ş'o dzîs:
— H'ei̯ tu, frăt'i̯ulucu mn'eu̯,
Numa eu̯ cînd oi̯ muri
Pă mine că să mă 'ngro̯ape
D'in strunguţa oilor,
Su' fundu găleţîlor,
S'aud zinu čiuruin
Şî mîndrele tropot'in.

1920. G'eşăşti̯ — Parasca Covači̯, 70.

CCCXXXIV

Dumn'edzău̯ d'e la 'nčeput
Tătă lume̯a o făcut;
Ş'o făcut Domnu Hristos
Pă Adam fo̯art'e frumos,
Pă Eva l-o iždăn'it
Laolaltă i̯-o tomn'it
Şî d'e mînă i̯-o luat
Şî 'n paradis i̯-o băgat,
Tăţ pomn'i le̯-o arătat:
— «Numa d'int'ăsta 'nflorit
Nu luarăţ, că-i̯ oprit».
Numa şerpele 'nşelăči̯os
Tîrî-sară 'mblîn pă ği̯os,
Ş'o ţîpat dou̯ă mere
Ş'o mîncat Eva d'in ele.
— «Sco̯al', Adam, mănîncă mere,
C'am mîncat şî eu̯ d'in ele».
Tăt Adam că s'o sculat
Ş'o luat şî o mîncat;
Pă cînd o fo' la 'nčiţît:
— «Če̯-a si, Do̯amne, c'am greşit!»
— «Tu, Adame, du-t'e̯-afară
Şî-i̯ lucra cu pămîntu
Şî ţî ţîne̯a sufletu;
Şî tu, Evă, ği̯os îi̯ mere
Şî lucra ca ş o mui̯ere
Şî naşte prunči̯ cu durere;
Sîngele d'in t'ine̯-a mere

Tăt în şẹase săptămîni̯,
Nu-i̯ si mui̯ere d'e plin».
— «Dọamne, cum aş si i̯ertată,
C'am greşît, n'i-s zinovată,
D'e dọ̆i̯avol am fo' 'nşălată».
Adam tăt aşa o strîgat:
— «Nu poči̯ me', Dọamne, că-s
[gol».
— «Du-t'e 'n ği̯os în parad'is,
Cat' o frundză d'e măslină
Şî o lipk'i̯ la trup la t'ine,
Că t'e lẹapăd d'e la min'e».
— «Oi̯, o Dọamne, 'ţ mulţămesc
Că încă odată mă 'nveşti̯».
Amin,
Ş'o cupă de zin.

1920. G'esăşti̯ — Aceeaşi.

CCCXXXV

Colo 'n ği̯os pă şesurele
Mîndră turmă de oi̯ mere.
După ele čine îmblă?
Tăt Ionu, Sînt-Ion,
Cu fluer înveregat,
Cu cožoc înţînţălat.
Cîn cu flueru ğičẹa
Tătă turma să strînğẹa:
— Măi̯, Iọane, Sînt-Iọane,
Mai̯ i̯ern'ẹadză-ne o i̯arnă
Şî n'e scọat'e 'n primăvară;
Nu n'e da la čei̯ sărači̯,
Că n'ẹ-or paşt'e pă mocl'ine
Ş'om bẹa apă d'in fîntîn'e;
Da n'e dă la čei̯ găzdači̯,
Că n'ẹ-om paşt'e pă pripọară
Ş'om bẹa apă d'in izvọară.

1920. Hărničeşti̯ — Măria Bozai̯, 19.

CCCXXXVI

Coborît, o coborît
Domnu sfînt p'ai̯est pămînt,
Pîntre hold'e d'e grîu̯ sfînt.
Žîdovii̯ ş'o d'audzît,
După el o năturn'it,
Cu săcuri̯ şî cu topọară
Ca pă Hristos să-l omọară.
Şî l-o luat şî l-o dus
Pă dẹalu Gogomn'i 'n sus,
Pă cruče d'e brad l-o pus.
Mai̯ca sfînt' o audzît,
Ği̯os la el o coborît,
Tăt pă lin
Şî pă pelin,
Păruţ galbăn d'esplet'in:
— O siu mai̯cii̯ čel dulče,
Coborăşte d'e pă cruče.
— O, cu drag mn'i̯-aş scoborî,
Audzî-or Žîdovii̯,
După min'ẹ-or năturn'i,
Cu săcuri̯ şî cu topọară,
Că pă Hristos să-l omọară.

1920. Hărničeşti̯ — Aceeaşi.

CCCXXXVII

Colo ği̯osu ca mai̯ ği̯os
Estẹ-un rît verde frumos;
La mn'ižlocu rîtului̯
Estẹ-un bot'ei̯aş d'e oi̯.
Da la oi̯ čine-m şede?
Şede Domnul Dumn'edzău̯,
Şede 'n lanče rădzămat
Cu sumanu 'mbăerat,
Cu fluer înverigat.
Fluer ğice,
Turma strînğe;
Fluer tače,
Turma 'ntọarče.
— «Lăsa-v'oi̯ la focu, oi̯;
Eu̯ d'e cînd îmblu la voi̯
Da-s mai̯ albu d'ecît voi̯».
— «Mai̯ trud'ẹa', Dọamne,
[trud'ẹa',
Trud'ẹa' pînă 'n primăvară
Čẹ-a si frundza cît banu
Şî i̯arba pă cît acu;
Noi̯ ţie ţ'om dărui
La Crăči̯un
Un purčel bun;
La Ispas
Un boţ d'e caş;
La Sîn-Ği̯orz

Un mn'el frumos».

Plata no̯astă nu-i̯ nimn'ica
Făr' un litru d'e horincă;
Niči̯ ačee̯a nu om čere
Făr' îndulčită cu mn'ere,
Îndulčită,
K'ipărată,
Cît'e čînč pahar' odată.

1920. Ği̯uleşti̯ — Io̯ana Pop, 30.

CCCXXXVIII

Mere, mere mai̯ca sfîntă
Pîn ţarina 'ntre̯-aurită;
Şedzu ği̯os să hod'in'e̯ască,
Ca siuţu sfînt să nască.
Nu să putu hodin'i
D'e tropotu i̯epelor,
D'e rînk'edzu mîndzîlor,
D'e zbănai̯e̯a st'ičelor.
Boi dacă o sîmţît,
O suflat şî o 'ncăldzît
— Si-aţ, voi̯ cai̯, blăstămaţ,
Şohăn'it să n'aveţ saţ,
Numa vara la Ispas,
Ş'atunče̯a numa un če̯as.
Si-aţ, voi̯ boi̯, 'ntre̯-auriţ,
Înt'un če̯as să vă hrăn'iţ.

1920. Ği̯uleşti̯ — Aceeaşi.

CCCXXXIX

Noi̯ îmblăm
Şî colindăm
Pă la curţ d'e mari̯ boi̯eri̯;
I̯ar boi̯erii̯ nu-s p'acasă,
Če-s în munţî roş k'etroş
Să čerče pă Dumn'edzău̯.
Şî-l čercară
Şî-l aflară
În i̯ezăl d'e boi̯ născîn,
D'in poči̯umbci̯ făclii̯ ardzîn;
D'in nui̯ele,
Lumn'in'ele;
D'in tufuţă,
Lumn'inuţă.
Să sii̯, gazdă, veselos,
C'ai̯ ağiuns Crăči̯un frumos
Şî naştire̯a lui̯ Hristos.

1920. Ği̯uleşti̯ — Aceeaşi.

CCCXL

— «Hăi̯ Io̯ane,
Sînt-Io̯ane,
Ui̯tă-te sus spre mare,
În dreptu sîntului̯ so̯are,
Este̯-o masă rot'elată
D'e îngeri̯ înconği̯urată.
Îngerii̯ cînd mă vădzură
Mîndră rugă 'n čer făcură;
D'e ruguţa lor če̯a mare
Pomn'i 'n rai̯ să legăna-re,
D'e trupk'in'i̯ să d'epărta-re,
D'e vîrvuri̯ să d'aduna-re.
Hăi̯ Io̯ane,
Sînt-Io̯ane,
Îmi̯ spun'e n'ie ği̯udeţu!»
— «Ği̯udeţu atunč a si
Cîn so̯are n'a răsări,
Niči̯ lună pă čer n'a si;
Cîn vale d'e foc ş'a merğe —
Ard'e̯-or čei̯ fără d'e leğe;
Cîn vale d'e foc ş'a curğe —
Ard'e̯-or čei̯ fără d'e cruče».

Colinduţa nu-i̯ mai̯ multă,
Să trăi̯a' čin'e̯-o ascultă;
Colinduţa-i̯ atîta-re,
Čin'e̯-o̯-ascultă să trăi̯a'-re;
Čei̯ če-s morţ să hod'in'e̯a're,
Esče dzî să-i̯ pomin'e̯a-re.
Rămîn'eţ, gazd'e, cu pače
Şî cu sănătat'e.

1920. Ği̯uleşti̯ — Aceeaşi.

CCCXLI

Ven'iţ, păstori̯, în Vifleim,
Lu Hristos să-i̯ versuim,
Care̯-o vin'it pre pămînt,
Întrupat d'in duhu sfînt.
Îngeri̯ n'i̯-o spus bucurie,

Că fiu̯-o născut mărire;
Îngeri̯ laudă cîntîn,
Noi̯ să merem fluerîn,
Să-i̯ dučem daruri̯, meri̯ şî mere,
D'in turme mari̯ t'in'erele.
Da I̯osîf drept să mn'ira,
D'e bucurie lăcrăma,
N'e'nčetat i să 'nk'ina,
Ştiindu-l că-i̯ Mesia.
Luîn pruncu sfînt în braţă,
Care dă lumii̯ vie̯aţă,
Şî-l arată la păstori̯,
Ei̯ cîntă vesele hori̯.
Trii̯ crai̯ d'e la răsărit
Cu ste̯au̯a o călătorit;
Trii̯ crai̯ d'e la Pesîda
Încă i̯-adúče ste̯au̯a.

1920. Borşa (Vale̯a Poienei̯) — Todora Timn'iş, 40.

CCCXLII

Mere Petru̯-apostolu
Fluerîn şî şuerîn,
Sufletile îndreptîn.
Čele bun'e 'n rai̯ le pun'e,
Čele rēle 'n i̯ad or mere.
Da mers-o şî tată-său̯:
— «Petrişor, dragu tatii̯,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, tătucă, n'ai̯,
Că bo̯irău̯ că fostu-ţ'ai̯,
Ş'ai̯ bo̯irăit nou̯ă ai̯,
Şî leği̯ drepte n'ai̯ făcut,
Şî raiu̯ ţî l-ai̯ pk'erdut».
Da mers-o că şî mî-sa:
— «Petrişor, dragu mamii̯,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, mămucă, n'ai̯.
Bo̯irăiţă fostu-ţ'ai̯,
Şî ţ'ai̯ dat cîn'epa 'n sat,
Da d'e plată če ţ'ai̯ dat?
I̯a, tăt ho̯aspa tărîţii̯
D'i pă asupra sît'ii̯».
Şî mărs-o şî soru-sa:
— «Petrişor, frăt'icule,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, sorucă, n'ai̯,
Că, crîžmăriţă fostu-ţ'ai̯,
Fărtaiu̯ nu l-ai̯ împlut,
Crîžmărit-ai̯ şe̯apt'e ai̯;
Ban'ii̯ d'e plin i̯-ai̯ čerut,
Şî raiu̯ ţî l-ai̯ vîndut».
Şî mărs-o şî frat'e-său̯:
— «Petrişor, frăt'iucule,
Loc în rai̯ făcutu-mn'i̯-ai̯?»
— «Loc în rai̯, frăţiuţu, ai̯,
Că, păcurari̯ că fostu-ţ'ai̯,
Ţ'ai̯ păcurărit nou̯ă ai̯,
Tăt cu stîna lîngă drum;
Ş'o trecut şî rău̯ şî bun,
Şî pă tăt că i̯-ai̯ hrăn'it,
Şî raiu̯ l-ai̯ dobînd'it».

1920. Borşa (Rîturi̯) — Io̯ana Le̯ahului̯, 40.

CCCXLIII

Mîndru ği̯o̯acă Petre 'n rai̯,
Mîndru ği̯o̯acă şî să ro̯agă,
Să ro̯agă lu Dumn'edzău̯,
Do̯ară ved'e-ū rob a său̯.
Şî vădzui̯ pă mumă-sa:
— «Petre, Petre, făt frumos,
I̯a pă min'e
'N rai̯ cu t'in'e!»
— «I̯eu̯ t'e̯-aş lua bucuros,
Dar raiu̯ nu-i̯ lumn'inos,
Că ţ-o lucrat sărăčel'e,
Şî tu numa că l'e̯-ai̯ dat
I̯a, frunt'e̯a homorului̯
Pă d'e̯-asupra či̯urului̯,
Şî frunt'e̯a tărîţiei̯
Pă d'e̯-asupra sîtiei̯
Şî codaţî brîndzîei̯.
Tu d'e̯-ačel'e̯a că l'e̯-ai̯ dat,
Loc în rai̯ nu ţ'ai̯ gătat».
Mîndru ği̯o̯acă Petre 'n rai̯,
Mîndru ği̯o̯acă şî să ro̯agă,
Să ro̯agă lu Dumn'edzău̯,
Do̯ară ved'e-ū rob a său̯.
Şî vădzui̯ pă tată-său̯:
— «Petre, Petre, făt frumos,

Įa pă min'e
'N raį cu t'in'e!»
— «Dar raįu nu-į lumn'inos,
Că tu ț'aį fost d'ŭ žurățăl
Şî dreptil'e l'ę-aį strîmbat,
Strîmbel'e l'ę-aį îndreptat,
Loc în raį nu ț'aį gătat».
Mîndru ğiǫacă Petre 'n raį,
Mîndru ğiǫacă şî să rǫagă,
Să rǫagă lu Dumn'edzău,
Dǫară ved'e-ŭ rob a său.
Ş'o vădzut pă frat'e-său:
— «Petre, Petre, făt frumos,
Įa pă min'e
'N raį cu t'in'e!»
— «Įeu t'ę-oį lua bucuros,
Că şî raįu-į lumn'inos,
Că tu ț'aį fost păcurărel,
Ț'aį pus stîna lîngă drum
Ş'o trecut şî rău şî bun;
Pă čel cu frig l-aį încăldzît,
Pă čel flămînd l-aį hrăn'it
Şî loc în raį ț'aį găsit».

1921. Răpedęa — Sava Stețcu, 70.

CCCXLIV

Mere-ş Petru
Cu Sîn-K'etru
Pă cununa d'ęaluluį,
Pă la pomn'iį raįuluį,
La casa bogatuluį.
— Gata-į čina, bogat mare?
— Gata-į, gata-į, nu-į d'e voį,
Că-į d'ę-un bogat ca şî noį.

1920. Săčel — Măria Sîma, 15.

CCCXLV

Colo 'n susu, maį d'in sus,
Colo 'n sus la răsărit
Mîndri pomį ş'o d'înflorit.
La umbruța pomn'ilor
Mîndră-į stîna oilor,
Da la oį čin'e mn'i şede?
Petra, Petra, bărbat bun.
Petra-o prins a trîmbçita
Şî oile d'a zçera.
Dumn'edzău o d'audzît
Şî la elę-o coborît
Tăt pă scară
D'e čęară,
Ş'o slobódzît florį d'e vară.
Petręa 'n lanče rădzămîn,
După oį Petręa strîgîn,
Şî Petręa lę-o suduit:
— «Lăsa-v'oį la bçįata, oį,
Că m'am urît îmblîn cu voį».
Strîgă ǫaįa ǫak'eşa:
— «Petro, Petro, bărbat bun,
Maį įern'ęadză-n'e o įarnă
Şî n'e scǫat'e 'n primăvară,
Şî n'e paşt'e la pripǫară,
Şî n'ę-adapă la izvǫară;
Cînd a si pă la Sîn-Ğįordz
T'ę-om čînst'i c'un mn'el
[frumos;
Cînd a si pă la Ispas
T'ę-om čînst'i c'un bulț d'e caş».

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CCCXLVI

Pă ul'iță, pîntre văį
Să duc treį păcurăreį.
Eį o prins a să sfăd'i
Şî o prins a vorovi:
— «Pă unu l-om omorî».
Da el numa ş'o strîgat:
— «Că voį d'e mă-ț omorî,
Tăt pă min'e m'astupaț
În țărcuțu mn'eilor,
În staolu oilor;
Şî voį numa că d'îm pun'eț
La pk'ičįǫare
Fluer mare
Şî la capu trîmbçita-re;
Că cîn vîntu ş'a sufla
Trîmbçita ş'a trîmbçita,
Flueru ş'a fluera,
Şî numa ş'or d'audzî
Oile čele cu lapt'e —
M'or hori mărgîn pă sat'e;

Oile čele cornut'e —
M'or hori vara pă munt'e;
Čele bo̯iete mn'iorele
M'or želi vara cu žele.
— H'ei̯ tu, bo̯iete mn'iorele,
Spun'eț cătă mama me-le:
V'a 'ntreba mama d'e min'e,
Spun'eț că m'am dus la bin'e,
Că numa m'am însurat,
Şî eu̯ numa mn'i̯-am luat
Tăt o fată d'e 'mpărat,
Să nu sie cu bănat»[1].
. . . .
. . . .

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCXLVII

La če̯a masă
D'e mătasă
Sîmtu, sîmt colač d'e grîu̯.
— Da cu̯-ače̯e̯a če̯-aşt'eptaț?
— C'aşt'eptăm pă Domnu sfînt.
— Poft'im, Do̯amn'e, cu noi̯ în [prîndz.
— Mulțămn'im, că noi̯ n'om [mere,
C'avem, Do̯amn'e, mult d'îm- [blat;
Pe la rîtu lu Pilat
Est'e̯-un pomuț rămurat,
Primăvara d'înflorește
Şî d'e to̯amnă l'e rod'eșt'e,
Mult'e suflet'e hrăn'eșt'e.

1920. Sîlişte̯a — Io̯ana Bărcan, 40

CCCXLVIII

Colo 'n sus, la răsărit,
Est'e̯-o dalbă mănăstire
Cu păreții̯ d'e tămîi̯e.
Dar acolo čine-ş cîntă?
Nou̯ă popi̯, nou̯ă dieči̯,
Şî p'atîța patrierči̯.
Fiul zc̯iară, stare n'are.
— «Tači̯, fiule,
Tači̯, dragule,
Numa noi̯ ț'om rîndui
Dou̯ă mere,
Dou̯ă pere,
Dou̯ă mături̯ strelučele,
Să mături̯ čeru d'e st'ele,
Scaunu ği̯udețului̯,
Păharu botezului̯
Şî t'eile rai̯ului̯.
Cu păharu-i̯ bot'edza,
Cu scaonu-i̯ ği̯ud'eca,
Cu k'eile 'n rai̯ intra».

1922. Şieu̯ — Pălaga Rus, 19.

CCCXLIX

Coborît, o coborît
Dumn'edzău̯ p'ai̯est pămînt,
La casa bogatului̯.
La fere̯astă ş'o strîgat:
— «Gata-i̯ čina, bogat mare?»
— «Gata, gata, nu-i̯ d'e voi̯,
Că-i̯ d'e bogaț, ca şî noi̯».
El d'e̯-acole̯a s'o luat
Tăt scîrc̯it şî supărat,
La casa săracului̯.
La fere̯astă ş'o strîgat:
— «Gata-i̯ čina, sărac mare?»
— «Gata, gata, pă puțîn,
Placă-vă că o 'mpărțîm,
Că cîn nu n'e̯-om sătula,
Lu Dumn'edzău̯ n'e̯-om ruga,
Ş'apoi̯ i̯ară ni̯-a mai̯ da».
Domnu 'n casă s'o băgat,
La masă s'o aşedzat.
D'e un'e Dumn'edzău̯ be̯a
Păharele să d'împle̯a;
D'e un'e Domnu mîne̯a
Blid'ele să vîrfona.
Şî d'e̯-acole̯a s'o sculat,
Şî frumos le̯-o mulțămit,
Şî d'afară ş'o eşît.
Şî Dumn'edzău̯ s'o rugat:
— «Cată, Petru, d'înapoi̯
Şî t'e ui̯tă če-i̯ ved'e̯a?»

[1] Aci s'a oprit «hori̯a», spunîndu-mi că nu-şi mai aduce aminte restul colindei.

— «Văd casa bogatului̯
Toma ’n fundu i̯adului̯;
Şî văd ş’a săracului̯
În mn’ižlocu rai̯ului̯».

1922. Şieu̯ — Irina Ţîplęa, 80.

CCCL

Înaint’ęa astor porţ
Sîmt trei̯ rînduri̯ d’e pomuţ.
La umbruţa pomn’ilor
Şade Dǫamna curţîlor,
Tăt înk’ină
Şî susk’ină
Cu pahar galbăn în mînă;
Înk’ină la răsărit,
Că ved’e pă Domnul sfînt,
Mit’it’el şî ’nfăşăţăl,
Cu faşie d’e mătasă
D’e la Dǫamna ’mpărăt’ęasă;
Cu comînac d’e bumbac,
Cu trei̯ st’iče ’n comînac:
Unu-i̯ st’icu grîului̯,
Unu-i̯ ziţa zinului̯,
Unu-i̯ želfa lu Hristos,
Pînă-i̯ popa la itros.

1920. Rozavlia — Ilęana Rus, 24.

CCCLI

La sovărşîtu lumn’ii̯
Trîmbçita-vor îngerii̯
În patru cornuri̯ d’e lume
La tăt omu p’a lui̯ nume,
Să zie la ği̯ud’ecată
Čei̯ zii̯ cu čei̯ morţ odată,
La locuţu d’e večie
Und’ę-o fost Adam d’întîi̯e.
P’ačei̯ zii̯ und’e i̯-or pun’e?
I̯-or încui̯e ca ’nt’un nor
La lăcaşu drepţîlor.
P’ačei̯ morţ i̯-or pun’e ’n pk’i̯atră
Lumn’ina să nu-ş o vadă.
Şî vor trîmbçita cu friče,
Domn’i şî ’mpăraţ or plînğe.
D’apoi̯ noi̯ čę-am put’ęa dzîče?
Om răscumpăra cu sînğe;
Nu cu aur, n’iči̯ cu̯-arğint,
Făr’ cu sînğe drept şî sfînt.

1920. Rozavlia — Aceeaşi.

CCCLII

Pă čel vîrvuţ d’e munčei̯
Măргu-ş trei̯ păcurărei̯
Cu oile după ei̯:
Doi̯ mai̯ mari̯, unu mai̯ mn’ic.
Pă čel mai̯ mn’ic l-o mînat
Cu gălęata la izvor
Pîn’ ei̯ or fače sabor;
Cu gălęata după apă
Pîn’ ei̯ or fa’ ği̯ud’ecată.
Înapoi̯ ş’o d’înturnat,
Fraţî lui̯ l-o d’întrăbat:
— «Če mort’iţă tu-ţ pǫft’eşti̯?
Ori̯ d’in puşcă împuşcat,
Ori̯ d’in sabçie dimn’icat?»
— «Altă mǫart’e nu-m poft’esc,
Dară d’in puşcă ’mpuşcat
Şî d’in sabçie dimn’icat.
Pă min’e nu m’astupaţ
N’iči̯ în verd’e ţînt’irim,
N’iči̯ în dalbu t’emet’eu̯,
Numa und’ę-oi̯ dzîče eu̯:
În vîrvuţu munt’elui̯,
Su’ cručęa molidului̯,
În strunguţa oilor
Şî ’n ţărcuţu mn’eilor,
Şî ’n urma găleţîlor.
Să-m pun’eţ un mn’el la cap,
La pk’ičiǫare
Fluer mare
Şî la cap o trîmbçita-re;
Un vînt ţebeş a sufla,
Flueru ş’a fluera,
Trîmbçita ş’a trîmbçita
Şî mn’elucu ş’a zçera,
Cručîţa s’a legăna
Şî oile m’or cînta;
Oile s’or tomn’i rînd
Şî mn’i̯-or paşt’e pă mormînt.
Ele numa că ş’or ğîče:
— «I̯an scǫală, stăpîn’e, scǫală
Şî n’e scǫat’e la pripǫară,

Să bem apă d'in izvoară,
Să n'e paşt'em cărbun'ei,
Să n'e fătăm mn'eluşăi,
Mn'eluşăi cu coarn'e 'ntoarsă,
Cum îs oile frumoasă.
D'e cîn tu ţ'ai adurn'it
Iarbă verd'e n'am păscut,
Apă răče n'am băut».

. . . .

Ei acasă ş'o zin'it,
Mama lor i-o întrebat:
— «Čel mai mn'ic und'e-o rămas?
— «Tăt pă văi şî pă vălčele,
Cu oile čele făle;
Tăt pă văi şî pă hotroape,
Cu oile čele şk'ioape.

1920. Rozavlia — Aceeaşi.

CCCLIII

Grea iernuţă ş'o pk'icat,
Oile tăte-o zcerat.
Dumn'edzău le-o audzît,
Cu bun dar le-o dăruit,
Ş'o făcut scară
D'e čeară
Ş'o slobodzît flori d'e vară.
— Oi, oi, oi, vind'e-v'oiu,
La tîrguţ trimet'e-v'oiu,
La tîrguţ la Sîm-Mn'ihai,
Să nu-m fačeţ mn'ie bai;
Că d'e cîn mă trud'esc cu voi
Da-s mai albu d'ecît voi.
— Stăpîn'e, stăpînu nost,
Mai iern'eadză-n'e o iarnă
Şî n'e mai 'nvereadză-o vară,
Că şî noi t'e-om dărui
La Sîn-Ğiordz c'un mn'el frumos,
La Ispas
C'un bulţ d'e caş;
Cînd a h'i cîmpu frumos
Noi n'e-om pun'e lîna ğios.
Stăpîn'e, stăpînu nost,
Dă-n'e des sărun'il'e,
Că ţ'om împlea găleţîle;
Şî n'e dă sărun'ea deasă,
Ţ'om pun'ea put'ina rasă.
Stăpîn'e, stăpînu nost,
Dacă n'i da şî n'i da,
Nu n'e da la om sărac,
Să n'e ţie pîngă sat,
Să n'e paşt'em rădăčin'i,
Să bem apă d'in fîntîn'i;
Da n'e dă la om găzdac,
Să n'e scoată la pripoară,
Să n'e paşt'em frundzîşoară,
Să bem apă d'in izvoară.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elean, 65.

RUGACIUNI

CCCLIV

RUGĂČI̯UN'E

Su' prĕ mn'ilostivă mai̯că,
Su' prĕ ruga ta mă ple̯acă,
Că n'am dar care să-ţ placă;
Că n'am dar d'e curăţîe
Ca să-ţ h'iu̯ plăcută ţîe.
O, primn'eşt'e d'e la min'e
Dragost'e̯a d'e su' pre t'in'e,
C'ai̯ născut pă duhu sfînt
Cu lumn'ină pă pămînt.
Astădz i pre̯a lăudat
Îngerului̯ mare sfat.
Cruče 'n casă,
Cruče 'n masă,
Cruče 'n tus-patru corn'ile d'e
[casă;
Că nu-i̯ casă,
Că-i̯ četat'e
Cu fereşt'il'e îndzuat'e,
Cu uşîl'e înferecat'e.
Da în dînsa čin'e şed'e?
Şed'e sfîntu Mn'iculae
Pă scaun d'e aur,
Čet'eşt'e şî mărturise̯a',
Če-i̯ rău̯ tai̯e,
Če-i̯ bun lasă,
Dumn'edzău̯ cu noi̯ în casă,
Îngeru pă su' fere̯astă,
Mai̯că pre̯a curată,
În pre̯ažme̯a no̯astă.
Rugăči̯un'il'e după 'mbrăcare
Păstă no̯apt'e m'o păzît,
Îngerii̯ tăi̯ m'o h'erit,
D'e rău̯, Do̯amn'e, m'ai̯ h'erit.
Astădz eu̯ la t'in'e cad,
Apără-mă d'e năcaz,
D'e năcaz, mo̯art'e şî rău̯,
Ca să siu̯ cu tăt al tău̯;
Pofta mn'i-i̯ gîndu şî fapta
Să-ţ plin'esc cu voi̯a ta.
Îngeri̯, sfint'e păzitori̯,
Adă-m mîna d'e̯-ažutori̯.
Tu, Hristo̯ase̯a mn'e̯a pre̯a dulče,
Apără-mă cu sfînta cruče;
Bin'e cuvîntă a mn'eu̯ pat
Ca să dorm cu somn curat.

1920. Sîlişte̯a — Anuţa K'escu, 40.

CCCLV

TATĂL NOSTRU ŢIGĂNESC

Blagosloveşt'e!
Tăt Ţîganu are peşt'e;
Numa Dada hăl mai̯ mare
Are peşt'e — măcar c'are.

S'au̯ dus pîngă mare 'n ği̯os,
Cu foi̯ după cap
Ş'apoi̯ cu p... 'n comănac.
Ş'acolo au̯ aflat pă harca hăr-
[čîlor,
Pă mama peşt'ilor;
Ş'atît'e̯a i̯-au̯ dat,
Şî 'n cap
Şî după cap,

Pîn'če i̯-au̯ rupt trei̯ cọast'e 'n [pk'iz...;
Ş'apoi̯ l-au̯ dus acasă
Şî l-au̯ trînt'it d'e masă,
Şî l-au̯ čînăltăluit,
Ş'o ad'everit,
Ş'o aflat în el o cărt'ičică roşîe,
Cu slove albe.
Au̯ fost scris în ẹa dar d'e la [Dumn'edzău̯,
C'au̯ să capet'e
O vale d'e lapt'e,
Un furcoi̯ d'e slăn'ină
Ş'un ţăpar d'e ou̯ă.

Amu s'au̯ grăit că čîne să margă după ele. Dada hăl mai̯ mare au̯ sărit în sus ş'au̯ dzîs că el a pleca după ele, pînă 'n čeri̯ la Dumn'edzău̯, ca să-i̯ dee lui̯ daru. Ş'au̯ făcut

O scară
D'e čẹară

cu fuşt'ei̯ d'e bob pînă la Dumn'edzău̯. Şî cînd au̯ suit pă scară, au̯ lăsat cu limbă d'e mọart'e să-i̯ aştẹarnă če-i̯ mai̯ mọale ğios pă pămînt, că, d'e-a pk'ica, să nu să lovască tare rău̯. Şî dada hăl mare

Au̯ suit pă scară,
Ş'o curvă d'e čiọară

au̯ rupt trei̯ fuşt'ei̯ în scară. Şî Dada hăl mare o pk'icat ğios d'e pămînt, ş'au̯ rupt o mînă pîn şold ş'un pk'ičior pîn cot. Ş'amu o lăsat cu limbă d'e mọart'e să nu-l îngrọape în ţînt'irim şî 'n t'emet'eu̯;

Să-l îngrọape d'in ğios d'in sat,
C'acolo-i̯ locu mai̯ curat;
În umbra gardului̯,
În mustu căcatului̯;
În gură să-i̯ cače cîn'ii̯
Şî 'n pumn'i̯ Rumîn'ii̯.

Amu, d'e Dada hăl mare au̯ rămas o Ţîgancă şk'iọapă. Ş'au̯ suit înt'un vîrv d'e munt'e, ş'au̯ bučinat înt'un cur d'e cîn'e,

Să să strîngă mn'ic cu mare
La ačeẹa adunare:
— «Să pun'em popa d'e-a nọa-[stă ziţă,
D'e-a nọastă familie,
D'e capu Ţîgan'ilor să să ţîe».

Ačela popa s'au̯ grăit d'in če să facă besereca. O dzîs că:

D'e lemn a putreçi,
D'e ser a rugîn'i,
D'e pk'iatră a muşt'i.
Da o dzîs că om fače-o
D'e caş în dungă,
Să tragă copk'ii la rugă;
Şî 'n pod d'e clisă grasă,
Să fugă copk'ii la rugă d'e-acasă.

Ačela o fo' mai̯ bun ca čeia popk'i̯, că făčẹa Paşt'ele mai̯ iut'e ca alţ popk'i̯ şî le făčẹa d'e k'iperi̯ şî d'e hrẹan de leuşt'ẹan: —

Care cum Ţîgan îmbuca,
Pkiz.. mîni-sa o lua — Amin.

1920. Rozavlia — Plotonier Vasalîe Bledẹa, 32 (de loc din Sat-Şugătag).

CCCLVI

RUGĂČIUN'E

Mă rog la sfînta Lun'i̯,
Čepeln'iţă d'e post,
Căd'eln'iţa lu Domnu nost Isus [Hristos.
Sfînta d'e t'in'e,
Eu̯ mă rog ţie
Cu in'ima curată,
Cu in'ima drẹaptă,
Cu mint'e înţăl'ẹaptă,
Cu faţa la pămînt pl'ecată,
Cătă maica sfîntă prẹacurată,
Cum să rọagă lumẹa tọată,
D'in lume, d'e păstă lume,
D'in toţ patru cornurile d'e lume,

La mămuca lu Dumn'edzău̯
[anume.
Că eu̯ n'am altă ağiutătǫare,
N'iče altă folosîtǫare,
Făr' pre t'in'e, Dǫamna čeri̯ului̯
Şî a pămîntului̯ čęa mare;
Ağiutătǫaręa scîrçiţîlor,
Bucuria n'ecăžîţîlor;
N'am faptă d'e curăţîe
Ca să-ţ dau̯ să-ţ placă ţîe.
O, mămuca lu Dumn'edzău̯ ,
Rǫagă pă h'iuţu tău̯
Să-m trimată daru mn'ie,
Să t'e laud pînă 'n večîe;
Amint'iręa lui̯ să sie
Aur, argînt şî tămîe.
H'ie numele lu Dumn'edzău̯
[bin'e cuvîntat,
În veči̯ d'e noi̯ lăudat.
Lăudăm pă mai̯ca sfîntă,
Pă feči̯ǫara čęa mai̯ blîndă;
Lăudată mai̯ca Domnului̯ să sie
D'ę-acuma pînă 'n večîe;
Amint'iręa ei̯ să sie
Aur, argînt şî tămîe.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elęan, 65.

CCCLVII

OČÎNAŞĂ ŢÎGĂN'ĘASCĂ

Strînči̯unat čeresc,
Romanu mandros,
K'ik'iri,
Put'inţa,
Tamporu, tamporuręa,
Pręa sfînta Mancova,
Hoştoru moğî,
Hoştoru moğînca,
Pažera cotîrza,
Nu n'e duče, Dǫamn'e,
În cal'e d'e pk'iči̯oraǧe.

1920. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCLVIII

TATĂL NOSTRU ŢÎGĂN'ESC

Tatăl nostru čel čeresc
D'e la Roma romîn'esc,
D'e la Sinad'eţ,
D'e la Mînad'eţ,
Tamporuręa mare,
Mangal'iţa Mancova,
Şî mă izbăveşt'e, Dǫamn'e,
Pă la cǫada ği̯uncului̯;
Ği̯uncalău̯ d'e sară
Şî d'e d'imin'ęaţă,
Ağiutori̯u şoldurilor.
Contra,
Lontra,
Žapuri̯ d'e cotîrza;
Ler,
Pantaler,
Očînaşîl'e d'e h'er.

1920. Săpînţa — Irina Stan, 25.

CCCLIX

OÎČNAŞA STRÎĞELOR

Sfeti Petri,
Pavăl a vuži,
A vuži, vuži-t'ę-a,
Čerk'iţa peri-va,
Trupu žubui-vi-l-a.
Slăvet'ęa, cart'ęa,
Dobristan'i, husarn[1].

1921. Răpedęa — Sava Steţcu, 70.

B A L A D E

CCCLX

A LU GRUI̯A LU NOVAC

D'imin'e̯ața s'o sculat
Trei̯ voi̯niči̯,
Ca și trei̯ cuči̯,
Pă trei̯ cai̯ ca și trei̯ murği̯.
Da cai nu-s ca cai,
Fac în gură ca șerk'ii̯,
Bat în pen'e ca corçii̯.
Și la drum că ș'o plecat,
La vîrvuțu de̯alului̯,
La crîžma 'mpăratului̯.
Acolo dac' o sosît
Numa ei̯ că ș'o strîgat:
— «Tu, Aniță,
Crîžmăriță,
Numa tu de ț'ai̯ ave̯a
Un pătuț
De trei̯ drăguț,
Ș'un grăžduț
De trei̯ murguț».
— «Numa io̯ nu mn'i̯-oi̯ ave̯a
Niči̯ pătuț
De trei̯ drăguț,
Niči̯ grăžduț
De trei̯ murguț,
Că-i̯ crîžma 'mpăratului̯,
Că iț i̯a și taleru,
Mesălu și galbenu,
K'icuru și grițariu̯».
De trei̯ dzîle 'n crîžm' o 'ntrat,
Nou̯ă buț o deșertat,
Cruče de grițari̯ n'o dat.
Tai̯e pk'ită păst'e lată
Ș'o înbucă 'n gur' odată.
Crîžmărița s'o supărat,
Po̯ale albe̯-o sufulcat
Čizme roșî-o d'i'ncălțat,
La 'mpărat s'o d'alergat,
D'i d'eparti ploconin,
Șî de̯-apro̯ape 'ngeruk'in:
— «Împărat'e
D'e'nălțate,
Nu știu̯ spune-ț'aș o ba,
Că tare rău̯ t'i-i̯ supăra».
— «Spune-mi̯ tu, Aniță,
Crîžmăriță,
Spune-mi̯ tu če ai̯ de spus».
— «D'i'nălțat'e,
D'i'mpărat'e,
Poposît, o poposît
Tăt la crîžma dumn'i-tale
Trei̯ voi̯niči̯,
Ca și trei̯ cuči̯,
Pă trei̯ cai̯ ca și trei̯ murği̯.
Da cai nu-s ca cai,
Fac în gură ca șerk'ii̯,
Bat în pen'e ca corçii̯».
— «Tu Aniță,
Crîžmăriță,
Spune-mi̯ tu făptura lor».
— «Că numai̯ la čel mai̯ mare
D'in fată-i̯ ca dumn'i̯a-ta-re,
Cu muste̯ața ca la rac,
D'i le no̯adă după cap;
Face nodu cît pumnu,
D'e să mn'iră tăt omu;

Şî la čel mai̯ mižločîi̯,
Numa fățuca lui̯,
Ca şî spuma lapt'elui̯;
Şî la čel mai̯ mn'ic,
Ok'ițîi̯ lui̯
Ca şî două mure cǫapt'e,
Care-s cǫapt'e la răcǫare,
N'ę-ağiunse d'i n'i̯-o lęac' d'i [sǫare».
— «Tu Aniță,
Crîžmăriță,
Întǫarče-te d'i'napoi̯
Şî le dă zin cît or poft'i,
Şî d'e bani̯ nu pomen'i,
Că-i̯ Gruița lu Novac,
D'e trei̯ ori̯ țar' o prădat;
Şî numa d'e s'a mîn'ii̯a,
Țîligradu l-a pustîi̯a».
Eą s'o 'ntors înapoi̯,
Lę-o dat zin cît o poft'it
Şî d'e bani̯ n'o pomen'it.
Dat-u Dumn'edzău̯ un vînt,
Păru Gruii̯ s'o clătit,
Turči 'n Dunărę-o sărit;
Da cîț fură
Tăț trecură;
Un cîn'e d'e turc bătrîn
Nu să tacă
Şî să trẹacă,
Da numai̯ el că ş'o strîgat:
— «Că voi̯ mn'ie de mn'i-ț da
Țîligradu şî țara,
Eu̯ sîngur vi l-oi̯ lega
Cu trei̯ sire de mătasă,
Cum i mîna lui̯ de grǫasă».
Şî pă el cîn l-o legat,
Şî l-o dus robuț legat
Pîn ocol la împărat.
Şî 'mpăratu ş'o strîgat:
— «Nu-ț e, Gruie, ruşîne,
Un vit'ęaz frumos ca t'ine,
Că zii̯ rob legat la mn'ine?»
Un corbuț o prins a croncăi.
— «H'ei̯ corbule,
H'ei̯ croncule,
Niči̯ eşti̯ bun tu d'e 'mpuşcat,
Niči̯ eşti̯ bun tu d'e mîncat,
Că eşti̯ bun tu d'e zburat.
Du-te 'n lume,
Păstă lume,
Und''i̯-afla pă Grui̯a 'n lume».
Şî corbuțu ş'o zburat
Pînă 'n ocol la 'mpărat,
Şî i̯ar o prins a croncăi.
Şî Gruiță ş'o strîgat:
— «H'ei̯ corbule,
H'ei̯ croncule,
Văd eu̯ bugăt d'e b'in'e,
Că-i̯ mînca carn'e d'i mn'ine,
Şî mn'i-i̯ bẹa sîngele mn'eu̯,
Şî mn'i-i̯ mînca capu mn'eu̯».
— «Gruiță, numai̯ Gruiță,
Eu̯ n'am zin'it păntru-ačęa.
M'o mînatu tai̯că-tău̯
Să-ț îmblu d'e rîndu tău̯».
— «Spun'e tai̯cului̯ aşa:
Pă mîn'i̯, pă la prîndzu mare
Tăt mn'i-i̯ capu de pk'erdzare».
Şî corbuțu ş'o zburat
Pînă 'n ferẹastă la Novac:
— «Novače,
Numai̯ Novače,
Pă Gruiță l-am aflat
Tăt în ocol la 'mpărat,
Şî acolo-i̯ rob legat».
Şî Novacu s'o gătat
'N hai̯ne călugăreşti̯,
Şî ş'o 'mplut un şărpăǫaş,
L-o împlut d'e gălbănaş,
Pă murguț o 'ncălecat
Ş'acolo s'o d'alergat.
— «D'i'nălțat'e
D'i'mpărat'e,
Numai̯ eu̯ am audzît
C'ai̯ un robuț d'e perit,
Mn'ie mn'i-i̯ d'e spoved'it.
Nu-i̯ slobod a-l d'omorî
Pînă nu l-oi̯ spoved'i».
Împăratu ş'o strîgat:
— «Călugăre, călugăre,
Nu-i̯ esta čine gînd'eşti,
Că-i Gruița lu Novac,
D'i trei̯ ori̯ țar' o prădat;
Şî numai̯ d'e s'a mîn'i̯a

Țîligradu l-a pustîi̯a».
Ș'a dou̯a-o̯ară ș'o strîgat:
— «D'e ți-i̯ robu d'e p'erit,
Mn'ie mn'i-i̯ d'e spoved'it,
Că nu-i̯ slobod a-l d'omorî
Pînă nu l-oi̯ spoved'i».
Șî bagă mîna 'n șărpăo̯aș,
Sco̯asă plin d'e gălbănaș,
Gălbănaș
Șî tăleraș,
Șî, i̯a, sămănară pă ği̯os,
Șî, i̯a, Turčii̯ îs locomoș,
Tăt să plecară pă ği̯os.
Șî d'e Grui̯a s'o propk'i̯at
Șî șpărğile le̯-o tăi̯at,
Șî Gruița ș'o strîgat:
— «Tai̯cu mn'eu̯, tăi̯cu Novac,
In', dă-m o cupă d'e apă,
Că d'e cînd aiči̯ am întrat
Niči̯ apă n'am căpătat».
Șî i̯-o dat o cupă d'e zin
Șî o fost sănătate d'e plin.
— «Tai̯cu mn'eu̯, tai̯cu Novac,
Bat'e tu marğinile,
Oi̯ bat'e eu̯ mn'ižlo̯čile».
— «Nu mă bizui̯esc, Grui̯e, ție,
Că ești̯ mîncat d'e robo̯ie.
Da, bat'e tu marğinile,
C'oi̯ bat'e eu̯ mn'ižlo̯ačile».
Ș'acasă ei̯ că ș'o plecat
Șî mî-sa că ș'o strîgat:
— «Gruiță, dragu mamii̯,
Dă či̯ucurii̯ d'ept či̯o̯areči̯,
Șî pușca cu oțelele
Pă plugut cu serele,
Șî te du tu a ara
Cu soru-ta Măricuța».
Ș'o dat či̯ucurii̯ d'ept či̯o̯areči̯,
Pușca cu oțelele
Pă pluguț cu serele.
Șî s'o dus el ș'o arat
Cu soru-sa Măricuța
'N de̯ lu Hotimului̯,
Pă co̯ sta Mn'istrimului̯.
Cînd o fo' cruče̯a mn'i̯ dză-dzî:
— «N'i, n'i, n'i, frăt'i̯uluc, n'i
Cum zin Turč' alăture̯a,
Cîte̯-o sut' alăture̯a,
Cîte̯-o mn'ie̯-asămin'e̯a!»
— «H'ei̯ tu, sorulica me̯a,
In ĕ boi̯ d'e tînže̯a
Șî te fă d'e lăture̯a
Șî eu̯ oi̯ lua plugu d'e grind'ei̯
Șî m'oi̯ învîrti pîntre ei̯.
Șî odată m'oi̯ d'i'nvîrti
Șî pă tăț oi̯ omorî».
Șî e̯a o luat boi d'e tînže̯a,
S'o făcut d'e lăture̯a,
Șî el o luat plugu d'e grind'ei̯,
Ș'odată s'o d'i'nvîrtit
Șî pă tăț i̯-o omorît,
Șî plugu l-o 'ncobo̯ilat,
Șî mî-sa l-o d'i'ntrebat:
— «Gruiță, dragu mamii̯,
Nu știu̯ boi i̯-ai̯ șk'i̯opat,
O pluguțu l-ai̯ strîcat,
Că tare žip ai̯ noptat».
— «H'ei̯ tu, mămuluca me̯a,
Boi nu i̯-am șk'i̯opat,
Niči̯ plugu nu l-am strîcat;
Am arat
Ș'am sămănat,
Șî s'o copt ș'am săčerat.
Mămulucă, d'e nu credz,
In du-te batîr și vedz
Că numai̯, mamă, ți-i̯ pășî
D'i pă st'ic, mamă, pă st'ic,
Tăt pă fața d'i voi̯nic;
D'i pă znop, mamă, pă znop,
Tăt pă t'it'ie de clop».

1920. Budești̯ — Mări̯a Bîrle̯a, 40, (de loc din Călinești̯).

CCCLXI

ZIDRA

Mere Zidru cu Zidra
Pă drumuț alăture̯a
La ospăț la so̯acră-sa.
Numai̯ el o rupt ș'o dzîs:
— «H'ei̯ tu, Zidră,
Do̯amnă mîndră,
Tragănă-mu 'n trăgănaș».

— «H'ei̯ Zidruț,
Domnu mîndruț,
Cum oi̯ prind'e̯-a trăgăna
Munțî s'or cutremura,
Izvo̯arăle s'or tîlbura,
Șî la mn'ine ș'or zin'i
Păcurarii̯ d'e la munt'e —
Păunaș cu pen'e scurt'e;
Păcurarii̯ d'e la oi̯ —
Păunaș cu pen'e moi̯ —
Șî d'e la t'in'e m'or lua».
— «H'ei̯ tu, Zidră,
Do̯amnă mîndră,
Tragănă-mu 'n trăgănaș,
Că pună capu 'n sus n'i̯-a sta
Eu̯ pă t'in'e nu t'e̯-oi̯ da».
Șî ei̯ o prins a trăgăna,
Munțî a să clăt'ina,
Izvo̯arăle a să tîlbura,
Șî la mn'ine ș'o zin'it
Păcurarii̯ d'e la oi̯ —
Păunaș cu pen'e moi̯;
Păcurarii̯ d'e la munt'e —
Păunaș cu pen'e scurt'e.
— «H'ei̯ Zidruț,
Domnu mîndruț,
Dă-n'e nou̯ă pă Zidra!»
— «Eu̯ pă Zidra nu oi̯ da
Pună capu 'n sus n'i̯-a sta!»
— «Dă-n'i̯-o d'e bună voe,
Nu-ț da capu la n'evoe».
— «Răbdați-mă voi̯ o le̯acă
Să-m bag mîna 'n buzunari̯,
Să scot pană șî hîrt'ie,
Să-m scriu̯ o hărt'iulie,
Să trimăt la mai̯ca me̯a,
La mai̯ca me̯a 'n Olodău̯,
Să știe d'e če̯-oi̯ muri eu̯».
Șî tăt în loc de hîrt'i̯ulie,
Da o scos dalbă sabc̯ie,
Ș'odată ș'o măhăit
Șî pă tăț i̯-o omorît;
O măhăit a dou̯a o̯ară
Ș'o ağiuns șî pă Zidra.
El s'o aflat pă bănat
Șî 'napoi̯ s'o d'i'nturnat
Șî mî-sa l-o d'i'ntrebat:
— «H'ei̯ Zidruț,
Domnu mîndruț,
Und'e̯-ai̯ lăsat pă Zidra?»
— «Colo 'n co̯astă,
După co̯astă,
Mare hold' am săčerat,
Șî znopk'ii̯ nu i̯-am legat;
Tăt în loc d'e legători̯
Îs a Zidrii̯ 'nčingători̯.
Mămulică, d'e nu credz,
I̯a du-t'e batîr șî vedz;
Mămulică, țî-i̯ pășî
D'i pă st'ic, mamă, pă st'ic,
Tăt pă față d'i voi̯nic;
D'i pă znop, mamă, pă znop,
Tăt pă t'it'ie d'e clop».

1920. Budești — Aceeași.

CCCLXII

TURČII̯ ȘI SIROLINA

Șade Sirolină 'n prag
Cu siruț băgat în ac;
Nu șt'ii̯ co̯asă,
O desco̯asă,
O dor d'e bad'e̯a o 'nto̯arče;
Nu st'ii̯ punğe,
O despunğe,
O dor d'e bad'e̯a o̯-ağiunğe.
Numa e̯a o rupt ș'o dzîs:
— «H'ei̯ tu, mămulica me̯a,
Eși̯, mămucă, pun' în prag
Șî t'e ui̯tă 'n ğios în țară,
Că nu șt'iu̯, mamă: nori-s groși̯,
O zinu Turčii̯ d'in ği̯os?
Nu șt'iu̯: pomn'i-s înfloriț,
O zin Turčii̯ 'nvăluiț»?
— «Siroli', draga mamii̯,
Niče norii̯ nu îs groș,
Če zin Turčii̯ d'in ği̯os;
Niče pomn'i nu-s înfloriț,
Če zin Turči 'nvăluiț».
— «Pă und'e, mamă, m'aș as-
[cund'e?»
— «Bagă-t'e în grăd'inuță
Supt un sir d'e tămîiță

Şî 'nvîrsteadză-o cunun'iţă».
Şî, ia, Turčii ş'o sosît,
În casă ş'o d'i'ntrat:
— «Bună dzuă, soacră mare,
Gata-i prîndzu, o ba?»
— «Niče prîndzu nu-i gata,
Trečeţ voi şî hod'in'iţ».
— «N'am zin'it a hod'in'i,
La Sirolin' a peţî».
— «Tărdzău voi v'aţ nădăit,
Că Sirolina ş'o murit.
D'e nu-m credeţ cuvîntu
Să v'arăt eu mormîntu».
Ia cîţ fură
Tăţ trecură;
Un cîn'e d'e turc bătrîn
Nu să tacă
Şî să treacă:
— «Blemaţ voi pîn grăd'inuţă
Să čiuntăm să dučem flori,
Dacă nu dučem nurori».
Floričele ş'o čiuntat,
Pă Sirolin' o aflat,
Şî d'e mînă o luat,
Şî cu dînsa ş'o plecat.
Cîn fo' locu la un loc,
La mn'ižlocu codrului,
La capătu podului,
Numa ea ş'o rupt ş'o dzîs:
— «Lasă-mă, Turcuţ, d'e mînă,
Să-m sufulc eu sugn'iţa,
Că-i luată d'e mama,
Tu alta nu mn'i-i lua,
Tăt alta ca ş'aiasta».
D'e mînă că o lăsat
Şî 'n apă s'o d'aruncat
Şî d'in graiu ş'o cuvîntat:
— «D'ecît noră Turčilor,
Mai bine mîncarea peşt'ilor
Şî coşuţu račilor».

1920. Budeşti — Aceeaşi.

CCCLXIII

HORIA PINT'EI

Sub čea păduriče verd'e
Mit'it'el zare se ved'e.
Ačeia nu-i zare a zări,
Tăt e şătruca Pint'ii.
Pintea pîn şatră să primbla
Şî d'in grai că-ş cuvînta:
— «Care voinic s'ar afla-re
Să margă la Baia-Mare
După zin şî după sare,
După prah d'e čel mai mare,
După carn'e d'e γ'iţăl,
După prah mai mănunţăl?»
N'iči unu nu s'o aflat,
Numa a Pint'ii fărtat.
—«Pinteo, Pinteo, viteaz mare,
Dă-mn'i calu dumn'i-tale
Să mă duc la Baia-Mare
După zin şî după sare,
După prah d'e čel mai mare,
După carn'e d'e γ'iţăl,
După prah mai mănunţăl».
Pintea calu i l-o dat,
El pă cal o 'ncălecat
Şî la Baia s'o d'alergat.
Aşa tare că-ş merea,
Niče cruče nu-ş făčea,
Înapoi nu să uita
Să arăt eu cu mîna.
Cum în Baie ş'o d'i'ntrat,
Numai el că s'o tîln'it
Cu un cîn'e d'e domn mare:
— «Bună dzuă, domnule».
— «Sănătos, dragu bad'ii.
Tu eşti fărtat de-a Pint'ii?
Spune-mi tu moartea Pint'ii,
Că eu ţîe ţ'oi plăt'i».
— «Moartea Pint'ii nu oi spun'e,
D'e mn'i-i da cît în lume».
Şî 'n crîžmuţă l-o băgat
Şî pă el l-o d'i'mbătat,
Ş'apoi iară l-o 'ntrebat:
— «Spun'e-mi tu moartea Pint'ii,
Că eu ţîe ţ'oi plăt'i».
— «Pă Pint'ea treabă 'mpuşcat
Cu trei cuie d'in potcoavă,
Şî cu trei grăunţe d'e grîu roşu,
Şî cu trei d'e mădzărită,
Şî 'mpuşcat pă susuoară,

Şî Pint'e̯a tre̯abă să mo̯ară».
În loc lui̯ ca să-i̯ plăt'ea',
În t'emn'iță că-l băga.
Numai̯ el că ș'o strîgat:
— «Năpost'i-m mîna stînga,
Că dre̯apta n'oi̯ cutedza».
Mîna lui̯ i̯-o năpust'it
Şî el ș'o scris cărtičele.
Şî Pint'e̯a cîn prîndza
Atunči̯ cărțîle sosi̯a;
Şî Pint'e̯a cîn gusta
Atunči̯ cărțîle pk'ica.
Lasă Pint'e̯a d'e̯-a prîndzî
Ş'o prins el a čet'i.
Dac' o vădzut cum îi̯ scris
Mare plîns că l-o d'i'nvins:
— «Şt'iut-am c'a si așa,
C'așa tare că-ș mere̯a,
Niče cruče nu-ș făče̯a,
Înapoi̯ nu să ui̯ta
Să-i̯ arăt eu̯ cu mîna
Cum să-i̯ îmble trebuca.
Şî Pint'e̯a pă cal o 'ncălecat
Şî 'n Bai̯e s'o d'alergat.
Cum în Bai̯e ș'o d'i'ntrat
Pă dînsu l-o d'i'mpușcat,
D'i pă cal ğio̯s o pk'icat.
Numai̯ el că ș'o strîgat:
— «Voi̯, voi̯, voi̯, fărtațîi̯ mn'ei̯,
Strînğețî-vă pîngă mn'ine:
Cît în lume veț trăi
Nu vă mai̯ dareț sfatu
Cătă tăt blăstămatu;
Că eu̯ sfatu mn'i l-am dat
Şî capu mn'i l-am mîncat».

1920. Budeşti̯ — Aceeaşi.

CCCLXIV

BĂRBATUL IRINEI̯

Peste mări̯,
Peste Dunări̯,
Prins-o socru pe ğineri̯;
Că-ž l-o prins
În lanț l-o pus,
Domn'ii̯ leğe̯a i̯-o răspuns.
— «Lasă-mă, socru, d'e mînă
Să-m bag mîna 'n minteuță
Să-m scot albă hîrtiuță
Să-m trimăt l-a me̯a măi̯cuță,
L-a me̯a mamă 'n Borozău̯,
Să-m trimată copîrșeu̯,
Copîrșeu̯ șî pînză ne̯ gră —
N'i̯-o fo' mo̯arte̯a 'nt'o d'egrabă».
Cînd sosi̯a solii̯ la po̯artă,
Irina-i̯ cu prîndzu 'n masă.
— «Lasă, Iri', prîndzu pus,
Că noi̯ rău̯ h'ir ț'am adus».
Cîn po̯arta o d'escui̯ t,
Capu i l-o rătedzat.
Irin' o prins ș'o zçerat.
Tată-său̯ ș'o rupt ș'o dzîs:
— «Tači̯, Iri', dragu tatii̯,
Că noi̯ altu ț'om găsî.
Mai̯ d'e iță, mai̯ d'e ne̯am,
Nu ca esta-ū ardele̯an».
— «Poț, tătuc', a mn'i-l găsî,
Că tată la copk'ii̯ n'a si.
Stau̯ copk'ii pîngă vatră,
Ei̯ nu știu̯ čine li-i̯ tată,
Fă' tot dzîc că-i̯ lume̯a to̯ată».

1920: Budeşti̯ — Ana Costăn'ine, 37, (de loc din Besereca-Albă).

CCCLXV

I̯ANCU

Pă drumu Fele̯acului̯
Mărg carăle I̯ancului̯.
Caru mere 'mp'ed'ecat,
I̯ancu mere supărat;
Boi-s cu co̯arn'e d'e če̯ară,
Om ca I̯ancu nu-i̯ în țară;
Boi-s cu co̯arn'e d'e spumă,
Om ca I̯ancu nu-i̯ în lume;
Boi-s cu co̯arnele verdz,
Om ca I̯ancu nu mai̯ vedz.
Zin'e I̯ancu d'e la munt'e
Cu opt mn'ii̯ șî patru sut'e.
— «I̯ancule, măi̯ire̯a ta,
Lasă Sîrb'i̯ , nu prăda,
Ț'oi̯ da bani̯ cu feldera
Şî aoru cu mn'erța».

— «Nu-mi̯ trĕ' bani̯ cu feldera,
Niči̯ aoru cu mn'erța,
C'așa vre̯a Romînčele,
Ca șî do̯ᵃmnele
Să țîpe mănușîle,
Să i̯ee săčerile,
C'așa fac Romînčele».

1920. Breb — Irina Dunca, 9.

CCCLXVI

VINDERE̯A NEVESTEI̯

S'o ibçit șî s'o luat
Tăt un feči̯or d'e găzdac
Cu o fată d'e sărac.
Cîn o fo' săptămîna
So̯acră-sa o d'i'ntreba:
—«Und'e țî-i̯, noră, zestre̯a?»
— «D'int'un sat ai̯ fo' cu noi̯,
Știutu-m'ai̯ că n'am boi̯,
Numa ok'ii̯ amîndoi̯».
— «G'eorçiță, dragu mamii̯,
Nevasta d'e nu oi̯ da
Boi 'n gražd oi̯ sp'int'eca;
Nevasta d'e nu oi̯ vind'e,
Graždurile le̯-oi̯ aprind'e».
Numa el că s'o luat,
Numa el că s'o 'ntîln'it
C'un cîn'e-turbă bătrîn.
Nu să tacă
Șî să tre̯acă:
— «D'e vîndutu-i̯ nevasta?»
— «D'e vîndutu-i̯ săraca».
— «Cîtu-i̯ prețu pă dînsa?»
— «Cîtu-i̯ put'e̯a număra
D'e̯-amu pînă če̯-a 'nsăra:
Talerii̯ cu metîru,
Galb'en'ii̯ cu feld'eru».
Comora pă murgu̯-o pus
Șî el acasă s'o dus.
— «Če̯-ai̯ făcut, mamă, d'e čină?»
— «Lașk'i̯e 'n dzamă d'e găină».
— «K'igni-ț'ar, mamă, d'e čină,
Cum mn'i-i̯ mn'ie la inimă».
— «G'eorçiță, dragu mamii̯,
Dacă-i̯ așa șî așa,
Țîp' como̯ara pă fere̯astă
Șî te du după nevastă».
Pk'ită albă că mînca,
Cu băncuk'ii̯ să ği̯uca;
Să ği̯uca cu băncuk'ile,
Ca coconi cu surčelile.

1920i Breb — Dok'ie Pop, 13.

CCCLXVII

ILONCA ȘI TURCUL

Colo 'n de̯al, că după de̯al,
La curte̯a lui̯ Șendore̯an,
Șendore̯asa če̯a frumo̯ᵃsă
H'ireșe coco̯ană 'ș gᵃtă.
Coco̯ana bună era,
Curțîle le mătura,
Goz' afară îl țîpa,
Pă k'eto̯are să urca;
Vădzu st'e̯agu strălučin,
Turčii̯ după e̯a zin'in.
E̯a 'n casă ș'o alergat,
Cătă mă-sa s'o rugat:
— «Ascunde-mă, mamă, bine,
D'e voești̯ să siu̯ cu t'ine,
Că zin Turčii̯ după mn'ine».
— «H'ei̯ tu, siuța mᵃmii̯,
Und'e focu t'e̯-aș ascund'e?»
— «O 'n ladă cu talerii̯,
O 'n ladă cu husoșîi̯;
Că husoșîi̯ au̯ capuri̯ mult'e
Șî pă mn'ine m'or ascund'e;
Talerii̯ or țurgălui,
Șî pă mn'ine m'or găsi».
— «Du-te, sie, 'n grăd'inuță
Șî t'e̯-ascunde supt o frundză».
Turčii̯ la po̯art' o pk'icat,
Cu pk'iči̯oru 'n po̯art' o dat,
Po̯arta 'n patru s'o crăpat,
Numai̯ ei̯ că ș'o strîgat:
— «Ği̯upăne̯asă, so̯acră mare,
Sco̯ate-n'e pă Ilonca-re;
Pă Ilonca d'e nu-i̯ sco̯ate̯-o,
Țîțele ți le̯-om crepa-re
Șî le̯-om presăra cu sare,
Focu rău̯ te̯-or ustura-re».

— «Da d'e̯-und'e focu oi̯ sco̯ate̯-o?
Că, numa una am avut
Ș'o băgat-o popa 'n lut.
D'e nu-mi̯ credeț cuvîntu
Hai̯ să v'arăt mormîntu,
Că-i̯ în grăd'ină su' fere̯astă,
Supt o flo̯are albastră».
Un cîn'e d'e turc bătrîn,
Nu să tacă
Șî să tre̯acă:
— «A, dragilor mn'ei̯ fečiori̯,
Hai̯da să n'e čiuntăm flori̯,
Că ne̯-om 'nstruța 'n sărbători̯
La fet'e și la fečiori̯».
În grăd'ină s'o băgat
Șî frundzuca o čiuntat,
Pă Ilonca o aflat,
Șî d'e mînă o luat,
Șî 'n cočie̯-o aruncat.
Cîn o fost pă șesurele
Cătă Turcu s'o rugat:
— «Lasă-mă, Turcuț, d'e mînă
Să-m tomn'esc inelele,
Că-m curmă ğedit'ile».
El d'e mînă n'o lăsat;
E̯a i̯ar i s'o rugat
Pă podu̯țu Dunării̯:
— «Lasă-mă, Turcuț, d'e mînă,
Să-m tomn'esc eu̯ cununa,
C'ai̯asta mn'i-i̯ zestruca,
Zestruca d'e la mama,
Șî nu mn'i̯-a mai̯ da alta».
El d'e mînă o lăsat,
E̯a 'n Dunăre s'o̯-aruncat,
Numa e̯a că ș'o strîgat:
— «Fă-t'e, Turcuț, če t'i-i̯ fače,
Că și eu̯ încă m'oi̯ fače,
M'oi̯ fa' tătăișă albă
Șî m'oi̯ duče pîn če̯a i̯arbă».
— «Fă-t'e, mîndră, če t'i-i̯ fače,
Că și eu̯ încă m'oi̯ fače,
M'oi̯ fače un cosaș mare
Șî atîta mn'i̯-oi̯ cosî,
Șî pă t'ine t'e̯-oi̯ găsî».
— «Fă-t'e, Turcuț, če t'e-i̯ fače,
M'oi̯ fače o ruž' albastră
La domnari̯ pă če̯a fere̯astă».
— «Fă-t'e, mîndră, če t'e-i̯ fače,
Că și eu̯ încă m'oi̯ fače,
Că m'oi̯ fače̯-o slugă mare,
M'oi̯ băga la čei̯ domnari̯,
N'oi̯ čere altă sîmbrie,
Ca ruža să mn'i̯-o dee mn'ie».

1920. Crăčești̯ — Măria Horvat, 36, (de loc din Sîrči̯).

CCCLXVIII

SOȚUL PLECAT

— «Măi̯ G'eorče, Guta, Guta,
Mă-ta vin'eri̯ t'e̯-o făcut,
Sîmbătă t'e̯-o bot'edzat,
Luni̯ la o̯ast'e t'e̯-o luat
Șî n'evasta ț'o rămas».
— «Tăt mă rog, măi̯cuță, ție,
Să-m țîn'eț nevasta bine,
Cu pk'ită și cu masline
Șî cu sîmbure d'e nucă,
D'e la noi̯ să nu să ducă.
Tu, nevastă, și m'aște̯aptă
Nou̯ă ai̯ și nou̯ă luni̯
Șî p'atîte̯a săptămîni̯;
Ș'ei̯ ved'e̯a că nu mai̯ zin,
Cu boi t'-i mărita,
Cu locu mi comînda;
Ș'ei̯ ved'e̯a că nu mai̯ zin,
T'e dă și t'e mărită,
Dacă m'o luat armată».
Nevasta s'o măritat
Șî el napoi̯ s'o 'nturnat.
Cîn în casă s'o băgat,
Mesăle că s'o 'ncrestat.
— «Stat, mesă, nu vă 'ncrestaț,
Că asta-i̯ nevasta me̯a».
— «D'e pă če ți o cunoști̯?»
— «Pă bazmau̯a d'e mătasă,
C'ačei̯a mn'i̯-o fost de̯-acasă;
Pă unelu čel d'e̯-argînt,
C'ačela mn'i̯-o fo' d'e sk'imb».

1920. G'esăști̯ — Păläguța Drăguș, 19.

CCCLXIX

SÎRBUȚ ÎȘI VINDE NEVASTA

Frundză verd'e rătunğio̯ară,
H'ireș Sîrbulu să 'nso̯ară,

Mîndră nevastă-ş lua-ră;
Da nu-i mîndră ca mîndrele,
Da-i soră cu soarele,
Şî grăia' cu florile,
Mustră-să cu zorile
Pîn tăte grăd'inile.
D'e dragostea lor čea mare
Răsărit-o ruşîţa-le
Tăt în boldu patului;
Şî 'n pătuţ lîngă păret'e,
Un siruţ d'e stînžen verd'e,
D'e dragostea lor čea mare;
Şî 'n pătuţ la căpătîi,
Un măruţ verd'e gutîi.
Soacră-sa d'e curvă mare
Nu să ştí d'altă če fa'-re
Să le strîče ibostea-re,
Să dusă în sat a čere;
N'o čerut pk'ită şî sare,
O čerut formăcătoare
Să le strîče ibostea-re.
Da, de-ačeea n'o căpătat,
Înapoi s'o d'i'nturnat:
— «Măi Sîrbuţ, dragu mamii,
Audzît-am, Sîrbuţ, eu
Că, este tîrguţ la Braşău
Tăt d'e boiu şî d'e vači,
Şî d'e oameni care şî-s dragi.
Du-t'e şî tu cu nevasta,
Doară-i putea neguţa».
S'o tîln'it c'un Turc bătrîn;
Nu să tacă
Şî să treacă,
Sîlă pă cap să nu-i facă:
— «Măi Sîrbuţ, mărirea ta,
D'e vîndut ţî-i nevasta?»
— «D'e vîndut mn'i-i seleaca.
Nu o vînd că-i curvă mare,
Nu o vînd că-i băutoare: —
N'i s'o čiuntat k'elsîgu
La vremea cu suşîgu».
— «Măi Sîrbuţ, mărirea ta,
Cît čei dară pă dînsa?
Cît čei, atîta ţ'oi da».
— «Cît îi putea număra
D'e-amu şî pîn' če-a 'nsăra,
Numai io oi cumpăni
Odată cu talerii
Şî d'e trii ori cu galbănii,
D'e činči ori cu bani mănunţ,
Ca sî-i paie şî ei mulţ».
— «O soţuc, soţuc a mn'eu,
Cum t'e 'nduri tu binelui
Şî t'e dai străinului?
Cum t'e 'nduri tu banilor
Şî mă dai străinilor?»

1920. G'esăşti — Părasca Covači, 70.

CCCLXX

BODIŢA

Frundză verd'e tîrburea,
N'avea . . . . . . [?] pă ea;
Trei fečiori ş'o fată are,
H'ireşe-i şî rîdzătoare,
Tăt Bod'iţa o k'ema-re,
Pă numele mîn'i-sa-le.
La Bod'iţa i-o zin'it
H'ireşi şî frumoşi fečiori,
Io zin'it d'e peţîtori,
Peţîtori d'e noauă ţară,
D'e pă apă lučioară.
Costant'inu, čel mai mn'ic:
— «Dă, mamă, pă Bod'iţa,
N'o ţînea nemăritată,
De-ar si cît d'e d'epărtată;
Că sînt'em noi trei fečiori,
A Bod'iţî frăţîori:
Cîn dor d'e ea t'e-o ağiunğe
Mere-om şî ţî om aduče».
Pă Bod'iţa că o dat.
Costant'inu, čel mai mn'ic,
Numai el că ş'o murit,
Numa mă-sa ş'o rămas,
Numa tare supărată.
Numa mă-sa ş'o luat
Tăt în cot'e şî 'n ğerunk'e,
Blăstămînd pă la mormint'e:
— «Costant'ine, Costant'ine,
Si-u-ai blăstămat d'e mine,
D'e mine, d'e Dumn'edzău:
Pămîntu nu t'e primască,
Lutu-afară t'e izčească,

Či̯o̯arăle t'e či̯ocăne̯ască;
Pămîntu nu t'e primn'e̯a',
Či̯o̯arăle t'e či̯ocăne̯a',
D'ipče̯-ai̯ dat pă Bod'iţa».
— «Mere̯-aş, mamă, şî u̯-aş [čere,
Nu poč me', că n'am put'ere;
Mere̯-aş, mamă, să o cat,
Nu poč me', că-s îngropat».
Numai̯ el că ş'o făcut,
D'in pîndza d'e pă obraz
Ş'o făcut căpen'egaş,
D'in sălăşăl,
Murguşăl,
D'in lumn'ina trupului̯
Ş'o făcut frîu̯ murgului̯.
Pă murguţ o 'ncălecat,
După soru-s'o plecat;
Pă soru-sa o aflat
D'in mn'ižlocu codrului̯,
La curţîle dorului̯.
Und'e-i̯ locu la un loc
O şădzut şî hodin'it.
— «Cătă-mi̯, hăi̯ sorucă 'n cap,
Că d'e cîn nu mn'i̯-ai̯ cătat
Faţa mn'i s'o 'nveştădzît,
Păruţu mn'i̯-o mučedzît».
— «In audz, frăti̯uc, audz
Cum cîntă păsăre̯au̯a,
Că mere̯-un ziu̯ şî c'ŭ mortu
D'e̯-alăture̯a čelui̯ codru».
— «Las'o, cînt'e la focu,
Tăt aşa e cînt'ecu».
Ei̯ d'acole̯a s'o luat
Şî la mă-sa ş'o plecat.
D'acolo dac' o sosît
Numai̯ e̯a că d'e̯-o strîgat:
— «D'est'id'e, mamă, po̯arta,
Că eu̯ ţî-s Bod'iţa ta».
— «Da, cu čine focu̯-ai̯ zin'it?»
— «Cu Costant'in, čel mai̯ mn'ic»
— «Du-t'e, či̯uma, la focu,
Că Costant'inu, čel mai̯ mn'ic,
D'e trii̯ ai̯ e în pămînt;
Du-t'e, či̯uma, la focu,
C'ai̯ zin'it d'e v'o trii̯ ori̯
Şî mn'i̯-ai̯ dus v'o trii̯ fečori̯».
— «D'est'id'e, mamă, po̯arta,
Că eu̯, mămucă, nu-s či̯uma,
Fără ţî-s Bod'iţa ta.
D'e nu t'e credz cu cuvîntu,
Hai̯da, vedzî-m on'elu,
Tăt on'elu
D'e̯-ardzînţelu
Pă ğed'etu mit'it'elu,
Cari-i̯ d'e la duma-ta,
Tăt pă mînă d'e̯-a dre̯apta,
Tăt cîn m'ai̯ făcut mn'ire̯asă
Şî m'am dus, mamă, d'e̯-acasă».
Mă-sa po̯art' o d'escui̯at,
Şî 'n ocol cîn s'o băgat
Numai̯ ele s'o cuprins,
Ş'atîta s'o sărutat,
Ş'atîta s'o sfătuit,
Pună ele če̯-o murit.
Pă mă-sa o d'i'ngropat
Înt'o sfîntă duminecă
Înt'un prag d'e besereca.
Pă fată o d'i'ngropat
Înt'o sfîntă sărbăto̯are,
Tăt în dzua d'e Rusalii̯,
Cîn o fo' službа mai̯ mare.
Şî d'in fat' o răsărit
Tăt un sir d'e ruguţ sfînt;
Şî d'in mă-sa̯-o răsărit
Tăt un sir d'e măi̯eran.
Şî ruguţu că s'o 'nt'ins,
Măi̯eranu l-o cuprins.
Mărs-o popa duminecă,
S'o băgat în besereca,
Tăt pă ele le̯-o găsît
Şî mortuţă,
Ca ziuţă.
Numa popa̯-o cuvîntat:
— «Că numa ş'ače̯e̯a mai̯că
Tăt să sie blăstămată,
Care are num' o fată
D'e cătă e̯a o d'epartă;
Tăt să sie blăstămată
D'ipče̯-o d'epărtat o fată».

1920. G'esăşti̯ — Pălăguţa Tupk'iţă, 27.

CCCLXXI

ILĘANA FRÎNCULUĮ

Strîgă, strîgă, čine strîgă?
Tăt Ilęana Frînculuį
D'in mn'ižlocu tîrguluį:
— «Care voįnic s'ar afla
Pă minę-a mă înşăla!»
Numa unu s'o aflat,
Tîn'erel şî frumuşăl.
Numa el o rupt ş'o dzîs:
— «D'e nu t'ę-oį înşăla eų,
Nu m'ağiut'e Dumn'edzăų,
Că am hain'e la sabăų,
Să n'ağįung să le port eų».
Numa el ş'o rupt ş'o dzîs:
— «Nu ştių, soră, ce să fac
Că m'am dat în rămăşag
Cu o fată d'e 'mpărat».
— «Fă-t'e, frăt'įuluc tu, bin'e,
Ţîpă portu bărbăt'esc
Şî t'e 'mbracă femeįesc,
Şî t'e du la fereastă».
— «Năpost'i-mă, soră, 'n casă».
— «Ba įo nu t'ę-oį năpost'i,
Că m'am dat în rămăşag
Cu un fečįor d'e 'mpărat».
Įară strîg' a doųa oară:
— «Năpost'i-mă, soră, 'n casă,
N'evastă-s d'e la Banat,
Fuğită-s d'e la bărbat,
Că m'o bătut bărbatu
În mn'ižlocu tîrguluį
Cu latu băltaguluį,
N'o fo' mn'ilă n'imăruį,
Dac' o şt'iut că-s a luį».
În casă l-o năpust'it.
Numa el ş'o rupt ş'o dzîs:
— «Und'e, soră, m'aş culca?»
— «Ţ'oį aştern'e, soră, 'n vatră».
— «Acolo nu m'oį culca,
Că bărbaţî-s dohanîş,
S'or pleca a lua foc
Şî m'or omorî d'e loc».
— «Doară t'i-į culca pă laįţă».
— «Pă laįţă nu m'oį culca,
Că laįţa-į a oalelor,
Şede coşu boalelor.
Da mă lasă 'n pat cu t'ine,
Că m'oį hod'in'i maį bin'e».
Cîn o fo' în dzorį d'e dzuă,
Fost-o curvă ş'o vădúă;
D'iminęaţa s'o sculat
Şî pă obraz s'o spălat,
Tăt o plîns ş'o blăstămat:
— «Cît îį lungu pă sub soare
Nicį o fată nu să ğioare
Că nu o putęa 'nşăla-re;
Şî eų una m'am ğįurat,
Įată-mă-s că m'o 'nşălat
Tăt un fečįor d'e 'mpărat».

1920. Ğįuleştį — Ioana Pop, 30.

CCCLXXII

MÎNDRA ŞI PRIBĘAGUL

Supt creanga d'e pădučel
Şede mîndru pribeğel
Cu cužma neagră d'e mn'el.
Mărg mîndrucăle la el
Cu cupa plină d'e zin,
Cu pîn'e d'e grîų în sîn.
— «Să trăeştį, mîndruţ pribag!»
—«Mulţămn'im, mîndruca mea,
Mulţămn'im, că eų n'oį bea
Pînă tu d'e mn'į-aį aduče
Mure negre 'n postu mare,
Urdă dulče la Rusaliį,
Sloį d'e ğiaţă 'n mn'įadză-vară».
— «H'eį tu, mîndruluţule,
D'e t'e 'ntrema tu, o ba,
D'ę-ačele nu ţ'oį maį da,
C'amu-į tîrg la Sînt-Ili
Şî nu-į ğiaţă n'icări».
— «H'eį tu, mîndrulica mea,
Tulă eştį,
Bolundă eştį,
Orį doa' nu t'e nădăeştį?
Mure n'egre ţî-s ok'iį —
T'e t'emį că nu t'ę-oį ibči;
Urdă dulče ţî-į gura,
Sloį d'e ğiaţă in'ima —
Ţî-į frică că t'ę-oį lăsa;
D'e če t'e t'emį nu-į scăpa».

1920. Ğįuleştį — Maria Bačinsk'i, 40.

CCCLXXIII

NEVASTA ŢÎGANULUI

Čeluit, o čeluit,
Tăt un fečior d'e Ţîgan
Pă o fată d'e Arman.
O čeluit pă fereastă
Ca să nu să nădăiască.
— «Blemi, mîndrucă, blemi cu [min'e,
Numa eu, mîndro, t'e-oi duče
La curţi mîndre, văruit'e,
La cočii cu cai tomn'ite».
Und'e-i locu la un loc,
În locuţ d'e curţ domn'eşti
Fost-o corturi ţîgăn'eşti;
În loc d'e curţ văruit'e,
Fost-o corturi d'e'nvălit'e.
Numa ea ş'o cuvîntat:
— «Ia, čiuma că m'a mînca».
— «H'ei tu, mîndrulica mea,
N'iči ačeea nu-i čiuma,
Če anume soacră-ta».
Acolo dac' o sosît,
În mînuca d'e-a stînga
Da i-o dat cu sercuţa;
Şî 'n mînuca d'e-a dreapta
Da i-o dat bot'icuţa
Şî i-o arătat uliţa: —
D'e n'a mere n'a mînca.
Numa ea că s'o luat
Cu ok'iţî lăcrămînd,
D'in guriţă blăstămînd;
S'o uitat în sus pă čeri,
Vădzut două rîndun'ele:
— «Da voi, două rândun'ele,
D'e-aţ trecut pă la Bracşău
N'aţ vădzut pă tată mn'eu?»
— «Pă tată-tău l-am vădzut
La cočîe ţîgăn'ească
Murgu să şî-l potcozească,
Să puie potcoave lat'e
Şî pă t'in'e să t'e cat'e».
— «N'aţ vădzut pă mămuca?»
— «Pă mă-ta că o-am vădzut
Cu cosîţa d'esplet'in,
După t'in'e bănuin».
— «Tu, puiuţ d'e rîndun'ea,
Doară eşti d'in ţara mea?»
— «Da eu nu-s d'in ţara ta,
Če-s d'in casă d'e la mă-ta».
— «D'i'ntoarče-t'e înapoi,
Tăt îi spun'e tătucîi
N'iči puie potcoave lat'e,
N'iči pă min'e nu mă cat'e;
A mele hain'e d'e fet'ie
N'iči le poart'e, n'iči le ţîe,
Fă' le 'ncarče pă trii cară
Să le ducă 'ntre hotară
Şî le-aprindă tăt cu pară,
Să iasă fumu pă ţară,
Să să 'nveţe tăt omu
Să nu-ş dee pruncuţu
După tăt blăstămatu,
Cum m'o dat mama pă min'e
După tăt rău d'e cîn'e;
Numa sugna čea roşîe
Să mn'i o trimată mn'ie:
În lătuţu d'in naint'e
Mn'i-oi purta cîrmoažăle,
Tocma ca Ţîgănčîle».

1920. Ğiuleşti — Aceeaşi.

CCCLXXIV

NEVASTA FUĞITĂ

Strîgă Toma la fereastă:
— «Acasă eşti, tu, n'evastă?»
— «Acasă şî şăd pă vatră;
Am zin'it d'e la spovadă».
— «Eşi, n'evastă, pîn' afară
Şî n'i-arată drum d'e ţară».
— «Afară nu-m poči eşî,
Pruncu 'n čiupă 'm ţîpot'ea',
Focu 'n vatră 'm bobot'ea',
Bărbatu mn'i-i mort d'e bat,
Cu puşca plină la cap,
Cu pk'iştoale
La pk'ičioare;
Numa el d'e n'e-a sîmţî
P'amîndoi n'e-a omorî».
— «Eşi, n'evastă, pînă 'n prag,
Nu t'e t'eme d'e čelşag,

Eu̯-s drăguțu tău̯ čel drag».
E̯a afară ș'o eșît
Șî cu Toma ș'o fuğit.
Und'e-i̯ locu la un loc:
—«Stăi̯, mîndru, să n'e 'ntrebăm:
Tu služn'ică m'ai̯ băgat,
O n'evastă m'ai̯ luat,
O mn'int'e̯a mn'i̯-o ai̯ cătat?»
— «H'ei̯ tu, mîndrulica me̯a,
N'evastă nu t'e̯-am luat,
Služn'ică nu t'e̯-am băgat,
Că mn'int'e̯a ți o̯-am cătat,
Să văd če mint'i̯ucă ai̯ —
Ca pruncu d'e șapt'e ai̯».
E̯a napoi̯ ș'o d'i'nturnat,
La pruncuț șî la bărbat,
Șî la uș' o ascultat.
— «Li̯u, li̯u, li̯u, pui̯u tatii̯,
Țîță starpă,-adapă-mn'i-t'e,
Șî cu či̯upa friptu-mn'i-t'e».
— «H'ei̯ tu, n'en'i̯ulucu mn'eu̯,
Mama 'n casă ș'ar zin'i,
Să t'eme că-i̯ omorî».
— «Li̯u, li̯u, li̯u, pui̯u tatii̯,
Mă-ta 'n casă d'e̯-ar zin'i
Pă t'in'e t'e̯-ar či̯upăi,
Eu̯ bin'e m'aș hod'in'i».
Cînd în casă ș'o d'i'ntrat,
Său̯ șî rășînă-o 'nfocat
Șî pă e̯a o pk'icurat.
Numa e̯a ș'o cuvîntat:
— «Sie 'n lume blăstămat
Care ș'a lăsa bărbat,
Esă-afară la bărbat;
Sie 'n lume̯-afurisit
Čin'e 'ș lasă pruncuț mn'ic,
Es' afară la voi̯n'ic».
Bărbatu ș'o cuvîntat:
— «Dragă n'evăstuca me̯a,
Nu t'e ustură rășina,
Da t'e ustur' a ta zină».

1920. Ği̯ulești̯ — Aceeași.

CCCLXXV

BO̯ALA MÎNDREI̯

Mă luai̯ pă lîngă rîu̯
Cu săčerui̯ca d'e̯-a brîu̯,
Mă plecai̯ și săčerai̯
Șî găsîi̯ un sir d'e rai̯,
Șî 'n patru îl desk'icai̯,
Șî cu dou̯ă mă struțai̯,
Șî cu dou̯ă 'm k'elincai̯: —
Tăț boarii̯ d'e la boi̯,
Păcurarii̯ d'e la oi̯
Atîta m'o drăgost'it,
Pînă so̯arele̯-o sfințit;
Ș'atîta m'o sărutat,
Pînă lun̯a-o scăpătat.
Eu̯ acasă mn'i̯-am plecat,
Mămuca m'o întrebat:
— «Gătat-ai̯, sie, holda?»
— «Eu̯ holda nu am gătat,
Că pă min'e m'o luat
Durere̯a d'e in'imn'e
D'e cîn am fo' mit'it'e̯a».
— «Du-te, sie, șî t'e culcă
În pătuțu tată-tău̯».
— «Eu̯, mamă, nu m'oi̯ culca,
Patu-i̯ așternut cu flori̯,
M'or lua grele durori̯».
— «Du-te, sie, șî t'e culcă
În vîrvuțu munt'elui̯,
Supt umbra molitvului̯,
Pă brațele mîndrului̯».
— «Hăi̯ tu, mămulica me̯a,
I̯arte-ț Domnu păcatu,
C'ačela mn'i-i̯ lecuțu».

1920. Vad — Tudosîe Telept'e̯an, 20.

CCCLXXVI

TÎLHĂRELUL PRINS

— Čin'e treče pîngă sat?
— Treče̯-un car înformăcat.
— Da 'n car čin'e e culcat?
— Duče p'un robuț legat.
Da 'napoi̯a carului̯
Mere mama robului̯,
D'e suspk'in
Abci̯a grăin,
D'e lacrămi̯ abci̯a vădzîn.
— Mînaț boi lin'ișor,
Că dučeț p'a mn'eu̯ fečior.
— Ba, ba, ba, măi̯cuță, ba,

Las' să mîi̯e boi tare,
Că nu duc pă čel domn mare,
Če duc un robuț legat,
El o fo' hoț blăstămat
D'e mai̯că-sa învățat.
— Cîn am fost eu̯ mit'it'el
Nu mă 'nvățai̯ plugărel,
Če mă 'nvățai̯ tîlhărel.
Cîn eram d'e̯-o dzî, d'e dou̯ă,
Furam pui̯ șî furam ou̯ă;
Cîn eram d'e̯-o săptămînă
Furam če̯apă d'in grăd'ină
Șî curek'i̯ d'e la večină;
Cîn eram numa d'e̯-un an
Ave̯am k'ipă șî dohan;
Cîn eram d'e̯-un an, d'e doi̯
Știam bin'e̯-a fura boi̯;
Und'e vede̯am șase boi̯
Nu rămîne̯a numa doi̯;
Und'e vede̯am dou̯ă vači̯
Rămîne̯a prunčii̯ sărači̯;
Cîn eram d'e doi̯sprădzăče
Mă 'nvățam Dunăre̯a-a treče
Tăt cu cai̯ cu doi̯sprădzăče.
Furam calu Turcului̯
D'in fundu̦țu graždului̯;
Turcu mă căta pă vale,
Eu̯ eram pă de̯al călare;
Turcu mă căta pă luncă,
Eu̯ eram cu el d'e fugă.
Eu̯ știu̯ caii̯ cîn să fură,
Cîn îi̯ če̯ață șî n'egúră;
Eu̯ știu̯ caii̯ cîn s'or vind'e,
Cîn îi̯ n'egură șî n'inğe.

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXVII

TÎRGUL DIN BRĂILAT

Astădz luni̯ șî mîn'e-i̯ marț,
Șî-i̯ tîrgu la Brăilat,
Mînă boi̯ șî mînă vači̯.
Čin'e n'are če mîna,
Tăt îș mînă mui̯ere̯a.
Numa e̯a așa o dzîs:
— «H'ei̯ tu, mîndrulu̦țule,
Tăt mă mînă cu zgičiu̯,
Să să mn'ire tăt omu,
Să nu-ș dee pruncu̦țu,
Cum m'o dat mama pă min'e,
Măi̯, urît'e, după t'in'e».
Cînd în tîrgu ș'o sosît,
D'inaint'e le̯-o eșît
Tăt un cîn'e d'e Turčel:
— D'e vîndut îi̯ mui̯ere̯a?
— D'e vîndut îi̯ sele̯aca.
— Da cu cît pre̦țu îi̯ da?
— Șĕpt'e cară
D'e odo̯ară,
Șĕpt'e buț
D'e ban'i̯ morunț,
Să nu-ț pai̯e că-m dai̯ mulț.
I̯a Turcu, ca čel bănos,
Șĕpt'e cară da i̯-o 'ntors
Șî ban'ii̯ i̯-o pus tăț ği̯os.
Turcu dacă o luat,
Tăt o prins ș'o întrebat:
— «Hai̯da, mîndră, să ved'em
Care d'in čin'e sînt'em».
Numa e̯a o dzîs așa:
— «H'ei̯ tu, mîndrioru mn'eu̯,
Tu ești̯ cruče̯a tăleriță,
Eu-s cruče̯a gălben'iță».
I̯a Turcu așa dzîče̯a:
— «H'ei̯ tu, mîndrulica me̯a,
Dacă-i̯ așa șî așa,
Taleru
Cu galbenu
Frat'e-i̯ unu cu altu.
Du-t'e, soră, la bărbat
Șî trăi̯a' cu če ț'am dat.
Dacă s'a trăi̯a' čela,
Zină că i̯ară ț'oi̯ da».

1920. Vad — Io̯ana Codre̯a (Funde̯asa) 40, (originară din Berbești).

CCCLXXVIII

RAI̯UL ȘI I̯ADUL

Numa eu̯ că m'am sculat,
M'am lăut, m'am k'eptănat
Șî la rai̯ m'am d'alergat:
Rai̯u-i̯ mn'icu șî înk'is,

Nu putuĭ întra în dîns.
Eŭ d'ę-acolo m'am luat
Tăt scîrçit şî supărat,
M'am luat pînă la ĭad:
Ĭadu-ĭ mare şî-ĭ d'esk'is,
Cîn sosîĭ întraĭ în dîns.
Čę-am vădzut m'am spomîntat:
Triĭ dračĭ cu corbačĭ d'e foc,
Mîndru mn'eŭ nu-ş află loc.
Elu 'ž rups' aşa mn'i dzîsă:
— «Haĭda, mîndră, lîngă min'e,
C'aĭesta-ĭ şî păntru tin'e».
Numa eŭ am dzîs aşa:
— «Tačĭ, mîndruc, şî suferęa',
Ţîe ţ'o plăcut aşa;
Tŭ-aĭ tuşît
Şî eŭ am eşît,
Noĭ d'e raĭ n'ę-am mîntuit».
Maĭ încolo m'am luat
Şî pîn ĭad m'am preumblat.
Čę-am vădzut m'am spomîntat:
Văd şîręagu curvelor;
D'aşa leĭ le ţînęa,
Aşa dračîĭ le bătęa,
Numa mîndra męa dzîčęa:
—«Haĭda, mîndruţ, lîngă min'e,
C'aĭesta-ĭ şî păntru tin'e».
— «Minţ, minţ, minţ, curvă d'e [cîn'e!
D'e m'am dus cînva la t'in'e,
N'am mărs să nu sie n'ime;
D'e m'am dus cumva v'odată,
Nu m'am dus fără d'e plată».
Numa eŭ că m'am luat,
Şî pîn ĭad m'am preumblat,
Maĭ pă ičĭ, maĭ pă colęa,
Numa să văd čę-oĭ vedęa.
Numa eŭ că m'am uĭtat,
Văd ŭ omu spîndzurat.
Numa eŭ l-am întrebat,
Că d'ipče l-o spîndzurat.
— «Pă min'e m'o spîndzurat,
Mn'ĭ-am lăsat femeĭa 'n pat
Şî m'am dus la alta 'n sat,
D'ipt'ačęa m'o spîndzurat».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXIX

HORĬA ĬANCULUĬ

Sus la munt'e ninğe, ploŭă,
Ğĭos la ţară pk'ică roŭă.
Pă cununa d'ęaluluĭ
Mere murgu Ĭanculuĭ,
Tăt froin
Şî rînk'ezîn,
D'in potcoave foc mîin.
Ĭancu 'ž rups' ş'aşa mn'i dzîse:
— «Ţu, ţu, ţu, murguţ, maĭ tare,
Să sosîm în sat cu soare;
Ţu, ţu, ţu, murguţu mn'eŭ,
Că doară ţîe ţî-ĭ greŭ
Orĭ d'e oasă
Păcătoasă,
Orĭ d'e arme ruğinoasă?»
— «N'iče mn'ie nu mi-ĭ greŭ,
N'ičĭ d'e arme ruğinoasă,
N'ičĭ d'e oasă
Păcătoasă;
Fără da mn'ie mi-ĭ žele:
Ştiĭ, Ĭancule, und'e-ĭ mere?»
— «Colo 'n ğĭos, pă munte- [n'ęască».
— «Da t'e ducĭ după n'evastă?»
Numa el aşa o dzîs:
— «Cînd acolo şî-ĭ sosî,
Nu lega murgu d'e gard,
Nu me' 'n casă n'ek'emat,
Nu bęa pahar n'e'nt'inat,
Că curvele munčenčele
Poartă otrava la brîŭ,
Otrăžesc omu d'e ziŭ».
Numaĭ el că s'o luat
D'alunguţu cu drumu,
D'alăturęa cu codru.
Numa el aşa o dzîs:
— «Rămas bun, măĭcuţa męa,
Că nu ştiŭ noĭ maĭ n'ę-om vedęa;
Că numa eŭ, maĭcă, mă duc
Und'e nu-ĭ fă' st'ic d'e grîŭ,
Încă sînğe pînă 'n brîŭ.
D'in če oraşel îs eŭ,
N'iče lumn'ină d'e săŭ,
N'ičĭ omuţ d'in satu mn'eŭ.

H'ei̯ tu, mămulica me̯a,
O̯are cînva d'e-i̯ vede̯a
Şî ţ'a spun'e că-i̯ pribag,
K'e̯amă-l şî-i̯ dă d'e mîncat,
Că eu̯ d'int'a me̯a prunčie
Tăt în codru mi̯-o plăcut.
Mare eu̯ m'am apucat,
La cătan'e m'o luat
Ş'o fo' musai̯ d'e plecat.
Şî, rămîn'eţ cu tăţ în pače,
Că mă duc, că n'am če fače.
Cîn acolo ş'oi̯ sosî,
Cînd oi̯ si în cătun'ie,
Frumo̯asă cart'e oi̯ scrie,
Cu marğin'i̯ d'e busîi̯oc,
La mn'ižloc
Pară d'e foc;
Čin'e̯-a rumpe pečet'e̯a,
Rumpă-i-să in'ima.
Cîn mare m'am apucat,
H'irește mîndr' am aflat,
D'ipt'ačee̯a o̯-am ibo̯it,
Că 'n pădure̯-o lăcuit».
Numa el că ş'o plecat,
Mîndra lui̯ i s'o n'ecat.
Tăt o čerut săbăşag,
D'i'napoi̯ o d'i'nturnat.
Cînd întra în oraşel,
Să 'ntîln'e̯a c'un voi̯n'ičel.
Numa el dzîče̯a aşa:
— «Bună dzuă, voi̯n'ičel,
Če h'ir i în oraşel?»
— «H'iri̯u-i̯ bun, da nu pre̯a tare,
Ţi s'o n'ecat drăguţa».
— «Hai̯, voi̯n'iče, şî-m arată
Und'e-i̯ mîndra me̯a n'ecată».
S'o dus şî i̯-o arătat,
Da şî el s'o aruncat
Şî pă dînsa o aflat.
D'atîţa popk'i̯ o čet'it,
Pînă tău s'o stîrk'it,
Şî pă ei̯ că i̯-o aflat
Supt o dalbă rădăčînă,
Să ţîne̯a-amîndoi̯ d'e mînă.
Tăt tată-su l-o luat
Şî pă el că l-o 'ngropat
Înt'o sfîntă duminecă
Lîngă čel prag d'e beserecă.
Pă drăguţă o luat
Şî numai̯ o d'îngropat
D'int'un fun' d'e t'emet'eu̯,
Und'e-i̯ locuţu mai̯ rău̯.
Tăt d'in el o răsărit
Numa un ruguşăl sfînt,
Şî d'in e̯a o răsărit
Tăt o ružn'ičică sfîntă.
Atîta rugu s'o 'nt'ins,
Pă ružn'iče̯a o cuprins.
Mumă-sa aşa o dzîs:
— «Čin'e̯-a fa' če̯-am făcut eu̯,
Da să-i̯ bată Dumn'edzău̯;
Că, čin'e strîcă iboţ dulči̯
Cară-i̯ corci̯i̯ carn'e̯a 'n či̯unği̯,
Či̯o̯antele pă su' butuči̯».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXX

ČEI̯ TREI̯ PĂCURĂREI̯

Mărgu-ş, mămulică, mărg,
Mărgu-ş trii̯ păcurărei̯
Pă cărare, pă munčei̯,
Cu oile după ei̯.
Numa unu̯-aşa dzîče̯a:
— «Staţ, fraţîlor, să ved'em
Care d'in čin'e sînt'em».
Čei̯ mai̯ mari̯
Îs veri̯ primari̯;
Čel mai̯ mn'ic,
Străin voi̯n'ic.
Numa el o dzîs aşa:
— «H'ei̯ tu, frăţîorii̯ mn'ei̯,
Numa eu̯ că ş'oi̯ muri,
Pă min'e mi-ţ îngropa
Dîn vîrvuţu munt'elui̯,
D'e̯-a umbruţa bradului̯;
D'in locuţ d'e copîrşău̯
Pun'eţ sco̯arţă d'e durdzău̯,
Şî d'in locuţ d'e sălaş
Pun'eţ sco̯arţă d'e bohaş;
Şî d'e̯-a mîna d'e̯-a dre̯apta
Tăt îm pun'eţ trîmbo̯ita,
La cap pun'eţ găle̯ata;

Şî d'ẹ-a mîna d'ẹ-a stîngu
Tăt îm pun'eţ flueru,
Că cîn vîntu ş'a sufla,
Trîmbçita a trîmbçita,
Flueru a fluera,
Găleata a susk'ina
Că nu mulğeţ în dînsa».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXXI

HORIA MÎNDRULUI

— Hăi n'evastă, mîndru nume,
Haida să merem în lume!
Numa eu ţ'oi cumpăra
Čizme roşii d'in Braşău
Tocma pă pk'ičioru tău,
Şî sugn'iţă ca la Dọamn'e.
— H'ei tu, mîndrioru mn'eu,
Eu cu t'in'e da aş mere —
Tu, mîndrule, ai muiere;
Muierẹa d'e n'ẹ-a sîmţî
P'amîndoi n'ẹ-a omorî.
— Mîndră, n'ai frică n'emn'ic,
Noi, mîndrucă, ş'om pleca,
Ş'om pleca colẹa, tọamna
Cînd îi mai mn'ică dzua.
Dzua-i mn'ică,
Frundza pk'ică,
Nọapt'ẹa-i mare,
Pk'ică tare
Şî n'ẹ-a astupa urma.
Audz, mîndră, popa tọacă,
Eş afară şî t'e rọagă.
— T'e rọagă, bad'e, şî tu,
Dọamn'e, a muri urîtu.
— D'e mn'i-a muri urîta,
Ura mẹa şî ura ta,
Noi, mîndrucă, n'ẹ-om lua.

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXXII

HORIA N'EVESTE'I

Strîgă mîndru la ferẹastă:
— «Di'n casă eşti, hăi n'evastă!»
— «Di'n casă şî şăd pă vatră,
C'amu zin d'e la spovadă.
Verd'e popa m'o ğiurat
Să nu-m ţîn drăguţ în sat».
— «Mint'e popa ca un cîn'e,
Că şî el drăguţă 'ş ţîn'e».
Numa el aşa o dzîs:
— «Haida, mîndrucă, cu min'e,
C'om trăi ales d'e bin'e».
— «Eu, mîndrule, nu mă duc,
Las bărbatu şî un prunc».
Mîndru ei iară ğičẹa:
— «Haida, mîndrucă, cu min'e,
N'ẹ-om duče 'n ţară d'epart'e;
Tu mn'i-i si soră, eu frat'e.
Nu-i h'ia lumẹa să ştie
Că mn'i eşti drăguţă mn'ie».
Numai ei că s'o luat
D'alunguţu cu drumu,
D'alăturẹa cu codru.
Cîn fu locu la un loc,
La mn'ižlocu codrului,
La capătu podului,
Numa el aşa o dzîs:
— «Du-t'e, mîndrucă, napoi,
Nu lăsa d'iptr'unu doi,
Că muiere nu t'ẹ-am luat,
Fă' mint'ẹa ţî ọ-am cătat.
Ca ačeẹa mint'e ai,
Ca pruncu d'e şĕpt'e ai».
Numa ẹa cîn sosîia
Pruncu ei o sîmţîia,
Cu tată-său grăiia:
— «H'ei tu, tătulucule,
D'apoi d'ar zin'i mama,
Tătucă, cu ẹa če-ai fa'?
Friğe-u-ai, o serbe-u-ai,
Ori cu-aiasta ierta-u-ai?»
Tată-său aşa ğičẹa:
— «H'ei lule, puiu tatii,
Numa mă-ta d'ẹ-ar zin'i,
Eu n'emn'ică nu i-aş fa',
Če cu-aiasta u-aş ierta,
Numa alta d'e n'ar fa'».
D'atunči mă-sa 'n cas' o 'ntrat
Şî el o sărit d'in pat,
I-ọ-aprins stanu d'e la pọală
Cu cătrană şî cu zmọală,

Ca cum e mai̯ i̯ut'' să mǫară.
Cînd era la mn'i̯adză-nǫapt'e
O băt'ęa sudori̯ d'e mǫart'e;
Cînd era la cîntători̯
Ars-o pînă susuori̯.
Numa ęa aşa ğičęa:
— «Cui̯ a si mn'ilă şî žěle,
Tǫarn'e apă şî mă spěle,
C'amu ard ţîţele měle».
D'atunčęa pruncu strîga:
— «Potoli̯, tată, pă mama,
C'amu i̯-ard'e ţîţuca,
Če focu mn'i̯-o oi̯ mînca?»
— «Las' să ǫ-ardă săraca,
Altă mamă ţ'oi̯ lua».
Da pruncu i̯ară strîga:
— «Ţî-i̯ lua mui̯ere ţîe,
Nu mn'i-i̯ lua mamă mn'ie;
Ţîe muere ţ'a si
Şî pă t'in'e t'ę-a gînd'i;
Tăt t'ę-a la
Şî t'ę-a sk'imba,
D'e mîncare nu mn'i̯-a da.
Da potoli̯, tată, pă mama,
M'oi̯ duče cu ęa pă lume
Ş'om trăi amîndoi̯ anume.
Da nu-i̯ lipsă d'e mama,
Da i̯a-ţ mui̯ere alta,
Numa eu̯ cîtu-s d'e mn'ic,
Numa eu̯ c'am audzît:
„D'ę-ar si tata cît d'e bun
Tăt îş lasă prunčîi̯ 'n drum;
Mama d'ę-ar si cît d'e ra,
Strînğe-ş prunčîi̯ pîngă ęa"».

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXXIII

MÎNDRUL LECUIT

Pă čel cîmp cu simin'ic
Dzače mîndru d'e murit.
Mîndra lui̯ l-o lecuit,
Tăt i̯-o mutat perina,
N'i la cap, n'i la pk'ičiǫare,
Dǫară s'a put'ęa 'ntrăma-re.
Numa ęa o dzîs aşa:
— «H'ei̯ tu, mîndrioru mn'eu̯,
Muri-i̯ o scula-t'i-i̯?
Dǫa' pă min'e lua-mi-i̯?»
— «H'ei̯ tu, mîndrulica męa,
Plęacă-t'e şî mă sărută
Şî t'e du şî t'e mărită,
Nu şedęa h'ik'etuită».
S'o plecat, l-o sărutat,
S'o dus şî s'o măritat;
D'e la ei̯ a trei̯a casă,
Acolo-i̯ mîndra n'evastă.
Dacă ęa s'o măritat
Mîndru ei̯ i s'o 'ntrămat,
Numa el că ş'o făcut
D'in lemnuş
Numa arcuş,
D'in lemn verd'e četerele,
Tăt o prins a tra' cu ele.
Mumă-sa îl d'întrăba:
— «H'ei̯ tu, pui̯uţu mamii̯,
Če tragen'i̯ aşa cu žěle?
Plîng pk'etrile pă vălčele,
Pasările 'n cui̯burele».
Numa el aşa o dzîs:
— «H'ei̯ tu, mămulica męa,
Tači̯, mamă, nu mă 'ntrăba,
Nu ştiu̯, spun'e-ţ'oi̯ o ba.
Cum focu n'oi̯ trăgăna?
Mn'i s'o măritat mîndra!
Batăr s'ar si măritat
D'e la noi̯ a trii̯a sat,
N'aş si aşa supărat;
Da aşa s'o măritat
D'e la noi̯ a trii̯a casă:
Es afară, vădu-o,
Mărg în cas', audu-o....»

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXXIV

MÎNDRA PRIBĘAGULUI̯

Sub čel corč d'e pădučel
Şed'ę-un h'ireş pribeğel
Cu cužma cręaţă d'e mn'i̯el.
Numa el aşa ğîčęa,
Că s'a duče und'ę-a vręa.
Dară mîndra lui̯ ğičęa:
— «Du-mă, mîndruc, şî pă min'e

Und'e t'e duči̯ tu, pă t'in'e».
— «H'ei̯ tu, mîndrulica me̯a,
Cum focuțu să t'e duc?
Numa eu̯ und'e mă duc
Nu-i̯ fă' prund şî pk'e̯atră sacă,
Cum îi̯ trăi tu, sele̯acă?
Numa eu̯, mîndră, und'e mă duc
Nu-i̯ fă' prund şî apă lină,
Cum îi̯ trăi tu, străină?»
—«Du-mă, mîndruc, şî pă min'e,
C'oi̯ trăi şî eu̯ ca t'in'e».
— «H'ei̯ tu, mîndrulica me̯a,
Eu̯, mîndrucă, nu t'e duc,
D'agod'i-mă, mîndr', aiči̯,
Că, numa eu̯, mîndră, mă duc
Numa țîe să-ț aduc
Poft'ilat
D'e čel mai̯ lat,
Cu čindzăči̯ rufu luat,
Ş'o părek'e d'e či̯určei̯
Cu čindzăči̯ şî opt d'e lei̯,
Şî un scul d'e mătasă albă,
Să-ț coşi̯ o sugn'iță dragă».
D'atîta l-o agod'it,
Fața ei̯ s'o vest'edzît
Şî păru i̯-o căruntțît,
Tălk'ile i̯-o putrecit,
Ok'ii̯ i̯-o păi̯enžen'it.
Numa e̯a că ş'o vădzut
D'un pui̯uț d'e rîndune̯a,
Tăt o prins şî l-o 'ntrebat,
Und'e focu ş'o d'îmblat.
— «La tîrguț, la Marmadzău̯».
— «N'ai̯ vădzut pă mîndru mn'eu̯?»
— «L-am vădzut ca vai̯ d'e el,
Cu trii̯ mîndre lîngă el;
Una patu i̯-aştern'e̯a,
Alta pă brat îl țîn'e̯a,
Alta zin îi̯ aduče̯a.
Numa el ț'o porončît
Pă un st'icuț d'e săcară
Să t'e duči̯, că el să 'nso̯ară».
El i̯ară mn'i̯-o porončît
Tăt pă o crangă d'e prun
Să mă duc să mn'i-l cunun.
Eu̯ napoi̯ am porončît
Pă o crănguță d'e sk'in:
—«D'in drăguț nu-m tre̯abă sin».
Mămuca aşa o dzîs,
Să mă duc să mn'i-l cunun,
Că pîn' amu mn'i̯-o fo' drăguț
Şî d'e̯-amu mn'i̯-a si sinuț,
Şî tăt a si a mn'eu̯ omuț.
Da m'am dus şî l-am cununat,
C'un păhari̯ i̯-am înk'inat:
Să trăeşti̯, sinuț drăguț!
Pîn' amu mn'i̯-ai̯ fo' drăguț,
Şî d'e̯-amu mn'i-i̯ si sinuț,
Tăt a mn'eu̯ îi̯ si omuț"
Pă cîn s'a plin'i luna,
P'atunči̯ a muri sina,
Cu sinu m'oi̯ cununa.
Pă cîn s'a plin'i anu
Cununa-m'oi̯ cu sinu.
M'am dus şî l-am cununat,
D'i'napoi̯ am înturnat,
Numa eu̯ i̯-am porončît
Tăt să-i̯ dee Dumn'edzău̯
O căruță colduşască
Pă uliță armene̯ască,
Čin'e̯-a̯ vre̯a să-l mn'ilui̯ască.
Că şî eu̯ l-oi̯ mn'ilui
Cu če nu mi̯-a trebui,
C'o co̯ază d'e pk'ită arsă,
I̯a, d'e no̯uă ai̯ rămasă.
N'iči̯ače̯a nu oi̯ da
Pînă nu l-oi̯ întreba:
„Fostu-i̯-am dragă cînva?"

1920. Vad — Aceeaşi.

CCCLXXXV

SORA ŞI VOI̯NICUL

Pă est d'e̯al şî pă če̯a luncă
Mere̯-un voi̯n'ic cu o pruncă.
Voi̯n'icu mere călare
Şî voi̯n'ica pă cărare,
Culegîndu-ş cît'e̯-o flo̯are.
Numa e̯a d'in grai̯ grăi̯a:
— «Hai̯, voi̯n'iče, şî mă i̯a
Pînă-s pruncă t'in'ere̯a».
— «Eu̯, mîndră, nu t'e̯-oi̯ lua
Pînă tu nu-i̯ otrăzi

Pă frat'e-tău̯ čel mai̯ mare,
Če-i̯ st'egari̯ mîndrului̯ soare».
— «H'ei̯ tu, mîndrioru mn'eu̯,
D'e mi-i̯ lua, d'e nu ba,
Eu̯ ačei̯a nu oi̯ fa';
N'iče știu̯ če-i̯ otrava,
N'iče știu̯ cum i o da».
— «Eu̯, mîndră, că t'ę-oi̯ mîna
Und'e cură otrava,
La Cornu Gutîi̯ului̯
Pă čęa verd'e țălin'i̯oară,
La čęa răče fîntîn'i̯oară,
Und'e bęa balauru,
Și d'in gură
Zin îi̯ cură,
D'in coadă verin pk'icură.
Numai̯ tu că, dzău̯, t'e i̯a,
Cu păharu-l sprižon'ia';
Cînd în casă și-i̯ întra
Frat'e-tău̯ îi̯ înk'ina».
— «Să trăești, frăți̯ucu mn'eu̯,
Că-i̯ zin d'e la Marmadzău̯.
D'e cîn mama n'ę-o făcut,
Pă un scaun n'am șădzut,
D'int'un păhar n'am băut».
Numa el așa ğičęa:
— «Mulțămn'im, soruca męa,
Că-i̯ otravă d'e čęa ręa;
Mulțămn'im ca cum aș bęa,
Să crepe in'ima męa».
Ęa atîta l-o rugat,
D'in păhar că ș'o gătat,
In'ima 'n el o crăpat.
Mîndru ei̯ nu o luat.
Numai̯ ęa o dzîs așa:
— «Hai̯, mîndrule, și mă i̯a,
C'ai̯ dzîs ș'am făcut așa».
— «Eu̯, mîndră, nu t'ę-oi̯ lua,
Că tu dacă t'i-i̯ mîn'i̯a
Și cu min'e-i̯ fačę-așa».
Numa ęa o dzîs așa:
— «D'e l-ar bat'e Dumn'edzău̯
Čin'ę-a fa' čę-am făcut eu̯,
Să-ș omoară frăt'i̯ucu
Tocma păntru drăguțu!
Eu̯ una l-am omorît,
Mn'i̯-am făcut mare păcat:
Frat'e-mn'eu̯ l-am îngropat
Și mîndru mn'eu̯ nu m'o lu̯at».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXVI

HORI̯A LU GRUI̯A

Pă cîmpuțu 'mpk'irilat
Bęa Grui̯a și cu Novac
La crîžmuța čea d'e brad.
Numa Novac tăt ğ'čęa:
— «H'ei̯, Grui̯e, dragu tatii̯,
Če stai̯, Grui̯e, supărat,
Cu clopu pă ok'i̯ lăsat?
Doa' ți-i̯ gîndu d'e 'nsurat,
O ți-i̯ dor d'e Țîligrad».
— «H'ei̯ tu, tătulucu mn'eu̯,
Nu mn'i-i̯ doruc d'e 'nsurat,
Că cocoan'ele mă bat,
Da mn'i-i̯ dor d'e Țîligrad».
Da Novac așa ğičęa:
— «H'ei̯, Grui̯e, dragu tatii̯,
Cînd acolo și-i̯ sosî
Armele nu le făli,
Crîžmele nu le păzî,
C'acolo mo rtęa ț'a si».
D'e tată-său̯ n'o-ascultat.
Cînd în Țîligrad o 'ntrat
Tăt în crîžmă s'o băgat,
D'e mn'ižlocu pk'i̯ dzului̯,
La crîžma 'mpăratului̯.
Numa el așa o dzîs:
— «H'ei̯ d'An'iță,
Crîžmăriță,
Dă-m tu zin cît oi̯ pofti,
D'e ban'i̯ n'iči̯ nu pomen'i,
Că eu̯-s voi̯n'ic ca ačela,
Că nouă buț oi̯ d'eșărta,
Cruče d'e griț ri̯ n'oi̯ da».
Crîžmăriț' așa ğičę:
— H'ei̯ tu, more voi̯n'ičele,
Eu̯-s floare
D'e pă mare,
Dau̯ voi̯n'iči̯i̯ la prinsoare
Care ban'i̯ nu vręau̯ a da».
Crîžmărița că s'o dat,

D'emin'eața s'o sculat
Şî s'o dat şî s'o 'mbrăcat,
La 'mpăratu-o alergat.
Da 'mpăratu o 'ntrebat:
— «H'ei d'An'iță,
Crîžmăriță,
Če rînduț îi d'e la t'in'e
D'e-ai ven'it amu la min'e?
O d'ai ban'i d'e numărat,
Doa' zinu ți s'a čiuntat?»
— «Iofule, Măria Sa,
N'iči am ban'i d'e numărat,
Da zinu mn'i s'o čiuntat».
— «Tu 'n cred'ință ți l-ai dat».
Da ğîčea crîžmărița:
— «Iofule, Măria Sa,
Asară pă scăpătat
D'e greu șalău mn'i-o pk'icat:
Nouă buț o d'eșărtat,
Cruče d'e grițari n'o dat.
Nu bea zinu cum să-l bee,
Da ia zid'era d'e toartă
Ş'o răstoarn' în gur' odată;
Taie pk'ită păstă lată,
Şî o 'mbucă tăt' odată.
Musteţîle-s ca la rac,
Înodate-s după cap,
Şî noduțu-i ca pumnu,
Să 'ngrozăşte tăt tîrgu;
Şî să uită pă sub ğene,
Sîngur duma-ta t'e-ai t'eme».
D'împăratu o 'ntrebat:
— «H'ei d'An'iță,
Crîžmăriță,
Spun'e-m tu făptura lui».
— «Făptura lui că-i așa:
D'in fața obradzului
Ca şî spuma laptelui».
Da 'mpăratu-i ğîčiia:
— «H'ei d'An'iță,
Crîžmăriță,
Rogu-t'e cu Dumn'edzău
Nu spun'e und'e șăd eu,
Că-i Gruiță lu Novac,
D'e trii ori țara-o prădat;
Numai d'e s'a mîn'ia
Şî pă noi n'-e-a pustîia.
Du-t'e tu, d'An'i', napoi
Şî-i dă zin d'e čel mai tare,
Doară li-i putea 'mbăta-re;
Turč' or me' şî l-or lega
Cu o șpargă d'e mătasă
Împlet'ită 'n čînči şî șasă».
D'înapoi o d'i'nturnat,
Zin d'e čel tare i-o dat,
Turč' o mărs şî l-o legat.
Pă cînd Gruia s'o trezît
Tăt legat că s'o găsît.
Şî d'e mînă l-o luat,
D'i'n t'emn'iță l-o băgat,
În t'emn'iță cu roşt'ee,
C'acolo Gruia să pk'ee.
Tăt la Gruia s'o băgat
Un corbuț negru cu pen'e.
Numa Gruia-așa ğîčea:
— «Tu, corbuț, corbuțule,
Zin'it-ai să-m beai sîngele,
O-ai zin'it să-m vedz dzîlele?»
Numa corbu ğîčîia:
— «N'am zin'it să-ț beau sîngele,
D'am zin'it să-ț văd dzîlele».
Numa Gruia-așa ğîčea:
— «Du-t'e tu la bodărie,
Ad' o pană ș'o hîrt'ie,
Frumoasă cart'e mn'i-oi scrie,
S'o trimăt la tata foart'e,
Să știe şî d'e-a mea moart'e».
Corbu 'ndată ș'o zburat,
Pană şî hîrt'i' i-o dat,
Frumoasă cart'e ș'o scris
Şî la tată-său o trimis.
Da cîn corbu sosîia,
Atunči Novac prîndzîia,
Corbu 'n fereastă-i bătea:
— «Hai, Novače, fătu mn'eu,
Lasă prîndzu d'e prîndzît,
Prind'e cartea d'e čît'it,
C'amu Gruia-i d'e murit».
Prîndzu 'n masă l-o lăsat,
Cartea 'n mîna o luat;
Cîn cartea o čît'iia,
Lacrămile-așa-i merea,
D'înfocat'e ca focu
Şî mișcat'e ca bobu.

Numa el așa ğičẹa:
— «H'ei̯ mui̯ere, draga mẹa,
D'i'n če hai̯n'e să mă gat?»
— «D'i'n hai̯n'e călugărești̯,
Cu barbă d'e păr oi̯ești̯».
Numa el că s'o gătat,
La 'mpărat' o alergat,
În tîrguț, în Țiligrad.
Cînd acolo ș'o sosît,
Cu 'mpăratu ș'o grăit:
— «I̯ofule, Măria Sa,
Numa eu̯ c'am audzît,
Ai̯ un robuț d'e perit,
N'ar trebui omorît
Pînă nu șî șpoved'it.
Adă-l, eu̯ l-oi̯ spoved'i,
I̯ară 'n mînă că ț'a si;
Adă-l, l-oi̯ cumin'eca,
I̯ară 'n mînă ți l-oi̯ da».
Da 'mpăratu ğičii̯a:
— «H'ei̯ tu, popă călugăresc,
Cu barbă d'e păr oi̯ești̯,
Cunosc că mă čeluești̯
Pă băsada če grăești̯».
D'atunči̯ Novac s'o luat,
La t'emn'iț' o alergat,
Cu pk'iči̯oru 'n uș' o dat,
Ușa t'emn'iții̯ o spart,
Drept în dou̯ă s'o crepat,
Pă Gruița l-o aflat
Cu fața cătă păret'e,
Cu gura arsă d'e set'e.
Numa el așa o dzîs:
— «H'ei̯ Grui̯e, dragu tatii̯,
Amu bat'e marğin'ile,
Că eu̯ oi̯ bat'e mn'ižlọačele,
Ș'om eșî noi̯ d'ẹ-aiči.
D'amu i̯a crîžmele 'n rînd,
Ș'apoi̯ t'e hrăn'i̯a' cu zin,
Șî fă peči̯ă
D'e vacă lači̯ă,
Tocma cum ție 'ț mai̯ plači̯ă».
Pă und'e merẹa Novac
Tăt făčẹa numai̯ prohab;
Pă und'e merẹa Grui̯a
Numai̯ pustă d'alăsa;
Tăț Turčii̯ că i̯-o tăi̯at,
Numa unu l-o lăsat
Fără ok'i̯ șî fără nas,
Ca să ducă vest'e 'n țară
Če lucruț Grui̯a lucra-ră.
Ei̯ acasă ș'o sosît,
Cu tată-său̯ ș'o grăit:
— «H'ei̯ tu, tătulucule,
Dumn'edzău̯ n'ẹ-o ağiu̯tat
Ș'acasă ș'am înturnat;
Om fa' plug cu șase boi̯
Ș'om ara noi̯ amîndoi̯;
Ș'om ara, ș'om sămăna,
S'a cọače ș'om săčera,
Ș'apoi̯ eu̯ m'oi̯ însura».

1920. Vad — Aceeași.

CCCLXXXVII

TODORA SÎRBULUI̯

Zin'it-o h'iri̯uț în țară:
Tin'erel voi̯n'ic se 'nsọară.
N'evastă pă čin'e-ș i̯a?
Pă Todora Sîrbului̯
D'in țara mălinului̯.
Da nu-i̯ mîndră cum să sie:
Mustră-să cu florile,
Samănă cu zările.
Numa dacă o luat,
Tăt s'o aflat pă bănat,
Numa d'ipče o luat.
Numa ẹa o dzîs așa:
— «H'ei̯ tu, mîndriorule,
Če stai̯, mîndre, supărat?
Dọară, d'ipče m'ai̯ luat?»
— «Da nu-s, mîndră, d'ipt'ačẹa;
O fost tata băutori̯
Ș'au̯ rămas cu mult datori̯,
D'e fel nu mă pot plăti,
Fă' d'e nu t'ẹ-oi̯ prăpădi».
Numa ẹa o dzîs așa:
— «H'ei̯ tu, mîndriorule,
Scọat'e-mi̯ hai̯nele d'in ladă
Care lẹ-am avut d'e fată.
Eu̯, mîndru, că m'oi̯ găta,
Prețu mn'i li-i̯ căpăta».
Hai̯nele că i lẹ-o dat,
Ẹa mîndru că s'o gătat,

Tot în tîrgu și̯-o plecat.
Cînd în tîrgu și̯-o sosît,
D'i'nainte le̯-o eșît
Tăt un fečio̯r d'e Turčel:
— «D'e vîndut îi̯ n'evasta?»
— «D'e vîndut îi̯ sele̯aca».
— «Da, cu cît pre̯țu oi̯ da?»
— «Șapt'e cară
D'e odo̯ară,
Șapt'e buț
D'e ban'i̯ mărunț».
Numa e̯a o dzîs așa:
— «H'ei̯, dragă soțîa me̯a,
Da̯-ağiungă-t'e doru mn'eu̯
Und'e̯-a si locu mai̯ rău̯,
Und'e̯-a si pădure̯a de̯asă
Dracu naint'e să-ț i̯asă
Șî d'e ok'i̯ să t'e orbască,
D'e mînuri̯ t'e bolnăze̯ască;
Să ții̯ frîu cu d'inții̯,
Să mîi̯ murgu ca muțîi̯».
Numa i̯el dacă o dat,
Tot acasă și̯-o 'nturnat.
Cînd acasă sosîi̯a
Cu mumă-sa grăii̯a:
— «Če̯-ai̯ făcut, mai̯că, d'e čînă?»
— «Curek'i̯ verd'e d'in grăd'ină,
Răstăuță d'e găină».
— «T'imn'e̯ască-ț, mai̯că, d'e [čînă,
Cum mn'i-i̯ mn'ie la in'imă,
Că m'ai̯ tomn'it duma-ta
Tot d'e mn'i̯-am vîndut mîndra;
Nu mă pot d'escăleca
D'e doruț d'e la mîndra».

1921. Vad — Aceeași, 41.

CCCLXXXVIII

PĂCURARUL ȘI FATA PĂDUREI̯

Păcurar la oi̯ am fost
Ș'am avut o mîndră dragă.
Mîndrulica me̯a če̯a dragă
Am gîn'it că-i̯ mîndra me̯a,
Da-i̯ Fata Pădurii̯-i̯a.
Șî vin'e cu băutură
Ca să-i̯ dau̯ doruț șî gură.
Ui̯tă-t'e că eu̯ i̯-am dat,
C'am gînd'it numa așa:
C'ače̯a-i̯ mîndruca me̯a.
Eu̯ n'imn'ica nu mai̯ știi̯
C'ače̯a-i̯ Fata Pădurii̯.
Eu̯ m'am ibcit ū an, Dzău̯,
Șî n'imn'ica n'am știut,
Că-mi̯ aduče d'e mîncare
Fata Pădurii̯ če̯a mare.
Numa eu̯ așa-am gînd'it:
Eu̯ trag năd'ežd'e d'e lu̯at
Tot pă mîndra me̯a če̯a dragă.
Cînd o k'em i̯o la popa [1]
Cu min'e nu vre̯a pleca,
Că e̯a dzîče num' așa:
— «H'ei̯ tu, mîndriorule,
La popa noi̯ n'om pleca,
Că a si a no̯astă nuntă
Cînd s'a rumpe pădure̯a;
Cînd a si nunta čea mare,
S'a rumpe pădure̯a tare,
Vînturi̯ mari̯ că ș'or sufla».
Păcurari̯u 'n loc da sta,
Tot la e̯a că să ui̯ta,
Numa i̯el așa gînd'i̯a:
— «Do̯amn'e, Dumn'edzău̯ [mn'eu̯,
Če lucruri̯ am făcut eu̯?
Șî eu̯ čîn'e̯-am însîmbrat
D'e femee d'e luat?
Eu̯ am gînd'it c'am năroc;
D'a mn'eu̯ năroc cum a si
Tot cu Fata Păduri?
Do̯amn'e, sco̯at'e-mă odată
Să o văd i̯o d'escățată;
Frundză verd'e d'e călin'e,
D'escăț̯at' d'e cătă min'e.
Da-oi̯ služba la popa
Să mă pot eu̯ d'escăța,
C'ai̯asta nu-i̯ mîndră curată,
I̯asta-i̯ a Pădurii̯ Fată».

1922. Vad — Aceeași.

[1] Pe Fata Pădurei.

CCCLXXXIX

NORA ŞI SQACRA

Tod'eran d'e ğioi făcut,
Pă vin'eri mari ai crescut,
Sîmbătă t'e-o bot'edzat,
Dumin'ic' ai mărs în sat
Şî pă lun'i t'e-ai cununat.
Cînd ai fo' su' cunun'ie
Ţ'o zin'it o cărţulie
Tocma d'e la 'mpărăţîe,
Să t'e duči în cătun'ie.
Şî n'evasta ş'o lăsat,
Şî 'n cătan'e ş'o plecat.
Sqacră-sa ş'o dzîs aşa:
— «Hăi norucă, noru-mea,
Cînd în casă ţ'ai d'i'ntrat
Vasăle nu le-ai spălat,
În casă n'ai măturat,
În cămară n'ai d'i'ntrat».
Ea vasăle şî le-o spălat,
Şî 'n casă ş'o măturat,
D'i'n cămară c'o d'i'ntrat,
Pă cămar' o pus lăcată,
Pă lăcat' un stan de pk'iatră,
To' pă stan un bolovan,
Să nu mai easă şohan.
Ea d'e fqame şî d'e set'e
S'o făcut painžen verd'e,
Şî s'o 'nt'ins pă un păret'e.
Lu Dumn'edzău s'o rugat,
Tot să plqaie ploile,
Să să rîpk'ia' rîpk'ile,
Să surpe vîrvurile,
Să zie cătan'ele.
— «Ştiu a drept ş'adevărat
C'a zin'i ş'a mn'eu bărbat».
Şî el numa c'o zin'it,
Şî el numa c'o 'ntrebat:
— «Hăi, mămucă, mama mea,
Da un'e mn'i-i n'evasta».
Tot mî-sa ş'o dzîs d'aşa:
— «Tu d'e cînd ai cătun'it,
Ia, n'evasta ţ'o murit».
— «Hăi, mămucă, mama mea,
Hai arată-mi mormîntu,
Să-mi d'esfăt eu sufletu».
Mî-sa iar o dzîs aşa:
— «Cît'e ploi că ş'o ploat,
Mormîntu s'o aşădzat».
— «Hai arată-mi cručîţa
Să-mi d'esfăt eu in'ima».
— «Măi fečior, ai n'ebun'it?
Cît'e vînturi ş'o suflat,
Şî cručea că o luat».
El numa rău s'o supărat,
La cămar' o alergat
Şî uşa că o fărmat,
Pă n'evastă o d'aflat,
Şî d'e-acolo o luat
Ş'amîndoi s'o d'esfătat.
— «Hăi, mămucă, mama mea,
Pagubă d'e Dumn'edzău
Că ţ'am supt eu k'eptu tău,
Capu ţî l-oi mînca eu».

1920. Borşa (Rîturi) — Ioana Leahului, 40.

CCCXC

ILEANA SĂBG'IANA

Strîgă-mn'i-ţ, čin'e mn'i-ţ strigă?
Ia, Ileana Săbçiana,
D'in vîrvu Sabçiului,
D'in mn'ižlocu tîrgului:
«Čin'e 'n lume s'a afla
Pă dînsa s'o čeluia',
Pă pk'ičioru să o calče,
Mîna 'n sîn să i o bağe,
D'i'n faţă să i se uit'e,
Gura să i o sărut'e».
Bun copk'il
D'e molok'ir,
Nu să tacă
Şî să margă,
Fără el că ş'o strîgat:
— «Ieu d'e nu t'e-oi čelui,
Să nu-mi domn'esc paloşu,
Să nu-mi 'ncalec pă murgu
Să mărg und'e mn'i-i gîndu;
Mîna stîngă
Să o frîngă,
Čea d'e-a dreapta s'o sclint'ească,
Murgul să mn'i-l pot'icn'ească;

Să ţîn frîu cu d'inţî,
Să nu mărg un'e̯-oi̯ gînd'i,
I̯eu̯ d'e nu t'e̯-oi̯ čelui».
Maştehă-sa l-o 'ntrebat:
— «Če eşti̯, voi̯nic, supărat?
Ori̯ d'in greu̯ o̯ast'e̯-ai̯ scăpat?»
— «D'in greu̯ o̯ast'e n'am scăpat,
Da, i̯a d'e če-s supărat:
. . . .
. . . .

1921. Răpede̯a — Sava Steţcu, 70.

CCCXCI

A LU VILI

Vili, Vili, d'armaş mare,
Nu puşca domni̯i̯ 'n cărare,
T'e du la zăvoi̯u mare,
Că trec Židozi̯i̯ călare
Cu băncut'e 'n buzunare:
L'e tai̯e capurile
Şî l'e i̯a băncut'el'e,
Şî t'e du pă la bolduri̯
Şî-ţ i̯a valuri̯ d'e ğiolğiuri̯,
Năfrămiţă d'e mătasă.
Şade Vili după masă
Şî uspătă gînscă grasă,
Şî be̯a zin cu iţia
Şî-l cuprind'e beţîa;
Şî be̯a zin cu paharu
Şî-l cuprinde tăt rău.
Şî lu Vili o zin'it
Tăt gre̯a cart'e d'e perit,
Numa el că ş'o mînat
La popa d'in Hrozavl'i̯a
Să zie să-l spoved'e̯a'.
Prins-o popa̯-a-l spoved'i,
Stîlpu̯-afară-a i-l či̯opli,
Ş'o mînat cu do̯au̯ă ou̯ă,
Să-i̯ cumpere fun'e nou̯ă;
O mînat cu doi̯ pătači̯,
Să i̯-o cumpere cu laţ.
Stîlpu i l-o rîd'icat
Şî pă dînsu l-o strîcat.
Drăguţă-sa o̯-audzît,
Čizme n'egre̯-o d'încălţat,
Sugnă albă o 'mbrăcat,
La Vili s'o d'al'ergat:
— «Čin'e̯-o strîcat pă Vil'i
Ardă-i̯ casa şî ok'i̯i̯,
Să-i̯ rămîe cocon'i̯i̯,
Să să usče pă pămînt
Cum să uscă Vili 'n vînt;
Să să usče pă pk'iči̯o̯are
Cum să uscă Vili̯-a so̯are;
Să-i̯ rămîe cocon'i̯i̯,
Să îmbl'e d'in casă 'n casă,
Ca či̯o̯ara d'in plasă 'n plasă;
Să îmbl'e d'in sat în sat,
Ca či̯o̯ara d'in gard în gard;
Să îmbl'e d'in curt'e 'n curt'e,
Ca vînturil'e pă munt'e».

1921. Răpede̯a — Aceeaşi.

CCCXCII

ŢIDRU ŞI ŢIDRA

Mere Ţidru cu Ţidra,
Amîndoi̯ alăture̯a,
Pă ospăţ la so̯acră-sa,
D'in gură mustrîndu-să,
Pă pk'iči̯or călcîndu-să.
Ţidruţ rupsă şî mn'i-ş dzîsă:
— «H'ei̯ tu, Ţidruluca me̯a,
I̯an trağe o horiče̯a,
Nu pre̯a mare, mitit'e̯a,
Numa să-m t'icne̯a' d'e e̯a».
— «Ţidrule,
Voi̯n'icule,
Am fo' fată d'e crîžmari̯
Ş'am avut drăguţ tîlhari̯;
Eu̯ d'e̯-oi̯ prind'e̯-a trăgăna
Munţî s'or cutrămura,
Rîpk'ile s'or surupa,
Văile s'or tîlbura».
E̯a nu avu capu če-ş fa',
Făr' o prins a trăgăna,
Rîpk'ile să surupa,
Munţî să cutrămura,
Văile să tîlbura.
Pă dînsa o d'audzît
Păunaşî codrilor,
Vătaži tîlharilor.
Dzîs-o unu cătă altu:

— «Ian audz, fărtate, - audz
Drăguța d'in t'in'ereță
Cum trage la bătrîn'ețăǃ
Haį la dînsa s'o luăm,
Pă Ţidru să-l împuşcăm».
Eį la ea ș'o coborît
Şî numa că ș'o strîgat:
— «Ţidrule,
Voin'icule,
Dă-n'e nouă pă Ţidraǃ»
— «Pă Ţidra nu vi oį da,
C'am ğiurat pă sfînta cruče
Să-m sie soțîe dulče;
Am ğiurat pă vançelie
Să-m sie mn'ie soțîe».
Eį tare s'o supărat,
Capu i l-o răt'edzat
Şî 'n dăsağį şî l-o băgat,
La soacră-sa ș'o plecat.
Ea numa că ș'o strîgat:
— «Ţidrule,
Voin'icule,
Un'e-aį lăsat pă Ţidra?»
— «U-am lăsat pă un rîtuț
Să culeagă florį d'e struț;
U-am lăsat pă o cost'iță,
Culegîn florį d'e pomn'iță.
Ia cată, soacră, 'n dăsağį,
Ţ'o trimăs Ţidra colačį».
În dăsağį că ș'o cătat,
Capu Ţidreį l-o aflat.
Ea numa că ș'o strîgat:
— «Ţidrule,
Voin'icule,
Če rîndu-į aesta rînd,
C'asară ț'aį cred'ințît
Şi astădz u-aį omorît?»
— «H'eį tu, socruluța mea,
Că eu nu u-am omorît;
O fo' fată d'e crîžmarį
Ş'o avut drăguț tîlharį;
Şî ea numa ş'o horit,
Tîlharii o audzît
Şî la ea o coborît
Şî pă ea o omorît».

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişeul-de-jos).

CCCXCIII

PRIBEAGUL BOLNAV

Frundză verd'e ruptă 'n činčį,
Plinu-į codru d'e voin'ičį,
La tăt fagu cît'e činčį.
La făguțu d'in cărare
Dzače unu d'e lungoare,
Cu drăguța la pk'ičioare.
Ea mn'i-ž rupsă
Şî mn'i-ž dzîsă:
— «H'eį tu, mîndruluțu mn'eu,
Orį tu morį, orį t'e scoală,
Nu dzăčea d'e-atîta boală,
Că mn'i-am urît dzîl'el'e
Mutîn' căpătîįel'e
Cînd a umbră, cînd a soare,
N'i la cap, n'i la pk'ičioare».
— «Eu, tu mîndră, m'oį scula,
Dacă eu t'e-oį întreba:
D'e cînd aį plecat d'in sat
Cît'e gurį t'e-o sărutat?»
— «H'eį tu, mîndruluțu mn'eu,
Eu, mîndrule, d'e ț'oį spun'e
Şapt'e boal'e 'n trup ț'oį pun'e,
Ş'o părek'e d'e frigurį
Care nu-ž maį au leacurį,
Fără vara la tîrgurį.
Pă min'e m'o sărutat
Cîț o fo' frumoş în sat;
Cîț o fo' frumoş ca t'in'e
Tăț m'o sărutat pă min'e».

1920. Săcel — Aceeaşi.

CCCXCIV

VOINICUL ŞI MÎNDRA

Pă čel d'eal, pă čel coln'ic
Mere-un t'in'erel voin'ic
Cu cužmă neagră d'e mn'el,
Cu murguț galbăn supt el.
Murgu mere poposîn
Şî voin'icu şuerîn.
Că el numa ş'o strîgat:
— «Ţu, țu, țu, murguțu mn'eu,
O doară țîe țî-į greu
D'e galbăn pint'enu tău?»

— «Ba mn'ie că nu mn'i-i greu
D'e galbăn pint'enu mn'eu,
Da, mn'ie numa mn'i-i žel'e,
Că tu beai zin cu mîndrel'e,
Eu rod la gărduț pel'in;
Tu beai zin cu mîndrel'e,
Eu îm rod zăbel'el'e».
— «Țu, țu, țu, murguț mai tare,
Să sosîm în sat cu soare,
C'am drăguță ca o floare».
— «Un'e meri, voin'ic gătat?»
— «La mîndruța d'int'alt sat».
— «La mîndruța n'ai če mere,
Că eu d'e-acolo zin'e-re.
Mîndra ți-i cu pk'elea goală
Pă fața căsîi să moară.
Vai, săraca maică-sa,
Cum îi țîn'ea lumn'ina.
Şî o soră če-ž d'avea
La foc d'e scălduş' împlea.
Vai, săracu tată-său,
Cum îi făčea copîrșău!»
Cînd în casă ș'o d'i'ntrat,
Ea capu l-o rîd'icat,
Pă mă-sa că o strîgat:
— «Stînğe, mamă, lumn'ina,
Porunčea la soru-mea
Să nu-m împle scălduşa;
Spun'e şî la tată-mn'eu
Să nu-m facă copîrşău,
Că eu d'e če dor murea,
Iată-l-ai, c'amu zin'ea».
El mn'i-ž rupsă
Şî mn'i-ž dzîsă:
— «H'ei tu, mîndrulița mea,
Spun'e-mi če ți-i leacu tău,
Că t'e-oi lecui şî eu?
D'e ți-i leacu doftoru,
Da-oi murgu d'e su' min'e
Şî t'e-oi lecui pă t'in'e».
— «H'ei tu, mîndrulutu mn'eu,
Eu atunčea m'oi scula
Cîn tu, mîndruț, mn'i-i d'aduče
Mure negre 'n postu mare,
N'e-ağiunsă d'e sfîntu soare;
Bulț d'e caş în mn'iadză-iarnă,
Sloi d'e ğiață 'n mn'iadză-vară».
— «H'ei tu, mîndrulița mea,
D'e-ačelea nu ț'oi aduče,
C'amu-i pă la Sînt-Ili,
Şî nu-i ğiață n'icări».
— «H'ei tu, mîndrulutule,
Mutu eşti,
Bolundu eşti,
Puțîn'el t'e nădăeşti:
Mure n'egre ți-s ok'ii,
Că mă mîngîi cu dînşi;
Bulț d'e caş ți-i fățuca,
Sloi d'e ğiață, in'ima,
Că t'e t'emi că t'e-oi lăsa».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCXCV

FUGA NEVESTEI

Strîgă mîndru la fereastă:
— «D'in casă eşi, măi n'evastă!»
— «Eu afară n'oi eşî,
Că siu 'n čiupă 'm čipotea',
Pk'ita 'n covată dost'ea',
Bărbatu să hod'in'ea'».
— «Eşi, n'evastă, pînă 'n prag,
Nu t'e t'eme d'e čelşag».
Ea afară ş'o eşît,
Cu dînsu ş'o grăit.
El numa o dzîs aşa:
— «Ia-ț, mîndră, siu cu t'in'e
Şî hai un'e ț'a si bin'e».
Ea numa că ş'o plecat,
Siuțu şî l-o luat
Şî cu mîndru ş'o plecat.
S'o dus cu a ei mîndru
Ş'o sosît pîna la k'idru.
Numa ea că ş'o strîgat:
— «K'idrul'e,
Mol'idul'e,
Ian pleacă-ț tu vîrvuțu
Să-m an'in eu siuțu».
K'idru vîrvu l-o plecat,
Leagănu l-o an'inat,
C'o fuğit d'e la bărbat.
Cu Prutaş s'o adunat
Şî Prutaşîi ş'o strîgat:

— «Păž, n'evastă, cu Prutu,
Că t'ę-ağĭunğe bărbatu».
— «Ağĭungă-mă, dracu-l şt'ie,
T'emn'iţa umbră să-ĭ sie
Şî sĭarele să-l mîngîĭe».
Eĭ ĭarăş o strîgat:
— «Păž, n'evastă, cu Prutu,
Că t'ę-ağĭunğe drăguţu».
— «Ağĭungă-mă, Domnu-l şt'ie,
Măd'erean umbră să-ĭ ţîe
Şî gura mea să-l mîngîĭe».
El cu ea s'o d'adunat
Şî pă dînsa d'o 'ntrebat:
— «Pruncu un'e l-aĭ lăsat?»
Şî el numa o 'nfricat,
Şî napoĭ s'o d'înturnat,
La k'idru în loc o stat.
— «K'idrul'e,
Mol'idul'e,
Ĭan pleacă-ţ tu vîrvuţu
Ca să-m ĭau eu siuţu».
Şî siuţu ş'o strîgat:
— «Du-t'e d'înapoĭ, mamă,
Că pă min'e m'aĭ lăsat,
Cu drăguţu aĭ plecat,
Ploaĭe caldă m'o scăldat,
Vînt călduţ m'o l'egănat,
Ţîţă čĭut'el'e mn'ĭ-o dat».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCXCVI

MAMA ARSĂ DE VIE

Sîmn'ion cu n'evasta
În vind'ig la soacră-sa,
Un fečĭor d'e ğĭurat mare
Tăt îĭ čere n'evasta-re;
Între lăturĭ să 'nvîrtea,
Ĭară mîna ĭ-a o da;
Între lăturĭ o ğĭucat,
A mînă nu ĭ-o dat.
Sîmn'ion s'o supărat,
Cătă cočiş o strîgat:
— «Frumuşăĭ cočîşîĭ mn'eĭ,
Prind'eţ caĭ la h'ink'eĭ
Şî 'mpuşcaţ cu zgičĭurile
Să merem ca vînturile,
Să sosîm ca gîndurile».
Şî eĭ numa ş'o sosît,
Sîmn'ion că ş'o strîgat:
— «D'esk'id'e, mamă, poarta;
Gata-ĭ, mamă, otrava? —
Mare curvă-ĭ noru-ta!»
— «Puĭu mamiĭ Sîmn'ioa',
D'e treĭ dzîle-ĭ în dospală
Să o dau la nurioară».
Ea napoĭ ş'o d'înturnat.
Soacră-sa că ş'o strîgat:
— «H'eĭ tu, nurioara mea,
Or ţî lua paharu,
Or ţ'oĭ răt'edza capu».
— H'eĭ tu, socrioara mea,
Atîta graţîe 'm daţ,
Pînă eu numa mn'ĭ-oĭ mere
În funduţu grăd'in'eĭ,
La floričea călin'eĭ,
Să-m d'a scriu o cărt'ičea,
S'o abat la mama mea,
La mama păst'e Braşău
Să-m trimată copîrşău,
Copîrşău mîndru 'nvărgat —
Mă omoar' a mn'eu bărbat;
Copîrşău mîndru čern'it,
Că soacra m'o otrăzit».
Şî 'n căsucă s'o 'nturnat,
Paharu sus l-o luat.
Mă-sa încă ş'o zin'it,
D'e la poartă ş'o strîgat:
— «D'esk'id'e-mĭ, cuscră, poarta,
Că mn'i-ĭ moartă siuca».
Şî coconu ş'o strîgat:
— «H'eĭ tu, tătulucule,
Pînă-amu o ars mama,
Amu arde ţîţuca,
Eu, tătucă, če m'oĭ fa'?
Tu femeĭe ţî afla,
Da eu mămulucă ba».
Şî el zinu-a apucat
Şî pă dînsa o turnat.
Da ea numa ş'o strîgat:
— «Lasă zinu, nu-l strîca,
Că zinu-ĭ bun d'e băut,
Da eu n'oĭ trăi maĭ mult».

1920. Rozavlia — Ileana Rus, 24.

CCCXCVII

SLUŽNICA ŞI SQACRA

Pă čẹa cọastă, mamă, arsă
Mîndră plọaịe să răvarsă;
Nu-ĭ plọaịe, mamă, curată,
Că-s lacrămĭ d'e la o fată,
D'e la-o fată săličẹa
Če-ĭ la curt'e služn'ičẹa.
Cu fečịoru să ibcịa
Şî dọamna-ĭ sălăduịa.
Dọamna numa ş'o strîgat:
— «Če-ĭ aịasta d'ẹ-aịasta,
D'ẹ-a una li-ĭ vorọava,
Şî blidu şî lingura,
Şî patu şî perina?»
Ea tare s'o supărat,
Cătă dînsu ş'o strîgat:
— «Tu bunuc, siu mamiĭ,
Ţîe cart'e ţ'o pk'icat
La cătan'e d'e plecat».
— «Eu̯, mamă, dacă m'oĭ duče,
Ţîn'e bin'e služn'ica,
Cu colac în lapt'e dulče,
Dọa' d'e la noĭ nu s'a duče».
Şî el numa ş'o strîgat:
— «H'eĭ tu, mîndrulica mẹa,
Eu̯, mîndră, ţîe ţ'oĭ da
Un'elu mn'eu̯ čel d'ẹ-argînt
D'e pă ǧed'etu est mn'ic;
Cînd îĭ ved'ẹa un'elu,
Un'elu cu pk'ịatra 'n sus,
Poţ şti bin'e că eu̯ nu-s;
D'e-ĭ ved'ẹa că-ĭ rugin'it,
Poţ şti bin'e c'am murit».
— «Eu̯, mîndruţ, ịară ţ'oĭ da
Năfrămuca d'e la min'e
Să o puĭ în žeb la t'in'e;
D'e-ĭ ved'ẹa că-ĭ ponosîtă,
Poţ şti bin'e că-s murită;
D'e-ĭ ved'ẹa că-ĭ înfocată,
Poţ a şti că-s în'ecată».
El d'ẹ-acasă ş'o plecat
Şî pă dînsa o băgat
Înt'o k'ihn'iţă 'n pămînt,
La masă d'e bolovan,
Cu pk'itucă d'e un ban
Ca să-ĭ sie pă ū an;
Şî d'ẹ-acolo o luat,
Cofa-a mînă că ĭ-o dat,
La Dunăre o mînat,
Cofele 'n prund lẹ-o lăsat
Şî 'n Dunăre s'ọ-aruncat.
Şî el numa ş'o vădzut
Năfrămuca d'esk'edzîtă
Şî la mn'ižloc ponosîtă
Şî s'o ştiut că-ĭ murită;
Năfrămuca-ĭ înfocată,
S'o ştiut că-ĭ în'ecată.
Şî el numa ş'o strîgat:
— «Împărat, ọast'e frumọasă,
Avẹa-u̯-aş d'e mărs acasă,
Că eu̯ numa mn'ĭ-am uịtat
Puşcuţa mẹa čẹa suflată
Tăt pă cuịuţ an'inată;
Puşcuţa mn'ĭ-a rugîn'i,
Mămuca d'e ẹa n'a şti».
Copk'itanu ş'o strîgat:
— «C'ačeịa nu-ĭ puşcuţa,
E drăguţa, selẹaca».
El acasă ş'o zin'it,
D'e la pọartă ş'o strîgat:
— «Mînă, mamă, služn'ica
Să-m d'esk'idă port'iţa».
— «D'e und'e ţî oĭ mîna?
Căčĭ în cătan'ẹ-aĭ plecat,
Ea d'ẹ-aĭčẹa s'o luat
Tăt la şurĭ
Şî la strînsurĭ,
Pă und'ẹ-o vădzut ǧịocurĭ».
El înapoĭ o 'nturnat
Şî el numa ş'o tîln'it,
Ş'o tîln'it un purcărel:
— «Purcărele, purcărele,
N'aĭ vădzut služn'ica me-le?»
— «Ba eu̯ numa ọ-am vădzut
C'o lăsat cofele 'n prund,
Pă ţărmurĭ lẹ-o lăsat
Şî 'n Dunăre s'ọ-aruncat».
El la Dunăre s'o dus,
Şî el numa ş'o vădzut
Păr galbăn pă apă îmblîn,
Ş'acolo s'o aruncat
Şî pă dînsa o aflat.

Mă-sa numa ș'o sculat
Nouădzăči și nouă sat'e,
Dunărea să o stîrk'ească.
Dunărea că o stîrk'it
Șî pă dînșii i-o găsît
Pă supt un siruț d'e mac,
Cu mîna pă după cap,
Supt o sfîntă rădăčînă,
Tăt țîindu-să d'e mînă.
Șî pă el l-o astupat
Înt'o sfîntă sărbătoare
Supt čel prăguț d'e d'altar-e;
Șî pă dînsa-o astupat
Înt'o sfîntă dumin'ecă
Supt čel prag d'e besereсă.
Șî d'in dînsa ș'o crescut,
Ș'o crescut o ružn'ičea;
Șî d'in dînsu ș'o crescut,
O crescut un ruguț sfînt.
Ruguțu-atîta s'o 'nt'ins,
Pă ružn'ică o cuprins.
Mă-sa numa că ș'o dzîs:
— «Čin'e-a fa' če-am făcut eu
Bată-l unu Dumn'edzău: —
Să strîče ibost'e dragă
D'e fečior șî cu d'e fată».

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCXCVIII

COPILA BLESTEMATĂ

Ș'o fost o măiculiță
Ș'avu două cocon'iță.
Pă čea mn'ic' o blăstăma
Șapt'e ai să nu-ș plin'ea'
Șî 'n codru să-ș pribeğia'.
Șapt'e ai nu ș'o plin'it,
În codru ș'o pribeğît.
Mă-sa numa ș'o mînat
Pă pușcaș
Pă Tod'eraș,
Căči în codru a o-afla
S'o împușt'e cu pușca.
Șî pă dînsa o aflat
În mn'ižlocu ğiocului
Cu frat'ele soarelui.
'Nt'ins-o pușca s'o împușt'e,
Da ea numa ș'o strîgat:
— «Ho, fărta', nu mă pușca,
Mult'e am d'e-a t'e 'ntreba:
N'ai vădzut pă măicuța?»
— «Ba eu numa o-am vădzut
Tăt černîndu-ș fărin'ioară
Să-ș facă d'e merind'ioară».
— «N'ai vădzut pă soruca?»
— «Ba eu numa o-am vădzut
Asogîn colac d'e grîu
Cu lăcrămn'ile pă brîu».
— «Spun'e-așa sorucăi mele:
Să o bată gîndurile,
Ca pă mine vînturile
Păst'e tăt'e opčîn'ile;
Că oriče zină făčea
Tăt pă min'e o 'mpinğea.
Da n'ai vădzut pă frăt'iuțu?»
— «Ba eu numa l-am vădzut
Tăt în șatră urmed'ească
Murgu să șî-l potcozească,
După t'in'e să porn'ească».
— «Spun'e-așa frăt'iucului:
Să nu pleče,
Să nu čerče,
Că pă min'e nu m'o-afla;
Dzua-s breană la vaduri,
Noaptea zidră la cîmpuri;
Dzua mă cînt păsărešt'e,
Noaptea-m šuer voin'iceșt'e,
N'ime nu să nădăešt'e.
Nouă ai șî nouă dzîle,
Șî p'atît'ea săptămîn'i,
Șî d'e-acolo mn'i-oi eșî
Șî eu soră nu oi si.
Da să-m scrie numele
Pă tit'ia clopului,
Pă coada băltagului,
Că nu-i poč d'e doru lui».

1920. Rozavlia — Aceeași.

CCCXCIX

DORUL LUI ION

Șueră, mamă, șueră
Șueră voin'ic Ion

Cu cŏt'ele pă oblon.
Înt'atîta șuera,
N'imen'i̯ nu so d'alina.
— «Mă Ion, dragu mamii̯,
Če șueri̯, tu, d'atîta,
D'e nu mă poči̯ alina?
I̯a, numa d'e žăle̯a ta
Ň'iči̯ Domn'ii̯ nu pot gusta».
— «Cum, mamă, n'oi̯ șuera?
Cînd în cătan'e̯-am plecat,
I̯o, mămucă, mn'i̯-am lăsat
Hold'ele nesăčerat'e,
Mîndrele n'emăritat'e,
Cîn'ek'ile n'eculesă,
Mîndrele tăt'e n'e̯-alesă.
Și pă cînd am înturnat,
Hold'ele s'o săčerat,
Mîndrele s'o măritat,
Cîn'ek'ile s'o cules,
Mîndrele tăt'e s'o̯-ales.
Nu mn'i-i̯ žăle ca žăle̯a,
Că mă do̯are in'ima:
N'i s'o măritat mîndra.
E̯a d'e s'ar fi măritată
D'e la noi̯ a trei̯a sat,
Mamă, nu mn'i̯-ar si bănat;
Da e̯a tăt s'o măritat
D'e la noi̯ a trei̯a casă: —
I̯es afară, vădu-u̯ă,
Întru 'n casă, - audu-u̯ă,
Mamă, mă topăscu-mă».
— «Ionu, dragu mamii̯,
Nu t'e tare supăra;
Sîmtu-ț st'ele mănunțăle
Și coco̯an'e frumușăle:
Ca ačei̯a ț'ai̯ aleğe».
— «Și lun'ița-i̯ lumn'ino̯asă,
Nu-i̯ ca mîndra de frumo̯asă».
Și i̯el numa s'o luat
Pîn răk'iț făcîn k'ilinği̯,
Și pîn i̯ederi̯
Făcîn četeri̯.
La păruțu rărmurat
O șădzut ș'o t'ilincat,
Cu četera-o četerat
Și lui̯ tăt i̯-o n'egurat,
N'egurițǎ,
Cocon'iță,
Și tăt če̯ață d'e n'eveste,
Că a lui̯ mîndră nu i̯este.

1922. Șieu̯ — Irina Țîple̯a, 80.

CCCC

MÎNDRA LECUITĂ.

Mere vo̯in'ic supărat
La drăguța 'n čela sat.
Cînd fui̯ locu la un loc,
Da el numa s'o tîln'it
Cu curva pot'iγn'ica,
Și numa l-o d'întrebat:
— «Meri̯, voi̯n'iče, supărat
La drăguța 'n čela sat?
Strînğe murgu bin'ișor,
Mîndra ta mo̯are d'e dor.
Cîn d'e̯-acolo mn'i̯-am plecat,
Tată-său̯ sălaș făče̯a,
Mă-sa scăldușă-i̯ imple̯a,
Soru-sa o prevede̯a».
Legai̯ murgu d'e fere̯astă,
Dădui̯ «bună sară» 'n casă:
— «Bună sară, mîndra me̯a».
— «Sănătat'e, mîndrule».
— «D'e ți-i̯ le̯acu borçilu,
I̯o dau̯ murgu d'e su' min'e
Și t'e lecui̯esc pă t'in'e».
— «Nu mn'i-i̯ le̯acu borçilu,
I̯a, mn'ie če mn'i-i̯ le̯acu:
Mure co̯apte 'n postu mare,
Sloi̯ d'e çi̯ață 'n mn'i̯adză-vară,
Buldz d'e caș în mn'i̯adză-i̯arnă».
— «Čin'e foc s'o pomen'it?
Tu če le̯acuri̯ ai̯ poft'it
D'e̯-aș încongi̯ura lume̯a,
D'e̯-ačele̯a 'n veči̯ n'oi̯ afla.
Văd bin'e că t'e̯-oi̯ scăpa:
Če focuțu i̯o m'oi̯ fa'
D'e doruț d'e duma-ta?»
— «Mutu ești̯, bolundu ești̯,
Pîn'če nu t'e nădăești̯?
Mure co̯apt'e ți-s ok'ii̯,
Cu t'in'e m'oi̯ ostui;
Sloi̯ d'e çi̯ață ți-i̯ gura,

Buldz d'e caş ţi-i̯ faţa ta,
Cu t'in'e m'oi̯ stîmpăra.
Tată, ţîpă săcure̯a;
Stînğe, mamă, lumn'ina;
Soră, lasă scălduşa,
Că mn'i̯-o sosît zie̯aţa.
Ţîpă dre̯apta păst'e min'e,
Ş'apoi̯ stînga pă su' min'e
Şî mă strînğe cătă t'in'e,
M'oi̯ lecui tare bin'e».

1922. Şieu̯ — Aceeaşi.

CCCCI

G'EORG'E ÎNTEMNIŢATUL

Şue̯ră, mamă, şueră,
Şueră G'e̯orçiţă-a ei̯
D'in funduţu t'emn'iţîi̯:
— «Čin'e are h'iuţ prins
Margă tată-so la dîns».
Tată-so l-o d'audzît
Şî la dînsu ş'o sosît:
— «Mă G'eorçi, dragu tatii̯,
Če şueri̯ tu d'atîta,
D'e nu mă pot al'ina,
I̯a, numa d'e žăle̯a ta?»
— «Cum, tată, n'oi̯ şuera?
Eu̯ aiči̯ nu poči̯ şede̯a
D'e şueru zern'ilor,
D'e t'iotu bro̯aştelor,
D'e răče̯ala si̯arelor.
Bagă mîna 'n sîn la min'e
Şî vez tu če mă mănîncă:
Şarpe lau̯(r)
Bălaur,
Cu ok'ii̯ ca talerii̯,
Cu solţî ca galben'ii̯».
— «Mîna 'n sîn nu oi̯ băga:
Fără mînă nu poči̯ si,
Fără siu̯ mai̯ poči̯ trăi».
I̯el i̯ară o şuerat:
— «Čin'e are siuţ prins,
Margă mumă-sa la dîns».
Mumă-sa l-o audzît
Şî la dînsu ş'o sosît:
— «Măi̯ G'eorçi, dragu mamii̯,
Če şueri̯ tu d'atîta,
D'e nu mă pot alina?»
— «Cum, mamă, n'oi̯ şuera?
Eu̯ aiči̯ nu pot şed'e̯a
D'e şueru zern'ilor,
D'e răče̯ala si̯erelor,
D'e t'iotu bro̯aştelor.
Bagă mîna 'n sîn la min'e
Şî vez tu če mă mănîncă:
Şarpe lauri̯
Bălauri̯,
Cu ok'ii̯ ca talerii̯,
Cu solţî ca galben'ii̯».
— «Mîna 'n sîn nu oi̯ băga:
Fără mînă nu pot si,
Fără t'in'e poči̯ trăi».
El i̯ară o şuerat:
— «Čin'e are drăguţ prins,
Margă drăguţa la dîns».
Drăguţa l-o d'audzît
Şî la dînsu ş'o sosît:
— «Hăi̯ tu, mîndruluţule,
Če şueri̯ tu d'atîta,
D'e nu mă pot alina,
I̯a, numa d'e mn'ila ta?»
— «Cum eu̯ nu mn'i̯-oi̯ şuera?
Eu̯ aiči̯ nu poči̯ şede̯a
D'e şueru zern'ilor,
D'e răče̯ala si̯erelor,
D'e t'iotu bro̯aştelor.
Bagă mîna 'n sîn la min'e
Şî vez tu ce mă mănîncă:
Şarpe lauri̯,
Bălauri̯,
Cu ok'ii̯ ca talerii̯,
Cu solţî ca galben'ii̯».
Şî mîna 'n sîn o băgat,
Şî taleri̯ şî ban'i̯ o scos,
Şî o fo' tare frumos.

1922. Şieu̯ — Aceeaşi.

CCCCII

FRATELE ŞI SORA

Čin'e foc s'o pomen'it
Tăt numa să să i̯ee,
Moşîi̯ n'epo̯at'ele

Şî nănaşîi̯ sin'ele,
Şî fraţîi̯ surorile?
— «H'ei̯ tu, soruluca mẹa,
'Mpleţi̯ colăči̯ d'e cununie!»
— «Eu̯, frat'e, n'oi̯ împleti
Pînă, frăţi̯uc, că ţî-i̯ fa'
Tăt opk'incuţă d'e si̯er
Şî aţucă d'e oţel,
Şî lumẹa oi̯ 'ncunğ̑i̯ura,
Da ca min'e ţî-i̯ afla».
Lumẹa o d'înconğ̑i̯urat,
Ca soru-sa n'o aflat
Şî napoi̯ că s'o 'nturnat.
— «H'ei̯, sorucă d'Ank'ilie [1],
'Mpleţi̯ colăči̯ d'e cununie!»
— «Eu̯, frat'e, n'oi̯ împleti
Pînă tu că ţî-i̯ k'ema
Nănaş mare
Sfîntu soare,
Nănăşiţă
Lun'iţa,
Cuscri
Lučefen'ii̯,
Şî druşt'ele
St'elele».
El d'atîta o d'îmblat,
Pînă pă tăţ i̯-o k'emat.
Şi̯-a căsucă ş'o zin'it:
— «No, sorucă d'Ant'ilie,
'Mpleţi̯ colăči̯ d'e cununie!»
— «I̯o, frat'e, n'oi̯ împleti
Pînă tu că tot ţî-i̯ fa'
Pod mare păst'e marẹa;
Pă marğ̑in'ile podului̯
Numa că ţî-i̯ răsăd'i
Tăt felul d'e pomşorei̯,
Să čiripa' pasări̯ în ei̯: —
Cînd cu nunta om sosî
Păsărilẹ-or čiripk'i,
Pă min'e m'or sfătui».
El d'atîta o îmblat,
Pînă podu l-o gătat
Şi̯-a căsucă o 'nturnat:
— «No, sorucă d'Ant'ilie,
'Mpleţi̯ colăči̯ d'e cununie».
Şî colăčii̯ i̯-o gătat
Şî cu nunta ş'o plecat.
Cînd pă pod că ş'o sosît,
Pasărilẹ-o čiripk'it
Şî ẹa numa ş'o strîgat:
— «H'ei̯ tu, frăţi̯ulucule,
Năpost'i-mi̯ mîna drẹapta
Să-mi̯ sučesc cunun'iţa;
Năpost'i-mi̯ şî pă stînga
Să-mi̯ sučesc on'elele,
Că-mi̯ strîcă ğ̑ed'etile».
D'e mănucă o lăsat
Şî d'în mare s'o ţîpat,
Şî d'ẹ-acolo ş'o strîgat:
— «D'ecît doamnă frat'e-mn'eu̯,
Hrană bună peşt'ilor
Şî ruğ̑înă pk'etrilor!»

1922. Şieu̯ — Aceeaşi.

CCCCIII

SOŢUL OMORÎT

La čel mn'ižlocaş d'e sat
Mîndru brad s'o răsturnat;
Da nu-i̯ bradu ca bradzîi̯,
Fără om ca oamen'ii̯.
Tăt numele lui̯: *Văsîi̯*,
Anume *Pătrovaii̯*.
«Bună-sară» 'n cas' o dat,
Cu čiocanu l-o tocat.
El cu žăle ş'o strîgat:
— «Oi̯, iubita mẹa muiere,
Nu fače cu min'ẹ-aşă-le,
C'avem cocon'i̯ pit'it'ei̯
Şî s'împlẹa lumẹa d'e ei̯.
Oi̯, iobită d'a mẹa soaţă,
Nu-mi̯ čiunta a mẹa ziẹaţă,
Că pă min'e tăt m'or duče
Tăt popk'ii̯ şî cu fraţ dulči̯,
Tu-i̯ îmbla-re 'ntre haiduči̯;
Pă min'e că m'or petrẹa'-le
Popk'ii̯ şî cu surorele,
Tu-i̯ freca-le
Grele sieră!»
— «Nu t'e uita la čel cîn'e,

[1] Intrebînd-o de *Ank'ilie*, mi-a răspuns că «aşa e horia, bag'samă numele ei».

Dă cu čiocanu bin'e,
Şî păza' şi-l omora'.
Pînă tu l-îį omorî
Palinca ț'oi îndulči;
Pînă 'n fîntînă l-intra
Palinca ț'oi k'ipăra».
În fîntînă lîngă curt'e
C'o gîn'i că l-or ascund'e.
Păru luį Văsîį čel creț
Mult o fo' tras fără preț;
Păru luį čel k'eptănat
Mult o fo' el d'epărat
Şî 'n fîntînă d'aruncat.
Iel cu žăle ş'o strîgat:
— «Ilişcu, dragu tatiį,
Ină tu la tătuca,
Dar eį mn'i ved̦ea moart'ęa,
Că mă omora' mă-ta!»
— «Ieu, tătuc, cum nu mn'į-aş [mere?
Pă uşa d'e cătă d'ęal
Pusă-į lăcata şî zar;
Pă ferest'ę-o pus răk'edz,
La dumn'ia-ta să nu ies;
Pă uşa d'e cătă vale
Pus-o lăcata čęa mare,
Ca să nu-ț văd mort'ița-re».

1922. Şieu — Aceeaşi.

Notă — Bătrîna povestitoare a ținut să releveze şi să mă convingă că cele cuprinse în această baladă s'au petrecut aievea în Ieud.

CCCCIV

BALADĂ OSTĂŞEASCĂ

Frundză verd'e, răŭ s'aud'e
D'und'e sînt tabere mult'e.
Colo sus, la Solforin,
D'und'e-į locu maį strein,
D'e la Solforin în sus
D'i'n mare lagăr n'į-o pus;
D'i'n gura războiului
Naint'ęa Franțuzuluį,
Cu puşt'ile 'n piramid'e,
Cu bruțacu fără pk'ită.
Da n'iči apă n'am avut,
N'iči pahară d'e băut.
Stăm în glet cu noapt'ęa 'ntręagă,
Să sim gata maį d'e grabă;
Stăm în glet ca n'işt'e bradz,
Cu curelele 'mbrăcaț,
Cu curelele pă noi,
Să sim gata d'e războį.
Dzorį d'e dzuă răvărsară,
Folgatăru n'i-l suflară.
Cînd soarele-ž răsăria,
Franțuzu tare-ž zin'ia,
Tare-ž zin'e cătă noį,
Să sim gata d'e războį.
Da noį încă l-aşteptam,
Maį întîį cu puşt'ile,
Îmbla plumbçiį ca muşt'ile;
Dup' ačęa cu tunurile,
D'e să clăt'ęa d'ęalurile.
Und'e mă uįt cu ok'iį,
Răsturnațî-s ca snopk'iį,
Ca snopk'ițî čeį d'e grîŭ,
Sîngele-ž mere părîŭ.
Trečę-un çinărar călare,
Calu 'n pint'en'į că-l strîngęa
Şî la 'mpărat că fugia.
El numa d'in graį grăia:
— «D'i'nălțațe, d'i'mpărat'e,
Franțuzu tare n'e bat'e;
D'e treį laturį n'ę-o cuprins
Tălian şî cu Franțuz.
D'i'nălțațe, d'i'mpărat'e,
Lasă-n'e să rătărim,
Că d'e nu, noį tăț pk'erim».
— «Rătăriț, nu vă dzîc ba,
Numa d'e-ț put'ęa scăpa;
Fačeț, oast'e, voį, če-ț vręa,
Maį țîn'eț cît eț put'ęa,
Şî vă sie vouă mint'e
Čę-a si d'ę-acum înaint'e».

1922. Văleni — Dumn'itru Ivănčiuc, 73.

CCCCV

A PĂCURARULUĮ

Mărgu-ş, mărg oile 'n munt'e,
Tăt cu treį păcurăreį,

Cu oile după ei̯.
Čei̯ mai̯ mari-s veri̯ primari̯;
Čelălalt mai̯ mitit'el,
Ačela-i̯ mai̯ streinel.
Sus la munt'e o sosît,
Čei̯a doi̯ s'o vorozit
Pă čel mn'ic d'e omorît.
Pă i̯el numa l-o mînat
După apă, 'ntre izvọară —
S'o vorozit să-l omọară;
După apă, 'ntre vălčele —
Lui̯ leğẹa că i̯-o făče-le:
Ori̯ să-l puşte, ori̯ să-l tai̯e,
Ori̯ să-l pue 'ntre fărtai̯e;
Ori̯ să-l tai̯e, ori̯ să-l puşte,
Ori̯ să-l pue 'ntre ţăpuşte.
Cînd cu apă o 'nturnat,
Oile tătẹ-o zọerat.
— «Oile, oilor mele,
Če zọeraţ aşa cu žele?»
— «Cum focuţu n'om zọera?
Că eşti̯ doi̯ s'o vorozit
Pă tin'e d'e omorît».
— «Păcurari̯, fărtaţî̯i̯ mn'ei̯,
Voi̯ de că m'eţ omorî,
Pă min'e mă astupaţ
În locuţu strunğilor,
În locu găleţîlor,
Şî-n pun'eţ lančẹa la cap,
Flueraşu la pk'ičiọare,
Trîmbọituca d'ẹ-a drẹapta:
Vîntuţ cald cînd a sufla
Lančia s'a lengăna,
Trîmbọitucạ-a prind'ẹ-a dzîče,
Oile m'or prind'ẹ-a plînğe,
Oile cu lînile,
Berbečii̯ cu cọarn'ele;
Tăt în loc de surorele
M'or želi luna şî stele;
Tăt în loc d'e fraţ d'ẹ-a mn'ei̯
M'or želi-mă stîžărei̯.
Ğ̌i̯os la munt'ẹ-eţ scoborî,
Mama naint'ẹ-a eşî
Şî pă voi̯ v'a întreba:
«Ş'a nost păcurar a zin'e?»
«Ş'a vost păcurar ar zin'e,
D'a rămas pă čele grọape
Cu oi̯ şute şî cu şk'i̯ọape;
Ş'o rămas pă čele văi̯
Cu oi̯ şki̯ọape şî cu mn'ei̯"».

1922. Botiza — Mărie Cupşinar, 20.

CCCCVI

A BODIŢĂI̯

Avui̯ mai̯ca nou̯ă sii̯,
Nou̯ă sii̯ şî o siucă;
Siuca dẹ-a dzăčelẹa
O k'emat-o Bodiţa.
De h'ireşe, de frumọasă,
De găzdọai̯e bună 'n casă,
H'iri̯u-i̯ marsă
Pînă 'n ţara čẹa turčască.
Zin'itu-i̯-o peţîtori̯
Înt'o dzî d'e nọau̯ă ori̯.
Înt'o dzî, a nou̯a ọară,
Peţîtori̯ d'e nou̯ă ţară,
După apă lučiọară [1].
Tăţ siiţî o strîgat:
— «Nu da, mamă, Bodiţa,
Căči̯ pă Bodiţa u-i̯ da,
Či̯uma 'n casă n'i̯-a d'întra
Şî pă tăţ huc n'i̯-a lua».
Numa Constantin čel mn'ic,
Čel mai̯ mn'ic şî mai̯ voi̯n'ic:
— «Dă, mamă, pă Bodiţa:
Cînd t'ẹ-ağ̌i̯unğe dor d'e ẹa,
Duče-m'oi̯
Ş'aduče-oi̯-u̯,
Tăt vara d'e dou̯ă ori̯,
Că-s puţin'e sărbători̯,
Şî i̯arna d'e nou̯ă ori̯,
Că-s mai̯ mult'e sărbători̯».
Şî mă-sa l-o ascultat
Şî pă Bodiţa o dat,
Či̯uma 'n casă o d'întrat
Şî pă tăţ huc i̯-o luat;
Numa pă ẹa o lăsat
Cu o bọi̯ată mîţă 'n vatră,
Tăt o arsă şî scurmată.
Ẹa s'o dat ş'o blăstămat:
— «Constantin, mîndru mamii̯,

[1] D'i pă apă luk'iọară (variantă).

Nu t'e̯-ar primn'i pămîntu;
T'e̯-ar sco̯at'e pămîntu̯-afară,
T'e mănînče corçi̯ şî či̯o̯ară,
Cum mn'i̯-am dat i̯o Bodiči̯o̯ara».
Pămîntu s'o supărat
Ş'afară l-o aruncat.
El numa că ş'o făcut
D'in sălăşăl
Murguşăl,
D'in lumn'ina trupului̯
Făcu frîu murgului̯;
D'in pîndza d'e pă obraz
Ş'o făcut căpen'egaş,
Şî d'in čel'e lumn'in'ele
Făcu la murg čin'iele
Ş'o 'nčin'i̯at murgu cu ele.
Şî pă murgu̯-o 'ncălecat,
După Bodit̯a-o plecat;
Tăt cale̯a d'e no̯ŭă dzîle
O călcat-o 'n do̯ŭă dzîle,
Şî cale̯a d'e no̯ŭă nopt̯
O călcat-o 'n do̯ŭă nopt̯.
Fost-o locu la un loc,
La mn'ižlocu locului̯,
La fîntîna corbului̯,
S'o pus ği̯os să hodin'i̯a'
Şî murgu să-l şî hrăn'i̯a'.
Păst'e oraş s'o ui̯tat,
Pă Bod'it̯a o văd̦zut
În mn'ižlocu̯-oraşului̯
Cu frat'ile so̯arelui̯,
Şî la e̯a o̯ alergat:
— «Gată-t'e, sorucă, bin'e,
Şî-i̯ pleca, soră, cu min'e».
I̯a numa ş'o dzîs aşa:
— «H'ei̯ tu, frăt̯iorule,
Spun'e-mi̯, frate, cu dreptu:
D'e-i̯ lucru d'e žălen'ie
Să prind cai̯ roşî 'n cočîe».
— «Gată-t'e cum t'e-i̯ găta,
Dă-i̯, sorucă, ş'om pleca
Şî n'e̯-om duče la mama».
Şî pă murği̯ o 'ncălecat
Şî la mă-sa o plecat.
Fost-o locu la un loc,
La mn'ižlocu locului̯,
La fîntîna corbului̯,
S'o pus ği̯os să hod'in'i̯a'
Şî murği̯i̯ să şî-i̯ hrăn'i̯a'.
I̯el numa ş'o dzîs aşa:
— «Cată-mi̯, sorulucă, 'n cap,
Că d'e cînd t'e̯-ai̯ măritat
N'ime 'n cap nu mn'i̯-o cătat».
I̯a numa ş'o dzîs aşa:
— «H'ei̯, măi̯ frăt̯iorule,
Če t̯î-i̯ păru mučedzît?
Gînd'eşti̯ c'ai̯ fost în pămînt».
— «H'ei̯ tu, soruluca me̯a,
Tu d'e cînd t'e̯-ai̯ măritat
N'ime 'n cap nu mn'i̯-o cătat,
Şî păru mn'i s'o strîcat».
Mîndru-ş cînt' o păsăre̯a:
— «Či̯udă mare,
Či̯udă pare
Cîn 'nçe̯at̯ă tău vara.
Da nu 'nçe̯at̯ă de ğer mare,
Că 'nçe̯at̯ă d'e či̯udă mare: —
Îmblă-un ziut̯ cu un mort
'N aletut̯u estui̯ codru».
I̯a numa o dzîs aşa:
— «I̯an audz, frăt̯i̯uc, audz,
Cum îş cîntă păsăre̯au̯a!»
— «Las' să cînt'e la focu,
C'aşa i̯-o fo' cîntecu».
Şî d'e̯-acolo o plecat
Şî la mă-sa o 'nturnat.
Cînd în sătuc s'o băgat:
— «Du-t'e, soră, pă i̯asta cărare,
Că i̯o mă duc pă i̯asta-re,
Că mn'i-i̯ 'nvăt̯at murgut̯u
Cu i̯arbă dîn t̯int'irim,
Cu apă d'e pîn fîntîn'i̯».
E̯a la mă-sa ş'o plecat:
— «H'ei̯ tu, mămule̯ana me̯a,
D'eşk'id'e, mamă, po̯arta,
Că t̯'o sosît Bodit̯a».
— «Du-t'e, či̯umă, d'in pustîe,
Că tăt aşa t̯'ai̯ zin'it,
Şî pă tăt̯ i̯-ai̯ čeluit,
Şî i̯o numa am rămas
Tăt o arsă ş'ascrumată,
Cu o bçi̯ată mît̯ă 'n vatră».
Şî i̯arăşi̯ e̯a o strîgat:
— «D'esk'id'e, mamă, po̯arta,

Că i̯o ți-s Bod'ița ta».
Șî afară o eșît,
Șî po̯arta o d'escui̯at,
Șî 'n gură s'o sărutat
Șî d'e zăle̯-o șî crăpat.

1922. Botiza — Aceeași.

CCCCVII

A MARCULUI̯

Frundză verd'e d'e stăžar,
Est'e̯-o crîžmă păst'e d'e̯al.
Frundză verd'e d'e durdzău̯,
Tăt be̯a Marcu cu un zmău̯;
Numa Marcu tăt își̯ be̯a
Palincuță d'e če̯a tare
Șî d'e cap s'asumuta-re.
— «Marcule,
Vite̯azule,
Numa zmău tăt își̯ be̯a
Palincuță d'e če̯a re̯a
Șî d'e cap să mai̯ treze̯a'».
Numa mama Marcului̯,
Curva Țăligradului̯,
Numa e̯a d'in grai̯ grăi̯a:
— «Tai̯e capu Marcului̯,
Că nu ști d'e lume̯a lui̯».
Numa sluga Marcului̯:
— «Lasă-mn'i-l să mn'i-l sărut,
Că nu l-oi̯ vide̯a mai̯ mult;
D'e cu mn'ic mn'i l-am služît,
D'e cu pruncă mitit'el
Șî mni-i̯ sîmbria la el».
S'o plecat, l-o sărutat,
Șî 'n atîta l-o mușcat,
Așa l-o mușcat d'e rău̯ —
Mere sîngele părău̯;
Așa l-o mușcat d'e tare,
De cura sîngele-i̯ vale.
Numa el că s'o trezît,
Numa el d'in grai̯ grăi̯a:
— «Nu știu̯ care m'aț mușcat,
C'așa m'aț mușcat d'e rău̯,
Mere sîngele părău̯».
Numa sluga Marcului̯:
— «Eu̯ să nu te si mușcată,
Capu ți l-ar si tăi̯ată,
Numa mama dumn'i-tale,
Curvă 'n Țăligrad că-i̯ mare».
Marcu sabo̯ia și̯-a scos-o
Șî pă zmău̯ l-o fo' tăi̯at.

1922. Bîrsana — Vasalîe Varga, 64.

CCCCVIII

LINCA ȘI TURČII̯

Colo d'e̯alu, după d'e̯alu,
Sînt curțîl'e čel'e mari̯u.
Da acolo čin'e șĕd'e?
Șendorica cu Linca,
Să uita la răsărit
Șî vid'e̯ai̯ Turčîi̯ in'ind
Cît'e șase̯-alăturînd.
Turčîi̯ la po̯art' o strîgat,
Linca 'n bumbac s'o băgat.
— «Hăi̯ tu, mămul'i̯o̯ara me̯a,
D'e cît nora Turčîlor,
Mai̯ mîncare peșt'ilor».
Numa Turčîi̯-așa ș'o dzîs:
— «D'esk'id'e, so̯acră, po̯arta,
Că nu pot d'escăl'eca
D'e doruț d'e la Linca».
— «Mereț, Turči̯u, la bo̯i̯ata,
Că n'am fečiori̯ d'e 'nsurat,
N'iči̯ fet'e d'e măritat».
Turčîi̯ i̯ară ș'o strîgat:
— «D'esk'id'e, so̯acră, po̯arta,
Că țîțăl'e ți l'e̯-om tăi̯a,
Cu sare l'e̯-om presăra
Șî pă foc d'e l'e̯-om țîpa,
Ș'a h'i musai̯-a l'e mînca».
Șî po̯arta d'e o d'esk'is,
Șî Linca d'in bumbac o eșît,
Șî Turčîi̯ d'e mînă o luat.
Doi̯ d'e mînă o trăğe̯a,
Doi̯ d'e spat'e o 'mpinğe̯a.
Numai̯ e̯a așa ș'o dzîs:
— «Lăsați-mă, Turč, d'e mînă
Să-mi̯ întorc in'el'el'e,
Că-mi̯ curmă d'eğet'el'e».
— «D'e mînă nu t'e̯-om lăsa,
Că-i̯ minți ca și mî-ta».

— «Lăsați-mă, Turč, d′e mînă
Să-mi̯ rîd′ic eu̯ sugn′il′e,
Că mătoa̯ră-ul′ițăl′e».
Și d′e mînă c′o lăsat,
Și e̯a ’n mare s’o̯-aruncat.
— «D′e cît nora Turčîlor,
Mai̯ mîncare pe̯șt′ilor
Pă fundutu mărilor».

1920. Săpînța — Palaga Stan, 40.

CCCCIX

BLESTEMUL MÎNDREI̯

Pă čel d′e̯al, pă čel coln′ic,
Mere̯-o prunčă ș’un voi̯n′ic;
Voi̯n′ičelu șuerînd
Și pă murgu net′edzînd,
Da pruncuța susk′inînd,
D′in guriță dzîcînd:
— «I̯a-mă, băd′iță, călare,
Că nu mai̯ pot d′e pk′iči̯o̯are:
Drumu-i̯ greu̯ și grundzuros,
Nu mai̯ pot mere pă ği̯os».
— Pui̯cul′iță, k′ip frumos,
Eu̯ t′e̯-aș lua bucuros,
Da mn′i-i̯ murgu sprint′en′el,
În pk′iči̯o̯are subțîr′el;
Murgu-i̯ mn′ic și drumu-i̯ greu̯,
Abo̯i̯a duče trupu mn′eu̯,
Trupu cu păcat′el′e,
Mn′ižlocu cu armel′e».
— «Măi̯ băd′iță, blăstămat,
D′e la părinț m’ai̯ luat
Și ’n răi̯ codri m’ai̯ băgat.
Da-u̯-ar Domnu-Dumn′edzău̯
Să h′ie pă gîndu mn′eu̯:
Tu atîta să t′e duči̯,
Pînă-i̯ pk′ica rob la Turč,
Cu pk′iči̯o̯arel′e ’n butuči̯,
Cu mînuril′e ’n cătuș;
Să t′e̯-ağiungă doru mn′eu̯
Und′e̯-a h′i drumu mai̯ greu̯;
Să t′e̯-ağiungă žăl′e̯a me̯a
Und′e̯-a h′i cal′e̯a mai̯ gre̯a.
Să t′e ’nsori̯
D′e nou̯ă ori̯
Și să ai̯ nou̯ă fečori̯.
Să t′e mai̯ însori̯ odată
Și să ai̯ numai̯ o fată.
Ei̯ să tre̯acă șuerînd,
Și tu ’n t′emn′iță plîngînd;
Fata ’n palme tăt să-ț cară
Apă tulbure ș’amară;
Tu să be̯ai̯, să be̯ai̯ mereu̯,
Gînd′ind la blăstămu mn′eu̯,
Că nu-i̯ blăstăm d′e măi̯cuță
Așa greu̯ ca d′e drăguță».

1920. Săpînța — Irina Stan, 25.

DESCÎNTECE

CCCCX

D'ESCÎNT'EC D'E D'EOT'I̯

D'e d'eot'i̯ serbint'e,
Zbo̯ară d'inaint'e,
Sus ca vîntu,
'N ok'ii̯ cu care t'ę-o ţîpat,
Acolo t'ę-ai̯ băgat;
. . . . . [1] să rămîi̯e curat(ă)
Şî lumn'inat(ă),
Cum Dumn'edzău̯ l-o lăsat.
D'escînt'ecu d'e la mn'ine,
Le̯acu d'e la Dumn'edzău̯.

1920. Budeşti̯ — Mării̯a Bîrlęa, 40, (de loc din Călineşti̯).

CCCCXI

D'E N'EŽID DE MĂSELE

S'o luat pă cale,
Pă cărare;
Cîn o fo' la mn'i̯adză-cale,
N'ežid pă strîgare,
N'ežid pîn potca če̯a mare,
Und'e s'o d'i'nturnat?
În faţa obrazului̯,
În k'ei̯ele nasului̯
Şî 'n cupele măselelor.
Eu̯ să mă bucălesc cu d'inţîi̯
Şî cu măselele;
Să pk'i̯ei̯,
Să răst'ei̯,
Ca spuma pă mare,
Ca roua d'e so̯are,
Ca arğintu su' pk'iči̯o̯are.
D'in če če̯as am cătat
Dumn'edzău̯ să-i̯ dee le̯ac.

1920. Crăčeşti̯ — Todora Puţ, 70

CCCCXII

D'E BUBĂ

Bubă albă,
Bubă albastră,
Bubă galbănă,
Bubă roşie,
Bubă mohorîtă,
Bubă pîn mn'irare,
Bubă pîn strîgare,
Und'e s'o 'ntîmpk'inat?
În faţa obradzului̯.
. . . .

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

CCCCXIII

D'E MOI̯MĂ

Moi̯mă moi̯mată,
Cată d'e 'ndărаptă;
Că d'e nu-i̯ îndărăpta,
D'in vîrv pînă 'n rădăčină
Tăt t'i fac ţîră şî fărină;
Cu ban'i̯ d'e arğint încunği̯ura-[t'ę-oi̯
Şî napoi̯ îndărăpta-t'ę-oi̯.

1920. Crăčeşti̯ — Aceea

[1] Se spune numele celui sau al celei căreia se descîntă.

CCCCXIV

LA VAČI̯

S'o luat văcuța
Pă cărare lată,
Cu či̯urda, cu tătă.
Înaint'e i̯-o eşît
Muroi̯
Cu murǫai̯e,
Strîgoi̯
Cu strîgǫai̯e,
Luotori̯
Cu luotǫare,
D'id'iok'itori̯
Cu d'id'iok'itǫare;
Lapt'ele i l-o luat,
In'ima i̯-o săğetat,
Zițălu n'are cu če-l hrăn'i,
La stăpînă n'are cu če s'arăstui.
Văcuța o rămas răğin
Şî goi̯dăn'in,
Cu lacrămn'ile pînă 'n pămînt,
Cu glasu pînă 'n čeri̯.
Mai̯ca sfîntă o 'ntrebat-o:
— «Če zčeri̯,
Če goi̯dăn'eşti̯?»
— «Cum n'oi̯ răği,
Cum n'oi̯ goi̯dăn'i?
Că lapt'ele mn'i l-o luat,
In'ima-m mn'i̯-o săğetat».
— «Tăči̯, văcuță, nu răği,
Nu goi̯dăn'i,
Că lapt'ele ți̯ l-om lua
Şî l-om aduče
Batîr d'e und'e a si:
D'e pă pod,
D'e su' pod;
D'e pă punt'e,
D'e su' punt'e;
Batîr d'e und'e ți̯ l-om lua
Şî l-om aduče
Mîndru şî frumos,
Mai̯ mîndru d'e cum o fos'.
Pă gura ți̯ l-om băga,
În pulpă l-om aşădza;
Pulpa a si ca donița,
Țîțăle
Ca cărăbçițăle».
În čęasu čę-am d'escîntat,
La văcuță-i̯ sie leac.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat. 36,
(de loc din Sîrči̯).

CCCCXV

D'E N'EŽÎD

S'o lua' Mărie pă cale,
Pă cărare,
N'ežîd păntru supărare,
N'ežîd păntru dzămare,
N'ežîd păn' d'e d'eok'i̯,
N'ežîd culeğe-l-oi̯,
N'ežîd aleğe-l-oi̯,
D'in p'elița nasului̯,
D'in fața obradzului̯,
D'in ved'ereа ok'ilor,
D'in audzu urek'ilor,
D'in rădăčina d'inților,
D'in cupa măselelor,
În marea țîpa-l-oi̯,
N'ežîdu să s'alie,
Cum s'alin tăte pasările
În tăte cui̯burile;
Să s'alie în tăte marhăle,
În tăte hlęaburile,
Mărie să rămîe curată,
Lumn'inată,
Ca arğintu curat,
Ca čeru 'nseninat,
Dumn'edzău̯ să-i dee lęac.

1920, Crăčeşti̯ — Iǫana Paul, 65.

CCCCXVI

D'E ZERME

Tată, ată,
Şed'ę-o fată
Împerlițată
Pe un stan d'e pk'i̯atră,
Fače pk'ită d'e čenuşă
Şî cu lapt'e d'e cătuşă;
D'amu čela če l-o da
La γ'ermele čare l-o muşcat;

Cum o muşca
Şepte a crăpa,
D'e̯-acole̯a nu s'a mn'işca.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

CCCCXVII

DE SCLÎNT'IT

S'o luat Io̯ana pă cale,
Pă cărare,
Pode̯au̯a s'o zmint'it,
Pk'ič̯ioru s'o sclînt'it,
Dumn'edzău̯ cu Pătru o audzît,
El i̯ut'e o forăstuit,
Pk'i̯ele cu pk'i̯ele,
Carne cu carne,
Măduă cu măduă,
Os cu os,
Să h'ie mai̯ tare d'e cum o fos',
Şî d'e buricul lui̯ Hristos.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi,

CCCCXVIII

D'E MĂRIN

Hăi̯ mărin'e,
Hăi̯ trăgîn'e,
Hăi̯ mărin'e,
Hăi̯ trăgîn'e;
Hăi̯ mărin d'e nou̯ă dzîle,
Hăi̯ mărin d'e opt dzîle,
Hăi̯ mărin d'e şept'e dzîle,
Hăi̯ mărin d'e şese dzîle,
Hăi̯ mărin d'e činč dzîle,
Hăi̯ mărin d'e patru dzîle,
Hăi̯ mărin d'e trei̯ dzîle,
Hăi̯ mărin d'e dou̯ă dzîle,
Hăi̯ mărin ş' d'i o dzî,
Und'e t'e fači̯ nu t'e fa',
Und'e t'e̯-arunči̯ nu t'e̯-arunca;
Eu̯ d'e̯-acole̯a t'e̯-oi̯ îndărăpta,
Cu curu t'e̯-oi̯ căca.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

CCCCXIX

D'E D'EOK'I̯

S'o lua' Io̯ana pă cale,
Pă cărare,
S'o tîln'it cu nou̯ă moroi̯,
Cu nou̯ă strîgoi̯.
Nu t'e cînta,
Nu t'e văeta,
Eu̯ d'ed'eok'i̯ l-oi̯ culeğe,
L-oi̯ aleğe,
D'in ğene,
D'in sprînčene,
D'in nodurile tale,
D'in pk'ič̯io̯arele tale,
D'in mădua ta;
În mare̯a ţîpa-le̯-oi̯,
Să pk'i̯ee,
Să răstei̯e,
Să rămîe curat,
Însen'inat,
Ca čeri̯u curat,
Ca čeri̯u 'nsen'inat.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

CCCCXX

D'E URĂ

S'o luat Ile̯ană
D'in casă,
D'e după masă,
D'in pat mîndru d'e mătasă,
La ţărmuri̯ d'e grîu̯,
La prund d'e bosîi̯oc,
Dumn'edzău̯ să-i̯ dee după dra-
[gost'e năroc,
La rîul Iordan.
— Bună dimine̯aţă, apă sfîntă.
— Sănătate bună, Ile̯ană mîndră.
— Eu̯ am zîn'it la tine
Să mă speli̯ d'e ură,
D'e spălătură,
Că cît'e fet'e o fost în sat
Tăte pă mn'ine ura o ţîpat.
— D'e ţ'o ţîpat cu o mînă,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu dou̯ă;
D'e ţ'o ţîpat cu dou̯ă,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu trei̯;
D'e ţ'o ţîpat cu trei̯,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu patru;
D'e ţ'o ţîpat cu patru,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu činči̯;

D'e ţ'o ţîpat cu činči̯,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu şase;
D'e ţ'o ţîpat cu şase,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu şapt'e;
D'e ţ'o ţîpat cu şapt'e,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu opt;
D'e ţ'o ţîpat cu opt,
Eu̯ t'e̯-oi̯ spăla cu nou̯ă;
D'e ţ'o ţîpat cu nou̯ă,
T'e̯-oi̯ spăla cu mînurile cu [amîndou̯ă.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat, 36.

CCCCXXI

PĂNTRU VAČI̯

S'o luat d'e la casa lui̯,
D'e la masa lui̯, .
Cu glas pînă 'n čeri̯;
N'ime 'n lume nu ved'e,
N'ime 'n lume n'aud'e;
Numa Do̯amna d'in po̯arta če- [ri̯ului̯,
Scară
D'e če̯ară
Înt'insu-ş'o,
Cale̯a cuprinsu-o.
— Und'e mereţ voi̯, no̯au̯ă d'etori̯,
No̯au̯ă strîgoi̯?
— Noi̯ merem la . . . . [1]
Sîngele să i-l bem,
Carne̯a să i̯-o mîncăm,
Tare să o săgetăm.
— Voi̯ mereţ în lume,
Păstă lume,
Este̯-o či̯ută grasă,
Frumo̯asă,
Dzî d'e mo̯art'e-i̯ puneţ,
Pă . . . . [2] o lăsaţ,
Curată,
Lumn'inată,
Ca argîntu străcurat,
Ca Dumn'edzău̯ că o lăsat.
D'e-i̯ d'eoki̯at de vînt
Crepe calu d'e pămînt,
D'e-i̯ d'eok'i̯at d'e pădure,
Săče-i̯ vîrvurile,
Usče-i-să rădăčin'ile.
Eu̯ d'escînt,
Dumn'edzău-i̯ sfînt;
Eu̯ cat . . . . [numele vacii],
Dumn'edzău̯ să-i̯ dee le̯ac.

1920. Ği̯uleşti̯ — Anuţa Moldovan, 35, (de loc din Vad).

[1] Numele vacii la care se duc.
[2] Numele vacii pentru care descîntă.

CCCCXXII

D'E ZGAI̯BĂ

Zgai̯bă t'icălo̯asă,
Mîn'io̯asă,
Nu t'e mîn'ia,
Nu t'e fače,
Nu t'e co̯ače,
Nu t'e sparğe;
Du-t'e 'n Mare̯a Roşîe,
Acolo să pk'i̯ei̯,
Acolo să răspk'i̯ei̯,
Ca spuma d'e so̯are,
Ca ro̯au̯a d'e pă mare,
Să rămîi̯e Ion curat
Şî lumn'inat,
Ca argîntu străcurat,
Ca bunu Dumn'edzău̯ če l-o dat.

1922. Vad — Io̯ana Codre̯a, 42.

CCCCXXIII

D'ESCÎNT'ECU ZERMELUI̯

— «Şarpe verinos,
D'ipče m'ai̯ muşcat?»
— «D'ipče m'am îndrumat».
— «Şarpe, io ţ'oi̯ sparğe capul.
Şarpe i̯eu̯ mă duc
Le̯acu să mn'i-l aduc,
D'e la bunu Dumn'edzău̯
Şî n'a si pă gîndu tău̯».
Eu̯ atîta am îmblat,
Le̯acu mn'i l-am aflat: —
Le̯acu-i̯ d'e la Dumn'edzău̯
Şî d'escînt'ecu-i̯ a mn'eu̯.
Şĕrpe verinos,
I̯o t'e̯-oi̯ pun'e ği̯os,

Că Dumn'edzău̯ m'o 'nvăţat.
D'e cîn tu m'ai̯ muşcat,
După le̯acuri̯ am îmblat,
Tăt'e mn'i le̯-am aflat.
Aşa mă ţîn'e Dumn'edzău̯,
M'o apărat d'e muşcatu tău̯.
Aşa să crepe capu şĕrpii̯,
Cum cre̯apă pk'i̯atra,
În *opt* şî în *čînč:*
Cum nu mere număru unu după
[altu
Aşa să nu margă n'iči̯ muşcatu
A gîndacului̯,
Da să crepe capu lui̯,
Cum o crăpat pk'i̯atra în opt şî
[în čînč.
Ptiu̯, nu-i̯ sie nimn'ic.

1922. Vad — Aceeaşi.

CCCCXXIV

D'ESCÎNT'EC

Mihai̯ dimin'e̯aţa s'o sculat
Şî pă cale s'o luat,
Pă cale̯a n'ecălcată,
D'e la masă,
D'e la casă,
Bîn şî mîncîn
Şî voi̯e bună făcîn.
Cîn o fo' la mn'edz d'e cale,
O 'ntîln'it potca če̯a mare.
D'in vîrvu capului̯ l-o luat,
Sus la čer l-o rîd'icat,
Ği̯os la pămînt l-o lăsat.
El o prins a să cînta
Ş'a să văita
Cu glas mare pînă 'n čer,
Cu lăcrămi̯ pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume nu l-o audzît,
Numa mai̯ca Domnului̯ sfînt
O coborît pă scară
D'e če̯ară,
Po̯ale albe o 'nt'ins,
Şî pă dînsu l-o cuprins,
Ş'apoi̯ o dzîs:
— Tači̯, Mihai̯, nu t'e cînta,
Nu t'e văita,
Că eu̯ pă tăţ oi̯ striga.
Tăt'e iro̯asele,
Şî vînto̯asele,
Şî moroi,
Şî strîgoii̯,
Şî d'eok'itorii̯.
Cin'e pă Mihai̯ o strîgat
In'ima i̯-o crăpat.

1920. Borşa (Rîturi̯) — Lupă Danč, 57.

CCCCXXV

PĂNTRU VACĂ

Florica s'o luat
Pă cale̯a n'ecălcată
Şî pă mana n'eluată.
Cale̯a călcatu-o
Şî mana luatî-o.
E̯a o prins a răğî
Şî a muğî
Cu glas mare pînă 'n čeri̯.
Cîn o fo' la mn'edz d'e cale
Să 'ntîln'i cu mai̯ca Domnului̯:
— «Tu, Florică, če răğeşti̯,
Če muğeşti̯?»
— «Cum n'oi̯ răğî,
Cum n'oi̯ muğî?
Că m'a luat d'in aşternutu-său̯
Şî d'in ocolu stăpîn'ilor.
Am mărs pă la apă, pă la prund,
Răğîn şî muğîn».
Mai̯ca Domnului̯ o dzîs:
— «Tači̯, nu răğî,
Nu muğî,
Co̯arn'ele ţî le̯-oi̯ ascuţî,
Păru ţî l-oi̯ n'et'edzî,
Pulpa ţ'o împle̯a
Dumn'edzău̯ cu če̯-a ave̯a.
D'e adz naint'e
Să izvora', cum izvorăsc izvo̯a-
[răle,
Să fîntîn'e̯a', cum fîntîn'esc fîn-
[tîn'ele,
Lapt'ele gros sî unturos,
Galbăn ca če̯ara,
Dulče ca mn'ere̯a,
Gros ca untura».

1920. Borşa (Rîturi̯) — Aceeaşi.

CCCCXXVI

D'E D'EOK'I̯

Fuği̯, d'ed'eok'i̯,
D'e la Ion d'intre ok'i̯,
D'in cap,
D'e su' cap;
D'in in'imă,
D'e su' in'imă.
D'ed'eok'i̯ d'e Žid,
Ori̯ d'e Židau̯că.
D'in mn'ia d'e noduri̯,
D'in suta d'e locuri̯.
D'e-i̯ d'e Žid,
Crepe-i̯ bo̯arșele;
D'e-i d'e Židau̯că,
Crepe-i̯ țițele,
Cură-i̯ mațăle.
Potcă d'in pădure,
C'ai̯ zin'it anume,
D'e spate nu-l țăpen'i,
D'e cap nu-l ameți.
Fuği̯, potcă cu mn'irare,
Cu strigare,
Cu siori̯,
Cu țăpen'ituri̯.

1920. Borșa (Răpedęa) — Maria Samuc, 60.

CCCCXXVII

LA BETĘAĞI̯

S'o luat Ion d'e la casă,
D'e la masă,
Pă cale,
Pă cărare,
Pă drumul čel mare,
Bin'e hrăn'it,
Bin'e cîntărit,
Bin'e adăpat,
Bin'e ospătat.
Cînd o fost la mn'edz d'e mn'i̯a-
[dză-cale,
L-o tîln'it ilioi̯ cu ilio̯ai̯e,
Strîgoi̯ cu strîgo̯ai̯e,
Moroi̯ cu moro̯ai̯e,
Răhn'itori̯ cu răhn'ito̯are,
Počitori̯ cu počito̯are,
D'eok'etori̯ cu d'eok'eto̯are,
Cu frumo̯asă,
Cu vînto̯asă,
Cu mătrico̯asă.
În fəță i s'o ui̯tat,
În grel'e bo̯al'e l-o băgat.
Da d'e astădz înaint'e,
Fuği̯, potcă počită,
Că t'ę-a . . . .
V'alęğeț și vă cul'eğeț,
Și vă dučeț
În Maręa Nęagră,
Că este un pește,
Rosto-pește;
Cu cuțit'ele-l tăi̯aț,
Sîngele i-l beț,
Carnęa i̯-o mîncaț,
Lu Ion pače-i̯ daț.
Fuği̯, potcă pîn strîgare,
Fuği̯, potcă pîn mn'irare,
Fuği̯, potcă cu čęas rău̯,
Fuği̯, potcă cu lucru rău̯,
Fuği̯, potcă cu măi̯etură,
Fuği̯ potcă cu făcătură
Fuği̯ potcă cu spălburătură,
Fuği̯ potca vîntului̯,
Fuği̯, potca codrului̯,
Fuği̯, potca apiei̯,
Fuği̯, potca pk'etriei̯;
Potcă d'e no̯au̯ă n'ęamuri̯,
Potcă d'e no̯au̯ă k'ipuri̯,
Potcă d'e no̯au̯ă feluri̯.
T'ę-al'eğe
Și t'e cul'ěğe
D'e la Ion d'in creștetul capului̯,
D'in fața obrazului̯,
D'in mușk'i̯ul spat'elui̯,
D'in carn'e vîrto̯asă,
D'in či̯o̯ant'e măduho̯asă,
D'in pel'iță mo̯al'e,
D'in mîn'i̯, d'in pk'iči̯o̯are,
D'in mață, mățîșo̯ară,
D'in suta d'e locuri̯,
D'in mn'ia d'e noduri̯,
Și eșîț pă vîrful perilor,
Pă cununa unçilor,

Şî vă dučeț în codrii̯ čei̯ întun'ecaț,
Acolo vă băgaț,
Acolo poposîț,
Pă Ion d'int'aest če̯as înaint'e-l părăsiț.
T'e-al'eğe
Şî t'e cul'eğe,
Şî t'e du un'e cocoş n'egru nu cîntă,
Un'e vacă n'e̯agră nu rağe,
Popa službă nu fače,
Cîn'e n'egru̯ nu bîhn'e̯a',
Fata albă cosîță galbănă nu 'mplăt'e̯a';
Acolo lăcui̯a
Ş'acolo văcui̯a,
Pă Ion d'int'aest če̯as 'l părăse̯a.

1921. Răpede̯a (Borşa) — Sava Stețcu, 70.

CCCCXXVIII

PĂNTRU BUBEL'E

S'o luat Ile̯ană (sau numele persoanei)
D'e la casa ei̯,
D'e la masa ei̯,
Sănăto̯asă,
Vesălo̯asă.
Cînd o fost în mn'i̯adză-cale
S'o tîln'it cu fapt d'in vînt,
Fapt d'in cîmp,
Fapt pus,
Fapt adus,
Fapt suflat,
Fapt țîpat,
Fapt d'e moroi̯,
Fapt d'e moro̯ai̯e,
Fapt d'e strîgoi̯,
Fapt d'e strîgo̯ai̯e;
Pk'işolcătură d'e moroi̯,
Pk'işolcătură d'e strîgoi̯,
Pk'işolcătură d'e vînto̯asă,
Pk'işolcătură d'e frumo̯asă,
Pk'işolcătură d'e păsări̯ zburăto̯are,
Şî d'e femei̯ vrăžito̯are,
Şî d'e cîte-s pă su' so̯are.
Înaint'e i̯-o eşît
Mai̯ca Domnului̯,
D'in part'e̯a čerului̯;
La dînsa o coborît
Pă scară
D'e če̯ară,
Cu sugna o cuprins
Şî cale̯a i̯-o desk'is.
— «Če t'e cînț tu, Ile̯ană,
Cu glas mare pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt?»
— «Cum nu m'oi̯ cînta,
Cum nu m'oi̯ văi̯era
Cu glas mare pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt?
M'am luat d'e la casa me̯a,
D'e la masa me̯a,
Sănăto̯asă,
Vesălo̯asă;
Cînd am fost în mn'i̯edz d'e cal'e
M'am tîln'it
Cu fapt d'in vînt,
Fapt d'in cîmp,
Fapt pus,
Fapt adus,
Fapt suflat,
Fapt țîpat,
Fapt d'e moroi̯,
Fapt d'e moro̯ai̯e,
Fapt d'e strîgoi̯,
Fapt d'e strîgo̯ai̯e;
Pk'işulcătură d'e moroi̯,
Pk'işulcătură d'e moro̯ai̯e;
Pk'işulcătură d'e strîgoi̯,
Pk'işulcătură d'e strîgo̯ai̯e;
Pk'işulcătură d'e păsări̯ zburăto̯are,
D'e femei̯ vrăžîto̯are
Şî d'e cîte-s pă su' so̯are».
— «Nu grižî n'emn'ică,
Că e fapt pus cu unu,
Țîp cu dou̯ă;
Pus cu dou̯ă,
Țîp cu trei̯;
Pus cu trei̯,

Ţîp cu patru;
Pus cu patru,
Ţîp cu činči̯;
Pus cu činči̯,
Ţîp cu şase;
Pus cu şase,
Ţîp cu şapt'e;
Pus cu şapt'e,
Ţîp cu opt;
Pus cu opt,
Ţîp cu noŭă
Şî cu mînurile mele cu amîndoŭă.
Nu grižî n'emn'ică,
Că cum t'e-i̯ spăla cu apa asta,
S'or duče bubele ca ture̯acu,
A rămîn'e̯a pk'ele̯a ca bumbacu,
Şî-i̯ rămîne̯a curată
Şî lumn'inată,
Ca arğintu curat,
Ca zinu străcurat,
Ca Dumn'edzăŭ če t'e̯-o dat».

1920. Săčel — Năstaca Petrovai, 60, (de loc din Vişéul-de-jos).

CCCCXXIX

D'ENTRU I̯ELE

S'o luat Ion
Pă cale,
Pă cărare,
Pă drumu sfinţeniei̯ sale.
Cînd o fost în mn'i̯edz d'e mn'i̯edz [d'e cale,
S'o tîln'it cu marel'e,
Cu tarel'e,
Cu dzîna,
Cu presîna,
Cu Magdal'ina,
Cu Irod împărat,
Cu Irode̯asa
Împărăte̯asa;
Cu fetel'e sal'e,
Cu sin'el'e sal'e,
Cu vîntoasăl'e,
Cu frumo̯asăl'e,
Cu tătă glo̯ata sa.
În faţă i s'o ui̯tat,
D'e păr sus l-o rîd'icat,
D'e ok'i̯ l-o urçit,
D'e urek'i̯ l-o asurdzît,
D'e maţă l-o zgîrčît,
D'e mînuri̯ l-o amurţît,
D'e pk'iči̯o̯are l-o oloğît,
Acole̯a l-o lăsat,
Ca un butuc d'e apă adunat.
El o prins a să cînta
Ş'a să văita.
N'ime nu l-o audzît.
Mai̯ca Domnului̯
D'in po̯arta čerului̯
Coborî pă scară
D'e če̯ară,
Cu sugna l-o cuprins,
Cale̯a i̯-o d'esk'is.
— «Če plîngi̯ tu, Io̯an'e,
Cu glas mare pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt?»
— «Cum nu m'oi̯ cînta,
Cum nu m'oi̯ văi̯era?
M'am luat d'e la casa me̯a,
D'e la masa me̯a,
Sănătos
Şî voi̯os.
Cînd am fost în mn'i̯edz d'e [mn'i̯edz d'e cal'e,
M'am tîln'it cu marel'e,
Cu tarel'e,
Cu dzîna,
Cu presîna,
Cu Magdal'ina,
Cu Irod împărat,
Cu Irode̯asa
Împărăte̯asa,
Şî cu sin'el'e sal'e,
Şî cu n'epo̯at'el'e sal'e,
Cu vînto̯asăl'e,
Cu frumo̯asăl'e,
Cu tătă glo̯ata sa.
În faţă mn'i s'o ui̯tat,
D'e păr sus m'o rîd'icat,
D'e ok'i̯ m'o urçit,
D'e urek'i̯ m'o asurdzît,
D'e maţă m'o zgîrčît,
D'e mînuri̯ m'o amurţît,

D'e pk'ičiǫare m'o ologît,
Acolęa m'o lăsat,
Ca un butuc d'e apă adunat;
Acolęa m'o azvîrl'it,
Ca un butuc d'e apă zin'it».
— «Nu gînd'i tu, Ǫan'e, n'imn'ică,
Că cu bučinu l'e-i̯ bučina,
Cu trîmbǫita l'e-i̯ trîmbǫita,
Tăt'e şperlă şî prah l'e-i̯ fa'
D'e nu ţî le aduče tăt'e frumos
Carele pă un'ę-o fost,
Să rămîi̯ sănătos,
Mai̯ sănătos d'ecît cum ai̯ fost».
Ş'o audzît dzîna,
Presîna,
Ş'o strîgat:
— «Dǫamna nǫastă,
Scumpa nǫastă,
Cu bučin nu n'e bučina,
Cu trîmbǫita nu n'e trîmbǫita,
Că tăt'e lę-om duče frumos,
Carel'e un'ę-o fost».
— «Tu dzînă,
Presînă,
D'e nu-i̯ iţ duče put'eręa la put'ere,
Sănătat'ęa la sănătat'e,
Či̯ontu la či̯ont,
Mădua la măduă,
Şî d'e nu-i̯ iţ alęa' tăt'e ği̯unği̯urițăl'e
D'in tăt'e înk'ieturil'e,
Să-i̯ dučeţ sănătat'ęa la sănătat'e,
Či̯ontu la čiont,
Mădua la măduă;
Că d'e nu,
Sus în naltu čeri̯ului̯ rîd'ica-v'oi̯,
Plǫai̯a plou̯a-v'a,
Vîntu sufla-v'a».
— «Dǫamna nǫastă,
Scumpa nǫastă,
Lasă-n'e ği̯os pă pămînt,
Că l'ę-om duče tăt'e rînd,
L'ę-om duče tăt'e frumos,
Carel'e pă un'ę-o fost;
Ş'a rămîn'ęa sănătos,
Mai̯ sănătos d'ecît cum o fost.
I̯-om duče put'eręa la put'ere,
Şî sănătat'ęa la sănătat'e,
Loc pă loc,
Cît ard'ę-un păr în foc;
L'ę-om alęa'
Şî l'ę-om culęa'
Tăt'e ği̯unği̯urițăl'e
D'in tăt'e înk'ei̯etorițăl'e,
D'in creii̯ capului̯
Pînă 'n vîrvu d'eğet'elor.
L'ę-om alęa',
Şî l'ę-om culęa',
Şî l'ę-om duče 'n Maręa Roşîe;
Acolo est'ę-o mręană mare,
Pă cît Ion d'e mare;
Ačeęa lę-a mînca,
Ş'ačeęa lę-a purta.
Ion d'e astădz înaint'e
Rămîn'ęa curat, lumn'inat,
Ca arğîntu curat,
Ca zinu străcurat,
Ca cum Dumn'edzău̯ l-o dat».

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCCXXX

D'E POČÎT

S'o luat Vasîl'e
D'e la casa lui̯,
D'e la masa lui̯,
Sănătos,
Vesălos.
Cîn o fost în mn'i̯adză-cale,
S'o tîln'it
Cu nǫau̯ă počitori̯,
Cu nǫau̯ă pǫcitǫare;
Cu nǫau̯ă d'eok'itori̯,
Cu nǫau̯ă d'eok'itǫare,
Cu potca albă d'e pădure.
Potcă d'in vînt,
Potcă d'in cîmp
Potcă roşie d'e pădure,
Potcă albă d'e pădure,
Potcă d'in somn durn'in,
Potcă d'in lucru lucrîn,
Potcă d'in garduri̯,

Potcă d'in prilazuri̯,
Pîn față i s'o ui̯tat,
În in'imă l-o săğetat,
Sănătat'ęa i̯-o luat;
O rămas plîngînu-să
Cu glas mare pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume nu-l ved'e,
Fără mai̯ca Domnului̯
D'in pǫarta čeri̯ului̯;
Cu sugna l-o cuprins,
Calęa i̯-o desk'is:
— «Če t'e cînț, tu Vasîle?»
— «Cum nu m'oi̯ cînta,
Cum nu m'oi̯ văera?
Că m'am luat d'e la casa męa,
D'e la masa męa,
Sănătos,
Vesălos;
Cîn am fost în mn'i̯adză-cale
M'am tîln'it
Cu nǫau̯ă počitori̯,
Cu nǫau̯ă počitǫare,
Cu potca čea mare.
Potcă d'in apă,
Potcă d'in pk'i̯atră,
Potcă d'in vînt,
Potcă d'in cîmp,
Potcă roșie d'e pădure,
Potcă albă d'e pădure,
Potcă n'ęagră d'e pădure,
Potcă d'in somn durn'in,
Potcă d'in lucru lucrîn,
Potcă d'in garduri̯,
Potcă d'in prilazuri̯,
Potcă pîn strîgare,
Potcă cu măi̯etură,
Potcă cu făcătură,
Potcă cu čeas rău̯,
Potcă cu lucru rău̯,
Potcă cu nǫau̯ă feli̯uri̯,
În fața mn'i s'o ui̯tat,
Pîn in'imă m'o săğetat,
Sănătat'ęa mn'i̯-o luat».
— «Nu griži tu, Vasîle, nim-
[n'ică».
Înaint'e lę-o eșît:
— «Eu̯ vă soročesc
Cu sorocu lu Dumn'edzău̯
Și a Mai̯čei̯ Sfînta Marie și a
[mn'eu̯:
Al'eğeți̯-vă,
Cul'eğeți̯-vă
D'in či̯ǫant'el'e lu Vasîle,
D'in mădua lui̯,
D'in carnęa lui̯.
Frundză lată nu 'nt'ind'eț,
Rădăčină nu cuprind'eț,
Če v'al'eğeț
Și vă cul'eğeț,
Și vă dučeț pîn pǫal'el'e mun-
[ți̯lor,
Pă cǫarn'el'e čerčilor,
Pă cununa fet'elor,
Pă struțu feči̯orilor;
Acolo lăcuiț,
Acolo văcuiț,
Că d'e nu v'iț alęa'
Și nu v'iț culęa',
Oi̯ abat'e nou̯ă căței̯
D'in dzua d'e Pași̯ fătaț,
Cu cuřăl'e roșie la grumadz,
Ș'ačei̯a v'or mînca,
Ș'ačei̯a v'or purta,
Și Vasîl'ę-a rămîn'ęa curat,
Ca arğintu curat,
Ca zinu străcurat,
Ca Dumn'edzău̯ če l-o dat».

D'escînt'ecu-i̯ d'e la min'e,
Da lęacu-i̯ d'e la Dumn'edzău̯.

1923 — Săčel, Aceeași.

CCCCXXXI

PĂNTRU LAPT'EL'E LA VAČI̯

S'o luat Florica
D'e la casa ei̯,
D'e la masa ei̯,
Cu lapt'el'e,
Cu untu,
Cu grosči̯oru.
S'o tîln'it:

Cu nọau̯ă moroi̯,
Cu nọau̯ă morọai̯e;
Cu nọau̯ă strîgoi̯,
Cu nọau̯ă strîgọai̯e;
Cu nọau̯ă počitori̯,
Cu nọau̯ă počitọare;
Cu nọau̯ă d′eok′etori̯,
Cu nọau̯ă d′eok′etọare;
Cu nọau̯ă mn′irători̯,
Cu nọau̯ă mn′irătọare,
Cu nọau̯ă strîcători̯,
Cu nọau̯ă strîcătọare;
În faţă i s'o ui̯tat,
Pîn pulpă l-o săğetat,
Lapt′el′e şî untu şî grosči̯oru i l-o luat;
Cọarn′el′e-i̯ l′ẹ-o răntudzît,
Păru-i̯ l-o burzuluit,
Pulpa i o mn′ičit
Şî ţîţele-i̯ l′ẹ-o veşt′edzît.
Pă masă d′e pki̯atră dusu-l-o,
Tăţ o băut,
Tăţ o mîncat,
Tăţ s'o vesăl′it;
Ẹa a rămas plîngînu-să
Şî văerînu-să
Cu glas mare pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt.
N′ime 'n lume n'o aude,
Fără mai̯ca Domnului̯;
D′in pọarta čeri̯ului̯
La dînsa̧-o coborît
Pă scară
D′e čẹară,
Cu sugna o cuprins:
— «Če t′e cînţ tu, Florico?
Če t′e vaeri̯?»
— «Cum nu m'oi̯ cînta,
Cum nu m'oi̯ văera?
M'am luat
D′e la casa mẹa,
D′e la masa mẹa,
Cu lapt′el′e,
Cu untu,
Cu grosči̯oru;
Cînd am fost în mn′i̯adză-cale,
M'am tîln′it:
Cu nọau̯ă moroi̯,
Cu nọau̯ă morọai̯e;
Cu nọau̯ă strîgoi̯,
Cu nọau̯ă strîgọai̯e;
Cu nọau̯ă počitori̯,
Cu nọau̯ă počitọare;
Cu nọau̯ă d′eok′etori̯,
Cu nọau̯ă d′eok′etọare;
Cu nọau̯ă mn′irători̯,
Cu nọau̯ă mn′irătọare;
Cu nọau̯ă strîcători̯,
Cu nọau̯ă strîcătọare;
În faţă mn′i s'o ui̯tat,
Pîn pulpă m'o săğetat,
Lapt′el′e şî untu şî grosči̯oru mn′i l-o luat;
Cọarn′el′e l′ẹ-o răntudzît,
Păru l-o burzuluit,
Pulpa mẹa mn′i̯-o mn′ičit,
Ţîţăle lẹ-o veşt′edzît,
Γ′iţălu mn′i l-am urît.
Pă masă d′e pk′i̯atră dusu-l-o,
Tăţ o mîncat,
Tăţ o băut,
Tăţ s'o vesăl′it».
— «Nu griži tu, Florică, n′i-mn′ică!»
Ẹa naint′e lẹ-o eşît:
— «Un′ẹ-aţ fost:
Voi̯ moroi̯,
Voi̯ morọai̯e;
Voi̯ strîgoi̯,
Voi̯ strîgọai̯e;
Voi̯ počitori̯,
Voi̯ počitọare;
Voi̯ d′eok′itori̯,
Voi̯ d′eok′itọare;
Voi̯ mn′irători̯,
Voi̯ mn′irătọare;
Voi̯ strîcători̯,
Voi̯ strîcătọare?»
— «Am fo' la Florica;
Pîn faţă n′ẹ-am ui̯tat,
Pîn pulpă ọ-am săğetat,
Lapt′el′e şî untu şî grosči̯oru i l-om luat;
Cọarn′el′e-i̯ lẹ-am răntudzît,

Păru l-am burzuluit,
Pulpa-i̯ ǫ-am mn'ičit,
Țîțăl'e-i̯ l'ę-am veștădzît».
— «Eu̯ vă soročesc
Cu sorocu lu Dumn'edzău̯ șî a
[Maičei̯ Sfînta Marie:
Dučeți-i̯ lapt'el'e la lapt'e,
Untu la unt,
Grosčoru la grosčor;
Cǫarn'el'e-i̯ i le tomn'iț,
Păru pă ęa îl n'et'edzîț,
Pulpa ei̯ o mărit,
Țîțăl'e-i̯ le bučimn'iț,
Ț'ițălu i-l îmblîndzîț;
Că d'e nu i-ț duče:
Cîț îț mînca,
Tăț îț crăpa;
Cîț îț audzî,
Tăț îț asurdzî;
Cîț îț surçi,
Tăț îț urçi;
Numa omu
Cît șk'iopu,
Cu barba cît cotu
A 'nturna
D'in nǫau̯ă 'n opt,
D'in opt în șęapt'e,
D'in șęapt'e în șęase,
D'in șęase în činči,
D'in činči în patru,
D'in patru în trei,
D'in trei în doi̯,
D'in doi̯ în unu,
Așa să îndărăt'e
Șî lapt'el'e, șî untu șî grosčoru
[a i Florică:
Iut'' ca vîntu,
Tăcîn ca pămîntu,
D'ę-al doil'ęa casă,
D'ę-a triia casă,
D'ę-a patra casă,
D'ę-a cinčęa casă,
D'ę-a șęasęa casă,
D'ę-a șęapt'ęa casă,
D'ę-a opta casă,
D'ę-a nǫau̯a casă,
D'ę-a nǫau̯a țară,
D'ę-a nǫau̯ă hotară;
D'e-i̯ tunsă,
D'e-i̯ mulsă,
D'e-i̯ d'in urmă luat,
D'e-i̯ în pămînt îngropat,
D'e-i̯ în berbință înfundat,
D'e-i̯ pîn trîmbçit'e strîgat,
D'e-i̯ d'e la oimuri̯ luat,
D'e-i̯ în ǫalę-acoperit,
Să n'aibă-a stărui,
Să n'aibă-a poclui,
Pînă la Florica a zin'i
Iut'' ca vîntu,
Tăcîn ca pămîntu,
D'in zori̯
Pînă 'n cîntători̯,
Pînă 'n dzuă d'e nǫau̯ădzăči̯ șî
[nǫau̯ă d'e ori̯;
Altora n'oi̯ lua,
A ei̯ n'oi̯ lăsa,
N'iče cît un grăunț d'e mac
În nǫau̯ădzăči̯ șî nǫau̯ă d'esk'icat».

D'escînt'ecu-i̯ d'e la min'e,
Daru d'e la Sfinția-Sa.

1923. Săčel — Aceeași.

CCCCXXXII

D'ESCÎNT'EC D'E DRAGOST'E LA FET'E

S'o luat Doca čęa mîndră șî
[frumǫasă
Pă calęa n'ecălcată,
Pă roua n'escuturată,
Pă dragost'ęa n'eluată.
— Bună d'imin'ęața, rîul lui̯
[Iordan.
— Sănătat'e bună, Docă čęa
[frumǫasă.
Da čę-ai̯ zin'it la min'e?
— Eu̯ am zin'it la t'in'e
Să spel'i̯ ura d'e pă min'e.
— Nu griži tu, Docă, n'imn'ică,
Că eu̯ d'e brîu̯ luat'ę-oi̯,
În zin pînă 'n brîu̯ aruncat'ę-oi̯,
În plisă pînă 'n țîță,
D'in țîță pînă 'n cosîță,

Să 'nflorești̯·ca o ružîță;
Apa pînă 'n barbă,
D'e ură spăla-t'ę-oi̯,
D'e ură,
D'e pîră,
D'e aruncătură,
D'e țîpătură,
D'e fată frumǫasă,
D'e văduvă grasă,
D'e ură d'ę-ai̯ tăi̯ d'in casă.

Pă prund d'ę-ad'iman scǫat'e-t'ę-oi̯,
Cămeșe d'e dragost'e învești'e-t'ę-oi̯,
Cunună d'e mn'ir în cap pun'e-ț'oi̯,
Tăt să t'e ibcǫi̯ască,
Tăt să t'e činst'ęască,
Cu cuvint'e l'in'e,
Cu pahară pl'in'e,
Cu cužmel'e a mînă.
M'am ui̯tat în sus cătă răsărit,
Am vădzut trei̯ dzori̯,
Trei̯ surori̯
A sfîntului̯ sǫare,
Cal gătîn,
Cal frîngîn,
I Doca făcîn
Pă činst'e, pă dragost'e și pă ibost'e făcîn,
T'in'eretul tăt strîgîn:
«Čin'e-i̯ ačeęa, čin'e-i̯ ačeęa?
Crăi̯asă-i̯,
Împărăt'ęasă-i̯
O preot'ęasă?»
N'iče-i̯ crăi̯asă,
N'iče-i̯ 'mpărăt'ęasă,
N'iče preot'ęasă,
Če-i̯ Doca čęa činstită, čęa alęasă,
Čęa mîndră și frumǫasă
Şî alęasă,
Ca grîul pă masă.
— Fudzîț, mături̯ dezl'egat'e,
Ploșt'e căc . . . ,
Păst'e garduri̯ aruncat'e!
Eu-s flǫarea florilor,
Drăguța fečiorilor;
Eu-s çișin înflorit,
D'e la munt'e coborît,
Pă la pǫală zugrăzit,
La mîn'eči̯ întrę-aurit.
Čei̯ t'in'eri̯ să mă ibască,
Čei̯ bătrîn'i̯ să mă činst'ęască,
Cu cuvint'e l'in'e,
Cu pahară pl'in'e,
Cu cužmel'e a mînă.

M'am ui̯tat pă apă în ğios
Ş'am vădzut pă Ion,
Sînt Ion,
Cu bučinu bučinîn,
Cu sul'ița sul'ițîn,
T'in'eretu tăt i̯eșîn
Şî pă Doca strîgîn:
«Čin'e-i̯ ačeęa, čin'e-i̯ ačeęa?
Crăi̯asă-i̯,
O împărăt'ęasă,
O preot'ęasă?»
Nu e n'iče crăi̯asă,
N'iče 'mpărăt'ęasă,
N'iče preot'ęasă,
Če-i̯ Doca čęa činst'ită, alęasă,
Mîndră și frumǫasă,
Ca grîul pă masă.
— Fudzîț, ploșt'e căcat'e,
Mături̯ dezl'egat'e,
În gunoi̯ aruncat'e!
Eu-s flǫarea florilor,
Drăguța fečiorilor;
Eu-s çișin înflorit
D'e la munt'e coborît,
Cu mn'ir mn'iruit,
Cu zin stropk'it,
D'e in'ima tuturor boi̯erilor lipk'it,
Pă la pǫală zugrăzit,
La mîn'eči̯ întrę-aurit;
Čei̯ t'in'eri̯ să mă ibască,
Čei̯ bătrîn'i̯ să mă činst'ęască,
Să nu pǫată fără d'e ęa
Cu mn'ic, cu mare,
Cu tînăr,
Cu bătrîn,

Cum nu pọat'e popa a fa' službă
Fără d'e zin şî fără d'e pîn'e
[d'e grîu̯.

1920. Săčel — Aceeaşi.

CCCCXXXIII

PĂNTRU VAČIL'E

Amn'in, amn'in,
Surai̯a [numele vacii] o vin'it,
Da mana-i̯ n'o sosît.
D'e luatu-i̯ d'e săi̯estre,
O d'e măi̯estre,
D'i-i̯ cu bučinu bučinat,
D'i-i̯ cu trîmbọita trîmbọitat,
D'e-i̯ în tocuri̯ astupat,
D'e-i̯ în bărbînță înfundat,
D'e-i̯ în ọal'e acoperit,
D'e-i̯ cu lăcăț lăcătuit —
Tăt'e să să spargă,
Tăt'e să să risîpẹască,
Mana i Surae
I̯ut'' să sosască,
I̯ut'' ca vîntu,
Tăcîn ca pămîntu,
Grọs ca alu̯atu,
Dulče ca mn'i̯erẹa,
Galbăn ca čẹara,
Să ai̯bă a vin'i,
Cu rou̯a să să rou̯ază,
În trup să să răşk'irĕză,
În pulpă să să aşĕză,
Păru-i̯ să n'et'eza',
Țîțăl'e să să bučin'ẹa',
Pă Dumn'itru (proprietrarul
[vacii)
Bin'e să-l i̯uba',
Că şî el are masă d'ẹ-a bu-
[nă-rẹa,
Şî čîleği̯ d'ẹ-a hrăn'irẹ-a,
Şî morț d'ẹ-a pomen'irẹ-a.
Îl strîg şî-l strîng,
Şî-l soročesc
Cu sorocu lu Dumn'edzău̯
Ş'a Mai̯čei̯ sfint'e prẹa curat'e,
Să vie d'in lume,
D'e păstă lume,
D'in tus-patru cornuri̯ d'e lume;
Să vie mîndru şî caşoş
Şî untos,
Da nu a altora d'in sat,
A ei̯ curat care Dumn'edzău̯ i l-o
[dat.
Băú, băú,
Surai̯e, ú,
Că nu t'e strîg pă t'in'e,
Că strîg lapt'el'e tău̯,
Şî untu,
Şî grosči̯oru,
Şî mana,
Şî dulčẹața,
Să vie d'in lume,
D'e păstă lume,
Să vie la Surai̯a anume.
D'e-i̯ în lume,
Să vie pă fun'e;
D'e-i̯ în țară,
Să vie pă şfară;
D'e-i̯ în večin'i̯,
Să vie pă sk'in'i̯,
Să să pue în cọarn'e,
D'in cọarn'e 'n cap,
D'in cap în urek'i̯,
D'in urek'i̯ în sk'inare,
D'in sk'inare în pulpă,
D'in pulpă în țîță,
Țîțăl'e ca trîmbọita,
Lapt'el'e,
Grosči̯oru,
Bun'işoru,
Gros ca alu̯atu,
Galbăn ca čẹara,
A altui̯a nu-ț trẹabă,
Fără a ei̯ curat,
Lumn'inat,
Care Dumn'edzău̯ i l-o dat.

1920. Sîliştẹa — Anuță K'escu, 40.

CCCCXXXIV

D'E D'EOK'I̯

D'e-i̯ d'eok'i̯ată Marie
D'e Žîd,
D'e Žîdau̯că,

D'e N'ẹamț,
D'e N'emțọai̯e,
D'e Țîgan,
D'e Țîgancă,
D'e copk'il,
D'e copk'ilă,
D'e colduș,
D'e coldușă,
D'e moroi̯,
D'e strîgoi̯ —
Sai̯e-l'e ok'ii̯
Ca stropk'ii̯
În căldarẹa
Cu sarẹa,
Să rămîe
Mărie
Curată
Lumn'inată,
Ca Dumn'edzău̯ čẹ-o lăsat-o,
Ca mă-sa cîn o făcut-o,
Care 'n če čẹas o născut-o,
Că d'ẹ-ai̯ast'e n'o știut.
D'escînt'ecu-i̯ a mn'eu̯,
Lẹacu-i̯ d'e la Dumn'edzău̯;
D'escînt'ecu-i̯ d'e la min'e,
Lẹacu-i̯, Dọamn'e, d'e la t'in'e.

1920. Sîliștẹa — Aceeași.

CCCCXXXV

PĂNTRU VACA, PĂNTRU LAPT'EL'E

S'o luat Surai̯a
D'e la casă,
D'e la masă,
Sănătọasă,
Lăptọasă,
Mîndră, bucurọasă,
Pă cărarẹa lată,
N'ecălcată,
Pă rou̯a n'escuturată,
Pă frundza n'eči̯untată,
Pă i̯arba n'ecălcată,
Cu či̯urda, cu tọată,
În multu lapt'elui̯,
În grosu spumii̯.
Cîn o fo' la mn'i̯edz d'e cal'e
S'o tîln'it cu nou̯ădzăč șî nou̯ă
[d'e moroi̯,
Cu nou̯ădzăč șî nou̯ă d'e mo-
[rọai̯e,
Cu nou̯ădzăč șî nou̯ă d'e vrăž-
[mașă,
Cu nou̯ădzăč șî nou̯ă d'e k'iz-
[mașă;
D'e cọadă o rătundzît-o,
D'e pulpă o veștăžît-o,
D'e cọarn'e o či̯ungărit-o,
D'e păr o bozăluit-o.
I'ițălu n'are cu če-l hrăn'i,
La gazdă n'are cu če s'arăstui.
Ẹa o șădzut ği̯os,
O răğît
Ș'o stuhuit,
Cu glas mare pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt.
Čin'e o audzît dọară a put'ẹa
[folosî?
N'ime 'n lume n'o audzît-o;
Numa Mai̯ca sfîntă prẹa curată
D'in pọarta čeri̯ului̯,
D'in scaunu Sîn-K'etrului̯,
Scară
D'e čẹară
Făcutu-ș'o,
Înaint'e slobodzîtu-s'o.
— «Če răğești̯,
Če stuhuești̯,
Surai̯o? Ca tare,
Ca mai̯ tare,
Cu glas mare
Pînă 'n čeri̯,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt?»
— «Păcum, Mai̯că, m'ai̯ întrebat,
Că m'am luat d'e la casă,
D'e la masă,
Sănătọasă,
Voi̯ọasă,
Pă cărare lată,
N'ecălcată,
Pă rou̯a n'escuturată,
Pă frundza n'eči̯untată,
Cu či̯urda, cu tọată,
În multu lapt'elui̯,

În grosu spumii̯.
Cîn am fo' la mn'i̯edz di cale,
M'am tîln'it
Cu nou̯ădzăč şî nou̯ă d'e vrăž-[maş,
Cu nou̯ădzăč şî nou̯ă d'e t'iz-[maş;
D'e cǫadă m'o rătundzît,
D'e pulpă m'o veşt'edzît,
D'e cǫarn'e m'o či̯ungărit;
Γ'iţălu n'am cu če-l hrăn'i,
La gazdă n'am cu če m'arăstui».
— «Nu grižî, Surai̯e, n'imn'ică,
C'amu t'ę-am audzît,
Amu t'ę-oi̯ folosî;
Om strînğe vin'e cu vin'e,
Cum o fo' mai̯ d'inaint'e;
Os cu os,
Păcum o fos';
Lapt'e bun şî sănătos,
Galbăn ca čęara,
Gros ca tocana,
I̯ut'' ca vîntu,
Uşor ca gîndu;
I̯ut''-i̯ut'işor,
Bun şî bun'işor;
Groşči̯oru d'e o palmă,
Lapt'el'e să să tomască.
D'e nu m'ei̯ asculta,
D'e scornuţ t'ę-oi̯ lua,
La apa lui̯ Iordan t'ę-oi̯ duče,
Acolo ţ'oi̯ căta,
Acolo ţ'oi̯ d'escînta.
D'e nu m'ei̯ asculta,
Lapt'el'e să să porn'i̯a',
D'e scornuţ t'ę-oi̯ lua,
T'ę-oi̯ duče pă cîmpuţu čel fru-[mos,
Pă la măru čel frumos,
P'acolo ţ'oi̯ căta,
P'acolo ţ'oi̯ d'escînta,
D'e unt şî d'e grosči̯or t'ę-oi̯ în-[cărca.
Una st'ęa vlăstoşa,
Dou̯ă st'el'e vlăstoşăle,
Trei̯ st'el'e vlăstoşăle,
Patru st'el'e vlăstoşăle,
Činči̯ st'el'e vlăstoşăle,
Şase st'el'e vlăştoşăle,
Şapt'e st'el'e vlăstoşăle,
Opt st'el'e vlăstoşăle,
Nou̯ă st'el'e vlăstoşăle,
Sus pă st'el'e rîd'icaţ,
În sărun'i̯a asta ǫ-aruncaţ,
D'ę-ai̯asta a bęa
Ş'a mînca,
Şî s'a încărca
D'e unt şî d'e grosči̯or,
Galbăn ca čęara,
Gros ca tocana,
I̯ut'' ca vîntu,
Uşor ca gîndu,
Grosči̯oru d'ę-o palmă,
Lapt'el'e să i să tomască.
St'ęau̯a st'el'elor,
Lučęafănu lučefen'ilor,
Sus sînt'eţ,
Bin'e ved'eţ,
Mult'e st'iţ,
Bin'e vetriţ;
Vetriţ mana vačii̯ mele,
A altora nu
N'iči̯ cît un grăunt'e d'e mac
În şapt'e d'esk'icat,
Eu̯ să n'am n'iči̯ un păcat.
D'e mn'i l-o luat d'in večin'i̯,
Să zie pîn sk'in'i̯;
D'e l-o luat mai̯ d'in colo,
D'e pîn sat,
Să tręacă păst'e gard;
A ei̯ cît i rînduluit,
D'e la Dumn'edzău-i̯ făgăduit.
A altora nu-i̯ tręabă
N'iči cît un grăunţ d'e mac
În şapt'e d'esk'icat,
Mn'ie să nu-m h'ie păcat.
Dǫară păcurarii̯ d'e l-o trîm-[bǫitat
Şî la oi̯ l-o rîd'icat;
Dǫară bosărcăile d'e l-o luat,
Dǫară est'elalt'e vrăžmaşă d'in [sat.
D'e l-o luat,
În lăz cu lăcăţ l-o băgat,

În ulčel'e,
Cu pk'etričel'e
L-o băgat,
Şî acolo l-o aşădzat.
Spargă-să ulčel'el'e,
Sai̯e pk'etričel'el'e;
Spargă-să lădzîl'e,
Sai̯e lăcăţîl'e,
Porn'ęască-să la Surai̯a
I̯ut''-i̯ut'işor,
Mult şî bun'işor.
D'escînt'ecu l-am găt'it,
Lapt'el'e înapoi̯ o zin'it,
În pulpă l-am băgat
Ş'acolo l-am aşădzat.

1920. Strîmtura — Irina Ard'elęan, 65.

CCCCXXXVI

DE DURERE

Să luară,
Bou̯-çibol n'egru d'e dumbravă,
Cu cǫarn'ele 'ntr'aurit'e,
Cu cǫama zugrăy'ită,
Cu pk'ičiǫarele potcoy'ite,
Pîn nări̯ şuerîn,
D'in pk'ičiǫare scăpărîn,
Pă gură pară d'e foc ţipîn.
N'imen'i̯ nu l-o vădzut,
N'imen'i̯ nu l-o audzît,
Fără mai̯ca Domnului̯
D'in scaunu Sîm-Pk'etrului̯
Bin'e audzîtu-l-o,
Naint'ęa lui̯ coborît-o:
— «Und'e meri̯ tu, bou̯-çibol
[n'egru ?»
— «O, Mai̯că sfîntă,
Bin'ę-ai̯ făcut că m'ai̯ întrebat,
Că eu̯ mă duc und'ę-oi̯ afla pă
[soţu mn'eu̯,
Pă protihn'icu mn'eu̯».
— «Hop, acolo tu nu mere,
Că mai̯ naint'e decît t'in'e cu trei̯
[dzîle am îmblat,
Tăt'e lę-am aşădzat.
Da tu la omu aesta y'ină,
Aiči̯ e soţu-tău̯,
Aiči̯ e protihn'icu tău̯,
Aiči̯ e tovarăşu tău̯.
Aleğe-l,
Culeğe-l,
D'e la tăt'e či̯ǫant'ele omului̯.
Bin'e aleğe-l,
Bin'e culeğe-l,
Cu limba linğe-l,
Cu cǫarn'ele 'mpunğe-l,
Cu pk'ičiǫarele 'mprǫaşcă-l,
Cu cǫada mătură-l,
În măguri̯ n'egre du-l,
Und'e focu nu să fače,
Und'e pk'ita nu să cǫače,
Pasăręa nu čiripk'ęa';
Acolo să pk'ei̯e,
Ca spuma pă mare,
Ca ştopk'itu 'n cărare,
Amin.

1922. Strîmtura — Iǫana Lehăt (Şrăbǫai̯a), 68.

CCCCXXXVII

DE SĂNĂTATE

Să luară
Nǫau̯ădzăči̯ şî nǫau̯ă d'e strîgoi̯,
Nǫau̯ădzăči̯ şî nǫau̯ă d'e moroi̯,
Nǫau̯ădzăči̯ şî nǫau̯ă d'e d'eok'i-
[tori̯,
Nǫau̯ădzăči̯ şî nǫau̯ă d'e săğetă-
[tori̯,
D'e la căsîle lor,
D'e la măsîle lor,
Mărgîn,
Mare rahot'e făcîn,
Mare vîntǫasă suflîn.
Cu omu aista s'o 'ntîmpk'inat,
Nu ştiu̯ und'e,
În drum mărgîn,
Un somn somnîn,
Un lucru lucrîn,
O voi̯e bună făcîn.
D'e mînă l-o luat,
În ği̯ocu čelor frumǫasă l-o băgat,
Ği̯os pă pămînt,
În loc d'e mort l-o lăsat.

El o prins a să cînta
Ş'a să vaita,
Că čine l-a audzî
Nu l-a put'e̯a folosî;
Čin'e l-a vede̯a
Nu l-a put'e̯a mîngîi̯a.
Mai̯ca sfîntă bin'e audzîtu-l-o,
Bin'e vădzutu-l-o,
Naint'e̯a lui̯ coborîtu-o.
Întrebară:
— «Omul'e, če t'e cînţ,
Če t'e vaeţ?»
— «O, Mai̯că sfîntă,
Cum nu m'aş cînta?
Că eu̯ am plecat
D'e la casa me̯a,
D'e la masa me̯a,
Mîndru şî frumos,
Bun şî sănătos.
M'am tîmpk'inat cu slugî,
Cu služn'ičele
A lui̯ Irod şî a Irodesăi̯.
Cu fet'ele şî cu fečiorii̯,
Cu ğin'erii̯ şî cu nurorile,
Nu ştiu̯ und'e cum m'am tîmp-
[k'inat,
În drum mărgîn.
Că bin'e aflatu-m'o,
Rău̯ lăsatu-m'o,
Că put'ere̯a şî sănătat'e̯a mn'i̯-o
[luat,
Mai̯că sfîntă».
— «Nu gînd'i nimn'ică;
Eu̯ t'e̯-am audzît.
Eu̯ t'e̯-am audzît,
Eu̯ t'e̯-oi̯ şî folosî.
Că eu̯ oi̯ ţipa
Păst'e codru
Pod,
Păst'e drumuri̯
Culmuri̯,
Păst'e prilazuri̯
Lanţuri̯».
Slugî, služn'ičele lui̯ Irod,
Fet'ele, nurorile, d'e grabă i̯-o
[prins
Şî i̯-o legat.
Irod şî cu Irode̯asa d'e grabă o
[audzît,
I̯ut'e s'o alergat,
Ca vîntul,
Tăcîn ca pămîntul,
Ş'o 'ntrebat pă Mai̯ca sfîntă:
— «O, Mai̯că sfîntă,
Slugî, služn'ičele no̯ast'e,
Fet'ele, nurorile no̯ast'e,
Mare o strîcat,
Mare o luat,
D'e̯-ai̯ prins şî i̯-ai̯ legat?»
— «Că mare o strîcat,
Că mare o luat,
Că put'ere̯a şî sănătat'e̯a d'e la
[omu aista o luat.
Şî d'e̯-aiči̯ nu i̯-oi̯ năpust'i
Pînă put'ere̯a şî sănătat'e̯a la
[omu aista o γ'ini».
Irod şî cu Irode̯asa
D'e grabă s'o alergat,
I̯ut'e s'o alergat ca vîntul,
Tăcîn ca pămîntul,
Ş'o cătat put'ere̯a omului̯
În somţa cu sare̯a,
În blidu cu mîncare̯a;
În cîmpu čel frumos,
La corči̯u čel tufos.

1922. Strîmtura — Aceeaşi.

CCCCXXXVIII

DURERE D'IN LONTRU

S'o luat Ion
D'in casa lui̯,
D'e la masa lui̯,
Pă cale,
Pă cărare.
Cînd o fo' în mn'i̯edz de mni̯adză-
[cale,
S'o tîln'it
Cu 'nd'eso̯are
Pîn strînso̯are,
Cu 'nd'eso̯are pîn scîrbă,
Cu 'nd'eso̯are pîn set'e,
Cu 'nd'eso̯are pîn răče̯ală
Cu 'nd'eso̯are pîn serbinţe̯ală,

Cu 'nd'esǫare pîn d'ed'eok'i̯,
Cu 'nd'esǫare pîn supărare,
Cu nou̯ădzăči̯ și nou̯ă de 'nd'e-
[sǫare,
D'in vînt,
D'e supărare,
D'in d'ed'eok'i̯.
D'in vînt,
D'e su' pămînt;
D'in prag,
D'e su' prag,
În fațặ i s'o ui̯tat,
În trup i s'o tîlburat
Şî i s'o aruncat.
El d'ę-acolo s'o luat
Cu glas mare pînă 'n čer,
Cu lacrămi̯ pînă 'n pămînt.
N'ime 'n lume nu l-o audzît,
Numa mai̯ca Domnului̯
D'in pǫarta čerului̯.
Audzîtu-l-o
Şî vădzutu-l-o,
Scară de čęară întinsu-o,
La dînsu coborîtu-o
Şî pă dînsu bin'e întrebatu-l-o:
— «Tu, Iǫan'e, fătu mn'eu̯,
Če t'e cînț? Če t'e vaeț?»
— «Bin'e făcuși̯, mai̯că sfîntă, că
[mă 'ntrebči̯,
Că eu̯ ț'oi̯ spun'e:
Că m'am luat
D'e la casa mę̑a,
D'e la masa mę̑a,
Voi̯os,
Sănătos,
Pă cale,
Pă cărare.
Cînd am fost în mn'i̯edz de
[mn'i̯adză-cale,
Mă 'ntîln'ii̯
Cu 'nd'esǫare
Pîn strînsǫare,
Cu 'nd'esǫare pîn scîrbă,
Cu 'nd'esǫare pîn set'e,
Cu 'nd'esǫare pîn răčeală,
Cu 'nd'esǫare pîn serbințeală,
Cu 'nd'esǫare pîn d'ed'eok'i̯,
Cu 'nd'esǫare pîn supărare,
Cu nou̯ădzăči̯ și nou̯ă d'e 'nde-
[sǫare,
D'in vînt,
D'e su' pămînt,
D'in prag
D'e su' prag,
În fațặ mn'i s'o ui̯tat,
În trup mn'i s'o tîlburat
Şî mn'i s'o aruncat».
— «Nu gînd'i n'imn'ica,
Că eu̯ sugna mn'i̯-oi̯ desčinğe,
Calę̑a ț'oi̯ cuprind'ę-o
Că la Doca mîna da-oi̯;
Da-oi̯ nou̯ă sučitǫare,
Nou̯ă tocănǫau̯ă,
Nou̯ă fusă,
Nou̯ă linguri̯,
Cuțît
Şî ac.
Bin'e aleğe-oi̯,
Bin'e culeğe-oi̯ închid'esǫarę̑a,
D'in rîndză
D'e su' rîndză;
D'in mață,
D'e su' mață;
D'in brață;
D'e su' brață,
D'in creii̯ capului̯,
D'in audzu urek'ilor,
D'in zgîrči̯u nasului̯,
D'in fața obradzului̯,
D'in rădăčinile măselelor,
D'in rădăčinile dințîlor,
D'in tǫate 'nk'eeturițîle,
D'in tǫate či̯unt'ițăle;
Cu tocănău freca-lę-oi̯,
Cu sučitori̯u suči-lę-oi̯,
Cu fusăle tǫarče-lę-oi̯,
Cu acu descǫase-lę-oi̯,
Cu cuțîtu tăi̯a-lę-oi̯,
Cu ștergura șterğe-lę-oi̯,
Păstă maria treče-lę-oi̯,
Sub lespede d'ę-aramă pun'e-
[lę-oi̯.
Acolo să pk'ei̯e,
Acolo să răst'ei̯e,

Cum pk'i̯ere spuma d'e pă mare
Şî ştopk'itu d'in cărare;
Să rămîe curat
Şî lumn'inat,
Precum Dumn'edzău̯ l-o dat».
Mai̯ca sfîntă pre̯a curată l-o lă-
[sat,
D'int'aesta če̯as nemn'ica să
[nu-i̯ sie,
Putere̯a, sănătate̯a înapoi̯ să-i̯ zie.
Că d'escînt'ecu-i̯ d'e la min'e,
Le̯acu-i̯ d'e la Dumn'edzău̯
Şî d'e la Mai̯ca pre̯a curată.

1922. Bîrsana — Doca Olari̯, 76.

CCCCXXXIX

D'E ČE̯AS RĂU̯

Să luară pă cale, pă cărare
Nou̯ă cari̯,
Nou̯ă ogari̯,
Rînk'edzîn şî hohotin,
Cu codzîle lat'e,
Cu păru 'ntors pă spat'e,
Cu ok'ii̯ zgîit,
Cu dinţîi̯ hlizît.
N'ime nu i̯-o audzît,
N'ime nu i̯-o vădzut;
Numa mai̯ca Domnului̯
Din naltul čeri̯ului̯.
Mai̯ca Domnului̯ înaint'e le̯-o
[eşît:
— Und'e mereţ, voi̯,
Nou̯ă cari̯,
Nou̯ă ogari̯,
Cu ok'ii̯ zgîit,
Cu d'inţîi̯ hlizît?
— N'e dučem în lume,
Păstă lume,
Und'e om afla om anume,
Sîngele să i-l bem,
Carne̯a să i̯-o mîncăm.
— Voi̯ acolo nu mereţ,
Či mereţ la Ion,
Şî luaţ mînătură,
Făcătură,
Că pă Ion Crîste̯a l-o mo-
[liɣ'it,
Sfîntu Ion l-o botezat,
Cruce̯a a mîna dre̯apta i̯-o dat,
Paloşu 'n mîna stîngă i l-o dat,
Să se apere
D'e nou̯ă moroi̯,
D'e nou̯ă bosorcoi̯,
D'e nou̯ă spăriaţ,
D'e opt spăriaţ,
D'e şapte spăriaţ,
D'e şase spăriaţ,
D'e činči̯ spăriaţ,
D'e patru spăriaţ,
D'e trei̯ spăriaţ,
D'e doi̯ spăriaţ,
D'e unu spăriat,
Să i̯asă d'in in'imă,
D'e su' in'imă;
D'in plomîn'i̯,
D'e su' plomîn'i̯;
D'in rîndză,
D'e su' rîndză;
D'in tătă ziţa
Şî măduiţa.
Şi eşi̯
Şî t'e du pîn văile răči̯
Şî pîn pk'etrile săči̯,
Că t'e blastăm eu̯
Cu ruga lu Dumn'edzău̯,
Cum o blăstămat Mai̯ca sfîntă
pre̯a curată pk'etrile.

1921. Săpînţa — Pălaga Pătcaş Baltă, 68 (originară din Sat-Şugătag; de 24 ani în Săpînţa).

CIMILITURI

CCCCXL

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ ačee̯a:
Mare-i̯ ca casa,
Verd'e ca mătasa,
Amară ca si̯ere̯a,
Dulče ca mn'i̯ere̯a? — *Nucu şî*
[nuca.

CCCCXLI

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ ačee̯a:
Sui̯e 'n pod
Şî n'are pk'iči̯o̯are? — *Fumul.*

CCCCXLII

Prind pă mă-ta d'e buric,
E̯a fače: „či̯uic, či̯uic"? — *Za-*
[rul d'e la uşă.

CCCCXLIII

Am un cupt'i̯oraş
Şî-i̯ plin d'e i̯epuraş? — *Gura cu*
[dinţîi̯.

CCCCXLIV

Săn'iuţă 'ncărcăţe̯a,
Hai̯da fugă 'n poeţe̯a? — *Lin-*
[gura şi gura.

CCCCXLV

D'e̯-aiči̯ pînă la Bai̯e
Tăt moşuţ cu clop d'e pai̯e?
— *Ţăligradurile.*

1920. Vad — Tudosîe Telept'e̯an, 20.

CCCCXLVI

Če-i̯:
Patru o̯amen'i̯ supt un clop?
— *Şopru.*

1920. Borşa — Vasîle, 45.

CCCCXLVII

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ una:
Am un frat'e, suflet n'are,
Umblă fără stîmpărare;
Če nu ştii̯ tu el t'e 'nvaţă?
D'i-i̯ ciči, ţ'oi̯ da o raţă. —
[Če̯asornicul.

CCCCXLVIII

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯:
Troscot în pădure,
Bulbuc în ğenun'e? — *Lemn'ele*
[pă apă.

CCCCXLIX

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ ačei̯a:
Am o vacă bouriţă
La corn'iţă cu tork'iţă,
Pă la zii̯
Cu văcălii̯,
Pă sk'inare
O dungă mare
Şi 'n budză
Pupădză? — *Puşca.*

CCCCL

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ do̯au̯ă:
Bin'e vedz cu doi̯ ok'i̯ în cap? —
[Ok'ii̯.

1921. Răpede̯a — Sava Steţcu, 70.

CCCCLI

Če-i̯:
Dou̯ă lemn'i,
Ho, dou̯ă lemn'i
Şî mai̯ mult'i mănunţeli? —
[Scara.

1920. Borşa — Vasîle, 45.

CCCCLII

Če-i̯:
Sus sună,
Či̯ut'ile s'adună? — Besereca.

CCCCLIII

Če-i̯:
Am o curt'e văruită,
N'icări nu-i̯ găurită? — Oul.

1920. Borşa (Rîturi̯) — Io̯ana Le̯ahului̯, 40.

CCCCLIV

Či̯umil, či̯umil, če-i̯:
Am o botă mădzărată,
În pod e aruncată? — Cucu-
[rudzu.

CCCCLV

Či̯umil, či̯umil, če-i̯:
Am dou̯ă rud'e d'e h'i̯er,
Aği̯ung cu ele pînă 'n čeri̯?
— Ok'i̯i̯.

CCCCLVI

Či̯umil, či̯umil, če-i̯:
Buret'e, buret'e,
Budză zdrîmboi̯et'e,
Nas cîrligat,
Pînčet'e vărgat,
Droburi̯ d'e munt'e,
Să-ţ sai̯e ok'i̯i̯ d'in frunt'e? — ...

1920. Săčel — Auzite de la Măria Magdău̯, 11.

CCCCLVII

D'e cap k'ept'in'e,
D'e cur săčere,
D'e mn'ižloc pěpen'e? — Co-
[coşul.

CCCCLVIII

Baği̯ paru roşu
În gaură n'e̯agră? — Burak'i̯.

CCCCLIX

Rağe barna 'ntre hotară
Şî s'aud'e̯-a nou̯ă ţară? —
[Tunul.

CCCCLX

Am un bou̯ n'egru:
Un'e sare
Urmă n'are;
Un'e paşt'e
Să cuno̯aşt'e? — Purečel'e.

CCCCLXI

D'e cap ţup,
D'e cur huzdup,
D'e mn'ižloc piţîrig? — Fur-
[n'ica.

CCCCLXII

Če mere pîn apă
Şî nu s'aud'e? — Fiinţa conce-
[putĭ în pîntece.

CCCCLXIII

Am o ţîntă 'n grindă
Şî grăeşte
Ungurěşt'e,
N'ime nu să nădăeşt'e? — Rîn-
[dun'elil'e.

CCCCLXIV

Če tre' pîn pădure
Şî nu sună? — So̯arel'e şî luna.

CCCCLXV

Am un bou̯ roșu,
Șî capu n'egru,
Șî mațăl'e albe? — *Căcădăril'e.*

CCCCLXVI

Patru mărg
Șî patru stau̯,
Patru vama șî o dau̯? — *Vaca.*

CCCCLXVII

Če pk'ică în apă
Șî nu fa' stropk'i̯? — *Frundza.*

CCCCLXVIII

Am o i̯apă albă
Șî o duc d'e co̯adă la apă? —
[Cofa.

CCCCLXIX

Če naşt'e 'n pădure
Șî bat'e 'n sat? — *Mel'ița.*

CCCCLXX

Că mă pîra poporanu
Că i̯-am furat cocoranu;
Ş'o dat vacă d'e vacă,
Doi̯ bo̯i̯ să tacă;
Pasăre̯a luče̯a',
Paş şî o gîče̯a'? — *Beserica (?)*

CCCCLXXI

Či̯ugurĕl'e,
Mugurĕl'e,
Mărg pă cal'e 'nșîrățăl'e;
Či̯uguri̯,
Muguri̯
Șade 'n cur,
Či̯uba 'm bat'e lăturil'e? —
[Oil'e, păcurarul și cîn'el'e.

1920. Săčel — Auzite toate de la Nă-
staca Petrovai, 60.

CCCCLXXII

Ustură-mă şî mă do̯are,
Dac' o bagă bin'e 'm pare?
[Či̯určelu.

CCCCLXXIII

Lunga tat'ii̯
'N larga mamii̯? — *Fîntîna şî*
[vîrçina d'e la cumpănă.

CCCCLXXIV

O bag zie
Ş'o scot mo̯artă,
Şî pk'icură d'in vîrv? — *Cîn'epa.*

1920. Rozavlia — Ile̯ana Rus, 24.

CCCCLXXV

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ ače̯ea:
Şî 'n casă
Şî afară? — *Fere̯asta.*

CCCCLXXVI

Če stă 'n cui̯
Şî n'are to̯artă? *Ou.*

1920. Rogna-d'e-ğios — Măria Mă-
rina, 17.

CCCCLXXVII

Či̯umă, či̯umă, če-i̯ ače̯ea:
Mă dusei̯ în păduriče,
Aflai̯ ou̯ă d'e babiče;
Aflai̯ nou̯ă,
Luai̯ dou̯ă,
Ca babiče̯a să să ou̯ă? — *Co-*
[rompei̯.

CCCCLXXVIII

D'e aiči̯ pînă la Hust,
Tăt căldări̯ cu fundu 'n sus.—
[Mușuro̯ai̯e.

CCCCLXXIX

Am o vacă:
Cînd o bag în poi̯ată e fără pk'el'e,
Cînd o scot e cu pk'el'e? — *Pk'ita.*

CCCCLXXX

Am un cuptoraş
Pl'in d'e i̯epuraş. — *Gura cu*
[d'inţîi̯.

CCCCLXXXI

Am o vacă n'e̯agră,
Tăt cîmpu al'e̯argă. — *Grebla.*

CCCCLXXXII

Am o grebluţă cu činč d'inţîşori̯,
'Nt'o dzî 'mi̯ tre̯abă d'e o mn'ie
[d'e ori̯. — *Mîna.*

CCCCLXXXIII

Trupu, capu, mn'i-i̯ tăt una,
P'on pk'iči̯or stau̯ totd'e̯auna.
Cămeş am n'enumărat'e
Şî l'e port tăt'e 'mbrăcat'e,
Tăt cîrpală pă cîrpală,
Fără l'e̯acă d'e cosală. —
Curek'i̯u.

1920. Săpînţa — Auzite toate de la Ile̯ana Stan, 20.

CCCCLXXXIV

Tată verd'e, mamă-uscat',
Fače prunči̯, cresc la cap. —
Strugurii̯.

CCCCLXXXV

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯ ače̯ea:
Bag mîna pîn frundză
Ş'apucai̯ pă moş d'e puţă? —
[Pepen'i̯.

CCCCLXXXVI

Mă duče̯ai̯ la 'mpărăte̯asă
Să-mi̯ înče̯apă čepătoa̯re
Fără le̯ac de k'izito̯are. — *Cununa.*

CCCCLXXXVII

Či̯umn'iliga, liga,
Či̯umn'île̯ască-ţ dracu limba. —
K'ipa.

1921. Vad — Io̯ana Codre̯a, 41.

CCCCLXXXVIII

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯:
Nalt ca casa,
Verd'e ca mătasa,
Amar ca sera,
Dulče ca mn'i̯ere̯a? — *Nuca.*

CCCCLXXXIX

Či̯umn'il, či̯umn'il, če-i̯:
Rostogol,
Înt'ū ocol,
Curte̯a albă 'nt'ū pk'iči̯or? —
[Buretele.

XD

Če-i̯:
Turta me̯a pe turta ta,
Fusu mn'eu̯ în curu tău̯? —
[Mo̯ara.

XDI

Če-i̯:
Am o căţe̯a,
Tăt cîmpul ale̯argă? — *Co̯asa.*

XDII

Če-i̯:
Am un bou̯ alb,
Şî nu-i̯ încap co̯arnele 'n grajd?
— *Sfrederu.*

1923. Glod — Dunca Pătru, 24.

JOCURI DE COPII

XDIII

D'Ẹ-A SCRỌAFA PÎN ORAȘ

Să strîng mai̯ mulț copk'ii̯ laoltă, pînă 'n șese, pînă 'n șept'e, apoi̯ tăț îș fac gau̯ră în pămînt şî tăț au̯ cît'e o bîtă. Numai̯ unu n'are gau̯ră, c'apoi̯ ačela trẹabă să sie purcari̯ şî să mîn'e scrọafa d'ẹ-afară în oraș.

Čei̯alalț o scot, dau̯ cu bota după ẹa şî n'o lasă acolo. Apoi̯ čei̯alalț, care nu pọat'e băga bota 'n gau̯ră cînd porcaru vrẹa să bağe scrọafa în oraș, apoi̯ ačela mere d'e porcari̯. Dacă porcari̯u nu pọat'e băga scrọafa o bota în gau̯ra ori̯ înt'a cărui̯a, apoi̯ ačel tăt porcari̯ rămîne.

1920. Ğiulești — Lupu Rădnic, 40.

XDIV

ĞỊOCU D'Ẹ-A UNTU

Așa să strîng patru ori̯ činči̯ laolaltă în *linie* — așa să spun'e la noi̯. Apoi̯ îș fac ori̯care cîte o gau̯ră în pămînt şî tăt dînsu are cîte o botă în mînă. Apoi̯ aruncă cîte unu pă rînd cu bota la un corči̯ de lemn, la țăl. Corči̯u e formă ca d'e șese pînă la dzăče meteri̯ departe. Apoi̯ care nu n'emerește la țăl, čei̯alalț sapă tăt la gau̯ra lui̯, că čela s'o dus după botă, că pînă čẹ-o zin'i cu bota, čei̯alalț sapă tăț la gau̯ra lui̯. Apoi̯ dacă s'o gătat ği̯ocu, i̯ară tăt dînsu îș umple gau̯ra lui̯ cu pămîntu ačela săpat de la alții̯, care să k'i̯amă «unt». Apoi̯ care n'au̯ avut d'ẹ-ăği̯uns unt ca să împle gaura, ca şî a lui̯ să sie plină ca la čei̯alalț, apoi̯ îl apucă pă el şî dau̯ cu el d'e trei̯ ori̯ pă pămînt, acolo în gau̯ră; da dau̯ cu el cu curu pă bot'e, că pun păstă gau̯ră în cručîș dọau̯ă bot'e ș'apoi̯ pă bot'e dau̯ cu el cu curu.

1920. Ği̯ulești — Același.

XDV

ĞỊOCU CU CUȚITU «D'Ẹ-A LIȚU»

Întîi̯aș dată aruncă cuțîtu de trei̯ ori̯ cu mîna la pămînt să să împlînt'e. Apoi̯ tăț îl aruncă rọată,tăț cîț ği̯oacă.Dacă-l aruncă şî nu n'emerẹa' unu, apoi̯ fače rọată tăt așa. Întîi̯aș dată drept cu mîna în ği̯os; apoi̯ îl aruncă cu vîrvu în palmă, apoi̯ îl aruncă cu pumnu înk'is, apoi̯ cu cuțîtu păstă mînă, apoi̯ îl aruncă cu d'inții̯, apoi̯ d'e pă cap, — tăt așa d'e trei̯ ori̯ la unu. Apoi̯ care să i̯esă întîi̯aș dată, apoi̯ fače un cui̯ de lemn — un *liț* —, ș'apoi̯

dă d'e trei̯ ori̯ cu cuțîtu pă lițu ačela să să bağe în pămînt. Ș'apoi̯ čel rămas dacă nu po̯at'e să sco̯ată cui̯u cu d'ințîi̯, apoi̯ tre̯abă să-i̯ facă gau̯ră în pămînt păntru vîrvu nasului̯ ca să-l po̯ată prind'e cu d'ințîi̯. Apoi̯ dacă nu po̯at'e niči̯ așa, fače gau̯ră și la barbă așa cu cuțîtu în pămînt, ca și nasu și barba să între în pămînt ca să po̯ată prind'e cu d'ințîi̯ lițu și să-l tragă. Apoi̯ nu-i̯ slobod să-l tragă fă' numa cu d'ințîi̯ și să-l țîpe afară numai̯ cu gura.

1920. Ği̯ulești̯ — Ștefan Berind'e̯a, 17.

B A S M E

XDVI

Un popă o avut doi̯ fečiori̯ şî o fo' b'etănği̯ amîndoi̯, n'o vrut a lucra. Da a dzîs unu cătă altu:

— Să merem a služî în lume.

No, s'o luat şî s'o dus pînt'o pădure şî s'o despărţît d'e cîteolaltă. Şî unu o strîns un sac d'e muşti̯ şî unu o strîns un sac d'e guşi̯. No, amu, ei̯ cînd s'o adunat i̯ară laolaltă:

— Da, măi̯, dzîče unu, da če ai̯ tu în sac?

— Eu̯ am un sac d'e lînă, da tu?

— Eu̯ am un sac d'e nuči̯.

— No, să sk'imbăm. Eu̯ 'ţ dau̯ lîna, tu 'm dai̯ nučile.

O sk'imbat.

No, ei̯ o fuğit unu d'e cătă altu, s'o gînd'it că s'o čeluit unu pă altu. Amu o fuğit čelant o lature, čelant altă lature. Dar, dacă s'o 'nd'epărtat, au̯ cătat în sac.

— Ai̯, că bine l-am čeluit.

— Ai̯, bătutu lu Dumn'edzău̯, că-s muşti̯, nu-i̯ lînă.

No, amu i̯ară s'o adunat laolaltă.

— Rău̯ m'ai̯ čeluit tu pă mine, o dzîs čela, c'o fo' muşti̯, n'o fo' lînă.

— D'apoi̯ tu cum m'ai̯ čeluit d'e rău̯ pă mine, c'o fo' guşi̯, n'o fo' nuči̯.

— No, amu blăm în satu ăsta. Eu̯ mă duc, da tu rămîi̯ aiči̯.

No, el, dacă s'o dus în satu čela, o dzîs ca să-l primască d'e masă. No, el vădzîn că găzdo̯ai̯a lua grosči̯oru d'e pă lapt'e, da o dzîs el:

— La noi̯ nu aşa i̯au̯ grosči̯oru d'e pă o̯ală.

— Da cum?

— La noi̯ sui̯e cu či̯onicu pă o̯ală şî i̯a grosči̯oru cu şuçeşca şî ţîpă în či̯onic.

Apoi̯, e̯a mint'en o mărs la birău̯ ş'o 'nştiinţat că če̯-o grăit omu. Apoi̯ o γ'in'it birău şî l-o legat şi l-o dus la casa străžîi̯. D'imine̯aţă o γ'in'it frat'e-său̯ d'in čela sat. D'apoi̯ o dzîs:

— Bună d'imine̯aţă. Da ce h'iri̯ în sat?

— Că o bo̯itangă d'e om o γ'in'it în sat ş'o dzîs că la ei̯ să i̯a grosči̯oru d'e pă o̯ală, că sui̯e cu či̯onicu pă o̯ală ş'apoi̯ cu şuçeşca i̯a şî ţîpă 'n či̯onic.

Apoi̯ el o dzîs:

— Nu ştiu̯, că i̯o n'am vădzut ače̯a. Da, asară am vădzut o vacă că să scărk'ina cu co̯arn'ele d'e st'ele şî pk'ica st'elele. Şî ače̯a am vădzut.

— No, dzîče birău, d'e bună samă d'e la čee̯a vacă o fo' lapt'ele če̯-o vădzut el, frat'ele lui̯,

că numa čęa vacă o putut să dęa atît lapt'e ca să i̯a cu či̯onicu.

Atunči̯ frat'e-s' o dzîs:

— No, dipče l-aț rușînat și l-aț legat pă frat'e-mn'eu̯? D'ept ačęa să-m daț trei̯ sute d'e zloț.

Apoi̯a, dac' o eșît, i̯ar o dzîs frat'e-so care o fo' legat:

— No, du-te tu în čela sat și-i̯ minți o minči̯ună.

No, apoi̯ dacă s'o dus în čela sat, o vădzut pă o fămei̯e că desfače curek'i̯ d'e pă căpățînă.

— D'apoi̯ la dumavǫastă așa-i̯ curek'i̯u d'e mit'it'el? La noi̯ așa-i̯ curek'i̯u că, dacă tai̯e căpățîna, d'apoi̯ pă cočęan lucră dǫau̯ădzăč-șî-patru de cǫači̯ și nu să văd unu pă altu.

— Ai̯, măi̯, dzîče fămei̯a, mă duc șî-l ponoslui̯esc la bǫirău̯.

Șî l-o ponosluit la bǫirău̯, că i̯a če o grăit omu čela.

No, o mărs șî l-o legat șî l-o dus la ariște. Șî, no, o durn'it acolo, în ariște.

A dou̯a dzî i̯ar o γ'in'it fratesău̯ ș'o dat «bună d'iminęață» ș'o dzîs că če h'ir ęaste 'n sat.

— Da, i̯a, o bǫitęangă d'e om o dzîs că la ei̯ în sat pă cočęanu curek'i̯ului̯ lucră dǫau̯ădzăč-șî patru d'e ǫameni̯ și nu să văd unu pă altu.

Da el o dzîs:

— Ačęa să pǫat'e, că i̯o asară am γ'in'it d'in tîrg și în tîrg o stat tăt tîrgu de plǫai̯e supt o frundză d'e curek'i̯.

Șî păntu ačęa i̯-o dat și lui̯ d'e glǫabă trii̯ sute d'e zloț.

. . . . [1]

1920. Budești — Ion Țîplęa, 77, (de loc din Besereca-Albă).

[1] Povestitorul, trebuind să se ducă, n'a terminat basmul.

TRADIŢII ŞI LEGENDE

XDVII

PINTE̯A PRIBAGU

Pinte̯a pribagu l-o omorît la po̯arta de la Bai̯a-Mare. L-o omorît cu trei̯ grăunțe de k'iper, șî trei̯ grăunțe de grîu̯ de primăvară, șî trei̯ cui̯uță de potco̯ava calului̯ di șer șî trei̯ grăunțe de tămîe. Cînd o rîdicat el mîna 'n sus ca să spargă po̯arta cu băltagu — că po̯arta șî tăt orașu o fost înk'is — atunči̯ l-o împușcat subsuo̯ară. L-o împușcat așa dipče glontele nu prinde̯a în el.

El singur o dus o pk'i̯atră de mo̯ară din Bai̯a-Sprî̯i̯e pînă la Tăuț, șî acolo o pus-o ği̯os, ș'apoi̯ acolo e împărțitura hotarului̯ dintre Tăuț șî dintre Bai̯a-Sprî̯i̯a.

El mere̯a în Țara Leșe̯ască ș'apoi̯ žăfui̯a acolo, ș'apoi̯ pune̯a pă cai̯ desăği̯i̯ de pi̯ele șî aduče̯a aur, argint, șî-l lăsa aiči̯, în de̯alu ăsta; o avut pihniță în de̯alu ăsta, la Gutui̯. Acolo o făcut bortă 'n pămînt, gau̯ră în pk'i̯atră făcută de ei̯, de pribeği̯i̯ če̯i̯a. Că Pinte̯a o avut fečori̯ doi̯sprădzăče, cu el trei̯sprădzăče. Unu o fost Drongoș, șî unu o fost Barbă-rasă, șî unu o fost Dăžuc, șî Golu, șî Vili. Apoi̯ Dăžuc ače̯la numai̯ doi̯ dinț o avut în gură șî d'in sus șî d'in ği̯os.

Apoi̯ ăst Pinte̯a o făcut bugăte.

După če l-o omorît pă Pinte̯a, apoi̯ če̯i̯alalț au̯ vătăžît sînguri̯ tăt p'aiči̯, pă hotarăle aste̯a. Au̯ avut gazdă 'n Berbești̯ șî le făče̯a halube de i̯arnă, čio̯areči̯, gubă, lecric șî cușmă.

D'apoi̯ Pinte̯a česta žăfui̯a numa 'n Țara Leșe̯ască, că aiči̯ făče̯a numa bine. D'apoi̯ auru șî arğintu acolo stă șî astădzi̯, în pămînt, la Gutîi̯. Acolo 'n pihniță nu po̯ate întra nimeni̯, nu lasă župînu-drac.

1920. Budești̯ — Ion Țîple̯a, 77, (de loc din Besereca-Albă).

XDVIII

SIDA PAUL

O fost un pribag care s'o k'emat Sida Pau̯l. El o fo' Rus șî l-o băgat în t'emniță șî o șădzut el acolo hăt multă vreme. Apoi̯ după če n'o știut cum eșî din temniță, s'o desculțat de la opk'inči̯ șî apoi̯ o suit pă scară din ocol în vîrvu căsîi̯ a O̯armidii̯, o legat ațele de la opk'inči̯ ș'apoi̯ s'o slobodzît ği̯os în șanț, afară d'in ocol. Ș'apoi̯ s'o dus în Ap-

șa-de-ği̯os și ș'o luat halube și s'o dus la un păcurari̯ unde o fo' cu oile ș'o dzîs cătă păcurari̯u oilor:

— Amu te̯-oi̯ omorî.

Da o dzîs păcurari̯u:

— Dipče să mă omori̯ pă mine. Da de-ț plače, aiči-s vitele și i̯a cîte vrei̯.

Da el o dzîs:

— Nu-m tre̯abă vite, numa una s'o belești̯ și să o h'erbi̯.

Ș'apoi̯ dzîče:

— T'e̯-oi̯ ği̯ura ca să mă duči̯ la o mui̯ere care s'aște̯aptă de avut prunc.

Apoi̯ el o ği̯urat că l-a aduče, da să aștepte pă gazda lui̯ că γ'ini la el și a duče merinde:

— Ș'apoi̯ te̯-oi̯ duče tocma la găzdo̯ai̯a me̯a astară.

Apoi̯ o γ'init stăpînu-său̯ ș'o poruncit cătă gazda ca să nu să te̯amă găzdo̯ai̯a nimn'ic dacă oi̯ mere.

Apoi̯ el, gazda, i̯ar o γ'init napoi̯ ș'o rămas el la oi̯ în locu păcurari̯ului̯.

Ș'apoi̯ s'o dus unde o poruncit păcurari̯ul cătă pribag să-l aștepte și și̯-a luat băltagu cu el și l-o găsit acolo unde o dzîs, și s'o luat și s'o dus.

Dacă s'o dus, o strîgat la ușă pă găzdo̯ai̯e ș'o dzîs ca să descue ușa să margă în lontru, c'o fo' no̯apte̯a.

E̯a o desk'is ușa și o aprins lumn'ină, și el, pribagu, o mărs cătă dînsa ș'o dzîs cătă e̯a ca să-ș facă očinaș', c'a muri.

Da păcurari̯u o stat înapoi̯a lui̯, ș'o luat toporu așa pă umăr și cînd s'o apropiat pribagu de găzdo̯ai̯e cu paloș s'o spinteče, atunče păcurari̯u s'o tocmit d'inapoi̯a lui̯ și apoi̯ o dat tocma aiči̯, în če̯afă, cît o mărs pînă 'n muk'e. Atunčen'e el s'o 'ntors napoi̯ cătă păcurari̯u ca să-l prindă. Da păcurari̯u ș'o scos băltagu din če̯afă ș'o dat tăt cu ascuțîtu în frunte.

Pribagu o vrut a spinteca pe femei̯e să sco̯ată pruncu γ'i̯u din dînsa. Apoi̯ o vrut el a lua mîna dre̯aptă de la prunc, a o tăi̯a ș'a o lua cu el, că cu ače̯a — dacă o putut — s'apropk'i̯a de casa de unde vre̯a mere a fura; apoi̯a nu l-a vede̯a nime, că tăț or durn'i acolo unde a vre̯a el a se duče în casă. Că pribagu o vrut fa' o̯areče meșterșuguri̯ cu ače̯a mînă, păntruče c'apoi̯ s'aprind lumn'ini̯ din d.i̯etetele čele de la prunc.

Apoi̯a pă el, pă pribag, l-o prins žăndarii̯ ș'apoi̯ l-o pus în car, că la Slatina n'o umblat h'idoșu, c'o fo' mare apă, da la noi̯ o umblat șai̯ca. Apoi̯ l-o pus în șai̯că și l-au̯ trecut pă de če̯a lature și l-o dus la casa O̯armedii̯, ș'o trăit încă trei̯ dzîle ș'o murit.

Pă Sida Pau̯l l-am vădzut eu̯, cu ok'ii̯ mei̯. D'apoi̯ el era așa de tare, că činči̯ o̯amini̯ nu i̯-o putut strîmba un pk'iči̯or din ğerunk'e.

El o vrut a fa' o k'emeșe d'in cînepă verde, apoi̯ s'o facă într'o no̯apte, s'o h'e̯arbă, s'o țese, tătă să h'ie gata pînă d'imine̯ața; s'o facă nou̯ă fete și nou̯ă babe. O făcut-o, da dimine̯ața žăndarii̯ le̯-o prins și le̯-o luat și k'emeșe̯a.

1920. Budești̯ — Același.

XDIX

K'E̯ATRA GUTĂI̯ULUI̯

Pint'e̯a cu pribeğii̯ o adus în k'e̯atra Gutăi̯ului̯ aor și ağint,

la *Scaun'e*, su' Gutăi̯. Acolo o fo' k'iγn'iṭa. O luat ban'i̯ d'e la grosi̯ şî d'e la Žiz şî o băgat în k'e̯atra Gutăi̯ului̯ ş'o 'nk'is apoi̯. Ş'o fo' bradz acolo, ş'o aprins bradzîi̯ apoi̯, ca să nu̯ sui̯e n'ime ca să i̯a ban'ii̯ d'in k'iγn'iță. Apoi̯ cîn o pus aoru în k'iγn'iță, o pus să'rčineri̯ pă bradz şî s'o băgat în k'iγn'iță; d'ipče̯a o ars bradzîi̯.

1920. Crăčeşti̯ — Costin Mn'ihai̯ a lui̯ G'eorçe a Vărăriţa, 85.

D

COZAČII̯

Amu or si čınči̯ ai̯, aşa formă, d'e cîn o fo' cozačii̯ p'aiči̯. O̯amen'ii̯ d'intîi̯ o fuğit tăț la pădure, ş'apoi̯ s'o 'ntors înapoi̯. Apoi̯ odată o zin'it călăreţî če̯i̯a cozači̯ în sat. Do̯amne, tare greţoş žib păntu halubele čele, cu bond'e negre. Apoi̯ ave̯a n'işte bond'e, că şî pă cal ave̯a şî ağiunğe̯a pînă pă co̯adă. Tăț o fo' beț, o băut d'e la Žizii̯ ăşti̯a; că dacă n'ar si fo' beț, n'ar si făcut d'in čele nelăute. O fo' beț, cum îs porčîi̯ d'e beț.

1920. Berbeşti̯ — Pătru Cupče̯a, 66.

DI

ŢÎGANU ŞÎ POPA

Ğiče popa cătă un Ţîgan:
— Cînd te spovedeşti̯, Ţîgan'e?
— Cînd or ave̯a i̯epurii̯ co̯arne.
— D'apoi̯ tu posteşti̯, Ţîgan'e?
— Postesc trii̯ dzîle 'n săptă-[mînă,
Cu pk'ită şî cu slăn'ină.
— Da, măi̯ Ţîgan'e, nu sii̯ prost.
— Dacă ş'asară eu̯ am fost
La un sumsîd a nost.
O perit un cal, cum îi̯ un urs, şî d'e-acolo am adus tăte: brihanu l-am dus acasă şî l-am pus şî l-am mîncat cu copk'ii mn'ei̯.
— Măi̯ Ţîgan'e, apoi̯ nu grăi cu min'e aşa, că eu̯ nu-s popă prost. Da, măi̯ Ţîgan'e, t'e̯-ai̯ cumin'ecat?
— D'apoi̯ asară m'am cumin'ecat cu lapt'e acru d'in bărbînţă.
— Măi̯ Ţîgan'e, sara nu cumin'ecă n'ime.
— Dacă eu̯ asară am fost
La popa nost!
Că popa nost îi̯ îmbrăcat, că-i̯ încins cu aţă d'e lînă. Da şî el ğedera d'e frig.
— D'apoi̯ lăsare̯a ai̯ lăsat-o?
— Eu̯ asară lăsare̯a o̯-am lăsat. Da če̯-o rămas pîntre dinț nu-i̯ păcat. D'apoi̯ i̯-a mîna şî pă če̯i̯a prunči̯ ca să aducă carne.
— Da d'ipče o aduči̯?
— Nu-i̯ păcat, că-i̯ dintre cruči̯.
— Du-t'e, Ţîgan'e, în n'evoi̯.
— Nu-i̯ păcat, că-i̯ d'e la noi̯.
Dacă atîta, părinte, m'ai̯ blă-[stămat,
M'oi̯ duče la popa čelalalt;
M'oi̯ duče la popa nost, că-i̯ îmbrăcat, că-i̯ gol ca un nap, c'o aţă d'e lînă e 'ncins. Da o dzîs ş'asară cătă min'e:
— Hai̯da, dado, pîngă min'e,
T'e̯-oi̯ încăldzî tare bin'e.
I̯acă eu-s îmbrăcat, cu̯-o aţă d'e lînă-s încins.
Dada nost îi̯ în cort;
D'apoi̯ cîn m'am dus o fo' [mai̯ mort.
— Spusu-ţ'am, Ţîgan'e. Am dzîs: spoved'eşte-te, Ţîgan'e,
C'a zin'i luna lui̯ făurari̯
Ş'or muri Ţîgan'ii̯ čei̯ mari̯.
Amu Ţîganu d'abçi̯a bîrăi̯a, da tăt strîgă cu gură mare, că el nu s'a lăsa la mo̯art'e.

1920. Vad — Io̯ana Codre̯a (Funde̯asa), 40.

DII

FATA ŢÎGANULUI̯

O fost un Ţîgan şî i̯-o murit fata. S'o dus apoi̯ la popa să o 'ngro̯ape şî l-o 'mbçiat cu čînči̯ lei̯.

C-o dzîs popa: — «Du-t'e şî dă-i̯ la un orb».

Ţîganul s'o dus şî i̯-o dat la un orb. Apoi̯ s'o dus d'e̯-acasă şî o mălătuit tăţ Ţîgan'ii̯.

No̯apt'e̯a s'o dat şî o dus mortu la popa şî l-o pus pă gang şî o fuğît Ţîgan'ii̯. D'imin'e̯aţa, cîn s'o sculat služn'ica popii̯, o dzîs:

— «Ui̯ d'e min'e, părint'e; est'e un copîrşău̯ pă gang».

I̯-o dzîs popa: «nu-i̯ drept». Şî s'o dus popa afară şî o vădzut copîrşău.O dzîs atunči̯ popa:

— «Cătaţ în el če-i̯!»

O cătat sluğîi̯ popii̯ şî o vădzut că-i̯ fata Ţîganului̯. O dzîs popa atunči̯:

— «Mereţ după Ţîgan'i̯, i̯ut'e să zie, d'ipče au̯ adus fata aiči̯».

O mărs Ţîganul la popa.

— «Da, măi̯ Ţîgan'e, d'ipče ai̯ adus pă mortu ăsta aiči̯?»

O dzîs Ţîganu: «I̯ui̯, dragu tat'ii̯ Mărio̯ara! Da aiči̯ eşti̯? I̯ui̯, părint'e, i̯o am dus-o la gro̯apă şî e̯a o zin'it aiči̯uca; c'o dzîs că fără d'e duma-ta n'a mere».

Apoi̯ s'o dat popa, ş'o luat-o, ş'o dus-o la gro̯apă, ş'o 'ngropat-o.

1921. Vad — Io̯ana Codre̯a, 41.

DIII

FATA PĂDUREI

Tată-mn'eu̯ o fo' pribag mare, şî ven'i̯a la el fata pădurii̯, şî treče̯a şî să duče̯a. După čee̯a o zin'it *omu nopţîi̯*. Da o 'ntrebat:

— «N'ai̯ vădzut pă Ile̯ana Sînziana?»

Da ğiče pribagu că n'o vădzut-o.

Omu nopţî ğiče̯a că «eu̯ mă duc după e̯a că o găsăsc».

Dară, să duče̯a după e̯a
Şî o găsa,
Ţîţăle i le tăi̯a,
Pădure̯a după e̯a zçera
Şî tătă că să rumpe̯a.

I̯ară vin'i̯a napoi̯ la pribag şî să dă şî le pun'e pă foc şî le friğe, şî le mănîncă.

I̯el d'e̯-acole̯a s'o luat,
Numa el aşa ğîče̯a:
— «Pă cîn mn'i̯-a si a čina,
O Ile̯ană mn'i̯-oi̯ afla,
I̯ară eu̯ oi̯ čina».
După e̯a s'o luat,
Ţîţăle i le̯-o tăi̯at
Şî i̯ar o prins şî le̯-o mîncat.

1922. Vad — Aceeaşi.

DIV

A FETEI̯ PĂDURII̯

O fost o fîntînă la ŭ om şî o prins omu pă fata pădurii̯ la fîntînă, ş'o legat-o cu brîu̯ d'e t'ei̯. Dac' o legat-o,o prins a o 'ntreba, că să-i̯ spui̯e tăt feli̯u d'e burui̯ană, de če fel de le̯ac îi̯ bun tăt feli̯u de burui̯ană. Şî i̯a o dzîs:

«Săracu t'in'eretu,
D'e̯-ar şti el če-i̯ le̯acu!
Săracu dumramn'icu,
Ačela i le̯acu.
La marhă-i̯ limbariţa,
Că ačee̯a li-i̯ vie̯aţa.
Cîtu-i̯ lungu d'alungu,
Nu-i̯ marhă ca şî porcu,
Burui̯ană ca curek'i̯u».

— «Tăte t'e̯-am întrebat. I̯oi̯, ard munţî Galareului̯. D'apoi̯ pruncu mn'eu̯ če̯-a fa'?»

— «Cît'e m'ai̯ întrebat, tăt'e [ți̯î lẹ-am spus;
Acum mn'i-i̯ vrẹamẹa d'e dus».

Atunči̯ omu o slobodzît-o. Da după ačẹa omu o ui̯tat şî o dzîs aşa:

— «Spun'e-mi̯, dzîče, la oi̯ ce-i̯ lẹacu?»

— «Cuțîtu».

1922. Vad — Aceeaşi.

DV

DIN RĂZBOIUL AUSTRO-ITALIAN

În čindzăči̯-şî-nou̯ă m'o luat împărători̯u nost Ferd'inand şî m'o dus în Italia şî m'am bătut în Virona şî în Mantova şî la Sorfărina; acolo o fo' bătai̯a mai̯ țapănă. Pînă în şasădzăči̯-şî-şasă am şădzut tăt în Italia, pînă če o fo' čẹa bătae, al doilẹa. Apoi̯ çinăraru nost Grof Radețk'i o mn'iruit Italia pînă amu, în şasădzăči̯-şî-şasă. În şasădzăči̯-şî-şasă eu̯ n'am fo' în bătai̯e, cîn s'o bătut împărători̯u nost cu Praizu. La Praizu ista îi̯ dzîc şî Žerman.

1920. Sîlişțẹa — Dumn'itru Vlad, 82.

DVI

DATE

Famelia nọastă a Vladului̯ îi̯ vek'e de cîn Sîl'işt'ẹa. Cînd s'o făcut Sîl'işt'ẹa, atunči̯ s'o puit şî Vladu, şî I̯uga, şî K'işu. C'apoi̯ în Sîl'işt'ẹa numa Rumăn'i̯ o fost; Židz n'o fo' d'e fel, făr' numa unu ştiu̯ că o fost în čindzăči̯-şî-nou̯ă, unu Mai̯er. Ş'apoi̯ d'ẹ-atunčẹa s'o împlut satu cu Židz, şî amu dzîc că ei-s moşten'i.

1920. Sîlişțẹa — Acelaşi.

DVII

DIN VREMẸA TĂTARILOR

Bătrîn'ii̯ povest'esc că p'aiči̯ o trecut Tătarii̯. Apoi̯ p'atunčẹa să ved'e că împărațîi̯ o fost slabçi̯ şî Tătarii̯ pă semn'e că erau̯ mai̯ tari̯, armoşi̯. O fost cărț d'atunčẹa scrise, dar čin'e ştie und'e stau̯.

Apoi̯ Tătarii̯ o făcut rău̯ bugăt, o tăi̯at țîțăle la femei̯, băeții̯ mn'iči̯ i̯-o pus în par ascuțît cu pînčet'el'e acolo, ca şî cum ai̯ pun'e în băhn'it. Clopot'el'e d'e la biserică lẹ-o luat. Apoi̯, aičẹa, la Strîmtura, la G'işeuț lẹ-o fo' capătu. O fo' pădure mare şi-o fo' mulțime d'e ọamen'i̯ în pădure şî o slăbçit-o, ca, cînd s'or băga acolo Tătarii̯, să-i̯ pọată bat'e pă ei̯, cum i̯-o bătut.

Apoi̯, cînd s'o băgat în pădure, unu o fişcăit d'in čela vîrv şî o pl'ecat pădurẹa pă ei̯; s'o rupt d'in cọadă apoi̯ aşa, ca un patalion, s'o dus pă munt'e şî o dat Dumn'edzău̯ o vreme tare, ş'apoi̯ s'o surupat un darab d'e munt'e d'e pă munt'ele Şt'i̯ol cu ei̯ şî o perit şî ačei̯a, n'o rămas n'iči̯ unu. Pă Hai̯năsu čela a lor l-o puşcat aşa: o fo' cu o femei̯e rumîncă şî apoi̯ — să i̯ert — o fo' pă femei̯e. Ş'apoi̯ o fo' doi̯ viteži̯ Rumîni̯ înt'o gaură de pk'i̯atră, într'o stîncă, şî ei̯ o vădzut če lucră cu femei̯a acolo, şî l-o puşcat pă el acolo, d'asupra.

A! D'atunčẹa-s mulț ai̯! Trei̯ ai̯ d'e dzîl'e n'o băut n'imen'i̯ apă, că tăt sînğe o curs. Astădz, d'e-i̯ săpa cît d'e cît acolẹa, găseşti̯ či̯ọant'e d'e cai̯, d'e om; am găsît bugăt'e. Arme s'o găsît, sabçii̯, ọarečе puşti̯, da o fo' strîcat'e d'e rugînă.

Rumîn'ii̯ o avut pă popa Ştefan cîn s'o bătut cu Tătarii̯.

După bătai̯e, apro̯ape d'e Cîrlibab, o rămas o Tătarcă şî o şădzut doi̯ ai̯ şî o mîncat carn'e crudă d'e la čei̯ o̯amen'i̯ puşcaţ, ş'apoi̯ o murit. Apoi̯ munt'el'e čela să k'i̯amă pînă astădz *Bîtca Tătărčii̯*.

Tătarii̯, cîn o trecut p'aiče̯a, pîn Borşa, o zin'it d'in ği̯os d'in ţară, d'in Ţara Ungure̯ască, şî vre̯a să tre̯acă la Bocovina. Capăt ei̯ n'o avut n'icări, pînă o zin'it ei̯ aiče̯a. Apoi̯ fără aiče̯a o perit vara.

1921. Poi̯ana (Borşa) — Ioná Timiş a Hăului̯, 75.

DVIII

TRADIŢIA *BISERICEI DIN DEAL* DIN IEUD

Cînd o zin'it Balcu şî cu Gorzu d'e s'o aşădzat în pădurile čele̯a, la *Păcură* — aşa-i̯ dzîc acolo — ori̯ la *Răče̯a* şi̯-o făcut colibă în pădure ş'apoi̯ s'o dată-să şi̯-o făcut o casă d'e rugăči̯un'i̯. Apoi̯ s'o dată-să ş'o vrut să zide̯ască acolo beserecă ei̯, ş'apoi̯ o pus acolo cruče şî o făcut besereca. Că o fost acolo lemne bugăte, c'o fo' pădure mare şî bătrînă. Cruče̯a s'o zmuls d'in pămînt no̯apt'e̯a ş'o mărs acolo und'e e *Besereca d'in D'e̯al*. Apoi̯ ei̯ o zin'it pă urma cručii̯ ş'o aflat că cruče̯a s'o tras în pădure, pă de̯alu und'e-i̯ amu besereca. Apoi̯ ei̯ o luatu-u̯ă ş'o dusu-u̯ă i̯ară napoi̯. În čee̯a no̯apte, cruče̯a i̯ar o fuğît. Dacă o vădzut că ş'al doile̯a o fuğît, apoi̯ ei̯ s'o datu-să ş'o străžuit să vadă čin'e o i̯a. Dac' o vădzut că să sco̯ală cruče̯a d'in pămînt sîngură şî să i̯a şî să duče i̯ară acolo d'e und'e o adusu-u̯ă ei̯ înapoi̯, o dzîs că «aiče̯a nu-i̯ d'e făcut beserecă, če să fačem acolo und'e să duče e̯a». Ş'apoi̯ s'o datu-să ş'o zidit beserecă acolo în de̯al, und'e-i̯ az. Apoi̯ la vek'e̯a Mănăstire s'o adusu-să călugări̯. Amu nu sînt călugări̯, că Mihali Ion o fo' preot aiči̯, şî el o bontozuit călugării̯ de̯-acolo, păntru čee̯a că n'ave̯a zin'it popa 'n sat cît ave̯a călugării̯ în Mănăstire. Apoi̯ Mănăstire̯a o adusu-u̯ă d'e casă căplene̯ască aiči̯ în sat ş'o şădzut căplan în e̯a.

Balcu şî Gorzu o fo' fondamentu satu aista. Şî bătrîn'ii̯ ğiče̯au̯ că ei̯ o zin'it d'in ţara Tăli̯anului̯, că d'e̯-acolo sîmt'em noi̯.

1922. I̯eud — Ion Duncă (crîstnic), 73.

DIX

RETRAGEREA TĂTARILOR

Pruncu Hanului̯ o zin'it d'in Ţara (H)ăţágului̯, şî o fo' st'egar. Apoi̯ o zin'it în Bărsana şî acolo o făcut o n'evastă un cocon şî o întrat la e̯a şî o vădzut-o. Apoi̯ lor le̯-o părut bin'e că: «no, če pruncu ăsta l-om mînca noi̯». Da s'o rugat n'evasta: «Fačeţ bin'e şî nu mîncaţ pruncu, că i̯eu̯ v'oi̯ arăta un meşt'eşug că put'eţ mere în tătă lume̯a. Mereţ şi-mi̯ adučeţ o o̯ală d'e zin, d'e patru can'e, ş'apoi̯ eu̯ l-oi̯ si̯erbe, şî cînd a si̯erbe mai̯ tare, apoi̯ i̯eu̯ tăt l-oi̯ be̯a odată».

O pus o̯ala şi̯-o sert la foc, şî cînd o clocot'it mai̯ tare, e̯a o luat o̯ala d'e tort ş'apoi̯ s'o tomn'it în mn'ižlocu căsii̯:

— «In'iţ tăt pîngă min'e!»

Ş'o mărs tăţ lîngă ea, şî odată i-o opărit cu zinu serbint'e.

Ş'apoi d'e-acolo ei o zin'it la *Pk'iatra Ţîganului*, la Strîmtura. O fo' zin'it acolo şase păcurari cu şase oi. Păcurarii o fuğit d'e ei şî s'o suit d'e-asupra Pk'etrii. Apoi Tătarii o trecut apa. Cînd s'o băgat în apă, unu o ţălit cu băltagu ş'o tăiat mîna pruncu Hanului d'in Ţara (H)ăţagului, c'o fo' st'egar. Apoi o fuğit ei pînă la Cuhn'ea şî o făcut Cuhn'ea acolo şî o rămas satu acolo. Şî d'e-acolo o mărs Tătarii în Sălişt'e, ş'apoi, ş'acolo o n'evastă încă o avut un cocon. Apoi iară o dat să mănînče coconu n'evestîi. Acolo 'n t'indă o fo' o but'e 'naltă d'e curek'i o d'e zin, ş'o împlut-o d'e apă, şî tare o 'mpodobčit-o cu ţoluri şî cu făţoi. Ei o alergat la but'e să vază, că ea le-o dzîs că-i aur acolo. Şase Tătari o fo'. Odată o alergat acolo să vază care o întra în but'e, că but'ea o fo' mare. Cîn o pus k'eptu pă but'e să să uit'e în lontru, ea odată i-o luat de pk'ičioare şî i-o čiuflicat în but'e.

Apoi Tătarii o prădat tăt şî o făcut «*Sălişt'e*» — pradă.

D'acolo o mărs Tătarii pînă în Borşa. La Borşa o audzît moşu lu Bud şî o slăbčit pădurea d'e tăt'e laturile. Cînd o 'ntrat tăţ în pădure, apoi o făcut aruncătură şî i-o pustiit pă tăţ, că numa şase o rămas şî i-o prins.

1922. Şieu — Vasile Popan Mn'elu, 78.

DX

TODOR TINCU

Apoi, acolo la hotarul Ğiuleştilor şade lîngă marhă Todor Tincu. Că harnic o fost omu ačela şi tare blăstămat. O omorît oamen'i şî tare mult o şădzut pîn t'emn'iţă. Da amu-i bătrîn; Doamne, feri şi apără, că el o fost mult pribag şî cînd să băga în sat, să dučea la Židz şî scotea tonuri şî bea zin.

1921. Săpînţa — Pălaga Pătcaş Baltă, 68.

DATINI, CREDINŢE, SUPERSTIŢII

DXI

Astăzį [sîmbăta Floriilor], fomeįa din casă făče la tăt omu d'in casă cît'e o *floare de grîu*, c'aşa-į običįaįu; şį-apoį tăt natu are cîte una şî mîncă care cu floarea luį, c'apoį se văd tăţ în čeea lume laltă.

Alt običįaį e că în zîua de Blagoveşt'eniį tăte žigăniile şî tăţ zermiį es din pămînt; d'apoį păntu asta tăt omu treabă a 'mpuţî cu aį pă la grăždurį, la staul, la căşį, la tăte, şî afuma cu tămîe.

1923. Budeştį — Todor Čičįo, 74.

DXII

În zîua de Sîn-Ğįorz, păntru strîgoile čelea, păntru ursitorile čelea če įa laptele de la marhăį, apoį e bin'e a afuma vit'ele cu tămîe şî unğe cu aį colo la strunğį, p'unde merg oile. Dimin'eaţa le stropk'esc cu apă tăte oile şî oamenįį tăţ să udă, c'apoį în noaptea de Sîn-Ğįorz îmblă şî bosărcăį, că moşu mn'eu le-o văzut înt'o noapte, cînd o zin'it în grajd bosărcăile; el o audzît d'in pod cînd bosărcăile ğičea: «şî d'e la asta [vacă] un pk'ic [de lapte], şî d'e la asta un pk'ic». Da moşu o dzîs: «şî d'in p . . . . . . mea!» Da, apoį aşa o fo', că į-o mărs pk'işatu întuna, pînă nu s'o d'esfăcut.

1923. Budeştį — Acelaşi.

DXIII

Įarna este sfîntu Hararambiu. Atunčea nu ţăsem nimn'ica, că-į un sfînt cu priležu păntru marhăle, să nu să vîžea' čeva, să nu păgubea'. Aičea e tare bine a ağįuna în ačeea dzî. Este įară sfîntu Antonie; şî ačeea o ţîn tot păntru marhăle şî ağįună.

1920. Budeştį — Ileană Čičeu, 34.

DXIV

Dzua di Sîn-Nicoară, atunče femeile leagă foarfečile păntru ca să nu mănînče lupk'iį oile. Le leagă şî în dzua de 'Ndreį. Şî cu ac nu cos, şî cu fusu nu toarčem. Nu lucrăm nimn'ic, fără numaį văruim.

1920. Budeştį — Ileană Ardilean, 23.

DXV

În tăta sîmbăta de Postumare femeile bătrîne şî văduite duc la beserecă prescurį de grîu păntru službă. Apoį ačeste femeį să k'eamă *păreașe*.

1920. Budeştį — Ion Ţîplea, 77.

DXVI

Amu atunči̯ cîn fac stînile, atunče să k'ęamă la *mulsu măsurii̯*. Atunči̯ să măsǫară lapt'ele, care cît are, sau̯ cu litra, sau̯ cu gălęata. Atunči̯ mere și popa și apoi̯ fače službă pă ele și le stropk'ęa' cu apă sfîntă.

1920. Budești̯ — Același.

DXVII

Di Sîn-Zien'e punem ad'izmă d'e la beserecă ș'apoi̯ dăm pă obraz. Ad'izma o ținem înt'un ği̯ubăr mare și 'n lontru punem busîi̯oc. Apoi̯ sfințęa'-l popa și-l dučem acasă și merem și stropk'im mălai̯u și hold'ele.

1920. Budești̯ — Ană Tibîl, 24.

DXVIII

Amu nu să fac nunț, că nu-i̯ n'iči̯ čețeraș bun, n'iči̯ horincă, n'iči̯ n'imn'ică. Apoi̯ atunči̯ era de tǫate čelęa și o nuntă ținęa trei̯ dzîle. C'apoi̯ lua și fată și d'ę-airęa, c'o fo' bi̯ușug mai̯ bugăt, horincă estină și mălai̯ mai̯ estin. Apoi̯ cuscrîi̯ să dučęa tăț cu caru și călare, că-i̯ mai̯ mîndru călare, și lua mn'iręasa și o dučęa tăt călare.

1920. Breb — Îndrei̯ Sîma, 90.

DXIX

Asta-i̯ armorari̯ și-i̯ bun păntru marhăle bet'ege. Trębă să sie h'ert și apa cum șerb'e buren'ile čelęa să dă la marhă să bęa.

1920. Breb — Anuță Slăk'ian, 20.

DXX

La Gutîi̯ o turbat amu doi̯ boi̯ și i̯-o băgat apoi̯ în pămînt; c'apoi̯ d'ę-a sufla cătă ačei̯a care-s d'int'o lună cu ei̯, apoi̯ turbă și ačei̯a.

1920. Crăčești̯ — Iǫana Hot'ęa, 50.

DXXI

În dzua d'e H'ilipk'i̯ apoi̯ i b'ine a ținęa păntru marhăle, a nu lucra nimn'ic; nu-i̯ bine a să k'eptăna pă cap, nu-i slobod; nu-i̯ çini a descîlți.

1920. Crăčești̯ — Aceeași.

DXXII

În dzua de Îndrelușă apoi̯ fac turtucă d'e fărină d'e grîu̯ cu mn'i̯ere, o frămîntă, o coc în vatră și o mîncă sara cîn să culcă fet'ele, că dzua d'e Îndrelușă nu mîncă nimn'ică, aği̯ună, ca să vadă čine i̯-a h'i bărbatu.

1920. Crăčești̯ — Aceeași.

DXXIII

La noi̯ tăte satele au̯ cîte o polecră.

Breben'ii̯ îs *gușaț*, d'ipče nu pot grăi ǫarecum cum să cade, limpede.

Bud'eșten'ii̯ îs *rășinari̯*, d'ipče i multă rășină, acolo-s mulț braz.

Sîrbçen'ii̯ îs *prunari̯*, păntruče 's mulț pomi̯ acolo, multă pomărie.

Călineșten'ii̯ îs *cǫai̯e lungi̯*, d'ipče-s curvari̯, c'apoi̯ păntru ei̯ știe-se nu bine.

Crîčeșten'ii̯ îs *mîț*, d'ipče-s mulț ǫamin'i̯ cu ok'i̯ alb'i̯.

G'esășten'ii̯ îs *țîgan'i̯*, d'ipče-s negri, ș'încă-s fără pričepere, nu-s așa rușînoș.

Hărničeșten'ii̯ le dzîc *cai̯*, păntruče-s mari̯ ca cai.

Şugătan'ii̯-s *lupk'i̯*, păntruče-s cam apucători̯, mai̯ pribeği̯.

Ği̯uleşten'ii̯-s *pupedză*, d'ipče apoi̯ nu ştiu̯.

Berbeşt'en'ii̯-s *capre*.

Fereşt'en'ii̯-s *brĕn'i̯*, d'ipče că-s lîngă apă.

Cornăşt'en'ii̯, apoi̯ la ačei̯a le dzîc *gad'in'e*.

La Vălen'i̯ le dzîc *iconari̯*.

La Văden'i̯ le dzîc *căcat d'e cîn'e*.

Hot'en'ii̯-s *cuči̯*.

1920. Crăčeşti̯ — Mărie Horvat, 36.

DXXIV

În sara d'e Crăči̯un fac ţîpoi̯ ačela, stolnic, ş'apoi̯ îl pun pă masă şî sara le̦agă masa cu lanţ; apoi̯ pun stolnicu pă masă şî pun goz, ş apoi̯ pun stolnicu pă goz, ş' apoi̯ pă stolnic pun măso̦ai̯e. Apoi̯ în dzua d'e Sîn-Văsîi̯ γ'in prunči̯ ş'apoi̯ tai̯e cît'e o scriže̦a şî dau̯ la prunči̯. Şî după ače̦ea tai̯e şî dau̯ la marhă; apoi̯ după ače̦ea mîncă o̦amen'ii̯ dacă rămîn'e. Apoi̯ după ače̦ea duc lanţu la gražd şî scot γ'it'ele d'in gražd, da d'imine̦aţa, în dzua d'e Sîn-Văsîi̯, să tre̦acă păstă lanţ γ'it'ele. Apoi̯ masa o le̦agă, d'ipče să h'ie legate h'erile d'in pădure, să n'ai̯bă put'ere să mănînče marhăle şî oile. Şî γ'it'ele trec păstă lanţ, d'ipče să nu le mănînče h'i̯arele.

1920. Crăceşti̯ — Mărie Mununari̯, 76.

DXXV

La Bobote̦adză afumăm graždurile cu tămîe, pîn'če să dee Dumn'edzău̯ ro̦ade în bucat'e. Apoi̯ la Bobote̦adză, sara în ağ̆i̯un, cîn ağ̆i̯ună o̦amenii̯, apoi̯ doi̯ coconi̯ a căsîi̯, o bărbatu căsîi̯ dacă nu-s coconi̯, apoi̯ au̯ colacu în mînă şî cu lumn'ină aprinsă încunği̯ură casa d'e trei̯ ori̯ ş'apoi̯ strîgă:

K'ir' Alexa, Do̦amn'e,
Grîu̯ d'e primăvară
Şî 'n pod şî 'n cămară.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXVI

La Sîn-Ği̯ordz apoi̯ gazda căsîi̯ şî păcurarii̯ fac cruče în strungă şî la cólibă pă ği̯os cu leoşte̦an şî cu ai̯u̯ şî cu căcat d'e porc. Apoi̯ trec oile păstă cruče̦a če̦ea să nu i̯ee či̯ut'ele d'e pădure lapt'ele şî necurăţăn'iile şî ačele care mărg în pădure după mătrăgun'e.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXVII

Cîn să mută oile, apoi̯ păcurariu̯ i̯a d'in strunga oilor şî d'in vatra focului̯ čenuşă şî lut şî duc cu ei̯ şî pun acolo und'e stau̯ i̯ară, pîn'če să nu le rămîe lapt'ele acole̦a. Ş'apoi̯ cîn să mută şî trăc păstă văi̯, apoi̯ i̯a apă d'in vale şî aruncă după oi̯ ca să nu rămîe lapt'ele în vale.

Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXVIII

Păntru lapt'ele d'e la γ'ite nu-i̯ slobod să scoţ foc d'in casă.

1920. — Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXIX

Dacă dau̯ lapt'e în sat, apoi̯ pun sare în el şî-l dau̯, pîn'če să nu margă lapt'ele acolo în sat, să rămîe lapt'ele la vacă.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXX

Primăvara, cînd rump sterpele, atunče̯a să strîng laolaltă tăte gazdele şî fac stîna. Ş'apoi̯ cîn gată d'e făcut, apoi̯ să dau̯ şî i̯au̯ tămîe, apoi̯ un om i̯a clopu d'in cap şî încunği̯ură stîna cu tăte oi̯ şî dzîče: «Do̯amn'e, ağiută-n'e».

Apoi̯ cîn mulg întîi̯aş dată, pun crùče̯a şî 'mplîntă cuţîtu în pămînt sîmbraşu čel mare şî-l lasă aşa ği̯os în pămînt pînă če 'ncongi̯ură tîrla.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXI

Capra-i̯ židă, d'ipče aşa o blagoslovit-o cîn o făcut. Apoi̯ aşa o strîgă şî păcurarii̯: «Cre̯a, židă, cre̯a!» C'apoi̯ e blăstămată şî n'are so̯aţă.

O̯ai̯a e sfîntă, pîn'če are lînă, şî cîn o dai̯ pomană, apoi̯ o̯ai̯a să scutură în čee̯a lume d'e ro̯au̯ă ş'apoi̯ potole̯a' focu d'e pă suflet la ačela care dă o̯ai̯a pomană.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXII

Cînd cîntă găina cocoşăşte atunči̯ e d'e meresîn, e sămn rău̯.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXIII

Pălia şî Foca o ţînem păntu če să nu trăzne̯ască, să nu γ'ie foc şî ci̯aţă pă bucat'e. Atunči̯ nu tre̯abă a lucra nimn'ica 'n dzua cee̯a.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXIV

Mn'ercure̯a nu-i̯ dată să dăm lapt'e şî brîndză, d'e dulče, d'ipče h'i̯erile a mînca marha.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXV

La noi̯ cred'inţîi̯a înaint'e nu să făče̯a aşa. Cîn să cred'inţa o̯areče fečior cu o̯areče fată, apoi̯ dăde̯a împuşcături̯ şî d'e la unu şî d'e la altu. Amu numa la nuntă să fače aşa.

Apoi̯ la nuntă tre̯abă să h'ie un st'e̯ag. St'e̯agu-i̯ făcut d'in pîndzătură roşîe şî cu mn'educ alb. Ş'apoi̯ d'e̯-acole, cu fităŭ, ş'apoi̯ în vîrvu st'e̯agului̯ cu ţurgălăi̯, cît'e trei̯, şî cu struţ.

Apoi̯ d'e̯-acole 'ncolo, co̯asă st'e̯agu druşt'ele sara în care mărg la cunun'ie. Apoi̯ îl i̯au̯ în mînă şî mărg la beserecă şî-l ţîn'e stegari̯u. În vîrvu st'e̯agului̯ pun ţurgalăi̯ şî struţ, ş'apoi̯ čipca o pun pă pîndzătura roşîe şî čipčele păstă či̯ucă. Apoi̯ st'e̯agu d'e nuntă îl fa' la feči̯or care n'o mai̯ fo' însurat.

Fata fa' mu̯nună atunči̯ cîn să mărgă la beserecă, în sară. Mununa o cos druşt'ele şî druşt'ele-s do̯au̯ă. Apoi̯ tăte aste̯a să fa' cu četeră, cu cîntări̯, să mulătui̯esc.

Druşt'ele fa' şî culacu tăt l' mn'ire̯asă d'in fărină d'e grîu̯. Colacu îl dau̯ la st'egari̯ cîn es la beserecă. Dac'o eşît d'e la beserecă, apoi̯ st'egari̯u pun'e colacu în grindă sus.

Cîn mn'irele şî mn'ire̯asa să duc la casa mn'iresei̯, ş'acolo îi̯ aşt'e̯aptă mă-sa şî tată-su în pragu uşîi̯ cu colac, cu ţîpou̯ d'e pă masă şî cu horincă. St'egaru mere la uşă şî fa' cruče cu cuţîtu pă prag şî pă mărğin'i̯. Apoi̯ d'intîi̯ întră st'e̯agu în casă şî încunği̯ură aşa cu st'e̯agu în casă. Apoi̯ ese afară şî întră cu mn'irele şî mn'ire̯asa în casă. Apoi̯ pă masă sînt mîncări̯, ţîpoi̯ d'e grîu̯.

Apoi̯ druşt'ele dă colacu st'e̯garului̯ după če să tomn'esc şî după če stă pă laiță. Apoi̯ st'e̯gari̯u pun'e colacu în cuțît ş'apoi̯ îl dă pă grindă cu cuțîtu şî-l lasă acolo pînă să duče cu mn'ire̯asa la mn'ire. Tăț nuntaşîi̯ stau̯ cu clopu 'n cap, n'ime nu-l țîpă ğ̑i̯os, c'apoi̯ nu-i̯ petrecan'ie.

Ş'apoi̯ şî mn'irele şî mn'ire̯asa au̯ halub'e gro̯ase; mn'ire̯asa are do̯au̯ă rînduri̯ d'e sumnă, do̯au̯ă rînduri̯ d'e po̯ale şî zad'ii̯ şî şurț.

Ş'apoi̯ să duc la mn'ire. St'e̯garu i̯a st'e̯agu să să ducă la mn'ire. Apoi̯ la mn'ire i̯ar aşte̯aptă aşa, ca la mn'ire, cu țîpou̯, cu horincă. St'egaru fače i̯ar cruče şî incong̑i̯ură casa. După če o mîncat, după če o băut, apoi̯ sara îmbălțuesc pă mn'ire̯asă.

Apoi̯ cînd zin'e mn'irele şî mn'ire̯asa la casa mn'irelui̯, apoi̯ nănaşa dă pîndzătura d'in straiță la mn'ire̯asă şî o îmbălțui̯a' cu pîndzătura. Întîi̯aş dată st'egariu fa' cruče cu st'e̯agu aşa la mn'ire̯asă, ş'apoi̯ i̯a nănaşa pîndzătura d'in straiță, o pun'e pă vîrvu st'e̯agului̯, ş'apoi̯ o pun'e st'egariu d'e trei̯ ori̯ pă cap mn'iresei̯, ş'apoi̯ o i̯a nănaşa ş'o îmbălțui̯a', d'ipče să-ş i̯a rămas bun d'e la fet'ie. Apoi̯ st'egariu pun'e st'e̯agu pă rudă şî colačii̯ îi̯ pun pă păret'e, în cui̯u. Pă rudă-i̯ şî lip'id'eu.

Cîn i̯es d'in beserecă, apoi̯ i̯a nănaşa colacu şî mn'irele şî mnire̯asa să ui̯tă pîn el, cole̯a în uşa beserečei̯, să ui̯tă la so̯are, d'ipče să h'ie frumoşi̯ cocon'ii̯.

Apoi̯ a do̯au̯a dzî cuscrîi̯ şî cu mn'irele şî cu mn'ire̯asa mărg la casa mn'iresei̯. Şî atunči̯ cîntă i̯ar:

Mn'ire̯asa e a mn'irelui̯,
Druşt'ile-s a st'egarului̯,
Boii̯-s a nănaşului̯.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXVI

Apoi̯ la noi̯ lume̯a dzîče că dacă i̯ei̯ brăčinariul d'e la o̯arečine şî-i̯ lega un mort cu brăčinariul, apoi̯ ačela e legat şî nu să înso̯ară cît lume̯a.

Apoi̯ şî fata să le̯agă, nu numai̯ holtei̯u.

Apoi̯ să d'ezle̯agă holtei̯u o fata cu pet'ei̯ca. Tre̯abă ca să h'ie o fămee părăsîtă, bătrînă, înt'o marț sară, să margă în vale, în rîi̯u. Apoi̯ ačela care e legat să sie acolo în vale în pk'i̯ele̯a go̯ală. Apoi̯ cu pet'ei̯ca čee̯a s'o strîče, s'o spargă tată huc pă capu ačelui̯a če-i̯ legat, c'apoi̯ îi̯ treče şî s'a pute̯a însura, o s'o mărita, dacă-i̯ fată; atunči̯ să dzîče că-i̯ dezlegat. D'e n'o po̯at'e sparğe tătă în marța čee̯a, apoi̯ în čea marț sară, în întunerec şî tăt în *lună vek'e*.

1920. Crăčeşti̯ — Io̯ana Paul, 65.

DXXXVII

Sacu d'e la fărină să h'ie legat, păntučesă nu sară h'i̯ara între marhă; să-l ții̯ legat tătde̯auna, c'apoi̯ şî gura lupului̯ o h'i legată totde̯auna.

1920. Crăčeşti̯ — Aceeaşi.

DXXXVIII

Înaint'e în sat noi̯ dzîče̯am «năroc bun, bună dzuă». Apoi̯, or si cam dzăče ai̯, aşa formă, d'e cîn s'o început a să dzîče «laudă-se Isus Hristos» cîn să tîln'esc doi̯ o̯amen'i̯; ş'apoi̯ če-

lalt dzîče: «tătdẹaună; 'n večį, amin». S'o 'nčeput a să dzîče aşa, d'ipče s'o urn'it und'eva ọarecît pămînt, s'o surupk'it ọareče, ș'apoį o zin'it poroncă d'e la Vlădică la popk'į ca să dzîcă ọamen'iį «laudă-se Isus Hristos». Domn'iį nu dzîc așa unu cătă altu, numaį ăşt'ia, prost'imẹa dzîče așa.

1920. Ğįuleștį — Iọan...

DXXXIX

Eų am fost acolo, pă Prelucă, și o γ'in'it un om din pădure. Şî dac' o γ'in'it din pădure cu un car d'e lemn'e și apoį o stat în cărare und'e am fo' eų și o strîgat:

— Moșú!

— Če-į!

— 'ină aičį, pînă 'ncọa!

Mă duc la el în cărare. Da zîc:

— Če-į!

El dzîče: «Am aflat o părek'e de păpučį și o părek'e de ștrimfli».

— Unde-s!

— Nu į-am luat, că-s a Feteį Păduriį, că ẹa o horit pîn pădure; și m'am temut a-į lua, că m'ar h'i omorît.

— Eų m'aș duče după eį, da nu oį n'imeri — am dzîs eų.

— Du-t'e după eį cum ț'oį spun'e eų, că eį n'imeri: dacă i treče izvoru, apoį maį trečį unu și acolo-s mult'e lomurį doborîț de vînt.

M'am dus și am aflat papučiį, și am aflat și ștrimfli, și į-am luat, și am plecat cu eį. Apoį o γ'in'it un vînt d'ẹ-o oborît pădurẹa tătă žos. Eų am γ'in'it cu ștrimfli pînă în Prelucă, la căsucă, und'e am fo' eų. Apoį o γ'in'it ẹa, Fata Păduriį, după ștrimfli și după papučį, să-į daų. Apoį o dzîs că să-į daų papučiį. [Aci a urmat o mică conversație].

— Če-į čere tu, ačeẹa ț'oį aduče.

— N'aį n'emn'ica la mine.

— De į-aį dat la ọarečine, apoį spune numele că n'oį γ'in'i la tine.

— Nu į-am dat la n'ime, dar la mine n'aį n'emn'ică.

Omu ačela če mį-o spus, apoį el o mărs la oį cu merinde ș'apoį o mărs pînă 'n K'eįe, o pus desağiį žos, ș'o pus capu pă desağį ș'o murit, că o făcut Fata Păduriį ọareče.

Apoį Fata Păduriį e femeįe ca și femeile, numa aų obrazu stîng flocos, că čelalalt e h'ireș. Eų am meșteșugu mn'eų, că ẹa n'are putere pă min'e. Und'e tună d'in čer înt'ọareče claįe de orz, o d'e grîų, apoį claįa arde; apoį če rămîne, apoį įa nouă-dzăčį d'e grăunțe și l'e pọartă la t'in'e și tămîe care e služîtă d'e nouă orį în beserecă. Apoį ačele le pọartă în žeb la tine și șohan n'are put'ere Fata Păduriį pă tin'e.

1923. Şugătag-Sat — Todor Tincu, 93.

DXL

Asta pasăre care cîntă așa în pădure strîgă plọaįe și să k'įamă *caįe*. Strîgă plọaįe păntuče cîn Dumn'edzăų o făcut lumẹa, păį ẹa n'o vrut a lucra la apă, că atunčį tăte păsările aų lucrat la apă. Ş'apoį strîgă așa că-į e sete și nu-į slobod a bẹa d'in părîų, či numaį cîn plouă, atunčin'ẹa bẹa apă d'e plọaįe d'e pă četina d'e molid.

1920. Borșa (Răpedẹa) — Iọan Stescu Gağẹa, 18.

DXLI

Dzua lupk'ilor cad'e 'n dzua de Cozn'i̯an, i̯arna. Apoi̯ le̯agă mel'iţa, fo̯arfečile, k'i̯aptănu; le̯agă o şt'ergăto̯are şî o ţîpă păstă uşa căsîi̯ pă dou̯ă noduri̯, păntu lupk'i̯, ca si̯arele să nu mănînče marhăile.

1920 Săčel — Năstaca Petrovai, 60.

DXLII

Cîn vre̯a a fa' casă, tocma cîn vre̯a a înk'ei̯a stratu, apoi̯ atunče̯a tai̯e o dutcuţă d'e dzăče creiţari̯ în patru şî o pun'e cînd înk'i̯o̯atără stratu. Acole̯a pun'e întîi̯ cît'e un darab la tuspatru înk'eeturile şî apoi̯ n'ime nu po̯at'e fa' n'iči̯ o vražă, n'imn'ic.

Cîn rîd'ică apoi̯ corn'ii̯ d'e o l'eţuesc, apoi̯ atunči̯ rîd'ică st'e̯ag d'e năframă gazda čin'e fa' casa şî o dă d'e prezent la mai̯stăr cînd prind'e a drăn'iţî. Cîn mai̯stăru i̯a năframa, apoi̯ el dzîče gazdei̯: «noroc» şî dă cu či̯ocanu pă dran'iţă.

· 1920. Săčel — Aceeaşi.

DXLIII

În G'işău-d'e ği̯os apoi̯ fac fet'el'e pă la Sîn-Văsîi̯, bat găle̯ata oilor cu nou̯ă zmičele d'e măr dulče; apoi̯ o bat'e fata ače̯e̯a če-i̯ 'nt'acolo und'e-i̯ găle̯ata şî dzîče aşa:

Hăi̯, voi̯ mare găl'etari̯,
Da la oi̯ îmblatu-v'aţ?
Caž dulče mîncatu-v'aţ?

Apoi̯ fata če̯a durăi̯a' găle̯ata la če̯alaltă fată care stă în če̯e̯a lature, apoi̯ če̯a dzîče:

N'iči̯ la oi̯ nu n'e̯-am îmblat,
Caž dulče nu mn'i̯-am mîncat.
Merişor
În codrişor
Fače mere roşîo̯are;
Fače, fače,
Nu le co̯ače,
Ple̯acă vîrvurile 'nco̯ače,
Şî i̯au̯ dou̯ă-trei̯ zmičel'e
Să bat ursît'el'e mel'e.

Găle̯ata o durăesc fet'el'e în casă, în şezători̯, şî feči̯orii̯ stau̯ pă d'e lături̯.

1920. Săcel — Aceeaşi.

DXLIV

Su' pre-sara d'e Sîn-Zien'i̯ apoi̯ feči̯orii̯ fac făt'i̯eri̯ d'e dran'iţă şî pk'ico̯ară cu răşînă şî l'e aprind. Fac făt'i̯eri̯ pă d'e̯aluri̯, pă imaşuri̯ păntru marhă, le ţîn în mînă şî l'e învîrt'e̯a' ca şî cum învîrt'esc st'e̯agu, ş'apoi̯ pk'ică făt'ii̯. Apoi̯ pă d'imin'e̯aţa mărg babel'e acolo şî strîng făt'ii̯ d'e̯-ačele şî le pun în straturi̯ d'e čepe şî d'e ai̯,

Să n'avem d'e n'ime bai̯,
Să nu cumpărăm mălai̯.

1920. Săčel — Aceeaşi.

DXLV

«Placă, domn'işorule, d'e mai̯ scrie alta:

— Da če̯-ai̯ lucrat tu astădz, surată?

— Da če să lucru? I̯a, am fost pă iči̯, pă cole̯a, ş'apoi̯ vedz că astădz e lun'i̯ şî

Lun'i̯ e Lun'ei̯,
Marţ e Macovei̯,
Mn'ercurile l'e ţîn l'egat'e,
Ği̯oile nu mn'i să cad'e,
Vin'ere̯a păntru bărbatu,
Sîmbăta-i̯ a morţîlor,
Dumin'eca-i̯ a toţîlor».

1920. Săčel — Căl'ina Danč, 28.

POVESTIRI CU PRIVIRE LA VIEAȚA DE ASTĂZI

DXLVI

Eu̯ am născut în (18)30. În (18)48 am mărs în bătai̯e cu Unguru. Apoi̯ o γ'in'it Rusu de la Dorna și m'o luat cătan'e în 52. Apoi̯ am služît 12 ai̯, apoi̯ am γ'in'it acasă, am șădzut 6 săptămîn'i̯ și m'o čerut să mă duc la honvezi̯. Dacă m'o čerut la honvezi̯, apoi̯ eu̯ m'am dus în pădure și am îmblat 6 ai̯, dar n'am făcut nemn'ică, da numa am îmblat pă la păcurari̯ și mn'i̯-o dat d'e mîncari, că eu̯ le tăi̯a lemne și făče̯a laptele brînză, și le făče̯a foc.

Eu̯ am avut casă în *Ph'etrile Lučî*, acolo, de cătră Blidari̯, și acolo șăde̯a i̯arna; acolo est'e casă în pămînt. Apoi̯ acolo am șădzut șase i̯ern'i̯ cu soți̯a mn'eu̯ ș'apoi̯ žandarii̯ nu pute̯a γ'in'i acolo, că omătu era mare, pînă aiče̯a. Pă soți̯a mn'eu̯, Puț Pătru, l-o pușcat în pînčete pandorii̯, aiče̯a, în Crăčești̯, to̯amna. Apoi̯ eu̯ am fugît în pădure și o sculat comn'ișerii̯ o̯amin'ii̯ din trii̯ sate și 18 plăi̯eși̯; eu̯ am mărs în pădure cu caru cu doi̯ boi̯ a unui̯a frat'e a mn'eu̯ și apoi̯ o γ'in'it acolo comn'ișerii̯ și plăeșii̯ și s'o dat pă min'e. Eu̯ am fugît și m'am dus pînă 'n N'eγru, acolo în hotaru nost și m'am băgat în grădinuța Fet'elor Pădurii̯, în flori̯, ș'apoi̯ ele o γ'in'it acolo trii̯ și o dzîs cătă min'e:

— «Măi̯, da če t'e̯-ai̯ băgat în grădinuța no̯astă? Că t'e̯-om omorî, și t'e̯-om h'erbe și t'e̯-om mînca!»

Eu̯ am dzîs că nu mă tem. Și am γ'in'it d'in N'eγru în sat și mi̯-am luat merinde să mă duc la honvezi̯. M'am dus și am șădzut patru ai̯, ș'am γ'in'it acasă, apoi̯, în sat, și am purtat l'emne d'e brad d'in Săpînčio̯are.

Apoi̯ am făcut 6 cară, graždurî, șuri̯ aiče̯a în sat, și m'am dus apoi̯ ș'am șădzut la oi̯. În Călinești̯ am fost čînč ai̯ la oi̯; dupăače̯a am fo' și boar în trii̯ ai̯, ș'amu 13 ai̯ am șădzut în Preluca I̯urî. Amu îs pă drum d'e un an, m'o luat înaint'e pk'ičio̯arele și nu-s bun d'e n'imn'ic.

După če am întors d'in bătae, din Bosna, apoi̯ am γ'in'it în sat și am băut băutură la fogădău̯, și o γ'in'it unu, Mn'iculae, la min'e și o dat cu o pk'i̯atră în min'e. Apoi̯ eu̯ am luat

pk'i̯atra și am dat în el, și el o murit, că l-am loγ'it în cap. Apoi̯ m'am dus d'e bună voi̯e la O̯armeçi în Siçet, și am spus če am pătimat, și acolo am capatat trii̯ ai̯ și am șădzut în Seçedin, în t'emn'iță. Acolo, în t'emn'iță, o fo' o mn'ie și nou̯ă sut'e d'e robi̯. Acolo era și popa Lucači̯ d'in Șișeșt'i̯. Apoi̯ eu̯ i̯-am purtat mîncare̯a și băutura de la po̯artă, care o adus do̯amna preute̯ască, că el n'o fo' slobod să se vadă, că el o fo' însăcurat d'in patru țări̯.

Eu̯ am eșît mai̯ i̯ut'i̯ cu opt dzîle. Apoi̯ mn'ie mn'i̯-o trimăs cart'e să mă duc în Șișești̯ și să h'iu̯ acolo cu el, că-i̯ plăče̯a să h'ie cu min'e. În t'emn'iță în tătă dzua vorbe̯am cu popa Lucači̯.

1923. Șugătag-Sat — Tincu Todor, 93.

DXLVII

Cît a lucra omu nu-i̯ păcat. Numa să nu fure, să nu omo̯are, să nu curze̯a', că ačela e păcat. Numa Židu crede că nu e păcat ca să omorăști̯ un om; că el cînd t'e vede pe punt'e, el te vre̯a țîpa în apă. Židu-i̯ sfredrele dracului̯.

1920. Budești̯ — Ile̯ană Tămaș, 33.

DXLVIII

Nu-i̯ bou̯ așa d'e cornuș să nu să či̯ungăra', și calu atîta d'e bui̯ac să nu-ș calče 'n căpăstru. Apoi̯ și Žizîi̯ îs așa: batăr cît de gazdă mare a si, la vreme̯a po̯ate să sie sărac. Că Židu e ca calu: că calu odată-i̯ gras, odată-i̯ calic.

1920. Budești̯ — G'eorçe Berinde̯a, 51.

DXLIX

Placă, domn'ișorule, a sta cu noi̯ aiči̯uca la cosalău̯. I̯a, noi̯ cosîm pănt'ŭ darab d'e pk'ită. D'apoi̯ cînd o călcat 'mpăratu țara, apoi̯ tăt n'emn'eșigu o pk'icat și o fo' una cu tății̯; ș'apoi̯ o γ'in'it ingineri̯ d'e̯-au̯ măsura' pămîntu și d'e̯-atunče̯a s'o făcut tăbulățiile. Apoi̯ o fo' bo̯ine, că n'o fo' fo̯ame, ș'o fo' fărină d'e̯-ačee̯a de grîu̯, d'e pk'iclu.

Amu-i̯ tare greu̯ d'e trăit. Apoi̯ eu̯ am fo' mărișor, d'e doi̯sprădzăče ai̯, cîn o trecut împăratu pă la Ocnă și n'i̯-o dat creițari̯ cu mîna. El o fo' d'e optsprădzăče ai̯. Apoi̯ atunči̯ o călcat țara asta împăratu čela care o murit amu. Atunče̯a bo̯irău ave̯a o botă; d'apoi̯ era 'ncristată o̯amn'inii̯ pă botă. Apoi̯ da čindzăči̯ d'e creițari̯ porție, dai̯ un zlot, apoi̯ cu custura luai̯ cristătura d'e pă botă.

1920. Sirçi̯ — Mitru Dunca, 100.

DL

Nu este mălai̯, poț muri ğio̯s, poț peri, că nu t'e 'ntre̯abă n'imeni̯ d'ipče stai̯ acolo ğio̯s.

1920. Breb — Îndrei̯ Sîma, 90.

DLI

Am fo' 'n G'esăști̯ ca să cumpăr dohan și mn'i̯-o dat o babă și o dzîs că-i̯ dohan, și e̯a mn'i̯-o dat flo̯are̯a so̯arelui̯ — f . . . -i̯ mormîntu mamei̯ mîne-sa. C'apoi̯, vedz că fără tabac odată'm pare că mă și b'eteșesc.

1920. Breb — Același.

DLII

Înt'a' rînd pune̯am pui̯ și closcă ș'ave̯am pui̯ bugăț; d'amu

nu-i̯ n'imn'ica. Čel sărac bçetu astădz po̯at'e peri: n'ai̯ ave̯a če vind'e, n'ai če mînca.

1920. Breb — Frăsîna Moraru, 30.

DLIII

Pk'ică o greutate fără samă păstă noi̯ cu Žizii̯. Sînt om de şasedzăči̯ de ai̯ şî am trăit numai̯ cu glo̯abă şî cu năcazuri̯. Fă b'ine şî du la Mărire̯a ţărei̯ no̯astre plînğere̯a no̯astă, ca să scăpăm odată d'e Žizii̯ ăşti̯a, că tare greu̯ n'e sug. T'e rog cu lacrimi̯ în ok'i̯, ca şî tăţ de čiče̯a, ca să fači̯ lacrămă pă la čei̯ mari̯ ca să ne scape de Žizii̯ čeşti̯a.

1920. Breb — G'eorçe Codre̯a, 60.

DLIV

Amu do̯au̯ădzăči̯-şî-şapte, do̯au̯ădzăči̯-şî-optu ai̯ pămîntu o fo' laolaltă, n'o fo' împărţît n'icăriri̯. Tăt cosalău o fo' a satului̯: Crizin'ile, Măgura-Ou, Pogoru, Sălaşu, Bandre̯a, Şesurile, Gutîi̯u o fo' d'e păscălău̯ şî el o fo' a nostru o̯aricînd. Da amu e tăt crăi̯esc. Sub K'e̯atra-Gutîi̯ului̯ am ţînut boirne.

1920. Crăčeşti̯ — Vasîle Hot'e̯a, 50.

DLV

Apoi̯, domn'işorule, vedz că dacă aşa o fost: eu-s bătrîn şî e̯a-i̯ tînără. C'apoi̯ aşa o rînduluit Dumn'edzău̯, ca să sim laolaltă. D'e n'ar si vrut Dumn'edzău̯, n'ar si adus-o acasă la mn'ine. V'o dou̯ăsprădzăče săptămîn'i̯ am stat cu e̯a n'ecununaţ, ş'apoi̯ după ače̯ale săptămîn'i̯ n'e̯-am cununat. Că e̯a-i̯ amui̯a d'e dou̯ădzăči̯ d'e ai̯ şî eu-s trecut d'e şasedzăči̯. Pînă amu prunči̯ n'am avut; d'e̯-amu, d'e̯-a rîndului Dumn'edzău̯, nu ştiu̯.

1920. Hărničeşti̯ — Ştefan Bozai̯.

DLVI

Eu̯ m'am bătut la Italia; atunči̯ mi̯-o vin'it *dum-dum* şî m'o luat aşa. Italienii̯ sînt tare aspri, cum e piparca. Apoi̯ cum îs Italienii̯ numa noi̯, Ardelenii̯, sîntem aşa.

Eu̯ pînă amu am munčit la mine. Tăt acolo erau̯ şî o̯amini̯ din Arsuri̯, din Plopk'eşti̯ şî era şî unu din Moldúa.

1920. Breb — Guga Alexa, 23.

DLVII

Să ne 'ntîlne̯a domnu 'n şedzători̯ i̯arna, c'apoi̯ audze̯a mult'e hori̯. Amu-i̯ greu̯, c'apoi̯ şî o̯amen'ii̯ să spar, ş'apoi̯ care-s la fîn, la cosît, care-s aire̯a.

1920. Ğiuleşti̯ — Io̯ana Pop, 30.

DLVIII

Frat'e mn'eu̯, tăt'e bun'e şî frumo̯asă ar h'i, numai̯ d'e n'e̯-ar tign'i d'e lume̯a asta. Că noi̯ aiči̯uca trăim atît d'e rău̯, că tăt'e năcazurile cad pă noi̯, şî apoi̯ numai̯ domn'ii̯ čei̯ mari̯ n'e fac tăt'e ast'e̯a, n'e trag cu ok'ii̯ înk'işi̯. Mare durel'e avem, fătu mn'eu̯, că nu putem n'iči̯ fače cruče lu Dumnădzău̯: «Do̯amn'e, dărui̯a-nă!» D'e bună samă am agod'it ca cum să n'e aducăDumn'edzău̯ Rumînii̯ să n'e sco̯ată d'in tăt'e năcazurile şî durel'ile; dară că tăt'e tăt aşa rămîn: în plisă am fo', în plisă rămîn'em, nu n'i̯-o adus mare bin'e. Amu, cînd mă duc la bold în Siçet,

numa atîta văd că amu mă pișcă, aičĭuca mă pișcă, acolo mă pișcă, tăt mă pișcă care cum mă găsășt'e. Pînă în Rumăn'ia-mare m'až duče, numa să știu̯ că acolo-i̯ bin'e d'e trăit, cîtu-s eu̯ d'e ducučită. Po̯at'e pă airil'e̯a o h'i bin'e, da aičĭuca nu-i̯ d'e fel bin'e. Po̯at'e pă čee̯a lume numa. Apoi̯, mălai̯u să uscă tăt, d'ipče nu tăț Rumăn'ii̯ să i̯ubăsc; ș'apoi̯ Dumn'edzău̯ n'e trimăt'e o̯areče ped'e̯acsă.

1921. Ği̯ulești̯ — Io̯ana Pinte̯a, 80.

DLIX

D'e̯-ar si o le̯ac' d'e dohan, domn'ișorule, ca să dohăn'esc, că d'e trii̯ săptămîn'i̯ n'am dohăn'it nimn'ica. C'apoi̯ vedz, tare-i̯ rău̯ a dohăn'i frundză d'e urdzîcă și d'e flo̯are̯a so̯arelui̯, și nu put'em fără tabacă, că-s cunt'it cu k'ipa. Apoi̯ cîn am dohan nu bag bagău̯ în gură. Dar să știi̯ duma-ta că-i̯ mai̯ bună o gură d'e bagău̯ d'ecît o k'ipă d'e dohan, dipče apoi̯ čee̯a tare o sîmțesc acră, ș'apoi̯ nu mă zăhăi̯a' și poči̯ lucra. Că cu k'ipa mă mai̯ zăhăi̯a' la lucru, o lozesc d'e greblă și d'e co̯asă, o tui̯.

1920. Berbești̯ — Pătru Cupče̯a, 66.

DLX

Este un bot'ei̯ d'e oi̯ și sîmt capre dou̯ădzăči̯ între oi̯. Și caprele čele să aleg d'intre oi̯ d'e t'ilin, nu vre̯au̯ a umbla cu oile. Că oile ar șăde̯a pă cîmp, ele să duc în huči̯. Nu să văžăsc laolaltă, fără d'e t'ilin.

Apoi̯ tocma așa și noi̯, Rumînii̯, cu Ungurii̯; ei̯ să țîn domn'i̯, mai̯ domn'eț, și noi̯ săm proști̯. Săm Rumîn'i̯, și noi̯ dară că cu Rumîn'i̯ n'e̯-am trağe.

O fost un Ungur ș'o dzîs că clopotu nost d'e la beserecă strîgă «pk'ită d'e mălai̯, pk'ită d'e mălai̯» și că a lor strîgă: «buza k'eneret» (pk'ită d'e grîu̯).

1920. Berbești̯ — Același.

DLXI

La domnari̯ pare-le rău̯ că s'o dus Ungurii̯ d'e̯-aiči̯, că amu nu-i̯ barță, nu-i̯ n'imn'ica. D'e cîn o zin'it Rumăn'ii̯ o pk'icat aeste d'e̯-atunči̯.

1920. Berbești̯ — Același.

DLXII

Apoi̯ či̯umn'iliturile aste̯a noi̯ le spun'em atunči̯ cînd desfăcăm cucurudz to̯amna, atunči̯ cînd îl desfačem d'e p'ițîi̯en'e.

1920. Vad — Todosîe Telept'e̯an, 20.

DLXIII

Čei̯a care o dzîs că Văd'en'ii̯ îs *căcat d'e cîn'e* [cfr. XDIX], apoi̯ tre̯abă să sie vr'o femei̯e, d'ipče-s mîn'io̯ase că fečiorii̯ d'e pe la ei̯ grăi̯esc cu fet'ele d'e̯-aiči̯, d'e la noi̯ și tăț au̯ drăguță aiči̯, d'ipče aiči̯ fet'ele-s mai̯ mîndre, mai̯ la rînd cu tăt'e. La noi̯ sat'ele n'e dzîc *čiotormen'i̯.*

1920. Vad — Aceeași.

DLXIV

Amu nu horesc așa: o̯areče hori̯ mîndre să sie, ca d'in bătrîn'i̯ hori̯. Amu nu-s d'e̯-ačele̯a. Amu sînt d'e̯-ai̯este̯a d'e̯-a *mîndriorului̯* numa. Apoi̯ ai̯este̯a d'e̯-amu mn'ie nu-mi̯ plac și n'iči̯ că vre̯au̯ să le știu̯; c'apoi̯, če mn'i-s bun'e?

1921. Vad — Io̯ana Codre̯a, 41.

DLXV

În tătă dzua păcurarii̯ călęa' cu izvarn'iță caldă un darab d'e caș în căldare und'e serbe urda, apoi̯ îl țîpă înt'o bărbînță cu izvarn'iță; da izvarn'ița e acră șî stă acolo pînă astară, pînă să či̯untă. Apoi̯ d'ę-acolo, cîn zin či̯oban'ii̯ d'e la oi̯, scot d'ę-acolo cît'e o darabă, apoi̯ o pun'e înt'o gălęată șî țîpă acolo un găvan mare, așa, d'e urdă caldă. Ș'apoi̯ ačela să k'ęamă *boron'eț*. D'e să văžęa' pîn'e, apoi̯ mănîncă pîn'e; d'e nu să văžęa' pîn'e, apoi̯ mîncă boron'eț gol șî să fac la obradz așa cum îi̯ dracu d'e roșu.

1920. Vișeul-de-jos — Dumn'itru Pop Cîrčei̯, 71.

DLXVI

Dumn'i̯ə-vǫastă d'in lontru nu știț cum să̦ lucră ačiči̯uca. Noi̯ creșt'in'ii̯ dučem în sîlă, d'ipče nu-i̯ cu če a trăi, că munți-s pă mîna Židzîlor. Pînă amu nu n'ę-o dat n'iči̯ pămînt, n'imn'ica. C'apoi̯ n'iči̯ čei̯ care au̯ cîrma satului̯ nu țin cu noi̯, că vedz, Rumîn'ii̯ n'au̯ d'e und'e da ban'i; nu-i̯ mai̯ întręabă n'imen'i̯, nu-i̯ controlęa' n'imen'i̯ če lucră cu noi̯.

1920. Borșa (Pk'etrǫasa) — Gavrilă K'íči̯u, 50.

DLXVII

Eu̯, domn'ișorule, să nu h'i băută o lęacă d'e horincă, n'aș h'i trăită până amu. Apoi̯ cu horinca asta nu mn'i era așa bai̯ să h'i mîncată pk'ită.

1920. Săčel — Gahe Mecleș Danč, 64.

DLXVIII

Aičęa, pîn darabu esta de țară, nu să fače n'emn'ica, tare-i̯ săracă, că-s numa munț. Numa mălai̯u să fače șî ačela numa atunčęa cîn nu pk'ică bruma, c'apoi̯ îl ğed'eră dacă pk'ică.

1920. Cuhęa — Vasîle.

DLXIX

O femei̯e o băgat d'e slugă pă un pocăit care o zin'it d'in cătan'e și o găzdăluit cu el vreme d'e trei̯ ai̯. Și înt'ačei̯a trei̯ ai̯ o avut un cocon. Și ęa tăgădui̯a, că nu-i̯ cu el. Ș'amu o zin'it bărbatu-său̯ d'in Rusîi̯a, und'e o stat činči̯ ai̯ și o găsît coconu acasă. El n'o făcut n'emn'ica la femei̯a-sa; numa să află rușînat, nu mere n'icări și o dzîs că tăt'e să si arsă, numa ačela lucru să nu si fǫastă.

1920. Rosavlia — Ilęana Rus, 24.

MUZICĂ POPULARĂ

Referindu-mă la afirmaţiunea făcută altundeva (cf. revista *Vieaţa nouă, XVI* (1920), 171) privitor la folklorul muzical al Maramureşului, relevez şi aci, că, în această privinţă, acest ţinut nordic e slab reprezentat: îi lipseşte mai mult sau mai puţin acea expresivitate puternică şi caracteristică a *doinei* româneşti, a aşa numitelor *cântece de coastă* bunăoară, în care curge duioşia subtilă şi pătrunzătoare a sufletului românesc. *Dârlaiurile* maramureşene se caracterizează prin monotonia lor şi multe din ele — vorbim de muzica vocală — prezintă aceeaşi modulaţie ca şi cele *morţăşti* (cf. de exemplu n-rul 8). Aceste constatări le-am putut face atât în vieaţa casnică din interiorul satelor, cât şi în cea dusă pe plaiurile ca şi în munţii Maramureşului: la *cosalăų* ca şi la păcurari. Din vieaţa satelor de relevat aria n-rul 10 SĂ BEM, care e dat ca un cântec bătrânesc şi care azi se aude din ce în ce mai rar: doar lăutari bătrâni îl mai cântă din viori surdinate şi aproape numai pe coarda lui *sol*, răscolind evocări melancolice ale unor vremuri patriarhale. Cântecul cred că l-am notat bine, după ce l-am învăţat să-l cânt din flaut alături de un lăutar bătrân; partea a doua — *Allegro* — e redată şi de Isidor Man în al său *Apşenescul*, cu accompagnament de piano. Cuvintele acestui SĂ BEM nu le-am putut culege, întru cât cei care îl cunoşteau îl fredonau numai, fără cuvinte.

O caracteristică însă proprie muzicei maramureşene cred că o prezintă *trâmbiţa* păcurarilor. Lungă de 2.90 metri până la 3.10 şi făcută din lemn uşor învelit cu tinichea, ea e un instrument eminamente păstoresc, din care se cântă ţinând-o cu mâna rezemată cu cotul în coapsă. Singurul cântec ce se aude cântat din *trâmbçită* este *Ină, tată, ină* — despre care vezi explicaţia în *Introducere* — sau aşa numitul A OILOR, cu variantele sale (cf. n-rul 1). După cum am spus şi în *Grai şi suflet* I, 156, *horia oilor* „e un cântec bătrânesc a cărui modulaţiune îl scoate din rândul cunoscutei doine româneşti şi în al cărui spirit se mai aud în Maramureş — azi din ce în ce mai rar — şi altele: *horia pribagului, a caprelor, a primăverei*, etc.". Această *hore* o au şi Huţulii, după cum se poate vedea din n-rul 2 NA TREMBITE, pe care am reprodus-o din valoroasa lucrare a lui Włodzimierz Szuchiewicz, *Huculszczyzna*, tom drugi, pag. 118 (Kraków 1902). Pentru a înlesni cititorului cunoaştere. nuanţei reale a trâmbiţei precum şi pentru a controla redarea acestui cântec pe care eu am făcut-o cu ajutorul flautului, reproduc sub n-rele 3 şi 4 acelaşi cântec din importanta culegere a lui Béla Bartók, *Volksmusik der Rumänen von Maramureş*, 117, unde, cu un lux ştiinţific, sunetele trâmbiţei ni se înfăţişează până în cele mai mici detalii.

Cât priveşte muzica instrumentală — de vioară — cf. B. Bartók, *l. c.*

N-rul 1. A OILOR
Cântată din caval

Auzită de la Gavrilă Pătrăuş, 27 ani, în Şieu, 1922
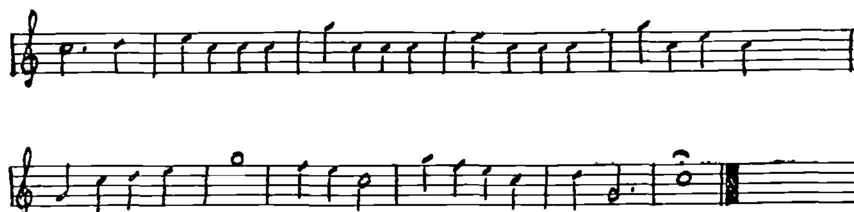
I-nă, ta-tă, i-nă : Oi-le fu-ra-tu,

În ța-ră mînatu, Tă mu-ne legatu!

Allegro — După ce s-a găsit oile.
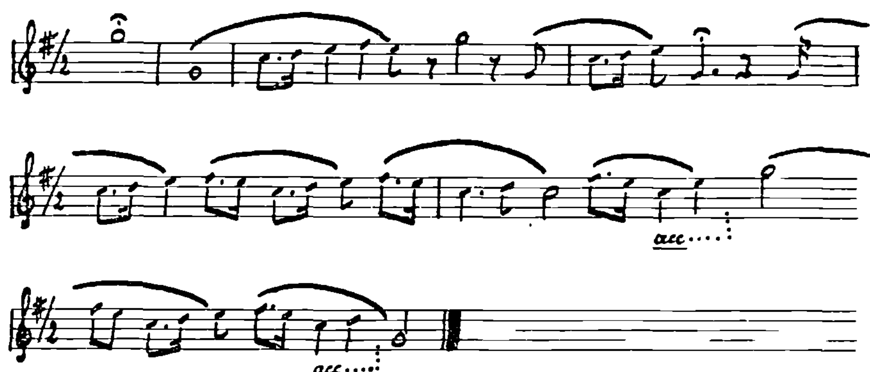
N-rul 2. NA TREMBITĘ
Jak owce przydą w połoninę.

Din Szuchiewicz, *l. c.*
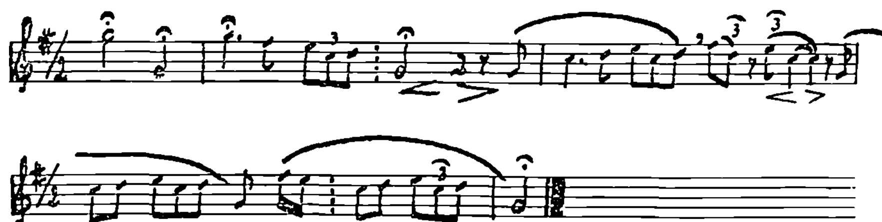

N-rul 3. CÂND MERG OILE LA MUNTE

Din Béla Bartók, *l. c.*, n-rul 198.

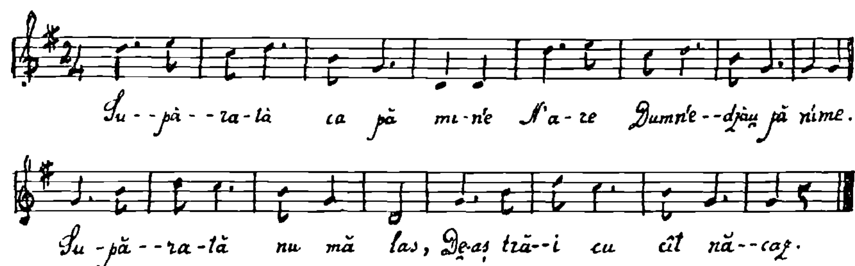
N-rul 4. HORA PĂCURARULUI CÂND A PIERDUT OILE

Din Béla Bartók, *l. c.*, n-rul 199.

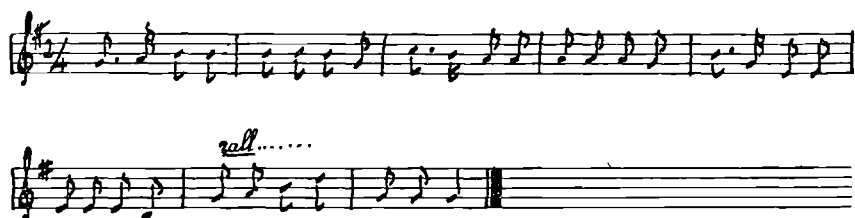
N-rul 5. CÂNTEC

Auzit de la Arba Iulčęa, 27 ani, în G'esăşti, 1920.
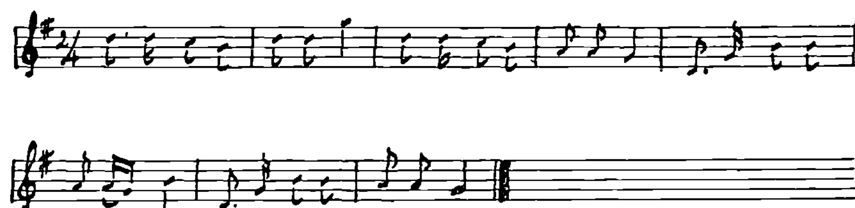

N-rul 6

Auzit în Sat-Şugătag, 1921.
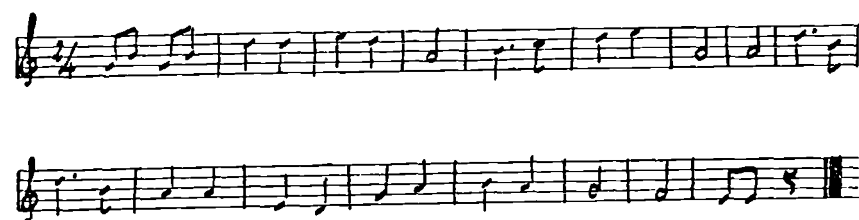

N-rul 7

Auzit în Breb, 1920.
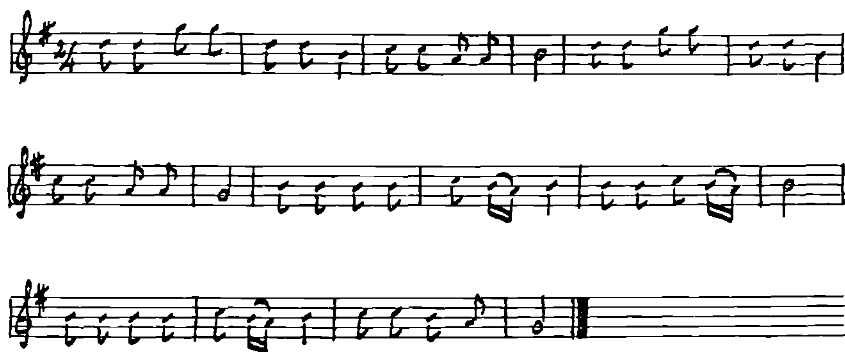

N-rul 3

Auzît în Săpînța, 1920.
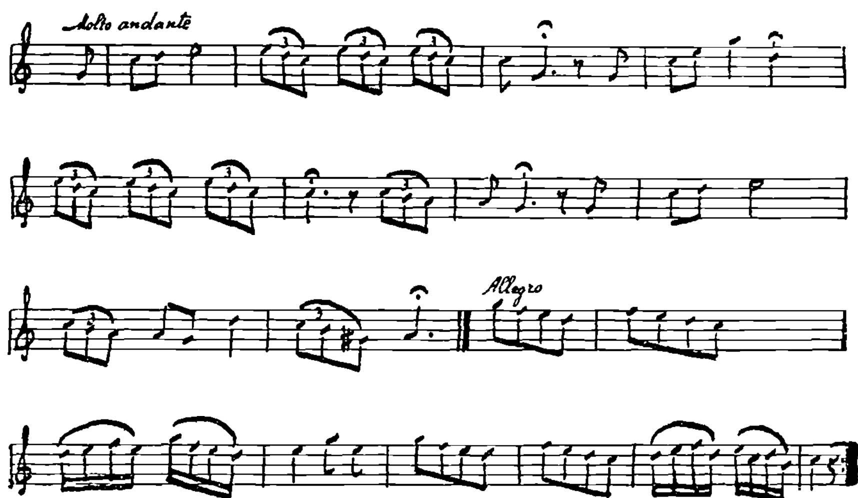

N-rul 9

Auzit în Petrova, 1920

N-rul 10. SĂ BEM

Auzit dela lăutari în Rozavlia, 1922

A P E N D I C E

PIESA TEATRALĂ A NAŞTEREI LUI ISUS HRISTOS

«Piesa teatrală» pe care o reproduc aci, în *apendice*, mi-a dat-o în manuscris săteanul Gavrilă Pleş (49 ani), din Ieud, în ziua de 10 ianuar (marţi) 1922 chiar în comuna Ieud unde mă dusesem anume să văd jucarea acestui «Viflaim». Acest fel de teatru era mai desvoltat înainte de războiul european (1914) şi se juca nu numai pe valea Izei, ci şi pe Vişeu ca şi pe Mara. Actualmente obiceiul acesta, pe care îl găsim şi la alte popoare (Slavi, Germani, Neo-latini) e pe calea dispariţiei, păstrându-se doar în câteva comune, în fruntea cărora stă Ieud. Manuscrisul — un caiet de 33 file, astăzi în posesia mea — se datoreşte învăţătorului *Petru Bilţ* († 1904) din Ieud.

Sătenii din Ieud jucau această piesă pregătind-o singuri şi din propria lor iniţiativă, oferind publicului în zilele de Crăciun o plăcută şi instructivă distracţie desfăşurată absolut fără nici o pretenţie şi în simplitatea cea mai patriarhală posibilă într'una din sălile de clasă ale şcoalei (vezi cele şase scene din această piesă reproduse în planşele XX, XXI şi XXII.

In ceea ce priveşte transcrierea manuscrisului, cf. *Introducerea*;

VESTITORUL

Prea onorat domn de casă,
Din oameni persoană-aleasă,
Eu-s trimes ca vestitor
De al meu poruncitor:
Vă vestesc că-a noastră ceată,
Ce din Ieud e sculată,
Nu-i departe așezată.
De cumva binevoiți
Ceata noastră s'o primiți,
Ea va face pomenire
Despre-a lui Hristos venire,
Și va face cheful bun,
Cum să cade la Crăciun.

ACTUL I-i

VESTIREA NAȘTEREI LUI HRISTOS

INGERUL GAVRIL

Bucură-te, Prea-curată,
De păcate nepătată,
Marie plină de dar,
Că la Domnul ai mult har.

MARIA

Cine te numești a fi,
Și cum ai venit aci?
De la care regiune
Imi aduci închinăciune?
Mă tem că te lingușești
Cînd mie așa-mi vorbești.
Deci spune-mi adevărat:
De ce Domn ai cuvîntat?

GAVRIL

Eu sînt înger Serafim,
Dumnezeu mi-a zis să vin,
Să-ți aduc o mare știre
Despre-a lumei mîntuire.
Tu vei naște pre *Cuvîntul*
Carele-a făcut pămîntul,
Cel de îngeri lăudat,
De oameni *Isus* chemat.
Fiul lui David se va zice
Și pre om va să-l ridice
Din moartea păcatului
Din adîncul iadului.
Deci, tu, cea plină de dar,
Nu te 'nspăimînta 'n zadar,
Că spirit sfînt te-a umbri,
Mamă Domnului vei fi.

MARIA

Această făgăduință
Mie mi-e cu neputință,
Că vreau să rămîn tot fată,
Cu nuntă ne'npreunată,
Precum Domnul mă cunoaște,
Și așa, prunc cum voi naște?

GAVRIL

Acest lucru minunat
Dumnezeu sfînt l-a lăsat,

Şi vei naşte ne'ntinată
Fiul ce-a făcut lumea toată.
Mare taină, negîndită,
Va fi prin tine 'mplinită,
Căci se va naşte din tine
Unul din sfînta Treime;
Tu vei naşte şi vei creşte
Pre Cel ce lumea hrăneşte,
Şi-a făcut toate ce sînt
Sus în cer, jos pre pămînt.
Iţi spun, Marie,- adevărat
Că îngerii s'au mirat
Cum o vergură lumească
Va pe Dumnezeu să-l nască.

MARIA
umilită

Iată serva Domnului,
Fie după voia lui.

ACTUL al II-lea

Iosif încredinţează cu Maria

Marie sfîntă, curată,
Ştiu că eşti din viţă 'naltă,
La suflet eşti umilită
Şi de Dumnezeu iubită.
Eu încă-s un om sărman
Tot din a lui David neam,
Şi nu cerc în lume-avere,
Fără 'n Domnul mîngîiere.
Un dor ceresc m'a 'ndemnat
Şi la tine am intrat
Să te rog să-mi fii soţie
In această lume mie;
Să mă 'nveţi ca tine eu
A ruga pre Dumnezeu.
Eu voi fi ţie sprijin
Pe acest pămînt strein,
Şi mult ne vom bucura
Cînd pe Domnul vom ruga,
Să fie 'ndurat spre noi,
Să ne scape din nevoi.

MARIA

Iosife,-a ta cuvîntare
Mie-mi face supărare,
Că eu mi-am propus odată
Că voi să rămîn tot fată,
Cu nunta ne'npreunată.
Eu nu mă voi mărita,
Că-mi place biserica
Mai mult ca toată lumea.
Vezi că lumea-i rău stricată,
Omenimea-i blestemată:
Nu roagă pe Dumnezeu,
Mai voioasă face rău.
Pentru-aceea mă depart
De oameni ca să nu-i văd
Pînă fac atîtea rele
Şi plîng pentru ei cu jele.
De cumva tu te rogi bine
Lui Dumnezeu ca şi mine,
Ca să scape de sătan,
Pe toţi pruncii lui Adam,
Eu ţi-s soaţă 'n rugăciune
Şi în alte fapte bune,
Ce-s hrană sufletului
Şi plăcute Domnului.

IOSIF

Văd, Marie prea iubită,
Că eşti curată şi sfîntă,
Şi darul Domnului 'nalt
In inimă ţi-i 'ncuibat.
Ci mă rog cu osîrdie:
Fi-mi înger scutitor mie,
Să mă 'nveţi ca tine eu
A ruga pre Dumnezeu.

MARIA

Iosife, te rog, mă lasă
O leacă singură 'n casă,
Ca să 'ntreb pre Dumnezeu:
Implini-voi dorul tău?

Iosif iese afară, iar Maria se roagă:

Dumnezeule iubit
Care mi-ai făgăduit
Că-ţi voi fi locaş sfinţit,
Rogu-te foarte 'nfocat
Să-mi dai părintescul sfat:
Ce să spui ăstui bărbat?

Vine un înger şi zice:

O, prea 'naltă 'mpărătească,
A cerului mai aleasă,
Ca îngerii mai frumoasă:
Dumnezeu sfînt m'a mînat.
Ca să-ţi spun adevărat:
Primeşte-a lui Iosif sfat!

Iosif ciocăneşte la uşe, iar Maria zice:

Oh, dar vino, om iubit,
Că Domnul aşa-a voit,
Să-mi fii sprijin pe pămînt,
Să 'mplinim a lui cuvînt.

Apoi se roagă amîndoi în genunchi:

Dumnezeule 'ndurate,
Tinde-Ţi mare bunătate
Şi ne 'ndreaptă întru toate
Ca să le-arătăm la gloate
Pre pămînt cum să să poarte.
Dă-ne tărie 'n nevoi,
In năcazuri fii cu noi,
Ca cu dor să te iubim
Şi acum şi 'n veci, amin.

ACTUL al III-lea

Iosif află că Maria-i tăroasă şi voeşte în ascuns a o lăsa.

IOSIF
singur

Hm, hm, hm, ce o să fie
Cu mireasa mea Marie?
Of, acest lucru ciudat!
Oare să mă fi 'nşelat?
Ah, nu este cu putinţă,
Eu cred că aşa fiinţă,
Chiar cum este Maria,
Pe pămînt n'ai mai afla.
Dar acum mă duc şi-o las,
Să-mi mai treacă de năcaz.
Ho, ho, ho şi ba, ba, ba,
Almintrelea voi lucra:
Mă duc şi mă voi ruga
Cum a făcut şi dînsa.
Aşa-oi face, aşa, da,
Că mai bine voi îmbla.

Se roagă:

Doamne 'nalte, Dumnezeu,
Vezi-mi Tu necazul meu.

Ingerul: *sbin*, *sbin*, *sbin* (s'aude zburînd).

IOSIF

Aud zburînd
Un înger sfînt,
E pe pămînt,
Să-l aud, să-l ascult.

INGERUL

Iosife, nu fii scîrbit
Pentru celea ce-ai plinit;
Nu te teme a lua
Pre Maria 'n casa ta.
Că ea Sfîntul ce va naşte
Turma lui David va paşte:
El è fiu fără de tată,
Fiu ce-a făcut lumea toată;
E fiul Celui de sus
Şi tu-l vei chema Isus;
El iadul îl va zdrobi
Şi pe om va mîntui
De-a dracului vicleşug
Şi de-a iadului greu jug.
Deci, Iosife, fii voios,
Dănţueşte vesălos,
Că vei hrăni pe Hristos,
Mesia cel luminos.

IOSIF
jucînd de bucurie

Vonder Fenster bisţium tir,
Tanzder Iosif siongoadril,
De la fereastră la uşă
Joacă Iosif rotiluşă.
Bine-mi pare, vai, vai, vai!
Bine-mi pare, vai, vai, vai!

ACTUL al IV-lea

IOSIF
către Maria

Marie, n'ai auzit
Ce poruncă ne-a sosit

De la Cesarul August,
De la Roma din Apus?

MARIA

Ce poruncă a sosit,
Oh, Iosife prea iubit?

IOSIF

August Cesarul vestit
Multe ţări a cucerit,
Pre mulţi crai şi i-a supus
Şi la Ost si la Apus.
Şi acuma el voieşte
A şti pe cîţi stăpîneşte,
Care de unde se trag
Şi cu toţi ce număr fac.
Deci, iubita mea Marie,
Hai să mergem a ne 'nscrie
In oraşul strămoşesc,
A lui David neam crăesc.

MARIA

Să mergem, Iosife, hai,
Colo 'n satul lui Isai,
In Viflaemul vestit
Unde s'a născut David.

IOSIF

Merge-vom, scumpă Marie,
In Viflaim a ne 'nscrie;
Insă, of, vai, Doamne sfinte,
Ce ne-om lua de merinde?

MARIA

Mîngîe-te, soţul meu,
Ne-a rîndui Dumnezeu.

IOSIF

Eu îmi iau şi firezul,
Şi barda şi sfredelul;
Cu uneltele pe cale
Vom cîştiga de mîncare,
Poate şi vre-o trei parale.

Pleacă.

IOSIF

Văd, Marie prea iubită,
Că acum eşti tare trudită
De drumul acesta mare
Şi de arşiţa de soare.
Mai sileşte, că sosim
Indată la Viflaim;
Ne vom cere spre-odihnit
La vre-un neam de-a nost, cinstit;
Că-avem neamuri luminoase
Şi spre noi vor fi miloase;
Ne-or primi care de care,
Văzîndu-ne 'n lipsă mare.

MARIA

Cine trage 'n sărăcie
Aici n'are omenie.
Cel sărac şi izgonit
E de trudă pe pămînt.
Vezi că oamenii-s orbiţi,
Şi la inimă-s tîmpiţi,
Că cinstesc numai pe-aceia
La cari este avuţie;
Nu primesc pe cel sărac,
De-ar fi oricît de curat;
Şi eu nici nu m'oi mira
Cortil de n'om căpăta.

IOSIF

Nu cred c'ar fi cu putinţă
Tocmai a lui David viţă
Se fie aşa 'mpestriţă,
De sătană cucerită,
Se nu ne dea un minut
In casa lor puţin scut.

MARIA

Frate, de nu ne-or primi,
Dumnezeu sfînt ne-a scuti:
El e Tată tuturor,
Mai ales săracilor.

ACTUL al V-lea

Iosif la mai marele sinagogei, în curtelare la Isahar.

IOSIF

Inalt părinte Isahar,
Să aflu la tine har.
Eu-s din satul Nazaret,
Om serac şi 'n Domnul cred;
Şi-am venit cu-a mea soţie
Intre neamuri a ne 'nscrie.
Acum sîntem osteniţi
De drumul greu, şi flămînzi.
Soţia mea-i năcăjită
Şi-abia stă 'n sus de trudită.
Fă-ţi pomană şi ne lasă
Peste noapte 'n a ta casă;
Fie-ţi milă de-ai tăi fraţi,
Sînt din neamul luminaţii,
Macar că nu sînt bogat,
A lui David împărat.

ISAHAR
mînios

Ce voeşti, măi prostalău?
Ai durmi 'n palatul meu?
Cum ai putut cuteza
Tocmai la mine-a întra
Şi-a-mi minţi aşa avam,
Şi-a-mi spune că îmi eşti neam?
Măi, eu n'am neamuri ca tine,
Ialelei, fără ruşine,
Zdrenţuroşi, goi şi desculţi,
Chiar de Dumnezeu bătuţi.
A mele neamuri sunt bune,
Petrec tot în rugăciune,
In posturi şi 'n fapte bune.
De-acea Domnul îi iubeşte
Şi pe toţi îi dărueşte,
Şi nici cînd nu-i pedepseşte.
Tu de-acea eşti pedepsit,
Că eşti ceva prăpădit,
Şi 'ncă huleşti pre David,
Pre prorocul cel vestit.
Ai noroc că-amu postesc
Şi-s un om dunederesc.
De la alţi vei dobîndi,
Cît dinţii ţi s'or clăti.
Piei de-aici, cu-a ta soţie,
Mergeţi barem în pustie,
Şi-aici mai mult nu întraţi,
Bine de vreţi să îmblaţi.

Iosif şi Maria ies afară.

MARIA

Vezi, Iosife, şi te 'nvaţă
Cumu-i lumea ast' măreaţă,
Şi mai multe nu-ţi vorbesc
Că să nu te năcăjesc.

IOSIF
la alte neamuri.

Inalţi boeri, ai noştri fraţi,
Faceţi bine, ne lăsaţi
Ca să aflăm adăpost
O noapte 'n locaşul vost,
Că sîntem tare trudiţi
De drum greu şi osteniţi;
Merindea ni s'a ciuntat,
Mare năcaz ne-a aflat.

NEAMURILE

Mergeţi încătro veţi vrea,
Că ici nu veţi rămînea,
Că voi sînteţi nişte goi,
Şi nu sînteţi fraţi cu noi.
Mergeţi de-aici dupăolaltă,
N'aşteptaţi vorbă rugată,
Căci vă scot şi din oraş
Pînă colo, în imaş.

Iosif iese şi se duce la primarul cetăţii.

IOSIF

Of, înalt judecător
Eu-s un biet de călător
Ce-am făcut cu-a mea soţie
O lungă călătorie
Vrînd aici a ne înscrie.
Intîi cortil ne-am cercat,
Nicăiri n'am căpătat,

Şi acum a mai 'nserat.
Deci, ne rugăm feţei tale
Să ai spre noi îndurare,
Să ne aşezi undeva
Pîna va veni ziua.

JUDECĂTORUL

Omule, precum te văd,
Tu eşti de la Nazaret
Şi nu eşti din neamul meu,
Că eu sînt un Idumeu.
Eu cortil n'am cum îţi da
Dacă nu-s de legea ta: —
Jizii nu m'or asculta,
Incă chiar acum noaptea.
Eu văd că eşti necăjit
Şi de drum tare trudit;
Iţi dau trei bani, ia-ţi mîncare
Şi te 'ntoarnă pe-a ta cale.
Dac' ai eşi din oraş,
Poate-ai căpăta sălaş,
Că pe-acolo sînt păstori
Foarte buni şi primitori.
Aşa, frate supărat,
Eu nu-ţi pot da mai bun sfat.

IOSIF
singur

Lumea asta-i trecătoare,
Toate-s vis cîte-s sub soare.
Eu dacă-s un om sărac,
La avuţi nu li-s pe plac;
Vezi, dacă-s un biet bărdaş,
N'am avut loc în oraş.
Eu mă duc ca vai de eu,
Dar mă vede Dumnezeu.
De-aş fi fost un om bogat,
Toţi mi s'ar fi închinat;
De eram un om avut,
Toţi m'ar fi primit de mult,
Toţi m'ar fi primit în casă
Şi m'ar fi pus după masă.
Dar aşa toţi mă urăsc,
Nimărui nu trebuesc.
Dar, lasă-i să fie 'n pace,
Şi facă cîte le place;
Că-a veni Judecătorul,
Prea bunul Mîntuitorul:
Atunci ei vor fi sermani,
Mai rău ca noi, eşti golani.
Seracul tot năcăjeşte,
La Dumnezeu des gîndeşte,
Iar avutul nendurat
In lume-i tot desfătat,
Şi nu şti că avuţia
N'a ţinea pe cît vecia;
Ci tot strînge în cămară —
Pe serac lase-l să moară.
Şi cînd moartea îl găseşte,
Vai! amar se chinueşte;
Ar vrea să nu fi văzută
Avuţia ceea multă.
Deci, dar eu sum fericit
Că năcăjesc pe pămînt.
Doamne,-al meu mîngîitor,
Vină-mi întru ajutor.

MARIA

Oh, Iosife prea iubit,
Nu fii aşa de scîrbit;
Vezi că Domnul e prea bun,
Ne-a povăţuit pe drum;
Deşi-ai noştri nu ne-au primit,
Streinul ne-a dăruit
Să ne luăm de mîncat,
Si 'ncă şi sfat bun ne-a dat.
Eu pe-aici cînd am trecut
O poiată am văzut,
Şi acolo vom afla
Loc şi ne vom aşeza;
Iar de nu ne vor primi,
Colo vom călători
Unde vezi focul arzînd,
Că-s păstori la oi şezînd.

Află poiata.

IOSIF

Iacă,-aici este poiata
Şi locaşul nost e gata.

Domnului să-i mulţumim
Şi-apoi să ne hodinim.

Ingerii coboară spre grajd şi cîntă:

Mărire lui Dumnezeu,
Că s'a născut fiul său,
Şi jos pace, pre pămînt
Mîntuirea a venit.
Omul să se veselească
De 'ndurarea cea cerească;
Lumea toată să se 'nchine
Celuia ce 'ntr'însa vine.
Cuvîntul s'a întrupat,
Pre Adam l-a deslegat;
Deci, Hristoasă, fie, fie
De acum pînă 'n vecie.

ACTUL al VI-lea

Păstorii aud corul cîntînd. Se scoală întîi Acteon.

ACTEON

Măi Coridone! Coridone, scoală!
Scoală sus, nu dormi ca dus,
Tîmbusit cu dosu (faţa) 'n sus.

CORIDON

Ai de mine şi de mine,
Că tu n'ai pic de ruşine,
Că cînd dormiam eu mai bine
Te-a adus naiba la mine.
Acteoane, dă-mi tu pace,
Ce-am visat îmi tare place;
Şi tu numai m'ai zmintit,
Visul nu me-am împlinit.

ACTEON

Visul trece şi se duce,
Ce-i aevea e mai dulce.
Stăi, nu te tot scormoni,
Şi ascultă ce-i auzi.

CORIDON
ascultînd cu degetul la ureche

Aşa, zău, aud visul meu!
Oh, adă fluerul tău
Să prind a cînta şi eu.

ACTEON

Lasă fluerul oriunde
Şi ascultă că-s guri multe: —
Gîndeşti că-s pasări de munte
Care trag vara la munte.
Scol şi pe Miron s'asculte...
Măi Miroane, scoală sus,
Nu horcoti ca un urs,
Tîmbusit cu dosu 'n sus!
Măi Miroane!...

MIRON

Cea!

ACTEON

Mă....

MIRON

Ha!.

ACTEON

Scoală!

MIRON

Ba!

ACTEON
clătind pe Miron

Lasă somnul la pustie,
Scoală şi-auzi veselie.

MIRON

Acteoane, nebun eşti,
Ori, ce dracu mă trezeşti?
Nu poţi să te odihneşti,
Ori alte să isprăveşti?

Acteon iar îl clăteşte.

MIRON
mînios

Măi, de m'ei mai deştepta,
Cu un pumn te-oi săruta,
Cît îndată-i sughiţa.

Acteon iară îl clăteşte.

MIRON

Se vede că ești brudiu,
De cei ce-a cinsti nu știu
Pre cel bătrîn și trudit
Care multe-a suferit.

Acteon și Coridon se duc printre oi.

Iată-i ias, că amîndoi
Umblă ca niște strigoi
Noaptea, spărind celea oi.
De-oi lua bota la voi, •
Atîtea veți dobîndi,
Pînă ce veți hodini.

CORIDON

Rogu-te, bade Miroane,
Nu vorbi așa, cu coarne,
Ci vorbește mai frumos,
Ca și omul cuvios.
Nu fii așa somnuros,
C'auzim spre răsărit
Multe glasuri de voinici,
Și mai mari și mai mici.
Eu încă-am avut un vis:
Gîndii că-i cerul deschis,
Ingeri mulți vedeam zburînd
De la cer către pămînt,
Tot pe Domnul lăudînd.
Acteon m'a deșteptat
Și-acum văd lucru ciudat,
Că visu-i adevărat.

ACTEON

Miroane, dacă-i vedea,
Cred că nu te-i mînia.

MIRON
Se scoală într'un genunche și, dacă dă cu ochii de îngeri, zice:

Fraților, vă rog frumos,
Iertați c'am fost somnuros.
Eu încă-așa am visat;
Pentru-acea m'am mîniat,
Pentru ce m'ați deșteptat.

ACTEON
mirîndu-se

Oare, ce-i, bade Miroane?
Vezi că-s îngeri milioane.

MIRON

Așa frumoasă cîntare
Nu știu, mai fost-a sub soare?
Deci veniți, și noi cu rînd
Să ne rugăm într'un gînd.

Se roagă toți trei:

Iți dăm, cerule, mărire
Pentru-a ta milostivire,
Că ne-ai dat nouă de știre
Că ne-a sosit mîntuire.

Apoi se scoală și se prind toți trei de mîni și de bucurie joacă.

MIRON

Acum, frați, mîna o dați
Să ne facem toți un lanț
Și să tropotim un danț;
Pre Hristos să-l lăudăm
Că ne-a scoate din blăstăm,
Cu toți să ne bucurăm.

CORIDON

Hristos pre dracu l-a bate,
Pre Adam din iad l-a scoate,
La toți le-a face dreptate
Și-or peri relele toate.

ACTEON

Bine-mi pare că-s sărac:
Lui Hristos săracii plac,
Care strîmbătăți nu fac.
Pentru săraci a venit
Să se nască pe pămînt,
Să ne scape din nevoi.
Oh! Hristoasă, fii cu noi,
Macar că ședem la oi.

UN INGER

Fraţilor nu zăboviţi,
Ci de grabă să veniţi
Să vedeţi Mîntuitorul,
Cel ce vă dă ajutorul.
Colo 'n grajd dacă-ţi sosi,
Un pruncuţ mic veţi găsi,
Şi-i culcat pre fîn uscat,
De îngeri încunjurat,
Ca cel mai mare 'mpărat,
Şi plînge neîncetat
Pentru-al lui Adam păcat.

MIRON

cătră ceia păstori, mirîndu-se:

Impăratul din sfinţit,
Cesar August cel vestit,
Ştiu că nu ne-ar mai chema
Să mergem la curtea sa.
Dar acest mare 'mpărat
Cu sluga lui ne-a chemat;
Eu văd c'acesta-i mai drept
Decît cei ce-s laţi în piept;
El mai tare ne iubeşte,
Pentru-aceia ne pofteşte.
Deci, veniţi, fraţi, să plecăm,
Pre cel dorit să-i aflăm,
Lui să i ne închinăm
Şi ceva daruri să-i dăm;
Să-l rugăm să ne primească
Colo 'n ţara cea cerească
De unde el a venit
Să se nască pe pămînt.

Păstorii pleacă la grajd, privind înapoi.

ACTEON

Mîndru joacă oile
Cînd aud cîntările!
Mieluşeii sar tot sus
La naşterea lui Isus!
Oh, cum nu le-a părea bine?
Uitaţi-vă, un înger vine
Să aibă grije de oi
Pînă ne vom ruga noi.

Ingerul merge la staol, iar păstorii, dacă sosesc la grajd, se închină şi dau daruri.

MIRON

Nici în oală,
Nici în poală,
Şi tăşcuţa-i încă goală,
Ţi-am adus, Doamne,-o mioară.
Eu ţi-aş da dar cît de mare,
Dar n'am, că sînt sărac tare,
Abia-mi cîştig de mîncare.
Deci, fă bine şi primeşte
Darul meu, micuţ cum este,
Că eu alta n'am ce-ţi da,
Fără de ţi-oi fluera.

CORIDON

Eu mă numesc Coridon,
Şi-s tare năcăjit om.
Sînt un biet de păcurar,
N'am nici macar un griţar.
Iţi dau, Doamne, doi rinziari.
Vezi, Doamne, că n'am mai [mult,
Ţi-am dat tot cît am avut,
Iţi dau şi unt de lăut.

ACTEON

Doamne, întîi am văzut
Ştirea care o-ai făcut
Cînd în lume te-ai născut.
Ar trebui să-ţi dau dar mare,
Dară n'am, că-s sărac tare.
Ţi-am adus, Doamne, un căşuţ,
Dacă n'am avut mieluţi.
Deci primeşte darul meu,
Căci de la Tine l-am şi eu.

Apoi se roagă toţi trei în genunchi:

Domnul nostru pe 'ndurate
Carele din iad ne scoate,
Ne-ai dat darurile toate —
Iartă-ale noastre păcate.
Primeşte-ne jertfa noastră,
Macar că-i mică şi proastă.
Că Tu nu eşti domn lumesc,
Ci eşti Impărat ceresc:
Nu te uiţi cîtu-i de mare

Jertfa ce ți-o dă oricare,
Ci cerci ce inimă are.
Deci, te rugăm să primești
De la noi daruri lumești.
Primește-le de la noi,
Niște bieți păstori de oi,
Că noi cinstea ce ți-o dăm
Numai ca să-ți arătăm
Că tare ne bucurăm
Cînd în lume te vedem.
Oh, Domnul nostru cinstit
Carele nu te-ai mărit
Și în lume ai venit.
Fie 'mpărăția Ta
Și acum și pururea.

ACTUL al VII-lea

Diavolii țin sfat cum să piardă pe Isus.

INSPECTORUL
plimbîndu-se singur

Toată noaptea m'am trudit,
Nici o leacă n'am dormit,
Pe nime n'am dobîndit —
Oh, cîtu-mi-s de scîrbit!
Pe nime n'am căpătat —
Ua! cîtu-s de supărat.
Rău m'a bate luțiferul,
Cel ce-i tare ca și fierul.

Stă un pic și apoi zice cu glas vesel:

Dar îmi strig slugile mele
Și m'oi sfătui cu ele.

Apoi ia bucinul și strigă:

Tra, trarara, raram, tra!

ISPRAVNICUL
venind

Ce-i, înalte inspector?
Ce ne strigi așa cu dor?

INȘELĂTORUL
venind

Doară ești în voe bună
De bucinul tare sună,
Ori doară ești supărat
De-așa tare l-ai umflat?
Spune nouă: ce-i cu tine?
Ca să-ți ajutăm, stăpîne,
Și stăpîne, și jupîne. *(bchi, bchi)*.

INSPECTORUL

Oh, voi dragi slugile mele,
Abia pot grăi de jele,
Că de cînd pe-aici umblăm
Pe nime nu căpătăm;
Pentru-aceea v'am chemat,
Să ținem un mare sfat,
Că cîte-avem de lucrat
Să facem folos la iad.

INȘELĂTORUL

Văzutu-m'ai ce-am pățit
Cînd lui Iosif am șoptit?
Ingerul s'o repezit,
O leacă nu m'o-omorit.

Apoi stă înspăimîntat puțin și iar zice:

Am noroc că nu-s fricos,
Că colo aș fi murit, jos.

ISPRAVNICUL

Aici nu-i ce isprăvi,
Că nu lasă îngerii.
Hai să ne ducem în iad
Să ținem cu toții sfat,
Și toți dracii vor sări
Pe Isus a potopi;
Că el viu de-a rămînea,
Noi putere n'om avea.
Vezi, numai cînd s'a născut
Cîtă bidă ne-o făcut,
Cîtă vreme ne-o pierdut;
Ingerii s'au scoborît
Și pe noi ne-au fugărit,
Numai nu ne-a omorît.
Vezi, cîtu-i de mititel
Și cum ne temem de el,
D'apoi încă dacă-a crește,
Pă toți huc ne sodomește

Şi ţara ne o goleşte,
De oameni ne mîntueşte.

Dracii rîd.

INSPECTORUL

Slugile mele iubite,
A merge în iad nu-i cinste,
Că Belzebuc cel cu minte
Mă tem că ne-a da plăcinte,
Că folos nu i-am făcut
Cît pe-aici am petrecut;
Ci veniţi cu osîrdie,
Amîndoi să-mi urmaţi mie,
Că vin craii de la ost
Să mergem la Irod cel prost
Care şi-asa-i puiul nost.

CEILALŢI DOI DRACI

Al nostru!

INSPECTORUL

Dumnezeul hăl din cer
Nu dă la săraci averi,
Ca toţi lui să i se roage,
Noi puţine putem face.
Dar un om avut şi prost
Face tot pe placul nost,
Ascultă cum îi şoptim
Şi cum îl povăţuim.
Haideţi dar toţi într'un pas,
Ca să sosim mintenaşi,
Să ducem în iad izbîndă,
Cît de ea toţi dracii să rîdă.

Aici prind a rîde şi a face *bchi, bchi*. Inainte de a-şi găta ei sfatul, vine un sol din iad şi-i sfădeşte aspru.

SÎRSĂILĂ

Măi cîni răi şi blestemaţi,
Voi nemica nu lucraţi!
Generalul Luţifer
Mînios va pune fier
Şi v'a coase rău cojocul,
Pîn'ce i-aţi mîncat norocul.

INSPECTORUL

Ţine-ţi gura, Sîrsăilă,
Şi de spate-ţi fie milă.

SÎRSĂILĂ

Prostule măria ta,
Tu mai multe-i căpăta,
Că cutezi a cuvînta.

INSPECTORUL

Măi golan, măi sfîrticat,
Tu mă 'nfrici aşa 'nfocat?
Vină, ispravnice, iute
Şi-l pocneşte peste frunte
Să nu poată grăi multe.
Măi voinice 'nşelător,
Pocneşte-l de vr'o trei ori,
Şi eu de la voi l-oi scoate
Să-i rumpem coastele toate.

Aici se prind dracii cu toţii la bătaie.

INGERUL
îi dudăeşte

Voi, coconii iadului,
Ingerii păcatului,
Cu toţi veţi fi demnicaţi,
Pe oameni să nu 'nşelaţi.

Aici diavolii fug unul peste altul şi răcnind.

UN DRAC

Vai şi-amar de-a noastră stea!
Aşa văd, că n'om ţinea.
Aici îngerii ne strică,
In iad ne-aşteaptă palincă,
Iar Isus viu de rămîne,
Nici aşa nu ne-a fi bine.
Vai de mine şi de mine!
bih, hi, hi, hi!

INSPECTORUL
cătră draci:

Hai să mergem la Irod
Şi eu m'oi sui sub pod

Să pot bine scrie tot
Ce-a grăi omul cel prost;
Şi voi tot să-l înşelaţi
Şi mie să-mi ajutaţi,
Doar îl putem prinde 'n laţ
Şi să-l legăm de grumaz,
Şi să-l facem un cărnaţ,
Ca şi cînii cei turbaţi.

Aici rîd dracii cu hohot: *hî-hî, hî, hî, hî, hî, him hom!*

ACTUL al VIII-lea

Regele Irod umblă prin casă neodihnit, ispitit de draci.

IROD

Nu ştiu ce lucru-i cumplit!
Că-s aşa neodihnit,
Nu[-mi] tigneşte de mîncare,
Nici în somn n'am alinare;
Inima îmi bate tare,
Orice dulceţi mi-s amare;
Prietenii nu-mi par prea dragi,
Imi pare că văd tot draci.

Se mai gîndeşte şi apoi zice:

Vai de mine şi de mine!
Prea simţesc că va fi bine,
Şi nu-i lucru bun cu mine,
C'oi păţi ceva ruşine.
Greu năcaz mă împresoară,
Spaima sta să mă omoară: —
Doar Romanii vor veni
Tronul spre a mi-l răpi;
Au doar August să vie
Sceptrul din mînă să-mi iee?
Simţesc că bine n'a fi,
Mare rău am de-a păţi.
Dar, orice necaz m'ar afla,
Ostaşii m'or apăra,
Că mă duc acum îndată
Şi le dau cinste 'nsemnată,
Ca cu toţi să mă iubească,
De năcaz să mă ferească;
Voi lăsa la logofeţi
Ca să facă un ospăţ
Şi-oi chema pe toţi ostaşii,
Toţi boierii şi fruntaşii,
Eu cu ei m'oi desfăta,
Ei credinţă mi-or jura.

Aici vin craii şi întreabă despre Isus Hristos.

VALTEZAR (crai verde)

Oameni buni de viţă mare,
Facem la voi întrebare:
Unde este-asezat
Cel mai mare Impărat,
Care din cer a venit
Să se nască pe pămînt?
Că noi la dînsul venim,
Aici în Ierusalim,
Lui să i ne închinăm
Şi ceva daruri să-i dăm.

UN FRUNTAŞ

Noi atîta ştim de tot
Că crai ne este Irod;
Impărat, August Cesare
Care 'n lume-i cel mai tare.
Noi de Impărat nu ştim
Să fie 'n Ierusalim;
Poate doar Irod de ştie,
De-acea face veselie,
Că aseară, la 'nserat;
El ostaşii i-a chemat
Şi-s în mare veselie,
Nu ştiu de ce bucurie.

VALTEZAR

Fraţi, să nu ne 'ntîrziem,
Ci veniţi să întrebăm
Pe vestitul crai Irod,
Că el va şti despre tot.

MELCHIOR (crai roşu)

Poate el sărbătoreşte
Şi cu toţi se veseleşte
Pentru noul Impărat
Care 'n lume a intrat.

GASPAR (crai negru)

Nu ştiu, poate, nu zic ba,
Vom vedea dac' om intra
Şi dacă-l vom întreba.
Irod e un Idumeu,
Am auzit că-i om rău,
Are puţină-ominie
Şi a da cinste nu ştie.

VALTEZAR

Să mergem să-l întrebăm
Şi-aşa grije nu-i purtăm.

Craii pleacă la Irod.

VALTEZAR

Oh, Irode, crai vestit,
Noi la tine am venit
Ca să ne recomîndăm
Că noi încă crai sîntem.
Noi cu respect ne plecăm
Şi cu dor te întrebăm
De un tînăr pruncuşor
Care-i Domn îngerilor
Şi 'mpărat Iudeilor.
Că steaua lui s'a ivit
Colo, de la răsărit;
Steaua ne-a povăţuit,
Pînă aici am venit.
Aici dacă am ajuns,
Steaua noastră s'a ascuns,
Noi tare ne-am supărat,
De popor am întrebat
Şi ne-a spus adevărat
Că-ai făcut o veselie
Despre ceva bucurie.
Deci, de-ţi este cunoscut
Unde 'mpărat s'a născut
Aici, în al tău ţinut,
Căci de dînsul te 'ntrebăm:
Unde-i, să i ne 'nchinăm,
Daruri de-a noastre să-i dăm
Noi, în semn de mulţămită?
Ţi-om mai face o vizită.

IROD

Fraţilor, vă mulţumesc
Şi bucuros vă primesc,
Că veniţi din depărtare
Şi sînteţi osteniţi tare.
Dar vă spun adevărat
Că eu nimic n'am aflat
Despre-acel mare 'mpărat,
Despre care-aţi cuvîntat.
Pe aici este 'mpărat
August cel prea luminat;
Iudeii n'au împărat,
Că Romanii i-au prădat.
Ţara-i a Romanilor
Şi nu-i a Iudeilor.
Deci, fraţilor, vă dau cinste,
Vă rog cu frăţeşti cuvinte
Să nu-mi pomeniţi mai mult
De 'mpăratul nou născut,
Care nici a fost, nici este,
Fără poate în poveste.
De-ar fi una ca aceea,
Decît tronul să mi-l iee,
Mai bine micuţ să piee: —
Voi tăia pe nou-născuţi
De la doi ani mai micuţi,
Şi 'ntre-aceia va pieri,
Tronul mi l-oi mîntui.

GASPAR

Irode, tu 'nebuneşti,
Cînd aşa hodorogeşti!

MELCHIOR

Irode, doară glumeşti,
O ce nebunii grăeşti!
Vorbeşte cum vei vorbi,
Că eu nu te-oi suferi
Să huleşti pe cel mai sfînt
Din cer şi de pe pămînt.
Cu noi nu vorbi aşa,
Macar eşti în casa ta,
Ci vorbeşte lucruri bune,
Nu neşte prostii şi glume.

IROD

O, voi oameni fără minte,
Pînă-acuma v'am da cinste;
Voi, în loc să-mi mulţumiţi,

Da încă mă ocărîți.
Vai și-amar de-a voastră stea,
Că de iau sabia mea,
Pe-amîndoi vă taiu cu ea.
Voi grăiți așa cu mine
Ca și cînd ar fi oricine.

VALTEZAR

Iroade, nu se cuvine
Ca să ne sfădim cu tine;
Stăi pe loc, fii mai domol,
Eu să spun în locul lor.

IROD

Tu vrei să grăești cuvinte
Pentru-aești crai fără minte!
D'ei ținea și tu cu ei,
Eu vă demnic pe tustrei.

VALTEZAR

Iroade, poți bine ști
Că unde-i unul nu-s trii,
Și unul ce-a isprăvi
În potriva alor trii?
Ci mai bine fii mai blînd
Să nu te facem pămînt,
Că-avem săbii de oțel,
Te-om tăia tot mănunțel;
Ci mai bine fii cu minte
Și-ascultă a mele cuvinte,
Să ne despărțim cu cinste.

IROD

Te rog, dară, împărate,
Numai să vorbești dreptate.
Iroade, îți spun frumos
Că tu ești un om spăimos
Și 'nțelegi lucrul întors
Cînd întrebăm de Hristos;
Că-acela nu va veni
Țara ta a o răpi;
Tronul tău nu-i trebuește,
Că-acela 'n cer locuește.
Și El ca om a venit
Din iubirea ce-a avut
Către 'ntreaga omenime
Să o scoată din suspine.
El lumea o-a birui
Și în veci o-a cîrmui,
Nu cu sabie de fier,
Ci cu sfîntul adevăr.
Petru-aceea, orișicare
Trebue să-i dea închinare,
Și din cer și de sub soare,
Tot genunchiul să se 'nchine
Celuia ce 'n lume vine
Să o scape de suspine.
Dușmanii lui vor să piară,
Ca și lumina de ceară;
Și-or peri de pe pămînt,
Ca și colbul dus de vînt.
El îndreaptă sceptrurile,
Face hîrburi tronurile,
Pre umiliți îi înalță,
Pre înălțați îi așează.
Deci de El rău nu vorbi
Pînă sîntem noi aci,
Că s'a despica pămîntul
Și-aci îți va fi mormîntul;
Ci te roagă de iertare,
Că-Acela-i îndurat tare,
Și-i căpăta deslegare
Pentru a ta cuvîntare.

IROD

Fraților, eu am greșit
Cînd așa rău am vorbit;
Ci, vă rog să vă grăbiți
Și pe-acel prunc să-l găsiți.
Dacă i vă veți închina,
Să veniți știre a-mi da,
Să merg să-l rog să mă ierte
De-a mele vorbe deșerte.

GASPAR

De n'a fi tare departe,
Noi ți-om da de știre, frate,
De cumva ai gînd curat
Spre marele Împărat.

IROD

Fraților, ca să-aveți spor
Eu vă dau de ajutor
Doi ostași prea iscusiți,
Numai să nu rătăciți.

Apoi pleacă și dacă mai merg puțin:

MELCHIOR
zice cătră soldați:

Fiilor, să fiți în pace,
Acum vă puteți întoarce
Și să spuneți la 'mpărat
Că noi acasă v'am mînat.

Apoi craii merg singuri, și dacă află Isus, își închină darurile îngenuchind.

VALTEZAR

Eu sînt *Crai-verde* numit
Și viu de la răsărit.
Numele mi-i Valtezar,
Aur îți aduc de dar.
Eu știu, Doamne, foarte bine
Că-s nimica pîngă Tine.
Soarele este frumos,
Dar Tu ești mai luminos;
Aurul este curat,
Dar Tu ești mai luminat.
Acest dar care-l aduc,
Doamne, cînd te-ai născut prunc,
Este-un semn învederat
Că ești veșnic Impărat,
Vistier scumpeților,
Invierea morților,
Comoara darurilor.
Puterea Tu mi-o ai dat,
Tu lași să fiu împărat,
Oamenii să-i cîrmuesc
Și dreptate să-ți slujesc.
Deci, ajută-mi ca să fac
In veci după al tău plac,
Că mare-i iubirea ta
Și acum și pururea.

GASPAR

Eu *Crai-negru* mă numesc,
Cu smirnă te dăruesc,
Ca să 'nsemnez moartea ta
Cu care moarte-ai călca.
Tu ești Domnul Domnilor,
Invierea morților;
Tu ești vieața și-adevărul,
Calea prin care-aflăm cerul;
Tu la ai tăi ai venit
Dar ai tăi nu te-au primit.
Tu, cereasca visterie,
Te-ai născut în sărăcie,
Ca de-acum să suferești
Pentru oameni, că-i iubești,
Și mîngîi pe necăjiți
Și deștepți pe cei orbiți.
De-acum pînă în vecie
Mila ta spre noi să fie.

MELCHIOR

Eu mă numesc Melchior,
Te-am cercat, Doamne, cu dor
Să te cinstesc cu tămîe
Care ți-e plăcută ție.
Lucrul mînurilor tale
Este universul mare;
Tu ești raza Tatălui,
Icoana Părintelui;
Singur unul te-ai născut
Și nime nu te-a făcut.
Tu cu Tatăl din iubire
Vii să ne scoți din perire,
Voia noastră e spiritul,
Inceputul și sfîrșitul.
Voi trei, și numai o fire,
Faceți cerul să se mire
De taina mare-a 'ntrupărei,
De opul răscumpărărei.
Mintea din întreaga lume
Nice cînd n'a putea spune
Mărirea tainelor firei,
Că-i lucrul Dumnezeirei.
Cei de jos și cei de sus
Să se plece lui Isus,
Tăt genunchiul să se 'nchine
Celuia ce 'n lume vine
Să o scape de suspine.
De la-al Soarelui sfințit

Şi pînă la răsărit,
De toţi prea-mărit să fie,
Ca şi fumul de tămîe.
Toţi să strige ne'ncetat:
«Bine este cuvîntat
Cel ce 'n lume a intrat,
Ca sie-şi să se jertfească
Şi pe om să-l mîntuiască
De-al dracului vicleşug
Şi de-al iadului greu jug».
O, înaltă Dumnezeire,
Fie 'n veci a ta mărire!

INGERUL
către crai:

Vă vestesc, prea iubiţi fraţi,
La Irod să nu 'nturnaţi,
Că Irod afurisitul
Vrea să taie pre Cuvîntul
Carele-a făcut pămîntul.
Voi vă duceţi pe alt drum,
Care l-eţi afla mai bun.
Mulţumiţi lui Dumnezeu
Că-aţi văzut pe fiul său
Care v'a scăpa de rău.

către Iosif:

Tu, Iosife, să grăbeşti,
Pe Hristos să-l mîntueşti:
Pune-l la mumă-sa 'n braţe
Şi pe amîndoi i-aşează
Pe acel mînz de asin
Care merge foarte lin.
Aşa veţi călători,
Din Canaan veţi eşi,
In Egipt veţi locui,
Pînă Irod va pieri.
Atunci eu vă voi chema
Iara în Galileia,
Ca să fie împlinită
Vorba de Profeţi vestită:
«Iată, am chemat din Egipt
Pe fiul meu cel iubit»

Irod vede că craii nu vin pe la el şi se gîndeşte ce să facă. Atunci vine un diavol şi-l ispiteşte şi-l înşeală. Apoi strînge arhierei şi cărturari şi îi întreabă.

IROD

Voi, arhierei luminaţi,
Cărturari prea învăţaţi,
Voi, fruntea Iudeilor
Şi fiii Profeţilor,
Cu toţii sînteţi rugaţi
In cărţi bine să cercaţi:
Afla-veţi vre-o prorocie
De care mi-i lipsă mie?

UN ARHIEREU

Noi cărţile le citim,
Prorociile le ştim:
Ori de ce n'ei întreba
Bun răspuns vei căpăta.

IROD
zîmbind

Auzit-aţi voi să fie
Undeva vre-o prorocie
Care să făgăduiască
Ca aici va să se nască
Un crai din viţă cerească
Care va să stăpînească
Ţara voastră jidovească?

MAI MARELE SINAGOGEI

Oh, Iroade luminat,
Iţi spun drept şi-adevărat
Că toţi Profeţii-au vorbit
De-acel împărat vestit.
Da şi aceea o ştim,
Ca s'a naşte 'n Viflaim
Acel pe care-l dorim.
Părinţii noştri ne-au dat semne
Cum va fi pe-aceea vreme;
Chiar Izrail cel vestit
Lui Iuda i-o profeţit,
Că el va să stăpînească
Ţara noastră jidovească
Pînă 'n vremea cînd s'a naşte
Cel ce turma o va paşte.
El zice cînd va lipsi
Domn din Iuda şi n'a fi,
Atuncea va să se nască

Bucuria cea lumească:
Pierderea diavolilor,
Aşteptarea oamenilor.
Deci, Iroade mult cinstit,
Acel timp poate-a sosit,
Cum Iacob a profeţit;
Că ne domnesc Idumeii
Şi nu stăpînesc Iudeii —
Aşa zic şi arhiereii.

IROD

Dar, voi fruntaşi onoraţi,
Tot aşa răspuns îmi daţi?

FRUNTAŞII

Noi încă toţi aşa ştim,
Cîţi cărţile le cetim,
Ca s'a naşte 'n Viflaim
Acel pe care-l dorim.

IROD

De răspuns vă mulţumesc,
Dară am să mă gîndesc
Cîte voi să isprăvesc
Pentru-al vostru crai ceresc.

către căpitani:

Iubiţilor căpitani,
Bravilor ostaşi romani,
Inima mea saltă 'n piept
Cînd pe toţi veseli vă văd;
Dar mă doare a vă spune
Un cuvînt de 'ntristăciune:
Tronul meu i-ameninţat
De un tînăr împărat
Care-acuma s'a născut
Aici, în al meu ţinut.
Acum, nu de mult, au fost
Pe-aici trei crai de la ost;
Eu cu ei vorbe-am schimbat
Şi în urmă i-am rugat
Că dacă îl vor afla
Şi i se vor închina
Să vină pe-aici să-mi spună
Unde-i poama acea bună.
De-atunci mult timp a trecut,
Eu pe crai nu i-am văzut.
După-aceea am chemat
Jidovii şi-am ţinut sfat:
Ei mi-au spus din a lor cărţi
Că-aici, în aestea părţi,
Se va naşte-un împărat,
Cel de dînşii aşteptat: —
Pe Izrail va să-l pască,
Pe Jidovi să-i fericească.
Deci, vă dau poruncă nouă,
Indoită 'n trii şi 'n două,
Să grăbiţi care de care
Să tăieţi fără cruţare
Prunci de la doi ani mai mici,
Cîţi se vor afla pe-aici.
Nici unul să nu rămîie
Să-mi ia a mea 'mpărăţie.
Arătaţi Iudeilor
Cine-i împăratul lor.

UN CĂPITAN

Eu pe-al meu călcîi mă jor
Că mulţi prunci voi să omor.

ALTUL

Sabia mea e ascuţită,
Dar pe mîni va fi tîmpită:—
Atîţia prunci voi tăia,
Cîţi prin Roma voi afla.

Ostaşii se duc şi taie prunci, iar Irod se culcă; dar cît adoarme, iar vin diavolii şi spar. El vorbeşte în vis.

IROD

Lăsaţi-mă! Iertaţi-mă!
Decît că mă chinuiţi,
Mai bine mă omorîţi!

Ostaşii vin şi-şi aduc raporturile.

UN CĂPITAN

Oh, Iroade luminat,
Iţi spun drept şi-adevărat,
Şeapte mii de sugători
Au tăiat ai mei feciori.

Ţara-i plină de fior
Pentru-acest crîncen omor;
Plînsu-i mare, de minune,
Cît mă tem mai mult a spune.

ALTUL

Eu înştiinţez umilit
Că porunca ţi-am plinit:
Şeapte mii prunci tinerei
Au tăiat ostaşii mei;
Mamele plîng şi suspină,
Că le doare la inimă;
Că ori încotro priveai,
Tot pruncuţi tăiaţi găsiai.
Toată ţara s'a udat
Cu sînge nevinovat;
Eu încă m'am îngrozit
De plînsul ce-am auzit.

IROD

Fiilor, vă mulţumesc,
Cu aur vă răsplătesc,
Că porunca mi-aţi plinit,
Tronul mi l-aţi mîntuit.

INGERUL
către mame:

Vouă, mame, cu durere
Eu vă aduc mîngîiere:
Pruncii voştri cei tăiaţi
Cu îngerii sînt buni fraţi,
Că-au murit pentru Hristos,
Umplînd cerul de miros,
Şi la 'nmormîntarea lor
Cîntă-al îngerilor cor.

Aici se cîntă: «Cîţi în Hristos v'aţi botezat,
In Hristos v'aţi şi 'mbrăcat,
Aliluia!»

INGERUL
mai încolo

Iar tiranul acest rău,
Ce-i duşman lui Dumnezeu,
De viu îl va duce dracul,
Să nu vă 'ngrozească altul.

Aici prind dracii pe Irod şi-l duc în iad.

INSPECTORUL
către Irod:

Cînd mor pruncii mititei
Noi n'avem folos de ei;
Tu mulţi prunci mici ai tăiat
Şi pe noi ne-ai înşelat.
Pentru-această a ta faptă
Te vom duce 'n iad, la plată.
Acum mai mult n'ai iertare,
Că eşti om blestemat tare;
Nici eşti un om cuvios,
Nici faci dracilor folos.
Haidaţi să-l legăm frumos,
Să-l stringem pînă la os.

Aici îl prind şi-l leagă şi-l iau pe sus şi-l duc către iad.

MOARTEA

Măi, diavoli afurisiţi,
Voi de viu îl chinuiţi;
Lăsaţi eu să-l spovedesc,
Datorinţa să-mi plinesc.

ISPRAVNICUL

Mai aşteaptă, domnişoară,
Că noi nu voim să moară;
Noi încă îl ştim juca
Mai altfel ca duma-ta.
Ar fi pagubă de tine
Să-ţi ungi dinţii cu-acest cîne.
Ţi-s destuli aceşti copii,
Vre-o patrusprezece mii,
Care ţi i-ai cules eri
Prin crîncenile tăieri.
Cu-această pasăre vie
Noi ne-om face veselie,
Căci ca el de blestemat
Noi n'avem pe altu 'n iad.

MOARTEA

Voi, draci, n'aveţi ce gîndi,
Că Irod tot al meu a fi,
Că voi atît l-eţi căzni,
Pînă 'n mînă mi-a veni.

IROD

Eu cu-a mele desfătări
Mi-am făcut pe veci dureri.
Cît vor fi oameni pe lume
Vor blestema al meu nume.
Nici dracilor nu le plac,
Vai şi-amar de al meu cap.
Acum v'aşi da sfatul meu:
Să nu calci în drumul rău,
După cum am călcat eu;
Să nu păţească ca mine
Din întreaga lume nime.
Ce folos de-a mea domnie,
Că-s cu dracii de-o soţie.
Ostaşii nu mă pot scoate,
Nici a mele averi toate!
Unde eşti, iubită moarte?

Dracii îl duc pe Irod pînă în iad.

INGERUL
către ascultători:

Prea iubiţi ascultători,
Eu-s înger apărător,
Vă rog să ţineţi în minte
Cele aici auzite:
Pe săraci să-i miluiţi
Şi de rău să vă feriţi,
Ca Irod să nu păţiţi;
La suflet să fiţi curaţi,
Cu Dumnezeu împăcaţi,
Oara morţei să-o-aşteptaţi,
Ca şi pruncii cei tăiaţi.
Sus în cer veţi locui,
Intr'un loc cu îngerii,
Unde ca să ne 'ntîlnim
Noi cu toţii să dorim.
Ziua de Crăciun ne fie
La toţi spre bucurie;
A Fiului întrupare
Să ne dea îndestulare
Şi păcatelor iertare,
Ce din inimă doresc
La tot neamul romînesc!
Amin
In oraş, în Viflaim.

Toponimia, ca şi *onomastica*, devin adesea în studiile etno-linguistice criterii de o reală însemnătate, întru cât deschid cercetătorului cărări nouă pentru o urmărire mai temeinică a problemelor ce-l interesează. Pentru această consideraţiune, am dat atenţia cuvenită şi nomenclaturei respective, culegând-o aşa cum circulă în graiul viu. Ca şi la culegerea textelor, n'am neglijat, bunăoară, terminaţiunea de genitiv singular, şi anume pe -*i̯*: l-am reprodus acolo unde pronunţarea lui era perceptibilă, fără însă a-l reda şi în forme în cari nu avea nici o rezonanţă, cum ar fi de exemplu: *D'ęalu-Izî, D'ęalu i Beresî* (pentru această formă, cf. *Introducerea), D'ęalu-Pleşî, D'ęalu-Rădiesî, Gruiu-Gîrbovi, Podereiu-dúmbrăziţî, Rîtu-Tămâşoi, Valęa-h'içişî, Valęa-sărači*, etc. De notat că, alături de atari genitive, apar şi forme cu -*i̯*: *Gruiu-sărăčî̯, Gura-Săpînţî̯, Valęa-Cotozî̯, Valęa-lunčî̯, Valęa-Măt'iesăi̯*, etc. Pe de altă parte, am redat exact accentul ca şi fonetismul propriu al diferitelor forme (cf. *Cólibçil'e, Gruiu-cu-bródet*, etc.). Am evitat formele toponimice relevate în harta ridicată de marele Stat major austriac pe scara 1/75.000, întru cât acolo sunt şi numiri greşit redate (cf., bunăoară, forma *Sanetóre* din hotarul satului Breb, în loc de *Sunătǫarę̨a*, etc.). Din punct de vedere morfologic şi sintactic, interesant de relevat şi următorul dublet toponimic: în hotarul Vişeului-de-sus, la est de această comună am redat în harta aci anexată numirea *Lunca-Scradiei̯*; acelaşi nume «Scradă» — cf. *Glosarul* — apare cu articolul de genitiv prepus în *Valęa i Scrad'i* — nume care mi-a fost dat ca făcând parte din toponimia Săcelului.

Cât priveşte onomastica, ca nume de botez ea e relativ cu totul redusă, întru cât sunt foarte puţine numele întrebuinţate: astfel se aud oriunde *G'eorçe* sau, mai bine zis, G'i̯o', Gligo', Iǫa', Pă'[tru], etc. Ar fi fost interesant de urmărit aceste nume în vechile condici ale parohiilor săteşti — ceea ce eu n'am putut face decât pentru Sat-Şugătag şi Hărniceşti.

TOPONIMIE

Afin'et (Crăcești).
Alçiori, deal (Ieud).
Apa-Sasului (Botiza).
Arčeriu, pădure (Dragomirești).
Arsurile, șes (Săpînța).
Arșičioara, deal (Borșa).
Arșița, deal (Borșa, Săcel).
Arșîța, deal (Săpînța).

Baba-laz, vale (Vad).
Balt'il'e, deal (Cuhea).
Băița, pădure și vale (Botiza).
Bărbănoačea, pădure și șes (Săpînța).
Bătrîna, deal (Săcel).
Beleoadea (Giulești).
Berșabă[1], munte (Borșa).
Besarabă[2], munte (Săcel).
Besereca-Vucsî (Giulești).
Bçistrîța, vale (Săcel).
Birțul, vale (Borșa).
Bîrlaia, vale (Șieu).
Bîrlan, vale (Vad).
Bîržaba, munte (Borșa).
Bîșca, deal (Săcel).
Bodruna, deal (Cuhea).
Boia, vale (Strîmtura).
Borșenești (Borșa).
Bot'ianu, deal (Botiza).
Bradz, pascalău (Giulești).
Brădet, cu accentul pe *ă* (Crăcești).
Brătilă[3], munte (Borșa).
Breboaia, vale (Breb).
Bruștăn'i, pădure (Săpînța).
Budzările-dealului-popii, cosalău (Dragomirești).
Buhăiesăle, munte (Borșa).
Buldzu, cosalău (Giulești).
Burnăreasca, vale (Săcel).
But'ian, deal (Ieud), vîrf (Botiza).
Buza-dealului (Borșa).

Caliman, pădure (Dragomirești).
Capu-Dealului, deal (Șieu).
Capu-Dumbrăzii (Ieud).
Căl'iman, deal (Cuhea).
Căótari, pădure (Vad).
Căpățîna, deal (Săcel).
Cărbun'iști, imaș (Săpînța).
Cățîna, munte (Moisei).
Cîcîčea, vîrf (Săcel).
Cîmpu-mare (Giulești, Iapa).
Cîmpu-sk'inului (Ieud).
Cîrligătura, deal-vîrf (Ieud).
Clifele, deal (Budești).
Coasta-Băgului, deal (Săcel).
Coasta-čea-mare (Șieu).
Coasta-Plaiului (Borșa).
Codravă[4] (Borșa).

---

[1] După Ioan Mihályi, *Diplome maramureșene din secolul al XIV-lea și al XV-lea*, 59.
[2] *Ibidem*, 67. V. *Bîržabă*.
[3] *Ibidem*, 59.
[4] *Ibidem*, 59.

Cólibçil'e, șes (Săpînța).
Corh'ile-Pietrosului (Borșa).
Cornetu, părîu (Coștiui).
Cornu-Dealului (Vad).
Coroastele, deal (Șieu).
Cosău, rîu. Se numește astfel de la Sîrçi în jos.
Costîșu, deal (Săpînța).
Covățu, deal (Ieud).
Cremenea, munte (Borșa).
Crîžmărița, munte (Botiza).
Cručișoarele, munte (Borșa).
Cručîșoara (Săpînța).

Čearcănu, munte 1849 m., (Borșa).
Čerărușu, munte-vîrf (Borșa).
Četățaua, vîrf (Șieu).
Četățelu, deal (Săliștea).
Čičirlău (Giulești).
Čireșa, deal-vîrf (Strîmtura).
Čioncașu (Giulești).
Čiuncașuri (Iapa).
Čiuncășăl'e (Săpînța).
Čiunğîi (Săpînța).
Čiuroi, cosalău (Crăcești).

Davideasca, măgură (Crăcești).
Dobra, arătură (Giulești).
Dosu-lui-Călimań (Ieud).
Dosu-morii (Strîmtura).
Dosu-popii (Strîmtura).
Dosu-pribeğîi, vîrf (Cuhea).
Dosu-Sórițî, deal (Botiza).
Dosu-Șesurilor (Ieud).
Dosu-vîrvului, deal (Botiza).
Doșt'ior, deal (Săcel).
Drăgușoaie (Giulești).
Dric, șes (Săpînța).
.*Dumbrava* (Dragomirești, Giulești)
Dúmbrăvița (Strîmtura).
După-deal (Giulești).
După-k'ičeră, deal (Budești).

D'ealu (Cuhea, Dragomirești).
D'ealu-așk'ii (Vad).
D'ealu-bucățîi (Borșa).
D'ealu-călugărului (Strîmtura).
D'ealu-d'in-mn'ižloc (Moisei).
D'ealu-dzîmbrului (Săcel).
D'ealu-frasinului (Săcel).
D'ealu-frumos (Borșa).
D'ealu-Gogot'ii (Vișeul-de-jos).
D'ealu i Berésî (Săcel).
D'ealu-Izî (Dragomirești).
D'ealu-K'ičerii (Borșa).
D'ealu-mare (Moisei).
D'ealu-Močirii (Vișeul-de-jos).
D'ealu-Moiseiului (Săcel).
D'ealulnegru (Borșa).
D'ealu-Opčin'ii (Vișeul-de-jos).
D'ealu-Pleșî (Vișeul-de-jos).
D'ealu-Pleșk'ii (Cuhea).
D'ealu-popăsc (Vișeul-de-jos).
D'ealu-popii (Dragomirești).
D'ealu-preutesei (Cuhea).
D'ealu-Răd'iesî (Moisei).
D'ealu-rogozului (Moisei).
D'ealu-Săčelului (Moisei).
D'ealu-Sîh'ei (Iapa).
D'ealu-Strîmturilor (Vișeul-de-jos).
D'ealu-Trevăile (Moisei).
D'ealu-tunsului (Moisei).
D'ealu-zinului (Borșa).
D'ealu-žepii (Vișeul-de-jos).
D'eluțu (Budești, Moisei).

Fața, deal și șes (Moisei, Săpînța), munte (Borșa).
Fața-Bîșt'ii (Săcel).
Fața-Cășițî, munte (Botiza).
Fața-D'ealului, deal (Cuhea, Ieud).
Fața-Izî (Săcel).
Fața-Măgurii (Ieud).
Fața-Meselor, munte (Borșa).
Fața-Munčeilor (Borșa).
Fața-Ursoii (Ieud).
Făğet (Crăcești).
Făğetu, deal-hotar (Săcel).
Feh'in'i, pod (Săpînța).
Fel-pop, arătură (Giulești).
Fereğeu, pădure (Vad).
Fînaț (Dragomirești).
Fîntîna-lu-Hoștrubă (Giulești).
Fîntîna-sclipțîi (Crăcești).

Frasin, deal (Cuhea).
Frasin'ii, arătură (Dragomireşti), deal (Ieud).
Frăsinel, vîrf (Borşa).
Frăsîn'işu, deal (Breb, Cuhea).
Fundu-Izî (Săcel).
Fundu-Măgurii, munte (Botiza).
Furčiturile, munte (Dragomireşti).

Garal'ėu, pădure şi şes (Săpînţa).
Gàrdina, munte-vîrf (Borşa).
Gargalėu, munte 2160 m , (Borşa).
Gîrbova (Ieud).
God'eu, vîrf (Cuhea).
Gógoşa, deal (Cuhea).
Grîu-cu-văscu, deal (Budeşti).
Grîu-porčilor (Ieud).
Grîu-roat'i (Ieud).
Groapa-Işomoneasa (Şieu).
Gròhotu, munte (Borşa).
Gropk'ile (Dragomireşti).
Gropşoarele, munte (Borşa).
Gruiu (Giuleşti).
Gruiu-cu-bród'et (Ieud).
Gruiu-Cuh'ii (Vişeul-de-jos).
Gruiu-Gîrbovi (Ieud).
Gruiu-lupului (Ieud).
Gruiu-săračii, deal (Cuhea).
Gruiu-Sorbului, deal (Cuhea).
Gruiu-varului, vîrf (Cuhea).
Gugile, munte (Cuhea).
Gura-Săpînţii (Săpînţa).
Gurgoietu şi
Gurguiatu, munte (Botiza).
Gutîiu, munte 1447 m., (Budeşti).

G'eţu, vîrf (Vad).

Hain'easa (Iapa).
Halastru, şes (Săpînţa).
Hăbciac, hotar (Săpînţa).
Hălaşca, deal (Moisei).
Hănţoaia, coastă şi vîrf (Crăceşti).
Hărn'eči (Săpînţa).
Hăžmariu, munte (Borşa).
Hólduş (Giuleşti).
Horža (Giuleşti).

Hotaru-Grui (Iapa).
Hrapă, deal (Borşa).
Huglişteа, deal (Şieu).

Iedzări (Săpînţa).
Iedzun'ii, hotar (Săpînţa).
Iştoara, vale (Săcel).
Izvoru (Giuleşti).
Izvoru-Baicului, vale (Dragomireşti)
Izvoru-cailor, munte (Borşa).
Izvoru-Cîrligătura (Ieud).
Izvoru-lu-Dragoş (Moisei).
Izvoru-Munčelului (Ieud).
Izvoru-negru (Moisei), deal (Budeşti).
Izvoru-Prislopului (Ieud).
Izvoru-roşu, deal (Budeşti).
Izvoru-Şesurilor (Crăceşti).
Izvoru-Vili, deal (Budeşti).
Izvoru-zinului, pădure (Botiza).

În Cručişoare, şes (Ieud).
Îndrean, deal (Şieu).
În Hrean, dîmbău (Ieud).
În Poduri (Ieud).
În Săči (Săpînţa).
În Stăn'işor, deal (Ieud).
În Şesuri (Ieud).
Între Măguri (Giuleşti).
Între Răpedz (Săcel).
Între Vălčel'e (Săpînţa).
În Trunk'i, deal (Ieud).

K'eglării (Săpînţa).
K'icuiu (Budeşti).
K'ičera, deal (Botiza).
K'ičioarele-Gradului, munte (Borşa)
K'irl'eara, codru (Săpînţa).
K'isî, vîrf (Borşa).

La Bortă, deal (Ieud).
La Coveţ, munte (Botiza).
La Glod, şes (Ieud).
La K'ičeră (Săcel).
La Mal, şes (Ieud).
La Măgură (Săcel).
La Măguriče (Ieud).

La Pk'etre, deal (Ieud).
La Prisăči (Ieud).
La Răk'it'iş (Ieud).
La Roată (Ieud).
La Soc (Săpînța).
Laz, deal (Vad).
La Zănoği (Săcel).
Lazu-lu-Boilă (Șieu).
Lazu-lu-Požar (Ieud).
Lazu-lu-T'ent'iş (Săcel).
Lazu-mare, vale (Vad).
Lazu-verdelui, deal (Săcel).
Liasa, vale (Strîmtura).
Lih'eteasa, vale (Strîmtura).
Luvățu, vale (Șieu).

L'espedz (Săpînța).

Malu, deal și pădure (Botiza, Ieud).
Matalan, cosalău (Giulești).
Mădzdriștea, arătură (Giulești).
Măgura, munte (Breb, Crăcești), deal (Cuhea, Ieud, Săcel, Strîmtura), cosalău (Dragomirești).
Măgura-dănčească (Borșa).
Măgura-mare, munte (Budești).
Măgura-mică, deal (Budești).
Măgura-oii (Crăcești).
Mălăiasa, deal (Budești).
Mălin, cosalău (Giulești).
Măreasca, vale (Breb).
Măt'iesa, deal (Botiza).
Merișoru, deal (Cuhea), cosalău (Dragomirești).
Mert'iu, cosalău (Budești).
Mestecăn'ișu (Borșa).
Mihaileț, șes (Ieud).
Mlaca (Giulești).
Mlăči, deal (Budești).
Mlăčîl'e, șes (Săpînța).
Mn'iclazu, deal (Vad).
Mn'ireșu, șes (Săpînța).
Mn'isărhatu, pădure (Săpînța).
Močira-rozin'i (Giulești).
Munčei, munte (Botiza).
Munčelu, deal (Breb), munte (Săcel).
Munčelu-mare (Ieud).
Munčelu-mn'ic (Ieud).
Mușt'eata, deal (Săcel).

Nădășa, codru (Săpînța).

N'ědveș, șes (Săpînța).
N'egoiesăle, munte (Borșa).
N'egru (Giulești).
N'eteda, munte (Budești).

Oanța, deal (Budești).
Obîrșia-Boii (Strîmtura).
Obîrșii (Giulești).
Obîrșiile-Țîžlei (Borșa).
Obreža, deal (Ieud).
Onu, deal (Giulești).
Opčina, deal (Săcel).
Opčioara, deal (Săcel).
Osoiu, vîrf (Ieud, Nanești).

Păd'eșu (Ieud).
Pascalău (Giulești).
Pascan'eț, munte (Dragomirești).
Pădurea-moinei (Vad).
Pădurea-ungurească (Săpînța).
Pă Lazuri (Săcel).
Pălt'in'ișu, munte (Borșa, Săcel).
Pă Părți (Săpînța).
Pă Plai (Săcel).
Pă Poiană (Săcel).
Pă Prelucă (Săcel).
Păretele, munte (Borșa).
Păroșî, deal (Moisei).
Pă Scăričea (Săcel).
Pă Vălčele (Ieud).
Pelingaria, munte (Botiza).
Piatra-lu-Totoș, deal (Budești).
Picuiu, vîrf (Onești).
Pičiorul-calului (Crăcești).
Pičiorul-caprei (Borșa).
Piciorul-micului (Borșa).
Pietroasa, vale (Borșa).
Pietrosul, munte 2305 m., (Borșa).

Pint'enu, deal (Cuhea, Dragomirești).
Pîntre cărări (Săcel).
Pk'etrile-șoimului (Săpînța).
Pk'etrișu, deal (Săcel).
Pk'iatra, deal (Vad), munte (Ieud).
Pk'iatra-gliganului (Giulești).
Pk'iatra-N'egrului (Giulești).
Pk'iatra-rea, munte (Borșa).
Pk'iatra-Săpînței, munte (Sapînța).
Pk'iatra-T'isei (Crăcești).
Pk'iatra-Țîganului (Botiza, Iapa).
Pk'iatra-țîncului, deal (Botiza).
Pk'iatra-zmăului (Giulești).
Pk'iclaua (Giulești).
Pk'icioarele-Gradului (Borșa).
Pk'icioarele-scurt'ii, deal (Cuhea).
Pk'icioru-calului (Cuhea).
Pk'icioru-Gağii (Crăcești).
Pk'icioru-lu-Fiscuș (Cuhea).
Pk'icioru-Măguricii (Ieud).
Pk'icioru-mest'eacănului (Cuhea).
Pk'icioru-moșului, munte (Borșa).
Pk'ietrile-corbului (Crăcești).
Plăiuț, pădure (Botiza, Ieud).
Pleșca, munte (Budești).
Pleșcuța (Ieud).
Pleșcuțu, deal (Cuhea, Șieu).
Pl'ecica (Săpînța).
Podu-Cearcănului (Borșa).
Pod'ereiu, deal (Ieud, Giulești).
Pod'ereiu-dumbrăziții (Ieud).
Poiana, deal (Cuhea, Săpînța, Vad).
Poiana-mare (Ieud, Giulești).
Poien'ița (Dragomirești, Ieud).
Ponoarăle, cosalău (Giulești).
Porcărețu, pădure (Borșa).
Pot'icu, cosalău (Giulești).
Pożorîșt'ii (Săpînța).
Prăvățu, deal (Ieud).
Preluca-Cok'ii, pădure (Borșa).
Preluca-Mert'iului, deal (Budești).
Preluca-Părîu (Ieud).
Preluca-sălh'ii (Săcel).
Prelucile (Borșa, Iapa, Săpînța).
Prelucile-cerbului, munte (Borșa).
Prihodiștea, cosalău (Dragomirești).
Priloağele, deal (Vad).
Pripor, deal (Budești, Giulești).
Prisaca, munte (Budești, Crăcești).
Prisloapele (Săcel).
Prislopașu, deal (Borșa, Săcel).
Prislopu, munte (Borșa), deal (Cuhea, Ieud).
Prizlopu, munte (Budești).
Purcărețu, deal (Moisei, Strîmtura).
Puzdrile, munte (Borșa).

Răgău, deal (Breb).
Răk'it'ișu, șes și izlaz (Ieud).
Răk'ițălele, deal (Budești).
Răk'ițele (Crăcești).
Răpedea-mare, izlaz (Ieud).
Răpedea-mn'ică (Ieud).
Răstoaca (Săpînța).
Rătunda, șes (Săpînța).
Rîgău (Crăcești).
Rîtu-păcurii (Dragomirești).
Rîtu-Tămășoi (Ieud).
Rîu (Ieud).
Rîu-mare (Budești, Crăcești).
Rîușoru (Crăcești).
Roasa, șes (Săpînța).
Rugînoasa, vale (Săpînța).
Runcșor, munte (Botiza).
Runcu, munte (Borșa).
Rupturil'e (Săcel, Săpînța).
Rusca, deal (Cuhea).

R̄ăk'ita, cosalău (Giulești).
R̄ăpedea (Borșa, Săcel).

Sasu, vale (Botiza).
Săcăreaua, vîrf (Botiza).
Săcătura, deal (Vad).
Săcăturile, șes (Crăcești, Ieud).
Săcuiasca (Giulești).
Săpîncioare (Săpînța).
Săpînța, vale (Săpînța).
Săpînța-șipotului (Săpînța).
Sărmeteż (Botiza).
Scăiasa, vale (Strîmtura).
Scăiuș, deal (Budești).

Scoruș, deal (Budești).
Scurta (Dragomirești).
Sěrmet'eșu (Budești).
Sfundău, munte (Cuhea).
Sîngeriș, deal (Ieud).
Soloanu, deal (Vad).
Solotruc, deal (Ieud).
Sórița (Ieud).
Stăn'ișoara, deal (Botiza, Budești).
Stăžerei, deal (Budești).
Stîna-lu-Vîrtic, munte (Borșa).
Stîna-Sasului, munte (Borșa).
Stîn'ișoare, deal (Ieud).
Stîrči (Iapa).
Stupk'ină (Giulești).
St'edzea și *St'eza*, munte (Borșa).
Sub Lazuri (Ieud).
Sub Pk'iatră (Giulești).
Sub Soare (Săpînța).
Sunătoarea, vale (Breb, Strîmtura).
Supt Turtele, arătură (Giulești).
Surupoasa, deal (Ieud).

Șarampău (Iapa).
Șaroșa, codru (Săpînța).
Șesu, deal (Budești, Giulești).
Șesu-Cuh'i (Dragomirești).
Șesu-sacărilor (Dragomirești).
Șesul-Țărinca (Botiza).
Șesuréle, deal (Budești).
Șétrevu, hotar (Săcel).
Șieuțu, vale (Șieu).
Șigăul, vălcea (Budești).
Șipot (Giulești).
Șiva, deal (Budești).
Șt'edzea și *Șt'eza*, munte (Borșa).
Șt'iolu, munte (Borșa).
Șura-lu-Bilás (Giulești).

Tárnița, dîmb (Crăcești).
Tătaru (Crăcești).
Tăul-Gutîiului (Crăcești).
Tiurtiuliș, vale (Vad).
Tomnat'ecu, munte (Cuhea, Dragomirești).
Topličioara, deal (Săcel).
Toplița, deal (Săcel).
Toroiaga, munte 1939 m., (Borșa).
Trei-Săpînțîle, șes (Săpînța).
Troianu, munte (Moisei).
Tufile (Săpînța).

Țîbleșu, munte (Cuhea, Dragomirești).
Țifa, munte (Borșa).
Țižla, vale (Borșa).

Ulmu, deal (Budești).
Ursoaia, izlaz (Ieud).
Ursoiu, deal (Vad).
Urzicarii (Budești).

Vadu-Plopului (Săpînța).
Vadu-Poienii (Săpînța).
Valea-Agrișului (Vad).
Valea-albă (Crăcești).
Valea-Arinișului (Văleni).
Valea-arin'ilor (Săpînța).
Valea-Bartășului (Giulești).
Valea-Belmedzăului (Săpînța).
Valea-Bcistriți (Săcel).
Valea-bîrnii (Ieud).
Valea-Bóciului (Cuhea).
Valea-botîrl'ei (Cuhea).
Valea-boului (Botiza).
Valea-carălor (Săcel).
Valea-caselor (Breb).
Valea-Cășiți (Botiza).
Valea-cărălor (Săcel).
Valea-cîrstii (Șieu).
Valea-comarničelor (Cuhea).
Valea-cotozîi (Ieud).
Valea-čerbului (Giulești).
Valea-četățeli (Ieud).
Valea-čioncașului (Vad).
Valea-dolinii (Șieu).
Valea-Drăguiesăi (Vișeul-de-jos).
Valea-Drobot'evei (Săcel).
Valea-fagului (Botiza).
Valea-fîntînei (Borșa).
Valea-Floreanului (Șieu).
Valea-furului (Borșa, Cuhea, Dragomirești).

Valea-gropk'ilor (Şieu).
Valea-çişî (Ieud).
Valea-Hopşa (Crăceşti).
Valea-hotarului (Borşa, Botiza, Crăceşti, Moisei, Săcel, Săpînţa).
Valea-h'içişî (Săcel).
Valea-h'in'et'esî (Cuhea).
Valea-iepei (Iapa, Vişeul-de-jos).
Valea-iepuroaiei (Şieu).
Valea-iezărului (Ieud).
Valea i Scrad'i (Săcel).
Valea-k'eilor (=teilor) (Săcel).
Valea-k'ičerii (Botiza).
Valea-largă (Săcel).
Valea-lazului (Cuhea).
Valea-lăudatului (Ieud).
Valea-lăzucului (Şieu).
Valea-lu-Flit (Ieud).
Valea-lui-Čiuclă (Ieud).
Valea-lui-Hót'ico (Ieud).
Valea-lui-Lazăr (Ieud).
Valea-lui-Matalău (Cuhea).
Valea-lunčii (Strîmtura).
Valea-lu-Negoescu (Borşa).
Valea-lu-Peter (Cuhea).
Valea-lu-Ştef (Cuhea).
Valea-lu-Toasî (Cuhea).
Valea-L'éordzî (Cuhea).
Valea-Mančiului (Ieud).
Valea-mandrului (Giuleşti).
Valea-măčieşu (Giuleşti).
Valea-Măgurii (Cuhea).
Valea-Măt'iesăi (Botiza).
Valea-Melianului (Cuhea).
Valea-Mihailetului (Ieud).
Valea-Mlăčii (Şieu).
Valea-Mn'ihalcozilor (Şieu).
Valea-Mn'ihnii (Şieu).
Valea-Mn'ireşului (Botiza).
Valea-Mn'isărhatului (Săpînţa).
Valea-mold'işului (Săcel).
Valea-morii (Vişeul-de-jos).
Valea-Nădăşîi (Săpînţa).
Valea-neagră (Crăceşti).
Valea-N'eamţului (Cuhea).
Valea-Păroşî (Moisei).
Valea-pečižnîi (Moisei).
Valea-Pint'enului (Cuhea).
Valea-Plăiuţului (Botiza).
Valea-Pleşk'ii (Cuhea).
Valea-Podişoarelor (Şieu).
Valea-Poienii (Borşa).
Valea-pomn'ilor (Cuhea).
Valea-Popenilor (Şieu).
Valea-porcului (Vişeul-de-jos).
Valea-prelučîlor (Cuhea).
Valea-preut'esăi (Cuhea, Drago-mireşti).
Valea-Prihod'işt'ii (Cuhea).
Valea-Răd'ieşî (Moisei).
Valea-rea (Borşa).
Valea-rugînoşî (Cuhea).
Valea-sacă (Giuleşti).
Valea-Sarasăului (Iapa).
Valea-satului (Cuhea).
Valea-săcăturii (Botiza, Vişeul-de-jos).
Valea-săračî (Cuhea).
Valea-scurt'ii (Dragomireşti).
Valea-scurţî (Cuhea).
Valea-Selesk'ii (Şieu).
Valea-Sîngerişului (Ieud).
Valea-sk'inului (Botiza).
Valea-slat'in'ei (Cuhea, Ieud).
Valea-sorei (Vişeul-de-jos).
Valea-Sóriţî (Botiza, Ieud).
Valea-strîmturii (Săcel).
Valea-Surducului (Strîmtura).
Valea-Tămăşoi (Ieud).
Valea-Tisei (Borşa).
Valea-Uncoaiei (Moisei).
Valea-Ungurului (Săcel).
Valea-Ursoaiei (Săcel).
Valea-Ursoii (Cuhea, Dragomireşti).
Valea-Ursoiului (Botiza).
Valea-Văşcoaiei (Moisei).
Valea-Vătaşk'in'ii (Săpînţa).
Valea-Vişeului (Borşa).
Valea-zinului (Botiza).
Văile-Bársului (Ieud).
Vălčele (Giuleşti).
Văraticu, munte (Botiza).
Văratiči, deal (Vad).

Vărat'ičịu, șes (Săpînța).
Vărăt'ičel, șes (Săpînța).
Vătắșk'ina, șes (Săpînța).
Vișioneșți (Borșa).
Vîrvu, cîmp (Giulești).
Vîrvu-Agrișului (Iapa).
Vîrvu-Alacului (Moisei).
Vîrvu-Arinișului (Văleni).
Vîrvu-cu-arin'i, deal (Budești).
Vîrvu-Dealului-mare (Moisei).
Vîrvu-D'edzînoii, deal (Cuhea).
Vîrvu-K'ičerii (Botiza).
Vîrvu-lu-Ștefan (Giulești).
Vîrvu-Lazului (Moisei).
Vîrvu-mare (Strîmtura).
Vîrvu-Munčelului (Moisei).
Vîrvu-Opčîn'ii (Vișeul-de-jos).
Vîrvu-Petrii, deal (Cuhea).
Vîrvu-plopk'ilor (Giulești).
Vîrvu-popii (Budești).
Vîrvu-Prelučilor (Cuhea).
Vîrvu-Prihod'ișt'ii (Cuhea).
Vîrvu-Săcuiului (Săcel).
Vîrvu-Sorliștei (Vad).
Vîrvu-Tarn'iței (Cuhea).
Vîrvu-Ursoiului (Botiza).
Vran'ița, vale (Crăcești).

Zănoaga, deal (Borșa).
Zănoaga Pietrosului (Borșa).
Zăpod'ile-Barnei, deal (Ieud).
Zeči, cosalău (Giulești).
Zezun'ii (Crăcești).
Zimbroslav, munte (Borșa).

Žilerescu, deal (Săpînța).

* * *

Dat fiind interesul etno-linguistic pe care îl prezintă în general nomenclatura toponimică, și în directă legătură cu etnografia istorică a Maramureșului din nordul Tisei, relevez aci mai multe numiri din toponimia acestui Maramureș nordic care astăzi se găsește sub stăpânirea cehoslovacă. Interesul și importanța lor se evidențiază de la sine și clar, mai toate făcând parte din fondul linguistic comun întregului element românesc nord- și sud-dunărean. Toate aceste forme le-am extras din publicațiunea cehoslovacă *Časopis moravského musea zemského, ročnik X* (1910), *čis.* 2, și anume din harta anexată la acest număr. In dreptul fiecărei forme dau câte o cifră romană urmată de una arabă, amândouă reprezentând pătratul din hartă format din intersecția coloanei verticale (reprezentată prin cifra romană) cu cea orizontală (reprezentată prin cifra arabă) — pătrat în care se găsește forma respectivă.

Ardželuza XXXI, 13.
Arșița XXX, 11.
Bradul XXIX, 12.
Brădulеț XXIX, 12.
Čerban'ia XXV, 10.
Četat XXV, 8.
Gaura XXV, 8; XXVII, 10.
Groapa XXVIII, 13; XXIX, 12.
Gurgulat XXIX, 10.
Karmatura XXXII, 12.
Korna XXVIII, 10.
Kornuta XXIX, 12.
Kuk XXIX, 12.
Kurpen XXX, 13.
Kyčera XXX, 13.
Latundur XXX, 12.
Laturka XXVIII, 10.
Lunga XXXI, 12.
Măgura XXI, 8; XXI, 10.
Negrova XXVIII, 12; XXX, 12.
Niegroveț XXIX, 12.
Ostro-Grun XIX, 11.

Pikul XXVIII, 10.
Plai̯ XXIX, 10.
Rătunda XXIV, 8.
Rotundul XXXI, 12.
Rumana XXIII, 10.
Skoruşina XXI, 8.
Sekul XXIX, 9; XXIX, 11.
Splina XXIX, 11.
Strunga XXIX, 11.
Şesul XXX, 13.
Ştebio̯ara XXX, 13.
Tomnatik XXIX, 10; XXXI, 12; XXXI, 13.
Turbat XXX, 12.
Văratek XXXI, 12.
Vlahovo XXIII, 10; XXVIII, 12.
Zapul XXXI, 12.

ONOMASTICĂ

Nume de familii şi porecle

Ardele̯an (Ieud, Strîmtura).
Auşan (Strîmtura).
Bale̯a (Ieud).
Báran (Ieud).
Băi̯as (Strîmtura).
Bărboseni̯ (Ieud).
Băzău̯ (Ieud).
Bendîs (Ieud).
Bendre̯a (Ieud).
Beşicuță (Strîmtura).
Bízo (Ieud).
Bîrle̯a (Ieud).
Blede̯a (Sat-Şugătag, Strîmtura).
Boboi̯og (Ieud).
Boboțăni̯ (Ieud).
Bocrită (Ieud).
Bodre̯anu (Strîmtura).
Boic (Strîmtura).
Boi̯cu (Ieud).
Boroi̯can (Strîmtura).
Botîrlă (Strîmtura).
Brîndău̯ (Sat-Şugătag).
Cărăi̯an (Hărniceşti).
Coči̯otă (Strîmtura).
Coman (Moisei).
Cordiş (Strîmtura).
Costinan (Ieud).
Cóşot (Ieud).
Crăči̯un (Moisei).
Creț (Strîmtura).
Cuc (Moisei).
Čigălitu (Ieud).
Či̯ontoş (Strîmtura).
Či̯ornei̯ (Strîmtura).
Či̯utău̯ (Strîmtura).
Čivruş (Strîmtura).
Dan (Ieud).
Dáncuş (Ieud).
Danč (Moisei).
Dihor (Moisei).
Drimenzi̯ (Strîmtura).
Dunca (Ieud).
Flutar (Moisei).
Găbrian (Strîmtura).
G'iban (Strîmtura).
Glode̯an (Strîmtura).
Gordzu (Ieud).
Got (Hărniceşti).
Gulin (Strîmtura).
Ği̯uriş (Strîmtura).
Herenta (Ieud).
H'irb (Strîmtura).
Horž (Moisei).
Hotima (Strîmtura).
Hot'i̯cu (Ieud, Moisei).
Hoza (Ieud, Strîmtura).
Hožda (Moisei, Sat-Şugătag).
Húbăr (Ieud).
I̯agăr (Strîmtura).
I̯epure (Moisei).
Ile̯a (Ieud).
I̯uga (Ieud).
Ĭusco (Ied).
Ivaşcu (Ieud, Moisei).
K'indriş (Ieud).
Lăpuşan (Ieud).

14*

Leva (Strîmtura).
Lihet (Strîmtura).
Luca (Strîmtura).
Lucači (Ieud).
Lupu (Moisei).
Mârăş (Ieud).
Mark'iş (Strîmtura).
Mečean (Ieud).
Mihalea (Ieud).
Mihnea (Strîmtura).
Minica (Ieud).
Mintău (Strîmtura).
Moldovan (Ieud, Strîmtura).
Morar (Strîmtura).
Muntean (Ieud).
Mununar (Crăceşti).
Munurar (Hărniceşti).
Murgu (Ieud).
Neneştean (Strîmtura).
Orçiş (Strîmtura).
Orza (Strîmtura).
Pasăre (Strîmtura).
Perţa (Ieud).
Petec (Ieud).
Petrăuş (Strîmtura).
Petrovan (Strîmtura).
Pleş (Ieud).
Pop (Ieud).
Popan (Strîmtura).
Rus (Strîmtura).
Rusalim (Strîmtura).
Ruşca (Ieud).
Sabadîş (Strîmtura).
Sacalîş (Ieud).
Sas (Ieud).
Scrabă (Ieud).
Strai (Moisei).
Ştef (Strîmtura).
Tebeti (Ieud).
Tomoiagă (Moisei).
Traistă (Ieud).
Tutúla (Ieud).
Uliči (Strîmtura).
Velea (Sat-Şugătag).
Velîşca (Strîmtura).
Vlăşin (Ieud).
Vraža (Ieud).
Zmicala (Strîmtura).

Nume de botez

Agapia (Sat-Şugătag).
Aliexă (Vişeul-de-jos).
Amalia (Sat-Şugătag).
Dorofteį (Vişeul-de-jos).
Floare (Vişeul-de-jos).
Frăsîna (Sat-Şugătag).
Gafia sau
Gasia şi *Gasîe* (Hărniceşti, Vişeul-de-jos.
Gligore (general).
Iasiana (Sat-Şugătag).
Ievronia (Sat-Şugătag).
Ileana (general).
Ilişcă (Vişeul-de-jos).
Ioan(ă) (general).
Ixina (= *Axenia)* (Sat-Şugătag).
Mandra (Sat-Şugătag).
Matei (Sat-Şugătag).
Mălina (Hărniceşti).
Măricuţa (general).
Mn'iculae (general).
Năstasîe (Sat-Şugătag).
Nicoară (general).
Olexa (Sat-Şugătag).
Oniza (= *Dionisia)* (Sat-Şugătag).
Palagă şi *Palaçiă* (general).
Panteleon (Sat-Şugătag).
Parasca (general).
Pătru (general).
Sîmn'ion (general).
Şofrona (Sat-Şugătag).
Ştefan (general).
Toader (general).
Todora (general).
Vîrtolomeu (Vişeul-de-jos).
Vîrvara (general).
Xenia (Sat-Şugătag).

G L O S A R[1]

a, *la*, $39^{27,72}$, 43^{65}, 59^{34}, 112^{59}.
abçịaluca: d'ẹ-ạbçịaluca, *(de) abia* (Săcel).
acrițarị, «care face acriță d'e mîncat» (Vad).
acriță, *fiertură de prune* (Vad).
acruț,-ă, 25^{71}, *dim.* acru.
acufundos,-ọasă, *adînc*, 69^{19}.
àcurat *și* acurát, *adv.*, *negreșit; exact.*
ačičịuca, *aici*, 173^{19}.
adurmăca, *a adormi* (Săcel). *Sens izolat.*
adurn'i, *a adormi*, 81^{6}.
ad'eụ, *pl.* ad'ẹaụă, *tun*, 52^{47}, 53^{24}. Et. *ung.* á g y ú.
ad'iman, *diamant*, 137^{11}.
ad'int'e: maị ad'int'e, *mai acum, de curînd* (Budești).
ad'izmă, *aghiazmă*, 162^{8}.
agod'i, *a aștepta*, 12^{20}, 105^{14}.
agorî, *a surpa, a da jos*: «agor mere» (Vad).
ağịuna, *a nu mînca și a nu bea nimic*, 161^{39}, 162^{46}.
aičịuca, 156^{31}, *v.* ačičịuca.
airẹa, 162^{20}, 171^{58}, *aiurea.*
airilẹa, 172^{7}, *v.* airẹa.
alboị,-ọaịe, *albastru*: berbeče alboị (Crăcești).
aldui, *a binecuvînta* (Hoteni).
alẹatu: če îmblaț în alẹatu codruluị? (Botiza). *Formă rară și necunoscută ca sens. Ca origine, probabil că avem a face cu forma slavă* l ě t ĭ *care, în limba cehă, are derivate cu semnificația de «frumos; splendoare». In cazul acesta,* alẹatu (= a lẹatu) *ar însemna «mărefie, splendoare (a codrului)».*
aletuțu, 122^{69}, *dim.* alẹatu.
alina (a să), *a (se) așeza*, $126^{62,63}$; *a (se) liniști*, 117^{6}.
alinare, *liniște, repaus*, 194^{12}.
alunguțu: d'alunguțu, 31^{9}, 101^{77}, *dim.* alungu.
amn'istui (a să), *a (se) liniști* (Ieud); *v* mistuịală.
amú, *acum*, 154^{5}.
amuịa, 171^{34}; *v.* amu.
amușị (Borșa); *v.* amuịa.
Ank'ilie, *nume de persoană*, $119^{14,29}$.
apăra: să apără Dumn'edzăụ să sufl'e un vînt, că tăt'e crănčîl'e l'e rumpe (Săpînța).
aplecătọare, *oaie cu lapte fără miel* (Apșa).
aprindere, *răceală, pleuresie*: îs betẹagă de aprindere (Săcel).
apuca: n'apuc a mă duče (Crăcești); n'apuc a mere că n'am vreme (Breb).
apucător,-ọare, *hoț*, 163^{2}.
arăstui (a să), *a (se) prezenta, a (se) arăta*, 126^{16}, 139^{51}, 140^{10}.
ardzînțel, 96^{58}' *dim. argint.*

[1] Pentru formele din texte și apendice dau cel puțin câte o singură trimitere printr'o fracție arătând pagina și rândul în care se găsește forma; pentru rest reproduc localitatea în care au fost înregistrate — ceea ce nu înseamnează că ele aparțin exclusiv acelor localități. Pe lângă cele pur dialectale am înregistrat și forme care privesc mai mult fonetica sau morfologia de cât un glosar: — aceasta, spre a ușura urmărirea diferitelor aspecte ale graiului maramureșean. Ordinea alfabetică întrebuințată e următoarea: *a, ă, b (b'), c, č, d, d' dz, e, f, g, ç, γ (γ'), ğ, h (h'), i, î, k', l, l', m (m'), n, n', o, p (p'), r (r'), s, ș, t, t', ț, u, v, z, ž.* Abreviațiunile întrebuințate: *adj.* = adjectiv; *adv.* = adverb; *dat.* = dativ; *der.* = derivat; *dim.* = diminutiv; *fem.* = feminin; *fig.* = figurat; *germ.* = german; *grec.* = grecesc; *interj.* = interjecție; *invar.* = invariabil; *part.* = participiu; *pl.* = plural; *prep.* = prepoziție; *rut.* = rutean; *sb.* = substantiv; *sg.* = singular; *sl.* = slav; *ung.* = unguresc; *v.* = vezi; *vb.* = verb; *voc.* = vocativ.

aret'e, *berbece* (Borşa).
arişte, *închisoare*, 152[25].
arm, *coapsa de la căprioare* (Ieud).
armaş, *haiduc, viteaz*, 111[9]; *păzitor înarmat*, 38[72].
armorari̯, *mărăcine cu frunza lată (carduus marianus)*, 162[26].
armos, *înarmat*, 157[39].
armur, *but, coapsă*: armuru pk'iči̯orului̯ d'e d'inapoi̯ (Vad).
aruncătură, *azvîrlire, răsturnare*, 137[6], 159[38].
ascrumat,-ă, *prefăcut în scrum*, 122[91].
ascuţît, *ascuţiş*, 154[52].
asoga, *a face, a prepara, a pregăti*, 116[52]. *V*. Hasdeu, *Etymologicum*.
asorit, *leşin provenit din cauza arşiţei de soare* (Ieud).
aspre̯ală, *scrobeală*, 29[13].
astară, *de seară, astăseară*, 35[41], 173[6].
astupa, *a îngropa*, 78[68], 116[10],[13], 121[26]; *a acoperi*, 103[27].
asumuta (a să), *a se îngreuna, a ameţi*, 123[12].
aşă, *aşa*, 119[73].
aşădza (a să), *a (se) lăsa în jos, a se nivela*, 110[47].
aşădzămînt, *locuinţă stabilă*, 43[21].
aşternut,-ă, *pus*: masă aşternută.
atunčen'e, *atunci*, 154[49].
atunčin'e̯a, 166[84]; *v*. atunčen'e.
aţucă, 119[8], *dim*. aţă.
avam,-ă, *mare, cumplit*: lucru avam (Săcel, Năsăud); *adv., prea mult, grozav*, 181[21]; *avan*.
avămn'it,-ă, *rău, ticălos* (Săcel, Năsăud).

babiče, *raţă*, 147[40].
badoc, *tinichea*, 8[73].
baer, «cure̯au̯a d'e la taşcă»; *legătură de desagi*, etc. (Ieud).
bagău̯, «şanţ d'e dohan», *restul de tutun scrumat ce rămîne în lulea şi pe care Maramureşeanul îl înfundă în gură, înlocuind astfel pentru ore întregi tutunul*, 172[22].
bagn'etă, *baionetă* (Vad).
bai̯, *supărare, părere de rău, nevoie*, 27[64], 67[51], 81[26].
bai̯er, *sfoara de la gura desagilor* (Şieu); *v*. baer.
Balcu, *numele unei vechi familii din Ieud*, 158[17].
balţ, «năframa la mn'ire̯asă» (Ieud).
banat, *pl*. -uri̯, *supărare*, 32[64]; *v*. bănat.
bandă, *pl*. băndz, *muzică (militară)*, 70[13].
bandiş, *bandit* (Giuleşti).
Bandre̯a, *nume toponimic*, 171[23].
Barbă-rasă, *numele unui haiduc*, 153[29].
barnă, *adj. substantivizat, (vacă) oacheşe, negricioasă; tunul*, 146[29]. *(Ung.* barna).
barţă, *impozit, dijmă*; «ţidulă», 172[49].
bate (a să): oile să bat, «oile să mîrlesc», (Borşa); *a lătra*: cîn'ii̯ bat (Şieu).
batăr (čin'e), *orişicare*, 3[38], 21[10]; *măcar* (Budeşti); *v*. batîr.
băcu(i̯)eţ, *sac mic*, 68[28]; *fig*.: un băcui̯eţ d'e fată, «o fată pit'it'i̯o̯acă», 58[22].
băhn'it, *baionetă*, 157[46]. *V*. bagn'etă.
băltag, *secure servind drept armă*, 153[8].
bănat, *mîhnire*, 15[20]; *v*. banat.
băncuk'i̯, 93[45] *şi*
băncut'e, *bani mărunţi*, 111[13].
bănui, *a duce dor, a se întrista, a se necăji*, (Breb), 53[79].
bărbînoc, *plantă mică, verde şi căţărătoare (vinca minor)* (Ieud).
bărbînţă, *putinică pentru lăpturi sau brînzeturi*, 138[11], 173[4].
bărdaş, *tîmplar*, 188[28].
bărnače, *negricioasă* (Borşa): o̯ai̯e bărnače; *v*. barnă.
băsadă, *vorbă*, 108[24].
băsădui, *a vorbi*.
bătăči, *a bate, a bătători* (Ieud).
băú! *interjecţie imitînd mugetul vacei*, 138[45].
bed'e̯arcă, *un fel de covăţea de lemn, găurită deasupra, în care se pune chiagul de strecurat* (Săcel, Năsăud). Et. *rut*. breda.
beli, *a jupui de piele*, 154[12].
belit,-ă, *jupuit(ă) de scoarţă*: botă belită, 62[23].
Belzebuc, *nume dat diavolului*, 193[5].
b'etăng,-ă, 151[2]; *v*. bçitangă.
bet'e̯ag,-ă, *bolnav*, 43[67].
b'eteşi (a să), *a se îmbolnăvi*, 170[70].
bézd'ilă, *adv*.: nu îmbla în bezd'ilă, *nu umbla în zadar* (Mara). Et. *rut*. bezdíle.
bçi̯ată, *fem. de la* bçi̯et, 20[49]; *nefericire*, 7[67]; *supărare*, 14[25].
bçibol (Crăceşti), *v*. çibol.
bçi̯et, *nefericit, sărman*, 79[3].
bçilit,-ă, *alb*: berbeče bçilit (Crăceşti); *v*.:
bçiliţă, *albă*: o̯ai̯e bçiliţă (Vişeul-de-jos).
bçirăi, *a fi primar, a primări*, 77[28].
bçirăiţă, *primăriţă*, 77[35].
bçirău̯, *primar*, 11[54].
bçitangă, *vagabond şi prost*, 151[56].
bçite̯angă, 152[30]; *v*. b'etăng.
bică, *taur* (Vad).
bidă, *supărare, necaz*, 192[59]; *sărăcie* (Ieud).
birău̯, 151[49]; *v*. bçirău̯.
bistoş,-ă, *trist*, 14[38].
bi̯uşug, *belşug*, 162[20].
bîhn'i, «a bate», *a lătra*, 131[10].
bîndură, *cîrpă* (Ieud).
bîrăi, *a mormăi*, 155[77].

bîrcă: ǫaịe bîrcă, *oaie cu lînă țigaie* (Rona-de-sus); «mîndră și cręață» (Ieud).
bîrče: ǫaịe bîrče (Săpînța).
Bîtca Tătărčiị, *nume toponimic*, 158[8].
bît, *chibrit*: «p'airilea să dzîče *fîbrîc*» (Ieud).
blăm, *să mergem*, 151[35].
blem, 15[40]; blemị, 15[60]; blemaț, 91[19].
bluz, *bluză* (Vad).
boar, *care paște boii*, 99[49], 169[53].
bobǫan'e, «meșterșugurị», *vrăji*, 57[15].
bobon'i (a să), «a folosî meșterșugurị», 57[16].
boboslov: Ion boboslovul, *Ioan gură-de-aur* (Borșa).
bobot'i, *a pîlpăi, a arde cu flacări troznind*, 98[76].
bodărie, «bold», 107[73].
Bodičịǫara, 122[4], *dim.* Bodița.
bogăręá (ǫaịe): oị *bogărele* — așa dzîčem noị la čele mănînțele (Ieud).
bohaș, *brad inferior calitativ*, 102[85] (Săcel); *buhaș*; *v.* péstriț.
boime, *strînsură de boi*; *toți boii unui sat*, 171[24].
boịu, *boi*, 95[27] (u *final e cerut de rimă*).
bold, *prăvălie*, 111[16].
bol'i, *a fi bolnav, a suferi de boală*, 47[2].
bolîndzîe, *nebună*, 31[33]; *v.* bolund.
boltáș, «carîmb» (*v. forma*); *în Crăcești mi s'a spus că înseamnă «brighidău»*.
bolund,-ă, *nebun, prost*, 31[35], 97[79].
bolundatec,-ă *nebunatec* (Ieud).
bondă, «căpenęagă», *bundă*, 62[47], 155[18].
bontozui, *a împrăștia* (Ieud); *a deranja* (Sat-Șugătag), 158[50] Et. *ung.* b o n t.
boręasă, *nevastă; stăpînă*, 25[32].
borçil, *medic*, 117[69].
boron'eț, 173[12]; *pentru sens*, *v.* textul.
Borozău, 92[46]. *Ca sb. comun înseamnă pivniță cu vinuri* (ung. b o r o z).
bosărcaịe, 140[85], 161[23] *și*:
bosorcoị, *vrăjitori*, 144[45]. Et. *rut.* b o s o r k a.
botă, *bîtă (de cioban)*, 58[14].
bot'eị, *turmă*, 31[76], 172[30].
bot'eịaș, 75[58], *dim.* bot'eị.
bot'icuță, 98[24], *dim.* botă.
boț, *bucată*, 75[79]; *v.* bulț.
bourel (Borșa-Răpedea), *dim.* bour: s'o tîln'it c'un bourel.
bouriță, «ca bou», 145[28].
bozălui, «cînd fug marhăle d'e înfocăčịun'e, d'e căldură, apoị ačęa îị că bozălęa'», 139[49]; *a zbîrli*. Et. *ung.* b o r z o l.
Boznęa, *Bosnia* (Vad).
Bracșău, 98[33] *și*:
Brașău, *Brașov*, 8[64]; *și* Brașeu, 12[49].
brăčinar, *legătura (de obicei o sfoară) «gat'iilor»*, 60[11], 165[52].
Brăilát, *Brăila*, 100[36].
bręană, *mręană*, 116[69], 163[6].
brez: berbeče brez, *berbece negru cu capul alb* (Crăcești).
briboị, *floare roșie-albuie, cu miros de mentă; e primăvăratică (geranium alpestre)* (Crăcești).
brihan, «pînčete», *burtă (de vite)*, 155[35].
brîglă, *vătală* (Giulești).
brudíu, *naiv, prost*, 190[1].
brustan, «buruịană», *brustur*, 55[38].
bruțac, *sac de merinde*, 120[36].
bubă: mor d'e bubă, «durere d'in lontru»; *mi-a dat să înțeleg că ar fi vorba de «cancer»* (Crăcești), 125[29].
bucat'e, *cereale, provizii*, 164[28].
bucă, *partea cărnoasă a piciorului (dindărăt)*, 58[10].
bucăli (a să), *a mesteca în gură*, 125[20].
bučimn'i, *a umple bine*, 136[12].
bučin, *bucium (instrument muzical, de obicei un corn de bou)*, 133[7].
bučina, *a sufla, a cînta din bucium*, 84[43], 133[7].
bučin'i, 138[28]; *v.* bučimn'i.
bučiu,-e: ǫaịe bučie, *oaie vărgată în galben în jurul și dedesuptul ochilor* (Vișeul-de-jos).
budacă, *găleată mare în formă de putină* (Borșa).
budércă, *femeie grasă* (Ieud).
budușlancă, *femeie fugită de la bărbat* (Borșa, Ieud).
bugăt,-ă, *adj. și adv., mult, destul*, 9[32], 26[62], 157[42].
buhaị, *berbece bătut* (Borșa).
buịac,-ă, «măreț», *îngîmfat*, 170[32].
bulbuc, *plantă ierboasă; floare primăvăratică*, 145[26].
buldz, *bucată, cocoloș; cașul întreg*, 117[78]; *v.* boț.
bulț, 78[60], 81[35]; *v.* buldz.
bunuc,-ă, 115[16], *dim.* bun.
burac, *pl.* buračị, *sfeclă*, 146[28].
burd'eị, *bordei*, 68[4].
buręană, *buruiană*, 162[28].
buruịan (Ieud); *v.* buręană.
burzului, *a zbîrli*, 135[17].
but, «čịudă», *necaz, contrarietate*: o făcut în butu luị (Strîmtura).
bute, *butoi de vin*, 109[10]; *și* but'e, 159[20].
butur, *bagaj; resturi*: numa buturile i-s aičị (Apșa-de-sus). Et. *ung.* b ú t o r.
butuț, *partea cărnoasă superioară a piciorului*, 46[42]; *dim.* but.
but'in, *lemn mare, grindă* (Borșa - Răpedea).

ca: *în expresiunea* ca vaị d'e eị, 16[52].

caie, *pasăre răpitoare care scoate țipete stridente în păduri și* «strîgă a ploaie», 166[78].
caier, *fuior alb*, 11[60].
calic,-ă, *slab*, 170[36].
cančeu, *cană mare*, 12[63], 25[21].
cantă, *sinonim cu* cančeu, 25[19]; *vas* (Crăcești).
cánură, «lîna care rămîn'e în hrebăn» (Borșa).
capăr, *capăt* (Budești); *v.* *I n t r o d u c e r e a* (G r a i u l).
capău, *copoiu*, (Crăcești).
cararabă, *conopidă*. Et. *ung.* k a r a l á b i.
cari, «dy'iavoli», 144[13]; *v.* bosorcoi.
carîmb, *lemn sau băț rotund pe care se încrestează măsuratul laptelui primăvara* (Budești, Borșa). *V. pentru etimologie* D a c o r o m a n i a, II, 596.
casă, *pl.* căși *și* căsi, *însemnează și cameră* (Budești).
cartie, *scrisoare*, 23[70].
cașos,-oasă, «cum e cașu», 138[41].
căcădări, *fructe mici roșii și lunguețe de arbust spinos, asemănătoare cu măceșile*, 147[3].
căcăradză, *băligar de capră* (Ieud). *Circulă și vb.* căcărădza.
călărește, *adv.*, *călare*, 27[18].
călca, *a percurge*, 122[22].
căldare, *cazan* (Borșa).
căleasă (Crăcești), *v.*:
căleașcă, *trăsură* (Sat-Șugătag).
căli, *a încălzi, a fierbe*, 173[1].
cănac, *ciucurii de la lulea*, 68[24]; *canaf*.
cănțălăriă, *cancelarie*, 19[87].
căn'i, *a încerca, a proba; a dibui, a se împiedeca:* četește, da căn'ește (Ieud).
căpeneagă, «tîmbariu» (Berbești), *manta, chepeneg; v.* bondă.
căpen'egaș, *manta*, 96[11], 122[13]; *dim.* căpeneagă.
căplan, *capelan*, 158[56]. Et. *ung.* k a p l a n.
căplari, *(soldat) caporal* (Coștiui).
căplenesc,-ească, *care ține de capelan*, 158[54].
cărăboiță, «mari și groasă», 126[46].
cărărău, *derbedeu*, «pierde-vară» (Ieud). *Der. din* cărare.
cărbunel, «iarbă če crește pă munt'e», 81[2].
cărstnic, *cantor* (Budești).
cărtureț, *cărturar* (Glod).
căsar, *cel ce rămîne acasă* (Budești, Crăcești).
căsărn'ie, *cazarmă* (Crăcești).
căsucă, 58[9], 114[70], *dim.* casă.
căși, 161[19], *pl. de la* casă.
căsuț, 185[62], *dim.* caș.
căta, *a căuta (cu sensul de «despăduchiere»)*, 122[51].

cătană, *soldat, militar*, 14[13].
cătan'e, *militărie*, 21[45], 22[5]; *v.* cotun'ie.
cătrană, *catran, zmoală*, 103[84].
cătun'ie, *militărie*, 21[59], 47[20]; *v.* cătan'e.
cătúri, «huči mănunțăi d'e fagi» (Crăcești).
cătuș, *lanț*, 124[85].
cătușă, «bag'samă oareče priče d'e pădure» — *aceasta este explicația pe care mi-a dat-o o bătrînă din Borșa-Repedea. Intrebînd însă și pe alte bătrîne, printre cari și pe Sava Stețcu, mi s'a explicat cu sensul de* «jug de boi», «proțapul boilor», 126[77]. *V. acum în urmă și* D a c o r o m a n i a, III, 666.
căt'ilin, *încetișor*, 10[9].
căt'ilinaș (Borșa), *v.* căt'ilin.
cățîn, *pl.* cățîni, *stînci mari* (Moisei).
căținos: munt'e căținos, *pietros, stîncos* (Moisei).
cînta (a să), *a plînge, a jeli*, 67[18].
cîn'esc: d'inți cîn'ești, *dinții canini* (Vad).
Cîrlibab *(cu accentul cînd pe* i *cînd pe* a*)*, *nume toponimic*, 158[3].
cîrliga, *a da forma cîrligului*, 29[21].
cîrmoază, *coaje de pîne uscată*, 98[66]. *V.* D a c o r o m a n i a, III, 701.
clăt'i (a să), *a (se) mișca*, 22[17].
clisă, *slănină*, 84[58].
cloacăză, *coacăză* (Crăcești).
clocot'iș, *adv.*, *în clocote, în fierbere, cu vuet*, 5[8].
clofúșniță, *femeie dezordonată, stricată* (Săcel, Năsăud).
clop, *pălărie*, 17[55].
clopot'i (Giulești) *și*
clopoți, *a trage clopotele*, 35[53].
cóači, *potcovar*, 152[18]. Et. *ung.* k o v á c s.
coarbă, 20[8], *adj.*, *v.* corbă. *Ca subst. însemnă și* «cioară, corb», 30[24].
coardă, *sabie*, 34[35].
cóbčilă, *cobilă* (Călinești).
coc (d'e pk'ită), *pînișoară* (Ieud).
cocător, *despărțitura cuptorului de casă în care se coace pînea* (Crăcești).
cocon,-oană, *băiat, fată*, 14[64], 66[7].
cocoran, *înseamnă, probabil,* «cocoș», 147[14].
cočean, *tulpina varzei*, 152[17,31].
cóčie *și*
cočîe *(cu accentul pe* î*)*, *trăsură (mică* 122[39].
cóčîș, *vizitiu*, 114[38,39].
codaț, *vierme din brînzeturi, strepede*, 77[75].
codrior,-oară, *de codru* (Budești).
codrișor, 167[39], *dim.* codru.
coh, *vatra de la gura foalelui în care se înroșește fierul* (Ieud, Glod), Et. *rut.* k o h.
cok'eli, *a fierbe, a găti mîncări* (Săcel. Năsăud). Et. *sl.* k o t l ŭ.

coldui, *a cerși*, 45[6]. Et. *ung.* k o l d u l.
colduș,-ă, *sărac, orfan; cerșitor*, 20[48], 139[7].
coldușăsc,-ă, *cerșitoresc*, 105[69].
coleașă, *mămăligă* (Borșa).
coleșăr, «tocănău» *cu care se mestecă mămăliga* (Borșa).
colinduță, 76[64], *dim.* colindă.
comisaș, *agent polițienesc*, 38[73].
comînda, «*rendre les derniers devoirs*», *a însoți un mort*, 7[49], 94[69]; «a prohod'i» (Sat-Șugătag).
comîndare, *masa de după înmormîntare* (Sat-Șugătag).
comn'ișer, *comisar, agent de poliție*, 169[27].
copîrșău, *cosciug*, 46[84].
cópk'il, *copil din flori.*
corbačį, *gîrbaci, biciu*, 101[8].
corbă, *fem. lui* corb, *neagră:* capră corbă (Crăcești); «bărnače», *negricioasă* (Săcel); corbă bătrînă, «*biată bătrînă*» (Vad); *v.* coarbă.
corbuț, 88[42], *dim.* corb.
corč, *tufă, arbust*, 104[78].
cordohan, *piele de cordovan*, 65[20]. Et. *ung.* k o r d o v á n y.
corfă, *vărgile îndoite de la acoperișul comarnicului pe cari se întinde pînza* (Budești); *acoperișul pătulului de fîn* (Ieud). Cf. *ung.* k o r b a.
corház, *spital*, 41[6]. Et. *ung.* k ó r h á z.
corhă, *versant repede de munte* (Borșa-Răpedea). Et. *rut.* k o r h.
corindă, *colindă* (Crăcești).
cornuș,-ă, *cu coarne*, 170[30].
corn'į, *colțuri*, 168[16]; *pl. de la* corn.
corn'ișor, 25[15], *dim.* corn.
corn'iță, *coarne (de animal)*, 145[29]; *pl. dim. de la* corn.
corompei, *cartofi*, 147[43].
córtil, *adăpost, locuință*, 186[55].
cort'i : mă cort'ea', «îm zin'e k'etve, am plăčere» (Vad). Et. *ung.* k o r t y (a n).
cosală, *cusătură*, 148[12].
cosalău, *locul destinat cositului*, 170[38].
cosînteană: «placă și stai la noi, că și aičiuca, în Maramurăș, sîmt Ilene *cosînten'e*» (Bîrsana).
costiță (d'e munt'e), 112[26], *dim.* coastă.
costós: hotar costos, *ținut sau loc accidentat; derivat din* coastă.
coșar, *țarc mic în care se țin oile șchioape* (Budești).
coșuț, 91[40], *dim.* coș.
cot, *pl.* cot'e, *cot*, 95[82].
cota, *a îngriji.*
cotare, *îngrijire*, 7[62].
cotun'i, *a face serviciul militar*, 47[17].
cotun'ie, *serviciul militar* (Cornești); *v.* cătun'ie.
Cozac, *Cazac*, 155[12].
Cozn'ian, *Cozma (sărbătoare)*, 167[2].
crancă, *creangă*, 42[66], 46[4,9], 48[63], 50[71], 52[54].
crangă, 22[8], *v.* crancă.
crăcăna (a să), *a se ramifica (vorbind d arbori)* (Borșa).
crăncușoară, 51[70], *dim.* crancă.
crăncuță, 49[61], *dim.* crancă.
crănguță, 105[47], *v.* crăncuță.
crea! *strigăt adresat caprelor*, 164[17].
creață: apă creață, «apă mest'ecată cu sînğe», 35[35].
credinta, *v.* cred'ințî.
cred'ință, *logodnă*, 107[14].
cred'ințî, *a logodi*, 17[42], 112[36].
cred'ințiie, 164[84]; *v.* cred'ință.
créstură, -uri, *crestătură de la* vîrtež (Budești).
Crizin'ile, *nume toponimic*, 171[19].
Crîstea, «oareče sfînt», 144[39].
crîžmar(i), *cîrciumar*, 25[5,18].
crîžmă, *cîrciumă*, 21[17].
crîžmări, *a ținea cîrciumă*, 77[46].
crîžmăriță, 25[18], *dim.*
crîžmuță, 91[79], *dim.* crîžmă.
croncăi, *a croncăni*, 88[43].
croncule, *voc. din rădăcina* cronc, 88[44].
cruče, *în expresiunea:* cînd o fo' cručea mn'iadză-dzî, 89[45]; *pl.* cručį, *picioare*, 155[58].
cručiță, 32[30], *dim.* cruče.
cucon, 71[41], *v.* cocon.
cuculuț, 25[23], *dim.* cuc.
cucúrbătă, *căpățînă* (Sat-Șugătag): cucúrbăta capuluį.
cucurbélčį, *melci* (Budești).
cucurudz, *fructul conic de brad sau de pin* (Borșa): cucurudz d'e durdzău (Giulești).
Cuhn'ea, *satul Cuhea*, 159[13]; *v.* cunh'e.
cuį: un cuį de horilcă, *un păhărel de țuică* (Apșa).
cuįburel, 47[46], 104[64], *dim.* cuįb.
cuįuț, 115[82], 153[5], *dim.* cuį.
culmurį, *pl.*, *mi s'a explicat în sensul de «val-vîrtej»*, 142[39].
cumk'it,-ă, *învățat, obicinuit*, 50[58].
cumpănă, *balanță formată din două mari cazane cu care «se măsoară laptele, brînza»*, *v. planșa XIV*, *1*.
cumt'i (a să), *a se obicinui:* t'e-aį cumt'it, sîntem cumt'iț (Șieu).
cunh'e, *bucătărie; mîncare* (Crăcești). Et. *rut.* k ú h n a.
cunt'it,-ă, 172[21]; *v.* cumk'it.
cunună, *în expresiunile:* cununa d'ealuluį, 78[26], 101[47]; cununa uncilor, 130[84].
cunun'iță, 119[58], *dim.* cunună.

cupă, *concavitate*, 125^{19}; «cai să cunosc d'e ai̯ după cupe» (Ieud).
cuprinde, *a prinde*, 134^{56}.
cura, *a curge*, 22^{69}, 130^{15}; cură, *curge* (Giuleşti).
curăto̯are, *curgătoare*, 43^{11}.
curek'i̯, *varză*, 100^{13}, 148^{12}.
cursúră, *curgere:* to̯t munţîi̯ cur cu cursurile în Răpede̯a (Borşa-Răpedea).
curtelare, *cuartiruire*, 187 *(sus)*.
curvoi̯,-o̯ai̯e, *depravat*, 57^{33}.
curzi, *a curvăsări*, 170^{25}.
custură, *briceag*, 63^{6}, 170^{59}.
cústuri̯, *pl.*, *rîpi prăpăstioase de munţi* (Ieud).
cuş! *interj.*, «marş de̯-aiči̯» (Ieud). Et. *rut.* k u ş.
cut'e, *piatră cu care se ascute coasa* (Ieud).
cuželcă, *furcă de tors* (Budeşti).
cužmă, *cuşmă*, 112^{77}.

če, *ci*, *dar*, 158^{67}.
čelşag, *furt; înşelare, răpire*, 98^{84}, 113^{68}.
čelui, *a înşela*, 59^{4}.
čepăto̯are, *începătoare*, 148^{19}.
čepeln'iţă, *sb.*, *început*, 84^{67}.
čerca, *a căuta*, 76^{30}, 116^{67}.
čern'e̯ală, *întristare, doliu*, 45^{55}.
čern'i, *a înegri*, *a îndolia*, 43^{76}.
četera, *a cînta cu* četera, 117^{45}.
četerele, 104^{58}, *dim.* četeră.
čiče̯a, *aici*, 171^{12}.
čilio̯ai̯e, «pasăre péstriţă cît o sarcă» (Ieud).
čin'iele, 122^{15}, *dim.* čin'ii̯: *însemnează «harnaşament»*. *(Rut.* č i n).
či̯o̯ată, *lemn putred* (Vad).
či̯ocan (de horincă), *păhărel* (Mara).
či̯ocnă, *ciocnire:* se dau̯ cu oule în či̯ocnă (Borşa).
či̯ocoi̯, *ciocîrlie* (Giuleşti).
či̯ole, *minciuni* (Crăceşti).
či̯olhă, *trunchi găunos* (Ieud).
či̯onic, *luntre*, «şai̯că», 151^{45}. Et. *ung.* c s ó n a k.
či̯ont, *cadavru, schelet, os*, 44^{74}, 102^{64}.
či̯ornă: capră či̯ornă, *capră neagră la cap* (Crăceşti).
či̯otorme̯an, *guşat*, 172^{64}.
čipcă, *panglică, fundă*, 35^{73}, 164^{52}.
čipoti, «a zce̯ra», 113^{64}.
čir, «făină d'e ovăz si̯aıtă če o dăm la cîn'i̯ să nu-i̯ tai̯e žigu» (Ieud). Et. *rut.* č i r.
Či̯ubă, *nume de cîne*, 147^{25}.
či̯ubuc, *lulea:* nu dohăn'eşti̯ či̯ubuc (Breb ?)
či̯ucă, «botă», 164^{58}.
či̯uclă, *buclă de păr, moţ* (Giuleşti); *creştetul găinei sau al cocoşului* (Ieud).
či̯ucur, *fundă*, 89^{33}.

či̯udă, *necaz*, 22^{18}.
či̯ud'i (a să), *a se mira*, 16^{55}.
či̯uflica, *a azvîrli*, 159^{31}.
či̯ugurel'e, 147^{19} *şi*
či̯uguri̯, 147^{28}. *Neexplicat. Probabil*, «či̯ucur».
či̯uic, *formă onomatopeică*, 145^{10}.
či̯ulec̦iu̯, *copil* (Borşa). *(Ung.* c s e l é d).
či̯umă, 147^{38}, *v. textul.*
či̯umn'il, *cimil(itură)*, 145^{1}.
či̯umn'ili, 148^{23} *(cu sens de «drăcuire»)*, *v. textul.*
či̯umn'iliga, 148^{21} *(formaţiune copilărescă)*.
či̯umn'ilitură, *ghicitoare*, 172^{52}; *v.:*
či̯umurluitură, *cimilitură* (Borşa-Răpedea).
či̯ung, *scorbură*, 102^{63}; *cracă*, 43^{41}; «lemn uscat d'e pădure» (Sat-Şugătag).
či̯ungări (a să), *a (se) ciunti (de coarne)*, 139^{48}, 170^{31}.
či̯unguţ, *ramură*, 43^{47}; *dim.* či̯ung.
či̯unta (a să), *a (se) rupe*, 17^{47}, 21^{57}; *a (se) împuţina*, 69^{45}.
či̯untat, *sb.*, *rupt*, 17^{43}.
či̯unt'iţă, *pl.*, *oase*, 143^{79}; *dim.* č i̯ont.
či̯upă, «scăldăto̯are la copil», 5^{39}, 99^{20} 112^{64}.
či̯upăi, *a scălda*, 99^{26}.
či̯určel, *cercel*, 147^{27}.
či̯urdă, *cireadă*, 31^{75}, 139^{38}.
či̯úrdăcă, 31^{58}; *v.* či̯urdă.
či̯urui, *a curge*, 25^{17}.
či̯ută, «si̯ară d'e pădure», *fiară sălbatică*, 114^{28}, 163^{53}.
čîleği̯, *familie, copii*, 138^{32}; *sg.* čîleci̯ *v.* či̯ulec̦iu̯.
čînăltălui, *a curăţi tăind* 84^{4}. Et. *rut.* (p o) č i n a t i.
čîres, *cireş*, 43^{5}.

dada, *tată; şef*, 84^{14}, 155^{67}.
darab(ă), *bucată*, 157^{60}, 173^{9}.
Dăžuc, *nume de persoană*, 153^{30}.
de, *prep.*, 154^{15}, *v. textul.*
delănţui (a să), *a anunţa, a se prezenta* (Crăceşti). Et. *ung.* j e l e n t é s.
demnica, *a dimica*, 196^{14}.
demnicat,-ă, *tăiat în bucăţi*, 193^{48}.
descîlţi, *a desface cîlţii*, 162^{40}.
desfače, *a curăţa*, 172^{63}.
desît, *sb.*, *desiş*, 9^{8}.
desk'ilina, *a separa; v.* t'il'in.
despunğe, *a întoarce acul de cusut pe unde e introdus*, 90^{70}.
dezc̦ina (a să), *a (se) rupe; a sparge:* dezc̦ină un lemn (Vad).
dimn'icat,-ă, 80^{58}, *v.* demnicat.
distălui, *a ferchezui* (Ieud). Et. *ung.* d í s z t e l e n.
dîmbău̯, «dîmb mare» (Ieud).

dîmburos,-oasă, *cu dîmburi* (Ieud).
dîngă, *de (pe) lîngă*, 60[29].
dînsu, *ins*, *om*, 149[20,31].
dobă, *tobă*, 11[65].
Doca, *nume femeiesc*, 136[69].
doy'ili, *a dojeni*, *a mustra*, 67[63].
doy'il'it,-ă, *supărat*, 67[63].
dohan, *tutun*, 100[15].
dohanîş, *fumător*, 97[39].
dohăn'i, *a fuma*, 58[7]; *v.* čiubuc.
doičî, *a alăpta*, 67[36].
domnar, *boier*, 172[47].
domnuţ, 20[13], *dim.* domn.
domn'esc,-ească, *boieresc*, *de domn*, 34[61].
domn'eţ, *boieros*, 172[39].
domn'i, *a stăpîni*, *a poseda*, 110[79].
doniţă, *putină mică fără toartă, avînd la buză o ureche găurită* (Borşa).
dori (a să), *a (se) iubi*, 10[10]; *a suferi*, 40[2].
dorovăi, *a face curăţenie în casă în ajun de sărbători* (Ieud).
doruc, 106[60], *dim.* dor.
dorurel, 35[28], *dim.* dor.
doruţ, 33[75], 35[30], 41[20], *dim.* dor.
dospală, *dospit*, 114[50].
dost'i, *a dospi*, 113[65].
drăgučior,-oară, 23[10], 57[10], *dim.* drag.
drăguşor, 44[76], *v.* drăgučior.
drăguliţă, 25[11], *dim.* dragă.
drăn'ičioară, 18[48], *dim.* draniţă.
drăn'iţî, *a pune draniţe pe acoperiş*, 18[49], 167[20].
drob, *plantă care se întrebuinţează la coloritul în galben al covoarelor*, 146[22].
drobşor (Borşa), *dim.* drob; *îl pasc şi vitele* (Sat-Şugătag).
drod, *telegraf* (Giuleşti). Et. *ung.* d r ó t.
Drongoş, *nume de persoană*, 153[28].
drumar, *călător*, *drumeţ* (Săpînţa).
drumuţ, 42[10], 89[82], *dim.* drum.
druşcă, *domnişoară de onoare la o nuntă*, 65[4], 66[16].
dubălar, *tăbăcar* (Glod).
ducučit,-ă, «năcăjît, sărăman», 17-[6].
dulčeaţă, *iubire*, *dor*, 18[53]; *fericire*, 22[73].
dumramn'ic, «buruiană albă d'e pă cîmp», *dumbravnic*, 156[72].
Dunăriţă, 11[38], *dim.* Dunăre.
durăi, *a rostogoli făcînd zgomot, a durui*, 167[38].
durdzău, *pin*, 23[51]. *Se confundă cu bradul. Insemnează şi «jneapăn»*.
durel'e, *durere*, 171[61,67].
durn'i, *a dormi*, 50[52].
duroare, *durere*, 41[9].
dunederesc. *Formă necunoscută. Intr'o variantă s'a interpretat ca* dumnezeesc.
dutcuţă, *ban*, *monedă de 5 şi 10 bani*, 167[10].

dužmen'e, «aşa dzîc la *gat'ii* în Capnic» (Budeşti).

d'e, *prep.*, *pentru*, *de*, 67[12,15].
d'ecung, *tranşee*, 24[54].
d'epărat, *smuls*, 120[12].
d'epărta, *a îndepărta*, 96[87].
d'ept, *drept*, 152[5].
d'escăleca (a să), *pare a avea şi sensul de «a uita de» (v. textul)*, 109[33], 123[61].
d'escăţa (a să), *a (se) despărţi, a (se) desface*, 109[79].
d'escăţat,-ă, *dus*, *fugit*, *despărţit*, 109[75].
d'esfače (a să), *a (se) dezlega de vrăji*, 161[32].
d'esfăta, *a satisface*, 110[44,58].
d'esgădui (a să), «a d'esfače», 45[37].
d'esk'edzît,-ă, *destrămat*, 115[52].
d'espreuna, *a despărţi*, 15[46].
d'estul'i (a să), *a (se) îndestula*, 42[24], 45[72].
d'etori, *dator*, 128[21].
d'id'iok'itori, *deochetor*, 126[11]; *v.* cari.
d'iem, *ghem* (Valea-Porcului).
d'ilişî (a să), *a (se) strînge*, 19[41]. Et. *ung.* g y ü l é s e z.
d'i'n, *în*, 11[61], 103[36,37].
d'ingă, *de (pe) lîngă*, 23[14].
d'inţălari, *dentist*, 61[63]. *Der.* dinte.
d'ipče, *de ce*, *pentru ce; pentrucă*, 108[76].
d'ipt, *pentru*, 50[32].

dzăčea, *a sta*, *a mocni*, 7[73].
dzămare, «puroi», 126[51].
dzărî (a se), «a să strîca; cîn oile nu dau lapt'e, fără dzăr, dzîčem că s'o dzărît (Ieud).
dzărîtă (oaie). *Pentru a le reveni laptele, oile* dzărîte *se mulg peste lemnele carbonizate provenite din aprinderea focului-viu* (Ieud).
dzîmbru: «*dzîmbru* ğičem noi şî *čimbru* care pun'em în dzamă; o doară k'ematu-s'o oarečineva d'in moşîi noştri aşa...» (Săcel — Ion Burnar a i Mări). *Nu ştie nimic de animalul «zimbru».*
dzîucă (Giuleşti), *dim.* dzîuă.
dzori, *probabil «zori (de zi)»*, 137[20].
dzuá: und'e-oi dzua să nu mîi, *unde mă va apuca ziua să nu rămîn*, 43[16].

estin,-ă, *eftin*, 162[21].
est'elalt,-ă, *celalt*, 140[86].

fače (a să): fă-te 'ncolo, 44[18].
famélie, *familie*, 157[24].
fapt, *întrebuinţat în descîntece cu sensul de «charme»*, 131[22].
farbă, *văpsea* (Borşa).

fat'e, *explicat cu sensul de «așchii de lemn rășinos (brad, pin), cu ajutorul cărora se face focul»*, 30[1]. *Corespunde ca sens formei aromîne «dzadă».*
fat'ie, *pl.* făt'ii, *picături de rășină sau bucăți rășinoase arzînde și luminoase*, 167[56].
făcătură *(în descîntece), fermecătorie*, 130[62], 134[38].
făguț, 112[49], *dim.* fag.
făğet, *pădure de fagi; loc acoperit cu fagi*, 18[36].
făloșîe, *lăudăroșie, fudulie*, 6[70].
făptură, *natură, chip, felul de a se prezenta*, 107[35].
fără, *afară de, numai*, 3[40], 13[52].
fărbui, *a văpsi* (Borșa).
fărin'ịoară, 116[48], *dim.* fărină.
fărtaịu, *sfert, litră*, 77[45], 121[14].
fătăčịune (d'e poarcă), *partea genitală* (Petrova).
fătuță, 8[51], *dim.* fată.
făt'ieri, *tortă*, 167[50]; «care poartă făt'ii d'e săụ o d'e čeară».
făt'ii, *v.* fat'ie.
fățoaịe, *față de masă* (Budești).
fățoi, 159[23], *v.* fățoaie.
fățucă, 88[2], 113[56], *dim.* față.
făurari, *februar*, 155[75].
fečioraș, 33[7], *dim.* fečior.
fečioriță, 33[13], *dim. pl.* fečioară.
felderă, *găleată, baniță*, 92[81].
felder, 93[33], *v.* felderă.
Ferecoaie, *numele unei renumite descîntătoare care locuia pe dealul dintre Glod și Poieni*, 61[40].
ferestari, *geamgiu, care pune geamuri la ferestre*, 61[64].
feri, *în expresiunea:* feri și apără, 159[47]; *a evita*, 43[77].
fet'ie, *virginitate*, 44[63]; *epoca de fată-mare, feciorie*, 165[35].
firez, *ferestrău*, 186[27].
fișcăi, *a șuera*, 157[55].
fitău, *legătură (de obicei la zagnii) împletită din trei zițe făcute gușị*, 164[43].
fîntîn'i, *a curge ca dintr'o fîntînă*, 129[76].
fîntîn'ịoară, 21[49], 106[13], *dim.* fîntînă.
fînuc (Budești), *dim.* fîn.
fîrfăit,-ă, *urît*, 44[18].
fîșcîi, 60[42], *v.* fișcăi.
fleaură, *vorbăreț, vorbăreață* (Săcel, Năsăud).
floare (de grîụ), *pînea ce se face în sîmbăta Floriilor*, 161[3]. Cf. *forma aromînă «fluriță».*
floc, *(puf de) pene*, 38[74].
flocos,-oasă, *acoperit cu păr*, 166[64].
floričea, 26[17], *dim.* floare.
foandi, «čel care prind'e cîn'ii», *hingher*, 61[4].
foart'e, *iute, repede*, 107[76].
Foca, *ziua de 22 iulie*, 164[26].
focări, *a face foc, a încălzi camera* (Giulești).
focuț, 21[24], 43[60], *dim.* foc.
fogădău, *cîrciumă*, 12[64], 169[60].
folgatăr, *strîngere, adunare*, 120[46]. Et. *germ.* vergattern.
folosî, *a ajuta*, 140[13], 142[4].
folosîtoare, *care aduce folos*, 85[3].
fondament, *temelie*, 158[57].
forăstui, *a aranja, a întocmi ceva stricat*, 127[9].
formă *(curent întrebuințat), fel*, 165[80].
formăca, *a vrăji*, 35[24].
formăcătoare, *vrăjitoare*, 95[20].
formăcătură, *fermecătorie, vraje*, 35[33].
fragă: foaie fragă, 48[1].
franță, *sifilis* (Ieud, Moisei). Et. *ung.* franc.
frăgét, *fraged*, 52[24].
frăt'ic, 77[41], *dim.* frate.
frăt'iluc, 6[9], *v.* frăt'ic.
frăt'iuț, 116[60], *v.* frăt'iluc.
freală, *tăietură în butoi* (Săcel, Năsăud).
friče, *pl. de la* frică, 80[36].
frînğe (a să), *a (se) rupe*, 46[28].
froi, *a sforăi*, 101[49].
frumoasă, *ființe rău-făcătoare din superstițiile poporului*, 130[40]; *v.* d'id'iok'itori.
frundzîșoară, 81[51], *v.:*
frundzucă, 28[1], 33[33], 37[57], 94[18], *v.:*
frundzulea, 39[34], *dim.* frundză.
frundzulică, 52[27], *v.:*
frundzuță, 27[50], *v.* frundzîșoară.
funduț, 100[26], *dim.* fund.
furcoi, *furcă mare*, 84[11]; *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
fușt'ei, *treaptă*, 84[20,28].

gad'ină, *jivină*, 163[9].
Galareụ, *deformat din «Galileu»*, 156[80].
galascan, «k'iatră vînătă de čern'it» (Vad Borșa).
galask'iụ, *piatră neagră-vînătă întrebuințată la văpsit* (Borșa).
Galițîa, *Galiția*, 19[46].
gazdă, *stăpîn, proprietar*, 76[1].
găịoară (Ieud), *dim.* gaịe.
gălbănaș, *monedă de aur*, 88[78].
gălben'iță, *aurită*, 100[68], *dim.* galben.
găl'etar, *care mulge în găleată*, 167[30]. *Corespunde formei aromîne «mătricar».*
găn'i, *a gîndi*, 23[62].
gărduț, 69[12], *dim.* gard.
găta, *a pregăti, a termina*, 18[44], 21[29].
gătat,-ă, *împodobit*, 24[20].

găvan, *lingură mare de stînă* (Budeşti), 173[10].
găzdac,-ă, gazdă *mare*, 31[62], 75[30].
găzdălui, *a sta sau a ţinea în gazdă*, 31[54]; *a trăi*, 173[46].
găzdoi̯,-ǫai̯e, 11[21], 121[56], *v.* găzdac.
gîlcoi̯, *care are gîlci:* «Moisenii̯ sînt gîlcoi̯ — aşa li-i̯ policra» (Moisei).
gîndac, *şarpe*, 129[12].
gînscă, *pl.* gînşte, *gîscă* (Giuleşti), 111[20].
gînž, *cerculeţ, făcut din împletitură de nuiele, care serveşte pentru fixarea* vîrtežului *alături de* gužbă *la stîni* (Ieud).
gîn'i, 24[57], *v.* găn'i.
gîţuri̯: «la noi̯ nu-s mult'e oi̯; e, aşa, cît'e v'o trei̯ gîţuri̯» (Vad — Ioana Codrea).
glăsuţ, 49[60], *dim.* glas.
glet, *front, şir militar*, 120[39]. *(Germ.* g l i e d.
gligan, *mistreţ* (Petrova).
glǫabă, *despăgubire*, 152[41].
gódin, *porc, rîmător, godac* (Valea-Porcului).
Gogófta, «besereca Židzîlor»: pă d'ealu Gogofk'i 'n sus (Vad — Ioana Codrea). *In Ieud, în seara de colinde, am înregistrat-o şi ca:* Gogrofk'i, Golgosti *şi* Gogoşti.
gogol'i, «a mn'ilui», 67[64]; *a desmierda, a mîngîia* (Ieud).
Gogomna, *deformare din «Golgota»*, 75[41]; *v.* Gogofta.
goi̯dăn'i, *a rage*, «a face larmă», 126[18].
Golu, *nume de persoană*, 153[30].
gongoi̯, *Ţigan*, 59[10].
gorgan,-ă, *tare:* mămăligă gorgană (Ieud).
Gorzu, *nume de familie*, 158[17].
goz, *gunoi de vite*, 93[54], 163[18].
graiţă, *pl., creiţar*, 59[48].
graţie, *răgaz*, 114[58].
grăd'in'ea, 41[30], *dim.* grădină.
grăžduţ, 87[18], *dim.* grajd.
greluş (Ieud), *dim.* greer.
greǫai̯e, *însărcinată, în pozi ţie* (Săpînţa); *v.* grǫasă.
greşî (a să), *a uita:* amu greşesc (Borşa-Pk'etrǫasa); stai̯ că mă greşesc (Glod); m'am greşît (Strîmtura). *In timp ce eu scriam în caet, persoanele care îmi relatau îşi întrerupeau povestirea sau poezia, spunîndu-mi că nu-şi mai aduc aminte:* amu greşesc. *Inţelesul de «a greşi» nu le lipseşte.*
grind'eauă, «peşt'e mn'ic» (Giuleşti).
grižî, *a îngriji*, 44[25].
grîuţ, 66[68], *dim.* grîu̯.
grǫasă: fomei̯e grǫasă, *însărcinată* (Vad); *v.* îngreunată.

gros, *sb.:* în grosu spumii̯, 139[49].
grosčior, *smîntînă*, 134[83].
grosi̯, *pl. de la* grof, *magnat ungur*, 155[3].
groşîţă, *monedă mică*, 11[5].
grui̯eţ, *grui mic, deluţ* (Ieud).
Gruiţă, 107[44], *dim.* Gruia.
grundzuros (drum), 124[17].
gubă, *haină de iarnă ţesută, cu flocul în afară (v. planşa a II-a,* n-rul 1), 59[40].
gubuţă, 21[4], *dim.* gubă.
gurişǫară, 60[18], *dim.* gură.
gusta, *a prînzi*, 117[8].
guşe, *mai multe fire de tort strînse pe degetele mînei în formă de cerc, spre a servi la împletit(ul unui brîu); jurubiţă* (Ieud); *umflăturile de pe trunchiul arborilor din cari se extrage şi iasca*, 151[9].
gutîn'i̯e, *gutîie* (Crăceşti) — *auzit o singură dată.*
guž, *guzgan* (Ieud).
gužbă, *lemn bătut în pămînt, care, alăturat cu ajutorul* gînžului, *serveşte la fixarea* vîrtežului *la stînă.* (Budeşti).

ģei̯zăş, *tren*, 19[45]. Et. *ung.* g ö z ö s.
G'erasîm, *nume de persoană*, 58[43].
G'eşau̯ă, *pl., cele trei sate: Vişeele*, 18[45].
ģezeş, 23[46], *v.* ģei̯zăş.
ģi!, *strigăt adresat calului îndemnîndu-l la mers* (Giuleşti).
ģibol, *bivol*, 141[17]; *v.* bģibol.
ģinărar, *general*, 120[60].
ģinulari̯, 14[12], *v.* ģinărar.
G'işau̯ă, 32[35], *v.* G'eşau̯ă.
ģişin, *vişin*, 137[44].
ģiug, *puturos* (Ieud). Et. *ung.* d ö g.

γ'eaţă, *viaţă*, 5[56].
γ'isuc, 13[18], *dim.* vis.

ğedit, 94[24], *v.* ğed'et.
ğed'era, *a degera*, 155[51].
ğed'et, *deget*, 96[54].
ğenui (a să), «a bănui» (Ieud, Vad).
ğenun'e, *apă adîncă*, 145[26].
ğerunk'i̯, 154[80].
ği̯olği̯u, *giulgiu*, 111[17].
ği̯osani̯, *jumătatea din jos a satului, spre deosebire de cea din sus (din deal) care se chiamă* susani̯.
ği̯osănar, *om din* ği̯osani̯.
ği̯ubăr, *ciubăr*, 162[11].
ği̯udeţ, *judecată*, 76[56].
ği̯ulişi (a să), *a (se) strînge, a se aduna*, 36[60]; *v.* d'ilişî.
ği̯unği̯uriţă, *pl.*, «durere, žunci», 133[29].
ği̯ura, *vb. activ, a pune să jure*, 17[47].

ǧiurat,-ă, *care a jurat*, 38^{69}. *Se deosebeşte de* žurat, *care înseamnă «om de serviciu al autorităţei administrative, curier public»*.
ǧiuvală, *jivină:* o ǧiuvală de cîn'e (Borşa-Pietroasa).

haçeu, *tun* (Breb), *v.* ad'eu.
Hainăs, 157^{63}.
halău, *jghiab făcut într'un trunchi de arbore şi în care se pune sare pentru oi* (Budeşti).
halubă, *haină, straiu*, 8^{45}, 153^{40}.
haluşcă, *sarma* (Ieud).
hamn'eş,-ă, *şiret, perfid*, «loatră», 28^{64}. *(Ung.* h a m i s).
Hararambiu, *Haralamb*, 161^{34}.
harcă, *hîrcă*, 83^{52}; «tata peştilor» (Ieud).
hatra: îmblă d'e-a hatra, «îmblă d'e-a 'ndăratelea» (Şieu). Et. *ung.* h á t r a.
hazně, *folos.*
hărămn'i (a să), *a (se) distruge* (Borşa).
hărt'iulie, *scrisoare*, 90^{35}.
hăt, *adv.*, *pentru sensuri vezi textul:* 47^{58}, 52^{8}, 153^{52}, etc.
(H)ăţag, 158^{63}.
hăznui, *a folosi*, 16^{37}.
h'etică, *tuberculosă* (Budeşti, Crăceşti). Et. *germ.* h e k t i k. *Cf. grec.* ἑκτικός.
h'eticos,-oasă, *tuberculos* (Budeşti).
h'iboş, *defectuos* (*v.* hlizîţ). Et. *rut.* h i b a.
h'idoş, *pod umblător, ponton*, 154^{70}. Et. *ung.* h i d a s.
h'ie, *lipsă, nevoie*, 103^{52}.
h'ik'etău, *înşelător, amăgitor*, 32^{12}. Et. *ung.* h i t e t ö.
h'ik'etuit,-ă, *amăgit*, 104^{48}.
H'ilipk'i, *Filip*, 162^{36}.
h'ink'ei, *car*, 114^{40}.
h'ir(i), *veste*, 27^{23}, 92^{53}.
h'ireş,-ă(e), *frumos*, 18^{11}.
h'irjuţ, 108^{62}, *dim.* h'ir.
h'iriz (Vişeul-de-sus), *v.* firez.
h'iuţ, 118^{14}, *dim.* fiu.
hîd,-ă, *urît*, 11^{71}.
hîdzî, *a deveni urît* (Ieud).
hîlbă, *rămăşiţe de la masă*, 45^{11}.
hîrîi, *a aţîţa, a face să mîrîe* (Sat-Şugătag).
hîrzob, «čerc păntu străcurat pă budacă» (Borşa-Repedea).
hleab, 126^{66}. *V.* D i c ţ. A c a d. r o m.
hlizîţ, «h'iboş, care să clătea'», 144^{19}.
hoaspă, *coaja cerealelor, pleavă*, 77^{38}.
hod'in'i, *a (se) odihni*, 16^{63}, 31^{44}.
hognoği, *(sub)locotenent*, 57^{7}. Et. *ung.* h a d n a g y.
hoi, *interj.*, 28^{22}.
holircă (Şieu), *v.* horincă.
homor, *pleava grîului ciuruit*, 77^{71}. *Pl.* homoară.
homoti (a să), *a (se) înşela* (Ieud). Et *rut.* h o m ú t.
hondrăn'i, *a face zgomot* (Ieud).
honved, *soldat din miliţia ungurească*, 169^{8}.
horbă, *vorbă*, 31^{22}, 66^{13}, 67^{19}.
horbi, *a vorbi*, 31^{22}.
horcoti, *a horcăi*, 189^{39}.
hore, *cîntec*, 21^{36}.
horholină, *nume batjocoritor adresat unei fete tomnatice*, 60^{1}.
hori, *a cînta*, 78^{80}.
horiča, 111^{63}, *dim.* hore.
horilcă, *rachiu, ţuică*, 32^{16}.
horilcuţă, 32^{12}, *dim.* horilcă.
horincă, 76^{8}, 162^{16}, *v.* horilcă.
hotar, *limită, graniţă; teritoriu*, 153^{16}.
Hotim, *Hotin*, 89^{48}.
hotroapă, *văgăună*, 81^{14}.
hrăn'i, *a sătura*, 7^{77}, 108^{39}.
hrebăn, *pieptene de tras lîna* (Borşa).
hrebçincă, *scîndură prevăzută la un capăt cu un fel de dulăpior peste care se pun pieptenuşii de tras lînă* (Budeşti).
Hristoasea, *fem. de la* Hristos, *pentru* Marie, 83^{41}.
Hrozavlia, *Rozavlia*, 111^{28}.
huc, *sb.*, *arbust, tufă*, 30^{58}, 172^{35}.
huc, *invar.*, *în compunere cu adj.* «*tot*»: tată huc, 121^{68}, *însemnînd* «absolut toată»; 15^{3}, 165^{65}.
hunsfut, «blăstămat» (Ieud):

> De če meri pă Iza 'n sus,
> De če oamen'i-s hunsfuţ;
> De če meri pă Iza 'n žos,
> De če oamen'i-s frumoşi. Et. *ung.* h u n c u t.

husoş, *monedă ungurească de 20 bani*, 93^{66}. Et. *ung.* h u s z a s.
huzdup, 146^{37}. *Formă neexplicată.*

ibçi, *a iubi*, 10^{75}, 137^{14}.
ibi, 137^{82}, *v.* ibçi.
iboste, *iubire, dragoste*, 95^{21}, 116^{25}, 137^{26}.
ibot, *îndrăgostit*, 102^{62}.
iepure, *stratul de carne de pe coastele porcului* (Ieud).
iernuţă, 81^{16}, *dim.* iarnă.
iezăl, *iesle*, 76^{33}.
içi, 5^{35}, *v.* ibçi.
ilioi, ilioaie, *fiinţe supranaturale*, 130^{34}; *v.* frumoasă.
Ilişcu, *nume de persoană*, 120^{15} *(formă ungurească)*.
Ilonca, *Elena*, 93^{78} *(ung.* I l o n k a).
imaş, *islaz*, 167^{53}.
in, *interj.*, *ian*, 89^{51}. *Poate fi interpretată şi ca un imperativ de la vb.* veni.

ineluţ, 60[54], *dim.* inel.
intra, *vb. activ, a băga,* 120[5].
in'imuţă, 67[2], *dim.* inimă.
Iofule, «bag'samă numele împăratului, ačeea-i ca şî un grof», 107[11], 108[11].
iroase, 129[42], *sinonim cu* ilioi.
ismolenči, *izmene, pantaloni (la păcurari)* (Crăceşti).
Iş, «oareče rîu», 43[38].
itros, *rugăciune,* 80[22].
iţie, *măsură de 750 grame lichid,* 41[17], 111[21].
iui, *interj.,* 156[30].
iut'işor, *adv.,* 140[23], *dim.* iute.
izvarniţă, *zăr,* 173[2]. De la *sl.* z a v a r i t i?
iždăn'i, *a zidi, a crea,* 74[55].

îmbălţui, *a lega* balţul *pe capul miresei,* 165[21].
împăratoriu, 157[10].
împărţaştină: ne-o făcut împărţaştină la loc (Sat-Şugătag).
împerliţat,-ă, «măreţ, care se ţin'e, se scotoară», 126[74].
împk'estritoare, *femeie pricepută în ale ţesetoriei* (Budeşti).
împleti, «a îmburda», *a trînti,* 60[16]. *Aci forma stă pentru «îmblăti».*
împulăi, *a alunga cu urlete* (Ieud). *E un derivat verbal.*
încrăngat,-ă, *cu ramuri* (Ieud).
încetinat,-ă, *cu cetină,* 18[41].
îndărată, *adv., îndărăt* (Săpînţa).
îndărăpta (a să), *a (se) înapoia, a (se) întoarce,* 125[40].
îndărăta, 136[33], *v.* îndărăpta.
Indreluşă, *sf. Andrei,* 162[41].
înd'emnat,-ă, *început, pornit,* 54[33].
îndzuat,-ă, *expus la lumina zilei,* 83[17].
înferecat,-ă, *încuiat,* 83[18].
înflorit,-ă, *împodobit cu flori,* 7[59].
înfocat,-ă, *roşiu ca focul,* 107[93], 115[38].
înformăcat,-ă, *vrăjit,* 99[75].
înfricat,-ă, *înspăimîntat,* 7[65].
îngreca, *a îngreuna, a apăsa, a împovăra* (Giuleşti).
îngreunată (fomeie), *însărcinată* (Slătioara); *v.* greoaie.
înk'eetoriţă, *pl., încheietură,* 133[53].
înk'iotăra, *a încheia,* 167[11].
însăcurat,-ă, *asigurat,* 170[14].
însîmbra, *a angaja cu simbrie,* 109[60].
înstruţat,-ă, *împodobit cu* struţ, 7[63], 55[42].
înturna, *a întoarce,* 25[35].
înt'eia, *a încheia,* 73[12].
înţînţălat,-ă, *brodat,* 75[21]; «h'ireş; care să poartă măreşt'e» (Ieud).
învăra, *a (pe)trece vara.*
învăerat,-ă, *amărît* (Vad).
învăţat,-ă, *obicinuit,* 34[51].
înveregat,-ă, *cu verigi crestate,* 75[20,63].
înzitat,-ă, *învitat,* 35[68].

k'eglărie, *fabrică de cărămizi* (Glod). Et. *ung.* t é g l a.
k'elinca, *a cînta din* k'ilingă, 99[48].
k'elsîg, *merinde de drum,* 95[40]. Et. *ung.* k ö l t s e g.
k'emeşe, *cămaşe,* 154[81].
k'epeneag, *manta,* 19[25]; *v.* căpeneagă.
k'erţău, *berbece nebătut* (Borşa-Repedea); *mior de doi ani* (Ieud). *Der. lat.* *t ĕ r t i u s.*
k'etoare, *încuietoare,* 61[14], 93[55]; *încheietoare,* 74[8].
k'etve, *plăcere* (Vad). Et. *ung.* k e d v.
k'iară, *război de ţesut,* 27[41], 65[28]; *ce se poate ţese într'un singur rînd,* 66[3].
k'ibăl, «patru felderi», 66[1].
k'icăzui, *a deretica, a curăţi prin casă* (Budeşti).
k'icur, *picătură,* 87[28].
k'idru, *cedru,* 28[1], 112[78].
k'idruţ, 3[16], *dim.* k'idru.
k'igni, 93[38], *v.* tign'i.
k'yn'iţă, 155[2], *v.* k'ihn'iţă.
k'ihn'iţă, *pivniţă,* 115[42].
k'ilingă, *fluer,* 117[40]. *(Ung.* t i l i n k ó).
k'inzui, *a chinui,* 39[11]. Et. *ung.* k í n o z.
k'iotoare, *încheietură de haină,* 41[55].
k'ipă, *pipă,* 148[22].
k'irarecsa: îmblă cu k'irarecsa (Strîmtura), *procesiune religioasă* [1].
k'iraresa (Săpînţa), *v.* 163[45].
k'isări, *pin mare* (Borşa-Repedea).
k'isă, *pin* (Borşa), *confundat adesea cu «brad»,* 66[51].
k'isăl'iţă, *borş de tărîţe,* 62[52], 68[41]. Et. *rut.* k i s e l i ţ a.
K'işu, *nume de familie,* 157[27].
k'iţără, *pestriţă:* capră k'iţără (Crăceşti).
k'izaroi, «iarbă verd'e frumoasă», 42[16]; *v.* t'izaroaie.
k'izitoare, *care tiveşte; ceea ce se tiveşte, chenar,* 148[20].

la, *a la, a spăla,* 66[48], 104[21].
lacrămă, *plîngere, reclamaţie,* 171[13].
lačiă, *grasă,* 108[41].
lanče, «bota cu care îmblă păcurariu», 75[61], 78[46], 121[29].
laşk'ie, *tăieţei de grîu,* 93[37]. Et. *ung.* l a s k a.
lată, *lăţime,* 107[24].
latu: cîtu-i latu şî 'mpăratu, 45[69].

[1] Cf. Tache Papahagi, *Din folklorul romanic şi cel latin,* 6-8.

lát'ină, *om (rău)*: lat'ină rẹa (Ieud).
laz, *loc ierbos*, 22[27].
lăcátă, *lacăt*, 29[52].
lăcătuit,-ă, *încuiat cu* lăcată, 138[13].
lăcrămaţîe (Breb), *v.* lacrămă.
lăcrămn'ele, 45[42], 48[76], *dim.* lacrimă.
lăcui, *a locui*, 39[2], 131[12].
lădoị, *ladă mare*, 65[33].
lăsare, *post, lăsatul secului*, 155[52].
lătăúş,-ă, *lătăreţ* (Ieud).
lăturẹa, *alături*, 89[52]. *Versul poate fi transcris şi astfel:* Şi te fă delăturẹa.
lătuţ, 98[65], *dim. sb.* lat.
lăurẹasă (Strîmtura). *Într'o variantă a unui descîntec cules, bătrîna Ioana Lehăt (Şrăboaia) îmi spunea în 1922:*

. . . .

Că asta nu e lăurẹasă,
N'iče 'mpărătẹasă,
Da-ị femeịe mîndră şî frumọasă,
D'intre tăt'e maị alẹasă,
Ca grîu pă masă.

lăut,-ă, *lat, spălat*, 100[80].
lăzuţ, 10[65], *dim.* laz.
lẹancă, gubă *zdrenţoasă* (Şieu).
lẹasă, *scîndura aşezată pe furci sub comarnic şi pe care se aranjează brînza* (Budeşti).
lecric, *suman*, 153[41].
lecuţ, 99[73], *dim.* lẹacă.
lemnuş, 104[56], *dim.* lemn.
lengăna, *a legăna*, 121[33].
lenoị!, *formează refren la colinde. Se mai aude şi:* (oị) leluị, leroị, leruị (Ieud).
leoştẹan, 163[50] *şi* leuştẹan, 84[63].
leţurị, *lemne subţiri şi lungi ce se întrebuinţează la stînă pentru atîrnat diferite lucruri* (Borşa-Repedea). Et. *ung.* l e c.
lezin, *flăcău, hoinar* (Borşa). Et. *ung.* l é z e n g ö.
lihăi (după lupk'ị), «a fače larmă mare păntru lupk'ị» (Crăceşti, Ieud).
limbáriţă, «frundză mare, creşte laolaltă grămadă şî o mîncă tăt felul de marhă» (Sat-Şugătag), 156[74].
lin, 5[14]. *E un joc de cuvinte, rimînd cu* pelin.
Linca, *Elena*, 123[50].
lin'işor, *adv.*, 99[83], *dim.* lin.
lip'id'eụ, *cearceaf de cînepă*, 165[38].
lit'e, *moarte*, 69.
liţ, «cuị de lemn», 149[56].
lịu, *interj.*, 99[18].
lọatră, 8[38], 48[34], *v.* lotru.
lobodos,-ọasă, *tufos*, 37[12].
loc, *pămînt*, 68[21]; d'e loc, *la moment, îndată*, 32[71].
locomos,-ọasă, *lacom*, 89[12].
locuţ, 80[29], *dim.* loc.
loit,-ă, *lovit*, 53[23].
lompă, *lampă* (Slătioara).
lomurị, *pl.*, «arborị», *crăci uscate şi rupte*, 166[35]. Et. *rut.* l o m.
lontru, *înăuntru*, 154[36].
ló(u)ză, *un fel de salcie pe ale cărei rămurele prevăzute cu «mîţişori» Maramureşenii le sfinţesc la biserică în dumineca Floriilor. V.* mîţă. (*Rut.* l o z á).
lozi, *a lovi*, 21[60].
lucruţ, 108[51], *dim.* lucru.
lučẹafăn, *luceafăr*, 119[23], 140[62].
lučior,-ọară, 95[67], 121[63], *dim.* luciu.
luft: vara aičẹa-ị luft, *vara aici e răcoare şi frumos (deschis şi curat)* (Borşa-Pietroasa); *aer, curent* (Crăceşti) Et. *germ.* l u f t.
lule, *interj.*, 103[76].
luminos,-ọasă, *luminat*, 186[40].
lumn'inuţă, 76[38], *dim.* lumină.
Lun'eị, *sfînt de zi de «luni» inexistent*, 167[69].
lun'iţă, 117[37], *dim.* lună.
luotorị,-ọare, *demoni*, 126[9]; *v.* irọase.
lust'i (cucurudz), *a desprinde bobul, grăuntele de cocean* (Strîmtura). Et. *rut.* l u s k a.
luţifer, *luceafăr*, 192[22].

l'eţui, *fixarea şindilelor pe aranjamentul căpriorilor*, 167[17].
l'eţurị, (Săcel): *v.* leţurị.
l'imbuţă, 67[1], *dim.* limbă.

macăụ, 40[50], *v.* măcăụ.
maị, *ficat* (Crăceşti).
maịştăr, *meşter-lucrător*, 18[45].
mal, *pămînt lutos, ca moina* (Ieud).
malin, *liliac (syringa vulgaris)*, 27[7].
mană, «lapt'ele, mana lapt'eluị», 129[31], 138[5].
marhă, *pl.* marhă *şi* marhăị, *vită*, 157[77], 161[17,41].
Marmadzăụ, *mi s'a explicat prin «Sighetul-Marmaţiei» şi prin «Marmaţia»*, 105[33], 106[22]. *Pentru etimologie, v. I n t r o d u c e r e a.*
1. mas, *locul unde dorm oile* (Borşa).
2. mas, *part. de la* mîn: d'e mas, 10[62].
masalăụ, *locul unde dorm oile* (Apşa); cf. 1. mas.
máştehă, *mamă vitregă*, 111[4].
măcăụ, *toiag*, «botă», 38[8].
măduă (*cu accentul pe primul* ă) *şi* mădúă, *măduvă* (Fereşti).
măduhos,-ọasă, *care conţine măduvă*, 130[77].
măduiţă, 144[62], *dim.* măduă.
măd'eran, «*origanum majoranna*», 23[13].
măd'erẹan, 114[10]; *v.* măd'eran.

mădzărat,-ă, *lemn netăiat, cu coaja crestată în felurite desemnuri, care serveşte drept baston*; *după un timp oarecare, desemnurile crestate pe coaje se reliefează distinct atunci cînd lemnul e tăiat şi cojit*, 146[12].
mădzăriţă, «grăunţă maį mîşcate ca grîu, aşa ca madzărẹa, če creşte pă holde» (Ieud), 91[87].
măgúră, *măgură*, 35[59]. *(Accentuat după* n'egúră).
Măgura-Ou, *nume toponimic*, 171[19].
măhăi, *a învîrti; a aplica, a lovi*, 90[41].
măįastră, *(babă) vrăjitoare*, 138[7]; *v.* strîgă.
măįeran, «flọare mîndră», 12[33]; *v.* măd'erẹan.
măįetură, «făcătură» 130[61].
măiran, 5[42]; *v.* măįeran.
mălăčẹag, *joc, petrecere* (Rozavlia). Et. *ung.* m a l a c s á g.
mălătui (a să), *a petrece, a chefui*, 156[9]; *v.* molătui.
mălin, 108[66]; *v.* malin.
mămucă, 17[42], 23[36], 27[57], *dim.* mamă.
mămulẹană, 122[84], *dim.* mamă.
mămulică, 21[69], 102[1], *dim.* mamă.
mămulucă, 28[22], 66[37], *dim.* mamă.
mămul'įọară, 123[56], *dim.* mamă.
mănînţoc,-ọacă, *mărunt* (Săpînţa).
mănucă, 119[57], *dim.* mînă.
mănunţa: o mănunţat *«a ameninţat»* (Vad). *Der. din* mînă.
mărădic, «h'eredz», *descendent, moştenitor* (Ieud).
mărăndăų, *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
Măricuţa, 89[37], *dim.* Marie.
mărin, «bubă la cọastă», 127[16].
mărire, *mărie, majestate*, 92[79], 95[35,42].
mărturie, *zi de tîrg*.
mărţînă, «cal bun» (Vad).
măruţ, 95[14], *dim.* mare (*sau* măr?).
măsălăų, *locul unde dorm oile noaptea* (Ieud). *Der. din* mas. *V.* masalăų.
măsọaįe, *faţă de masă*, 163[19].
măşcătură, *îmbucătură* (Borşa); *v.* muşcătură.
mătălăų, *pl.* mătăleį *(cerut de rimă)*, *organ genital bărbătesc (fig.)*, 61[31].
mătricọasă, *fiinţe supranaturale*, 130[42]; *sinonim cu* irọase; *v.* luotorį.
mătriče, *pl.* mătričį, *reumatism, dureri reumatice* (Săcel, Vad).
măţîşọară, 130[60], *pl. de la* maţ.
'mbăerat,-ă, «pestriţ»; «cu baer», 75[62].
'mbuldzît,-ă, *cocoşat de* įele (Săcel). *Derivat din* buldz.
'mburda (a să), *a (se) răsturna* (Săpînţa, Giuleşti).
meresîn, *prevestire rea*, 164[25].
merind'įọară, 116[49]; *v.*:
merinğįọară, 66[70], *dim.* merinde.
mérіză, *locul de odihnă în amiaza de vară pentru oi sau vite* (Mara).
mern'e, «corhe pustîį» (Borşa).
mesăl, *pahar*, 87[27]. Et. *ung.* m e s z e l y.
meşteritọare, (babă) *descîntătoare, vrăjitoare* (Săpînţa).
meşterşug, *vrăjitorie, magie*, 154[64].
meştire: *auzit în versurile:*

Įo d'ẹ-aş şti meştire mare,
Meştiri-ų-aş căpk'itan
Şî maįor di čiį maį mare (Budeşti).
Inseamnă, probabil, «meşteşug, ştiinţă».

meştiri, *a meşteşugi; a deveni* (Budeşti); *v.* meştire. *Derivat din* meştire (< meşter).
meter *şi* metîr, *metru; măsură de cereale*, 93[32].
mezîn, *copilul cel mai mic* (Mara). (*Rut.* m e z î n e ţ).
mežda, *hotar* (Vişeul-de-jos). Et. *sl.* m e ž d a.
mežerîį, *delicatese* (Crăceşti).
mintenaşį, *acum, imediat*, 193[23].
minteuţă, 92[43], *dim.* manta.
mint'en, 151[48] *şi* mint'en'į, 48[15], *îndată*.
mint'įucă, 99[13], *dim.* minte.
mistuįală, *odihnă, linişte* (Ieud).
mit'it'įoc,-ọacă, 38[76], *dim.* mititel.
mînătură, «făcătură», 144[37].
mîndrẹaţă, *splendoare*, 33[21].
mîndrior, 20[55], 41[44], 172[68], *dim.* mîndru.
mîndruc,-ă, 15[28], 44[36], *dim.* mîndru.
mîndrulẹan,-ă, 23[46], 36[38], *dim.; v.:*
mîndruluc,-ă, 25[40]; *v.:*
mîndrul'įor, 44[46]; *v.:*
mîndruţ,-ă, 15[35]; *v.:*
mîndruluţ,-ă, 19[17], 23[29], *dim.* mîndru.
mîndzară (Apşa) *şi* mîndzare, *pl.* mîndzărį, *oaie sau capră mulgătoare* (Vişeul-de-jos).
mînucă, 98[21]; *v.* mănucă.
mînurį, 19[53], *pl. de la* mînă.
mîrli, *v.* pîrči.
mîşcat,-ă, *mare, arătos*, 107[94].
1. mîţă, *o specie de salcie mică* (Budeşti, etc.): «mîne [1 april 1923] e Staulu-cu-florile şi or sfinţî mîţa»; *ramură cu boboci mătăsoşi pe care Maramureşenii o întrebuinţează în dumineca Floriilor* (*v.* louză).
2. mîţă, *pisică*, 121[84].
mîţîţẹa, *mititică*, 27[11].
mîzdă, *camătă, dobîndă* (Vad).
mîzgarį, *scîndurile lăturalnice ale unui trunchiu* (Săcel). Et. *rut.* m e z g á.
mladă, *pl.* mlădz, *nuia subţire şi mică* (Ieud).
mn'educ, 164[42]. *Formă neexplicată.*

mn'eluc, 80[75], *dim.* miel.

mn'enuna, *a minuna* (Corneşti).

mn'enun'ẹa (Corneşti), *dim.* minune.

mn'erluţă, 43[75], *dim.* mierlă.

mn'erţă, *măsurătoare de cereale, baniţă,* 92[82].

mn'ezdăl'i (a să), *a (se) hotărnici, a fi graniţă:* «La Cručîşọara, — acolo să mn'eždăl'ẹa' hotaru nost» (Săpînţa). *V.* mežda.

Mn'iculaį, *Nicolae,* 52[5].

mn'iči, *a micşora,* 135[18].

mn'įere, *zahăr* (Mara).

mn'inos, *miros, parfum,* 33[25].

mn'inosî, *a mirosi:* «nu mn'inọasă» (Berbeşti).

mn'ir, 137[18]. *Probabil că aci e vorba de «mirt».*

mn'ira (a să), *a fi distrat* (Borşa-Pietroasa).

mn'irătọare, 135[10] *şi*

mn'irătorį, *fiinţe din credinţele poporului care* «mn'iră» *lumea,* 135[9]; *v.* mătricoasă.

mn'iresucă, 66[29], *dim.* mireasă.

mn'iriŭ,-e *albăstrui, albiu:* ok'į mn'irių (Crăceşt'). *Der. din* mn'ere.

mn'irui, *a pacifica,* 157[18].

Mn'istrim, *Nistrul,* 89[44].

mn'işẹl,-ẹală, *nenorocit, nefericit* (Borşa-Pietroasa).

mn'iţă, *miţe (de miel)* (Budeşti).

mn'įižlocaş,-ă, *mijlociu; ca sb.: mijloc, centru,* 119[83].

mọaşă, *bunică* (Giuleşti).

mocăş, *nevăstuică* (Ieud). Et. *ung.* mókus.

mocl'ină, «loc močiros», 75[28]; «acolo un'e e móčiră şî įasă apă şî să fa' įarbă» Et. *rut.* m o k l í n a.

móčiră, *mocirlă, şi* Močiră, *o haltă a trenului mic dintre Sighet şi Coştiui.*

močiros,-ọasă, *mocirlos* (Ieud).

mod, *chip, mod,* 36[59], 39[41].

modru, *mod,* 22[41]; *v. textul* 10[40], 20[44], 74[20]; *mi s'a explicat şi cu sensul* «maį căt'ilin».

moį (a): «o pus clopotu beserečeį a moį», *în apă* (Borşa).

moįmă, «dureri susuọară», 125[38].

moįmat,-ă, 125[38]; *v.* moįmă.

mol, *nămol,* 33[57].

molătui (Vad), *v.* mălătui.

Moldúa, *Moldova,* 171[48].

molid, *molift,* 24[55], 80[64]; *v.* molitv.

molidắş, 59[33], *dim.* molid.

moliγ'i, ‹a unğe cu molitvă o cu oloį›, 144[39].

molitv, *molift,* 99[69].

molok'ir, «om bogat şi cam măreţ», 110[74].

mol'id, 113[81], *v.* molid.

more, *interj.,* 106[83]: «apoį ğîčem *more* la un om tare frumos» (Vad — Ioana Codrea).

Moreşan,-ă, *Maramureşean,* 59[40].

Moríş, 43[39]: *nu mi s'a putut preciza care rîu anume poate fi acest* Morìş.

morọaįe *şi*

moroį, 130[38]; *v.* muroį.

morsă, *apă îndulcită cu miere,* 40[38].

mortică, 11[25], *dim.* moarte.

mortuţ,-ă, 96[81], *dim.* mort.

mort'iţă, 21[44], *dim.* moarte.

morţăşte, *adv., ca la un mort,* 27[18].

morunt,-ă, *mărunt,* 100[56].

moržol'it,-ă, *zbîrcit,* 44[19].

moş, *unchiu* (Şieu); *bunic* (Giuleşti), 118[83].

moşinoį, *muşuroiu,* 60[6].

moştẹan,-ă, *moştenitor, băştinaş, autohton,* 157[33].

moşunoį, 6[36], *v.* moşinoį.

moşuţ, 145[16], *dim.* moş.

motor, *automobil, maşină,* 16[15].

'mpăturat,-ă, *făţuit,* «făcut în patru», 40[10], 58[27].

'mpk'irilat,-ă, «frumos», *înverzit, înflorit* (Ieud), 106[80].

'mpleti, *a face,* 119[4].

'mprohod'it,-ă, «acoperit cu năframă» (Borşa).

'mpuşca, *a pocni,* 114[41].

muk'e, *buza cuptorului de casă* (Crăceşti).

mul, «t'ină» (Săpînţa); *v.* mol.

mulătui (a să), 164[61]; *v.* molătui.

mulčẹá, *moale* (Ieud).

muli (a să), *a se face (ca) nămol,* «a se fače lut», 9[45].

mulit,-ă, *făcut de lut,* 62[8].

multar, *(numărul) plural* (Şieu).

multu, *sb., abundenţă,* 139[39,83].

munčẹancă, *munteancă,* 101[73].

munîţiurį, *muniţiuni* (Coştiui).

muntenẹască, 101[66]: *probabil cu sensul de «Ţara Munteniei».*

munună, *coroană de mireasă,* 69[2], 164[58].

murguşăl, *cal de călărie,* 96[13]; *dim.* murg.

murọaįe, 126[6] *şi*

muroį, «strigoi care įaų laptele», 126[5]; *copiii îngropaţi în apropierea cimitirului; cei nebotezaţi sug sîngele vitelor. V.* mătricọasă.

múrsă (Hoteni), *v.* morsă.

muruţă, *pl.,* 47[28], *dim.* mură.

musaį, *negreşit, neapărat,* 21[28], 67[41].

Musc, *Rus,* 7[44], 14[75].

Muscan, 7[42]; *v.* Musc.

muscur,-ă, *berbece (oaie, capră, etc.) negru cu alb la urechi şi la bot* (Crăceşti).

mustra (a să), *a se lua la întrecere,* 95[5].

muşcat, *sb., înţepătură,* 129[6].

muşcătură, *bucata de pîne destinată unei singure îmbucături* (Borşa); «e bună cu muşcătura», *e miloasă* (Săcel, Săliştea, Dragomireşti).

muşt'i, *a prinde muşchiu*, 84[64].
mutare *sau*
mutărẹá: «mutare d'e munt'e o mutărẹa e stîna d'e munt'e» (Săcel).
mutos,-ọasă, *mut:* femee mutọasă (Şieu).

nad(ă), *trestie*, 51[57].
nap, «*brassica napus*», 155[64].
nat, *sb.*, *individ, om*, 161[4].
năclad, *scorbură de foc:* «e uşor la năclad să faĉi̯ foc» (Săcel, Năsăud).
nădăi (a să), *a (se) trezi, a simţi*, 91[10], *a pricepe*, 146[44].
năfrămucă, 115[34], *dim.* năframă.
nănăşiţă, 119[20], *dim.* nănaşe.
năpîrli, «a pk'ica pen'ele», 7[76].
năposti, *a libera, a da drumul*, 29[36].
năpusti, 16[33]; *v.* năposti.
nărăγ'i, «a aştepta», 13[28].
năstîmb, 5[47]. *Neexplicat.*
nătîntoc,-ọacă, *(om) prost* (Săcel, Năsăud).
năturn'i, «s'o luat după el», 75[37].
năzdrávăn,-ă, *năzdrăvan* (Şieu).
'ncărcăţẹa, 145[13], *dim.* încărcat.
'ncọa, *încoace*, 166[19].
'ncobçila, «a pun'e în cobçilă d'e întors acasă», 89[62].
'ncordat,-ă, *încins*, 11[30].
'ncordătură, *cotitură, şerpuire de drum*, 30[19].
'ncordăţăl'e, *pl. de la* 'ncordăţa, *arcuit*, 44[11].
'ncristat,-ă, *însemnat printr'o încrestătură*, 170[56].
'nčin'ia, *a pune harnaşamentul pe cal*, 122[16].
'ndălui (a să), *a porni, a pleca* (Moisei, Borşa).
'ndărăpta (a să), *a (se) înapoia, a întoarce*, 125[45].
'nd'emînă, *ajutor, sprijin*, 67[12].
'nd'emna (a să), *a (se) începe*, 55[30].
'nd'esọare, «cînd omu nu pọate mînca», 142[77]; *constipaţie.*
neguţa, *a tîrgui, a negocia*, 95[30].
neláut,-ă, *faptă murdară*, 155[23].
nevíscă, *nevăstuică* (Sat-Sugătag).
'nfoca, *a încălzi la foc*, 99[29].
'nfocat, *adv.*, *călduros*, 184[76]; *arzător, dureros*, 193[38].
'nfocat,-ă, *aprins*, 29[54].
'nfrica, *a speria*, 114[15], 193[38].
'nk'eeturiţă, 143[78], *dim.* înk'eetură, *articulaţiune.*
no, *interj.*, 151[5] (*ung.* n a).
nọáză, *haită numeroasă de lupi* (Ieud).
noduţ, 107[28], *dim.* nod.
noi̯ (Săcel). *Pentru semnificaţia şi etimologia acestei forme, v. I n t r o d u c e r e a.*
nopt'iţă, 40[15], *dim.* nọapte.
norătọare. *Intr'o variantă a baladei* G r u i̯ a *culeasă în Vad, Aniţa crîjmăriţa întîmpină pe Gruia cu aceste cuvinte:*
Eu̯ am limbă norătọare,
Dau̯ feĉi̯orii̯ la prinsọare (*v.* 106[88]).
(Mărie Pasăre Pătrăuş, 50 ani în 1923).
norişor, 27[22], *dim.* nor.
norucă, 110[13], *dim.* noră.
noruţă, 45[2], *dim.* noră.
'nspăi̯ma, *a înspăimînta* (Hărniceşti).
'nstruţa, *a împodobi cu* struţ, 50[30].
'nşelăĉi̯os,-ọasă, *înşelător*, 74[62].
'ntrẹ-aurit,-ă, *auriu*, 76[10,23].
'ntun'ecare, *întunerec*, 71[18].
'nturna, *a (se) întoarce*, 8[16].
nuriọară, 114[51], *dim.* noră.
'nvălui, *a se amesteca; a suferi* (Vad).
'nvărgat,-ă, «cu flori̯, mîndru, 'mpk'istrit», 114[66].
'nvera, *a învăra*, 81[31].
'nveşti, *a îmbrăca*, 75[13].
'nvîrsta, *a împodobi*, 91[1].
'nzita, *a învita, a îmbia*, 35[70].

n'eĉi̯untat,-ă, *întreg, care nu e rupt*, 139[36].
n'egura, *a se înegura*, 117[46]; «cînd trăeşti̯ rău̯ cu făme̯ia o cu ĉîleĉi̯u».
n'egúră, *negură*, 35[58].
n'eguriţă, 117[47], *dim.* negură.
n'emn'eşig, *clasa nemeşilor*, 170[41].
n'emn'ic, *nimic*, 103[19].
n'emn'iĉi, *a omorî, a nimici*, 16[50].
ne'nt'inat,-ă, *neînchinat*, 101[72].
n'en'e, *tată* (Ieud), 20[64].
n'en'i̯uluc, 99[21], *dim.* n'en'e.
n'esuflet it,-ă, *fără suflet, fără milă*, 8[19].
n'evăstucă, 99[39], *dim.* nevastă.
n'eved'i, *a nădvedi*, 65[27].
n'evest'i, *a duce viaţă de nevastă*, 67[43].
n'ezîd, *durere generală dentară, nevralgie*, 126[60].
n'i, *interj.*, *hi!; poftim; cînd ... cînd*, 112[60].
n icări, *nicăiri*, 113[51], *şi* n'icăriri̯ (Breb).
n'iĉe, *nici*, 16[61].
n'imurui̯, *dat.*, *nimănui*, 49[19].

o, *sau*, 12[17], 62[29].
ŏ, *un*, 8[2]; *v.* on. *La* 46[49,51], *poate însemna şi* «om».
ọareĉe, *ceva*, 154[63]; *cîteva*, 157[77]; *vre-un*, 164[36].
ọareĉine, *cineva*, 165[53].
Ọarmeçi, *autoritatea regiunei, prefectură*, 15[55], 170[3]. (*Ung.* v á r m e g y e).
Ọarmıde, 153[56]; *v.* Ọarmeçi.
oblu, *drept* (Giuleşti).
oborî, *a doborî*, 166[40].

obşît, *eliberare din armată*, 20[17]; *mi s'a explicat şi cu sensul de «permis»*. Et. *ung.* o b s i t.
oi̯, *interj.*, *în refrenul:* oi̯ lerui̯.
oi̯esc, *adj.*, *de oaie*, 108[5,22].
oime, *pl.* oimuri̯, *(locul unde pasc) turme de oi*, 136[53].
ok'eri̯, *ochelari* (Dragomireşti). *Der. din* ok'i̯.
ok'iţ, *pl. dim. de la* ochiu, 98[28].
ok'íu̯: vătui̯ ok'iu̯, *vătuiu alb cu ochiu negru* (Crăceşti).
Olodău̯, 90[37]. *Localitate necunoscută. In Bihor există un sat Holod.*
oloi̯et,-i̯ată, *fiert cu ulei* (Ieud).
olton'i, *a altoi* (Crăceşti).
olu̯, «cantă d'e apă» (Crăceşti).
om, *bărbat, soţ*, 14[83,86].
omenime, *omenire*, 184[46].
omet'i, *a ninge* (Glod, Ieud):
omătu să omet'ęa',
vremn'i̯ grele să vă vremn'ęa'.
omuţ, 37[24], *dim.* om.
on, *un*, 148[8]; *v.* ō.
on'el, *inel*, 96[51].
opčină, 32[27], *v.*:
opčînă, *(înălţime acoperită cu) pădure*, 26[18], 116[57]; *«drum pe vîrful unui munte»*[1].
opk'incuţă, 119[7], *dim.* opincă.
opsă, *doar(ă):* opsă l-am vădzut alaltăeri̯ (Săcel, Sat-Şugătag etc.).
organ, *numai în expresiunea* organ d'e žăle, 38[18], 45[43].
orgare, «dubălar», *tăbăcar*, 61[62]. Et. *ung.* v a r g a.
oriče, *ceva*, 61[17].
ori̯čine, *cineva*, 57[29].
Orîntar, *(Romîn) greco-oriental* (Dragomireşti, Săcel).
osîmbri, *a sluji cu simbrie*, 49[32].
ostui (a să), *a petrece, a se desfăta*, 117[87]; *a se astîmpăra*.
oveşer, *der. din* ovăz: I̯euden'i-s oveşeri̯.

pa', 26[18], *imperativul de la vb.* păşi.
pačoşă, *ceea ce rămîne din a doua tragere sau scărmănătură mai deasă a fuiorului de cînepă din care se face tort de o calitate inferioară* (Ieud). Et. *rut.* p a č o s i.
pagalău̯, *roşiu la lînă, roşcat:* berbeče pagalău̯ (Crăceşti). *Derivat din* pag.
painžen, *păiajen*, 110[28].
palant, «gard d'e l'eţuri̯», 28[40]; «îngrăd'itură de scînduri̯».
palincă, *rachiu*, 21[22], 120[4].
palincuţă, 123[11], *dim.* palincă.

[1] I. Bîrlea, în *Şezătoarea*, 1923, 106.

pandor, *pandur*, 169[24].
pascalău̯ (Sîrci̯), *v.* păscălău̯.
paş, *pas, drum*, 38[55].
patalion, *batalion*, 157[57].
patriarc, *pl.* patrierči̯, *patriarh*, 79[31].
paust, 25[10], *paos*.
păcuină, *oaie cu lapte* (Mara).
Păcura, *nume toponimic* (Ieud), 158[19].
păcurar, *păstor*, 60[12].
păcurăraş, 28[56], *dim.* păcurar.
păcurărel, 78[18], *dim.* păcurar.
păcurări, *a păstori*, 77[54].
păcurăroi̯, 28[56], *v.* păcurar.
pădăi (a să), *a (se) grăbi* (Ieud).
pădučel, *arbust, tufă*, 34[42], 104[78].
pădureţ, «bǫală care surpă nasu», 68[29].
Pălia, *ziua de 19 iulie*, 164[26].
pănat,-ă, «larg, deschis», 70[37]; *înflorit:* codru împănat (Ieud).
pănt(r)u, *din cauza (că):* «boi sar păntu frig» (Ieud).
pănură, *dimie, postav* (Borşa); *pînză ţesută* (Giuleşti).
părău̯aş, 29[7], *dim.* părău̯.
păręasă, 161[54]; *v. explicaţia în text.*
părlog, «opk'incă sfîrticată», (Ghesăşti); *v.* porlog.
păruţ, 117[43], *dim.* păr (pomul); 96[28], *dim.* păr (de cap).
păsăręau̯ă, 96[28], 122[72], *dim.* pasăre.
păsărui̯că, 30[34], 42[41], *dim.* pasăre.
păscălăiţă, *ciocîrlie* (Ieud).
păscălău̯, *loc de păşunat*, 171[21].
păstări, *a păstori:* oile čin'e l'e păstăręa? (Săpînţa).
păstran,-ă, *pestriţ* (Ieud).
păsúlă, *fasole* (Ieud).
pătac, *ban, gologan*, 111[34].
pătima, *a păţi, a suferi*, 170[5].
pătul, *baza unei clăi de fîn; culcuş în claie de fîn:*
— Če lucră moşu 'n pătul?
— Dohăn'i̯a' şî dă d'in cur (Ghesăşti).
pătuţ, 87[16], *dim.* pat.
păţală, *păţanie*, 55[75].
păun'iţă, *femela păunului*, 29[18], 39[8].
păureţ, *cîlţi:* cu barba d'e păureţ (Bîrsana).
păzi (a să), *a (se) grăbi*, 10[58], 18[29], 45[47], 68[2].
păzî, *a frecventa (?)*, 106[67].
pęană, *pană, condei*, 52[67].
peča, *carne*, 42[4]; *v.* pečîn'e.
peče, 13[49]; *v.* peča.
pečetui, *a pecetlui*, 28[48].
peči̯ă, 108[40]; *v.* peče.
pečîn'e, *carne*, 48[49].

pedestru: «Dumn'edzău t'e trăia', că ț'ai făcut mare pomană pănt'un n'enoročit şî pedestru» (Şieu).
pelin, «buruiană cu care să fače mătură d'e casă», 75[46].
pel'in, 113[5]; *v.* pelin.
peminčior, *dim.* pămînt (Slătioara).
peminte, *pămînt* (Moisei).
pepen'e, *castravete*, 148[17].
perinuță, 19[59]; *v.:*
perin'ioară, 19[61], *dim.* perină.
permeči (a să), «a să sk'imba, a să strîca», 53[61].
Pesîda, *probabil, o corupere a numelui «Pesta»*, 77[16].
péstriț: «bradu e mai bun, mai pestriț ca bohașu» (Săcel); *v.* tare.
Peşte, *Pesta*, 66[27]; *v. şi* 12[16].
petrecanie, *înmormîntare*, 165[9].
pet'eică, *legătură (laț) de sfoară în care se duce la cîmp oala cu mîncare*, 165[59]. Et. *rut.* p e t é l ĭ k a.
pețîlă, *monedă măruntă, ban*, 11[2].
picluit, «fărină de čea bună, de piclu» (Săcel); *v.* pk'iclu.
pihniță, 153[23]; *v.* k'iyn'iță.
pindzîe *(cu accentul pe î)*, *pensie* (Giuleşti).
Pintea, *numele unui viteaz*, 153[1].
piparcă, *ardei; piper roşiu*, 171[42].
piț'it'ioc, 24[28], *dim.* pitic.
p'ițiien'e, *foile învelitoare ale porumbului*, 172[25].
pițîrig, «grăunte care să fače pă holde» (?) 146[38].
pînčete, *pîntece*, 146[21].
pîngă, *(pe) lîngă*, 23[46], 158[81].
pîrči: «capra ține coada 'n sus d'ipče s'a pîrči» (Crăceşti); «caprele să pîrčesc, oile să mîrlesc» (Borşa).
pk'estrîe, *pestriță*, 26[52].
pk'iadz, *piață*, 106[72].
pk'ica, *a cădea, a muri*, 18[17].
pk'iclu, *grîu:* fărină de pk'iclu, 170[47]. Cf. *ung.* p i t l é l t l i s z t.
pk'icuriş, *stropi*, 47[66].
pk'ičioraş, 66[42], *dim.* picior.
pk'isoc, «t'ină», 32[77]; *nămol cu pietricele.* Et. *ung.* p i s z o k.
pk'işolcătură, 131[31], *v.:*
pk'işulcătură, «care pk'işcă pă pk'ičioare», 131[69].
pk'ită, *pîne*, 147[48].
pk'itucă, 115[44], *dim.* pk'ită.
pk'iuă, *piuă*, (Vişeul-de-sus).
plasă, *gard*, 35[8], 111[51].
pleit, *plivit*, 17[41].
plisă, «apă afundă», *aşa cum se vede de obicei sub poduri*, 66[52], 136[81].
plînğe, *a boci* (Giuleşti).
plod, *pl.* ploduri (de femei), *organul genital* (Vad, Apşa).
ploiță, 20[27], *dim.* ploaie.
plugărel, 100[7], *dim.* plugar.
pluguț, 89[35], *dim.* plug.
pl'eca, *a împinge, a răsturna*, 157[58].
poame d'e runc, *zmeură* (Ieud).
pocăință, *om de nimica*, 37[7].
pocăit,-ă, *membru al sectei religioase care înlătură preoțimea*, 173[42].
poclui, «a sta, a să opri», 136[66].
počitoare, *v.:*
počitori, *ființe supranaturale care pocesc*, 130[38]; *v.* muroi.
počiumb, «țăruş», 76[34].
poețea, 145[14], *dim.* poiată.
poft'ilat, «pănură la fet'e», *pînzătură fină*, 105[17]. Et. *ung.* p a t y o l a t.
pogače, *turtă coaptă în spuză şi făcută din mămăligă în care se pune şi aiu* (Ieud).
pogan,-ă, *păgîn*, 73[21, 39].
pogăn'i (a să), *a deveni păgîn* (Vişeul-de-jos).
Pogoru, *nume toponimic* (Crăceşti), 171[20].
poiată, *grajd*, 66[55], 147[47].
póivă, *pînza care acopere comarnicul de la stînă* (Budeşti).
polecră, *poreclă*, 162[49] *şi* policră (*v.* gîlcoi).
pomărie, *mulțime de pomi*, 162[56].
pomn'inoc, *darul pe care-l aduce orice nuntaş pentru mire sau mireasă* (Ieud).
pomn'iță, *fragi*, 112[27].
pomşorel, 119[36], *dim.* pom.
pomuț, 79[22], *dim.* pom.
ponosît,-ă, «vek'i, nemn'ičit», 115[36].
ponoslui, *a pîrî şi a calomnia*, 152[21].
ponoži, *călcători la războiul de țesut* (Budeşti).
pontălui, *a plictisi*, 66[10, 21].
poporanu, 147[13]. *Formă neexplicată.*
popręa, *proptea*, 59[31].
porlog, «cîrpală la talpa opk'inčii», 11[49]; *v.* părlog.
pornęală, *pornire, pe drum*, 25[8]; *înseamnează şi loc rezervat oilor pentru păşunatul de noapte.*
poromb,-ă, *sur*, 12[68].
poronči, *a trimite vorbă*, 10[4]; *a dori* (Săpînța).
porončĭ, 105[40], *v.* poronči.
portuț, 29[9], *dim.* port.
porumbaş, *porumbel*, 18[57].
porumbočĭ, *fructele arbustului «prunus spinosa»* (Giuleşti).
porumbrei, *porumbar*, 33[44].
poržol'it,-ă, *pîrjolit*, 44[30].
potcă, *puterea de a deochia*, 130[46]; «duh n'ecurat»; *v.* počitori.

războl'i (a să), *a boli, a zăcea în pat*, 43[71].
razbun,-a, *frumos, senin*, 54[35]; vreme răzbună, «vreme mîndră».
recomînda (a se), *a se prezenta*, 195[12]. *Intrebuinţat de intelectuali.*
rinzịar, «rînzar», *miel de rînză*, 191[53].
Ristos, *Hristos*, 73[2].
rîdzător,-ọare, *zîmbitor, radios*, 95[60].
rîncalău̯, *ermafrodit* (Şieu); *rîncaciu.*
rîncău̯, *taurul care nu e complet jugănit* (Ieud).
rîndului, *a sorti, a destina*, 45[51], 140[77].
rînduţ, 41[40], *dim.* rînd, *cu sensul de «aranjament, înţelegere, faptă»; gînd*, 107[7].
rînk'edza, *a necheza*, 144[15].
rînk'edu̯, *nechezat*, 76[15].
rînsă, *floare tomnatică de tufă* (Crăceşti).
rînt'eza, *a reteza:* rînt'ezesc părul (Giuleşti).
rîpk'i (a să), *a (se) surpa, a (se) pravăli*, 110[30].
rît, *livadă*, 14[43].
rîturel, 38[51], *dim.* rît.
rîtuţ, 112[24], *v.* rîturel.
rọata, *desemnul (floare, cerc etc.) făcut pe pînza de rochie*, 18[7].
robuţ, 88[36], 108[13], *dim.* rob.
rosto-peşte, 130[52]. *Joc de cuvinte (?)*
roşiuţ,-ă, 28[49], *dim.* roşiu.
roşt'ee, *gratii de fier la fereastră, zăbrele*, 107[61]. (*Ung.* r o s t é l y).
rotiluşă, *dans, horă*, 185[63], *dim.* roată.
rot'elat,-ă, *rotund*, 74[13], 76[46].
rou̯a, *a roura*, 138[24].
rožmalin, 36[73], *v.* ružmalin.
rudă, *prăjină; lemn lung şi subţire pe care se aşează ţoalele*, 146[15]; *oişte*, 22[32].
ruf, «un meter are un ruf şi ğịumătate», 105[19]. *Are* 75 cm. *lungime.* Et. *ung.* r ö f.
ruguşăl, «trandasir», 102[54].
ruguţ, 45[18], *dim.* rug.
ruguţă, 74[17], *dim.* rugă.
Runc, *nume toponimic*, 35[60]; *arbust de zmeură* (Ieud). *Circulă şi forma* runcan.
rupe, *a începe, a renunţa la tăcere*, 13[15], 89[84].
ruşîţă, 95[8], *pentru* ružiţă.
ruže, «*trandafir*», 29[5], *(sedum rodiola)*.
ružmalin, «*malva arborea*», 27[8].
ružn'ičẹa, 6[22], *dim.* ruže.
ružn'ičică, 102[56], *v.* ružn'ičẹa.

sabău̯, *croitor*, 97[11].
Sabçiu̯, *Sibiu*, 110[65].
sabor, *adunare, convorbire, înţelegere*, 80[48].
salaş, *cosciug*, 17[17].
sansior, 69[14], *dim.:*
sansịu̯, «flọare», *garoafa*, 4[10], *(dianthus)*. Et. *ung.* s z e g f ü.
sarca, *coţofană* (Ieud).
sarčină, *fiinţa concepută* (Slătioara).
săbăčẹag, 20[14], *şi:*
săbăşag, *concediu*, 26[25], 102[16]. Et. *ung.* s z a b a d s á g.
Săbçian,-ă, *din Sibiu*, 110[64].
săcret,-ă, *pustiu, deşert*, 20[36].
săčeruịcă, 99[43], *dim.* sačeră.
săğetătorị, *care săgetează*, 141[63]; *v.* iahn'itorị.
săğetọare, *pl.* săğetorị, *şezătoare*, 45[51].
săhălbarị, *cel care arde cărbuni de lemn* (Crăceşti).
săịastră, «dzînă», 138[6]; *v.* maịastră.
sălaş, 35[56]; *v.* salaş; *adăpost*, 188[19].
Sălaşu, *nume toponimic*, 171[20].
sălădui, *a simţi, a pricepe*, 115[8].
sălăşăl, 96[12], *dim.* sălaş.
sălčinerị, *par sau brad de ale cărui crengi tăiate se atîrnă obiecte* (Ieud).
săličẹa, 115[5], *dim.* sărăc; *v.* săl'ẹac.
«Sălişt'e», *sau* sălişt'e, *pustiire*, 159[83].
săl'ẹac,-ă, *sărac, sărman*, 52[81].
sănătăţ, *pl., sanitar* (Vad); *v.* sînatec.
sarăman,-ă, *sărman* (Vad).
Sărbíe, *Serbia*, 14[67], 26[28].
sărčinerị, 155[9]. *V.* sălčinerị.
sărûn'e, «sare cu tărîţă», 81[39,41], 140[50].
satuc, 122[77], *dim.* sat.
sătula (a să), *a (se) sătura*, 79[60].
scaon, *scaun*, 79[44].
scălduşă, *baie*, 113[20,28].
scăpătat, *apusul soarelui*, 11[81].
scînt'eịuţă, 45[59], *dim.* scînteie? *v.:*
scînt'euţă, *floare albă şi galbenă (gagea arvensis)*, 28[40].
scîrbă, *supărare*, 10[52].
scîrçit,-ă, *supărat, mîhnit*, 10[60], 79[54].
scornuţ, 140[83], *dim.* corn.
scorţîţă, 30[32], *dim.* scoarţă, *coaje.*
scoruş, «arbore ca şî frasînu, ca şi arinu, ca şî paltinu» (Sat-Şugătag), *cu fructe roşii, (sorbus domestica)*.
scoverdză, *clătite de masă (desert)* (Giuleşti).
scrabe, *cizme stricate; lopata cu care se dă jos omătul de pe acoperişul caselor*, (Ieud).
scradă, *iarbă care creşte în munţi şi pe care oile o pasc iarna, nu şi vara* (Ieud); scrịadă, *plantă verde şi tîrătoare ce rămîne tot aşa şi iarna* (Crăceşti).
scrižẹa, *felie de pîne*, 163[21].
scul, «spăgmă», 105[22]; *tortul ce se aşează pe o vîrtelniţă mică spre a fi depănat* (Ieud).
scumpete, *iubire, drag*, 66[60],

scurma, *a scormoni* (Icud).
scut'it: un scut'it de colibuță, *adăpost* (Crăccęști).
sel'ęac,-ă, 42^{60}, 46^{7}; *v.* săl'ęac.
seră, *fiere*, 148^{26}.
serbe, *a fierbe*, 103^{73}.
serbint'e, *fierbinte*, 125^{1}.
serbințęală, *fierbințeală*, 142^{82}.
serin, *senin (formă generală)*.
serinat, *sb.*, *senin:*
Čin'e cred'e 'nt'un bărbat
Tuje-o d'in serinat (Crăcești).
sfîrlă, «opincă ruptă» ; «(femeie) ręa» (Săcel).
sfîrticat,-ă, *jerpelit*, 193^{37}.
sfleder, *sfredel*, 148^{40}.
sfredre, *sfredel*, 170^{29}.
si, *a fi*, 8^{61}, 126^{32}.
Sida, *nume de om*, 153^{50}.
sie-cui̯, *fie-cui*, 27^{9}.
si̯er, *pl.* si̯ară, *fier*, 114^{5}.
si̯ere, *fiere*, 145^{4}; *v.* seră.
sin,-ă, *fin* (f i l i a n u s), 105^{48}.
sinuț,-ă, 105^{62}, *dim.* sin.
sior, *fior*, 130^{22}.
sir, *fir*, 4^{10}, 27^{41}.
sire, *fire, caracter*, 61^{24}.
siretic,-ă, *rău:* femeile-s mai̯ siretiče (Hărnicești).
siriǫară, *surioară*, 17^{4}.
sirisău̯, *ferestrău*, 18^{46}.
Sirolina, *nume de persoană*, 90^{64}.
siruț, 116^{6}, *dim.* fir.
siuc,-ă, 69^{1}, 114^{75}, *dim.* siu̯, *fiu, fiică*.
siuț,-ă, 76^{12}; *v.* siuc.
Sîbei̯u, 8^{70}; *v.* Sabçiu̯.
sîlă, *necaz; mizerie*, 173^{20}.
sîlhă, *pădure tăiată* (Săcel).
sîmbraș, «stînașu», *cel mai mare asociat al unei stîni*, 164^{11}.
sîmbrie, *simbrie, leafă*, 123^{28}.
Sîmn'ion, *Simion*, 114^{29}.
sînatec, *pl.* sînateț, *brancardier*, 16^{9}.
sîngurea, 16^{29}, *dim.* singură.
Sîn-Gi̯ordz, *Sf.-George (23 april)*, 78^{57}.
Sîn-Medru, *Sf.-Dumitru (26 octombre)* (Vad).
sîntaț: «la 1871 m'au̯ luat la sîntaț», «*asentație*», *recrutare* (Vișeul-de-jos).
Sîrbęa, *Serbia*, 54^{5}.
Sîrsailă, *numele diavolului*, 193^{32}.
slab,-ă, *urît, trist*, 11^{62}; pămînt slab, *pămînt rău de arătură* (Borșa-Pietroasa).
slăbănǫață, «dzînă rea, strîgă» (Borșa-Repedea); *v.* săi̯astră.
slăbçie: vreme de slăbçie, *vremuri grele* (Vad).
slobod, *liber, permis*, 162^{38}.
slugoi̯,-ǫaie, *slugă ordinară*, 57^{4}.

službucă, 67^{25}, *dim.* slujbă.
snopk'iț, 120^{58}, *dim.* snop.
sǫață, *tovarășe*, 164^{18}.
socriǫară, 114^{57}, *v.:*
socruluță, 112^{38}, *dim.* soacră.
sodomi, 192^{67}, *v.:*
sodomn'i, *a arde, a nimici:* sodomn'itę-ar Dumn'edzău̯ (Săcel).
sol, *(neologism)*, 92^{50}.
Solforin, *Solferino (sat în Italia)*, 120^{29}; *v.* Sorfărina.
solgai̯-bçirău̯, *(prim)pretor, sub-prefect*, 38^{64}. Et. *ung.* s z o l g a b i r ó.
solț, *solz*, 118^{32}.
somna, *a dormi, a trage un somn*, 13^{17}, 141^{72}.
somță, *solniță*, 142^{66}.
sopon, *săpun*, 62^{38}.
sopon'i (a să), *a (se) spăla cu săpun*, 62^{87}.
sorbancă, *găleată cu un singur mîner* (Borșa); *v.* surbancă.
Sorfărina, *Solferino*, 157^{13}; *v.* Solforin.
sorucă, 17^{61}, 106^{27}; *v.:*
sorulică, 89^{50}, *dim.* soră.
soțîă, *soț, tovarăș*, 109^{13}. *Cf. și* 201^{18}.
soție, 51^{25}, *v.* soțîă.
soțîie, *camarad*, 169^{20}.
soțuc, 95^{52}, *dim.* soț.
sovărșît, *sfîrșit*, 80^{23}.
sovîrv, *plantă din fierberea căreia se extrage coloare roșie întrebuințată la coloritul țăsăturilor* (Borșa). *Circulă și ca* solovîrv.
spai̯mă, *teamă:* n'ai̯ spai̯mă (Săpînța).
spart,-ă, *omorît, străpuns:* spart de bagn'ete (Vad).
spată, *omoplat* (Giulești).
spăgmă, *tort de cînepă sau in îndoit depănat* (Ieud).
spăi̯mos,-ǫasă, *sperios:* cal spăi̯mos (Șieu), 196^{29}.
spălătură, 127^{65}. *Der. din* spăla. *V.* țîpătură.
spălburătură, 130^{63}. *Der. din* spulbera. *V.* spălătură.
spărea (a să), *a (se) speria*, 171^{52}.
spăreat,-ă, *speriat*, 50^{74}.
spăriat, «ǫareče deavol», 144^{46}. *V.* săgetător.
spîn,-ă, *fără mustață*, 47^{57}.
spomînta (a să), *a (se) înspăimînta*, 101^{7}.
spovadă, *spovedanie*, 98^{71}.
sprižon'i, *mi s'a explicat prin* «a cura verin în pahari» ; «a avea griža să strîngi, să cură în pahari», 106^{18}.
sprînčen'el'e, 66^{74}, *dim. pl. de la* sprînceană
sprunčeană, *sprînceană*, 44^{11}.
stancă, *stan de piatră, stîncă* (Dragomirești, Giulești).

stániște, «meriză» (Ieud). *V. forma.*
stanų, *partea cămășei care acopere bustul* (Ieud); *partea inferioară a cămășei* (Crăcești).
staol, *staul*, 78[70].
stare, *stat, oprire*, 43[9].
starost'e, «mai marele», 65[1].
stat, *situație, avere*, 11[17].
staul, *țarc* (Apșa).
Staurile-Florilor, *Dumineca-Floriilor* (Budești).
stăniști, *a sta în* staniște (Ieud).
stărui, «să nu prindă stare, să nu stẹa», 136[55].
stătut,-ă, *vechiu;* apă stătută, *apă de mai multe zile, apă care nu e bună de băut* (Bîrsana).
stătut, *locuință:* «o șădzut în stătutu lor» (Săpînța).
stînă, *colibă* (Borșa).
stînžen, *floare galbenă și albastră, (iris pumila)*, 95[11].
stîrk'i (a să), *a seca*, 102[41], 116[4].
stîžărel, 121[41], *dim.* stejar.
stolnic, «pk'ită d'e grîų če să duče la besęrecă», 163[15]; *pîne mare și frumoasă pe care sătenii o mănîncă în ziua de anul nou.*
straiță, *traistă, săculeț*, 165[25].
stražă, *jandarm*, 151[51].
străcurătǫare, *țăsătură de lînă care servește la stîni pentru strecurarea laptelui, a zărului etc.*
străinat,-ă, *înstreinat*, 51[27].
strămuta (a să), *a (se) schimba, a deveni palid*, 53[64].
streluč̣ea, *strălucitoare*, 79[38].
stresîna, *a strănuta* (Ieud).
strîca, *a omorî, a tăia în bucăți*, 111[42].
strîcătǫare, 135[13] *și*
trîcători, *ființe rele care strică*, 135[11]; *v.* spăriat.
strîgă, «dzînă, slăbănǫață», 85; *v.* slăbănǫață.
strînsǫare, *mi s'a explicat cu sensul de «contracțiuni convulsive»*, 142[78]; *colici; v.* 'nd'esǫare.
strînsură, *adunare, grup de oameni*, 115[76].
stroh, *tot ce se scutură din fînul uscat* (Ieud).
strohoi (a să), *a (se) îngîmfa*, «cînd să scotǫară čin'eva, să țîn'e măreț», 68[18].
strolibătură, *hore, strigătură* (Hărnicești).
strungă, *locul unde se mulg oile* (Borșa); *locul pe unde se introduc oile în* staol *spre a fi mulse* (Budești).
strunguță, 74[47], 80[65], *dim.* strungă.
struț, *buchet de flori sau o podoabă de flori artificiale ce se pune la pălăria flăcăului*, 24[20].
struța (a să) *a (se) împodobi cu* struț, 99[47].
struțuc, 36[2], 59[15], *dim.* struț.
stuhui, 139[64,67]. *Formă neexplicată.*
stupk'in, *stup de albine* (Glod).
stupk'iniță, 13[45], *dim.* stupk'ină.
stupos,-ǫasă, *stufos* (Crăcești).
st'ic, *spic*, 23[38], 90[60].
st'icuț, 41[43], 105[41], *dim.* st'ic.
st'in, *spin* (Vad).
st'inișel, *spin mic ce crește pe cîmp, cu floare albă* (Vad); *dim.* st'in.
sucală, *cicric* (Giulești).
sučitor, *băț cu ajutorul căruia se subțiază foile de plăcintă*, 143[58].
sudui, *a înjura*, 16[36].
sufla, *a anunța suflînd din trompetă*, 120[46].
suflat,-ă, *poleit*, 115[61].
sugător,-ǫare, *copil de țîță*, 199[69].
sugnă, *rochie*, 26[50]. Et. *ung.* s z o k n y a.
sugn'iță, 69[4], *dim.* sugnă.
suhastru, *solitar:* om suhastru (Sat-Șugătag).
suitǫare, *ciocîrlie* (Giulești).
sulă, *unealtă de cizmar care ajută la cusut* (Budești).
sul'ița, *a trimite, a lovi cu sulița*, 137[57].
sumnă, «haină d'e mătasă cumpărată», 18[7]; *v.* sugnă.
sumsîd,-ă, *vecin*, 155[33]. Et. *ung.* s z o m s z é d.
Suraie, *nume de vacă*, 139[27].
surbancă, *găleată mică* (Budești).
surîi,-e, *sur*, 15[70], 53[80].
surolęană (Vad), *v.:*
surorẹa, 121[36], *dim.* soră.
surupa (a să), *a (se) surpa*, 15[14], 111[42].
surupk'i (a să), *a(se) nărui*, 16[46,47].
susk'in, *pl.* susk'in'i, *suspin*, 17[65].
sust'in, 23[2], *v.* susk'in.
sușîg, «cîn n'ai crițari e *sușîg*» (Ieud), 95[41]. Et. *ung.* s z u s z é k.
suveicuță, 58[30], *dim.* suveică.

șagăų, *care lucrează sau taie la sare*, 62[4] Et. *ung.* s ó v á g ó.
șaică, *plută făcută din* rude, 154[72]; *luntre.* Et. *ung.* s a j k a.
șădẹa: să șăd'e, *se cade*, 27[72].
șălată, *salată*, 17[29], 68[44].
șărpăǫaș, «șerpari», *chimir de curea*, 88[77].
șătrucă, 91[44], *dim.* șatră.
șclẹampă, *bucată de pîne* (Sat-Șugătag).
șcloforniță, *femeie neglijentă* (Ieud).
șcǫardă, *funie* (Vad).
școmîilă, *mirosul provenit dintr'un incendiu* (Borșa).
școrț, *coaje de* molid (Borșa).
Șendorẹan, *nume de om (Alexandru)*, 93[49].
Șendorẹasa, *soția lui* Șendorẹan, 93[50].

Şendorică, 123[50], *v.* Şendorȩan.
şer, *fier*, 153[6].
şercuţă, «coş făcut d'e zmičelc», 98[24].
Şesurile, *nume toponimic*, 171[20].
şfagăų (Ieud); *v.* şagău.
şfară, *sfoară*, 138[59].
şir, *viers*, 55[83],
şirlui, *a spăla, a face curăţenie* (Budeşti).
şîrȩag, *şir, front militar*, 29[1].
şîrgăn'i, *a telegrafia*, 19[48]; *v.*:
şîrçen, *telegramă*, 14[71]. Et. *ung.* s ü r g ö n y.
şk'įopa, *vb. activ, a face să şchiopateze*, 89[65].
şóhan, *niciodată*, 5[43].
şohăn'it, 9[31], *v.* şohan.
şohăn'iţă, *niciodată*, 71[33].
şopîrcă, *şopîrlă* (Săpînţa).
şpargă, *funie, frînghie*, 89[16], 107[64]. Et. *ung.* s p á r g a.
şperlă, *pulbere*, «cenuşa» (Ieud), 133[9].
şpitar, *spital* (Sighet).
şpîhe, *plete, păr lung* (Săcel).
şpurį, *copil din flori* (Săcel, Năsăud).
şteregǫaįe, *ştergoaie* (Giuleşti).
ştergură, *cîrpă, prosop*, 143[85].
şterţ, *băţ, crăpat la un capăt, cu care se mestecă laptele ca să nu se afume* (Ieud). Et. *germ.* S t e r z.
ştiut,-ă, *învăţat, cult* (Hărniceşti).
ştopk'it, *scuipat*, 141[57], 144[2].
ştrimfli *şi* ştrinfli, *ciorapi*, 166[23]. Et. *germ.* S t r u m p f *(prin jargonul evreesc)*.
ştrinğį (Ieud), *v.* ştrimfli.
şt'imp, *parul pe care se sprijină* vîrtežul (Budeşti).
Şt'įol, *nume toponimic*, 157[61]; *gaura prin care te bagi în mine*. Et. *germ.* S t o l l e.
şuer, *fluerat, şuer*, 46[40].
şuçeşcă, «ǫareče de lemn cu care vîntură grăunţăle cînd îmblătesc», 151[46].
şuharcă, *crema laptelui fiert din care se face unt* (Budeşti).
şurgului, *a spăla*, «a k'icăzui», 31[49].
şurţ, *şorţ*, 165[13].
şut,-ă, *care n'are coarne*, 121[48]: capră şută (Vişeul-de-jos).
şuvar, «įarbă ra, įarbă ca şî ovăzu» (Ieud), 46[23].

taburį, *pl., oaste, armată*, 6[39]. Et. *ung.* t á b o r.
taler, «ban d'ȩ-arğint», *monedă*, 12[72], 100[72]. Et. *ung.* t a l l é r.
tare: «bohăş o brad, tăt una vorbă e ačeįa: tare-į brad, tare-į bohaş, tăt una e, fără numa că bradu e maį bun, maį péstriţ» [1].
tăbulaţie, *tabelă, recensămînt*, 170[45].
tăleraş, 89[10], *dim.* taler.
taleriţă, «d'ȩ-arğint», *argintie*, 100[6].
tălğeraş, 42[2], *dim.* talger.
T'ălian, *Italian*, 26[31].
tăln i (a să), *a se întîmpla*, 70[31].
tărdzăų, *tîrziu*, 91[10].
tărie, *silă, vrînd-nevrînd:* «treabă să mînčį cu dȩ-a tăria» (Coştiui, Ieud). *Formă rară.*
tărǫasă, *(femeie) însărcinată* (Cosău).
tăt,-ă, *tot*, 126[3].
T'ătarcă, *femeie de Tatar*, 158[4].
tătăişă, «*carlina acaulis*», 94[38], *şi:*
tătăiža, *floare, margaretă*, 44[68].
tătuc, 33[15], *dim.* tată.
tătucă, 98[49], *sau*
tătuluc, 103[70]; *v.* tătuc.
tăų, *apă stătătoare*, 58[33], 122[65].
Tăúţ, *nume de sat*, 153[15,17].
ticn'ȩală, 22[21]; *v.* t'icnȩală.
tign'i, 171[56], *v.* t'icn'i.
tist, *ofiţer*, 26[45].
tit'ie, 116[79]; *v.* t'it'ie.
tizit,-ă, *tivit* (Ghesăşti).
tîln'i (a să), *a (se) întîlni*, 15[24].
tîmbusit,-ă, «cu faţa 'n žos» (Ieud), 189[17].
tînăruc,-ă, 36[18], *dim.* tînăr.
tîn'erȩa, 16[28], *v.* t'inerȩa.
tînžȩa, *proţap*, 89[51].
tîrdzîįa, *a întîrzia*, 13[67].
tîrguţ, 81[34], *dim.* tîrg.
«tîrî-sară», 74[63]. *Formă neexplicată.*
toc, *cutie în forma unei găleţi, turtită, în care se poartă slatină, lapte*, etc., 138[10]. Et. *ung.* t o k.
tocană, *mămăligă*, 140[30].
tocanăų, «băţ cu care se mestecă tocana» (Budeşti), 143[80]; *v. şi pl.* tocănǫaųă, 143[80].
tóčilă, *tocilă* (Vad).
Tod'eran, *nume de om*, 110[1].
Tod'eraş, 116[36], *Teodor.*
toi, *a sfădi, a mustra* ,15[31].
toma, 80[2]; *v.* tuma.
ţomi (a să), *a (se) aranja, a drege*, 29[28], 140[26].
tomn'i (a să), *a (se) pregăti*, 52[68]; *a se pune*, 158[79].
tomn'it,-ă, *pregătit, întocmit*, 98[9].
ton, *butoi*, 159[50].
tonuţ, 41[19], *dim.* ton.
topórîşte, *coadă de topor* (Budeşti).
tork'iţă, *cercei* (Crăceşti), 145[29].
torsúră (d'e rîų), *cotitură, şerpuire (de rîu)* (Crăceşti).
trağe, *a cînta*, 17[17].

[1] Cf. lămuririle pe cari le-am dat în *Grai şi suflet*, I, 330.

traifus, *pirostie* (Vad). Et. *germ.* d r e i f u s.
trandasir, *trandafir*, 26[58].
trăfui, *a glumi* (Ieud). Et. *ung.* t r é f á l.
trăgăna, *a cînta tărăgănat din fluer*, 89[87].
trăgănaş, *cîntec tărăgănat*, 89[87].
trăgîn'e, «bubă ca şî mărinu», 127[17].
trăiuţ, 43[34], *dim.* trai.
trebucă, 92[22], *dim.* treabă.
trîmbçita, *a trîmbiţa*, 80[24].
trîmbçitaş, *care cîntă din trîmbiţă*, 34[36].
trîmbçită, *trîmbiţă, bucium*, 34[36], 78[74].
trîmçitucă, 121[34], *dim.* trîmbçita.
trǫagăr, *targă*, 41[5].
trud'i, *a aştepta*, «a agodi», 75[71]. *Totuşi, înţelesul pare a fi cel de «a trudi».*
trufă, *glumă* (Ieud). *V.* trăfui.
trupk'ină, *tulpină*, 51[32], 76[52].
tufuţă, 76[37], *dim.* tufă.
tui, *a atinge, a lovi*, 172[29]; *v.* tuna.
tul,-ă, *mut*, 97[78].
tulipan, *lalea*, 54[60].
tuma, *tocmai*, 52[76]; *chiar*, 71[29].
tuna, *a trînti*: «o tuna-o d'e pămînt ş'o sparğe» (Budeşti). *Sau:*
Cin'e crede 'nt'un drăguţ
Tuie-o d'int'un noruţ (Crăceşti);
a atîrna, a ajunge:
Pă murguţu čel d'in vînt
Če-i tună cǫama 'n pămînt (Crăceşti).
V. serinat.
Turcuţ, 94[28] *şi*
Turčel, 100[49], 109[4], *dim.* Turc.
turęac, *tureatcă*, 132[15].
turişte(a oilor), *loc păscut* (Moisei).
turtucă, 162[42], *dim.* turtă.

t'eie, *cheie*, 79[42].
t'emeteu, *cimitir*, 3[13].
t'emn'ičioară, 18[49], *dim.* temniţă.
t'eşitură, *lemn tăiat; rădăcină de arbore tăiat*, 60[41].
t'iară, *v.* k'iar i.
t'icnęală, *linişte, odihnă*, 18[34], 37[33].
t'icn'i, *a place, a simţi plăcere, linişte, a fi dispus*, 45[61], 55[90].
t'igórn'iţă, *o specie de găleată pentru chiag* (Borşa, Ieud). *Der.* k'iag.
t'ilinca, *a cînta din tilincă*, 117[44].
t'il'ęagă, *car de transporturi*, 32[38].
t'il'in, *deosebit, a parte:* strungă d'e t'il'in (Budeşti), 172[33,38].
t'imn'i, 109[29]; *v.* k'igni.
t'inerea, 61[1], *dim.* tînără.
t'inzan'e, *chin(uire)*, 54[53]. Et. *ung.* k í n z á s.
t'iot, *chiot, orăcăit*, 118[25].
t'it'ie, *partea rotundă a pălăriei*, 89[80].

t'izarǫaie, *plantă căţărătoare ce creşte în păduri, pe trunchiurile de arbori*, 61[39].
t'izmaş,-ă, *pizmaş*, 140[5].

ţapin, *un fel de secure vîrfuită servind la transportul buştenilor* (Borşa).
ţarcă, *(formă generală)*; *v.* sarcă.
ţăligrad, *muşunoi: stîlp de telegraf*, 145[16].
ţălin'ioară, 21[47], 106[12], *dim.* ţarină.
ţăli, *a nimeri*, 159[10].
ţăpar, «botă ascuţită care ia ouă», 84[12].
ţăpălău, *lingură mare de lemn* (Ieud).
ţăpen'i, *a înţepeni*, 130[18].
ţăpen'itură, *înţepenire*, 130[23].
ţăpuşcă, *ţeapă*, 121[16].
ţărcuţ, 78[69], *dim.* ţarc.
ţărm, *pl.* ţărmuri, *ţărm*, 18[13], 115[85], 127[97].
ţebeş,-ă, *ţeapăn, puternic*, 80[72].
Ţidra, Ţidru, 111[56] *şi* Ţidrulucă, 111[62], *nume de persoane.*
ţitron, *lămîi*, 12[24].
ţîfilist,-ă, *sifilitic* (Ieud).
ţîiş, *îngrijit:* ţîişul vitelor (Dragomireşti).
ţîpa, *a arunca, a azvîrli, a trînti*, 6[5], 35[6]; *a da jos, a coborî.*
ţîpătură, *azvîrlitură, orice obiect vrăjit şi aruncat în drum socotit ca aducător de rele*, 137[7].
ţîpot'i, *a ţipa plîngînd*, 98[75].
ţîpou, *pîne de nuntă*, 163[14], 164[71]. Et. *ung.* c i p ó.
ţîră, *pulbere*, 125[42].
ţîrnă, *ţărînă*, 7[31].
ţîţucă, 104[12], *dim.* ţîţă.
ţolan, *derivat din* ţol: «Vişăǫanii-de-ğios îs ţolan'i» (Moisei).
ţu! *interj. de îndemn pentru cal*, 101[58], 112[82].
ţucur, *zahăr;* p'ere d'e ţucur, *pere dulci* (Berbeşti).
ţup, 146[36]. *Formă neexplicată.*
ţurăi, *a se scutura de floare*, 41[71].
ţurgălui, *a produce zgomot de ţurgălăi*, 93[89].
ţuţăi, «a pk'işca», 10[20].

ù! *interj.*, 138[46].
ũ, *un*, 37[51], 148[38], 156[63].
učide, *a bate rău*, 47[7] (Săcel).
ui! *interj., vai!* 156[14].
uiagă, *sticlă*, 40[67]. Et. *ung.* ü v e g.
uitat, *sb., privire*, 18[98].
umbl'etă, *umblet*, 44[6].
umbruţă, 26[16], 78[30], *dim.* umbră.
«unt», *joc*, 149[33].
untos,-ǫasă, *cu unt*, 138[42].
unturos-,ǫasă, *cu unt*, 129[77].
un'e, *unde*, 114[14].
un'cl, *inel*, 115[28]; *v.* on'el.

urbăresc,-ęască, *de oraş* (Hoteni).
urd'i, *a face urdă* (Budeşti).
urdzît, *part. de la* urzi, 65[26].
urdzoį, *stativele pe care se fixează* t'įara. 65[26].
urmed'esc,-ęască, *ce ține de prefectură*, 116[62]. *V.* Qarmide.
urn'i (a să), *a (se) surpa, a (se) nărui*, 166[3].

val, *sul de pînză*, 111[17].
vardză, *legume* (Giuleşti).
vatră, *ţarc în care dorm oile* (Borşa).
văcălie, *burete ce creşte pe trunchiuri de fagi şi din care se face iască*, 145[31].
văcui, *a petrece veacul, a sta, a locui pentru vecie*, 131[13], 134[64].
văduų *şi* văduă, *văduv*, 97[49].
văduit,-ă, *văduvit*, 161[51].
văįera (a să), *a (se) văieta*, 131[50], 134[16], 135[36].
văsc, «vîsc d'e apă» (Vad).
Văsîį, *Vasile*, 119[67].
vătav, *pl.* vătaž, *mai marele, căpitan*, 111[81].
vătăma (a să), *a (se) lovi rău* (Budeşti).
vătăžie, *locul de la stînă unde se fierbe laptele* (Budeşti).
vătăžî, *a haiduci*, 153[37].
văžî (a să), *a (se) potrivi*, 18[55], 172[35]; *a se întîmpla*, 46[3]; *a se găsi din întîmplare*, 173[13].
vek'e, *bătrînă*, 61[9].
verdičel,-ičęa, 41[29], *dim.* verde.
vergură, *virgină*, 184[13].
verğel, *petrecere de Crăciun* (Ieud).
verin, *venin*, 106[16].
verinčel, *verişor* (Şieu).
verinos,-oasă, *veninos*, 128[61].
ver-maşină, *mitralieră*, 29[35]. Et. *germ.* g e w e h r m a s c h i n e.
versui, *a cînta*, 76[73].
vesălos,-oasă, *vesel*, 49[62], 67[76].
vetri, «a strînğe»; «a vegia, a simți: cîn'cle vetręa' sara la oį» (Ieud), 140[66]. Et. *sl.* v ě t r i t i.
večiį, *cotoare de mălai* (Ieud).
Vili, *nume de persoană*, 111[9], 153[31].
vindic, *oaspe* (Vad); vind'ig, «mălăčęag, ğioc», 114[30]. Et. *ung.* v e n d é g.
vintre, «pînčete»: «i s'o năpustit boala în vintre» (Şieu).
violă, *viorea*, 33[19].
vîltoare, *dîrstă* (Borşa).
vîntoase, *ființe ce pornesc vînturile*, 129[41]; *v.* strîcătorį.
vîntuț, 30[38], *dim.* vînt.
vîrfona (a să), *a (se) vîrfui*, 79[68].
vîrçină, *cumpăna unui puț*, ruda *cumpenei de care atîrnă găleata*, 147[29]; *membrul viril* (Rozavlia).
vîrtež, *lemn mai mare, bătut în pămînt, avînd o cracă crestată ce se întinde deasupra vetrei şi de care se atîrnă căldarea pentru* urd'it; *e prevăzut şi cu un lanț* (Borşa, Budeşti).
vîrvuț, 32[27], *dim.* vîrv, *vîrf.*
vîž, *moş, bătrîn* (Borşa).
Vlad, *nume de familie*, 157[27].
vlast, *umed* (Ieud).
vlăstoasă, *bună de lapte:* oį vlăstoasă (Şieu).
vlăstoşá «(stęa) care țîpă mană păstă tătę lumęa», 140[40]. Et. *sl.* v l a s t ĭ.
voiță, 69[4], *dim.* voie, «*plăcere*».
voltum, *pl.* voltumurį, *vot* (Cuhea).
vonotăų, *tren* (Săpînța). Et. *ung.* v o n a t.
vorǫavă, *vorbă.*
vorovi, *a vorbi*, 78[64].
vorozi, 121[6], *v.* vorovi.
vrăgn'ičįoară, 62[13] *şi*
vrăn'ičįoară, *poartă, marchiză; bariera satului unde stau Țiganii*, 69[8].
vremn'i, *a face vreme rea, a viscoli* (Budeşti); *v.* omet'i.

zad'ie *sau*
zaçie, *zadie*, 57[11].
zar, *încuietoare de uşe, zăvor*, 120[21], 145[10].
zăhăi, *a plictisi; a incomoda; a răpi timpul*, 48[21], 172[26].
zbănaįe, *freamăt*, 76[16].
zbçičį, *biciu*, 24[61].
zdrențuros,-oasă, *zdrențeros*, 187[25].
zdrîmboįet,-ęată, *bosumflat, posomorît*, 146[19].
zerme, *şarpe*, 118[24].
zestrucă, 94[30], *dim.* zestre.
zgaįbă, «bubă ṙa», 128[46].
zgardă, *salbă*, 32[4].
zgărdan, *zgardă făcută din împletitură de mărgele* (Ieud).
zçera, *a plînge*, 9[26], 43[46], 121[21].
zçičį, 36[41]; *v.* zbçičį.
Zidra, 89[81] *şi* Zidruț, 90[1].
zidră, *vidră*, 116[70].
zid'eră, *găleată de adus apă*, 107[22].
zie, *sb.*, *vie*, 16[71], 145[30].
zie, 25[23]; *v.* zių.
ziçață, *viață*, 37[60].
zin, *sb.*, *vin*, 25[6].
zină, *sb.*, *vină*, 6[1], 99[41].
zinovat,-ă, *vinovat*, 75[4].
zinuț, 40[65], *dim.* zin.
zin'i, *a veni*, 3[32].
zin'it, *sb.*, *venit*, 158[52].
ziță, *familie cu renume*, 84[47];
ziță, *viță (de vie)*, 5[7]; *mai multe fire de tort întinse, pentru ca din ele să se facă* guşi *de împletit* (Ieud); «vînă; rădăcină», 144[61].

ADAUS

In ultima mea călătorie în Maramureș am putut culege cuvintele ariei SĂ BEM (cf. pag. 176 și 180):

— «Măi Ioane, nu tot bea,
Că sărac îi rămînea».
— «Bea-oi astăzi, bea-oi mîni,
Bea-oi patru săptămîni;
Bea-oi astăzi, bea-i ğioi,
Bea-oi preț de patru boi,
C'așa-i treaba pă la noi.
N'aibă n'ime griža mea,
C'oi trăi cum oi putea:
Cu doi boi m'oi însura
Și cu doi m'or îngropa».

Auzită de la Marioara Dunca, 23 ani, în Ieud, 24 ianuar 1924.

INDREPTARI

A se citi:	*In loc de:*
frăt'iuc	frăt'iuc 6[18]
fečiori	fečiori 9[4]
t'e	t'e 10[40]
mîndră,-i	mîndră-i 12[62]
Năpust'ia'-mi	Năpust'ia-mi 16[33]
moart'e	moart'e 21[21]
mamii	mam ii 21[74]
bătrîn'ešt'i	bătrîn'ești 50[3]
Păsăruică	Păsăruică 50[38]
uitat	ui at 51[52]
niște	ni te 66[8]
hod'in'ea'-re	hod'in'ea're 76[68]
pomin'ea'-re	pomin'ea-re 76[69]
mînca	mînea 79[67]
io	io 87[20]
Că-i	Că-i 88[91]
Tăț	Tăt 89[13]
Tragănă-m un	Tragănă-mu'n 89[87], 90[14]
taicu	tăicu 89[17]
Cată-mi	Cătă-mi 96[23]
hain'e	hain'e 97[11]
Otrăzesc	Otrăžesc 101[75]
D'i'nt'un	D'int'un 102[51]

A se citi:	*In loc de:*
D'în	Dîn 102^{80}
čẹ-ai̯	če-ai̯ 103^{72}
cu̯-ai̯asta	cu-ai̯asta 103^{74}
„Să	Să 105^{56}
Čin'ẹ-a	Čin'ẹ-a̯ 105^{71}
sprižon'i̯a'	sprižon'ia' 106^{18}
voi̯n'iči̯	voin'iči̯ 112^{47}
Porunčẹa'	Porunčẹa 113^{27}
Între	Intre 114^{35}
voi̯n'ic	vọin'ic 117^{51}
ui̯ta	uita 123^{51}
care	čare 126^{79}
d'eok'i̯at	d'eoki̯at 8^{37}
D'e-i̯	D'e-i 130^{13}
lua-t'ẹ-oi̯	luat'ẹ-oi̯ 136^{79}
arunca-t'ẹ-oi̯	aruncat'ẹ-oi̯ 136^{80}
ṣt'iţ	st'iţ 140^{65}
či̯ọarečịi̯	čiọarcči̯ 153^{40}
sărčineri̯	să'rčineri̯ 155^{9}
nu-i̯	nu-i 162^{39}
mn'irẹasa	mnaiẹasa 165^{40}
*Г'*ină	'ină 166^{19}
Pk'etrile	*Ph'etrile* 169^{16}
dărui̯a'-nă	dărui̯a-nă 171^{69}
DXXIII	XDIX 172^{61}
ban'i̯	ban'i 173^{26}
D'ẹalu i	*Dẹalu ĭ* 202^{7}
d'i'n	d'in 58^{27}, 74^{47}, 78^{32}, 87^{61}, 96^{19}, $102^{82,84}$, $103^{36,37}$, 107^{37}.

Se poate citi: n'ii̯ *în loc de* n-ii̯ 13^{27}; Trag în rău̯ *în loc de:* Trăgă 'n rău 17^{8}. *In unele variante am auzit* Măria *şi* Mărie *în loc de:* mărirẹa 73^{1} *şi* mărire 73^{22}.

Pentru completarea ideei de la pagina XIII (Introducere), *rândul al 38-lea, a se adaugi în continuare următoarele rânduri sărite:*

Dar acestea erau cazuri răzleţe şi fără însemnătate deosebită, aşa că reconfortantul sufletesc naţional ce va fi putut străbate pe aceasta cale din Moldova în Maramureş era ca nişte stropi de apă într'un rîuleţ.

INDICE DE SATE

Pentru a se puteà urmări cu ce şi cât au contribuit satele Maramureşului la această culegere de texte, le înşir în ordine alfabetică dând în dreptul fiecăruia pagina la care se găseşte înregistrat.

CEHOSLOVACIA
POLONIA
BUCOVINA
ŢARA OAŞULUI
SATU-MARE
SOLNOC-DOBÎCA
BISTRIŢA-NĂSĂUD
MARAMUREŞUL
Scara: 1/400.000
Teceu
Remete
Săpînţa
Piatra Săpînţei 943
Tribşorul 978
Vrf. Rotunzilor 1241
Pleşca mare 1291
Breaza 1258
Vrf. Pietrii 1176
Comarnicele 1085 1125
Paltinul
Spre Baia-Sprie
Taras
Apşa-de-jos
Apşa-de-sus
Apşa-de-mijloc
Apşa
Cîmpulung
Ocnele-Slatinei
Biserica-albă
Sarasău
Sat-Slatina
Iapa
Sighet
Tisa
Iza
Lunca
Rona-de-jos
Rona
Rona-de-sus
Tempa 1091
Trebuşa
Criganu 1224
Piatra neagră 1173
Vrf. Pietrii 1061
Covata 1113
Gutiiul 1447
Vad
Berbeşti
Mara
Coştiui
Valea-porcului
Onceşti
Năneşti
Giuleşti
Fereşti
Bîrsana
Corneşti
Sat-Şugătag
M-rea Giuleştilor
Hărniceşti
Călineşti
Văleni
Ghesăşti
Ocna-Şugătag
Hoteni
Sîrghi
Slătioara
Crăceşti
Breb
Budeşti
Cosău
Glod
Poieni
Capnic
Măgura 1264
Prislop 1336
Văratec 1175
Văratec 1353
Botiza
Ieud
Iendul
Cirligătura
Măgura 1226
1249
Bistra
Vişeul
Menciul 1416 1368
Preluca
Paltinul 1713
1621
Frumuşeaua
Petrova
Leordina
Ruscova
Strîmtura
Rozavlia
Şieu
Vişeul-de-jos
Vişeul-de-sus
Vişeul-de-mijloc
Băcicoei
Cuhea
Dragomireşti
Săliştea
Săcel
D. Beresei
Moisei
Izvorul-negru
Besarabă 733
Afacul 1055
1211
Măgura 1187
Valea Bacului
Iodişorul
Vrf. Pietrii
Comarnicele 1703
1474
Ţibleşul 1842
Muşteata 912
1202
Besaraba
Bătrîna 1713
D. Traian
Repedea
Poienile-de-sub-munte
Scărişoara 1125
Ruscova
Luhi
Bendreasca 1547
Fărcaul 1961
Mihailetul 1920
Petriceaua 1546
1716
Nenisca 1820
Corbul 1700
Stog 1655
1599
Copilaşul
Văratec 1530
1684
1678
Pietrosul 1854
Şuligul 1694
Papadia 1526
Vrf. Furului 1620
Piatra arsă 1434
V. Furului
Băiţa 1673
Făgetul 1363
Novicioru
Vrf. Ţiganului 1739
1590
Grebenul
Vaser
1226
Prislopaşul
Toroiaga 1939
1522
Lunca Scradiei
Băile Borşei
Ţâla
Borşa
Poienile-Borşei
Repedea
Podul Cearcănului
1423
Pietrosul 2305
Bucuiasa 2066
Vrf. Repede 2077
Negreasa 2052
Faţa Muntilor 1817
Vrf. Puzdrelor 2191
Gargaleu 2160
Ştiolu 1613

1. Tip şi port din Săpînţa (1923)

2. Ioan Codrea Vădeanul din Giuleşti (1921)

1. Femeie din Șieu în port de iarnă (1922)

2. Tip și port din Borșa, cu copilul în leagănul atârnat de umăr (1921)

1. Evreu din Ocna-Șugătag mergând la sinagogă (1920)

2. Evreu din Sighet reflectând în zi de târg (1924)

3. Evreu din Sighet vânzând mărunțișuri în zi de târg (1924)

1. Păcurarul Toad'er Răgn'ic (72 ani) din Giulești cu *trâmbçita* în mână (1921)

2. Todor Tincu (93 ani) din Sat-Șugătag (1923)

1. Ioana Codrea (Fundeasa) din Vad (1921)

2. Grup din Crăcești, fetele purtând *munună* de mireasă pe cap (1920)

3. Tip și port din Borșa-Repedea (1921)

1. Grup de lăieți și fete din Borșa (1924)

2. Fată din Sarasău în zi de iarnă (1922)

3. Budeștean îmbrăcat în cămașa de sârmă (za) a lui Pintea (1920)

1. Grup de bătrâni din Săpânța în zi de Paști (1923)

2. Grup de fete și neveste din Ieud în zi de Crăciun (1922)

1. Grup de Ruteni din Rogna-de-sus (familia Lavița Fedor) (1924)

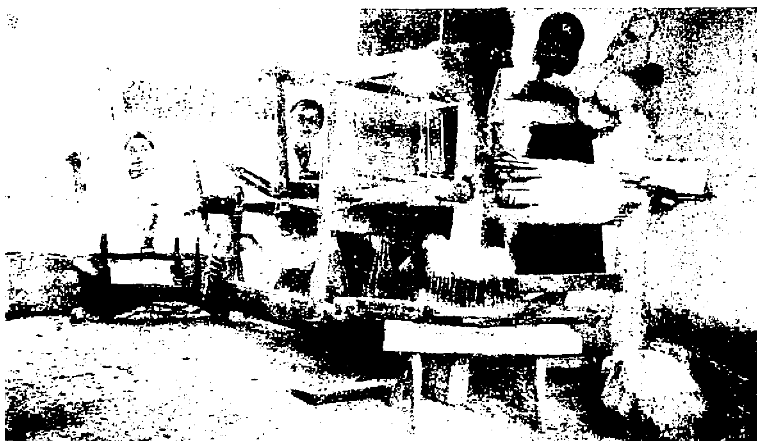
2. Jocul *Vîltọarẹa* în zi de Pași în Săpânța (1923)

1. Sfințirea *pascăi* de către protopopul Salca Pătru în dimineața primei zil· de Pași în Giulești (1924)

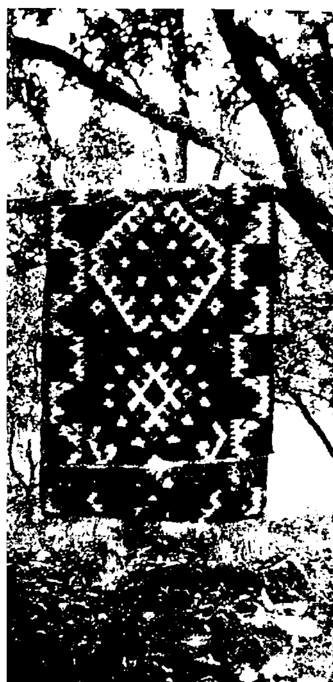
2. *Židz* din Borșa, cu *ștrama* în jurul pălăriilor, mergând în zi de Paștı la sinagogă (1924, 20 aprilie)

1. *K'ară* (război de țesut) din Giulești (1921)

2. Covor din casa d-nei Mihályi din Sighet (1922)

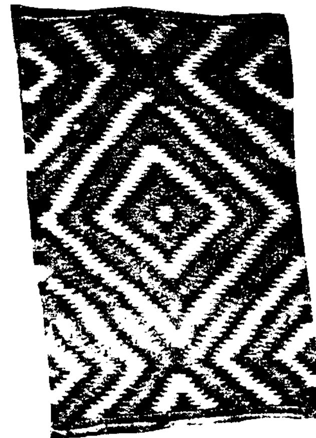
Covor din Budești (1920)

1. Covor vechiu păstrat în altarul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1922)

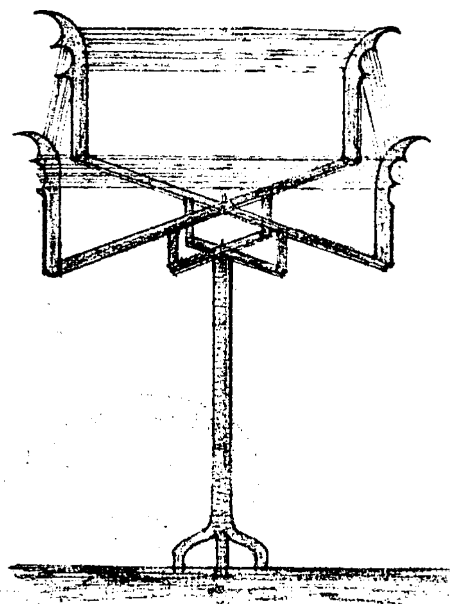
2. Tipuri din Borșa-Poieni (1921)

3. Covor vechiu păstrat în altarul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1922)

1. Interior de casă țărănească din Rozavlia: cuptorul (1922)

2 «Vârtelniță» schițată în Ieud (1922)

1. Poienile Borșei (1921)

2. Satul Sieu sub zăpadă (1922)

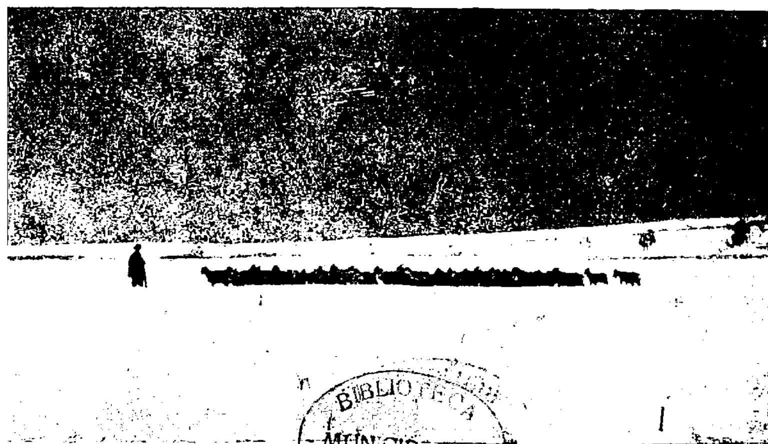
1. Stâna lui *Vasîlă Nik'it'i* de pe muntele *Măgura* din Crăcești (1920)

2. Turmă de oi dela stâna lui Dunca din Giulești (1921)

1. Cireadă din vacile de sat la păscut (1920)

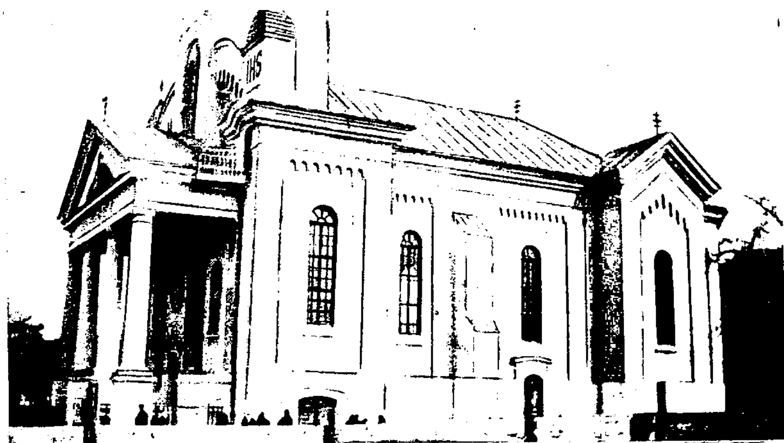
2. Turmă de capre în zi de iarnă mergând la păscut (1922)

1. Zi de târg (vinerea) în Sighet (1921)

2. Rasă de boi din Maramureș (1921)

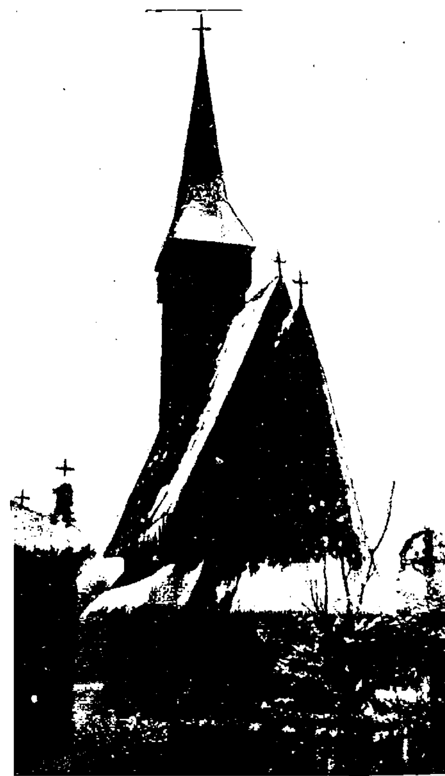
1. Biserica nouă din Dragomirești (1923)

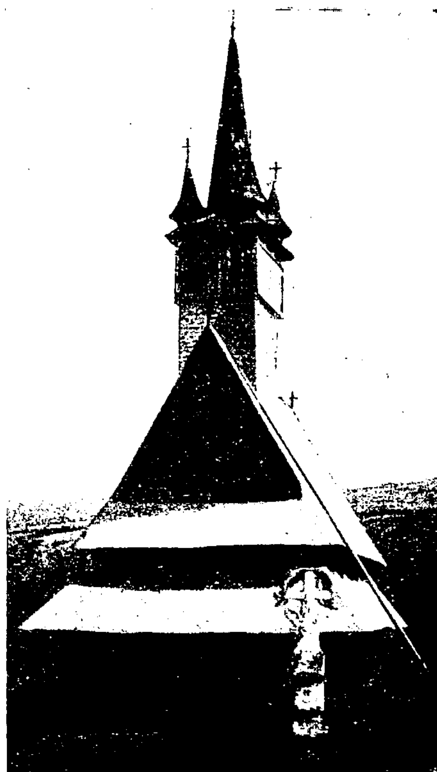
2. Zugrăveală din interiorul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1923)

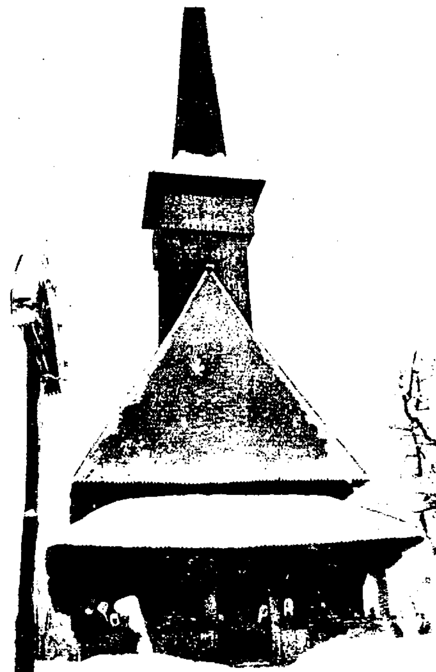
1. Zugrăveală din interiorul *Bisericei-din-Deal* din Ieud (1923)

2. Biserica (din şes) din Ieud în zi de iarnă (1922)

1. Biserica din Budești (Ĝiosani), în altarul căreia se păstrează cămașa de fier a lui Pintea (1923)

2. Biserica din Șieu în zi de Crăciun (1922)

1. Moartea, din piesa teatrală *Viflaimul*, cf. pag. 182 (1922)

2. Iosif și Maria plecând în Egipt (1922)

1. Irozii (1922)

2. Cei trei judecători (1922)

1. Ingerii și păstorii (1922)

2. Cei patru draci din aceeași piesă (1922)

CUPRINSUL